TECHE UDINE

MANOSCRITTI

FONDO PRINCIPALE

Manoscritto n. P_MSS_1210_III

Nel Fondo Principale sono confluiti la maggior parte dei lasciti manoscritti pervenuti alla Biblioteca Civica «Vincenzo Joppi» nel corso del tempo: si tratta perciò di un fondo composito nel quale è possibile trovare manoscritti di argomento liturgico, scientifico, giuridico, botanico e altro.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine
https://www.techeudine.it/fondo-principale
https://www.sbhu.it/

Celotti
Pereg.. Vic.

Opera
Vol. III.

1210

ti
fic.
era
XII.
10

Dono Pagani 17/4 82

[illegible]

liber primus

In nomine Christi. Amen.

Multæ res sæpe sæpius me mo[illegible], ut hujusmodi libros
qualescumque illos exitus comprobabit, [illegible]
ante hoc temporis inchoarem; verum quod saltem
[illegible] hactenus distractus facere destiti, nunc inopi:
nata occasio me invitat, ac sæpe impellit, ut in
stituam. Scilicet nos multa docet scribendi exer:
citatio, et quod commendavit M. Tullius oratori
suo l. 1. n. 33. idem omnibus artificibus esse anti
quissimum debet liberalium quarumque rerum
ineuntibus [illegible]. Stilus optimus et præstantis:
simus magister. Neque enim modo impiger ad
scribendum efficitur, qui scribendo assuescit, verum
etiam cum certe ad multa, tum constanter affir:
marim ad pene [illegible] intelligenda, et prope cogno:
scenda [illegible] calami esse dictam, calamum
autem instrumentum. Et præterea quam illa multa
sunt, quæ imbecillitas memoriæ sensim deperdit, quam:
vis aliquando bene calluerit, quibus si aliquam
scribendi diligentiam adhiberemus, non modo non
amitteremus, sed identidem perfectius cognoscere
mus. Legi nuper [illegible] Drexelij e Soc. Jesu
Aurifodinas non sine voluptate multa; censui
autem non inutile opusculum esse, et sane qui
dem minime com[illegible]: quis auctor accurate
docet, et magis etiam comm[illegible] immense [illegible]
tandi curam, et diligentiam adversariorum ha
[illegible] commentariorum, excerptorum, [illegible],
collectaneorum, indicum, sunt enim res utiles
[illegible] memoriam, [illegible] eruditio
nem [illegible] [illegible], et [illegible]
enim una cogitatio quod quid scripseris, opem
fert menti ut retineat quæ scripta sunt; et locus
hic memoriæ scripta [illegible] proximus est illam
meditationem, quæ scientiam nostram semper per:
ficit, atque assidua [illegible]
[illegible] maxime, illamque
adeo etiam atque etiam commendamus. Utinam
quam multa scribere, tam multa etiam possemus
donare perfectione; sed ut ille inquit: non omnia
[illegible] vel ut illum ego al
[illegible] ad [illegible]
[illegible] non sufficit [illegible]
[illegible] non [illegible] meum animum hæc [illegible], neque
illud sumo mihi, ut meorum opusculorum aliquod
aut perfectum existimem, aut utile arbitrer; sunt
enim nostra omnia crasso filo, et minervia labo:
rant pingui atque informi; dum inter illa multa
[illegible] maxima pars
eorum est, quibus nullam adhibeo præparationem
requiram, repente enim fundo, nullam impendo
deinceps limam. Talia sunto hæc stromata;

[illegible] sciens [illegible]
argumentorum, non aliam aliquam potiorem inveniat, quam quem A. Gellius servavit in noctibus Atticis; nullum videlicet penitus. Scribo enim hæc permiscue ut res singulæ sponte sua veniunt ad manus. ita ut huius operis diligen[illegible] [illegible] facile [illegible] nihil [illegible] [illegible] vere, quod accuratione dignum identidem videatur nihil tamen amplius curet, quam instituti vel temporis vel loci circumstantia permittit. [illegible] [illegible] quam
[illegible] omnes versent [illegible]
[illegible] scriptorem [illegible] [illegible] effertissimum, et in colligendis ac [illegible] liberalem [illegible] capitibus [illegible] [illegible] facultatis [illegible] [illegible] tamen, et indistinctum, ac nullius usquam eorum connexionis tenacem. Placet proinde fuere non improbabiliter, quasi tentaverint ante nos non sine laude viri probatissimi. Cum progressum vi dispositionem in scriptis nostris requirant [illegible] [illegible] [illegible] habitus otiosis horis cum amicis iucundissimis, et ante alios mille facile necessarijs. [illegible] igitur post [illegible] [illegible] sequuturum sit, ac hinc [illegible] [illegible] Deo esse omnia, quæ sunt, et tamen [illegible]

[illegible] ionum, vel sentienti, vel intelligenti, vel quoquo [illegible] occurrit, quod non [illegible] [illegible] quæ non sit [illegible] [illegible] Malus ergo ille aversionis, quod [illegible] est [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sicut [illegible], in [illegible]

[illegible] enim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] credulos, nec illos ex operibus dignos, nec istos ex operibus damnatos, [illegible] [illegible] [illegible] operatur, et [illegible] impietatem [illegible], ut male operatur.

Pro disputatione sequenti vide præcipue S. Aug. l. 1. de prædestin. Sanctorum cap. 2. 3. In hoc retractat quæ olim dixerat faventia negationi præmotionem [illegible] 11. Vide sicutiam [illegible] Pelagianorum ore descriptam cap. 14. item ac illius confutatio

Il modo con cui Dio promuove le volontà dei cattivi in questa parte che sono fermamente bene può intendersi da ciò che dice S. Agostino spiegando varj esempj della Scrittura nel libro de gratia, et lib. arbitrio cap. 20. che importa molto di vedere con quattro seguenti fino al fine del libro

Il modo con cui Dio tocca le libere volontà veggasi nel [illegible] de corrept. et gratia cap. 14.

[illegible] dottrina del concorso simultaneo è quale il Prospero la [illegible] cita dalle parole di Cassiano dottore de' semipelagiani nel [illegible] de gratia [illegible] [illegible] de protectione Dei. dove [illegible] Poi che [illegible] dicens: Non quod in his omnibus et gratia Dei [illegible] nostri declaratur arbitrij [illegible] etiam suis interdum motibus [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] Domino indiget adjuvari. Vedine la confutazione, che [illegible] il Santo.

Non est vinculum liberi arbitrii ex gratia Dei, nec voluntas aufertur [illegible] in ipsa bene velle generatur [illegible] [illegible] [illegible] voluntà [illegible] grazia non [illegible] voluntatibus [illegible] ex infidelibus fideles [illegible] [illegible] in Domino; quod mortuum erat vivificatur, quod jacebat erigatur, quod perierat invenitur

[illegible] della causalità divina con la libertà [illegible] Cogitare debes, quamvis ad hominem ipse agere pertineat [illegible] quoque [illegible] esse [illegible] [illegible]
[illegible] cap.

[illegible] con le cause buone e volontarie [illegible] concorso [illegible] [illegible] prevegnente [illegible] del nostro [illegible] Agostino spiega [illegible] con due parole nel [illegible] De [illegible] et gratia cap. [illegible] [illegible] operante cooperamur, quia misericordia ejus prævenit nos

[illegible] Dei [illegible] [illegible] Augustinus l. [illegible] de [illegible] [illegible]

Vuoi vedere la premozione divina, si per ordine alle opere buone [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] verità prende a trattare [illegible]

[illegible] materia S. Agostino l'ha trattata e professo ne' [illegible] de libero arbitrio. dove:

[illegible] Præmoveat nec ne Deus [illegible]
ut et Deum [illegible] causas secundas ad agendum.
negarunt esse præscium omnium futurorum errasse [illegible]
[illegible] Stroma [illegible] libero arbitrio [illegible]
[illegible] loquuntur

Joannes, Crescentius, Laurentius.

Solebat libenter atque habebat [illegible] et solemne
Laurentius homo deditus studiis [illegible] artium
et doctrinarum etiam non penitus rudis, solebat
inquam, inter suas curas, et studia horas aliquot
amicorum otio concedere; idque tanti faciebat, ut
nullam horam magis etiam optimorum studiorum
laborumque duceret [illegible]. Oportet enim
relaxare [illegible] animum, et per otij etiam
aliquantum ad nova negotia identidem confirmare.
Id homini necessarium præcipue erat [illegible]
[illegible]
illum ad hanc rem [illegible] convie
[illegible], et optima illorum in eum voluntas, quos
ut mirum in modum diligebat propter amo[rem]
erga eum suum, tum observabat et propter
morum et officiorum constantiam, et propter
equestrem dignitatem. In illis tamen unus erat
princeps, quo utebatur coniunctissime [illegible]
illi intercedebat necessitudo singularis. Hoc
forte comite [illegible] alium ex suis
veluti non nisi honestissime ipsa etiam agere
[illegible], eorum alter orationem ad
Laurentium [illegible] ita lacessivit. Opportu-
ne, Laurenti, terni hic nos [illegible] versaban-
tur per manu, quæ olim disputabamus, et [illegible]
[illegible] jam in diatriba de causis secundis, quas
vocant, agentibus cum arbitrij libertate

2. Tum Laurentius [illegible] hodie, [illegible]
annos ad te jam [illegible]
partem pro otio in gravissimam, et implicatis-
simam disputationem commutaturi. Ne tu
Joannes optime, bona venia dixerim [illegible]
es homo, si speras ea de re te verbum a
me unum expiscaturum. At ille, Noli, inquit
metuere laborem vel molestiam a me; tantum
me pœnitet causa nostra; utique enim audivi
nos in sententia versari, quam regulæ ortho-
doxæ condemnant. Sic Joannes, ut ad dicendum
descenderet, Laurentium coegit, qui sciret
nemini parcentem, ubi sanæ doctrinæ vindica-
tio postularet. Talia ne, inquit Laurentius, au-
deo nobilissime Joannes, vel etiam [illegible] causa talia

Porro si audiam, quod aliquid futurum erat, sed
Deus fecit ne fieret: fidissime respondeo: illud potius
futurum erat, quod Deus fecit; non illud, quod si futurum
esset, hoc non fecisset. Nam Deus, quod futurum erat,
utique videbat: et ideo simul videbat illud futurum non
fuisse, quod ne fieret facturus erat. Et procul dubio potius
verum est, quod scit Deus, quam quod opinatur homo.
Unde tam non possunt facta non fieri, quam non fieri
facta præterita. Quoniam non est in Dei [illegible], ut eo se
aliquid falsum, quo verum est. Quapropter omnia quæ vere
futura sunt, sine dubio fient: si autem facta non fuerint,
futura non erant. Ita omnia quæ vere præterita sunt, sine
dubio præterierunt. || Quisquis itaque dicit, Si omnipotens
Deus facit, ut quæ facta sunt, facta non fuerint, non videt
hoc se dicere, Si omnipotens est, faciat, ut ea quæ vera
sunt, eo ipso quo vera [sunt], falsa sint. Potest enim facere,
ut aliquid non sit, quod erat: tunc enim facit, ut non sit,
quoniam id esse invenerit, de quo fiat: veluti cum aliquem,
qui cœpit esse nascendo facit non esse moriendo. Hoc enim
factum invenit, de quo fieret. Quis autem dicat, ut id quod
[illegible] invenit, de quo fieret. Quis autem dicat, ut id quod
iam non est, faciat non esse. Quidquid enim præteritum est,
iam non est: quod si et de ipso fieri aliquid potest, adhuc
est de quo fiat. Et si est, quomodo præteritum est? Non
ergo est, quod vere dicimus fuisse: sed ideo verum est
illud fuisse, quia in nostra sententia verum est, non in ea
re, quæ iam non est. Sententia quippe qua dicimus aliquid
fuisse, ideo vera est, quia illud de quo dicimus, iam non
est. Hanc sententiam Deus falsam facere non potest, quia
non est contrarius veritati. Quod si quæras, [illegible],
vera sententia, prius invenitur in animo nostro, cum id
verum scimus, et dicimus. Sed si et de animo nostro ablata
fuerit, cum id quod scimus obliti fuerimus, manebit in
ipsa veritate. Semper enim verum erit fuisse illud quod
erat, et non est; et tunc verum erit iam fuisse quod erat,
ut verum erat antequam fieret futurum esse quod non erat.
Huic veritati Deus non potest adversari, in qua est ipse [illegible]
et incommutabilis veritas, quo illustratur ut sit quidquid
in quorumque animis et mentibus verum est. S. August.
contra Faustum l. 26. cap. 5. || 5.

Unde fit miro modo fit, ut et quod sine [illegible]
agitur, voluntati Dei contrarium non sit: quia dum in
bonum usum mala facta vertuntur, ejus consilio militant
etiam quæ ejus consilio repugnant. S. Gregorius in Job. l. 6
cap. 14.

[illegible] dicat, antidotum non [illegible]
[illegible] deceptus sophismate. Nihil enim est [illegible]
[illegible] ut herba, et medicamento utitur, sicut nec [illegible]
[illegible], neque serra aliqua eo qui secat [illegible]
[illegible] quidem non operatur, habent autem aliquas [illegible]
[illegible], quæ artifici operantur proximum [illegible]
[illegible], et universa Dei providentia [illegible]
[illegible]
Clemens Alexandrinus [illegible]

ob [illegible] non foremus. Jamdiu non ignoro,
[illegible] sit [illegible] et [illegible]
[illegible] verum [illegible]
[illegible] animum [illegible]
[illegible] fides, et una [illegible]
[illegible] cordat [illegible]
[illegible] [illegible] sint [illegible].
[illegible] quo
hæc contendant, uestro illo modo hoc ar:
[illegible] est. Neque enim decet re:
[illegible] pro arbitrio [illegible]
[illegible] ille [illegible]
ptant. Concedo, inquit, ego uobis libenter dispu:
tandi calliditatem, concedo quam uultis in phi:
[illegible] et in [illegible] doctrinam.
[illegible] uerum[illegible] si at me ad
ea [illegible] invitum compellatis, libera
sententiam in [illegible]
[illegible] sermonem fortasse non [illegible]
[illegible], sive aliquid est in nostra doctrina, quod
[illegible] [illegible]istis, tamen certa ab [illegible]
tis, et [illegible] fidem a [illegible]
[illegible] [illegible]no
ueri uidebatur; et ut forte magini parietis
[illegible] contra [illegible] fenestram, tum se
se e cubito erigens, dextramque extendens
Utinam, inquit, sive nostra schola sive uos
[illegible], pro ueritate stat, doceri, [illegible]
liquando possem; quid enim opinionum amo:
re, nec potius ueritatis uelimus contendere
[illegible] nisi Deum cum causis secundis ad [illegible]
ad agendum concurrentem, intellige [illegible]
[illegible] ratio, atque adeo unus liberi arbi:
trii [illegible] [illegible] sententis [illegible]
deum ut dicitis ita prædeterminare agendi
rationalem voluntatem ad agendum ut d
[illegible] prædeterminatio [illegible]
[illegible] possit a secunda causa impe[illegible]
clariorem [illegible] ope
[illegible] creaturis [illegible]
in quæ fiunt pro omni et modo et ratione
[illegible] atque accepta refertis. sed [illegible]
[illegible] hæc sententia est, reipsa [illegible]
[illegible] enim creaturam ad agendum præ
[illegible] determinat ad uniuersam acti:
[illegible] determinat ita uero, ut ejus deter:
minatio frustra esse nunquam possit; ut
[illegible] arbitrii [illegible]

Gratia Dei qua Christiani sumus ipsum nostræ vo:
luntatis arbitrium vere fit liberum. [illegible] Afri:
cani cum S. August. ep. 90 ad PP. Innocentium.

Ut agnoscamus, utrum malos. Deus justus ad hoc [illegible]
[illegible] faciendum, quod in eos puniturus est [illegible]
[illegible] de S. Fulgentium l. 1. de prædestinatione pag. 37 [illegible]
homine contigit quem ipse diabolus serpentina calliditate [illegible]
[illegible] dicentem, et sensu malo consentiens [illegible]
voluntati [illegible] plenam adipisci non potuit, quia ipsa malitia
voluntatis a Deo non fuit. pag. 39 Peccati vero initium si atten:
datur, puto, quod nihil est aliud, quam inordinatum [illegible]
[illegible] dilectio, qua sponte peccantis dilectio
[illegible] ordinem, perdidit et salutem [illegible] pag. [illegible]

ad memoriam [illegible] Clementis [illegible] XII si aut
ita [illegible], aut [illegible] [illegible]
[illegible] providens [illegible] data est die [illegible]
anno sal. 17[illegible]. [illegible] dubito, si [illegible] nos [illegible]
facere interpretes, quis affirmabit fuere illam utrique
nostrum, et plangere gravissime partes uestras. [illegible]

[illegible] pacto possit; propterea praedeterminat quidem Deus non ad unum modo effectum, sed ad omnia [illegible]. Si haec ita se habeant, ubi nam quaeso locum habet voluntatis exercitium? ubi libertas? [illegible] agentis arbitrio. Atque adeo si Deus ita est ad omnia in causa, nec potest homo [illegible] tamen [illegible] etiam [illegible] est peccat [illegible] haec de Deo [illegible] frequentissime [illegible] maximo sentiemus [illegible]. Quod si Deum dicimus cum causis secundis concurrentem, nullum violatur attributum Dei ex omnibus, insuper dicetur bona omnia [illegible] dicetur facere; eritque locus, ubi arbitrij nostri conditio aptissime consistat.

Alia multa in eandem sententiam [illegible] detinebatque ~~[illegible]~~ responsionem [illegible] verborum copia, ad quam eum fecit ingenium natura. Citabant Sanctum Thomam, recentioresque Scholasticos, exagerabantque multa de [illegible] ebant etiam ex divinis Scripturis nonnulla. [illegible] [illegible], sic enim solet cum garritur cum amicis, otiumque aliquod tale est. Post tandem ~~diu~~ fragorem diuturnum, tempestatemque tantam verborum. At, inquit, vos hactenus abunde ut valetis et voluistis; [illegible] [illegible] ~~alias etiam [illegible]~~ [illegible] delassari disputatione non possum; ego econtra brevem [illegible] explicationem [illegible] modum, si permittitis, ut ne infinita haec [illegible] ptatio sit. Permiserunt. ~~[illegible]~~ Ille autem. Nulla [illegible] et [illegible] potest infinitam rerum [illegible] et copiam una complecti. Sed quoniam diei spatium definitum, et circulus est, ita etiam praefiniri oportet terminum aliquem [illegible] quoniam D. Thomam in praesenti controversia usurpatis, operae pretium existimo, ut hodie quid de re jam proposita S. Doctor dixerit unquam, vel senserit praetermittatur. Usurpatur ille a vobis, sed perperam quantum video, quod hactenus fecistis; usurpatur aliter a nostris. Si res tota ad D. Thomam remittatur, dicam peculiarem id vel unum requirat, quid et quatenus D. Thomas hic senserit. Nam multi sunt ejus versandi textus, multi explicandi, multi simul conferendi, componendique, quae necesse est nunc temere fiant, si attingimus imparati. Placet igitur hanc rem pertractare nudam per se se, naturali ductu, et nostris rationibus; neque sisteре scholarum partes hinc Thomisticam, inde aliam. Quo enim sic facilior, et clarior evadet

S. Augustinus l. 3o de libero Arbitrio cap. [illegible] Evodius. Ineffabiliter me movet, quomodo fieri possit, ut et Deus praescius sit omnium futurorum, et nos nulla [illegible] peccemus. Quisquis enim dixerit aliter evenire posse aliquid, quam Deus ante praescivit, praescientiam Dei destruere insanissima impietate molitur. Quomodo igitur est voluntas libera, ubi tam inevitabilis apparet necessitas? Augustinus. Quamvis praesciat Deus nostras voluntates futuras, non [illegible] tamen conficitur, ut non voluntate aliquid velimus. Nam cum futurum es beatus, non dico te invitum, sed volentem futurum. Voluntas igitur nostra [illegible] [illegible] esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in potestate, libera est nobis. Ita fit ut et Deum non negemus esse praescium omnium futurorum, et nos tamen velimus quod volumus. Cum enim sit praescius voluntatis nostrae, cujus est praescius, ipsa erit [illegible] unde ergo erit, quia voluntatis est praescius. Nec voluntas esse poterit, si in potestate non erit. Ergo et potestatis est praescius. Non igitur per ejus praescientiam mihi potestas adimitur, quae propterea mihi [illegible] aderit, quia ille, cujus praescientia non fallitur, ~~affuturam~~ mihi esse praescivit. Evodius. Sed tamen nondum video quomodo sibi non adversentur haec duo: praescientia Dei de peccatis nostris, et nostrum in peccando liberum arbitrium. Nam peccata necesse est fieri, quae futura praescivit. Aut quomodo non est necesse fieri, quae futura praescivit. Aut quomodo non creatori deputandum est, quidquid in ejus creatura fieri necesse est. Augustinus. Deus nomina [illegible] [illegible] nomen eos, quos propria voluntate peccaturos [illegible] praesciendo [illegible] eadem [illegible] futura esse. Augustinus. Tantum abest a veritate quod creatori deputanda existimantur peccata creaturae, quam vis necesse est fiant, quia ipse futura praescivit, ut cum [illegible] dicas te non invenire quomodo non ei deputetur quidquid in ejus creatura fieri necesse est, ego contra non invenio modum, neque inveniri posse [illegible] atque [illegible] [illegible] deputetur, quidquid in ejus creatura ita fieri necesse est, ut voluntate peccantium fiat. [illegible] igitur [illegible] Deus fecit non solum in virtute, atque justitia permansuros, sed etiam peccaturos: non ut peccarent, sed ut esset ornatum universum, sive peccare, sive non peccare voluissent

res, tum etiam quae ego decrevi facti ut [illegible] Nam
sectatores Scholasticae monstrosi sunt in aliorum
[illegible] [illegible] [illegible] lere in rebus [illegible]
[illegible] [illegible] Scripturas [illegible]
dicht in auctoritatem, quidquid inde eruitur,
[illegible] [illegible], nam [illegible]
stat semper pro [illegible] [illegible]; neque
anceps unquam debet relinqui divinarum
litterarum sensus, sicut injuria non est eam
quaestionem, quid doctor quispiam humanus, et
[illegible] [illegible] [illegible] velim etiam ipsos
Scholarum modos, ambages terminos difficiles
permittatis abstinere me; qui difficultatem
magis plerumque augent quam doctrinam
pariunt, atque ita [illegible] [illegible] me [illegible]
animi, ut nemo non possit intelligere, qui com-
muni sensu hominum non caret. Enimvero ipse
etiam a scholis vestris jamdiu discessi, et si quid
[illegible] [illegible] illam [illegible] [illegible]
[illegible] exui totam, naturali ratione ac
lumine scopum contentionum per certa vulga-
ria atque assueta semper aspicio.

Utrumque permittebant; erat tunc enim partibus
utrisque peraccommodum. Tum Crescentius [illegible]
[illegible] [illegible], ~~[illegible]~~ Pauca inquit Laurenti, [illegible]
intelligas, neque esse inter doctos certissima
[illegible] tu facere dubium posse negas, [illegible]
[illegible] esse similia, quae [illegible] [illegible], neque [illegible]
[illegible] illa sequi posse, quae intulisti, quod quis
in castris nostris se militare profitentur. Ita
Crescenti, si nondum devictus rationibus quas
nullas hactenus attuli, saltem pro [illegible] [illegible]
humanitate mihi nunc permittas, quod nemo
non impudens non concedat, et confitentur, [illegible]
[illegible] certe armorum etiam in nostris castris,
[illegible] [illegible] [illegible] si ad haec [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pugna
[illegible] nondum potuerunt nec armis nostros [illegible]
[illegible], nec gratia spoliare, nec debellare. Ann-
uebat hoc loco leniter Crescentius, et dic tandem
[illegible] prout vis inquit, et hortabatur intercedere.
[illegible], inquit Laurentius, controversia, ~~[illegible]~~
[illegible], est nobis, eamque rem nisi principio defini-
mus, constare certo sermo noster non potest. Ali-
ud verum caput sibi ea vindicat, de quibus or-
thodoxa et catholica fides dubitare neminem si-
nit; alia sunt, de quibus haec lis pendet. Proinde
cavere oportet, ne certa pro dubiis, et dubia e
contra pro certis [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~, neque enim quidam simplex est
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

hęc sunt: operante causa secunda, Deum etiam
[illegible] quid, quod [illegible] causę [illegible]
cientiam ordinem referat. Hoc, inquit, primum est
quod non inter nos minus, quam etiam inter vos,
puto, constat. Annuebat [illegible] dictis, Crescentius
urgebat, ut alia audiret. Alterum est, illę sequi:
tur, operante Deo, seu dicas operante et causa se:
cunda, [illegible] dicas cum causa secunda, tamen
si causa secunda sit de genere rationalium cau:
sarum [illegible] remanere ipsi causę ar:
bitrij libertatem. Atque hoc est, [illegible] contendimus
subiungit Crescentius. Hoc ~~ego~~, tunc respondit
Laurentius, hoc ~~sincerum~~ dogma perperam a vobis
explicatum cogitis me jam prælium detrectantem,
et prope invitum de manu vestra sincerum, redimere
vindicare. Risit ad hęc festiva, jucundeque
Joannes, clamaret credo, si vir suavissimus
sciret irasci; substituit tamen homo amabilis
admirationem, et risum pacis, ubi suam opinio:
nem ita per Laurentium cadere audiuit. At
hęc non asserenda magis, quam defendenda sunt,
inquit Crescentius. Laurentius autem, At, inquit
vel defendam, vel saltem defendi ne possint,
significabo. Et illa præterea sunt etiam sine dubio,
quæ in probationem nostram [illegible] nos vi:
cissim et vos utramque accipimus, sive a natu:
ralis sensu discimus, sive a litteris sanctis, ut
cum dicimus esse Deum mali auctorem non posse,
cum illum confitemur ex doctrina Apostoli 1. Cor. 6.
[illegible] qui operatur omnia in omnibus, quod item
[illegible] Joannes C. 1. nos docet omnia per ipsum facta
sunt, et sine ipso factum est nihil. Nemo sanus
laborat, ut ejusmodi sibi persuadeat. Credimus
Deo, et Scripturis sanctis; non repellimus naturę ac
rationis lumen. Miramini cum ex his certis vestras
[illegible] argumentando inferatis, quonam modo
possit de vestra opinione dubitari; nimirum ex
vero non sequitur nisi verum. At nonne ab ijsdem
fontibus nos sitimus. nonne alia in disputando nostra
sunt firmamenta? Quamobrem experiri oportet, unde
disputantium sit error, ut ex ijsdem fontibus aquas
alij alias deducant. Ego ne vobis vos doceam in:
strumenta sermonis? Uterque callatis. Ergo utrius:
que scholę et nostrę et vestrę conferamus sententi:
as, vos ubi latent error, ~~[illegible]~~ cognoscite. si me
docebitis, credo expertos posse de me facile sperare,
me nunquam sententijs quibusvis ita fuisse mancipa:
tum, ut non potius soli amori veritatis
5 Sed antequam aliud molimur operę prius est [illegible]
liberare nostrę partis nomines [illegible] calumnijs [illegible]
vestra schola Crescenti, nos, video, invitissima premit

[illegible] est. Crescenti, non ita, ut arbitraris, ea
per nos absurda admittuntur, quæ ultro in [illegible]
principio jecisti. Deus enimvero creaturam rationa:
lem ad agendum prædeterminat. certo prædeter:
minat. Negabis? Probatur assertio ipso natura:
li, et humano sensu. Nam quam nos jactitatis
esse novam scientiam; antiquos id de quo nunc
quæritur ignoravisse; nescisse id S. Thomam,
quam deinceps tamen arripitis ad vestras par:
tes defendendas auctorem; nescisse ante S. Tho:
mam illos ~~[illegible]~~ antiquiores; idem
ante hos omnes reperio confirmatissimum
apud Philosophum in libro de mundo Cap. 1.
"Deus, inquit, nobis lex est in omnem illa qui:
"dem partem [illegible] vergens, [illegible]
[illegible] admittens nullam [illegible].
"quippe quæ potior sit illis legibus, quæ in
"tabulis præscriptæ sunt.... Equidem neces:
"sitatem ipsam etiam nihil aliud, quam de:
"um dici censuerim, et intelligi, cui ἀναγκη
"ex eo nomen est, quod natura quædam
"sit immobilis [illegible]
"[illegible] etiam quasi causam quamdam natu:
"ra comparatam, quam fallere nemo queat
"aut vitare... Enimvero Deus (ut vetusto
"proverbio proditum) principium, et finem, et
"[illegible] media rerum omnium tenens, rectaque li:
"nea incedens operatur ille quidem secundum
"naturam etc." Neque [illegible]
quoniam philosopho utor, qui fidem hic ap:
pellit, [illegible] Non enim hic recipio
nunc ethnicorum errores de fato, de fortuna, de
casu; sed ostendo tantum etiam veteres lit:
teris scivisse quæ hic sunt scholæ nostræ princi:
pia: et deum præmovere: lex est enim nobis
in omnem illa quidem partem ad æquilibrium
vergens; et præmovere ita quasi causam quam:
dam natura comparatam, quam fallere nemo
queat, aut vitare; et per eam tamen nostri
arbitrij libertatem non destrui, nam operatur ille
quidem secundum naturam, cum arbitrij ratio
nostri sit maxima naturalis. Etiamsi vel [illegible]
[illegible] non sit [illegible]
permittere bene explicantibus. Veluti ibidem Aris:
toteles cum deum appellat fatum, idest dei vo
luntatem sic dictum a serie rerum conserta,
inoffensoque tenore procedente. Nam D. August:
nus l. 1. Retract. c. 1. [illegible] et fortunam dici et casum
[illegible], quod tamen totum ad [illegible] revocandum
est [illegible]

[illegible] principijs dedit nullum morem arbitrij et voluntatis [illegible] Diminum at [illegible] sed [illegible] de [illegible] introducunt [illegible] [illegible] liberum voluntate libera spoliandam [illegible] fati [illegible]. Verum autem ad [illegible] [illegible] maxime populari argumentum [illegible] sophi etiam [illegible] efficientiam primæ causæ cognoscerent, [illegible] eam vim tribuerent, quam fallere nemo queat, [illegible] vitare; post hanc etiam tamen doctrinæ et libertatis, et voluntatis, et [illegible] integra remanere atque esse cognoverunt, [illegible] sunt permanerunt. Nam cum humana [illegible] retinerent, [illegible] erant humanam [illegible] tatem oportere coerceri optimis officiorum institutis et preceptis; non fuit ratio cur id facerent si primæ causæ vis coniungi non posset cum salua secunda [illegible] libertate. Neque [illegible] expetes, ut exponam seu quatenus id senserint, sive quomodo hunc nodum explicaverint. [illegible] [illegible] varium et impeditum fuerit id referre, neque nunc tamen utile instituta orationi. Nam si utiliter satis illi fecissent, non esset nunc ratio, cur etiam nostris temporibus hunc agonem [illegible] neremus. Sed si etiam id ~~minime~~ haud feliciter cognoverunt, asseruerunt tamen; argumento id est, multo majorem fuisse vim veritatis, quæ illos [illegible] dicendum impelleret, ubi etiam rei [illegible] haud quirent habere exploratum. Non est enim [illegible] [illegible] bene [illegible] compertaque, ut ~~[illegible]~~ certo habeas esse vera; quemadmodum et in schola discipuli solent multa asserere inni[illegible] verbis et doctrinis magistri, laborant postea ut obtineant perspecta. Sic si naturaliter hominum mentes communi quodam sensu in aliquam affirmationem concurrunt; etiamsi in medio [illegible] posita [illegible] adeantur, tamen [illegible] putamus communem sensum fallere universos. Communis autem naturæ [illegible] neminem quidem hæc non docet: et ut ipse libere velit, et ut Deus omnia faciat, quæcunque naturaliter fiunt; et Dei operantis re[illegible] lineam fallere neminem posse, aut vitare ~~[illegible]~~ Sunt igitur hæc vera, si etiam non omnes comperto intelligunt. Gellius quidem l. 6. c. 2. breviter adnotavit hanc doctrinam ex Chrysippo post Ciceronem, hisce fere capitibus totam complectens. Primo enim vis primæ causæ, quam fati [illegible] [illegible] [illegible] æternam et indeclinabilem. Negat deinde malos homines ob eam excusari debere in [illegible] [illegible] peccatis. [illegible] ratio, nam peccant intrinsece nolle [illegible]. Conatur ut diffi[illegible] [illegible] explicet. Sic facit. Induxit [illegible] animum ut sibi quod etiam nescit

vide Cicero in l. de [illegible]

Audi Ciceronem ipsum eundem [illegible] paulo ante [illegible] [illegible]. Semper verum fuit, [illegible] enim [illegible] modum) moriatur Epicurus, cum duo, et septuaginta annos vixerit, archonte Pytharato: neque tamen [illegible] causæ [illegible], cur ita [illegible] sed quod ita cecidit, certe casurum, sicut cecidit, fuit, [illegible] immutabiles esse, quæ [illegible] sint, nec posse verum futurum convertere in falsum, [illegible] necessitatem [illegible] sed verborum [illegible] interpretatio. ~~Atque [illegible]~~ ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~

[illegible] [illegible] [illegible]
hi[illegible] [illegible] M. [T]ullius Cicero in libro quem
"de fato conscripsit cum quæstionem istam
"diceret obscurissimam esse, et implicatissimam
"Chrysippum quoque philosophum non expe-
disse se, in ea refert his verbis: Chrysip-
pus æstuans, laboransque quonam pacto
"explicet, et ~~omnia~~ fato omnia fieri, et esse
[illegible] a nobis, in[illegible]
7 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ebat a somnis; ita ut egressus [illegible]
peteret, abire illinc gestiens, arguit tum illum
[illegible] [illegible] [illegible] audisti hac
tenus difficultatem, non solvisti. An cum multa
[illegible], et extra pace causam de fato diceres
[illegible] damnatissimus [illegible] antiquis favere vi-
deretur, [illegible] dogma [illegible] [illegible] determina-
tionis de malo nostra perperam explicatum
[illegible] [illegible] dissimulantis [illegible]
[illegible] respondit amicus Laurentius
[illegible] [illegible] amici [illegible] angustiæ; porro
in proxima vinea ambulantes (erat ager
paganus domui nam forte coniunctus) hoc onus fa-
cilius imponetis. Utinam et per anni tempus non
tam cito maturavisset vindemia, liceret inter
[illegible] interiorem labrea hunc verborum dul-
cioni succo temperare. Asserunt ad hæc leniter
optimi amici, et cum viderent si optatis Laurea-
tii fecerent satis, se etiam loci laxitate posse re-
creari, descendimus nulla mora schalas, et reliquam
diei partem jam ad occasum [illegible] inter tum
seria, tum jocos permixte peregimus. Detulit Jo-
annes secum librum etiam olim in [illegible]
[illegible] manu exaratum, de quo ante in solario
iam multa legerant, quod cum videret Laurenti-
us: semper, inquit, gratiorem quidem [illegible]
[illegible] [illegible] gratis ipso habes in nomine; [illegible]
[illegible] gratiorem, [illegible] [illegible] [illegible]
autem mei, quem [illegible] [illegible] [illegible]
hodie reliquisses. At timere desine (ait Joannes)
hæc tibi fidem amicum hunc nostrum nullis omni
[illegible] [illegible] habere [illegible] [illegible] amamus
et illa adamat veritatem; denique, a graviorem
[illegible] ab omni [illegible] [illegible] [illegible]
vicinde, quem [illegible] [illegible] amicitiam e[illegible] fidem
[illegible] hæc recipia
8. Amare bonos est non modo par, sed fas etiam. Opportune
igitur et illius mentem adtende, et [illegible] do-
[illegible] [illegible] [illegible] ne [illegible] quod [illegible]
meminisses dicet Laurentius [illegible] [illegible] paucis.
Damnantur qui [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
Deos certos esse opinati sunt, quales inquit in [illegible] de
mundo allatus nostra Philosophus videri tres Parcæ
possunt. Hos in Scrutationibus quæ [illegible] [illegible]

it D. Augustinus. Qui etiam ita fatum et genesim in
sideribus ita esse uoluisset, ut horum motus non solum
excitaret, sed etiam percelleret et cogeret hominum
uoluntates, hi nunc [illegible] sint. Contra hos [illegible]
Jo. Chrysostomum frequentissime et [illegible] insur-
gentem locis innumeris. Sed si uocis etymon,
sonat fatum idem ac pronunciatum, uel scitum; ac
[illegible] definias scientiam, uoluntatem, uiam, regulam
Dei æternam, qua creaturas administrat; unoque
uerbo universam et generalem Dei prouidentiam,
[illegible] abs re quid habeat tunc uitij proposita de
illo doctrina. Credis [illegible] abstinere a [illegible];
quotidiam nomen antiquamus ipsum cum ueterum
erroribus, quibus fatum adiunctum est, idque si
ante adhibui, feci idcirco, quod antiquiores appel-
larem, et eorum referrem scita. hunc tibi semper
tum orationes deinceps [illegible] [illegible]mam, itaque eam
uocem uelim ne amplius audire a me formides.

9. Dubitatur de universitate, certitudine, ac necessitate
divinæ præmotionis in actionibus causarum secunda-
rum. Sunt hæc connexa inuicem præmotio cum
sua universitate, universitas cum certitudine, certitu-
do cum necessitate. Concedis Dei præmotionem in
agentibus, quæ ratione carent. Cum Deus agentia
præmoueat, cur non omnia? Si uel aliqua Deus,
uel omnia si præmouet; ergo certa eius rei aliqua
regula est; omnia enim ille fecit in sapientia cum
sit prima regula certitudinis nostrarum scientiarum.
Hæc cum ita sint, quæritur, utrum quæ præmouen-
tur necessitate quadam præmoueantur. Atque
præmouentur ex certa et divina regula quam nec
fallere possunt, nec uitare; atqui cum agant
subalterna Deo mouenti, et primæ causæ, naturam
habent, ut ab illo ita præmoueantur. Quæ natura-
lia, quæ propria, quæ certa, quæ æterna, cur
etiam necessaria non dicantur? ideo enim scholas-
~~tici dicunt~~ prædicari propria necessario ~~in~~ [illegible]
At agendi necessitas, dicitur, mentem hominis uolun-
tate [illegible] [illegible]. Parcendum ethnicis [illegible] hoc
tam breuia intelligentibus. Vobis quis det ueri-
am? Nam Beati etiam in cœlo amant necessa-
rio quod amant, nec coguntur tamen. Ergo pot-
est aliquis et libere simul, et uelle necessario.
Hic est porro apparatus nostræ totius disputationis.

10 An subest difficultas utrum Deus omnia et uelit, et
faciat, quæcunque sunt, quæcunque fiunt? Utrum
omnia operetur? Jam dixit Apostolus 1. Cor. c. 12. 6
qui operatur omnia in omnibus. Repeto quæ su-
[illegible] dixeram: dixit D. Joannes uerbis eviden-
tissimis: omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso
factum est nihil. Hæc uos cum in Scholis uestris
auditis, distinguitis ab eorum universitate quæ fi-
unt, actus scilicet liberos nostræ uoluntatis. An
nunc recens sonabit, nonnunquam uestris auribus

* Præclare S. August. tom. 9. l. de triplici habitaculo
c. 4. "Cujus (Dei) præscientia neminem egit ad peccandum ut
"multi errantes dicunt. Si enim, inquiunt, præsciuit Adam
"peccaturum esse, et non peccare non potuit. Ex quo errore
"nascitur Deum causam esse peccati, quod nefas est dicere
"et illi tamen suis uerbis alligantur. Si enim præscientia Dei
"habet necesse est fieri, ideo uoluntate propria peccavit homo
"et non alia necessitate, quia in præscientia Dei fuit, ut uo-
"luntate, et libero arbitrio, et non necessitate cogente peccaret.
"Si ergo præscientia Dei non potest uitari, non potuit homo
"aliter peccare, nisi uoluntate, nulla ui cogente, quia ita
"Deus præsciuit peccaturum. Si ergo uoluntarie, non coactus
"est. Si enim non coactus est ad peccandum, potuit sine du-
"bio non peccare si uellet; ideoque pœnam meruit, quia non
"inuitus peccavit, alioquin a Deo pœnam frustra non reci-
"peret." Si et ideo ubi subiectis lineolis notantur, ualent
idem atque etiamsi, et tamen.

[illegible] quod olim docebat [illegible] [illegible] [illegible]
ist Deus est enim qui operatur in vobis velle et
perficere pro bona voluntate. Quid nullis aperti[us]
quid evidentius? Si perficere est quasi [illegible]
imponere manum rebus agendis, nam divinum au-
xilium gratiæ concomitantis, sive subsequentis [illegible]
nefulta hominum scio vos non inficiari; velle
operari tamen est certe actum ipsum voluntatis
[illegible] ac [illegible]. Hunc ipsum igitur Deus Opt.
Max. [illegible] [illegible] operatur. Faciant difficultatem
verba extrema pro bona voluntate [illegible]
[illegible] enimvero Apostolus. Sonant illa quasi di-
ceret quatenus voluntas bona est. Atqui debe-
mus intelligere dupliciter. Dupliciter enim volun-
tas nostra dici bona potest. Primo veluti est
naturalis potentia. 2.° quatenus in bonum
objectum [illegible]. Qua igitur ratione ~~bona~~ vo-
luntas bona est, quia est naturalis potentia Deus
omnes voluntatum nostrarum operatur actus, quia
et aliquid sunt, et ab aliquo bono sunt, et
nostrum velle proprium sunt; quatenus autem
non modo voluntas nostra in suæ potentiæ ac
[illegible] [illegible] ratione, sed etiam honestum
objectum et sanctum respicit Deus non præmo-
vendo tum tantum movet, sed etiam auxilian-
do. Atque difficultatem non facit. primum etiam
video esse perspicuum satis præmoveri illam
a Deo in quodcumque feratur objectum, quan-
tum est potentia, usque naturalis, quia inte-
rim bona semper est. Naturalia enim mala
non sunt, et generaliter intelligi Apostolica
regula debet, cum dicit: operari Deum velle in
nobis pro bona voluntate.

Oppositio. At enim Deus non est causa peccati. Esse
autem videretur si generatim ~~operari~~ in nobis ope-
raretur velle ac perficere, veluti defendi hac-
tenus. Sed talia quidem objicienda sunt pueris
nostris, et rudibus adolescentibus [illegible] [illegible].
[illegible] ita non existimo velle vos hirce illibus ma-
[illegible] [illegible] in brevi atque [illegible] controversia
Separa in peccato moralem malitiam ab opere
naturali, nosti in quo [illegible] præmoventis Dei
opus, et quid sit a Dei opere alienum. Et nisi
cum dicimus Deum omnia in omnibus operantem,
cumque illum intelligimus ibi etiam operantem,
ubi causa libera operatur, id intelligi pro quodam
morali modo. Quia de hoc instituta quæstio non
est. Nam de naturalibus agentibus controversia
hæc omnis procedit. Scilicet cum secundis causis
Deus duplici modo operatur. Unus moralis dici
potest, cujus effectus est gratiæ auxilium modo
efficax, modo sufficiens. Ejus exemplum est si [illegible]
[illegible] [illegible] Deus hominibus per prophetas
significet, si bona bonis, mala male agentibus,
proponat, et comminatur, et quicumque [illegible]

is modus est, quo aliquem allicit, hortatur, adiuvat,
quo quidem minus proprie dicitur id tandem facere
quod facit creatura rationalis. Alter est cum Deus
proprie et vere quid facit, atque ita ut non alio
satius nomine possit ejus actio appellari, quam acti:
onis. Praemotio est ejus generis. Est enim, quando:
us facit, ut primum agens, id quod caeteraeque illi:
bi illum positae faciunt veluti secundae sive
ratione carentes, sive rationales. Praemovendo
igitur omnia facit, quia sine ipso factum est ni:
hil. Jo. c. 1. Facit praemovendo quidquid boni
est in humanis actibus, nempe ipsum velle et
perficere pro bona voluntate. ~~Audiisse hoc loco par est Concilij Arausicani contra Pelagianos~~
~~[illegible] apud Carranzam in~~
~~Epitome [illegible]~~
~~[illegible] Multa in homine bona fiunt, quae non facit~~
~~homo. Nulla vero facit homo bona, quae non Deus~~
~~praestet ut faciat homo et praedestinatione. quoties~~
~~bona agimus Deus in nobis, atque nobiscum ut~~
~~operemur operatur.~~

12. Non dubium, arripuit hoc loco orationem Crescen:
tius, non inquit dubium quin dilucide [illegible]
nem vestram proposueris, Laurenti; addo etiam
probabiliter demonstraveris. Sed divinam opera:
tionem concurrentem cum causis secundis ad
naturalia effecta nostri Concursum simultane:
um appellaverunt. Patet vel soli rei subjectae
nomine quanto probabilior nostra sit sententia
et quanto pateat ad plura; et quantis fulciatur
exemplis in Scripturis sacris. Nequaquam ita
se res habet, nequaquam, Laurentius reclama:
vit; toto aberrat caelo tua oratio, Laurenti Cre:
[illegible] optime; vide porro. Confiteris hoc saltem
cum nostram sententiam damnare iam nuper
[illegible] dilucida con:
troversia in hirca mysterijs est nunquam, nisi
res disputata facta fuerit probabilis. Quod ubi
adversarij confitentur, magno argumento est vi:
deri evidentem. Pergam tamen persuadendo,
quasi aliud agens, atque aliud. Non enim mihi
videtur credibile, homines nostri temporis etiam:
si facile plurimi a sana philosophia aberrent
longissime, fa[illegible] id tamen committere persuasione
magis, quam adductos partibus. Sed flecti,
utrique ratione intellectus hominis potest;
hominem tamen totum vincere despero. Tua,
Crescenti, proposita refello sic. Concursus ille
simultaneus Dei cum creaturis agentibus a vo:
bis traditus aliter a Votis explicari non debet
si vere traditus, quam prout divinae Scri:
[illegible] esse ~~loquutione~~ sententia [illegible] quam Deum [illegible]
~~[illegible]~~ dicat cum creatura rationali operari.
Debet id ultro concedere, quoniam vestram
[illegible]
Sanctorum. Neque enim aut potes aut vis
illud [illegible]
poris labe quidam prae se ferunt perditis.

sine [illegible] [illegible] necessarium, at [illegible]
philosophentur. A Deo illi, et a veritate pri:
ma et summa averterunt auditum, ut [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]simas, et perniciosissimas
[illegible], quod docebat [illegible] in

Etiamsi nostra praesens disceptatio non expectat a sola philosophia judices idoneos [illegible]gitur enim Dei causa; tum [illegible] vindica:nas justissimas divinae virtutis, [illegible] [illegible] [illegible]. Sed saeculi hodierni ab uno ad [illegible] semper extendunt comprehendere sancte [illegible] licentiam. [illegible] ad vestram, sententia vestra concursus simultanei, ut dicitis, habet primo hoc vitii, ut rem nunc propositam non modo non feliciter explicet sed totam declinet, fugiat, praetermittat. Propositum est quaerere, utrum Deus omnia operetur, et faciat, quae creaturae omnes sive rationales, sive non. Quod si facit, praemovendo certe facit; id enim praemovere significat, quod [illegible] re ut primam causam; atque adeo operari [illegible] creaturarum in ordine universali, ac divino. Vos orationem hanc restringitis circumstantia modi singularis, ac dicitis Deum operari cum causis secundis per simultaneum concursum. Constituitis per hanc assertionem Deum agentem cum creatura pro parte. [illegible]nitis aequalem in agendo virtutem [illegible] creaturae et creatoris. In ista sententia Deus haud jam omnia facit, neque omnia per ipsum facta sunt, sed pro parte [illegible]. Creaturam cum Creatore confertis [illegible], atque operandi [illegible] [illegible] concurrentium enim aequalis etiam est dignitas. [illegible] sententia vertit hoc solum auctori Deo, ut si creatura aliquid peractura sit, operam [illegible] praestare non possit, nisi Deus ad illam [illegible] quoque suas partes obiturus accedat. [illegible] [illegible] ad rhedam trahendam unius equi vires satis non [illegible], [illegible] equus illi comparetur laboris particeps. Nulla mihi somnia istis [illegible] videri possunt exiliora. Qui certe concurrit, actionem totam sibi non vertit, sed aliam partem. Fit ideo, ut considerata proportione virtutis, rei effectae partim sit ipse auctor, partim non sit. Pone ad rhedam trahendam certum ac definitum motum esse necessarium. Duo equi ad illum sufficiunt, unus non sufficit. Uterque suum motum inducit. Motus unius jam non est motus alterius; quia hic suum quidem sibi motum facit, ille suum. Totus autem cumulus, ut ita dicam, commotionis, pondus ejus universum, mensura, et numerus [illegible] [illegible]

tralentium singillatim adscribi legitima potest, sed
est communē duorum. Sicut si magna pecunię
[illegible] numeranda sit, duo quam [illegible]
sibi dispartiant, ambo sunt pecunię ejus nume
ratores, sed non numeratores totius. Interroga-
tus, Pomponi, quantum [illegible] numeraveris,
centum. Tu Cai? centum. Duo igitur numeras-
tis centena. non tamen singuli, sed bini. Ergo
si deus ad agendum cum creatura concurrit,
nequaquam ille omnia operatur in omnibus;
nequaquam omnia per ipsum facta sunt; quia
creatura fecit aliquid, quod ille non fecit. Quę
si ita sint, ubi, quęso vos, ubinam omnipoten-
tia est? De illa iam actum est. Nam ex vestra
sententia deus concurrit agenti libero quasi adju-
tor necessarius, non quasi auctor illi sit actio-
nis. Quod si ad tuendam arbitrij causę libertatem
hęc doctrina necessaria est, confitemini agente
causa ~~aut~~ secunda deum quidem illa operari
non posse, quę ad partes pertinent causę se-
cundę. Ibi igitur vacat divina omnipotentia,
quę tamen nisi est universalis, perperam
id nomen habet. ibi vacat et cessat divina
virtus, ubi pusilla creatura se dei operibus
intermediam ponit. Sic per vestram doctrinam
de divinis attributis egregie sentitis. Ergo in
~~ita~~ pręsenti controversia [illegible] est ad difficultatem
explicandam vestri concursus simultanei senten-
tia.

13. Nunc venio ad examen [illegible] [illegible] vi-
dixisti, Creverenti, concursum simultaneum fulci-
ri exemplis plurimis divinę Scripturę. Divina
Scriptura sicubi deum agentem cum creatura
insinuat, non venit mihi in mentem alia de
re esse sermonem, quam de auxilijs actualibus
gratię efficacis adiuvantis ad bene agendum. Ta-
le est illud Iosue C. 1. 9. noli metuere, et noli
timere: quoniam tecum est dominus deus tuus
in omnibus, ad quęcunque perrexeris. Exempla
dei pollicentis se cum hominibus futurum, et
facturum, passim in litteris divinis occurrunt,
semper tamen sermo est de gratię auxilijs ad
bene agendum; nos alia, atque alia nunc
quęrimus. Concursus ergo ille vester simultaneus
neque bene explicat modum universum dei agen-
tis primam causam in actu generatim creatu-
rarum; neque late patet ad omnes modos, qui-
bus deus cum creaturis, et in creaturis operatur,
neque auctoritate [illegible] debi-
tur. Nam si concursum ~~hanc~~ istum simultaneum
dicentes generalem quandam rationem operandi
vellentis deo, ut omnia quę bona sunt, bene-
que facta in omnibus faceret, paterer vocabu-
lum, licet minus proprium et recte significans.
At animadverti non tam de voce vos, quam
de re laborare. Et quidem cum istum vestrum

simultaneum concursum Deo uestitis, nonne amplius
eidem affertis ac datis, quam uox ipsa sonat uera
... Quare necesse est et uestram improbare sen-
tentiam, et rationem loquendi uestram usitatam
propriamque relinquere.
14 Redarguit hoc loco Crescentius: Si tam generalem
Dei præmotionem concedimus in omnia secun-
darum causarum effecta, quid tum si creatu-
[illegible] creat. actio etiam mala Deo tum
uestitur. Facitis Deum auctorem pecca-
tionis. At non, inquit Laurentius [illegible]
[illegible] istam, Crescenti; atque
satis tum tibi existimaui fecisse. Addam etiam
tamen pauca. Equidem legi [illegible] multos fratres
* et ultimum [illegible] contra Manichæos sa-
nam doctrinam dialecticam defendentem, sed illis omnibus
solemne semper fuit, malum jam non esse
aliquid, sed uocem priuatiuæ significationis.
Sit ne igitur quæstio, utrum Deus operetur
utrum omnia in omnibus affirmatis. [illegible]
[illegible] malum infitias ibis, quia malum non
est, sed a recta [illegible] [illegible]
5. atque [illegible] euanuit, locus arbitrij liber-
tati non potest consistere, si Deus inimpedibi-
[illegible], ineluctabiliter [illegible]
moueat, quod cum sit, fit reliquum, ut
[illegible] simul ei concursus debentia
uel etiam inuiti recipere. Nego, Laurenti:
[illegible] inquit, nego iterum atque iterum, posse
[illegible] libero arbitrio stare [illegible]
uestro simultaneo concesso. Quid enim nisi
Deus prædeterminat agentes causas libera
agendum, atque ad effectum, nulla uis, nulla
ratio est, ut liberi arbitrij officium requiratis.
Vides Crescenti, magna molientem ac promittentem
sed liberabo fidem. Atque ut de reliquendis
putationa mea constet, habe hæc tria quæ ame
expectes, ut si labetur mihi memoria, nam
pecco id facile, possis exigere quod debeam.
Primum defendam sine nostræ scholæ doctrina
arbitrij officium omne uacare. Deinde quoniam
iamdiu [illegible] Joannes, et hactenus [illegible]
uno pugna fuit, quoniam jam bene memini
Joanni obiecta, illis distincte occurram; tam-
que adeo ne quid obliuiscendo [illegible]
quod suæ rationis interuit, Joannes, poteris
singula memoriæ iterum subijcere et ad me-
tem mihi opportune reuocare. Dicam nouissi-
me quis modus sit saluandæ nostræ libertatis
operante etiam diuina prædeterminatione, ut
uos Scholastica barbarie dicitis inimpedibili
ineluctabili, et si quid aliud eiusmodi:
[illegible] [illegible], certa, manente.

16. Ne, inquit Joannes, ego hactenus uere animo fe-
rendi, utrum istius disceptationis adductus, quin
cum Crescentio commisisti, me uel praesentem po-
teris obliuisci. Sed ut instituisti nunc perge [illegible]
[illegible]. Sed, inquit Laurentius, [illegible] erat, Joannes
[illegible] Crescentius praecipue, ideo eum potius in
respondendo persequutus sum, ~~uel quod cuperem~~
cum praesertim maxime cuperem, aliquam huius
laboris partem etiam minorem uel cum illo con:
ficere, atque expedire, praeuidens obstinatius fore
futurum, et diutius certamen. Ergo nisi aliud
mauis, subsequar, ut institui. Sequere ait ille.
Sequitur. Primum est, quod mihi probandum in:
cumbit, sine nostrae scholae doctrina, arbitrij of:
ficium omne uacare. Attendite quam expediam
id paucis. Si Deus arbitrium, seu liberam secunda-
riae potentiam non praedeterminat, in illam non
influit ullo modo; influxus enim dei in secundas
causas siue liberas siue naturales a nostris
praedeterminatio, uel praemotio appellatur. Deo
non agente, creatura non agit. Quale igitur
erit libertatis uel arbitrij exercitium sine
nostrae scholae doctrina? Videor uobis illusisse
quia rem tantam, quantam suspicabamini, ex:
pediui tam paucis. Sed ~~dixi me non dicturum~~
~~nisi quod existimarem~~ meus est nihil dicere, nisi
quod existimem ad rem propositam necessari:
um futurum. Est enim sermo hic noster, non
certamen legitimum, non liber. Posset uide-
ri dubium an influxum dei operantis in cau
sas secundas praemotionem nostri, uel praede:
terminationem dicant recte. Sed praeterquam
per se se res non est difficilis, tum constat ex
illis quae hactenus dicta sunt.
17. Venio nunc ad te, Joannes optime, ne amplius
doleas, me tui nimium obliuisci potuisse. Ergo
dixit Joannes, quoniam jam tandem nostri et:
iam tibi memoria incessit, explica hunc mihi
locum S. Thomae, quoniam etsi dissimulas,
Thomisticas tamen profiteris partes. Est is ex
l. 2 sententiarum dist. 25. a. 1. o. dicit ibi
S. Doctor: hominem non fore liberi arbitrij,
si determinatio suarum actionum ad illum
non pertineret. Ergo ipse homo se se, et non
Deus illum ad suas actiones determinat. Con:
cedo, respondit Laurentius, antecedens; nego,
uel distinguo consequens. homo enim deter:
minat ipse sese ad actiones suas; Deus illum
non determinat ut proprie dicimus, sed prae:
determinat. Explicatio distinctionis petenda ex
ijs est, quae ante dicta sunt. Mirum quam
turpiter hodie permulti Scholastici D. Thoma
abutantur, et quae illi imponant. Neque enim
te nunc de culpo magis, Joannes, quam il:
lum librum tuum, ex quo tamquam ex pha:
retra noui telum hoc primum tuum te prom:

pisse. Profunum infero non tibi sed ignoto
homini, cui per me licet esse harum rerū
insigniter ignoranti, quem nescio. Nam
infinita est hodie manuscriptorum copia,
quorum [illegible] corrumpit magis ingenia
bona [illegible] docet. ~~et infestat~~ Nolim tamen, Jona
nes urgebat, authoritati istius; parva pro
bus. nam doctissimus ille fuit, unde hic
[illegible] autor, habitus inter suos cum di:
bavet nobis egregius Philosophus, Theolo:
gus eximius. Gero morem, ait Laurentius.
homo non foret liberi arbitrij si determinatio
ad suas actiones ad illum non pertineret. di:
cit S. Thomas, ea uis est sententiq: homo
se determinat ad suas actiones cum libero
arbitrio: sive homo per liberum arbitrium
eligit certam determinate actionem. Quis
neget, qui sensu humano sit praeditus.
Quero a vobis, ubinam sit illa balista ac praedetermination[illegible]
quq murum divinq prqdestinationis pros:
ternat? Non enim video cum S. Thomq
locum habere aliquid quod dicat: cum
determinatio ad certam actionem necessa:
rio pertineat ad unumquemque hominum
ex libero arbitrio, deus liberas hominum
actiones neque certo prqdeterminare potest
neque invincibiliter prqmovere; sen mo:
neque [illegible] dicitur, neque prqdeterminat, neque
[illegible] prqmovet. At [illegible] sensimus,
invincibiliter prqmonet. [illegible] carneads
alia mititis. Heretis nimirum [illegible]
principijs, quem Cicero refert in l. de Fato
sensisse: voluntates nostrq non esse causas
externas et antecedentes. Alia omnino atque
alia debet philosophus Christianus sentire,
doctus scilicet a S. Paulo non semel supra
laudato Philipp. c. 2. 13. Deus operatur in
nobis velle. intelligite insipientes in populo,
et stulti aliquando sapite. ps. 93. 8.
in cornibus ubi videmus boues, neque aculeis,
inquit Joanna. Novum aliud exceriamus
telum ferreum magis. Conc. Trident. sess.
6. Cap. 5. et Can. 4. vesictet hoc assertio
acerrime, Laurenti; audi [illegible]. Concilium
ibi definiens liberum arbitrium a deo mo
tum, et excitatum, dicit posse dissentiri, et
hanc actionem, seu excitationem abijcere
si velit. Hic subinfert Laurentius, Optime
quidem S. Synodus, ~~at divine~~ loquitur con
tra [illegible], et proinde divinis verbis. In
quo enim ratio erit arbitrij, et liberq volun
tatis, si deo moraliter prqmovente vel per
intimos influxus Spiritus Sancti, per suas
scilicet inspirationes, vel extrinsecus per pro:
phetiam, vel per alia quqcunque signa in
id homo dissentiri non possit contra illud

quod D. Stephanus Judæis homicidis objiciebat. semper Spiritui Sancto resistitis, sicut Patres vestri, ita et vos. Act. c. 7. 51. Sed præmotionum Divinarum jam supra duo distincta sunt genera morale unum, quod proprie pertinet ad auxilium gratiæ excitantis, vel adjuvantis, de quo in [illegible] synodus loquitur, et physicum [illegible], contra quod si S. Synodus [illegible] aliquid, cupio discere.

10. Restitit Joannes cogitabundus deinde quid adderet. [illegible] quandiu [illegible] consedebamus, et Joannem quasi castigans, ita inquit: Effice audiamus etiam distinctæ vocis sonum, quem promit Joannes, tuus ille pernecessarius. Tu ille ajo, [illegible] membranas non videre altera manu comprimes, alterius manus summis digitis pulsas, et personas, ipse tuum factum pene non videns; illius auxilia huic prælio substitue. Utrumne Laurentium hunc hodie impune tu feres omnia suo arbitrio pro lubitu definientem? Stat pene mors tuæ universus et gloria ~~in quæstione tua~~ doctrinæ in præsenti quæstione, et in capitibus, quæ ~~illi~~ suis illi tractatus adjungit. [illegible] inde [illegible] nova promi telas, aut pharetram si opus fert vel funde et projice totam. Quid enim facimus? quid [illegible]? Et Laurentius dicendo defatigatus est, respondit Joannes et [illegible] ratio postulat, ut hodierni laboris finem jam jam festinamus. Si tamen [illegible] hac super re [illegible] hic dicat [illegible], non longa res est, hinc incipe. Sumpsit in manus librum [illegible], itaque ita legebat

20. "Suppono primo liberum arbitrium [illegible] vertatem indifferentiam, seu causam [illegible] contradictionem a causa necessaria consistere, ipsa simultate duplicis potentiæ (non autem in [illegible] potentia simultaneæ) proxime expeditæ ad utrumlibet extremum oppositum, aut utriusque mixtionem, ideo [illegible] humanam [illegible]
"4. Verum, si cum omnibus constitutivis actus primi proximi ad amorem non possit [illegible]
"ominemem.

Talia Laurentius ubi audivit, Terrent me dixit, Joannes, vestrarum scholarum locutiones, tricæque: tu priusquam huic textui respondeo, vel ad [illegible] extraneo, quæso te, attende num probe intelligam. [illegible]

tentia eius [illegible] quae alia verbis tam praeter
usum humani sermonis complexis subest,
[illegible] ad nos pertinet sic fere
est in hunc modum. "liberum arbitrium, et
[illegible]
[illegible] potentia simul indifferens ad
[illegible] non [illegible]
[illegible] vel [illegible]
[illegible] oppositum, hoc est [illegible]
"terminum oppositum, vel ad utrumque o:
ptandum. Ideoque voluntas humana
non potest dici libera, si habens omnia
requisita ad eliciendum actum amoris, [illegible]
[illegible] contrarium odii, vel
[illegible] actum omittere et amoris, et
[illegible] Joannes, tuum scriptum expla:
nare [illegible] sum, non quo magistri tui
doctrinae succenserem, aut verbis, sed ut
hunc pannum meis ~~[illegible]~~ humeris
accommodarem. Quaero abs te utrum inter:
[illegible] a me [illegible] aliquid, quod satis a
[illegible] a voluntate [illegible] etiamsi non probaret ~~[illegible]~~ satis,
[illegible] eminuero qui haec in schola scripserint, qui scripti auctorem hic
[illegible] Laurentius [illegible] [illegible] durae ac vix etiam intelli
[illegible] ficatus est, ~~[illegible]~~ [illegible] gere. Non enim dissimulandum est, multa in
[illegible] totum [illegible] poteram [illegible] Scholas majorum scientiarum obrepsisse vitia, quae
[illegible] Supponebat liber secundo loco: ignoro, an aliquando dies futura tam felix sit
21 [illegible] determinationem, [illegible] quae penitus eliminet. Nam plerique in barbarie
[illegible] essentialiter [illegible] orationis non consistunt modo, sed etiam gloriantur
"praedicata [illegible] primo a volun Et cum aliquid obscure admodum, duris, ac diffi
[illegible] humana [illegible] cilibus [illegible] verbis, existimant quum
"connexa [illegible] amoris; non possint ad intelligentiam praeparare, subtiliter
" et 3.° quod [illegible] ad omnem actum a se inceptum, partum, excogitatum; nodos etiam
"voluntatis; quae etiam iuxta Domi[illegible] quaestionum et sophismatum, ruditatem, imperi 22
" Bannez [illegible] auctorem se [illegible] tiam, difficultatem latinitatis appellant vim,
[illegible] et secundum alios acumen, robur, et subtilitatem sapientiae. Pudeat
[illegible] medii inter actum me dicere non intelligere, si ipsi intelligerent quae
" Thomistas [illegible] haec [illegible] de his [illegible] latinissimus Theolo
" primae [illegible] gorum [illegible] l. 1. c. 1. [illegible]
[illegible] Laurentius quae tenet ipsum cum Laurentio pudebit si scriptorem Joan
hoc necessarius praedeterminationis admittit, tam bella nis magistrum nondum me affirmem intelligere.
sunt posita, quam si a Schola nostra traderentur.
Differentiam [illegible] inter Bannez et reliquos Tho
mistas attendens considero censere Bannez prae
determinationem pertingere immediate effectum
[illegible] secundae; ita ut sicut inter virtutem
[illegible] manantem a causa secunda, et effectum ni
hil est medium, ita inter praedeterminationem
[illegible] et effectum nihil intercedat. Alii autem
censent praedeterminationem [illegible] esse mediam
inter potentiam voluntatis, et ejus exercitium.
proinde iuxta istos intelligi debet necessaria ad
agendum primo potentia liberae voluntatis; 2.°
praedeterminatio; 3.° exercitium voluntatis [illegible]
[illegible] ad volendum ex praecedenti influxu

prædeterminationis, non autem concomitantem ab illa. Si
hæc ita sunt, nam [illegible] supra me futurum ut
tricas Scholasticas uelis remisque euitarem, ut rem
grauissimam facili sermone ac uulgari inuestigati:
one cognoscerem, ego assentior Bannez; quia caueo
ne aliquid affirmem per quod uidear separare acti:
onem creaturæ ab actione creatoris. Sentio enim
diuinam prædeterminationem esse cum effectu se:
cundæ causæ coniunctam, quam esse et intelligi
maxime potest. Sed lege reliqua, crescenti optime.
22. Liber Joannis deinde descendebat ad hanc conclu:
sionem. „Dico cum communi Scriptorum ex D.
„Thoma, præmotionem physicam tollere omnem
„libertatem indifferentiæ, adeoque destruere libe
„rum arbitrium. Probatur. Doctor Angelicus,
„postquam asseruit agentia illa libera esse non
„posse, ad quæ [illegible]minatio ad suas actiones non
„spectat [illegible] art. 1. concludit hominem
„non fore liberi arbitrij, si determinatio ad suas
„actiones ad illum non pertineret. Fauet Conc.
„Trid. sess. 6. c. 5. et can. 4. definiens liberum ar:
„bitrium a Deo [illegible], et excitatum posse [illegible]
„tire, et hanc motionem seu excitationem abijcere
„si uelit. Sed [illegible] prædeterminatione physica
„ad uoluntatem non pertineret, determinare
„ad suas actiones, utpote [illegible] amplius indifferentem
„sed physice a Deo [illegible]minatam: nec eam
„motionem uoluntas [illegible] posset, utpote in:
„impedibilem. Ergo prædicta [illegible] physica tol:
„lit libertatem indifferentiæ, ac destruit liberum
„arbitrium.
23. Nunc, inquit Gauuendus, quoniam jam tra[illegible]
enucleata est omnis sapientia uestra, libentius
quod [illegible] peragam, [illegible]
est aliquid prætermissum quod a uobis magnopere
pertimescam. Vix, inquit, habet hoc articulo
tuus liber, Joannes, quod aut supra non solue:
rim, aut sponte ipse non promiserim futurum
ut soluerem. Sed ne uidear uelle aliquid [illegible]:
cando subterfugere, dicta a dicendis tantisper
distinguam. [illegible] iste tuus
signifer de mente demumit S. Thomæ; sed quam
exilem, et infirmam, iam dixi supra. Erat preti:
um operæ ut ego etiam hoc loco testimonia ex
D. Thoma depromerem, ex quibus S. Patris mens
aperta constaret. Sed principio ab hoc onere pro
præsenti contentione me abstinui, et liberaui. [illegible]
tamen quæ uideri hoc loco necessaria possit, non
parcam attingere. Vos illud maxime soletis
urgere, uoluntatem hominis moueri a se ipsa.
Nemo negat. Affert S. Thomas rationem 1. 2. q. 9.
a. 3. quia uoluntas domina est sui actus, et in
ipsa est uelle et non uelle: quod non esset, si
non haberet in potestate mouere seipsam ad uolen:

dum. Sed ipsa sui motus est principium animæ
intrinsecum. Movetur porro voluntas etiam ab
extrinsecis. Unum quod extrinsece movet vo
luntatem est movens morale, quales sunt con
[illegible], suasores, hortatores. Horum ratio et
late patet, et perspicue constat. Alterum ex:
[illegible]ece movens est obiectum in quod [illegible]
[illegible] fertur. De illo inquit S. Doctor q. 9. [illegible]
secundum quod voluntas movetur ab obiecto
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] movens [illegible] [illegible]
exteriori. Versatur sequenti articulo utrum vo
luntas [illegible] [illegible] a corpore cœlesti [illegible]
ab aliquo [illegible] vero extrinseco principio [illegible]
[illegible] [illegible] vel positis, vel minime [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] articulo sexto id
in quo tota posita est ratio nostræ præmo
tionis, seu prædeterminationis. Vos quoni:
am sectari S. Thomam solemne habetis, et
in gloria positum, ex principiis huius arti:
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
animis quæso vertite, æquant ne Sancti
Thomæ assertis [illegible] [illegible] concursus
simultanei, an vero præmotionem [illegible]
nostram asserat evidentissime. Inscribitur ar
ticulus utrum voluntas moveatur a Deo solo
sicut ab exteriori principio. Duo considero in
hac ipsa inscriptione. Unum est nam si vo:
luntas a Deo dicitur moveri, id quod in
articulo defendit, non est hoc jam moveri illa
[illegible] Deo in actum suum; quod esset pretium
operæ dicere si concursus vester simultaneus
a S. Thoma admitteretur, sed dicit a Deo mo:
veri quod est agitari ac suscipi a Deo
[illegible], et quasi [illegible] in manibus in aliud
[illegible] [illegible] suum: quæ ratio ipsa est [illegible]
træ præmotionis. Alterum est, nam docet Deum
esse unum et solum humanæ voluntati motorem
[illegible] [illegible] principium; unde liquet non mo
vere illum voluntatem ad eorum modum,
[illegible] moraliter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], qui sunt auctores suadendo, et hor
tando. Quare intelligimus Deum præmove
re modo suo proprio et præcipuo. Quis sit
hic modus dicit in articulo. Nam in sed contra
dicit cum Apostolo Deum operari in nobis
velle et perficere. Et in respondeo dicit:
motum naturalem causare non potest, nisi
quod est aliqualiter causa naturæ. Volun
tatis autem causa nihil aliud esse potest
quam Deus. Et cum 3.o loco sibi obiecisset
Si a solo Deo voluntas hominis moveretur
[illegible] [illegible] [illegible] ad malum, cum [illegible]
voluntas sit, qua peccatur, et recte vivitur

ut Aug. [illegible] l. 1. Retract. c. 9. [illegible] quod Deus
mouet uoluntatem [illegible] universalis
motor ad universale [illegible] nostræ [illegible]:
Itaque nihil desiderari potest apertius, et distin:
ctius, ut promotionem diuinam nostrarum uo:
luntatum ex ipsis uerbis S. Doctoris definiremus.
Et uos tamen Joannes, et Crescenti Thomisticam
[illegible]

Sed [illegible] est contra [illegible] q. [illegible] a. 4.
Quæritur ibi: utrum uoluntas moueatur de ne:
cessitate ab extrinseco motiuo quod est Deus.
Respondet: sic Deus ipsam (uoluntatem) mouet
quod non ex necessitate ad unum determinat
sed remanet motus eius contingens, et non
necessarius, nisi in his ad quæ naturaliter mo:
uetur. Liberaliter quidem, inquit Joannes, [illegible]
cisti, Laurenti, qui nodum contra te strinxisti,
quam sane dissolues nunquam. Ut enim
tibi permittamus promotionis uocem, si con:
cursui nostro simultaneo libet uobis eam ac:
cepere, qui quæso probabis, S. Thomæ principijs
consentire promotionem uestram, et impedim:
pedibilem esse, et essentialiter connexam cum
actu determinato, et necessariam ad omnem
actum uoluntatis, cum dicat S. Doctor: sic Deus
uoluntatem mouet, quod non ex necessitate
ad unum determinat, sed remanet motus eius
contingens, et non necessarius? Fiduciam meã
reddit Laurentius, gaudeo uehementer, esse Joan:
nes, tibi probatissimam; potes enim cognoscere
ad soluendum descendere paratum, quem ui:
des tam alacrem [illegible] [illegible]. Semper
enim cum aliqua assertio ita uera est, ut
contra illam dictiones ueræ sibi queant, uera
intelligitur sub certa aliqua distinctione. Quæ
autem sub certa modo solum distinctione ue:
ra [illegible], ita sunt in unam partem
uera, ut etiam in contrariam uera [illegible] ma:
neant sub membro distinctionis contrario. Nunc
in contrarium S. Thomas hæc tria sibi obijcit, quæ
sunt a nostris usitatissima: „1.º dicitur Rom.
„9. Voluntati eius quis resistit; Ergo Deus ex neces:
„sitate mouet uoluntatem. 2.º hoc est uni:
„cuique naturale, quod Deus in eo operatur.
„Ergo uoluntas ex necessitate uult [illegible] omne
„illud, ad quod a Deo mouetur. 3.º Non est
„possibile, uoluntatem non uelle hoc ad quod
„Deus eam mouet. Ergo necesse est eam hoc
„uelle.„ In hisce tribus argumentationibus
cum præmissæ ueræ sint, et complexiones ex illis
[illegible] consequantur, fit [illegible] comple:
xiones uel ita esse falsas, ut si distinguantur
conciliari possint cum uero, uel ita esse ueras
ut si cum certo quodam adiuncto componantur,
fieri falsæ possint. Porro in singulis illis argu:

mentationibus adhibet S. Thomas suas ideas distinctionas. Ergo nec nostra assertio simpliciter a D. Thoma negatur, nec quam ille ponit simpliciter et se asseritur, sed cum certa distinctionis temperamento. Harum ergo utraque vera est et utraque falsa, prout ad adiunctis pendet, vel prout explicatur: deus movet voluntatem quod non ex necessitate ad unum determinat, tam deus movet voluntatem quod ex necessitate ad unum determinat. Qualitas assertionis, et ejus conditio et status peti debet ex duplici termino [illegible] principio a quo, et ad quem voluntas [illegible] actio voluntatis determinatur. Nam actio voluntatis, quae a libera causa procedit, est quidam terminus a duplici causa dimanans: ab agente creato scilicet, et a deo. Prout a deo pendet, illa certa est, [illegible] [illegible], impediri, non esse non potest. Prout ordinem ad creatam dicit causam, anceps fuit, incerta, impediri, irritari potuit. Sed haec sunt, quae tertio capite institutae orationis explicanda mihi iniunxi. ~~deo quae~~ ~~[illegible]~~ At vobis non satisfacio, nisi hanc plane

125. Sed quod tu, Laurenti, existimas, inquit Joannes, nostra nondum exonerata pharetra est; legitque: "A[illegible], quo sicut stante praedeterminatione physica ad actus supernaturales non [illegible] explicari ille textus prov. [illegible] vocavi, et renuistis, sic in rebus naturalibus non potest [illegible] libertate haec praedeterminatione explicari: praedeterminatio amore: verum, et voluntas amavit, quia sit voluntas non potuit non amare." Quantum video, respondit Laurentius, optimorum adolescentiae annorum ~~impen~~ impendio, Joannes optime, [illegible] doctrina [illegible] flagris quaesisti [illegible] librum, qui doceat te non sapere, sed desipere. Nova enim haec tua argumentatio a verum genere disparato desumpta longe a [illegible] profectis concludit, quam superiores, quas ex eodem equo protulisti. Dolendum sane, et querendum est de [illegible] [illegible] [illegible] velictis ordinis libris plerumque in scholis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si qui velit [illegible] mentem enervant [illegible] irretiunt: [illegible] quibus, dum quis [illegible], ab eorum contemplatione [illegible], in quibus utiliter versari [illegible] [illegible] ejusmodi nihil [illegible] [illegible] [illegible] adolescentiam sibi, occidunt mentem, labefactant ingenia [illegible] de re [illegible] [illegible] nominis Justum [illegible] Antiq. [illegible] in praeclaro opere de Italiae

causalitatem, quae nobis contingens est, pro divina ratione ostendo ab ipso S. Thoma cognitam et assertam immobilem fuisse, et necessariam. Quoniam vos tantisper [illegible] requirere S. Doctori, et cum illo sentire omnia profitemini, si id vobis demonstravero, haud erit deinceps aliquid, quod verborum laborem desideret. Idem ostendet, quae sit explicatio, solutio, et distinctio allatarum hactenus locorum, et an ei iuxta mentem sancti Doctoris. Idem etiam confringet ignorantiam illorum Scholasticorum impudentissimam, qui quoniam Thomistas, si placeat, superiores [illegible] [illegible] nunquam uno articulo S. Thomae, [illegible] continuo S. Thomam quod ad praesentem controversiam pertinet, neque sensisse, neque docuisse. S. Th. 1. p. q. 14. a. 13. ad [illegible] quae nobis sunt contingentia, quippe nostra causalitas indifferentiam habet, et arbitrium, eadem [illegible] deo firma et certa: manifestum est quod contingentia infallibiliter a deo cognoscuntur, et tamen sunt futura contingentia suis causis proximis comparata. Eadem in responsione ad primum affert, [illegible] deum necessaria, [illegible] item contingentia. At primum [illegible] quod licet causa suprema sit necessaria, tamen effectus potest esse contingens propter causam proximam contingentem. Et similiter scita a deo sunt contingentia propter causas proximas, licet scientia dei quae est causa prima sit necessaria. Haec ita breviter attigisse sit satis, ne videar institutum dicendi principio dicendi modum nimis immutare. 10

eloquentia bibliothecae clar. i Cap. 1 pag. 246 Edit. Roman. [illegible] redeo ad [illegible] Salomonis obiecta verba: vocavi et renuistis ita pertinent ad [illegible] praemotionis sermonem, sicut quid unquam vomer hoc, et aratrum (erat illi [illegible] forte aliquid tale rustici operis ad scriptionem moliendam. Nam vocatio divinae sapientiae in eo Salomonis loco, quod non ad physicam praemotionem pertineat, sed ad moralem, fidem faciunt verba [illegible] contextus. Quid enim praemotio moralis dei est? Consilium, auxilium, gratia excitans, hortatio, inspiratio. Audi porro. Haec sunt eius loci in Salomone proverbia: Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, et ostendam vobis verba mea. Quia vocavi et renuistis, extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis. Aut nempe ex ignorantia rerum, quas tractant, qui sic confarciunt et immiscent omnia, laborant; aut ex malitia, ut nomine sacrarum litterarum abusi et auctorum clarissimi nominis, indoctioribus imponant, qui dolos tales, et portenta eiusmodi aut cavere negligunt, aut cognoscere non didicerunt. An vis igitur doceam scriptorem istum bonum tuum, quonam modo Salomon ex loco citato explicetur salva praemotione? Nempe id postulat, et [illegible] re laborat. Velut locus scilicet, qui ad materiam physicae praemotionis nullo modo et pacto pertineat.

16. Addidit etiam Ioannes, ut legeret quae subsequuntur. "Probatur praeterea conclusio una "solida hac ratione. Petrus praedeterminatus "ad actum amoris pro instanti A, non potest "elicere actum odii, vel omittere utrumque "actum pro instanti A; alias vel praemotio "physica non esset essentialiter connexa cum "actu amoris eliciendi pro instanti A, vel "possent duo actus oppositi nempe amoris, "et odii elici ab eadem voluntate in eodem "instanti A. Ergo stante praedeterminatione "physica Petrus non habet simultatem divisi "[illegible] ad utrumlibet actum oppositorum "et ad omissionem utriusque, adeoque non habet libertatem indifferentiae, et caret libertate [illegible] pro [illegible] A. [illegible] ~~[illegible]~~ Crescentius nulla mora permissa ad respondendum illico subiunxit: Praedeterminatio, et voluntas stare

haud possunt simul; illa ergo reijicienda.
eadem probatur. prædeterminatio non permittit
voluntatem ferri in actum sibi oppositum, sed
voluntas [illegible] alterutrum
oppositorum; ergo prædeterminatio non concedit
[illegible] liberum voluntati. Facis Crescenti, qui-
dem amicissima, inquit Laurentius, cum sit tua
tela vibras. Aut enim ego fallor, diversis
verbis utrique, et Joannis una secum mo[illegible]
[illegible]
[illegible] loquutus est, quoniam Joannes no
dixit [illegible] suis verbis, sed ex veternoso qua-
[illegible] labore uno igitur effectum
[illegible] Voluntas [illegible]
potest in alterutrum quo[illegible] inspecta ratio
[illegible] potentiæ suæ, concedo minorem. considerata
[illegible] præmovente nego [illegible]. Ergo
[illegible] odem actu [illegible]
disposita ad opposita, et certo ad unum determinata
quod implicat [illegible] dictionem. Contradictio, inquit
Laurentius, nulla, Crescenti, involvitur. Actus enim
[illegible] est simul et certus et incertus prout a
diversis causis. Per causam [illegible] incertus et,
per prædeterminationem certissimus. Sed hæc mox
uberius. Redeo nunc ad Joannem. Petrus præ-
determinatus ad actum amoris pro instanti A
non potest elicere actum odii, vel omittere actum
utrumque pro instanti A; distinguo tibi antecedens,
quatenus enim prædeterminatus [illegible] non potest, qua-
tenus suæ voluntatis compos, potest. Ergo ait
Joannes, et potest et simul non potest. Potest
respondet alter, et non potest ordine habito ad
diversas causas. Per suam voluntatem sic pot-
est, sicut illi quos ante tres ex actis Apostolorum
quos D. Stephanus reprehendebat: vos semper re-
sistitis Spiritui Sancto. Non potest quod ad divinam
prædeterminationem pertinet, ad cuius rationem
pertinet lex [illegible] libri Geneseos: num
[illegible] resistere [illegible] 50. 19. Expli-
cate [illegible] aliter ad litteram hæc scriptura [illegible]
cupio enim [illegible]

27. Venimus nec videndo ad illud, quod ex tribus quæ
[illegible] declarare constitueram tertium relinquebatur.
[illegible] enim [illegible] sit modus salvandæ nostræ
voluntatis, et [illegible] prædeterminante, quod
nunc recens attingi jam expeditum est. In textu
[illegible] ex Genesi consideremus quædam perpauca,
quæ hanc totam materiam vehementer illustra-
bunt. Excusabant se se fratres apud Joseph, quod
nota iam [illegible] ill[illegible] [illegible]rrent. Fratribus Joseph re-
condit [illegible] num Dei possumus resistere
voluntati? quibus [illegible] quod significat,
quam non aliter futurum fuisse, neque aliter
fieri potuisse, quam ut sui fratres malitiam exer-
cerent in eum; quia Dei voluntas hanc eorum
malitiam permittendo, et physice præmovendo quod
pertinet ad naturalem actionem, et non ad vitium

um peccati prædeterminasset. Quæro itaque, utrum fratres libera voluntate, ac libero arbitrio in Joseph peccaverint? Certe quidem. Si enim non voluntate atque arbitrio fecerunt, neque etiam peccaverunt. Si enim libera voluntate fecerunt, et peccarunt, cur ~~potius~~ pore [illegible], cum Joseph prohibet ex [illegible] nemo possit Dei resistere voluntati? Nempe quia quamvis Josephi fratres et peccant, et non possent in fratrem peccare, si potentiam liberam, et voluntatem eorum attendimus; non poterant id tamen non facere, quia divinitus prædeterminabantur. Ergo, dicetis, videor Deum ponere malitiæ et peccati auctorem filiorum Israelis. Silete hæc maledicta. Deus enim physicam illorum actionem quam in sua præscientia cognovit, cum nulla res illum latere possit, præmovit; peccatum, et malitia divinitus præmoveri non potest, quæ vitium est, defectus, privatio actionis. Ita velim vos etiam usurpetis Scripturas; vos enim haud dubito, quia facere utiliter possitis. Sed hunc iste scriptor, Joannes, volo se amplius simplicibus imponat, et rudibus. Obtinuit enim nostris temporibus, quod maxime dolendum sit, ut perplurimi existiment se posse non dicam discere, sed tradere etiam, docereque res divinas, qui sacras litteras numquam attigerint, nisi prout textum aliquem mutilum in singula quæstionum capita, quæ pertractant, de aure in aurem referunt, lectum numquam, visum in suo fonte, consideratum, meditatum numquam a suis erroribus hæreditaverunt. Jure his succenset divinus Apostolus: quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium, volentes esse legis Doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. 1. Tim. c. 1. Quare ut quantum possum huic malo occurram, monere non desino nostros adolescentes, qui in Ecclesiastica militia initiantur, ut sacram Scripturam assidue legant, assidue perlegant.

26. Usque ad rem propositam revertatur oratio de modo ubi quæstio est salvandæ nostræ libertatis Deo prædeterminante, ac præmovente, hæc diligentissima attendi oportet. Effectus aliquis e libera causa procedens tripliciter vel dici certus potest, vel incertus. Primo per suam met rationem quatenus videlicet futurum est, vel non futurum, quia nempe ita esse, sicut et non esse potest. Deinde per ordinem ad secundam causam, et eam liberam; videlicet prout libera causa vel illum ad actum suum perducat, vel facere prætermittet. Tertio prout idem effectus a Deo etiam, ne dum a secunda causa pendet, qui est rerum omnium opifex. Sicut porro tribus hisce modis effectus considerari possunt vel a suis causis pendere, vel non pendere, ita etiam tribus modis futuri certitudinem, vel incertitudinem respiciunt, ac sunt proinde vel futuri, vel non futuri. Primo prout

per sese consideratur, nullis omnino eorum consi-
derat causis. Sic e. g. quaero utrum [illegible] vestis
ex certo panno [illegible] sit, sed ita ut de nullo sar-
tore cogitem, qui sit eam facturus, nihil de
actionem [illegible] [illegible], ut ea vestis ef-
ficiatur. Quid de hac veste videtur vestro judicio
[illegible] Erit aliquando nec ne? [illegible] erit,
[illegible] ex nullis causis nullus effectus consequitur
[illegible] futura vera non possunt esse ea, quae cau-
sas cur futura sint non habent. Cicero scripsit
in l. de Fato. [illegible] si consideres ipsam rei futurae
et panni, ea per sese est ejusmodi, ut sicut prae-
senti tempore est aliquid, ita etiam futurum
tempus respiciat quasi vel tale aliquid, vel quid
[illegible] vel futura vel non futura. Neque
potest post haec et esse quod est, et in aliam
[illegible] converti. Cumque res aliqua singula-
ris sit, aut quidem hoc etiam erit, aut aliud
ceteroquin aliquid simul et futura et non fu-
tura certe esse non potest propter ~~causae~~ regulae con-
tradictionum. Quoties tamen in effectum res ex-
[illegible], semper dimanat ex causis, recedit ab ab-
soluta et privativa potentia ad utrumlibet et
fit propria [illegible]. Et quidem actum reci-
pit quoque [illegible] prout a certa causa diri-
gitur. Donec enim causa in ancipiti versatur,
neque effectus excurrit. Omnis igitur futurus
effectus a libera causa recedens certus est vel
incertus, prout movet causa in illum. In ef-
fectus liberos et contingentes causarum secun-
darum movent duae causae: prima deus et
secunda, puta homo. Effectus liberi ab harum
utraque recedunt. Quaeritur utrum certo an re
causano, an libere, incerteque. Ego vero [illegible]
[illegible] liberi semper sunt hi effectus [illegible]
causa secunda procedunt; non liberi, sed
necessario futuri prout a deo. Nam prout a
deo pendent, cum aliquando futuri veri sint,
semper veri sunt, quandoquidem veritas dei
[illegible] manet in aeternum [illegible]. Respondes;
quod jam et ante, ergo liberi, et non liberi.
Respondeo, quod ante non semel, utique et liberi
et non liberi, sed sicut ex [illegible] causis. Respo.
[illegible] exemplum. Fratres Josephi [illegible] habita
tempore olim ~~[illegible]~~ nondum tradiderant Is-
[illegible] [illegible], tradent quaero, nec ne? Respon.
[illegible] quaeris ne utrum sint [illegible] perpetrata
[illegible] quatenus illa in [illegible] naturalibus actio a deo
[illegible] determinatione praemonetur in [illegible] et
illorum [illegible] digessit? Si primum rogas, certo
tradent; si alterum incertum est, nam facient
prout volent. Quod proditio Josephi fuerit ali-
quando per causas secundas incerta, jam liquet
[illegible] si fratres id libere voluerint. Quod libere
voluerint, nemo in dubium vocat; quia ibi conn

conscientia uestit peccato. Atqui futurum impiorum
factum illis tam liberum, fuit ex prima causa moven-
te tam certe futurum, ut impedire illud, neque ei
resistere quidquam, posset. Ait enim. nam Dei possu-
mus resistere uoluntati? [illegible] igitur, ut miramini
amplius non [illegible], quomodo aliquid quod futurum
est, certum simul et incertum, [illegible] tempore antece-
dente sit. Absolute enim, et non considerata causa
incertum est, quo [illegible] determinetur arbitrium.
si primam causam inquiritis, certum omnino est,
quia ab æterno præordinatum. Omnia enim [illegible]
tingentia, nos veluti, Deus uocauit uocatione sua
ante tempora sæcularia. 2. Tim. C. i. 9.

[illegible] ut constaret diuinam præmotionem non officere li-
[illegible] [illegible] forsitan nondum satis consideratum
est, [illegible] secundas præmoveat
[illegible] præmoveat [illegible] impediat, quominus
possint [illegible] suo arbitrio [illegible]
Deus eas causas præmoueat. Hanc ego rem constituo
auctoritate uestra confirmare; ut si uos testes optimi
mihi non accedítis, totam causam uobis concedam,
de [illegible] cadam. Expenam [illegible] quid
uideatur esse tenuissimum, uidebitis. neque me [illegible]
us pœnitebit, quia a nobis non iam pugnatur acriter,
ut in scholis exquisitissimis argumentis, sed uos hodie
hic uoluistis ab asperis studijs hanc esse mihi partem
solatij. Unum aliquod minutissimum ex [illegible] folijs
uel nunc huius agri a uento in sua arbore moveri, at-
que exagitari animaduertimus*; quæro a uobis,
utrum [illegible] uenti tenuissimi actionem totam in
[illegible] illam, quod [illegible] est,
totam inquam esse Deo uertendam. Si uobis ipsius
explicatis uelim fortissimum testimonium e contrario con-
sistens dicente Paulo Apostolo 1. Cor. C. 12. 6. qui
(Deus) operatur omnia in omnibus. Sed ubi sermo non
est de agente rationali [illegible] cum arbitrij libertate, scio uos
[illegible] concedere, qui tantum post Carneadem apud
[illegible] uoluntati nostræ [illegible]
causas externas, et antecedentes. Sed quoniam id con-
ceditis, concludo uos. Igitur Deus præmouet seu præde-
te[illegible] ad omnes effectus secundarum causarum. Non
dolebit [illegible] fuisse grauarum,
quoniam ab uno [illegible] folio petito argumento urge-
re. difficultas nunc urget ad locum ultimum
[illegible] animis perdilizandus.

30. Distinguendo [illegible] actionum genera secundum
et species suas, et [illegible] differunt specie actiones pro
diuersa ratione cum obiecti tum finis. Si [illegible]
um dissident inter [illegible] longissima, quod i-
[illegible]
et ambulare duæ actiones sunt inter se diuersæ quia
[illegible] affecta. altera in uia est
alia etiam actionum differentia, per quam actio una di-
stat ab altera proprio numero; ut [illegible] quis lo-
quitur, non is est illius sermo, qui fuit erat, non qui
fuit heri; nec si ego loquor, si loquimini uos, ~~[illegible]~~
uester sermo meus est, nec meus uester. Sed actionum
[illegible] maxime attendendæ sunt, quæ solum
genere aut specie differunt, et quæ modo. Si ad unam itaque

* nam sapientia, Dei mundus administratur usque ad arborum
uolatica folia, inquit S. August. Conf. l. 7. c. 6.

[illegible] autem causam quam universum aliquarum [illegible]
pertineat omnes actionum species ad eandem causam
quae pertineant; finis autem, et materia actionis varia
erit in terminis, et in effectis; in causa autem, quae
una multarum actionum, eademque quasi parens est
non video quid varium sit, nisi diversa vel intentio,
vel agendi modus. Indiget res exemplo. [illegible]
Petrus cogitat, et ambulat. duas edit actiones [illegible]
differentes. Patent actionum species primo ex [illegible]
[illegible], cogitatio in [illegible]
Item ex fine. nam cogitationis finis est idea, deam-
bulationis iter. Sed Petrus quantum ad se pertinet,
diversa facit, vel quia diversa intentione ad diversa
se applicat, vel quia per diversos modos facit. [illegible]
tamen constat [illegible], Petrus ambulet licet
licet cogitet (videtis actionum exempla plane diffe-
rentium) suam intentionem, modum, influxumque
agendi semper extendere, donec perfectus et absolutus
effectus obtineatur. Si enim cogitat, ergo cogitando
resultat idea; si ambulat, ergo per eum [illegible]
[illegible] ambulantem iter conficitur. Quae res eo tendit,
ut vobis ostendam, quonam pacto quae in causis in-
finitis conceditis, eadem in Deo admittere debeatis. [illegible]
enim Dei opus est caelorum [illegible] formica una minutissi-
ma, [illegible] Et quidem
actiones Dei sunt non modo summae subtilitatis no-
bilissimae, sed etiam quaecumque res contingentes,
[illegible], splendor solis, radius illumi-
[illegible] aquarum fluxus non modo maris
[illegible]
[illegible], ut mihi velitis concedere Deum sic
ut in [illegible] rebus attingere sua virtute summum
effectum, ita etiam in exilibus, et parvis. Attingit
enim a fine usque ad finem fortiter. Sap. [illegible]
[illegible] seu effectum et finem [illegible]
et maximarum et minimarum [illegible]
[illegible] est quidpiam [illegible], ~~Quaeram~~
~~amplius~~ [illegible]
[illegible]. Quaeram amplius. attingit [illegible] Deus effectus
suarum actionum omnium, an modo aliquarum?
Si aliquarum, cur non omnium? [illegible]
actiones Dei erunt, et illae. Sit porro agentis Dei
[illegible] in diversis ef-
fectis, idem tamen ejusdem continuus influxus us-
que ad finem actionis, ac terminum. Venio nunc
[illegible]
praedicta reliquorum. Conceditis amoto uno filio quod
venti superior, et venti rapientis secundam, et Dei
praemovendis esse primam actionem. concedite nu-
nc ob eam similitudinem in agentibus etiam liberis
[illegible]
successum, adeoque in physico suo cursu, et Dei prae-
movendi esse, et hominis. Cur enim si et amor ho-
minis, et venti habitus Dei sunt opera, Deus hic
praemovet, illic non praemovet? Nam si dicas homi-
nem elicere motum voluntatis a se uno ipso, res porro
motus non esse mobiles, nisi ab externo, comparatio

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prorsimum dicerunt,
quod in volente est ipsa volens, in re muta est agens
externum; sed quoniam res muta primo a Deo moveri
dicitur, par atque eadem ratio est, ut etiam volens
primo a Deo præmoveatur. Verum vobis displicet
præmotionis vocabulum, ut obstinatam vestræ scholæ
sententiam cum dignitate retineatis. Sed velitis, nolitis
aut ipsam hanc vocem concedetis, aut negabitis impudenter.
Non enim in aliam sententiam præmovere Deum dicimus,
vel prædeterminare, atque in quam ipsum causam pri:
mam nos æque ac vos appellamus. Non conceditis
Deum præmoventem, Deum prædeterminantem, infici:
amini agentem per modum qui decrat primam
causam, inficiamini tantisper causam primam, cau:
sam causarum. An enim Deus prima causa dicitur,
quod alias causas tempore præveniat? minime. Sed
quod earum effecta attingens nobilius multo, neque
ut primum et universale movens secundarum omnium
operatur. ✠

31\. Illud ad explicandum est reliquum, etiamsi superius
attigerim, effugium præcipuum adversariorum, ut
nostram doctrinam eliminent; quod quoniam superius
attigi paucis, præveniam nunc vos iterum ~~porrus~~
levans labore objiciendi. Ponitis enim hanc differen:
tiam liberarum causarum, et per necessitatem agentium
quod liberæ quidem ipsæ sese adducere ad agendum
possint, necessariæ non possint. Inde fit, dicitis, ut Deus
quidem præmovere concedatur effectus necessariarum
causarum, non concedatur liberarum. Posui differen:
tiam, quæ interim intercedit paulo supra; nunc
dicam uberius. Sic facile commoventem terram et
facientem eam tremere Deum admittitis, dantem ho:
minibus cor novum in mandatis suis non admittitis
physice præmoventem, sed solum moraliter. Scilicet
timentes, ne concedatis Deum potuisse indurare cor
Pharaonis, ne per contrariam aliquam rationem au:
ctoritatem mali tribuere Deo videamini. Ridendum
plane monstrum. Causæ sine arbitrio agentes non id
circo dicuntur necessariæ, quia una aliqua plus
Dei motione indigeant, quam causæ liberæ; neque
liberæ causæ hoc notatæ sunt nomine, quia unum
aliquem minus influxum recipiant a Deo, quam ne
cessariæ; sed si hanc rationem exposcitis pusillæ meæ
litterulæ vestram Philosophiam docebunt, et Theo:
logiam istam vestram. Causæ liberæ dicuntur
non ideo liberæ, quia etiam Deo præmovente pos:
sint in effectus excurrere, sed quia ope, auxilioque
non indigent alterius secundæ causæ, ut quid ope:
rentur. Sic ego cessare tantisper volo ab hac ora:
tione. non indigeo ut vos tradatis verba mihi, et
loquendi cursum prohibeatis, sed ipse post pauca
iam desinere faciam. Rursus causæ necessariæ non
ideo necessariæ dicuntur, quia ad agendum perdu:
cendæ præcipuum divinitatis influxum requirant
(quem si haberent supra nostram hominum

sortem meliori nota potirentur, quam ut sit non
conditio, et nobiliori ratione agere viderentur
quam [illegible] spirituale; siquidem omne donum
perfectum est, [illegible] descendit a Deo) sed quia
vel eorum agendi modus unus et constans sem:
per est, et non anceps; vel quia fere ab aliis se
[illegible] necessitate [illegible] naturali, quae ab
insufficienter ad motum suum, ad actionem per
mouentur. Numquam enim dat semen frumenti
[illegible] non ab agricola satum. Dei praemotio
itaque est communis influxus diuinae uirtutis
a fine usque ad finem attingentis omnia fortiter,
[illegible] quascumque causas siue necessarias siue
liberas et [illegible] effectum attingendum [illegible]
[illegible] Et libere agentium causarum, et agentium
per necessitatem ratio, per quam sunt causae,
propriae potentiae sunt, ac praecipue uires, siue
uirtutes. Volentis potentia est arbitrium, semi:
nantis satiua uis. Ut et uolens uelit, et semi-
[illegible] semen effundat, necessarij sunt duplices
motus, [illegible] causarum. Nam ueluti ut
seminans seminet, Deus praemouet satiuam se:
minantis uirtutem, ac de [illegible] facit seminato:
rem; sic ut qui potens est suae uoluntatis uelit,
Deus totam illius physicam arbitrij potentiam
ad uolendum perducit. Necessarius, dicitis, est
effectus necessariarum causarum; quare [illegible]
Nempe quia Deo praemouente fit, uos dicitis.
Ego uero non idcirco solum, sed aio est idi:
dem necessarius ob eam rationem etiam libe:
rarum causarum effectus, quatenus a Deo
praemouente est [illegible] usus loquendi [illegible]
necessarias, et necessarios effectus appellauit
ubi unus, immobilis, et semper constans est in
hoc genere, quod ponimus, agendi modus, sed
econtra duplex, anceps [illegible] liber, et incertus est
[illegible] causarum. Fit ideo ut quatenus
liberarum causarum effectus a causa libera
est, inde et esse, et non esse possit; quamuis
[illegible] primam causam semper sit necessarius, ut
ut fuit etiam ab aeterno futurus, quia a causa
aeterna praeordinatus est; causae autem necessa-
riae effectus et ex praemouente prima, et ex pecu-
liari secunda necessarius censetur; quia se:
cunda suum habet certum operandi modum,
et non ancipitem potentiam
32. Nox aderat quae iuberet domos nostras repeten
singulos. Laurentius itaque quoniam sensim
recedendo a [illegible] Joannis domo, unde
[illegible] erat, longius abitum esset, cum
coepit respicere, quae unde uentum erat, fere
sime reduceret. Cessatum itaque ab altercan-
do fuit. Sed ueluti postquam inflauerit
[illegible] uel Africus, [illegible] iam [illegible]

[illegible] undique tamen facies dicitur [illegible] tument et a vento quidem jamdudum tranquillæ sunt: sed mare est etiam atque etiam undabundum. Gell. l. 2. c. 30. Sic nos quoniam habitæ disputationis memoria non defervesceret, alter alteri interrogabat notationes vocum singularum quibus objecta appellarentur, quæ venerunt in sermonem, vel definiebat. Præmotio, vel prædeterminatio dei physica qua causæ liberæ vires ad volendum continuo excitat, differt ab auxilio, quo adjuvat ad volendum cum sanctitate et justitia; quoniam illa quidem communiter excitat omnes actus volentium, et libere agentium; hoc porro adjuvat tantum peculiari ratione ad volendum pie, casteque cum merito. illa pars quædam est providentiæ universalis. hæc autem præcipua quædam gratia actualis. Divina prædeterminatio, vel præmotio est quædam universalis auctoritas, per quam Deus optimus maximus sibi soli tribuit effecta opera omnia omnium secundarum causarum, ita ut per hanc rationem nulla res quid agat nisi ~~deo~~ sub Deo auctore principe, et præmotore. Auxilium vero Dei est veluti vis quædam, et robur, quod idem summus omnium rerum opifex peculiari dispensatione certis creaturis diversimode impertitur, ut illæ quoque sibi rationem causæ possint determinate adsciscere. Fit ideo, ut et præmovendo et auxiliando rerum omnium Deus auctor sit: præmovendo quidem quasi solus omnia pro sua universa virtute ratione, ordine, et modo efficiens; auxiliando vero, nempe inferendo vim singulis agentibus ut ita atque ita diversimode operari valeant. Hanc rem insinuare videtur ille textus Joh. 1. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Omnia dicit per ipsum facta sunt; quippe solus universim auctor est omnium præmovendo cuncta, et faciendo. At præterea sine ipso factum est nihil, quia nulla est omnium causarum, quæ sine peculiari [illegible] auxilio operetur. Omnis gratia Dei actualis est auxilium divinum, sed non omne auxilium divinum est quam proprie dicimus gratiam actualem. Illa ab hoc differt tamquam [illegible] quædam [illegible] a suo genere universo. [illegible] vero auxilium divinum potest velut suum finem respicere non solum bonum aliquod gratiæ, sed etiam effectum aliquem pure naturalem. Potest idem communicari non solis agentibus rationalibus, quæ sunt in [illegible] ad salutem æternam, sed etiam omnibus naturis. Sic illud au:

[illegible] laudibus psalm. [illegible]
[illegible] a v. 10 et infra: qui emittis fontes in convallibus: inter medium montium pertransibunt aquae. Potabunt omnes bestiae agri: expectabunt onagri in siti sua. Super ea volucres coeli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces. Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra: Producens foenum jumentis, et herbam servituti hominum. Ut educas panem de terra, et vinum laetificet cor hominis, etc. Praemotio autem ab auxilio divino dissentit genere toto. Nam auxilium sive gratuitum sit, sive naturale confertur ad [illegible] agentis commoditatem, ut vel facilius, expeditius, et felicius, vel justius, sanctius atque honestius agere possit: praemotio autem vertit effectum totum proprium Deo, illudque universali effectori ~~[illegible]~~ ac parenti rerum omnium assignat [illegible], et suum.

[illegible] satis contenti estis [illegible] mouendi, ut [illegible] de rebus [illegible] Deus alii [illegible] esset. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] inquit [illegible] est [illegible], modo et propria efficientem praemot[illegible] et propriae efficientem praemot[illegible] [illegible] pluris sanctis adstruere, ut [illegible] tum sesse [illegible], explica quomodo a duabus totis causis intelligas unum modo effectum singularem posse provenire [illegible] alligat, conuincit [illegible] axioma, ex duabus totis causis non esse singularem effectum. At Laurentius, non bene, inquit [illegible] his verbis axioma nec [illegible] bone [illegible] hanc errorem [illegible] ac [illegible] ab ignaua [illegible] caeteris. [illegible] sic oblate [illegible] nudos! Hodie non [illegible] omnibus [illegible] novi adolescentibus [illegible] caeteris omnes [illegible] scilicet equi semper sint in [illegible] et equitantem non modo [illegible] et etiam [illegible] in voraginem omnis ignorantiae. Accedentem audiunt ad magistrum credere oportet, impie [illegible] sic audiunt, quasi quae ad hominem accedant ad Deum. Ergo axioma erit, Crescenti, si de causis intelligas eiusdem ordinis. Sic ex duobus integris lapidibus unum signum esse non potest, quod ex uno lapide totum sit. Sic una substantia tota naturaliter esse simul non potest in forma hominis, et in forma bovis, sed si quid huiusmodi fingatur, ut poetarum minotaurus, non ex pluribus totis erit, sed ex multiplicibus partibus. Verum si causae diversi nominis sint, nihil id impedit. Nonne forma esse dicitur communi scholarum nomine vel essentia? Illam quid vetat esse in substantia cum tota materia? Dices mate

riam esse et formam partes compositæ substantiæ. dicas
partes corporis. Si proprie hæ dicuntur, partes eiusdem
tamen sunt. Diuide igitur a forma materiam, sicut
manum a reliquo corpore. Qui facies? Nempe non
licet; non enim nisi impropria et uulgari loquutione
partes dicuntur; sunt autem proprie uerum principia.
Sic deum licet totum esse rerum omnium opificem pro:
mouentem, causas autem secundas totas efficere mo:
uentes; quia deus, et secundæ causæ sunt diuersi
ordinis et generis. Audi Aristotelem Metaphis. l. 5
text. 2. At cum multifariam causæ dicantur, accidit
multas quoque eiusdem non secundum accidens cau:
sas esse, ut statuæ et ars statuaria, et ipsum æs non
secundum aliud quidpiam, sed prout statua est: non
tamen eodem modo. Sed hoc quidem ut materia
illa uero ut unde motus. Quod si uelis ad solas
efficientes hanc restringi sermonem, et definiri
controuersiam causas inter primam, et secundam;
tantum abest ut altera alteram ab agendo
prohibeat, eo quod totæ singulæ sint, ut optimo
S. Th. 1. p. q. 105. a. 2. o. asserat: Cum enim sunt
multæ causæ ordinatæ, necesse est, quod effectus de:
pendeant primo quidem et principaliter a causa pri:
ma, secundario uero ab omnibus causis medijs.
34. Tum Laurentius uiam accelerans cum ijsdem co:
mitibus iam incedens, quasi aliud atque aliud
ageret, consecutionem subsequentem in ps. 138
sic paucis meditabatur. Domine, inquit egregius tu:
tor Israel, probasti me, et cognouisti me. Quid est
hoc ad litteram? Scilicet compersisti me idoneum ad
aliquid faciendum, quod uelles me facere. Id liquet,
quoniam dixit: et cognouisti me, hoc est, uidisti,
quid efficere quocumque modo per me possem. Ad:
iungit enim mox finem, ob quem se dixerit a deo co:
gnitum; scilicet ob sessionem suam, et resurrecti:
onem suam. Ita ut uniuersi uersiculi ea sit sen:
tentia: Domine fecisti, uel compersisti me idoneum
ad id efficiendum, ad quod fecisti, compersisti, probasti,
uel cognouisti (utcumque mauis dicere) aptum me
esse, scilicet ad sedendum, et ad resurgendum.
Intellexisti cogitationes meas de longe, nempe pri:
usquam ego cogitarem, tu nosti quid cogitaturus sim.
Semitam meam et funiculum meum inuestigasti,
idem est ac si diceres: nosti omnem passum, quem,
atque iter meum priusquam ego ambulare institerim.
Nam id quoque membrum referri ad præcedens debet,
ubi de diuina præscientia sermo fuit: intellexisti cogi:
tationes meas de longe. Uiæ in sequenti uersiculo
sonant in genere suo idem atque opera, illam uo:
cem aut metaphoricæ sume, ut uiæ sint omnia ho:
minum opera ad exitum semper aliquem, finem:
que tendentia, aut per synecdochen quasi species
aliqua pro genere toto usurpatur. Ait uero: et
omnes uias meas præuidisti, hoc est, et omnia opera
mea præsciuisti. Præuidisti autem non significat
solum præsciuisti, sed etiam quod mireris, prouidi:

nasti, præmouisti. Et necne ita se habeat uide si Joannes quod sequitur: ~~[illegible]~~ quia non est sermo in lingua mea. dicit igitur, [illegible] opera mea præsciuisti, præmouisti, præordinasti, uel prædeterminasti, quia aliter, hoc est absque ~~[illegible]~~ ista tua ~~[illegible]~~ prædeterminatione, uel præscientia nihil de me agere possum, ne uerbum unum sonare quidem in lingua mea. Sic sonat nostri interpretis uersio latina nobis sacrosancta. Sicut enim uiæ significabant opus in prima uersiculi parte, uel metaphorice, uel per synecdochen sumpta specie pro genere; ita nunc specie pariter pro genere sumpta dicit propheta sermonem in lingua pro quacunque hominis actione. Attende autem tu uerbum præuidisti; quod ex eadem particula præ constat, ex qua præmouere, prædeterminare, præagere dicimus, quæ tantopere uos abhorretis. Perperam ne interpretes: præuidisti deus, opera mea, præmouisti, uel præscisti illa? Videlicet me docuit antiquissimus ex omnibus scriptoribus omnium sæculorum, quos habemus, Moses, præuidentiam dei esse præscientiam, præscientiam dei autem uacuam esse numquam ab opere. ait enim dixitque deus; ecce dei uerba præscientiam significans: et facta est lux Gen. 1. 3. ecce effectum diuinæ præscientiæ. ~~[illegible]~~ Vos ipsi iterum legite totum Geneseos caput primum, et alia inde rei huius exempla exposite. Præscire autem deum quod idem ac præuidere sit, attende ex sequentibus: et uidit deus lucem. dixit uidit hoc loco, non autem præuidit, ut innueret uisionem esse effectum præscientiæ maxime proprium. Quando deus præsciuit lucem faciendam, præsciendo fecit, factam sciuit, seu uidit. Idem est enim spiritui experti materiæ uisum oculorum uidere, ac scire; ~~[illegible]~~ quare eadem fere est dei præscientia, præactio, prædeterminatio, præuidentia. Redeo ad psalmum. Ecce domine, tu cognouisti omnia nouissima et antiqua. Verbum cognouisti copiosæ est, ac pinguis significationis. Duo enim ualet, præsciuisti, et præmouisti, seu fecisti. Valet præsciuisti, nam hic uersiculus est repetitio quædam eiusdem sententiæ cum energia, quam supra dixerat: et omnes uias meas præuidisti. Est eius autem quasi quædam generica probatio, ut si dicat: omnes uias meas præuidisti, quia ~~[illegible]~~ omnia et nouissima et antiqua præcognouisti. Scientiam dei esse rerum causam omnium, quæ sunt, et quæ fiunt, uulgatum est, docebis. Thomas iam supra i. p. q. 14. a. 13. ad 1. [illegible] in ea re contendenda non est necesse immorari. Quod [illegible] uerbum significat hoc etiam id [illegible] fecisti, intellige ex sequentibus. Sit enim fere in hunc modum: omnia sic domine et nouissima et antiqua cognouisti, sicut formasti me. porro tu formasti me est ratio [illegible] uerborum cognouisti omnia, et deducitur ueluti ab exemplo maxime expedito. Postquam dixit

tu formasti me, sequitur: et posuisti super me manum tuam, nempe David significat, Deum in se non operatum esse solummodo, cum illum crearet, sed numquam desisse, quia in illo operetur. Cum enim Deus dicitur manum ponere, significatur actionem suam, influxumque continuare; manus actionem, positio continuationem significat. Mirabilis facta est scientia tua ex me. Scientia, ut dictum est supra etiam Dei actionem significat, explica igitur: mirabilis ille modus est, quo tu Deus ex me operante operationem meam, tu, inquam, operationem et praeactionem meam deducis. Scientia tua, hoc est praedeterminatio tua confortata est, hoc est fortissima, atque ut nos dicimus inimpedibilis, ineluctabilis est. Et non potero ad eam, hoc est: creatura quantumvis libera, Dei praemotionem, praedeterminationemque impedire numquam potest. Id autem propheta exemplis subiectis ostendit, quorum ratio per se satis patet. Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Si ascendero in caelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades; si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris. Vis horum exemplorum ea est ut ostendat se nihil omnino agere posse quin a Deo praemoveatur. Attende quod sequitur: etenim illuc manus tua deducet me. Deducet, Joannes optime non aliud melius sonat, quam praeire, ac praemovere. Vide nostram doctrinam uno vel tantum textu quam copiose Deus auctor confirmet. Et tenebit me dextera tua. Per deducendi verbum intelligit propheta praemotionem Dei; per ea verba tenebit dextera indicat etiam peculiare auxilium, de quo paulo ante hunc ipsum meditantes etiam me interrogasti. Et dixi: forsitan tenebrae conculcabunt me. Cum multipliciam possit hic locus exponi, tum satis nunc hac una interpretatione contenti, quam prae omnibus sermo noster requirit. Et dixi: forsitan, si peccavero, malitia una peccati operabitur in me, et non Deus. Et nox illuminatio mea in deliciis meis, nempe: et peccati ipsa actio, ex qua parte opus physicum, et naturale est, participat de lumine eius, qui est lux vera; quare hoc est mihi meditanti in maximis deliciis, quia me etiam male agente Deus in me bene agit unde exinde etiam debeo illi referre gloriam. Rationem egregiam post haec subiungit dicens: quia tu possedisti renes meos; suscepisti me de utero matris meae. Est autem, ac si dicat: quia tu ad operandum elevas, et educis naturaliter vires et potentias meas; et id assuesti facere ex primo instanti conceptionis naturalis meae. Hinc transit ad Dei celebrandam promanantis laudibus omnipotentiam. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es, quasi dicat: laudabo te, quia mirabiliter operans in me ostendisti magnitudinem tuam, et magnitudinem potentiae tuae. Mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit nimis, utinam tu etiam

Per mettere in tutto il suo lume, e per provare con tutta la sua forza [illegible] disputata in questo dialogo potrebbe esser abbastanza il solo [illegible] di S. Agostino de civitate Dei l. 5. capp. 8, 9. e 10.

Cap. 9. A Deo sunt omnes potestates, cioè tutte le mozioni delle cause, e le tendenze [illegible], [illegible] vis ab illo non sint omnium voluntates, cioè le volontà dei cattivi, in quanto son cattive. Cap. 9. [illegible] ut confitemur summum et verum [illegible] ita voluntatem, summamque potestatem ac praescientiam eius confitemur. Nec timemus, ne ideo voluntate non faciamus, quae voluntate facimus, quia id nos facturos ille praescivit, cuius praescientia falli non potest. Semel locutus est Deus [illegible] semel locutus est intelligitur immobiliter, h.e. incommutabiliter est locutus, sicut [illegible] incommutabiliter [illegible] quae futura sunt, et quae ipse facturus est. Dunque [illegible] tutte le cose, anche le nostre azioni contingenti, e le fa immobiliter, e incommutabiliter, che equivale a tutta la certezza, e la forza infallibile, e invincibile, che noi diamo alla sua premozione. Muove poi tutto, [illegible] notate termine di S. Agostino. Locutus est. È chiaro che il parlare, è il comando e preventivo alle azioni, e non concorrente, né [illegible] [illegible]. E segue il S. Padre: Non est autem consequens, ut si Deo certus est omnium ordo causarum, ideo nihil sit in nostrae voluntatis arbitrio. Et ipsae quippe nostrae voluntates in causarum ordine sunt, qui certus est Deo, eiusque praescientia continetur, quoniam et humanae voluntates humanorum operum causae sunt. Atque ita etc. Non est mirandum quae [illegible] dicuntur potentiae etc. Quapropter et voluntates nostrae tantum valent, quantum Deus eas valere voluit, atque praescivit: et ideo etc. certissime valent, et omnino facturae sunt etc. Vedine il capo seguente sotto di questo titolo: An voluntatibus hominum aliqua dominetur necessitas.

Pervenerunt fratres nostri, pro quibus solicita est praecharitas vestra, ut credant cum Ecclesia Christi praeveniri voluntatem hominum Dei gratia fateantur, atque ut ad nullum opus bonum vel incipiendum, vel perficiendum sibi quemquam sufficere posse consentiant. [illegible] ergo [illegible] pervenerint, plurimum [illegible] S. August. l. [illegible] de praedestinatione [illegible] cap. [illegible]

Joannes, atque crescenti mi, idem uterque ali: quando cognoscatis.

Habitus est hic sermo idib. xbris
anno sal. 1747.
revocatus ad stylum sequenti anno
circa idem tempus.

Axiomata quædam, quibus præhabita disputatio illustrari potest:

Concilium Arausicanum contra Pelagianos Can. 9
Quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum ut operemur operatur.

idem Can. 20. Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo. Nulla vero facit homo bona, quæ Deus non præstet ut faciat homo.

idem Can. 22. Nemo habet de suo nisi mendacium et peccatum. Apud Carranzam in Epit. Conc. edit. Venet. per Jacob. Vitalem ann. 1573.

Causarum genera duo sunt. Unum quod vi sua id quod sub ea subjectum est, certe efficit, ut ignis accendit. Alterum quod naturam efficiendi non habeat, sed sine quo effici non possit ut si quis æs causam statuæ velit dicere, quod sine eo non possit effici. Hoc igitur sine quo non fit ab eo in quo certe fit diligenter est separandum. Cic. in Topic. p. 155. Naturam quod dicit auctor in secundo [illegible] necessitatem intelligere potes. Ex cujus doctrina illud intelligimus esse quasdam causas ipsas per se non necessarias, idest non necessitate affectas ut causent, sine quibus tamen effectus existere nequeat, ut proinde non per se necessarias, tamen pro effectus conditione utique necessarias. Ad quod genus divina ipsa prima causa pertinet. Illa enim cum nulla induatur necessitate ad agendum, ejusmodi tamen est, sine qua effectus nullus secundariarum causarum subsequatur. [illegible] quod adversarii ut in falsi possessione persistant, [illegible] intelligere posse negant nolle intelligere [illegible] eis arbitror

[illegible] ma (mara) sunt. S. Aug. [illegible]

[illegible] collabora [illegible] voluntate sua sanctifica [illegible] ante tempora [illegible] gratia [illegible] non sit gratia, sed merces [illegible]

Propter quod profecto decipitis, qui dicitis de veritate non ex operibus, sed ex vocante dictum est, vos dicitis ex futuris operibus, quæ Deus illum futurum esse præsciebat, [illegible] Aug. ad Bonif. l. 2. c. 7

Propter multa bona Deus facit in homine, quæ non facit homo, nulla vero facit [illegible] quæ non facit Deus, ut faciat homo S. Aug. ad Bonif. l. 2. c. 8

Si autem bonum est, non nisi ab illo nobis est. [illegible] qui summe, et [illegible] est [illegible]

Avertet enim Deus hanc amentiam, ut in donis ejus nos priores [illegible]

Convertit cor eorum ut odirent populum ejus, et [illegible] facerent in servos ejus. Ps. 104. v. 25.

Ducebat autem illos ad hunc finem digna necessitas. Sap. c. 19. v. 4. Vide quæ in Comment. ad eum locum diximus

Dimittite eum ut maledicat. Dominus enim præcepit ei, ut malediceret David: et quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? 2. Reg. c. 16. v. 10

Qui immutat cor principum populi terræ, et decipit eos ut frustra incedant per invium. Job. c. 12. v. 24

Quod veteres quoque sapientes λόγον, idest sermonem atque rationem constat dixisse artificem videri universitatis; hunc etiam Zeno determinat factitatorem, qui cuncta in dispositione formaverit, eundem et fatum vocari, [illegible] Jovis, et necessitatem [illegible] rerum. Hæc Cleanthes in spiritum congerit, [illegible] atque nos [illegible] demoriæ virtutis, per quæ omnia molitum [illegible] edidimus, propriam substantiam spiritum [illegible] cui et sermo insit pronuntiant, et ratio adsit [illegible]

De Vocativo secundæ declinationis nominum, quorum nominativus exit in *ius*.

Str. 2.um.

Haud jamdiu sedebamus in bibliotheca hic atque hic diversi alia alii meditantes, atque scribentes; interrogavit me quispiam de nominum vocativo secundæ declinationis eorum propriorum, quorum nominativus exit in *ius*, ut puta *Antonius*; utrum ita firmiter esset in *i*, ut graviter peccari videretur, si *ie* finiremus. Respondi eam terminationem nunc esse obsoletam, meminisse tamen, apud antiquos in usu aliquando fuisse. Similis quædam lis olim versata est inter duos grammaticos non parvi nominis, quos refert Agellius l. 14. c. 5. dubitavisse in nomine *Egregius* quis esse vocativus deberet, *egregi* ne, an *egregie*. Ibi cum permulta exempla sint posita, fit evidens, ad triplicem fere classem nomina hæc fere omnia perduci, ut alia propria sint substantiva, alia substantiva non propria, alia adiectiva. Adiectivorum porro vocativa duplici vocali confici, ut *impie*, *sobrie*, *instie*, *proprie*. Aliter esse de substantivis, ut Acci, Titi, Fili. Hæc enim si propria sunt Quinti, fili ac [illegible] vocandi casu passim i vocativo desinentia reperies. Noverus tamen Calepinus citat in voce *Filius* Priscianum ex Livio exemplum ejusmodi afferentem: Jupiter, Saturni *Filie*. Adjungitque: antiquum est. Id conjiciebam [illegible] hunc usum aliquem apud veteres etiam in propriis extitisse. Rationes, quæ afferri pro hac parte possint, sunt fortasse exemplis etiam probabiliores, hæc enim sunt longe paucissima. Quod si Filie quandoque dictum [illegible], cur etiam et *Antonie*, et *Sextie*, et *Sempronie* dici non potuerit, haud sane intelligo. Agellius, quod fortasse utramque huius quæstionis partem probabilitate non carere sentiret, reliquit [illegible]. [illegible]

Non. 8bris ann. sal. 1748. S. Dal.

[illegible] l. c. [illegible] ~~[illegible]~~
"~~[illegible]~~ vocativo ~~[illegible]~~ [illegible]
decli[illegible] vocativus [illegible] nominativo
o [illegible], o puer, o [illegible]. Nomina [illegible] us [illegible]
"~~finita~~, quæ us in e mutant, Populus, o popule,
"Fluvius o fluvie, Tabellarius, tabellarie, [illegible],
"Ebrius, ebrie, egregius egregie. Ab his tamen excipe
"deus, quod similiter exit in vocativo o deus. Item fili[illegible]
"et nomina propria latina in *ius*, quæ us in vocativo
"deponunt, o Fili, o Antoni, o Pompei. Nam græca in *ius*
"retinent e iuxta græcam flexionem, Tyrinthius,
"o Tyrinthie, Sperchius, o Sperchie, et similia.

[illegible]

meritis Christi [illegible]

ex enarrationibus Evangelistarum

[illegible]

[illegible] et adven[illegible] faciat, quam serm. [illegible] de Verbis Dom. in Evang. sec. Matth. serm. [illegible] etiam haud quidem [illegible] instituta cui esset oratio [illegible] [illegible] in diversis [illegible]

[illegible]

[illegible] esse [illegible]

[illegible]

neque in his, quae [illegible] praesentia Christi [illegible] permittit [illegible] meminit, quaesivit dein peculiari dis: sertatione etiam S. August. l. 2. de Consensu [illegible] c. 5. Post illum ea cura [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] an ita probabiliter etiam ex [illegible] [illegible] traditio posset [illegible] non [illegible]

[illegible]

15. Erit enim magnus coram Domino: et vinum, et [illegible] non bibet, et Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero
matris suae.
[illegible] multos filiorum Israel convertet ad Dominum
[illegible] ipsorum
17. Et ipse praecedet ante illum in spiritu, et [illegible]
convertat corda patrum in filios, et [illegible]
dentiam justorum, parare Domino plebem perfectam.
[illegible] Angelum: Unde hoc sciam
enim sum senex et uxor mea processit in diebus suis
19. Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum Gabriel, qui asto
ante Deum: et missus sum loqui ad te, [illegible] tibi ev:
angelizare.
20. Et ecce eris tacens, et non poteris loqui usque in diem
quo haec fiant, pro eo quod non credidisti verbis
meis, quae implebuntur in tempore suo.
21. Et erat plebs expectans Zachariam: et mirabantur, quod
tardaret in templo.
22. Egressus autem non poterat loqui ad illos, et cognove
runt quod visionem vidisset in templo. Et ipse erat
innuens illis, et permansit mutus.
23. Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit
in domum suam:
[illegible] post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus, et
occultabat se mensibus quinque, dicens
25. Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit
auferre opprobrium meum inter homines.
26. In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel a
Deo in civitatem Galileae, cui nomen Nazareth,
27. Ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph,
de domo David, et nomen Virginis Maria
Quoniam, quis sit Joseph, hoc loco attingitur, et quadam
tenus [illegible] persona describitur, ut ipsius notitia
plenior tota sit, genealogia ejusdem h. l. con
texitur. Illam sic tradit Evangelium incipiens S.
Matthaei [illegible]
[illegible] Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham
[illegible]
Jacob autem genuit Judam, et fratres ejus
3. Judas autem genuit Phares, et Zaram de Thamar
[illegible]
Aram
4. Aram [illegible]
nuit Naasson. Naasson aut[illegible]
5. Salmon autem genuit Booz de Rahab. Booz autem
genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Jesse. Jes
se autem genuit David regem
6. David autem rex genuit Salomonem ex ea quae fuit
Uriae
7. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem ge:
nuit Abiam. Abias autem genuit Asa
[illegible] Asa autem genuit Josaphat. Josaphat autem genuit
Joram. Joram autem genuit Oziam
9. Ozias autem genuit Joatham. Joatham autem genuit
Achaz. Achaz autem genuit [illegible]
10. [illegible] autem genuit Manassen. Manasses autem
genuit Amon. Amon autem genuit Josiam
11. Josias autem genuit Jechoniam, et fratres ejus in trans
migratione Babylonis

[illegible] post [illegible] Babylonis: Iechonias
[illegible] genuit Zorobabel
[illegible]
[illegible] autem genuit Azor.
[illegible] autem gen[illegible]
Achim. Achim autem genuit Eliud.
Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem
genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob.
16 Iacob autem genuit Ioseph uirum Mariæ de qua
natus est Iesus, qui uocatur Christus.
Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad
Dauid generationes quatuordecim: et a Dauid us:
[illegible] transmigrationem Babylonis, generationes
quatuordecim: et a transmigratione Babylonis us:
[illegible] generationes [illegible]
[illegible] ita ex D. Matthæo texta est generati-
o [illegible] secundum carnem ab Abraham, [illegible]
[illegible] operæ, ut legamus etiam apud
Lucam, quid hac de re pariat difficultatem:
[illegible] a Christo nato rursum uersum ascendentes
[illegible] per quandam generis atque originis [illegible]
[illegible]
23 [illegible]
[illegible] ut putabatur [illegible] Ioseph [illegible]
[illegible] Mathat
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] qui fuit [illegible]
[illegible] qui fuit Mathathiæ,
[illegible] qui fuit Ioseph, [illegible]
[illegible] qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,
[illegible] qui fuit [illegible]
[illegible]
[illegible] qui fuit Iesu, qui fuit [illegible]
[illegible]
[illegible] qui fuit [illegible]
30 [illegible] qui fuit Eliakim,
[illegible] qui fuit Menna, qui fuit Matha-
[illegible] Nathan, qui fuit David,
[illegible]
[illegible]
[illegible] qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit
[illegible] qui fuit Iuda,
34 [illegible] Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraha,
qui fuit Thare, qui fuit Nachor,
35 [illegible] Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit
[illegible] qui fuit Heber, qui fuit Sale,
[illegible] qui fuit
[illegible] qui fuit Lamech,
[illegible] qui fuit
Iared, qui fuit Malaleel, [illegible]
[illegible] fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam,
qui fuit Dei.

Postquam ita descripta est Christi genealog[illegible]
carnem, hystoria etiam rei gestę sub[illegible]
nos docet S. Lucas orationem continens, [illegible]
progredimur Capitis i.
28. Et ingressus Angelus ad eam (Mariam) dixit: Ave
gratia [illegible] plena; Dominus tecum: benedicta tu in mulie
ribus.
29. Quę cum audisset, turbata est in sermone ejus, et cogi
tabat, qualis esset ista salutatio.
30. Et ait Angelus ei: ne timeas, Maria, invenisti enim
gratiam apud Deum:
31. Ecce [illegible] concipies in utero, et paries filium, et vocabis
nomen ejus Jesum.
32. Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur, et
dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus.
et regnabit in domo Jacob in ęternum
33. Et regni ejus non erit finis.
34. Dixit autem Maria ad Angelum: quomodo fiet istud,
quoniam virum non cognosco?
35. Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus Sanctus
superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit
tibi. Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vo
cabitur Filius Dei.
36. Et ecce Elisabeth cognata tua, et ipsa concepit filium
in senectute sua; et hic mensis sextus est illi, quę vo
catur sterilis.
37. Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum
38. Dixit autem Maria: ecce ancilla Domini, fiat mihi
secundum verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus.
Huc pertinet quod sequitur apud S. Matthęum c. i.
18. Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata
Mater Jesu Maria Joseph, antequam convenirent, in
venta est in utero habens de Spiritu Sancto.
19. Joseph autem vir ejus cum esset justus, et nollet eam tra
ducere, voluit occulte dimittere eam.
20. Hęc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit
in somnis [illegible] Joseph fili David, noli timere acci
pere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est,
de Spiritu Sancto est:
21. Pariet autem filium: et vocabis nomen ejus Jesum: ipse
enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.
22. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur, quod di
ctum est a Domino per prophetam, dicentem:
23. Ecce Virgo in utero habebit, et pariet filium: et voca
bitur nomen ejus Emmanuel: quod est interpretatum, No
biscum Deus.
24. Exurgens autem Joseph a somno, fecit sicut præcepit ei
Angelus Domini, et accepit conjugem suam
25. Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum pri
mogenitum: et vocavit nomen ejus Jesum
Postrema [illegible] verba et vocavit nomen ejus
Jesum multa supponunt media inter se se, et quę
progressomnt, quę diserte narrat S. Lucas, et infra
adjicientur. Interim vero ibi sunt posita, quia ad
Matthęum, quę post illis esse deberent, reliqua prętermit
tat, commodior locus nullus illis videtur, quam est
si a textu [illegible], cor separentur. Sunt

[illegible] subtrahuntur [illegible] per quam [illegible]

Exurgens autem Maria in diebus illis abiit [illegible] cum festinatione, in civitatem Juda

Et intravit [illegible] domum [illegible], et salutavit Elisabeth

[illegible] Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth [illegible] infans in utero ejus; et [illegible] in Sancto Elisabeth

[illegible] magna, et dixit: Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui.

43. Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me

44. Ecce enim, ut facta est vox salutationis [illegible]

45. Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi a Domino

[illegible] Et ait Maria [illegible]

47. Magnificat anima mea Dominum [illegible] et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo

48. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes

49. Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus

50. Et misericordia ejus a [illegible] in progenies [illegible]

[illegible] Fecit potentiam in brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui.

52. Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles.

53. Esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes.

54. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ

[illegible] Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham et semini ejus in secula.

[illegible]

[illegible] impletum est [illegible] peperit [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine

[illegible] autem patri ejus, quem vellet vocari eum.

63. Et postulans pugillarem scripsit, [illegible] eius: et mirati sunt universi.

64. Apertum est autem illico os eius, et lingua eius, et loquebatur benedicens Deum

65. Et factus est timor super omnes vicinos eorum: et super omnia montana Judææ [illegible] divulgabantur omnia verba hæc:

66. Et posuerunt omnes, qui audiebant in corde suo dicentes: Quis, putas, puer iste erit? Etenim manus domini erat cum illo.

67. Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu Sancto: et prophetavit dicens

68. Benedictus Dominus Deus Israel: quia visitavit, et fecit redemptionem plebis suæ. 1. De str. 7.

69. Et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui.

70. Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a sæculo sunt, prophetarum eius:

71. Salutem ex inimicis nostris, et de manu omnium qui oderunt nos.

72. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, et memorari testamenti sui sancti.

73. Jusjurandum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis.

74. Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati serviamus illi.

75. In sanctitate, et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76. Et tu puer propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem [illegible]

77. Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum:

78. Per viscera misericordiæ dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto:

79. Illuminare his, qui in tenebris, et in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

Post hæc, quoniam de Joanne Baptista diutius dictum non est, perstringit paucis [illegible] multos annos [illegible] usque ad ostensionem suam e deserto, prius quam transit ad enarrandam nativitatem domini.

80. Puer autem crescebat, et confortabatur spiritu: et erat in desertis usque ad diem ostensionis suæ ad Israel.

Enarrat deinde Christi domini nativitatem sequenti C. 2.

1. Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.

2. Hæc descriptio prima facta est a præside Syriæ Cyrino.

3. Et ibant [illegible], ut profiterentur singuli in suam civitatem.

4. Ascendit autem et Joseph a Galilæa de civitate Nazareth in Judæam in civitatem David, quæ vocatur Bethlehem [illegible] esset de domo, et familia David,

5. Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.

6. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret.

7. Et peperit [illegible] suum primogenitum, et pannis eum involvit, et reclinavit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diversorio.

8. Et pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigilias noctis super gregem suum.

9 Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos, et timuerunt timore magno.
10. Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo.
Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Chris[illegible] in civitate David.
12. Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, positum in præsepio.
13. Et subito facta est cum Angelo multitudo mil[illegible] [illegible], et dicentium
14. Gloria in Altissimis Deo, et in terra pax hominibus [illegible] voluntatis.
[illegible] Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cælum: pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, et videamus hoc verbum quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.
16. Et venerunt festinantes: et invenerunt Mariam, et Joseph et infantem positum in præsepio.
Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.
Et omnes qui audierunt, mirati sunt: et de his, quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos.
Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.
Et reversi sunt pastores glorificantes et laudantes [illegible] [illegible] quæ audierant et viderant, sicut dictum est ad illos.
Et postquam [illegible] et circum[illegible] [illegible] vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in utero [illegible]
Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundum legem Moysi, [illegible] illum in Jerusalem [illegible] ut sisterent eum Domino,
Sicut scriptum est in lege Domini: [illegible] [illegible] sanctum Domino vocabitur.
Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par [illegible] [illegible]
[illegible] homo erat in Jerusalem [illegible] Simeon, et homo iste [illegible] expectans [illegible] [illegible] et Spiritus [illegible]
[illegible] a Spiritu Sancto, non vi[illegible] mortem, nisi [illegible] Christum [illegible]
Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent [illegible] Jesum parentes ejus, ut facerent secundum [illegible] legis pro eo:
Et ipse accepit eum in ulnas suas, et benedixit Deum, et dixit:
Nunc dimittis [illegible] [illegible] secundum verbum tuum in pace:
Quia [illegible] [illegible] salutare tuum
Quod parasti ante faciem omnium populorum
Lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis [illegible]

33. Et erat pater eius et mater mirantes super his quę
dicebantur de illo.
34. Et benedixit illis Simeon, et dixit ad Mariam [illegible]
eius: Ecce positus est hic in ruinam, et in resur-
rectionem multorum in Israel et in signum cui
contradicetur.
35. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut re-
velentur ex multis cordibus cogitationes.
36. Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu
Aser; hęc processerat in diebus multis, et vixerat
cum viro suo annis septem a virginitate sua.
37. Et hęc vidua usque ad annos octoginta quatuor: quę
non discedebat de templo, jejuniis, et obsecrationi-
bus serviens nocte, ac die.
38. Et hęc ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: et
loquebatur de illo omnibus qui expectabant redempti-
onem Israel.
39. Et ut perfecerunt omnia secundum legem domini,
reversi sunt in Galilęam in civitatem suam Naza-
reth.
Hanc hystoriam subinde subsequitur ita S. Matth. C. 2.
1. Cum ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iudę i[n]
diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt
Jerosolymam
2. dicentes: Ubi est qui natus est rex Judęorum? vidimus
enim stellam eius in oriente, et venimus adorare
eum.
3. Audiens autem Herodes rex turbatus est, et omnis
Jerosolyma cum illo
4. Et congregans omnes principes sacerdotum, et scribas
populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur.
5. At illi dixerunt ei: in Bethlehem Judę: sic enim
scriptum est per Prophetam:
6. Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima
es in principibus Juda: ex te enim exiet dux, qui
regat populum meum Israel
7. Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit
ab eis tempus stellę, quę apparuit eis.
8. Et mittens illos in Bethleem, dixit: Ite, et interrogate
diligenter de puero: et cum inveneritis renunciate
mihi, ut et ego veniens adorem eum.
9. Qui cum audirent regem, abierunt. et ecce stella,
quam viderant in Oriente, antecedebat eos, us-
que dum veniens, staret supra, ubi erat puer
10. Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio ma-
gno valde
11. Et intrantes domum, invenerunt puerum cum
Maria Matre eius, et procidentes adoraverunt
eum: et apertis thesauris suis obtulerunt ei
munera, aurum, thus, et myrrham.
12. Et responso accepto in somnis, ne redirent ad He-
rodem, per aliam viam reversi sunt in regio-
nem suam.
13. Qui cum recessissent, ecce Angelus domini appa-
ruit in somnis Joseph, dicens: Surge, et accipe
puerum et matrem eius, et fuge in Ęgyptum,

et ecce in [illegible]
[illegible] Herodes [illegible]
[illegible] eum
[illegible] consurgens, [illegible] puerum, et matrem [illegible]
[illegible] nocte, et secessit in Egyptum
Et erat ibi usque ad obitum [illegible] ut adimple-
retur, quod dictum est a domino per prophetam
dicentem: Ex Egypto uocaui filium meum.
Tunc Herodes uidens, quoniam illusus esset a Ma-
gis, iratus est ualde, et mittens occidit omnes
pueros qui erant in Bethlehem, et in omnibus
[illegible], a bimatu, et infra, secundum tem-
[illegible] uisierat [illegible]
[illegible] est per [illegible]
prophetam dicentem:
18. Vox in Rhama audita est, ploratus, et ululatus
multus: Rachel plorans filios suos, et noluit
[illegible] non sunt
19. Defuncto autem Herode ecce Angelus domini
apparuit in somnis [illegible]
20. dicens: Surge, et accipe puerum, et matrem ejus
et uade in terram Israel, defuncti sunt enim
[illegible] animam pueri
21. Qui consurgens accepit puerum, et matrem
ejus, et uenit in terram Israel.
Audiens autem quod Archelaus regnaret in
Judea pro Herode patre suo, timuit illo ire:
et admonitus in somnis secessit in partes Galilaeae

23. Et ueniens habitauit in [illegible]
[illegible] Nazareth, et [illegible] est
[illegible] Prophetas: Quoniam Nazaraeus uocabitur
40. pertinet quod consequitur apud S. Lucam c. 2.
Puer autem crescebat, et confortabatur ple-
nus sapientia: et gratia Dei erat in illo
41. Et ibant parentes eius per omnes annos in Jerusa-
lem in die solemni [illegible]
42. Et cum factus esset annorum [illegible]
[illegible] illis Jerosolymam secundum [illegible]
diei festi
43. Consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer
Jesus in Jerusalem, et non cognouerunt parentes
[illegible]
44. Existimantes autem illum esse in comitatu uenerunt
iter diei, et requirebant eum inter cognatos, et notos
45. [illegible] regressi sunt in Jerusalem, re-
[illegible] eum
46. [illegible] inuenerunt illum in
[illegible]
illos, et interrogantem eos
47. Stupebant autem omnes qui eum audiebant
[illegible] et responsis ejus

48. Et videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus, et ego dolentes quaerebamus te.

49. Et ait ad illos: Quid est, quod me quaerebatis? nesciebatis, quia in his, quae Patris mei sunt, oportet me esse?

50. Et ipsi non intellexerunt verbum, quod [illegible] est ad eos.

51. Et descendit cum eis, et venit Nazareth, et erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba haec in corde suo.

52. Et Jesus proficiebat sapientia, et aetate, et gratia apud Deum et homines.

Atque adeo hoc equidem ordine legi ~~[illegible]~~ Theophilo haec prima capita sacrosancti Evangelii. Quod non [illegible] incredibilis [illegible] in me incessit. Nam cum multa [illegible] libro nonnulla jamdiu cupiissem intelligere, neque possem assequi; sunt enim [illegible] etiam in difficili [illegible] praeter [illegible] omnes Theologos; illa statim mihi fuerunt perspecta, cum connexis Sanctorum Evangelistarum geminis textibus, historiae serie habita [illegible] compositam [illegible] qualia sint, prout mei et otij, et facultatis permittet ratio, sparsim per haec [illegible] atque illic exponere non omittam; ita faveat Dei gratia. Hujus compositionis duorum Evangelistarum in unam historiam [illegible]

4. id. Febr. ann. Sal. 1748. J. Dal.

[illegible]

[illegible] sed etiam [illegible]

[illegible]

quidem [illegible] , negationem, [illegible]

[illegible] autem nosse [illegible]

[illegible] afferre ad utrumque intelligendum,

[illegible]

atque subjectum conveniunt invicem conferantur,

[illegible]

~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] in sanctitate et justitia coram ipso omni[bus]

[illegible]

[illegible] dispersit superbos mente cordis sui. [illegible]

[illegible]

[illegible] canticum [illegible] Virginis,
quod incipiens *Magnificat* et
Luc. C. 1. 47.
Strom. 1.um

[illegible] hodiernæ critices, Theophile, tanta non-
numquam incessit in scribendo morositas,
ut fiat nec raro de diligentia superstitio,
atque adeo dum videri velim non exlex, pene
pœniteat cognitæ lenitatis. Nam quoniam [illegible]
cile reperies Scriptores magno numero, qui
quanto plura mandarunt litteris, tanto mi-
nus accurauerunt; creuerunt illi ad famam
mole magis monumentorum quam momento:
illi multa citant aliorum loca, quæ si requi-
ras aut nulla inuenies, aut longe alia, at-
que alia; aut scripta supposititia pro [illegible]
proprijs audacter intrudunt, aut quæ apud
alium quemlibet [illegible] reperiunt suis pelui-
[illegible], sibi confidenter accommodant, atque adeo
alieno pallio sibi pluuiam defendunt: jure
contra horum plagia, et perditos mores vin-
dicta, et censura non cessat. Sed merito ut
veteri dicunt proverbio: ne quid nimis.
Nam utinam illi etiam ipsi censores, qui
cæterum acuere non ignaua ingenia ad
perfruendum solent, ipsi etiam non sæ[pe]
peccarent. Appella criminem sententiam hodie præ-
claram aliquam sub nomine epistolarum antiquo-
rum Pontificum, aliquam ex operibus Apostoli-
[ci] Areopagitæ; clamant apochrypha, nauseant, auer-
tunt. Cuiuscumque vero libri sint, si eximij sunt,
si vel ex propria sua met ipsorum specie admirabi-
les; [illegible] etiam castra universa Criticorum contracen-
[illegible] usurpabuntur utiliter [illegible]
[illegible], nunc [illegible] [illegible] [illegible]
tamen plerique habent [illegible]
res, ut mihi videntur, utique idoneos; nam duas
certe [illegible] Fontaninus vindicauit eti- (1) in Histor. [illegible]
am in illam primorum [illegible] [illegible], [illegible]
~~[illegible] Areopagitæ scripta per~~ Dionysio Areopagita [illegible]
immortales [illegible] Bellarminus [illegible] post illos (2) l. de [illegible]
Natalis ab Alexandro (3). Sed in eiusmodi si etiam pati [illegible]
quis velit omnium censorum fastidia, duæ partes dis-
tinguendæ sunt, quarum una ad omnia tempora eque
[illegible] auctoritatem, altera certæ ætatis, et iusti temporis
examen, et animaduersionem requirit. Sunt enim [illegible]
[illegible] [illegible] etiam temporum, [illegible]
rum, et ipsorum [illegible] [illegible]
[illegible] et vera sunt, et [illegible] est. aliter est cum
temporum traditio, [illegible]
[illegible], considerationi [illegible]
[illegible] [illegible], ut in [illegible]
cum meditarer Canticum B. Virginis habebam [illegible]
quo uti possem, D. Augustini sermonem, in quo est adul-

[illegible] Bella[illegible]
[illegible] igitur quomodo ad
[illegible] ille porro affirmat, sed non sine [illegible]
[illegible] potius in Biblio-
theca [illegible] Bibliotheca [illegible]
quem ad eum unum mihi viderem [illegible]. Sed [illegible]
[illegible]
[illegible] Non enim [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et Augustini [illegible]
deterrent me enim a [illegible]
sent non [illegible] in [illegible] libros [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
lumenis, ipsi noverint, an ferendum. Ab eo tamen
[illegible] Chrysostomus me excusavit cum etiam Com-
mentarios legitimos meditarer in Canticum
Canticorum Salomonis. Inquit enim hom. 9. in
[illegible] In divino scripturis est lucrum
ineffabile, si ea tantum quae nostra sunt [illegible]
[illegible] propter [illegible]
eam hanc S. Patris sententiam jam quidem obtinuit
Nam etiam Bellarminus scriptor facile utilissimus
[illegible] in sua psalmorum expla-
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] differe, sed venimus
et [illegible] mentire:
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] librorum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] habent. Hec adeo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] otio atque [illegible]
[illegible] non efflorear. At quatenus [illegible]
d oporteat, non est neque [illegible]
temporis. Accedo autem ad rem [illegible]

Principium [illegible] porta [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] agit Deo pro maximis [illegible] beneficiis in se tunc recens collatis, et in populum Israel cum in illa carnem hominis sumpsisset, et salutis humanae [illegible] in hac vita incoar[illegible]

[illegible]

Partes

Duae sunt: principium, et [illegible]

[illegible] cipium verum primo, quod est in [illegible] Proponit se laudantem, et celebrantem divitias bonitatis Dei. magnificat inquit, anima mea dominum quas quidem tunc recens in se praecipue dominus effudisset; ~~inquit~~ quam ob rem et exultavit spiritus eius in Deo salutari ~~meo~~ suo.

Confirmatio consequitur propositio. v. 48. priori parte quasi statim subiungit assumptae a se causae, et orationis. Magnificat enimvero [illegible] minus singulari suae gratiae privilegio elegisset eam in matrem suam: quia, inquit, respexit humilitatem ancillae suae.

[illegible] eam a consequentibus [illegible] se elegisset in matrem. Sunt haec quatuor.

Primum est gloria et gratia, quae hinc ad sese pervenisset ait enim v. 48. ecce enim ex hoc beatam [illegible]
[illegible]
magna [illegible] est, et sanctum nomen eius

Salus [illegible] non Iudaici modo, verum etiam totius humani generis v. 50. Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum

[illegible] et [illegible] de inferno, et exaltatio hu[illegible] et consequenter Ecclesiae. v. 51. fecit [illegible] potentiam in brachio suo dispersit superbos mente cordis sui. v. 52. deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. v. 53. esurientes implevit bonis, et divites [illegible]

[illegible] antiquo [illegible] promiserat salutem, providentque [illegible] patrum, quibus promiserat salutem, [illegible] Abraham [illegible] Isaac, et Iacob, ut patet ex Gen. c. 15. 17. tum c. 9. et c. 28. [illegible]

Stylus

[illegible] magnificus quod maxime, et [illegible] Deum nono hoc cantico, quod fuit [illegible]
[illegible]
longe maximis in se, et in populum suum, [illegible] rum omnium praestantissima, sanctissima, sapientissima. Proinde utitur ut plurimum emphasi sive Deum appellet sive personas, resque ingentes alias quascumque. Ubi non dubita[illegible]
~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ad [illegible] Deum [illegible] narrare: sed figu[illegible] [illegible]dam oratoria, quae majorem habet

[illegible] eum decepisse, et superbus est. [illegible] quae
[illegible] [illegible] siquidem uel benefi:
ciorum Dei summam expendit, uel alias resue, personasue
appellat; utitur enim genericis uocibus, communibus,
emphaticis pro propriis, et simplicibus. Itemque exaggerat,
atque adeo significat uix exigi posse uerbis, quae in:
nuit [illegible]. Id uniuersum ad Dei Seruatoris laudem con:
ducit [illegible] quaecumque sunt, quae exag:
[illegible] etiam cum Daemones diserta appellat
potentes, uel superbos, ea omnia efferunt Dei uir
tutem potentiamque, qui talia deuicerit, prostra
[illegible] praeclarissimam de illis
[illegible]

Ubi nota differentiam significandi in his uocibus poten:
tes, superbi, inimici, frequentibus in hoc cantico,
et Zachariae cantico inter initia noui testamenti
et tempora testamenti antiqui. Olim enim alia
ad litteram significauerunt, atque [illegible]
quidem id ad litteram ualent, quod [illegible]
[illegible] olim in mysterio si:
gnificabant. Nam in antiquo [illegible]
inimici populi Dei fuerunt Chananaei, qui eam
terram obtinebant [illegible] Deus Hebraeis promise:
rat. Tunc spiritualia nequitiae in caelestibus mystice
significabantur in antiqua littera, [illegible] inter:
erat comparatio per imaginem et similitudinem
[illegible] res gestas Hebraeorum iam cadentes sub sensu,
et spirituale bellum cum antiquo aduersario.
At ubi uenit plenitudo temporis figurarum, quod
contigisse incepit, cum haec cantica psallerentur
[illegible]
[illegible] olim non ad litteram. [illegible]
[illegible] euangelium est totum de spiritualibus
[illegible] fuerant in mysterio. [illegible]
nis adeo [illegible] us liber resignatus
est Agni diuina uirtute, quem olim septem si:
gillis intus et foris fuisse signatum uidit in
spiritu Ioannes Apo[illegible]

[illegible]

[illegible] loco dominum in tota [illegible]

[illegible] magnificare est hic loco laudibus extollere, exaltare, amplificare, sed praecipue gratias agere. Est enim hoc canticum confessionis, et gratiarum actionis pro beneficiis, ut dictum in argumento est. Magnificare universim in eam sententiam dicitur, in quam psalmus etiam 33. v. 4. magnificate dominum mecum, et exaltemus nomen eius in idipsum. At cum dicit: magnificat anima mea, loquutio vim animi significat, et energiam exprimit super similes aliorum omnes. Plus quam cum dicit psalmista: in domino laudabitur anima mea ps. 33. 3. nam praestantior est laus praesens, quam excitatio futurescentis. Plus quam cum invitat animam suam ad benedicendum, quia vividior est actio iam peragentis, quam eius qui ad agendum promovetur, veluti cum david animam excitat ad benedicendum suam ps. 102. v. 1. benedic anima mea domino. Porro D. Augustino magistro: unus et idem spiritus et ad se ipsum spiritus [illegible] a quantum est vita corporis: spiritus autem a quantum est substantia spiritalis. Cum igitur Maria infit: magnificat anima mea dominum, valet ac si diceret: benedico et ago domino gratias ex tota anima mea, et ex totis intimis sensibus meis, quae anima mea facit mihi in hac vita mea. Addit aliquid ad hanc energiam [illegible] mea. dicit enim [illegible] mea, quasi propriam, et addictam meae potestati, voluntati, rationi, arbitrio. Veluti cum ille dixit ps. 118. v. 109. anima mea in manibus meis semper. significat per id intentionem, atque adeo intensionem voluntatis, fervorem animi, studium pietatis. Quasi diceret: magnifico dominum ex tota anima mea: id quod viteo [illegible] Deo, volo, contendo unice facere, et quanta maxima virtute animi possum, volo, [illegible] et [illegible] Dominum autem cur potius magnificare se dicit quam [illegible] et Deus nomen absolute [illegible] est, dominus [illegible] ad servum. exprimet [illegible] itaque adeo mirifica, qua Virgo beata [illegible] longissima praecellebat. Ita enim dicit dominum ut ei quem laudibus [illegible] [illegible] atque [illegible] existet, veluti cum dixit supra v. 38. Ecce ancilla domini. [illegible] spectaculum [illegible]

[illegible]

[illegible]

sive in aliquid exercere iure suo potest

[illegible] narrello: quin etiam illa [illegible]

[illegible] vim nominis domini ex divinis literis demonstrare [illegible] et cognoscere [illegible] Isaiam c. 45. v. 6. et 7. in haec verba: Ego dominus et non est [illegible] formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans malum: ego dominus faciens omnia haec. Dicit: ego dominus faciens omnia haec, quasi diceret [illegible] verbo, et [illegible] est, sine ipso [illegible] me [illegible]

Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo

[illegible] exponi [illegible]

[illegible]. Nam iuxta latinam sintaxim ex usu Scripturarum frequenti ea loquutio primo [illegible] [illegible] dicere et [illegible] meus [illegible] Deum salutare suum. Hebræis enim frequens [illegible] cum casu [illegible] rum [illegible] genera. Porro [illegible] [illegible] verbum [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] quod [illegible] est [illegible]. Sic ps. 50. v. 16. exultabit lingua mea iustitiam tuam. [illegible] ps. 58. 10. et exultabo mane misericordiam [illegible] ergo sententiam, quam [illegible] [illegible] vocibus, et vocum [illegible]. Spiritus enim et anima ex S. Augustino supe[illegible] [illegible] res proprie sunt, exultare [illegible], et magnificare conveniunt, Deus [illegible] Dominus. [illegible] [illegible] [illegible] affert ad [illegible] ps. 33. v. 4. [illegible] magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen eius in [illegible]. Et ps. 102. v. 1. Benedic anima mea Domino, et omnia quæ intra me sunt [illegible]

Neque [illegible] in [illegible] [illegible] esse et [illegible] [illegible] [illegible] de[illegible] [illegible] tempore [illegible] [illegible]icat. Sententia est in hunc fere modum. Cum prorumpat in Dei laudes magnificando Dominum Deum suum per omnes sensus, et vires animæ suæ relatis ad [illegible] [illegible] in [illegible] quod tum significat cum dicit [illegible] dicit se consuevisse subducere totum, at[illegible] se cum mente erigere, ut in ea parte sui, quæ [illegible] [illegible] intellectus, et mentis acies, tota subsistens in ea perfectissimas ac purissimas laudes spiritualissima concinat Deo salutari suo. Nam ut supra docuit S. Augustinus, cum anima re[illegible]lationem fere dicat ad id quod animat; Spiritus imo designat ipsam animam [illegible] intellectus

stantiam per se se, atque in se una consistentem. Quærendum cur potius exultavit dicat, quam exultat, cum etiam magnificat præsenter dixerit, non autem magnificavit. Videlicet promptior est spiritus [illegible] quam Cantici; hæc enim semper gratulamur, sed postquam semel suscepimus, semper in officio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]veramus. Ita B. Virgo [illegible] occasione præsentis visitationis Elisabeth susceperit Dominum magnificare cum cantico, affirmat præterea, se id canere et facere ex gratitudine spiritus non recenti tantum, sed perantiqua. Nam eius spiritus, quod ad rem quam loquimur, statim exultavit in Deo, atque per Angelum intellexit salutare suum.

Alia est etiam huius loci investigandi expositio, vera æque, multo autem præterea profundior. Pars hæc altera propositi versiculi et exultavit etc. habet a prima magnificat etc. sententiam aliam atque aliam penitus, et adducitur velut superioris causa certa quædam, et ratio. Et particula diligenter accuranda est, et videndum quid valeat. Non enim semper copulativa est duplicis membri eiusdem sententiæ, nec semper aut connectit, aut componit paria. Stat nonnunquam pro etenim, nonnunquam locum [Pro enim usurpari exemplo est illud [illegible] Iudæos [illegible] enim [illegible] [illegible] legebat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]] capit aliarum particularum. Tum enim poetæ [illegible] atque oratores vaticinii modos plerumque [illegible]ascendant, ubi ad efferendam styli sublimitatem, et ad faciendam sustentationem, atque energiam arripiunt licentiam omittendi particulas causantes enim, cum, et similes, illic copulativas et, atque, et si quæ sunt aliæ huius generis substituere solent. Exemplum in promptu est nullius non ore vulgatum apud Q. Horatium od. i.

Sunt, quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse iuvat, metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad deos

metaque fervidis, et valet idem ac nam meta fervidis. Membrum enimvero orationis hinc [illegible] rationem adiungit, cur

multos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse iuvat

[Ita] in Cantico, quod meditamur, habet et particula [illegible] longe [illegible], atque videtur fuisse suapte natura instituta. Utque uno labore multa confxiciam, quia etiam in sequenti v. 45. quia respexit non stat fortasse ad amussim pro eo quod sonat. Quia enim, qui, cum, quoniam, ubi, postquam et, patiuntur enallagen, et alterum pro altero immutatum reperies apud Scriptores eloquentissimos. Sic porro, aut ego fallor, instituta nunc orationis huius ordo quidem et [illegible] verum: Magnificat anima mea dominum. [illegible] exultavit spiritus meus in Deo salutari meo. Quia cum, quoniam, ubi respexit humilitatem ancillæ seq. Quapropter beatam me dicent omnes generationes.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aut, vel per causale Enim, vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] enim est pro [illegible] [illegible] Casaubonus [illegible] noster observat, [illegible] [illegible]

illis . . huius totius sententiæ ordinatio ma:
nifestior, facit . . . , ut postquam
particularem uim consideravimus, quæ
sententi[illegible] . . . . ctum, verborum etiam ex
rationem grammaticæ illis accidentem uim.
e[illegible] . . . . Magnificat . . . . est præsentis
temporis, et respondet actioni B. Virginis tunc
colloquentis Elisabeth. Exultavit est temporis
præteriti, et assignat ab antecedenti quasi
causam, cur magnificaret. Respexit etiam
præteriti est temporis. huius nota est vel æque
antiqua atque verbi exultavit, vel multo an:
tiquior. Dupliciter enim intelligi illa potest. Nam
Deus et respicit cum facit, et respicit cum præ:
destinat. Respicit cum facit; unde illa est ora:
tio supplicantis ps. 118. 16. respice in me, et
miserere mei; nam respiciet cum miserebitur.
Respicit cum prædestinat, quoniam excelsus
dominus, et humilia respicit, et alta a longe
cognoscit ps. 137. v. . . a longe intellige non
loco tantum, sed etiam æternitate, illuminans quippe mirabiliter a montibus æternis ps. 75. 5. Ita do:
minus etiam Mariæ humilitatem respexit ad
illam juvaret agenti[illegible] . . . a, quamobrem B.
Virgo exultaret in deo salutari suo, et cum
ad eam gratiam ab æterno prædestinaret, ve:
luti in Jeremia factum est, cui dixit domi:
[illegible] 1. v. 5. priusquam te formarem in utero
novi te. Et quamvis si temporis respexit
nota de illo peculiariter tempore intelli:
genda videatur, cum Deus actu, ut dicunt
donavit Mariam aliqua gratia, secundum
temporariam dimensionem id æque sit, non autem
magis antiquum, atque cum illius spiritus
dicitur exultasse, tamen in agendi ordine
prior est Dei respectus, quam Mariæ exultatio
Exultatio enim patientis est, et recipientis divi:
num respectum; respectus Dei est causantis, et
efficientis ex[illegible]tationem in Maria. Exposcit
proinde orationis constructio atque ordo, ut
respexit hoc loco modis omnibus veluti ante:
cedens accipiatur, exultavit ut subsequens.
Sequitur verbum quarti membri dicent beatam.
Hoc propter rationem futuri nam evidenter
fit omnia subsequens, quæ eatenus præces:
serunt. His etiam ita consideratis illa conf
icitur, quæ ante etiam dicta fere est totius huius loci
constructio: Magnificat anima mea dominum
quia exultavit spiritus meus in deo salutari
meo; quoniam jam respexit humilitatem an:
cillæ suæ; propter quam dignationem suam
me dicturæ sunt beatam omnes generationes.

Verio nunc est uim etiam explanem verborum singulorum quae in ter[illegible] propri[illegible] [illegible]
[illegible] proprie. Et exultavit spiritus meus in [illegible] / [illegible]
Deo salutari meo proprie est = quia laetificavit Deus spi- / accessit [illegible] simplici, [illegible]
= ritum, animamque meam per gratiam suam, adeoque
= disposuit, ut possem ad id esse praeparata, ad quod
= me praeparavit in salutari suo, inque virtute salu:
= taris sui, in quo salvavit genus hominum uni:
= versum; quod idem est, et salutare meum, in quo
= salvavit me, et coniunxit me ad operandum secum
= propter maternitatem meam ad quam assumpsit me,
= in salutem populi sui. = dixit videlicet se magni:
ficare dominum in tota anima sua initexti qui prae
cessit, nunc reddit rationem; quia nimirum Deus
cum eligeret in matrem suam, eam ad modum
disposuit, ut digna efficeretur, quae esset Dei mater.
S. Augustinus quidem intellexit B. Virginem hoc loco
Deo gratias agere, et qui eam elegisset in matrem,
et qui privilegio gratiae suae illam adeo confirmasset
ut digne esset talis mater. Neque obscura est S.
Patris oratio. inquit enim: B. Virgo, quia singu:
5.5. lariter se electam videbat, quia singulariter gra
tiam acceperat, quasi privilegio quodam electionis
divinae confirmata, fiducialiter ipsum, quem pro
salute mundi, filium conceperat, suum etiam cum
laetitia et exultatione salvatorem vocat. At videas
tunc quomodo explanatio posita [illegible] ad textum relata cum illo
[illegible] concordet. E-
nimvero ille textus ita quidem a me exagitatur, et
explicatur, ut vim omnem, et significationem inti
mam aperire moliar, quam verba illa sub se con-
tinent prout et in textus sententiam [illegible]
respiciunt, et prout verba singula, et tota ex
illis compacta sententia ordinem et relationem ha:
bent ad eam, quae cecinit, psaltriam divinam. Vide
[illegible], ut eiusmodi omnis [illegible] maxime
probabilem se se ipsa commendet, [illegible] quidem [illegible] illiterati, [illegible]
[illegible]ssima.
Spiritus autem [illegible] valere utrumque
spiritum, et animam, [illegible] dictum
est post S. Augustinum. Illa porro: exultavit
spiritus meus in Deo transfero dupliciter. Ut ni:
mirum sit exultare primo laetificari: in quam rationem
[illegible] ps. 89. 14. exultavimus, et delectati sumus,
[illegible], quae quidem frequentissima est acceptio,
deinde autem praeparari ad alacriter quidpiam,
idoneeque faciendum. In hanc rationem dixit
Bellarminus ad illud ps. 18. v. 6. exultavit ut
gigas ad currendam viam: exultatio alacrita:
tem significat, quam habere solent, qui sine
labore, imo cum voluptate aliquid faciunt.
Sic etiam laetor in divinis litteris eamdem nec
raro vim accipit. Nam et ps. 85. 11. laetetur
cor meum ut timeat nomen tuum; idest prae:
paretur, [illegible], alacre, promptumque fiat
cor meum ad timendum nomen tuum. Et ps.
104 laetetur cor quaerentium dominum; idest a:
lacre fiat ad quaerendum dominum V. B. quod

esse prophetae sententiam textus qui proxime se:
quitur, declarat manifeste, ait [illegible] [illegible]
nite dominum, et confirmamini, quaerite faciem
eius semper. [illegible] in Deo [illegible] [illegible] explico
multifariam. 1.° videlicet [illegible] in virtute
salutaris Dei mei [illegible] enim in [illegible]
[illegible] auxilium Dei vel Christi significat, unde
continuo [illegible] [illegible]. Unum erit exemplum
satis: nemo potest dicere, dominus Jesus, nisi in
Spiritu Sancto. 1. Cor. C. 12. 3. Explico etiam sa:
lutare meum [illegible] persona, in quo salvatur
[illegible] dominum [illegible], [illegible] in quo [illegible]
[illegible] me, [illegible], [illegible] quo [illegible]
me ad operandum secum in salutem populi sui
propter maternitatem meam ad quam assumpsit me.
[illegible] omnia si [illegible] consideremus laconismo
illo textus [illegible] convenienter satis. Cum enim
Deo [illegible] ageret pro Verbo divino in se se in:
carnato, eaque [illegible] et salutare [illegible] totius
mundi, [illegible] salutare [illegible], non potuit ab ea
voce abscindere notionem communem, univer:
samque, in quam mundi totius medela fuit
[illegible] Deus, [illegible] [illegible] [illegible] intelligere salutare
mundi, nam illa significatio [illegible] ita est le:
su, et salutari Dei, ut separari neque a re, ne:
que a nomine unquam possit. Id itaque cum
salutare dixit intellexit, quod ex Angelo audiuit
[illegible] Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim sal:
vum faciet populum suum a peccatis eorum.
Non igitur Jesus, non salutare Dei dici recte
potest, quia salus intelligatur populi Dei a
peccatis eorum. Salutare meum propterea cum
dixit, intellexit evidentissima in quo salvavit me.
Iure id quidem: nam etiamsi pro communi mun:
di salute gratias deberet agere, magis tamen
pro se ipsa. Tum quia recta charitas ordinem
incipit a se ipso; tum quia prae omnibus aliis
maiora privilegia gratiae accepit auctore S. Thom.
3. p. q. 27. a. 1. o. quamobrem ante alias exer:
citas maxime oportuit eam esse gratissimam. [illegible]
[illegible] [illegible] meum, in quo [illegible]
[illegible] [illegible] in salutem populi
[illegible] [illegible] salutem populi [illegible]. Haec si recte
consideremus [illegible], videbimus [illegible]
[illegible] [illegible] enim argumentis [illegible]
quod peragitur. Eadem Mariae Virginis deiparae confessio, et
historia pulcherrima. A Deo enimvero assumpta
[illegible] corredemptricem mundi et populi [illegible]
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] denique
[illegible] [illegible] sacrorum et [illegible] [illegible]
[illegible]. Cum enim dicat: exultavit Spiri:
tus meus in Deo salutari meo, quid est hoc
magis, quam quod et ex [illegible] supra confirmavi
et ex historia, atque adeo ex re gesta cogno:
[illegible] mater [illegible] spiritus meus, expedi:
tus atque paratus in virtute ipsius in salutem
quam ego ipsa secum feci, cum mater eius
[illegible]. Cur autem spiritus meus dicit potius,

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] exempli
[illegible] [illegible] [illegible], nam [illegible]
7.° v. 33 sic canit
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Imperat, et Egtus flumine succedit opaco.
Et v. 150
Quare agite, et primo [illegible] cum lumine solis,
Quae loca, quive habeant homines, ubi moenia gentis
[illegible] [illegible] [illegible]
genus ibi ita dicitur, [illegible] hodie dicit Italiae
vulgus [illegible], ~~[illegible]~~ eaque sit ne eis [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] considerandum, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] dicit evidentissime
Quare age, et armari pubem, portisque moveri
Egtis in arma [illegible]
Et Cicero l. 1. de Orat. C. 18. Aliud quoddam genus ora:
nis esse videtur Philosophorum atque omnium [illegible]
vis [illegible] ornate et graviter aut de [illegible] rerum, aut
de humanis rebus loquuntur. Nitidum quoddam genus
est verborum, et Egtum, sed palaestrae magis, et olei, quam
huius civilis turbae et fori. Egtum quod dicit vulgo
reddere spedito, libero, franco

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] labe con
[illegible] [illegible] non indigeat Christi [illegible]
[illegible] et [illegible] magis nam quo plenior gratia
[illegible] est, et et mater Domini Christi qua [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] orig. q. 5. a. 12. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] vere [illegible] [illegible] de Incarnat. [illegible]
[illegible] [illegible] eandem ~~[illegible]~~ magnifi
gratiae invaditricem, mediatricem salutis, restauratricem [illegible]
[illegible] caelorum

quam ego? quia scilicet mater effecta est consensu
voluntario et actu spirituali cum dixit Angelo: [illegible]
fiat mihi secundum verbum tuum. Cur porro
salutare meum est etiam quod ego servum feci?
[illegible] meum pronomen coniungitur nominibus non
solum possessionem significantibus, sed etiam acti-
onem. Didicerunt apud Alvarum l. 2. c. 17 nostri
tyrunculi: amor meus, desiderium meum est quod
amo, ac desidero. Dicit igitur B. V. in deo salutari
meo idest in deo adiuvante me, atque [illegible]
te ad faciendam salutem. Quę vis ~~[illegible]~~ auxilij inest
etiam ipsis vel solis verbis in deo meo, vox salu-
tari adiungitur quasi finis auxilij laudati. Nam
deus meus non est solum qui colitur, sed etiam,
qui auxiliatur. Utrumque hunc sensum complexus
videtur oratione sua Iacob cum diceret Gen. c.
28. Si fuerit deus mecum, et custodierit me et
erit mihi Dominus in deum.

V. 48. „Quia respexit humilitatem ancillæ suæ,
„ecce enim ex hoc beatam me dicent
„omnes generationes.

Quia particula dirigit sensum tanquam causalis. Supra vero jam dicebatur, quam sit et quomodo ab antecedenti ratio illa, quam inducit. Nam inter illa Cantici, quæ præcesserunt, atque hæc, quæ assumo explicanda, ea tanquam constructio statuebatur, ut cum textu vellem ita intelligi: „Magnificat anima mea dominum. Quia exultavit spiritus meus in deo salutari meo. „Quia vel quoniam jam respexit humilitatem „ancillæ suæ; propter quam dignationem me „me dicturæ sunt beatam omnes generationes [illegible] hæc [illegible] religiosius distribuerem, atque ostenderem, quænam conditio temporis circa singula percurrat, admonui dominum duplici fere vice respexisse [illegible] est, quod ipsa B. Virgo nunc confitetur, et de quo gratias agit; et per id fere temporis, cum dicit exultasse spiritum suum in deo salutari suo (quod quale sit, hactenus explicatum est) et aliquanto etiam antiquius. Iuxta hæc principia, subsequens expositio a me dirigetur. Nam nihil est, quod omnium expositiones antiquiorum hoc loco congeram. Antiquiores enim humilitatem, quam dicit B. V. dominum suam respexisse, ad virtutis genus pertinere [illegible] sunt, eamque [illegible] eam, quæ [illegible] opponitur. [illegible] opinionem antiquavit [illegible] homines doctissimi ~~[illegible]~~ [illegible] in [illegible] quem [illegible] ante commentarios in [illegible] Canticorum. Est igitur illa humilitas, quam dominus in Maria respexit, ut beatam illam dicerent omnes generationes [illegible] toto genere virtutis, quod superbiæ contrarium est. At si quis velit esse etiam id genus, permittam libens, dummodo nostram expositionem concedat idem et probet.

[illegible] in diversis Scripturis in utramque partem usurpari noscarunt docti tum bonam tum malam. In malam, veluti orante Iudith c. 9. v. Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Egyptiorum videre dignatus es. Deus [illegible] in bonam partem ~~[illegible]~~ respiciens auget [illegible] adest [illegible] cum magnifica sua gratia. Videndum quid in re nostra sibi velit; et quid simul illa sit deiparæ humilitas, quam dominus respexit. Respicere deum communiter in Scripturis est videre, videndo cognoscere, cognoscendo eligere vel facere. Ut enim [illegible] est apud theologos post S. Thomam [illegible] scientiam dei esse verum causam 1. p. q. 14. a

13. ad i. Deus videt simul et cognoscit, nam videt
solis oculis spiritalibus; cognoscit simul, et facit;
quidquid enim cognoscit, idem est etiam; nam vo:
cat ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt Rom.
C. 4. 17. qui [illegible] est autem, omnia per ipsum fa:
cta sunt, et sine ipso factum est nihil. Ioh. c. 1. Ergo sicut
ante Judith: respice castra Assyriorum fecit, di:
rue, dissipa, disperde, interfice; ita e contrario
in Deiparæ cantico: respexit humilitatem et
erexit, fecit, disposuit, assumpsit, prægravavit, aut
aliud aliquid id genus, quod Deus testante sa:
cra Scriptura dicitur unquam benefecisse. Id
quid, qualeve sit, dicemus, postquam humi:
litas in Scripturæ divinæ sententia quot, qui:
busque modis sumatur, fuerit consideratum.
Humilitas in Scripturis Sanctis communiter [illegible]
dis accipitur: quandoque enim [illegible] est [illegible]
quandoque humanitatem ipsam seu physicam na
turam, conditionemque [illegible], vel aliquid
ad id genus pertinens. Cum autem pro virtute ac:
cipitur non eamdem quidem semper rationem ca:
pit. Ipsa enim humilitas quæ ~~[illegible]~~ superbiæ op:
ponitur multas habet differentias. Quandoque e:
nim humilis ita dicitur absolute, ut in sese talis
ad alium [illegible] habere videatur.
Potest enim esse quis humilis per se se, etiamsi non
ante alium quemlibet humilietur. Sic rex etiam
et vir quilibet princeps ea laude poterit non
carere, etiamsi haud humilietur coram subditis
sibi vel propter sese, vel apud illos appareat
superbus, vanus, gloriosus. In hanc rationem potest
generatim illud proverb. intelligi C. 29. 23. ~~superbum~~
~~sequitur humilitas~~ humilem spiritum suscipiet gloria.
Plerumque autem humilitas [illegible] alterius
ad alterum, inferioris ad majorem, et obsequium
præstantiori; illaque adeo in pietatis partibus
recensetur, quam Iacobus Apostolus commendat
C. 4. ~~[illegible]~~ subditi ergo estote
Deo. Illa hominem etiam totum permittit, ac poti:
us submittit alteri, cujus obsequitur arbitrio, et
voluntati. Quamobrem inquit idem apost. ib. v. 10.
Humiliamini in conspectu Domini. Quandoque [illegible]
[illegible] est virtus, cujus partes sunt bonæ res omnes,
quæ hominem justum præstant cum decore qua:
dam [illegible] Christus
Dominus nos docuit Matth. C. 11. 29. Discite a me
quia mitis sum, et humilis corde; quo uno exem:
plo id universum continetur, quod homini decorum
maxime esse unquam potest. Latinissime [illegible]
vere humanitatem. Enimvero dixerunt human[i]
tatem [illegible] artium bonarum omnium
[illegible] mores etiam gravissimos; id ~~[illegible]~~ scilicet uni
versum, [illegible] hominem [illegible]
atque expolitum teste A. Gellio l. 13. C. 15. Stat etiam
[illegible] humilitas pro pœnitentiæ virtute [illegible]
3. Reg. C. 21. 29. dicit Dominus: nonne vidisti hu
militatem Achab coram me? quoniam Achab scidit
vestimenta sua, et operuit cilicio carnem suam
jejunavitque, et dormivit in sacco, et ambulavit
demisso capite. ibid. v. 27.

Multifariam est etiam humilitas non res morum, sed naturæ vel sorti conveniens. Nam est etiam quædam humilitas, quæ non est solius hominis, sed illa passim comprehenditur, quæ infra aliud aliquid sublimius sunt posita. Ita ps. 137. v. 6. *quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit, et alta a longe cognoscit.* Humilis est etiam homo infimæ sortis, et fere omnes pauperes, auxilijque egentes. Sic Job c. 5. 11. *qui ponit humiles in subli*[illegible]. Quos dixit Job humiles eosdem psalmus appellavit [illegible] et inopes ps. [illegible] [illegible] pauperem, [illegible] principum [illegible] [illegible] idem [illegible] mitas, vel ægritudo. Sic Eccli. c. 25. 31. *Cor humilis, et facies tristis, et plaga cordis mulier nequam.* In hanc sententiam *humiliare* est [illegible] affligere, vel punire. Veluti ps. 34. 13. *humiliabam in jejunio animam meam.* [illegible] *humilis* propriissime homo, vel humana [illegible] conditio naturæ humanæ: [illegible] rationem dixit David ps. 118. v. 92. *nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte perijssem in humilitate mea*; hoc est: *nisi meditarer legem tuam, jamdiu perijssem in* [illegible] humanitatis [illegible] [illegible]. In hanc porro sententiam accipitur [illegible] etiam in B. Virginis Cantico, ubi [illegible] quia respexit humilitatem ancillæ [illegible] [illegible] acceptionem [illegible] [illegible] nomis. Humilis enim et humilitas et [illegible] a re subiecta deducuntur, quæ homo est qui ab humo terra dictus est. At constat tradi[illegible] aliquid proprie magis, quanto rem propius significatio accedit, unde denominata est. Homo autem ab humo nomen sumpsit, quia terrae concretus habet in naturæ partibus. Quascumque igitur [illegible] denominationes ille accipit ut sibi naturales. At quoties humile ~~dic~~ aliquid dicimus vel quantum ad sublimius refertur, vel quantum deprimitur, vel dejicitur sive calamitate sive pœnitentia, sive quo aliter cumque modo, ~~eadem~~ sunt ~~appe~~ evidenter illæ appellationes vel metaphoricæ, vel aliter translatæ. Iure igitur humilitatem explico de vilitate potius, exiguitate, abiecta conditione, atque ut ego quidem sentio maxime de substantia humanitatis, quam de [illegible] tate ejus nominis, veluti Maldonatus et Tirinus post Theophylactum, et Euthymium auctores mihi in sententiam præcesserunt.

Post notatas ita singulas voces, sit reliquum, ut
quæ sententia conficiatur ex omnibus contractis, [illegible]
[illegible]eamus. Tenendæ sunt memoria notæ temporisq,
quas monui cavendas in verbo respexit, tum noti:
ones singulæ, iuxta quas unaquæque vox definita
est. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ est pri:
[illegible] quia elegit in humilitatem suam humilitatem
ancillæ suæ. Liquet enimuero ex suscepto Cantici
argumento Mariam Virginem agere gratias pro
Dei verbo in se se incarnato. [illegible] igitur:
magnificat etc, quia elegit ex ancilla sua humi:
[illegible] [illegible] carnem, quam induit sibi. Etiam
[illegible] [illegible] cum de Christi incarnatione loqueretur
humiliavit, dixit, semetipsum, pro incarnavit [illegible]
[illegible] vel assumpsit hominem Philipp. c. 2. 8. cuius
rei modum [illegible] continenter describit, formam
inquit, servi accipiens in similitudinem hominum
factus, et habitu inventus ut homo. Esseque huius
loci sententiam confirmat ratio adiuncta: ecce
enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.
Nempe futurum Maria prophetavit, ut omnes genera:
tiones beatam se dicerent ex illo, quia Dominus ele:
git humilitatem suam. [illegible] et verificatur
rationis prophetia, et propositum exemplo ampli:
ficatur. An enim una illa femina extollens vocem
de turba dixit: Beatus venter qui te portavit, et
ubera quæ suxisti. Luc. c. 11. 27. [illegible] cum illa
vocem [illegible] Ecclesia Catholica; et cum Ecclesia
Catholica nos omnes quidem et vocem extollimus
et mentem beatificando sanctam genitricem [illegible]:
[illegible] uterum, et propter ubera, quæ ministravit
[illegible] Verbo; propter, inquam, humilitatem eius,
quam Dominus respexit, si magis quam cum mu:
liere de turba cum ipsa sancta Dei genitrice di:
[illegible] malimus. At nescio an illud satis dilucide
intelligatur, nam quia respexit humilitatem
transtuli elegit in humilitatem suam humilita:
tem ancillæ suæ. Geminata enim humilitas in
translatione nihil [illegible] [illegible], quæ voca
simplici legitur in textu. [illegible] [illegible] [illegible]
Christus conceptus est in utero virginis, eadem
caro fuisse dici potest et Virginis, et Christi sub:
stantia. Desiit enim esse Virginis, et incepit esse
Christi; interque hæc duo extrema fuit quasi u:
triusque communis. Probabiliter igitur a voca
simplici humilitatis facta est de textu in transla:
tionem geminata duplicatio

Sed quoniam respexit humilitatem hactenus [illegible] elegit, uidendum est, qua oeconomia in illam significationem sit in textu usus eius uocis. Nam eligere etiam minus per se significat, quam assumere. Assumere [illegible] est quam eligere. Opera Dei tamen perfecta sunt. [illegible] autem opera singula tunc perficit, quando absoluit. Cum igitur Virgo deipara Deum magnificaret pro sua incarnatione, etiamsi uerbis uteretur, quae infra manifestam sui [illegible] propositionem uiderentur, tamen sufficienter suae mentis propositum declarauit. Erat enim in [illegible], mysterium quod illa fere inchoatum dicere uidebatur, semper Spiritum Altissimi Sanctum extitisse completum. Itaque [illegible] habebat duplicem exinde commoditatem. Nam stylus Cantici fiebat magnificentior, si emphatice plus exprimeret, quam diceret. Deinde ~~unum~~ ~~unde~~ unum uel sic simplex uerbum plures notiones recipiebat. Et cum finem ex antecedentibus satis ~~[illegible]~~ innueret intelligentiae, et ex idea sua illum quasi consequenter inferret; et praeparationes ad eundem finem expresse magis significaret; una sua uoce plura mysteria complectebatur. Constat enimuero si [illegible] dixisset [illegible], uel elegit me in matrem suam, nos non fuisse ex ui uerbi ulterius quaesituros, quatenus ad eam dignitatem Deus illam praeparauerit. Nunc autem, quoniam dixit: quia respexit humilitatem ancillae suae, praeterquam sufficienter expressit, se fuisse a Deo assumptam in matrem, prouocat etiam ad meditandum, quanam ratione ad dignitatem tam diuinam Deus illam praeparauerit.

[illegible] etiam superiorem [illegible] meditaremur, con:
siderabamus duce S. Augustino Virginem deiparam
agere in hoc suo Cantico Deo Opt. Max. gratias,
qui eam non solum assumpsisset in matrem sed
qui etiam præparasset [illegible] [illegible] mater
posset. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
hactenus ita est explicatus, ut in quo Deipara
Deo confiteretur donum suæ maternitatis. Os:
tenim præterea hoc ipso uno textu [illegible]
gratiarum contineri, quibus illam Deus ador:
nauit ad dignitatem diuinæ maternitatis. Res-
tat ut uideamus quales et cuiusmodi hæ sint.
Neque uero hanc quæstionem agimus in uniuersum
nihil enim ad dicendum assumam, quod in uer:
borum subiecti textus non contineatur. Dico 1o:
B. Virgo ad diuinam maternitatem præparata est
[illegible] Dei gratiam. Probatur hac oratione. diuina
maternitas B. Virgini afferebat id dignitatis, ut be:
atam dicerent omnes generationes. Ad hanc bea-
titudinem processit quia Dei mater extitit, utque
loquamur in textu sanxit, quia Deus in humi
litatem [illegible] [illegible], [illegible] quæ humilitatem
Mariæ, ut supra dictum est. Atqui Dei mater
extitit quia Deus eam respexit, quod idem est, ac
si dicat, [illegible] me, elegit, præparauit, [illegible]
uoluit, uelut supra demonstrabatur. Porro
hæc Dei [illegible] ad tale donum ac [illegible] hæc
præ[illegible], hæc dignatio, et assumptio est dubio
procul mirifica, et ineffabi[illegible] [illegible] [illegible]
enimuero ex perspicuis diuinæ Scripturæ exem:
plis respicere Deum dici (quoties in partem bonam
capitur) quasi sit dignari et gratum accipere
uidere, et præstare acceptum. Nam quid est
[illegible] cum legimus Gen. C. 4. Respexit Dominus
[illegible] Abel, et ad munera eius: ad Cain uero, et ad
[illegible] illius non respexit [illegible] textus
dicit, Deum respexisse Mariam, et eam pro-
[illegible] suam maternitatem dicerent beatam o
mnes generationes, confirmat eam fuisse
ad suam maternitatem per Dei gratiam præpa:
ratam. [illegible] [illegible] sequitur conclu
sio altera pariter non difficilis. Nam sunt in
Scripturis sanctis plerique, qui glorientur se
præparatos ad summum gratiam per præscien:
tiam, et prædestinationem [illegible]. [illegible] ex
xempla collegi multa satis in tract. 1. de Sanct.
Virgin. B. M. V. q. 2. a. 1. Celebre est inter eius:
modi præconium Jeremiæ ignotum nemini C. 1.
v. 5. de quo ibid. disputo art. 2. Gratiam hanc
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
præparantes, uocationem, quod item respectu dicimus

[illegible] ... [illegible] ... respicimus

... ac B. Virgo se beatam [illegible] praedicaturam, quia Deus respexit humilitatem eius. Ergo id consequitur, quod cum et planum [illegible] sine nostris argumentis sit, et difficultatem nemini faciat, prudens praetermitto inferre.

Dico tertio. Gratia per quam B. Virgo ad eum finem se dicit fuisse praeparatam, ut propter suam maternitatem beatam dicerent omnes generationes est originalis innocentia, sive immunitas a originali peccato. Assertio ostenditur ex ipsis textus nostri verbis. Cum enim [illegible] contenderi laudari hoc loco et maternitatis dignitatem apud futuras generationes, et praeparationes ad maternitatem; praeparationem hanc totam, quam quidem Deus respexit, nempe in qua sibi complacuit, appellatur humilitas, inquit enim: quia respexit humilitatem. Humilitas in prima et simplici notionis acceptione humanitas est, quod ante diximus, respicere autem eiusque [illegible] ad eum [illegible] ... [illegible] ... eligere ex omni carne, ubi eligere excipere est. Fit proinde [illegible] sensus quia ut faceret matrem suam elegit Deus humilitatem meam, ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Nimirum excepit singulariter ab omni humilitate et carne carnem humilitatis meae. Elegit autem quonam modo? Nimirum respiciendo, idest amando sanctam per gratiam. Confitetur igitur hoc loco B. Virgo se propter [illegible] ... [illegible] sortem habuisse originalem sanctitatem [illegible] labe primi parentis, [illegible] diligenter attendi [illegible] humilitatis vocabulum. Nam duo significat, quorum utrumque ad evidentiam piae assertionis conducit manifeste. Vel enim significat ipsam modo carnem, nam simpliciter id connotat, quod ab humo dictum est, vel quoniam hominis caro dicit semper relationem ad totum hominem, per quandam synecdochen totam simul B. Virginis significat humanitatem. Si carnem tantam ea sub voce significari velimus, docemur Virginis carnem semper extitisse a labe Adami puram. Nam quod ajunt hostes carnem B. Virginis fuisse de Adami massa, atque adeo [illegible] ... [illegible] ... prudentissima S. Th. 12. q. 83. a. 1. sicut in subiecto peccatum originale nullo modo posse esse in carne, sed solum in anima; quia peccatum inhaeret [illegible] spiritum non carnem, id quod defendo tract. 1. q. 2. a. 2. Si autem humilitas ad significandam totam B. Virginis humanitatem accipiatur, itidem B. Virgo a communi reatu defenditur. Nam Deus respexit cum gratia eius humilitatem, idest suae naturae statum et sortem. Habuisse illam sanctitatis et innocentiae decorem in [illegible] natura quia id per divinae voluntatis decretum fuit illi firmissimum; ut sancta semper esset in qua ...

quando mater, mater naturalis. ergo semper in
naturalibus sancta, defendo ex Euangelij authoritate
Matth. Cap. 12. in mentem rev[illegible] [illegible]
Nam maternitatis diuinæ nomen sicut vel natu:
raliter vel moraliter usurpatur ita etiam sem:
per supponit sanctitatem et justitiam. cum ueri:
tas increata eam matrem suam laudaverit,
quæ, quatenus mater est, nota justitiæ insignita
cum faciat voluntatem Patris qui in cœlis est.
Cum igitur in humilitate hoc est in humanitate
B. Virgo respecta a Deo fuerit sancta per gratiam
simul cum anima et natura ex qua huius tertiæ
quem medi[illegible] gratiæ integritatem accepit
Pulchre autem dicit humilitatem ancillæ suæ. Nam
hactenus confessa est donum dei, cum id quod in
homine suo Deus larg[illegible] gratiæ [illegible] est confiteretur
Cumque dixerit, quantopere Deus ornaverit eam humili
tatem donis, quæ natura ipsius fuit, non differt illam
etiam adhibere humilitatem, quæ in virtutis genere po
sita est. Hoc efficit, ubi se subiungit ancillam Dei
[illegible] eius assertio duas virtutes præ se fert pulcherri
mas humilitatem, et gratiam. Nam humilitas ~~erga~~
~~Deum~~ in eo est, quod sub Deo se sistat veluti an
cillam. gratia cum id faciat post confessionem be
neficiorum dei. Obsequium enim voluntatis post
[illegible] est [illegible]
actio maxime liberalis. Et ipsa etiam B. Virgo [illegible]
humilitate libentissima, et miruum in modum magna
nima et generosa est. Humilitatis virtutem [illegible]
mus, quoniam sub Deo non aliud sit [illegible]
[illegible] nomen. Magnum animum in eo
[illegible] gratia [illegible]
id ipsum, quod Deo se subiiciat, quia ei servire
regnare est. Humilitas proinde econtra in eo
ipso refulget, in quo vere et justissime glori
atur. Nam gloriatur in domino. Quæ gloria
non est inanis et vacua sed [illegible] [illegible]
velut olim ~~[illegible]~~ psalmista jam dixerit ps. 5. in
gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen
tuum. Quid enim? bonum est confiteri domi
no. ps. 91. 2. Etenim sacramentum regis abs
condere bonum est: opera autem dei revelare et
confiteri honorificum est. Tobiæ Cap. 12. 7. Miro pro
inde modo in eo ipso humilitatem [illegible]
quo [illegible]: beatam me dicent omnes generatio
nes. Quia dum hanc etiam de gratia et libera
litate domini dei sui gloriam vindicat, se se
non obliviscitur, sed exhibet et confitetur an
cillam. Quia, inquit, respexit humilitatem
ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent
omnes generationes

[illegible] solum

[illegible]
[illegible] etiam [illegible] quam [illegible]
[illegible] collocatio videretur, si dialecticæ metho[di]
[illegible]
esse rationem proximam, propter quam Magnif[icat]
[illegible] anima Mariæ dominum. Idem est quod
[illegible] effectis rebus [illegible]
et exultavit etc. et respexit etc. Ergo nihil in
[illegible] ordinis earum rerum, quæ hactenus
[illegible] patet enim [illegible]
[illegible], quam recens subiungo Magnif[icat]
[illegible] anima [illegible] ecce enim [illegible]
[illegible] me dicent omnes generationes. Quia
exultavit spiritus meus in deo salutari
meo. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ
Item cum particula [illegible]
[illegible] fere valet atque ergo, igitur [illegible]
[illegible] suæ orationis coniungat, est evidens [illegible]
esse præcedentis orationis complexionem. Quæ
autem in syllogismo est ultima complexio
[illegible] in confirmatione directa est probat[ionis]
[illegible] propositio. Cum autem in eadem
complexione insit etiam enim causalis part[icula]
[illegible] relata ad cer[tas]
[illegible] nonnullas rationes subsequentes, est item
[illegible] Ergo
ordo [illegible] ita huius textus totius constitutus
est totius eiusdem orationis facile rectissimus
[illegible] ex[illegible]
perimentis, verba singula in textu multa p[illegible]
[illegible] significant, [illegible] singula
verborum conceptiones, atque adeo omnes
fere enunciationes iuxta sensus continuo per
plures distribuantur, quos omnes sub se littera[li]
liter continent; cum hic ordo qui nostrum
textus [illegible] est, non inepte videat[ur]
proponi, admittimus etiam atque alium quem
libet quem supra differenter effinximus, et
[illegible] rem ipsam integram aliorum [illegible]
[illegible] versandam, ut quisque marte
[illegible] ita methodum orationis constituat [illegible]
[illegible] cognoverit litterales sententias quas
[illegible] elicuerit, potissimum desidera
re. Nam in divinis scripturis loquitur spiri
tus intelligentiæ, sanctus, unicus, multiplex
subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, cer
tus, suavis, acutus Sap. C. 7. 22. qui pariat
[illegible]
tiones. Nunc vis est exponenda propor
tionum verborum

Beatam dicere est laudare amplifice, et afficere
[illegible] efficere [illegible]
hanc sententiam scripturas facile plurimis
explicari. Est item promittere [illegible] precari feli
cia. In primam rationem dicit [illegible]
[illegible] sunt [illegible] [illegible], idest
[illegible] In alteram Christus dominus Matth.
[illegible] nobis propt.
promisit nimirum beato [illegible] potiora
quanto amplior processerit in totum pre
sura et calamitas. In tertiam dixit Job. cap.
29. auris audiens beatificabat me, idest amplifica
bat mihi laudes, et apprecabatur bona. Nos be
atam dicimus Virginem [illegible] primo quidem
confitentes dignissimam omni laude, atque
omni laude majorem. Benedicta tu inter mu
lieres [illegible] Addimus be
nedicta tu inter ordines omnes sanctorum omni
um et Angelorum cœli regina et terræ. Nulla
enim pura creatura sub deo major est, sed
esse nec potest matre dei. Cujus dignitas est
quadantenus infinita ex hoc quod est mater
Dei. Illa quidem beatissima, quæ super omne
beatorum mansionem et prima convenit, et di
gnissima. Deinde cum talem ac tantam, tan
que adeo confitemur felicem et dignam, gratu
lamur illi [illegible] beatitudinem et amamus il
[illegible] illam [illegible] felicitatem. Illa
enim et prima ex omnibus creaturis, et maxi
me diligenda est. Nec in ordine illo solo
charitatis, quo reliquos proximos a nobis diligimus
sicut nos ipsos diligimus. Sed quoniam Maria
et deum [illegible] subei [illegible] et [illegible]
tis amanda etiam multo supra nos ipsos est.
Ita ut quoniam deum diligimus super omnia
et etiam supra nos ipsos; ita post deum etiam
supra nos met ipsos illam diligamus. Amamus
enim, et sincero corde gaudemus, non solum
ita fuisse a deo benedictam, sed tanto etiam
super Angelos, et homines et nos met ipsos in
sublime positam. Quem enim putamus san
ctorum omnium, et maximorum etiam Angelorum
haud sic amare Mariam, ut Mariæ beatitudi
nem in Maria malit, quam ut sibi met o
btineret. Tantum si contra sentiret, et invidiæ li
vor eum extimularet, qui non [illegible]
[illegible]; et dei voluntatem videretur reprehen
dere, quæ illam adeo magnificavit, et injus
[illegible] quæ sic
meruit exaltari. Ego equidem te domina
mea, regina mea, mater mea, patrona mea,
advocata mea, mediatrix dulcissima mea

[illegible] mea et [illegible]
[illegible] te complector mente [illegible]
[illegible] pietate [illegible]
[illegible] meis supra omnem a:
morem [illegible] animæ meæ; et quia tu es, et
quia quoniam tu ipsa es, et etiam spes
[illegible] hominum omnium [illegible]
[illegible] Christum filium tuum Dominum [illegible]
spes [illegible] animæ meæ salut[illegible]
gratiæ et gloriæ et beatæ æternitatis [illegible]
Neque contra regulam charitatis peccari
a me sic puto, quam Dominus sanciuit
diligendi proximum sicut nos ipsos: illa
enim eam ponit rationem charitatis in:
ter proximos [illegible] eosque cum primis qui [illegible] benignitate nostra [illegible]
tem suam, et reginam nostram. Sic cer:
tum habemus diuinæ legis præcepta obse:
qui, et parere uolundo, cum deipa:
ram ad eam ueluti mensuram diligimus,
ad quam deus ac dominus iustissimus,
et omnipotens illam supra omnem uirtu:
tem, et dominationem collocauit, et supra
omnem nomen, quod in hoc seculo nomi:
natur, et in futuro. Dicimus ergo Beatis:
simam deiparam Virginem, et quia maxima, et
quia præstantissima, et quia laudatissima et
quia felicissima, et quia dignissima inter
omnes creaturas. Cui suam beatitudinem
[illegible] et quam habet præstan:
tiam, dignitatem, gratiam, gloriam, et sancti:
tatem ipsi amamus, plaudimus, gratula:
mur. Cui, etsi comparata gloria accessione
nulla indiget, tamen eius et gloriæ, et lau:
dibus semper studemus auctius, nouas
semper honestatis accessiones illi desidera
mus. Et quoniam beatissima est, et uult
id, et potest unica maxime, nosmetipsos,
et animas nostras, sortes nostras in sæculo
et salutem et benedictionem quam spera
mus nostram sempiternam, eidem com[illegible]
[illegible] semper uolumus, et [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] quia exultavit spiritus meus in [illegible]

[illegible]

et magnificat maiestatem suam pro beneficiis [illegible]

[illegible] genus hominum [illegible] haec duo capita etiam [illegible] circumstantiis [illegible] ad obiecta terminantur diversa. [illegible] sunt autem [illegible] ut eadem, neque aliud sunt, quae Deus in [illegible] contulit, et quae in genus hominum universum. At si universim consideres [illegible] antecedentia [illegible] partim autem ducuntur ab effectis consequentibus. Iam universim magnificat anima Virginis Dominum propter ea, quae fecit in salutem hominum cum [illegible] ordinavit claritatem ut fieret coram se per Christum in eius utero incarnatum quasi mundi [illegible] reperiens. Sed alia id genus attingunt [illegible] [illegible] Haec enim [illegible] tum gesta erant a Domino, cum Maria laudans exultavit: exultavit spiritus eius in salutari. Deus respexit humilitatem ancillae suae, fecit ei magna qui potens est, et sanctum nomen eius. Fecit potentiam in brachio suo. Alia sunt a laudibus consequentibus. Cum enim Deus illa praemonuerit quae hactenus dicta sunt fecerit [illegible] esset [illegible] Dei succederet a progenie in progenies timentibus eum, ut disperderentur superbi de mente cordis sui; ut deponerentur superbi de sede, et exaltarentur humiles; ut esurientes implerentur bonis

[illegible]
[illegible] a [illegible] nentis du[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] hodie [illegible]
[illegible] illum oportuisse [illegible]
[illegible] sicut loquutus
[illegible] et semini ejus in sae-
cula.
Redeo ad thema propositum. Quia fecit mihi magna
qui potens est, inquit B. Virgo. Explicat S. Au-
gustinus: Magnum fuit, ut Virgo sine virili
semine [illegible] conciperet. Magnum fuit, ut Dei
Patris Filium carne sua [illegible]tum utero gesta-
ret. Magnum fuit, dum se ancillam confessa
esset, ut mater fieret plasmatoris. Ut autem
ad nostram rationem, atque adeo tum ad ea
quae hactenus dicta sunt, tum ad illa quae ves-
tant, haec generalis complexio referatur, tria
sunt, quae magna Deus fecerit Mariae. Ma-
gnum fuit, quod tanta plenitudine gratiarum
illam praeparavit, idoneamque perfecit, ut
Dei mater esset; magnum quod illam fecis-
set jam matrem suam; magnum quod per id
et humani generis medicinam, et hostis an-
tiqui victoriam praeparavit. Fecit, inquam,
mihi magna, qui potens est. Cur non potius
dicit Deus? Ut Maldonatus considerat.
Observatu enim dignum est, numquam Ma-
riam, usque ad finem Cantici Deum nominas-
se: sed figura quadam [illegible], quae ma-
jorem habet gratiam cum descriptione, et
honorificis [illegible] epithetis, quasi titulis or-
nasse. Res haec a me supra etiam conside-
rata est; sed haud fuerit otiosum nunc ad-
monere, epitheta pro rebus usurpari ex
poetico decoro, ubi epitheta non solum or-
nant orationem, verum etiam modos expri-
munt, et causas rerum, et dignitatem aperi-
unt personarum. Exempla id genus est vide-
re passim in poetis quibusque cordatissimis.
Nunc B. Virgo dicit sapientissime: qui potens
est, describendo sic numen virtutis Dei; nam
magna facere omnipotentiae vertitur. et quis
ex quo magnalia Deus fecit Mariae Virgini
miracula [illegible]
ma, et maxima. ~~[illegible]~~
[illegible]
[illegible]
gustinus. [illegible] magna [illegible]
incarnationis verbi super omnia constat esse inef-
fabile. Nihil enim unquam majus mirum factum
est, quam ut Deus fieret homo. Addit: et
sanctum nomen ejus. Perinde est ac si dicat, et
cujus nomen est sanctum, inquit Maldonatus

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ratio con-
venienter censeatur hoc loco apposita. Primo enim
vero B. Virgo dicat Elisabeth, quod ab Angelo audi-
verat. Gabriel cum deiparæ mysterium futurum
nuntiaret dixit v. 35. Ideoque et quod nascetur
ex te sanctum vocabitur filius Dei: dupliciter hic
locus intelligi potest, ut nempe primo valeat:
quod sanctum nascetur ex te, id vocabitur filius
Dei: deinde autem: Filius dei id quod nascetur
ex te vocabitur sanctum. Utcumque intelligamus,
certum est Sanctum esse in nominibus divinis.
nam et apud Isaiam C. 6. v. 3. seraphim cla-
mabant alter ad alterum Sanctus, Sanctus, San-
ctus. Sanctum porro in dei nominibus multifariam
significat. [illegible] significat primo augustum et ter-
ribile, unde inquit propheta idem pene per idem
explicans, sanctum et terribile nomen ejus ps. 110.
9. Deinde sanctum est idem fere atque inclytum,
honorificum, celebre, gloriosum. In eam rationem
[illegible] nomen tuum Matth. C. 6. v.
[illegible] [illegible] [illegible], honorificetur. Tertio enim
[illegible] [illegible] sanctitas [illegible] [illegible]
sanctificationem. Sanctum proinde est nomen Je-
su, et dei, nec enim aliud nomen est sub cælo
in quo oporteat nos salvos fieri: Act. C. 4. 12.
Ergo ubi B. Virgo dicit: et sanctum nomen ejus
[illegible] magnificat atque exaltat divinam omni-
potentiam, in cujus memoriam jam dixerat: qui
potens est. Fit proinde hic sensus quia fecit
"mihi magna deus in quem [illegible] omnipoten-
"tem [illegible] [illegible] illam supremam
"omnipotentiam [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] pavendum nomen, et imperio
"pavent et contremiscunt columnæ cæli, et abyssi
"magnæ". Deinde quoniam memorando superio-
[illegible] majestatem, quæ ex omnipotentia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] pio humili, ferventi,
obsequentique animo se subjicit sub manu dei
quasi dicens, quod ab ejus devotione officium
hunc maxime postulabat "Fecit mihi magna
"deus, mei causa præcipue suæ omnipotentiæ
"ostenta magnifice impendens, et ideo (uti)
[illegible] [illegible] [illegible] est, [illegible] in
"æternum nomen, et memoria ejus". Seu ma-
nis diceres. Fecit mihi [illegible] deus [illegible] potens
"est, cujus nomen recolo, velut sanctum est
"atque ideo velut [illegible] [illegible] expostit
"cum tremore, pudore, atque omni reverentia".
[illegible] [illegible] nomen [illegible] quid sit. No-
men ejus fama ejus, nomen ejus cognitio ejus,
[illegible] nomen ejus. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. In hunc sensum
si sumis nomen, conficitur ex tota oratione

... hac forma sententiae: "Quia fecit mihi magna qui potens est, ut sanctificetur
"nomen ejus." Sanctificetur autem non modo
"per me, quae huic officio devota tota sum, sed
... in ... generatione et progenie." Quod evi-
... paulo post adjicit in recitandi-
et misericordia ejus a progenie in progenies
timentibus eum. Dicit enim: "Quia fecit mihi
magna qui potens est, ut nomen suum pro-
pter misericordiam hanc suam sanctificet
in progenie in progenies timentibus eum."
... sed eandem et ...
Nam per Mariae maternitatem effe-
ctum est, ut qui Deus ante vix notus fu-
erat in Judaeae finibus fieret ... in gen-
tibus omnibus, et in universo mundo. San-
ctum propterea est nomen ejus, quia inde
sanctificatio nostra. Hinc enim dictus est
Jesus Christus Christus Deus noster, Jesus
... eo est salus, Christus quia in
...
... os ...
re et ...
...
...
nomen suum ...
cationem animarum ...
ne juste didicerunt ... Ita enim
... Virgo dicit ... Fecit mihi magna
qui potens est et sanctum nomen ejus. Nem-
pe "Fecit mihi magna Deus in omnipotentia
sua, ut in me factus Jesus et Salvator
"sub hoc nomine sanctum fieret in gene-
rationem et generationem ... sanctific-
are ... eum." Est alia
etiam ratio cur B. Virgo sanctum Dei dicat
..., eaque rationi praelatae divinae
etiam congruentior. Quia fecit, inqui-
t, magna qui potens est, et nomen
...
...
"... mihi esse feracissimum sanctitatis.
Nam et in animatione sanctitate donata
fuit, et ampliorem sanctitatem in aetate ad-
epta est, et in vitae totius decursu ascen-
siones disposuit de virtute in virtutem;
et cum facta mater est, virtus Altissimi
obumbravit illi; qua de re egi in tract.
de suis ... c. 6. ...

Et misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum.

Dixi in expositione præcedentis versiculi hanc progeniem [illegible] continuatam [illegible] futuram cum B. Virgo mater Domini effecta fuit. [illegible] effectum est, ut misericordia Dei a progenie in progenies communicaretur omnibus timentibus eum. Utrum ne solis Judæis? Deut. [illegible] uti olim gloriabantur C. 4. 7. *Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.* Itemque ps. 147. 20. *non fecit taliter omni nationi.* Neque [illegible]. Sed quoniam cum dicat *timentibus eum*, non definivit quibus *timentibus*, iam dicit *omnibus timentibus*. Ut non glorientur Judæi soli in lege; quoniam post Mariæ maternitatem licet et gentibus gloriari in Christo Jesu Domino nostro. *Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriæ solvens, [illegible] mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem faciens pacem.* Eph. C. 2. Ita ut hoc locus propheticus [illegible] Dei [illegible] [illegible] gentium. Nam postquam B. Virgo mater Domini fuit, ex cunctis gentibus accesserunt [illegible] ita [illegible] unum. Prædicit autem etiam quam habere [illegible] in finem sæculi. Hæc loquutio a progenie in progenies idem fere valet atque cum Scriptura dicit *in sæculum, in sæcula, in sæculum sæculi*, vel quid simile. *A generatione in generationem, in omni generatione et generationem* [illegible] ejusmodi [illegible] occurrunt frequentissime; significant autem continuationem temporum longissimam usque ad certæ finem ætatis; plures enim hactenus præcesserunt, quarum quæ magis ore sacrorum interpretum celebrantur, descripsi in præfatione ad Commentarios in Gen. Cap. 2. Credimus innixi cum fide in [illegible] Domini, ecclesiam nostram [illegible] in sempiternum; dicit enim Matth. C. 16. 18. *portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Sed novum pectus dulce [illegible] quid mirifice, cum ~~[illegible]~~ etiam ab ore B. Virginis id sibi ~~[illegible]~~ audiverit [illegible] [illegible] Jesu Christus [illegible] noster Dominus verba emitteret resonantia in carne mortali. Placet autem explanare dilucide, quæ sit hæc deiparæ promissio [illegible] sic perennitate in finem sæculorum. [illegible]

scripsit Apostolus [illegible] esse nos
in [illegible] fines seculorum devenerunt. [illegible]
enim venit in tempore [illegible]
te eodem Apostolo [illegible]
plenitudo temporis misit Deus filium suum.
Cum ergo ex hac plenitudine temporis deve-
niamus in fines seculorum, beata Virgo
nos bona cum spe esse jubet, ut futuram
[illegible], misericordiam Dei [illegible]
a progenie in progenies, idest in finem ad-
huius atque omnis seculi erga Ecclesiam
timentium Dei
Ad Virgo sanctissima in hoc divino Cantico non
solum [illegible] futura, verum etiam accersit nobis magistra
[illegible] legis vitæ, et disciplinæ. Etenim com-
[illegible], et planum omnibus esse potest
ex iis, quæ Canticum hoc [illegible] solum expo-
nentes versamur [illegible] nos ad [illegible] Deiparæ ora-
culis, et verbis capita summa [illegible]
[illegible] audi-
amus etiam [illegible]
bis universam vitæ bene agendæ discipli-
nam. Ecce porro. misericordiam enim
Dei promittit futuram in omnes genera-
tiones [illegible] eum.
time Deum, ecce duobus verbis comprehen-
sam [illegible] Theolo-
giam. Doctrinam etiam fidei universam
de schola B. Virginis, si distinctam in
sua capita desideras, ecce [illegible]. Vereor e-
nim, si omisero hoc quod attigi perspicuum
facere, ne videar assentiri quidem id verbis qui-
dem, minus autem liberasse promissum
[illegible]
[illegible] appellatione [illegible] et Domini, quando
quidem et magnificat Dominum, et exul-
tavit spiritus eius in Deo. Qui enim [illegible]
[illegible] Dominus est, supra omnes eminet, ne-
scit majorem; ergo idem Deus unus est.
Cætera deinde Dei attributa recensendo pro-
sequitur. [illegible]
do qui potens est, regnum item et pro-
[illegible] confessa Dominum; prædestinationem
[illegible]
scientiam quem respicientem nihil latet ne-
que in cælo, neque in terra. At non Deus mi-
nor homines. Horum [illegible] nomen

amplificatur, et dilatatur extra personas
De[illegible] ma[illegible] quam
in [illegible] glorificari[illegible]. Proinde non
laudatur tantum, sed etiam a nobis san
ctificatur, quippe major omni extens[ione]
[illegible] non laudatum. [illegible] igitur eius nomen
sanctum est nomen, quia nimirum san
[ct]um est, immensa substantia. Misericor
[dia] [illegible] eiusdem. Veritatem [illegible] recordatus liberationem fiem
[illegible], quod locutus est ad patres
nostros. Aeternitatem docet cum dicit [illegible]
insjurandum ratum futurum in saecula.
[Et] vis etiam videre personarum divina[rum]
[i]n una substantia Trinitatem? Quis non vi
[de]t de uno Deo [illegible] [illegible] dici et Do
minum, et Deum, et qui respexit, et at
tributa reliqua, quae memoravimus? Ecce
tibi igitur unam Dei substantiam. Trini
tatem sic suspice. Patris non obscure per
sonam designat cum dicit Dominum. Nam
sicut dominium et imperium est principium
in rerum factis, quae nunquam [illegible]
creatoris sui, ita principium sine prin
cipio: fides nos docet Patrem in divinis.
At cum dicit in Deo salutari meo, Dei Filium
propriissime connotat, quem Jesum vocavit
quod salvum facturus erat populum suum
a peccatis eorum. Matth. c. i. v. 21. Spiritum
sanctum indicat cum dicit quia respexit. Res
picere enim plus est quam videre, inquit S.
Augustinus. Proinde significat illam gratiae ple
[nitudinem] [illegible] Spiritus Sancti [illegible]
lam, cum in eam ita descendit, ut virtus Altis
[simi] obumbraret illi. Sunt [illegible] in prin
cipiis doctrinae nostrae, et fidei dogmata de Chris
to redemptore, per quem habemus accessum ad
Deum in fine. B. Virgo sicut ante considerata
est docet se matrem esse salutaris Dei. Docet
se praedestinatam sanctorum omnium reginam,
quoniam beatam dicerent omnes generatio
nes. Docet proinde etiam in caelestibus, ac
dum in terris futuram certam ali[illegible]
[illegible] [illegible]. S. Hieron[ymus] [illegible]
[illegible] vel in terrestri, ergo varius ordo, di
versa dignitas, impar [illegible] sanctorum
ergo diversa et multiplex distributio do
norum, et iustitiae Dei. Docet praeterea quis
[illegible] [illegible] hierarchiae [illegible] toti
us et in caelo, et in terra. Christus Dominus
eadem re nos docuit inter humiles [illegible]

[illegible] iuxta merita vices in cœlo et [illegible] [illegible] quia omnis qui se [illegible] humiliabitur et qui se humiliat exaltabitur. Luc. C. 14. 11. Similiter B. Virgo nos do[cet] [Ange]los superbos in ima abyssi humiliatos, homines vero ad superna esse electos. [illegible] utramque creaturam [illegible] [illegible] [illegible] alia crea[tura] [illegible] [illegible] est, nempe Angelus; ecce illorum genus cum dixit superbos. Ecce varios [illegible] ordines; videntur numerandos Archangelos, Potest[ates] [illegible] [illegible] dixit Superbos, Poten[tes] [illegible]. Subiungit [illegible] creaturam [illegible] [illegible] notat, cum narrat de humilibus. Opus complectitur hanc futuræ salutis nostræ perpa[ra]tionem [illegible] Suscepit Israel [illegible] recordatus misericordiæ suæ. Ecclesiæ convocatio[nem] [illegible] gentibus promittit, [illegible] [illegible] [miseri]cordiam [illegible] [illegible] sed et omnibus timentibus eum. Remissio peccatorum subest huic ~~ipsi~~ quidem vel ipsi verbo misericordiæ dei. Carnis resurrectio promittitur cum Abrahæ, et semini eius exhibetur speratus redemptor. Cum enim Abrahæ, et semini eius in vivis adhuc agenti promissum fuisset, ut benedicerentur in illo omnes nationes terræ Gen. C. 18. 18. spes erat, ut sicut in carne Abrahæ existenti fiebat repromissio, ita in carne quoque videret repromissionem. Quam Iob in hanc sententiam descripsit verbis apertissimis: et in carne mea videbo Deum salvatorem meum, quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt Iob. C. 19. 27. [illegible] [illegible] Deus noster erit nobis [illegible] Deus in sempiternum [illegible] [illegible] ~~in sempiternum~~. Deus enim non est mortuorum sed vivorum. Luc. C. 20. 38. Articulo tandem vitæ æternæ concludit cum Abrahæ, et semini eius salutem futuram promittit in sæcul[a]

[illegible] divi-
nam. Inuitat nos enim in proverb. c. 4. 10: [illegible]
[illegible]
[illegible] ante mora:
lem scientiam et uitę disciplinam tradi [illegible] a
Virgine deipara vel duobus tantum verbis, et
[illegible] unico quidem, optimo autem preceptorum
omnium: iuuat repetere: timentibus eum. Ad:
iungit precepto finem, qui alliciat segniores,
et [illegible] misericordia
[illegible] ęternam a progenie in progenies timenti-
bus eum. Quantum sit hoc preceptum, doce:
[illegible] David [illegible], inquit, sapientię timor
domini. ps. 110. 10. Initium ibi significat, quod
in scholis dicimus principium artis vel scien:
tię, quo uno scilicet facultas aliqua tota conti:
netur; atque ad illud disciplina universa
conclusiones suas omnes collimat, et dirigit.
Brevius dicam: principium est scientię obie:
[illegible] initium
sapientię timor domini, uelit ac si dicat: vera
sapientia est [illegible] sa:
pientię primarium et universum est timor do:
mini; sive, sapientia universa hoc uno conti:
netur: time dominum. Preclare Iob dixit c.
28. 28. Ecce timor domini ipsa est sapientia,
et Ecclesiasticus in eandem sententiam c. 1.
10. Plenitudo sapientię est timere deum. Quę
cum ita sint, videre oportet, quid in sacris litteris
[illegible] et quid sit timere dominum.
aliter enim tantę sententię uis obscura re:
maneat necesse est. Timor quandoque ex usu
sacrarum litterarum [illegible] affectio.
Generatim timere est animo commoveri promiscue
trepidare, affici, turbari multis modis. Sic apud
[illegible]
muerunt timore magno c. 2. 9. idest perculsi
sunt trepidatione, admiratione, extasi, novitate
atque adeo pene exanimati sunt propter visionem.
Quandoque significat absolute esse pusillo et leni
animo; [illegible] infirmitas radix fere esse solet omnis
naturaliter timoris. Huc illud videtur perti-
[illegible]
[illegible] esse parui animi, turbari, ad considere
[illegible] Est item timere idem atque versari in
ancipiti, vel dubitare. In hanc sententiam di:
xit Angelus Ioseph matth. c. 1. 20. Noli timere
accipere Mariam, idest ne dubites. Significat
etiam admirari. Sic Marci c. 4. 40. Et timuerunt
timore magno, et dicebant ad alterutrum [illegible]
[illegible] et mare obedi:
unt ei. [illegible] describit.
vel dixit: timentes mirati sunt invicem c. 8. 25.
Est etiam timere idem quod non audere, vel

[illegible] a [illegible] ne [illegible] d hat, sive aliter.
[illegible]
[illegible] 34. eadem dere: et nemo jam
[illegible] eum interrogare. Est insuper [illegible]
[illegible] inquit Adam
[illegible], id est [illegible]
[illegible]
[illegible] idest perterrefactus
[illegible] rationi [illegible] est cum [illegible]
[illegible] ne timere [illegible] care [illegible]
[illegible] C. 13. in. contristatus [illegible] est David,
eo quod divisisset Dominus Ozam, et timuit
Deum [illegible] tempore. Est etiam expectare.
In eum modum dicit Job C. 3. 25. Quia
timor quem timebam evenit mihi, et quod
verebar accidit. Proprie magis est declina:
re, avertere, vel angi ere mal[illegible]
Sic Isaac timuerat confiteri in Gerarit,
quod Rebecca sibi esset sociata conjugi
[illegible] ne forte interficerent eum propter
[illegible]
[illegible] timere est quasi ma[illegible] imminent
[illegible]. Idcirco [illegible] C. 12.
5. ostendam vobis, quem timeatis, [illegible]
[illegible] quo malum et exitium merito [illegible]
[illegible] timere [illegible]
potestatem mittendi in gehennam. [illegible]
timendi rationes sunt fere naturæ magis,
quam officii, et moris
At timor Domini supra naturam quidem est posi-
tus; ac pendet velut a causa principe a Dei
gratia, pendet etiam ab hominis pietate, et [illegible]
[illegible] Nam [illegible] in septuplici spiritu recen-
setur, cujus dona Isajas [illegible] C. 11.
propterea instituimur divinis oraculis ad illum
perdiscendum tamquam [illegible] artem. Quinimmo
Deuteronomii C. 17. monetur rex Israel describe-
re sibi deuteronomium legis, et habere secum, et
legere omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere
Dominum Deum suum. Et Ecli. C. 1. 34. inquit,
sapientia et disciplina timor Domini [illegible]
in eo timor Domini a passione naturali; nam hæc
quidem cum infirmitate et pusillanimitate conjuncta
semper est, cum timor Domini imo augeat animi
robur, et constantiam, afferat et adsciscat felici-
tatem, [illegible] animo fiduciam, hilaritatem, et
magnitudinem. Audi enimvero Ecli. C. 34. Qui
timet Dominum nihil trepidabit, et non pavebit.
quoniam ipse est spes ejus. Timentis Dominum
beata est anima ejus. Ad quem respicit, et quis
est [illegible] ejus? Oculi Domini super timentes e[um]
protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen
ardoris, et umbraculum meridiani, deprecatio offen-
sionis, et [illegible], exaltans animam, et il-
luminans oculos, dans sanitatem, et vitam, et bene-
dictionem. Videndum est, quid sit, et in quo re-
rum ejus ratio atque natura [illegible] ex multis

Ex multis, quę afferri possint, illa quidem mihi opti-
ma videtur definitio, quę colligitur ex l. Iosue c. 24
ait nempe v. 14. nunc ergo timete dominum, et ser-
vite ei corde perfecto atque verissimo. Et infra v. 23
Et inclinate corda vestra ad dominum deum Israel.
Est igitur domini timor inclinatio cordis nostri idest
mentis, ac voluntatis, totiusque animi nostri ad
serviendum deo vivendi, et mandatis eius deserv-
tione animi perfecta, atque verissima. Hic por-
ro timor est, quem docet nos magistra nostra, et
parens alma nostrę pacis Maria, cum dei miseri-
cordiam promittit timentibus eum. Timere [illegible]
igitur est humiliatum sub deo amare deum,
honorare, servire, sperare in eundem; immo
uno verbo animo, mente, sollicitudine, viribus
in deo uno salutari nostro. Nam significari nec
ne timor amorem, et honorem docemur ex
prçcepto legis deuter. c. 6. 5. ubi quem deum
scriptura inculcat timendum, lex amandum prç-
cipit, dilectionis unico verbo illa universa com-
prehendens, [illegible] dei obsequium, cultumque respici-
unt; ait siquidem: diliges dominum deum tuum.
Est timere igitur etiam idem quod honorare. Id
patet exemplo Levitici c. 19. 3. Unusquisque patrem
suum, et matrem suam timeat, cum tamen pa-
rentum prçceptum honorandi sit Exod. c. 20. 12.
Honora patrem tuum, et matrem tuam. Habere
nec ne hic timor alacritatem, et promptitudinem
ad serviendum mandatis dei, confirmavit nos ex-
templo david rex ps. 85. 11. lętetur cor meum, in-
quit, ut timeat nomen tuum. Lętari quid sit, defi-
nitum est supra. Idem eundem timorem cum spe
ac fiducia componit ps. 113. 11. qui timent dominum
speraverunt in domino. Sollicitudinem porro timor
idem totius amoris requirit, ut prçsentem deum
semper contueatur, meditetur, respiciat, sequatur. Ait
enim [illegible] Levit. c. 19. 14. Non maledices
surdo, nec coram cęco pones offendiculum, sed
timebis dominum deum tuum, quia ego sum domi-
nus. Unde [illegible] collegitur admonitio: cave
" ne quid unquam pecces in proximum tuum, sed
" semper habere debes prç mente dominum deum
" tuum, et quasi in oculis, ita in memoria; quia
" ad dominum deum tuum respicare continuo
" te oportet. " Habet autem hunc fructum timor
hic domini, ut qui eum habuerit, plane universam
dei legem idem, [illegible] impleat; ait siquidem
Deuter. c. 5. 29. quis det talem eos habere mentem,
ut timeant me, et custodiant universa mandata
mea in omni tempore, ut bene sit eis, et filiis eorum
in sempiternum. Hunc locum si uberius dilucid-
are velit, libros sapientię legat universos; inve-
niatur hoc enim [illegible] unico themmate. Hęc igitur

ar, est [illegible], et [illegible] sanctorum, quam
Ducta ne [illegible] sapientissima magis [illegible]
omnium pertinent, ut be[illegible] sit nobis et in
hoc seculo, et in futuro: time Dominum.

[illegible] Fecit potentiam in brachio suo, dispersit su:
perbos mente cordis sui.

Exponit atque exagerat in prima parte huius car:
minis modum, et virtutem qua Deus magnalia
facit, quae ante praedicavit dicens: fecit magna
qui potens est. Repetit sub novis verbis non sine amplificatione magna
eamdem illam sententiam. Facere potentiam
est [illegible] grammatice ac facere potenter. Hac:
tenus locutio incedit propriis vocabulis. Rem
eamdem insuper amplificant [illegible] metaphora.
[illegible] enim novimus in dialecto sanctarum
Scripturarum significare vim, potentiam, robur.
Hinc ps. 88. 13. Tuum brachium cum potentia.
Exponit Bellarminus. Tuum brachium fortissi:
mum, [illegible] videlicet cum absoluta, omni:
modaque potentia. Neque otiosa censeri debet
geminatio rei eiusdem sub multiplici phrasi
quoniam et potentiam dicit simpliciter, et bra:
chii [illegible] [illegible], nam ita crescit styli
energia. Fit [illegible] hic sensus: Fecit mira:
culum illud eximium, in quo resplenduit
fortissima, et robustissima eius omnipotentia.

Transit in parte altera ad enumerationem conse:
quentium facinus tam eximium omnipotentiae.
Dispersit, inquit, superbos mente cordis sui:
[illegible] Debellavit inimicos meos.
Cur autem debellare dixit dispergere de mente
[illegible] Debellare Latinis est bello supremam
manum imponere. Sic Livius l. 8. c. 9. prius:
quam eorum caperetur locus, saevitis utrimque in acervum [illegible] concessa [illegible] debellum, ut est: confectum, absolutum, finitumque bellum est.
Mens eam animi partem significat, in qua [illegible]
est rerum cognitio huiusmodi est memoria, quae
praesentem retinet rerum speciem, [illegible] geran:
tur, et adsint. Cor vero sedes affectuum est
et sollicitudinum. Debellare [illegible] de est dis:
perdere de mente cordis, idest de mente et
[illegible], nimirum neque cogitare amplius
bellum jam [illegible], [illegible] amplius
agere eius causa sollicitum [illegible] est igit:
Dispersit superbos mente cordis sui, idest ita de:
bellavit ita inimicos, eosque profligavit ut
deinceps haud amplius futurum sit, ut illi
[illegible] efferant ad rebellandum, se [illegible]
[illegible] illum in praesenti cogitatione opus
[illegible] atque in sollicitudine bellica [illegible] Dis:
[illegible] De mente cordis est etiam exterminare,
expellere, excommunicare de conscientia, pro:
videntiaque, quae scientia quaedam est, et de
dilectione; quae futura est poena damnatorum
longe maxima, cum audient quod fatuae
virgines Matth. 25. 12. Amen dico vobis, ne:
[illegible] vos. Quantum enim, et quam immane

est baratrum sibi, et peccatis, et diabolo deser:
tinqui non solum procul a deo, uerum etiam
sine deo! In hanc rationem B. Virginis sententia
ualet uelut diceret: proiecit a sua conscientia,
et excommunicauit a sua uoluntate superbos.
Quæritur superbi hoc loco qui [illegible] Augustinus ita
respondet ~~uidelicet superbos Iudæos~~ [illegible] ~~[illegible]~~,
" qui humilem Dei Verbum [illegible]
" [illegible] mundum misit, ut per ipsum
" [illegible] potenti uirtute debellaret, et
" genus humanum ab eorum potestate redimeret.
" [illegible] enim superbi sunt, quos dispersit, eiiciens
" [illegible] eos a cordibus hominum, atque spolia eorum
" [illegible] per illam quae animo in hominibus prin:
" [illegible] [illegible]
" [illegible], idest per humilitatem filii diabolum uicit.
" Vel per superbos ~~[illegible]~~ Iudæos ~~[illegible]~~
" intelligere possumus, qui humilem ~~Christi~~ aduen:
" tum Christi superbe contempserunt, quos abiecit.
" Unde subditur: deposuit potentes de sede, et exal:
" tauit humiles. Potentes, quia filii regni qui uide:
" bantur, abiecit; et gentes per humilem confessio:
" nem in [illegible] regni, atque in filiorum adopti:
" onem [illegible], et deposuit est. Prius angelum
" de cælo, et hominem de paradiso superbitatem re:
" iecit; et postea hominem [illegible] pœnitentiam humilium
" [illegible]
" uidit superbos quoque subtrahendo gratiam [illegible]
" [illegible] eadem humilitate [illegible]
" orem restaurans exaltat. De quo autem [illegible]
" quod [illegible] impleuit bonis et diui:
" tes dimisit inanes. Esurientes uocat eos, qui se uni
" bono indigere cognouerunt. Diuites uero intelligere
" uult, qui superbi sunt, et se præ aliis in donis gra:
" tiarum abundare existimant." Hactenus ille. quæ
ideo diserte exscripsi, ut tanti patris uerbis ornare:
[illegible] expositio, cum doceremus de quibus gram:
matice intelligi locus Cantici positus possit. Ve:
rum quoniam satis est euidens B. Virginem ex a:
[illegible] urgens [illegible]
[illegible]
[illegible] in instituto Cantici themmate non de omni:
[illegible] superbis hic esse orationem, sed de illis præ:
[illegible], quos Dominus suscepta nostræ carnis hu:
militate potissimum debellauit, de diabolo uide:
licet, et angelis eius. Nam horum superborum
appellatione haud esse Iudæos intelligendos quan:
[illegible] sensus libere proponi postulat, illud ab:
unde probat, quod infra sequitur [illegible]
puerum suum recordatus misericordiæ suæ. Neque
etiam proprie hos superbos esse illos, quos uide:
[illegible] continuo in superbia huius uitæ, et nostræ
carnis uersari, probabile [illegible], quod B. Virgo
illos quam maxime superbos loquitur, de quibus
Dei Verbum per carnem triumphauit [illegible]
autem uenit potius homines in suscepta humil[illegible]

[illegible] [illegible], quam de [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Domi
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut est Apostolus
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] triumphans
illos in semetipso [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] triumphum
[illegible] [illegible] et [illegible] eius.
Dubitabis [illegible] [illegible] modo non possit hæc
B. Virginis oratio, in qua dicit vix Domi [illegible].
carnato dispersos superbos, exaltatos humiles,
depositos potentes de sede, esurientes repletos
bonis, et divites dimissos inanes; cum nemo
non habeat ad manum mille Scripturæ tes:
timonia confirmantia per crucem tandem
triumphatum a domino de inimicis fuisse.
Sed ratio eius rei est quidem expedita et
facilis. Nam et constat mille exemplis sty:
lum propheticum tamquam præterita præ:
nunciare, quæ post subsequuntura expectant,
et per divini Verbi quidem incarnationem
triumphi [illegible] [illegible] tam [illegible] fuerat
præparatus, ut quasi extitisset, ita esset cer:
to futurus. Similiter quasi in tempus præ:
teritum futura de Christo Isaias [illegible],
veluti c. 9. 6. Parvulus natus est nobis, et
filius datus est nobis, et factus est principatus
super humerum eius. Exempla id genus oc:
[illegible] [illegible] [illegible] etiam [illegible] [illegible]
ne non prætermittam, cur superbos primo
et præcipue B. Virgo Angelos perversos appel:
lauerit. Ratio est, nam primum et princeps
Angelorum peccatum extitit superbia. Vide
S. Th. 1. p. q. 63. a. 2. Mirum id etiam quod
tres numero partes recensuerit Angel[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], Potentes, divites [illegible]
[illegible] [illegible] primum ordi:
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
nem, vel Principes, alteros Potestates, tertios
Dominationes. At demonstravi ubi de Angelo:
rum peccatis verba fecerem inter Commentarios
in Caput Genesios primum art. 20. et [illegible]
id præstitisse haud improbabiliter, Angelos re:
belles fuisse omnes tantum ex tribus infimis
inter novem choros. Quæ difficultas cum et
gravis sit, et paucis explicari non possit, et
sit a me illic pertractata, omitto nunc ab
ovo excitare. Post hæc non est necesse in re:
liquis diutius immorari; nam difficultates et
omnes præcesserunt, et solutæ iam sunt. Ergo
quod ad [illegible] [illegible] hactenus versanimus
cæterum attinet: Dispersit [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et propter id genus in quo peccaverint, et
[illegible] id quod affectaverunt assequi et [illegible]
excellentem, ac cælestem [illegible]

[illegible] [illegible] exaltauit
humiles.
[illegible] sunt Angeli. Nam ita eos uocat ps. 102.
v. 20. Benedicite domino omnes Angeli eius
potentes uirtute. Vocantur item multis ex cau[sis]
[illegible] propter [illegible] ait enim [illegible]
potentes uirtute; potentes enim sunt, idest ui-
[illegible], fortes, magnanimi. Deinde potentes dicun-
tur quasi potiti, scilicet possidentes, quare et
dicit potentes de sede, idest qui potiti [illegible]
sedibus. In hanc sententiam [illegible] uox lati-
[illegible] est. nam Virgilii
[illegible] acis, tempestatumque potentem
idest regem, dominum arbitrum, tyrannum.
Humiles sunt homines propter eas rationes, quae
considerantur [illegible] ad illud Respexit humi-
litatem. Sententia est. [illegible] Angelos de
caelesti sede qua potiebantur, illuc exalta-
[illegible] ~~humiles~~ homines. Angelis peccantibus
non pepercit, sed rudentibus inferni detractos
in tartarum tradidit cruciandos. 2. Petr. c. 2. 4.
Duplex autem hactenus Angelorum malo-
rum depositio perfecta est. Altera quidem
in mundi [illegible] primo nostris an-
tequam fieret lux, sicut ego demonstro
in Commentarijs ad Gen. art. 5.°. Quam
in reuelatione mysterij Christi factam fuisse
[illegible] c.
10. 18. ubi in nomine suo dicit dominus se
uidisse Satanam sicut fulgur de caelo caden-
tem. Altera autem ad idem dominus ad
nos uenit in carne. Hactenus enim diabo-
lus per idolatriam terrarum ita potens erat
ut nullibi non adoraretur, et altaria otti-
neret. Inde autem pulsus est, et cessauit
superstitio; dominus autem in cruce exalta-
tus omnia traxit ad seipsum. Et quidem
Deus unus et solus in nostris altaribus [illegible]
ratur cultu latriae; sanctos autem [illegible]
mino regnantes ibidem sistimus, affi-
cientes illos ueneratione duliae.

[illegible] 33 [illegible] bonis et [illegible]

Esurientes sunt gen[illegible] h. [illegible]
[illegible]geios. Hæc epithet[illegible] non [illegible] secundum rerum
[illegible]aturam, sed magis secundum conditionem et [illegible]
[illegible] [illegible]
ante Christi incarnationem propter peccatum [illegible]
cum innocentia careret bonis consequenter omni[illegible]
[illegible]igebat. At genus Abraham, et electi Dei ex[illegible]
[illegible] [illegible]. Illorum uota erant qua[illegible]
[illegible]lia ~~[illegible]~~ legimus apud Isajam [illegible] Emitte agnum, Domine, Dominatorem terræ de p[illegible] Deserti ad montem filiæ Sion.
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] Esurientes [illegible]
S. Augustinus, uocat eos, qui se uero bono indige[illegible]
e cognoscunt. Hos Christus dominus adueniens
imp[illegible]; nam qui etiam proprio filio
non pepercit, sed pro nobis omnibus tra[illegible]
[illegible] [illegible]do non etiam cum illo omnia [illegible]
[illegible] Rom. c. 8. 32. Divites dicit [illegible]
malos Angelos [illegible]
[illegible] uerissime, [illegible] has uoces mihi
[illegible] Potentes sunt
qui obtinent [illegible] Divites [illegible]
[illegible] notitia. Quamobrem opponit
Divites Esurientibus, quoniam esurientes sunt
qui propter desiderium et [illegible] bonorum
contabescunt fame, et miseria; ergo divites
[illegible] qui bonis [illegible] [illegible] [illegible]
Divites [illegible] [illegible] uelut di[illegible]
quod [illegible] est ab antecedenti causa. Divites
enim [illegible] per [illegible]
[illegible]
[illegible] Vir [illegible]
[illegible]
Aut [illegible] divitijs soli incumbere repert[illegible]
signif[illegible] [illegible] poetæ sent[illegible]
[illegible] id etiam [illegible] qui nempe cum divitias reperissent
[illegible] se illis dedidere totos solis, quasi summo bono,
[illegible]
[illegible] felicitatem. [illegible] hoc mali Angeli notantur
hoc nomine. Cum enim Deum amisissent, in su[illegible]
perbia, et in mundo tenebrarum suam unice [illegible]
[illegible] impotentiam [illegible]. Potestates mundi
Rectores tenebrarum harum ex quo facti sunt [illegible]
[illegible] nequitiæ in cælestibus. Ephes.
[illegible] itaque [illegible]
[illegible]mines Deus ditauit bonis omni[illegible] Christo
[illegible], et malos Angelos [illegible]
[illegible] quo eatenus tyrannice prin[illegible]

V. 54 Suscepit Israel puerum suum, recordatus mi-
sericordiæ suæ.
Hunc locum S. Augustinus ita pa[illegible]
plificat: Suscepit sicut medicus ægrotum [illegible]
puerum suum: idest humilem et innocentem
suscepit, ut sanaret infirmum, et redimeret
[illegible] suum, et [illegible] [illegible]
[illegible] infirmum
in scriptum [illegible] est om:
nes omnes eius vocis significationes hoc loco
[illegible]. Vertit eam Bellarminus in Psalmis
adiuvare, dirigere, constituere, erigere, comple:
cti, exaltare, prout Hebræis varia eius sunt
themata. Hic locus est quasi epiphonema
[illegible] narrationis [illegible] [illegible]
[illegible] est divinæ incarnationem, salutem
partam humano generi, victoriam Christi
de diabolo reportatam. Est autem sententia
quasi dicat » Ita Deus Dominus consolatus:
» fuit, adiuvit, sanavit, salvum fecit, ere:
» xit ab umbra mortis in spem vitæ cœlestis,
» exaltavit, complexus est Israel puerum
» suum. » Cur autem Israel, nec potius
dicit genus hominum [illegible], cum
misericordia facta sit, ut supra dictum est
omnibus timentibus eum? [illegible]
[illegible] cum dicit puerum suum. Etiamsi [illegible]
[illegible] redemptionem totius mundi,
ait enim D. Jo. 1. Ep. c. 2. 2. Et ipse est propitiatio
pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum
sed etiam pro totius mundi; [illegible] ipse tamen
se dicebat Matth. c. 15. 24. Non sum missus nisi
ad oves, quæ perierunt domus Israel. Israel e:
nim puer eius, servus eius [illegible]
[illegible] enim doctis litteris [illegible]
el, et dilexi eum: et ex Ægypto vocavi fi:
lium meum. ~~qui [illegible] est [illegible]~~ Et Ab:
raham etiam vocavit puerum suum ps. 104
v. 42. Quoniam memor fuit verbi sancti sui
quod habuit ad Abraham puerum suum. qui
textus est rationi nostri præsentis, quem ve
ramus longe simillimus, confertque loco ad
eius intelligentiam non parum. Puerum suum
[illegible] explicat Bellarminus, singularem puerum
servum Domini. Huic enim cum fecisset promis:
siones, [illegible] Dei proprii nomine prius
redemptionem, quam gentibus. Erat autem [illegible]
divini consilii, ut [illegible] [illegible]
et in spem redemptoris, cum Dominus in propria
venisset, et sui eum non receperunt. Quare inquit
D. Paulus Act. c. 13. 46. Vobis oportebat
[illegible] sed quoniam [illegible]
et indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ius, recordatus foederis sui, nec pa[illegible]
[illegible]
foederis mei, quod pepigi vobiscum. Zacharias
certe cum eadem de re loqueretur dixit v. 71
et memorari [illegible] Testamen:
tum in Scripturis divinis pactum significat [illegible]
attestatione, foedus videlicet. Nam hoc id
quod Maria misericordiam dixit est
omnino, ac Zacharias jusjurandu[m] et tes:
tamentum appellavit, et Gen. [illegible] foedus
[illegible] citur, et pactum: et statuam pactum me:
um inter me et te, et inter semen tuum
post te in generationibus [illegible] foedere sem:
piterno. Verum B. Virgo quoniam multo
[illegible] antior Zacharia, et sapientior existe:
[illegible] misericordiam potius di
[illegible] nomine, quod pactum erat
jus[jurandum] [illegible] [te]stamentum. Ea res enim
[illegible]
[illegible]
[illegible]
tolus ad Romanos scribens c. 2. v. 23: qui
in lege gloriaris, per praevaricationem legis
[illegible]
De[illegible] misericordi[illegible]
nem usurpavit promissae redemptionis ren
[illegible] edocens. Primo pietatem
[illegible] na in eo, gratique ani[m]i
[illegible] significatio, si humiliter in rationem
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] a temporibus [illegible]
[illegible] Dei [illegible]
[illegible] acerrime propugnatum est. Insaniunt
enim Haeretici recentiores cum antiquis,
Justitiam nostram et sanctificationem [illegible]
posse, vel incipere a nobis sine Dei gratia.
Hunc errorem Magistra vitae deipara uno
verbo perfringit, quae vel unica sua [illegible]
doctrina et sapientia cunctas haereses inter:
[em]it in universo mundo, cum dicit Deum
[illegible] tum misericordiae
suae. Si enim nos suscepit recordatus mise:
ricordiae, ergo suscepit ex gratia sua, non
ex justitia nostra. Misericordia enim gra:
tia est. Si autem gratia, jam non [ex]
operibus: alioquin gratia jam non est gra:
tia. Rom. c. 11. 6.

[illegible] ad patres [illegible]
" Abraham et semini ejus in secula.
Promissio et prophetia de Christo venturo tam olim
antiqua fuit, quam Adamus et mundus. Hac
de re peregi in secundum Gen. caput qu. 27. et
28. Ita [illegible] pedetentim quo propius ille ad:
ventus accessit, cepit etiam illud mysterium
notius existere. Innotescit enim per Ecclesiam
multiformis sapientia dei secundum praefiniti:
onem seculorum quam fecit in Christo Jesu
Domino nostro, inquit Ap. ad Eph. c. 3. He:
breis autem tanta eius revelatio facta fuit
ut eapropter diceret item Apostolus 1. ad Cor.
c. 10. "Nolo [illegible] ignorare fratres [illegible]
" niam patres nostri omnes sub nube fuerunt
" et omnes mare transierunt: et omnes in Moyse
" baptizati sunt in nube et in mari: et omnes
" eamdem escam spiritalem manducaverunt
" et omnes eumdem potum spiritalem bibe:
" runt (bibebant autem de consequente eos
" [illegible]: petra autem erat Christus)." [illegible]
denter ~~[illegible]~~ Apostolus nos docet, Hebraeos
omnes per fidem in Christum fuisse salvatos,
quem figurae praenuntiabant. At quoniam
[illegible] nostra [illegible]
memorant Abraham factam, et semini eius
est haec quam legimus Gen. c. 18. 18, ubi
deus illi vivo futurum promittit, ut benedi:
cendae sint in illo omnes nationes terrae. In
illo dicet, nempe in semine illius, idest in
Christo ab ejus semine nascituro. Eadem
fides innovatur Isaac Gen. c. 26. 4. eadem
nbindo Jacob Gen. c. 28. 14. Celebres his
deinde succedunt promissiones David factae,
et Zorobabel de imperio aeterno, quae regni
Christi magis, quam figuras ipsas spectabant,
veluti Catholici interpretes ad unum omnes
intellexerunt. De hisce itaque promissionibus
loquitur B. Virgo cum inquit: sicut locu:
tus est ad patres nostros Abraham et semi:
ni eius. In secula idem valet, ac si diceret
per suas aetates, vel de seculo in seculum, vel
pedetentim singulis seculis; id quod dixit
paulo ante Apostolus secundum praefinitionem
seculorum quam fecit in Christo Jesu domino
nostro. Vox eadem significat etiam in finem
aetatis et temporis iuxta usum Scripturae di:
[illegible] frequentem. [illegible] hunc
sensum [illegible]
" recordatus misericordiae suae, quam locutus
" est promittens Abraham et semini ejus
" iubens illos sperare et credere vitam ae:
" ternam." Quam ut obtinere possimus illa
faciat, atque impetret in cuius manu me
totum, vitam, studia, res, officij munera constituo, committo, pono. Amen. 5. Kal. 9bris.

Breuis et litteralis [illegible]

[illegible] D. N. [illegible]

[illegible]

Luc. C. 1. v. 47. Magnifico, benedico, ago grati[illegible] cor totis viribus animæ meæ Deum meum [illegible]

Et spiritus meus ~~exultit~~ non capit in me (a) [illegible] ditus salvatorem suum.

[illegible] Quia elegit [illegible]

[illegible] erga beatam me [illegible]

[illegible] et omnes [illegible]

[illegible] gratiam singularite[illegible]

[illegible]

[illegible] filius est Deus, in quo nomine sanctifica[illegible]

V. 50. Ita ut non sit aliud nomen [illegible]

[illegible]

Et dissipavit impotentiam Angelorum eius, ita ut [illegible] ejus haud quicquam possint

V. 52. Despoliavit illos de possessione cæli et terræ, ut [illegible] suam ad cælestia [illegible]

V. 53. Adimpleuit ita desiderium hominum, et [illegible]

Et qui tyrannice imperitabant terris in idolis, [illegible]

V. 54. Consolatus est Israel servum suum, non [illegible] [illegible] promiserat

[illegible]

[illegible]

Exultit verbi [illegible] in verbum præsentis temporis [illegible] [illegible] aliter dixeris, spiritum me[illegible] [illegible] etiam exultat spiritus meus per Enallagen [illegible] [illegible] ab Hebræis frequentissime.

[illegible] anno [illegible] 1748.

[illegible]

tando vel non necessaria, vel aliena
Eorum opinionem, qui volunt hunc Zachariam esse p[atrem]
Ioannis Baptistæ S. Hieronymus reprehendit, qui
probant ex quibusdam apocryphorum somnijs,
quod propterea occisus sit, quia Salvatoris prædi-
xit adventum. Ho[c] [illegible]
[illegible] habet auctoritatem [illegible]
qua probat [illegible]
[illegible]
[illegible] erit quatenus inde, quan
[illegible] fulciatur. Nam nec ipse quidem (bona
[illegible] enim) S. doctor fortius consolidat assertio-
nem, quam recipit. Placet illi enimvero, quæ hunc
putat Zachariam, qui occisus est a Ioas rege Iuda
inter templum et altare. Talia utique Regum nar-
rat historia. Sed observandum quod ille Zacharias
non sit filius Barachiæ, sed filius Iojadæ sacerdotis.
Quod Hieronymus ipse sibi opponit non refellit satis.
Nam explicatio mystica nominum Barachiæ [illegible]
[illegible] probat assertum, quod alterum nostro sermone
[illegible] sonet Benedictum domini, alterum Iustitiam [illegible] res in eandem fere rationem et [illegible] [illegible] latere [illegible]
[illegible] pertinet ad confirmationem historiæ [illegible]
[illegible] positum est. Fit ideo ut cum S. Hiero-
nymus velit Zachariam qui a Ioas occisus est di-
[illegible], cum regum historia illum
dicit filium Iojadæ, [illegible] Scriptura
non dicit. Ergo eadem facilitate relinquitur quam
[illegible]latur. Potissima S. Patris coniectura ad id as-
serendum illa fuit, [illegible] Zachariam teneamus et
[illegible] conveniat bene. Sed his coniect[uris]
equidem vix possum contentus. Nam haud quidem
unus fuit Zacharias, nec unus et singularis tantum
et Zacharias, et filius Barachiæ, et prophetiæ et
[illegible]
[illegible] et Zachariam [illegible]
Barachiæ. C. 8. v. 2. Quid quod Hippolytus mar-
[tyr] [illegible] a [illegible] l. 1. Histor. C. 3. quam refert
[C]ornelius a Lapide testatur, Zachariam patrem etiam
Ioannis Baptistæ fuisse filium Barachiæ. Nec pla-
cet horum seriem omnium, qui fuerunt et filij, et pa-
[tres] hoc nomine numerari ex Scripturis quanta quanta
[colli]gi potest. satis est ad hanc coniecturam animum ver-
tere, in familia cum primis Zachariæ observari id consue-
visse, ut pueris imponeretur nomen iuxta aliquem de
cognatione qui ita vocaretur, velut S. Lucas [illegible]
[illegible] C. 1. v. 61. cuius fidei accedunt in exempl-
[illegible] non tam pauci, quos nominatos legimus Zacharias
et filij fuerunt Barachiarum. Igitur non [illegible]
[illegible] una denique coniectura, ut ex illis legitime con-
[illegible] quis [illegible] debeat quispiam definiri. Nec

[illegible] deantur [illegible] Nam [illegible] et

[illegible] et [illegible]

[illegible] post eum [illegible] fuit

[illegible]

[illegible] est [illegible] templum [illegible], non [illegible]

[illegible] templum

[illegible] et [illegible]

[illegible]

[illegible] et [illegible]

[illegible]

[illegible] Judeis [illegible] quem
sequitur Evangelium et quem ultimum conjungit A-
beli primo in choro martyrum justorum, et prophetarum
Alia etiam hic ratio suffragatur. Enimvero cum Christus
Dominus exprobraret Judeis [illegible]
xit: quem occidistis inter templum et [illegible]
[illegible] a S. [illegible]
est exprobrare eum [illegible]
quam interfectoribus presentibus. Nam cum omnis
difficultas, que oritur ex scripto, melius dissolvi
nunquam possit, quam si sensum verborum pro-
prium rimeris, et [illegible] a quo discedere est ab-
utentis veritate et litteris cum illum retinere pos-
sis, et obsecundare. nulla est causa, ut huius in-
[illegible] quos [illegible], qui parentes Joannis
Baptiste fuerunt, et Christi temporibus, quorum et
scelera Dominus vellicabat, et de quorum [illegible]
tate illud extat eodem Cap. Matth. 23. vos imple-
[illegible] [illegible]itate. v. 25
[illegible] illum [illegible]
um, patrem fuisse Joannis Baptiste. Nam illum an-
te Joannem Baptistam fuisse ultimum ex justis et
prophetis, qui a Judeis occideretur, facile constat. Li-
cet enim etiam Joannes Baptista eius filius mar-
tyrio affectus est, tamen ut recte considerat Cornelius
a Lapide Joannes eius filius magis fuit index presentis
Christi quam propheta futuri. Unde et rogantibus Jo.
C. 1. v. 21. propheta es tu? respondit, non. Huic sen-
tentie apud eundem Cornelium a Lapide adstipulantur
auctores sane multi [illegible] sanctitate, tum doctrina [illegible]
[illegible] Anthropomorphitas
Petrus Alexandrinus in Reg. Eccl. Can. 13. [illegible]
l. de vita et obitu prophet. Baron. [illegible] apparatu [illegible]
S. Th. in catena, Dionys. Carthus. et Franciscus Lucas
hic, ac Christoph. a Castro. His adiungit „ Addunt
[illegible]
„ homil. de humana Christi generatione, Zachariam
„ hunc a Judeis occisum esse, eo quod B. [illegible]
„ post partum [illegible]
„ in templo collocarit. „ Alie eius rei que cause fuisse putentur legimus in [illegible] 2. n. 14. quod vide
An obiicias non constare aliunde ex Evangelio hunc Zachariam
fuisse Barachie, [illegible]
de patre Joannis [illegible]
patris eius, cur non potius [illegible]
toriam de Christi testimonio [illegible]
ut ad Joannis contextum [illegible]
[illegible] historiam [illegible] obscuram retineamus esse
fuientem? Que enim est omnium tam integra historia
ut non aliunde aliquid suppleat? Aut que notitia [illegible]
solitaria elucet etiam in collectionibus fragmentorum
deperditissimorum, unde non sua lux veritatis aliqua
excipiatur? Quamobrem esto imo id etiam [illegible]
[illegible]
[illegible], nomen [illegible] eius fuisse Barachiam
[illegible]
uni atque unice conveniunt.
Facere etiam videtur difficultatem, nam paulo ante v. 30
dicitur ex ore Judeorum presentium: si fuissemus in
diebus patrum nostrorum non fuissemus socii eorum in

[illegible]

[illegible] de Jerosolym[illegible]

[illegible]

Deiparam, et Beatissimam
Virginem
Mariam.
Opusculum suum, seque ipsum totum
dedicat scriptor humillim[us]

1. In finem, in carminibus.
Canticum ipsi velut [illegible] imitationem David.

2. Pro octava, idest pro [illegible] omnium Ecclesiae;
Pro ea quae Ecclesia concedat, et consequitur.

3. Eructavit cor meum verbum bonum; dico ~~ego~~ opera mea ~~ipsa laudationem~~ Virginis Mariae.
4. [illegible] meu[illegible] [illegible]
[illegible] meditationes [illegible], [illegible]
5. [illegible] hominum sapientes in saeculo: attendite ora in [illegible], et jambolum infantiae.
6. [illegible] mea meditatio, et [illegible] et simplicium [illegible]
7. Speciosa in pulchritudine tua prae filiabus [illegible] venustate; benedicta tu in humilitate tua propterea benedixit te Deus in aeternum.
8. Tibi dixit cor meum: [illegible] [illegible] in senectute [illegible]
9. Audi, Primogenita mundi, et [illegible] [illegible] aurem tuam. laudem tuam, Domina, [illegible]
10. Haec pars mea, et votum infantiae meae; [illegible] non declinabo in saeculum, et in saeculum saeculi.
11. Sic canticum suscipiam nomini Unigeniti filii tui amen Deo nostro.
12. Et pro ea orabo, quae caelestia consequ[illegible] [illegible] symphoniam nostram ante Salomonem et Aaron [illegible]
13. Venite omnes filiae Sion, ad dedicationem can[illegible] [illegible]
14. Ad te, pul[illegible] [illegible], omnes oratio mea [illegible] [illegible]
Circumdate Deiparam benedictam in tympanis, et choris. laetitiam vestram, et gaudium [illegible] Patriarchae omnes, et Prophetae
Dulciora sunt ubera tua vino, pulcherrima mulier[illegible], ex quo facta es cum Deo nostro [illegible] pacem reserens

[illegible] omnes et [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] originalis [illegible]

[illegible] In te [illegible] omnes [illegible]
[illegible] omnes [illegible]

[illegible]

In te [illegible]
in expectatione [illegible]

[illegible] et [illegible] gratiæ [illegible]

[illegible] populi confitebantur [illegible]

[illegible]

Gloria Patri, et Filio et [illegible]
Sicut erat in principio et nunc, et semper
et in sæcula [illegible]

Nota

[illegible]
[illegible] nostro
[illegible]

[illegible] Principes in [illegible]
[illegible] psalmo [illegible]
[illegible] Regum [illegible]
[illegible] admodum [illegible]
[illegible] fatetur
[illegible]
[illegible] de hac, et [illegible]
[illegible]
[illegible], sed imita-
[illegible] Verum si [illegible]stabiliter [illegible]
[illegible]
[illegible] incertæ musicæ facultatis
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] esse idem, [illegible] erit ac si diceret
[illegible], in choris, [illegible]
[illegible]

musici instrumenti fuerit, sive genus univers... [illegible] psalmus extiterit [illegible]
[illegible] interpretis, qui religiose imitor, mihi ita sententiam efficiunt, quasi jam dicerem: [illegible]
[illegible], ut in carminibus concinat, vel [illegible]
Itaque primi versiculi mihi est grammaticus sensus.

[illegible] [illegible] imitatione David. [illegible]
[illegible] titulos, qui certis personis inscribuntur, [illegible] illos authores et poetas, quorum nominibus [illegible] sunt, [illegible] eruditissimorum et ~~[illegible]~~ doctissimorum interpretum est: esse psalmos longe magno numero, qui Davidi inscri[illegible] [illegible], [illegible] author locupletissimus [illegible] [illegible] veritatem titulorum, qui [illegible] psalmi singuli insigniuntur, [illegible] et inficiamur, impudentes simus necesse est, [illegible] quam definivit sessione 4. Conc. [illegible]
„Si quis libros ipsos [illegible] integros cum omni:
„bus suis partibus, prout in Ecclesia legi con
„sueverunt, [illegible] vulgata latina editio
„habentur, pro sacris et [illegible] non susceperit
„et traditiones prædictas sciens, et prudens
„contempserit, anathema sit.” N[illegible]
veluti partes, aut certe veluti circumstantias [illegible] psalmorum nobis [illegible] editiones [illegible] ergo [illegible] sunt, non habeant tamen. Hac in re cavendum est a nimia licentia, ne si elevemus titulorum authoritatem, qui psalmos coronant, super[illegible] [illegible] temere [illegible] [illegible] inferamus traditioni vulgatæ lecti[illegible], quam majores nostri nobis posteris [illegible] [illegible] non certe [illegible], explorataque eruditione, in quorum [illegible] esse firmamenti satis, ut de authore psalmorum, quibus [illegible], continuo [illegible] [illegible] investiga[illegible] [illegible] rerum veritatem sequantur, sententiam de [illegible] titulis, nota [illegible] alienam [illegible]. Cujus cum rei multi multas rationes investigaverint, item mea facilis [illegible] expedita, si quoties apparent [illegible] inscriptum, vel Davidi ipsi [illegible] esse Davidis, [illegible] [illegible] psalmus scriptus ad [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] narrat [illegible]

[illegible] narratum, et [illegible]

[illegible] contraret [illegible]

perspicua [illegible] ipsa magis [illegible]

[illegible] imitare, idem natura [illegible]

[illegible] melius [illegible]

[illegible] apud Sabino [illegible]

[illegible] in Arte [illegible]

[illegible] idest [illegible] evidens

[illegible] psalmos [illegible]

[illegible] constat [illegible]

[illegible]

7 [illegible] Octava, idest [illegible]

7 [illegible]

[illegible] eadem [illegible]

[illegible] Scripturas [illegible] et

[illegible]

[illegible] idest indeterminate [illegible]

[illegible] quorum [illegible]

[illegible] laudibus addictior est, [illegible]

[illegible]

[illegible] accad[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et ue
[illegible] Deinde ea [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible], et [illegible], [illegible], alta [illegible]
[illegible] titulos qui pro ea sun[illegible] [illegible]
[illegible] consequi; nam pietas fervens in
Deiparam Beatissimam excitat mirifice, ut
in spem futurorum bonorum [illegible] [illegible]
[illegible] ad cordis aures illa nobis dicat. [illegible]
elucidant me, vitam aeternam habebunt
Eccli. c. 24. [illegible] [illegible] autem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

~~Porro ut quae sit consequentis Cantici sententia~~ planissime
innote[illegible] et [illegible] [illegible]
Porro ut ~~subsequentis~~ religio totius Cantici ~~sententia~~ difficultatem
ad intelligendum ~~[illegible]~~ fuerit, ubi prophetam
[illegible] [illegible] [illegible], et imitandum [illegible]
[illegible] tollitur inusitatas, ~~sequentes notae~~ opportune
adiunguntur. Harum alia stylum Cantici [illegible]
~~[illegible]~~ dictionem

6 Ut autem nulla in Cantico ~~toto~~ reliqua deinceps sit [illegible]
[illegible] quae intelligentiam moretur, et impediat, [illegible]
prophetarum granditatem, utrumque aemulatur et
imitatur stylum et dictionem latinis auribus
[illegible] etiam sequentes notae ~~[illegible]~~ opportune
adiunguntur. Earum aliqua quid identidem singu-
lis versiculis intelligam, explanabunt, adeoque
perspicuitati totius orationis inservient; aliquae indi-
cabunt certos locos et fontes, unde cuiusque
versiculi materia ~~[illegible] a me fuerit~~ mutuo
sumpta a me ~~a me~~ continuo fuerit. Neque erit ~~[illegible]~~ [illegible]
ut versionem singulorum vocum religiose reddi-
[illegible]; nam intelligentibus, spero, satis de mea
mente, ac de re tota etiam ex paucis, quae sat
[illegible] constabit. Non est autem vel necesse, vel
decorum, ut ad divinum librum interpres [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], in qua propriam veluti sa-
pientiam ridicule iactent, ipse ~~[illegible]~~ ipse
mihi [illegible] ac deberim [illegible] [illegible] iusto [illegible]
interpretis. Comparam itaque, bone lector, singulos
versiculorum numeros ut in praefato Cantico, [illegible]
[illegible] hac [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~
ordine successivo; et habebis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] faciam satis.

7 1 [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
deinceps [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], a [illegible]
Chore ~~[illegible]~~ [illegible] in psalterio. ~~[illegible]~~. Sententia est autem
[illegible] in corde meo carmen iucundum; illud [illegible]
[illegible] in lingua mea in laudes Deiparae Virgi-
nis Mariae.
v. 4. Sive loquar, sive etiam scribam, ex abundantia
cordis sermo et scriptura manat, quam pietas [illegible]
[illegible].

3 [illegible] ... [illegible] mihi [illegible] venire, [illegible] ... [illegible]
et per [illegible] aeterna [illegible]
[illegible] ... non enim [illegible] non erat
[illegible]
[illegible] in deo [illegible] ...
[illegible] humanitas [illegible]
[illegible] et [illegible] originali [illegible]
[illegible]
8 [illegible] ... sed a
[illegible] pro [illegible] ... [illegible]
[illegible]
[illegible] ... eandem [illegible] intellig[illegible] ... [illegible]
[illegible] ... Un[illegible] est [illegible]
[illegible]
[illegible] humanitate [illegible] ...
[illegible] ... fuisse a com
mune [illegible]
[illegible]

[illegible]

in hoc seculo, et spero, etiam in futuro [illegible]

Et quidem eodem tenore ac [illegible], quo [illegible] innocentiae originalis [illegible] antiquum, eodem plane et [illegible] Verbo Christi incarnati; ipse est Deus vere [illegible] Filius tuus Dominus noster

2. Et eodem plane stylo interpretabor etiam [illegible]

[illegible] Virgo benedictissima [illegible] cecinit suis canticis ante Ecclesiam totam, et [illegible]

Similis illa est sorori Moysi et Aaron, cui quoque [illegible] generet; quae prophetissa sumpsit tympanum in manu sua, egressaeque sunt [illegible] mulieres post eam cum tympanis et [illegible]

[illegible] canticum ad meam [illegible] prophetae [illegible]

[illegible]

17. [illegible] de [illegible] altissimae, [illegible]

[illegible] prophetae [illegible]

[illegible] reconciliavit [illegible] Deo [illegible]

[illegible] innocentiae [illegible]

[illegible] Cor. [illegible] Virgo sancta.

[illegible] super [illegible] est spes omnis [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] salutem [illegible]
[illegible] spes [illegible]
[illegible]
[illegible] spiritus verba illa sunt. Ego [illegible]
in [illegible] lumen [illegible] et
[illegible]
[illegible] beatum [illegible]
[illegible] promissione [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Præfatio in Cantica.

Studium litterarum diuinarum cum uberrimum uti:
litate est, tum mirifica et plane diuina quadam
uoluptate illos afficit, qui suam in eo diligen:
tiam profitentur; quam rem non externis
uel exemplis labor est demonstrare, uel osten:
dere argumentis; satis est enim unicuique
experto sua experientia: ut quoniam certa
fide credimus, in sacris Scripturis esse diuinas tum
sententias omnes, tum uerba singula; ratio eadem
sermonem uniuersum non esse sermonem hominis
sed sicut uere est, sermonem Dei, et sentiamus,
et alios ad gustandum inuitemus, et ad u[illegible]
deadum, quam hic suauis sit dominus. Sed
præcipua quadam et maxime peculiari suaui:
tate redundat liber Cantici Canticorum Salo:
monis; eaque nonnulla meo judicio causa
est, quam fere obseruauit et Ghislerius hic in
præfat. C. 7. ; cur quamuis ad alios li:
bros diuinos omnes interpretandos innumeri pene
uiri accesserint et doctrina et sanctitate con:
spicui; tamen Cantica Salomonis et multo
plures interpretes obtinuerunt, et [illegible]
Nam cum omnis sacra Scriptura thesaurus sit
[illegible]dam diuinorum mysteriorum; tum in Can:
ticis tot sunt, ac tanta diuinarum [illegible]
sacramenta, ut nullum omnino sit uerbum
[illegible] syllaba, quæ perplura [illegible]
[illegible] Ephrem paucis, quid sit Canticum
Canticorum sed de sententia doctissimorum
et grauissimorum scriptorum ante [illegible]
[illegible] plurimorum: nimirum compendium [illegible]
[illegible] in totius Sacræ Scripturæ, epilogus omni:
um [illegible] summa omnium diuino[rum]
mysteriorum suauitate dulcissimi carminis fi[...]
fideles alliciens ad diuinam erga nos admiran:
dam charitatem. Ego etiam satis ingenij licet
[illegible]derem, et uires ad tantam prouinciam
[illegible] aggrediendam, neque tamen exercitationis
priuatæ causa, conatus sum aggredi, ut inde
aliquid diuinæ, et utilitatis perciperem et uo:
luptatis, quam deus nemini denegat [illegible]
rentis se. Excitat enim in hanc spem aurea
[illegible]re D. Jo. Chrysostomi oratio hom. 9. n. 1.
[illegible] cap. 1. Gen. affirmantis „ In diuinis Scri:
„ pturis est lucrum ineffabile, si ea tantum

[illegible] alacritate [illegible]
[illegible] parata est, [illegible]
[illegible] tate suscipiant [illegible]
[illegible] dent animum
[illegible] [illegible]lem, et [illegible] et ipse
[illegible] tantas tangiter [illegible]
[illegible] suppeditat [illegible] magnificentiae
[illegible] igitur [illegible] quia ego [illegible]
[illegible] ope:
[illegible] timeam, [illegible] sentiam [illegible]
[illegible] ultimam [illegible]
[illegible] ingens externorum [illegible]
[illegible] prudens animi non [illegible]
[illegible] desiderat [illegible]
[illegible] in me est, [illegible]
[illegible] sit exig[illegible]
[illegible] hanc [illegible]
[illegible] ampli[illegible] non possemus,
[illegible] vires [illegible]
[illegible] non [illegible] enim
[illegible] [illegible]rum [illegible]
[illegible] alacritate affe[illegible] in:
[illegible] potens est [illegible] ab:
[illegible] fieri in nobis, [illegible] sem:
[illegible] suffi[illegible] abun[illegible]
[illegible] in omne [illegible]
[illegible] vite sentimus
[illegible] Optimi [illegible] magnificentia;
[illegible] ad illum
[illegible] manus [illegible]
[illegible]
[illegible]

De [illegible] libri [illegible]

Caput [illegible]

[illegible] uthore libri hujus, quem exponendum sumpsi [illegible], libri [illegible] authoritatem et divinitatem [illegible] conside onne. Author est Salomon. Hebraice enim inscribitur Sir hasirim ascher leselomoh ut docet Calmetus, hoc est Canticum Canticorum, quod est Salomonis, ut exponit Cornelius a Lapide. Vix hac de re [illegible] [illegible] anorum, vel Hebraeorum. Qui plura [illegible] [illegible] Rabbinos. Sententia communis est, et omnium [illegible] vulgaris. [illegible] potest [illegible] author se se indicat sub sponsae [illegible] [illegible] textus [illegible] [illegible] Salomonem [illegible] quod nomen a Salomone derivatum est eandemque quam Salomon significationem continet. Sulami Salomon enim latine pacificus, Sulamitis vero est pacifica et perfecta [illegible] Sponsam Sulamitid ideirco ab authore dictam, ut [illegible] ipso nomine Salomoni dilectam sese exprimeret, et [illegible] amores [illegible] ferret, dum suas ipsa partes illo hoc per [illegible] indicaret eum esse carminis authorem, cujus amores ipsi quoque existerent. [illegible] sententia [illegible]

2 [illegible] de libri authoritate. Libri [illegible] Canticum Canticorum [illegible] [illegible] dubitat est, consentientibus in hanc sententiam [illegible] et Rabbinis, si hereticos hinc [illegible] enim de fide est; itemque et Synagoga [illegible] [illegible] Concilia Tridentinum, Florentinum, et [illegible] [illegible] notis sanciunt cum ceteris [illegible] Cornelius a Lapide) qui Catalogum librorum Canonicorum texuerunt.

[illegible] quas rei propositae rationes ab extrinseca [illegible] [illegible] ab intrinseca ipsius operis validè excog[illegible] Nam cum in ea esset sententia [illegible] [illegible] Salomonis de genere [illegible] Pharaonis [illegible] esse in Cantico

[illegible] [illegible] loco cap. [illegible] [illegible]

Hebraice Dod [illegible] enim Salomon [illegible] [illegible] connotatur proprium Salomonis nomen est; nec jam appellatio communis [illegible] [illegible] quia [illegible] Salomon [illegible] [illegible] Salomonis fere nomen [illegible] [illegible] [illegible] nominibus vocatum fuisse Salomonem [illegible] manifeste docent: [illegible] nec Jedida, hoc est dilectum Domini, et quod [illegible] dicitur Coheleth idest Ecclesiastes [illegible] [illegible] 2. Reg. C. [illegible] legimus: misitque (David) [illegible] vocavit nomen ejus amabilis Domino [illegible] [illegible] eundem S. Hieronymus [illegible] [illegible] Hebraeum etiam [illegible] [illegible] Cantica [illegible] [illegible] et S. [illegible] [illegible] nomen [illegible] simul et author libri.

[illegible] reginam minime decebat, sed [illegible]
[illegible] pastori cui gem [illegible]
[illegible] vineam meam non custodivi, et [illegible]
[illegible] [illegible] pasce hoedos
[illegible], et [illegible] qui
circumeunt civitatem percusserunt me, et
[illegible] enim, inquit, autem
liceret reginae [illegible] cum
thema laudis proponat exornationem feminae
[illegible] inveni in canticis
[illegible] corporalem feminam
plane [illegible], ut [illegible]
et caput instar Carmeli, nasus instar turris,
[illegible]. Cumque thema Cantici debeat continere
[illegible] una re [illegible], [illegible] Cornelio a
Lapide repugnare huic simplicitati argumenti
[illegible] nunc indicatur de humili ge-
nere pastorum personarum, nunc [illegible] filia Pharao-
nis. [illegible] quibus animadversionibus colligit:
primo Sulamitem non esse nec vero nec
propter [illegible] filiam Pharaonis, nam juxta [illegible]
doctissimi viri sententiam sensui grammatico
[illegible]; quia Pharaonis filia indecore ad ge-
nus rustici, et pastoralis sortem humiliaret.
[illegible] Cornelii conjecturam istam [illegible].
[illegible]. Detestantur Aegyptii omnes pastores ovi-
um [illegible] igitur [illegible] pastorali Salomon
reginam Aegyptiam induxisset, quod genus in-
[illegible] gentis, et generis penitus abhorreret. De-
inde autem neque feminam ullam mortali
[illegible] specie formosam [illegible] conjicit.
[illegible] etiam nullam omnino certam et deter-
[illegible]
[illegible] uno certo determinatione [illegible]
inter rusticam [illegible] et [illegible] principem [illegible]
nam [illegible]. Proinde contendit [illegible]
[illegible] non esse ullam omnino feminam morta-
lem, sed omnino divinum aliquod sacramen-
tum. Unde etiam ab intrinseco concludit
[illegible] esse divinum
[illegible] has rationes doctissimo viro non permit-
[illegible] solum, sed etiam pessimum [illegible]
si de libri hujus auctoritate non cum particu-
[illegible] haereticis quaestio procederet. Cum
[illegible] prima est [illegible], et [illegible]
[illegible], quae [illegible]
[illegible] arma rem constringunt; sed [illegible]
[illegible] deterrimis inimicis est, a [illegible]
[illegible] est abstinendum. Prima itaque
ratio infirma est. Nam etiamsi [illegible]
[illegible] rusticam pastorem [illegible]
[illegible]; id non prohibet, quia pastorali integu-
mento ita etiam regina Pharaonis filia

potuerit [illegible]. Sermo enim poeti[illegible] figu-
[illegible] est [illegible]. Adeo illa sibi permittit quæ
a subiectæ rei veritate longissime recedant.
Ea enim Carminis Bucolicorum est indoles
(cujus generis existimavit Cornelius esse Can-
ticum) ut si etiam de summis viris sermo est
eorum splendor, et majestas ad sortem humi-
lium personarum allegorice demittatur. Id ne-
mo nescit. Sic v. g. apud Virgilium Daphni[s]
vulgo a plerisque intelligi[tur] [illegible] Cæsar, vel et Augustus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nardam
[illegible] [illegible] [illegible] Aeneadum expeditior est,
[illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
non est habenda penitus [illegible] [illegible]. Pos-
tulat enim bucolici carminis indoles, ut
de una, eademque persona nunc grandi-
ter oratio efferatur, nunc humiliter depri-
matur. Ita Daphnis apud Virgilium modo
pastor appellatur, modo deus, et tandem
deorum honoribus afficitur. Ita etiam nihil
vetat eandem feminam in Salomone et
pastoris habere sponsam, et principis filiam.
Si tamen filia principis asserendo dicitur,
et non potius per quandam comparationem et exagerat[ionem]
sicut ex nostra Reflectione constabit, et ex
paraphrasi [illegible] [illegible] prima, quæ exponit
textum ad litteram. Cum etiam caveri pos-
sit, an principis nomen in ea antiqui[tate]
significet, quod nunc in usu est, regiam quan-
dam dignitatem, an potius præstantiam simpli-
cem inter pares. Ut cum Cicero dicit: mu-
nicipii sui facile princeps pro Sext. Roscio non
significat regiam potestatem in suo municipio
habentem, sed modo egregiam quandam inter
pares præstantiam. Et in Genesi c. 40. no[mi]na-
tio magistri pincernarum, et pistorum princi-
[pis] Est ne aliquid, cur hinc ac [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
lam, annulum, et currum regis secundi
Sic Salomon cum de sua Sponsa quasi de
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
filiam principis laudabat, nimirum egregii
cujuspiam inter cæteros pastores. Cui tamen
~~responsioni~~ opinioni non penitus acquiesco
nam illa [illegible] [illegible] gravior, et probabili[or] [illegible] [illegible] [illegible],
nam indoles bucolici carminis (si tale est
Canticum, quod ultro nunc adversari
mitto) est, ut de eadem persona varia
quædam adhibeatur, grandis identidem, et hu-
milis, ut jam dicebam, atque clarioribus
exemplis licet contendere, in Salo[mone]
[illegible] fuisse. Septuaginta pro filia principis
[illegible] [illegible] [illegible] aliquod su-
[illegible] nomen [illegible] [illegible] [a]ppellatio dignitatis. Mihi
hic eadem de re redibit jam sermo, et difficultas ergo omnis [illegible] si [illegible] [illegible]

Secunda etiam [illegible] est [illegible]. Cum:
dam enim [illegible] [illegible]
[illegible], fatuor et [illegible]
[illegible] a re [illegible] Hergio [illegible]
temperant[illegible], [illegible] etiam ut aptius
et [illegible] similes sibi [illegible],
certe [illegible] proposito [illegible]
cem comparationem exigua [illegible]
est, ut narratio [illegible] amplius [illegible]
[illegible]
terijs continuo amandanda. At praeterea [illegible]
[illegible] animaduertere in comparatione [illegible]
[illegible] etiam [illegible]
[illegible] ratione naturalis sponsorum
[illegible] non potest. Nec enim [illegible]
[illegible] sententiam [illegible]
[illegible] alterq linguq accipiendq [illegible]
[illegible] sapienter monet [illegible]
[illegible] de poesi [illegible] per:
tractans inter Calmeti Dissertationes [illegible]
[illegible]
[illegible] Romane [illegible]
Hergis uenustissimum [illegible]
[illegible] tum [illegible]
rarum, et fatuorum belle jam, ac uenus:
te sapiunt, si uerbo ad uerbum ad nostrd
uulgarem sermonem transferamus. At [illegible]
[illegible] comparationes [illegible]
accipiendq secundum [illegible]
[illegible] imagines, [illegible]
[illegible]. Quis enim [illegible]
ut [illegible]
[illegible] est. Sed modo [illegible] similitudines
[illegible]
est, ut inter ea comparat quae [illegible]
[illegible] similitudo [illegible]
in [illegible]
[illegible] alequo [illegible]
sicut greges [illegible]
[illegible] dentes [illegible]
Cum grege [illegible] comparationem [illegible]
[illegible] dentibus
[illegible] candorem propter [illegible]
[illegible] perfectiones, quae [illegible]
[illegible] est. [illegible]
[illegible]
sicut [illegible]
[illegible] et in [illegible]
[illegible] figurari [illegible] debet [illegible]
Verum eximere [illegible] decanta:
[illegible] duo sunt in Hergi [illegible]
[illegible] attendenda diligenter, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

...ereflue... ahover, et ... ith reparis... ende otiose... unicem... ipsis... et, ac non... edita, sed... complectis... eique ad... in quem... letat... tq ... eapamm...

[illegible]

... in cap... quis late ... ita ... Verum cur tantopere ... ut laudatur ... color, ut ea ... paret ...
"positum erat in laude, ...
"haberet. Vertendum igitur est: oculi eius
"que nivei sunt, et rubentes, ac albarum
"columbarum."

[illegible]

...illiusmodi ... cum nemo ...

[illegible] idem, et [illegible]

[illegible]

[illegible] naturae similitudo [illegible] ex[illegible] ne [illegible] per quod [illegible] [illegible] est ab alio [illegible]

[illegible] laudes [illegible] [illegible]

[illegible] Ovid[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

petrarca [illegible] elegantius [illegible]

[illegible] ab [illegible] ingenio [illegible] Tibullus

[illegible] [illegible] praecipue [illegible]

[illegible] [illegible] est praecipue

petendum. Sed [illegible] quae [illegible] amores [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] in [illegible] comparationes [illegible]

[illegible]. Nam [illegible] optimi [illegible]

[illegible] [illegible] quaerit in [illegible]

[illegible]

[illegible] bel giovene [illegible]

[illegible] intelletto

[illegible] Desfinimus atque [illegible]

[illegible] [illegible] adeo, [illegible]

[illegible] eandem frequenter comparationes [illegible]

I' l'ho più volte (or chi fia che mel creda?)
Nell'acqua chiara, e sopra l'erba verde
[illegible], e nel troncon d'un faggi[o]
E 'n bianca nube [illegible] che [illegible]
Avria ben detto, che sua figlia perde;
Come stella che 'l sol copre col raggio

[illegible] eandem sercente ad [illegible]

[illegible] proposit[illegible] etiam accommodatiores.

[illegible] [illegible] revereri. [illegible]

[illegible] hunc afferre, quae aperto libro uenirent

[illegible] illa satis. nam egregii [eximii]

poetae non ea unica sententia est, ut vel

[illegible] in fagi cortice, vel in aere imag[illegible]

amicae sibi mente pingeret, sed [illegible]

[illegible] sui amoris [illegible]

[illegible] ad aliena [illegible] idem [illegible]

Nè così bello il sol giammai levarsi
Quando [illegible] nebbia scarco;
Nè dopo pioggia vidi l'celeste arco
Per l'aere in [illegible]
[In] quanti fiammeggiando trasformarsi
Nel dì, ch'io presi l'amoroso incar[co]
Quel mio [illegible] son nel mio [illegible]
Nulla cosa mortal potè agguagliar[si]

tit, ideo, ut etiam in Salomone, cum vim simili
um attendimus, non in quantitate proportione
sed in qualitate et genere virtutis comparatas
res invicem debeamus accipere. Reperiemus e-
nimvero nihil invenuste ab amatorio poet[illegible]
surpari, si scriptores tales eam sibi licentiam vin-
dicant [illegible] amoribus et [illegible]

Nulla cosa mortal possa [illegible]

Sed illud [illegible] [illegible] enter
animadvertendum, sed idcirco ex hac [illegible]
concludit libri hujus divinitatem, quia supponit
[illegible] nullo aut esse, aut debere intelligi ser-
monem de sponsis hominibus ad litteram, sed
tantum de spiritualibus ac divinis. [illegible]
[illegible]
[illegible] Origenes [illegible]
[illegible] recenit,
[illegible]
[illegible] interpretationis [illegible]
[illegible] Cantico [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] interpretes, [illegible]
[illegible] fere
[illegible]
[illegible] sententia [illegible] nec in solius [illegible]
[illegible] sed et in frequenti [illegible]
[illegible] non est neque de S[illegible]
mone, neque de filia Pharaonis, vel [illegible] qua-
libet femina, sed de sacris personis tum Spon-
so, tum Sponsa [illegible]
ipsa verba specie et naturali rerum, verborum-
que genere et significatione caperetur, nam
textus universus humanos amores sonat, dix-
[illegible] grammaticos inter, et litterales sen[illegible]
[illegible] ostendit et ante illum [illegible]
et [illegible] de [illegible]
tum hujus libri sensum litteralem [illegible]
illud quod per voces significatur, sicut [illegible]
est inf[illegible]. Non miror [illegible]
[illegible] rationes [illegible]
[illegible] admittas esse [illegible] Doct-
[illegible] fundament[illegible]
superinduxit. Nego enim, [illegible]
tes magni nominis contra nos resistant nego
sensum litteralem non esse hujus libri [illegible]
humanis amoribus. At hanc rem diserte
in [illegible] quod si libri [illegible] sententia ess[illegible]
sicut [illegible] verissime de amoribus humanissi-
mis, multo magis illa rationes corruerunt, et

[illegible] a Salomone [illegible]
[illegible]
[illegible] esse [illegible]
num; item si etiam concedimus [illegible] litteram
proprie de amoribus humanis non esse sumen-
[illegible] nihil tamen [illegible] ex [illegible]
[illegible] de [illegible] libri divinit[illegible]
[illegible]
[illegible] concinnare
[illegible] manis spon-
[illegible] Argutine [illegible] videat ~~et comprehendo~~: liber scriptus est [illegible] quantum ad humani-
[illegible] ~~dum ergo [illegible]~~ tatem, eloquentiam, et artem pertinet; ergo est
[illegible] humanus, et de divinis. dum itaque inquit cor-
[illegible] imagine amo[illegible] compl[illegible]
[illegible] amoribus [illegible]
[illegible] exigua [illegible]
defensione [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]
[illegible]
litteram [illegible] penitus [illegible] videlicet
[illegible]
[illegible]
et [illegible]

At expendis hisce tam opinatis rationibus,
[illegible] certa causa, ~~[illegible]~~
~~mento~~ et quae [illegible] argumento
libri hujus divinitus intelligatur. Ea est, ad
[illegible] et [illegible] et absoluta deam-
atio perfecta [illegible], quae in Sponsa [illegible]
[illegible] perficitur [illegible]
[illegible] Intellige
[illegible]
[illegible] conjugali [illegible]
[illegible] mysterium [illegible] Christi et [illegible]
[illegible] est in Christo et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Syriacus
[illegible]
[illegible] pone
[illegible] elucubratis
[illegible] sponsi [illegible]
[illegible] laudibus commendabilia a peri-
tissimo, et sapientissimo ex omnibus amatori-
bus sagacissime et sapientissime excogitata
et descripta! Tum sis plane impudens, si ren-
[illegible] omnibus et [illegible]
[illegible] vulgarem, esse hunc [illegible]
rum rerum sacramentum. Quod enim dato-
rum in littera enarraverit carnales amo-
[illegible] non officit, ut ne liber divinus [illegible]

et ne sacramenta contineat. Est enim [illegible]
[illegible] ut [illegible]
talis sit cum sensu spirituali. Neque obstat
[illegible]
carnalem. Nam ita hic liber est divinus
[illegible] continens divina sacramenta, sicut
eadem hystoria [illegible] Abrahami divina est
et ad cælestia sacramenta refertur. At illa
divinitatem [illegible] ab allegoria
magis, quam a littera, testante Apostolo Cap. 4
ad Galatas: scriptum est enim, quoniam Abra-
ham duos filios habuit, [illegible] et
[illegible] quæ sunt per [illegible]
[illegible] testamenta. Unum quidem
in monte Sina, quæ est Agar. Illa autem quæ
sursum est Jerusalem libera est, quæ est ma-
ter nostra. [illegible] Christiani versantes in
Scripturis [illegible] carnalem [illegible] modo
attendimus, sicut Judæi, quorum obtusi sunt
sensus. Usque in hodiernum diem cum legitur Mo-
yses velamen ~~est~~ positum est super cor eorum
II. Cor. C. 3. Sed ut inquit idem Apostolus I.
Cor. C. 2. 13. loquimur in doctrina spiritus
[illegible] spiritualia comparantes. Igitur
[illegible] canticorum [illegible]
[illegible] est ab intrinseco, quod amores ibi descripti
et carnales ad litteram et humani, nihil
habent, quod et antiqui Judæi, et Christiani omnes
non catholicissime semper senserint esse ~~divi~~ deo inspirante dignum, et divinarum
~~rerum~~ rerum, et divinæ, adeo charitatis sacramen-
tum

10 [illegible] rationi obesse illud [illegible] videtur, [illegible] litteram
[illegible] hunc librum esse divinum, quatenus [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] quæ [illegible]
[illegible] materia, ut in [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] aliquid [illegible]
[illegible] ab utilitate libri. Propterea
[illegible] litteralis subest [illegible]
[illegible] mysterium [illegible] et Deo in [illegible]
[illegible], vel in [illegible] quolibet, [illegible], et universum
[illegible] libri totius divinitas [illegible] ab eo sensu,
[illegible] et primus, et [illegible] est ~~[illegible]~~
[illegible] granum, quantum sensu,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] argumenta [illegible]
[illegible] verbum et littera liber hic continet. [illegible]
C. 4.
[illegible]

carnis, et sunt [illegible]
[illegible] in [illegible] carnis, [illegible]
[illegible]

[illegible] habere [illegible]

[illegible]

[illegible] intelligere

[illegible] grammatice [illegible]

[illegible] omne quantitas [illegible] sense [illegible]

[illegible]

13

[illegible]

[illegible]

... quam ... [illegible]

[illegible]

[illegible] ... Altissimi [illegible] ... latuerint eamus eius invicem utrumque nominat et sororem et coniugatam suam et [illegible]

[illegible]

n. 13

13 [illegible]

[illegible] ... genia coniunctas et ... [illegible] ... numeri sexaginta et ... infinitis per synecdochen.

[illegible] ... ambitiose, quod posset multas accipere reginas et [illegible] ... prefert. deinde ... uxores multas, concubinas plures; illas tamen ... Quae opinio si magis placet numerus hic [illegible] ... in excessu intemperantiae suae ... 3. Reg. C. 11. Nam [illegible] ... non cum evidenter is locus emphasim ... plurimas, si cum Salomon habuisset

[illegible] ... eam sustineret. Dicebat? ego sum frater tuus, noli metuere. lib. C. 55. in

... praef. ... quoad ordinem temporum ... Salomone) ... consent enim ... lomonem hunc composuisse ... in provectiori vero aetate ... Proverbiorum ... composuisse librum Ecclesiastem etc.

[illegible] ... primae ...

... hic primae ... unq. quas secundum legem et ... consideret, certe aliqua tales, quod ... non ... quas etiam ... non obscure videatur scriptura ... nuptias ... numerantur mille uxores quas habuit ... genti ... et ... probat ... iam longe ... hic tamen ma... numerum commutasse minori, aut certum hunc aliquem sexaginta vel octoginta alteri sub... uxores ... essent, et concubinae.

[illegible] oravit alt[illegible] mulat quatenus Salomon oratione una exornatam de Sponsa laudibus, cum adessent multae reginae, matronae multae, et puellae praesentes in arbitrio innumerae, appellat earum fidem in rei apertae contestationem, quas dicit
"Adsunt, dicat, mihi sexaginta reginae, octoginta
"concubinae, et adolescentulae innumerae, sed a me
"unica, et propria uxor accepta, propter pulchritudinem,
"et virtutem; illae judicent an jure mentiar
"Neque cognoverunt et judicaverunt quod dicitur
" et beatissimam, et [illegible] [illegible] Ex quo [illegible]
conicitur has nuptias fuisse Salomonis primas
[illegible] cum ille jam unicam sibi habuit
[illegible]

De [illegible] ibri Nomine.
Cap. 2.um

1 Hebraice [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] idest Canticum Canticorum Salomonis
veluti [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] longe multis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Monet hic Calmetus esse animadver-
tendum, nam Ecclesiae communiter memorat
Salomonis [illegible] [illegible] [illegible] nomine quod
qui loquendi modus Origeni non placet. [illegible]
[illegible] Origenes in [illegible] [illegible] librum: [illegible]
n et hoc [illegible] [illegible], nonnullis [illegible] opera
[illegible] [illegible] [illegible] Canticum [illegible], quae [illegible]
[illegible] sentit. Non enim [illegible], sed singula-
riter Canticum hic dici, Canticorum. [illegible]
[illegible] Calmetus inde probat, quod existimat libr-
um hunc Salomonis non simplex atque unum poema
esse, sed multa. Hae opinio Origeni contraria
[illegible] est, qui sicut laudato textu confirma
Cantici appellationem [illegible] esse veluti [illegible]
et singularis [illegible], ita passim de Cantico
loquitur veluti de uno opere una re subiecto
et una forma unice ac proprie constanti. S. Hieronymus Origenes [illegible]
Existimaverim hoc poema [illegible] Cantici [illegible]
canticorum ab Ecclesia in plurali numero
ob eam, quia hunc obtinet, ut cum librum
aliquod poema tricarum unum universim dicunt carmen,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
peculiaris [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], si [illegible] [illegible] consideret, eadem versus
tam multa [illegible] carmina, quot singula
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Cantica canticorum [illegible]
lege de Cantico Canticorum, intellige de Can-
ticis Cantici Canticorum, sicut carmina dicere-
mus [illegible] de carmine universo aliquo [illegible]
opere [illegible] [illegible] Ecclesiae [illegible] [illegible]
[illegible] in opere [illegible] Virginum [illegible]
[illegible] [illegible] frequenter
[illegible] Ecclesia Cantica [illegible]
~~[illegible]~~
ubi est evidens, Cantica dici veluti singu-
lares aliquot versus, ex quibus drama [illegible],
quod ibi supponitur, conflatum [illegible] [illegible]
que Ecclesiae praxim hac in re [illegible] maxi-
me et probo et laudo, dum Cantica Cantico-
rum [illegible] [illegible] Cant. [illegible] Cant.
[illegible] [illegible] libro [illegible] [illegible]
vel Cantica dramatis amat frequentare

[illegible] videtur [illegible], [illegible]
[illegible] inquit [illegible]
prologo in [illegible]
[illegible] numerum [illegible]
[illegible], Proverbia, Ecclesiasten, [illegible]
[illegible] Paulo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quae [illegible]
aeque probare. Utramque eumdem modum
consid[illegible]
pariter [illegible] quae autem libr[illegible]
utrumque singulariter Canticum Cant[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] est, quia et [illegible]
illud propter [illegible] Cantus, [illegible]
[illegible], amor [illegible] est [illegible]
[illegible] per [illegible]
[illegible]

[illegible] ad [illegible] libros [illegible], nam Cant.
ca [illegible] [illegible] nos [illegible]
ad comoediam [illegible], [illegible] quos [illegible]
[illegible] ex [illegible] [illegible].
[illegible] sed non tamen [illegible]
magis carmina appellare. [illegible]
[illegible] universim de toto opere, [illegible]
dicendum Canticum Canticorum, et [illegible] [illegible]
[illegible] infra defendemus [illegible] poe.
[illegible] magno est [illegible]
[illegible] actiones, [illegible] argumentu
[illegible]
[illegible]
[illegible] nomen.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] vox, [illegible]
[illegible]

[illegible] [illegible] uniuersim [illegible]
[illegible] [illegible] omni [illegible]
Quae Cantici Canticorum sit uniuersim
intellectio litteralis

Cap. [illegible]

1 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
inquirentes de eius argumento [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
ipse [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], et [illegible]
[illegible] diuinorum [illegible] intellectio [illegible]
litteralis [illegible], altera [illegible]
ipso sono, et significatione prima uerborum et litte-
rarum fere [illegible]. [illegible] qua res signifi-
catae per uoces iterum alias res significant, et su-
per litteralem fundatur, ueluti [illegible]
[illegible]. Prima itaque intelligendi [illegible]
diuini [illegible] est tum ex mente Scriptoris, cum eliciatur
ex uerbis; altera ex mente [illegible], et non item ex
uerbis, nisi translate sumptis; nam res ipsae per
uerba significatae his supponunt, et stant pro
pro uerbis, et signis orationis ipsis, et eorum loco
adhibentur, ueluti ex allato S. Thoma jam discimus.
In utrumque modum aggredior ut interpreter
Canticum Canticorum Salomonis et ad litteram, et iux-
ta mysticum litterae spiritum, si Deus fauerit: quaeri-
tur itaque nunc de sensu litterali, quodnam scili-
cet huius libri proprium subiectum sit iuxta lit-
teralem intelligentiam.
2 Varie enim uarii loquuntur interpretes, cum subiectum
litterale Scripturae [illegible] [illegible] [illegible]
siderant; sed sequentibus fere modis. Nam si Scri-
pturam aliquam intelligunt ea de re subiecta
de qua uerba ipsa Scripturae loquuntur, eam intel-
lectionem satis per se [illegible] [illegible] litteralem. Sic
Gen. c. 16. inuenies Abraham habuisse duas uxo-
res Saram liberam et Agar ancillam; is lo-
cus de hisce ipsis mulieribus explicatur, v. g. cum quae-
rit, quibus rationibus antiquitus poly[illegible]
[illegible], litteraliter. Verum si locus idem ad
alia [illegible] refertur, uelut cum D. Paulus ad [illegible]
c. 4. eum explicat de ueteri et noua cum lege,
tum testamento, ea sumitur esse per allegoriam.
3 At duo alia et praeterea modis intelligunt
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sensum litteralem.
Primus est in parabolis, ubi res significatae ipsi
sunt primus litterae ac proprius sensus. Veluti
Luc. c. 15. dicitur in parabola [illegible] filio prodigo:
pater uidit, et misericordia motus est; idem ualet ad litteram
atque diceret, Deus misertus est hominis conuersi
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]. Ratio est [illegible]
[illegible] historia uera sit, et ad mysterium aliquod [illegible]
[illegible] significandum inducatur, tum [illegible]
[illegible] est de uoluntate [illegible] Sacri Scriptoris

[illegible]

[illegible] alter autem quia hæc [illegible] (olim) [illegible] gerantur illis, scripta sunt [illegible] ad correptionem [illegible] ambitus [illegible]
[illegible]gnificatur sub figura verborum et non [illegible] intas item figuras sacer scriptor sive orationis [illegible] figura et sacramenta [illegible] scripti divini sub [illegible]

[illegible] est et dixit Dominus [illegible] modo [illegible] et prophetæ omnes quæ [illegible] verborum, et quæ [illegible]
[illegible] Et ideo, cum sensus literæ [illegible]

[illegible] premio [illegible] impense [illegible]

[illegible] existimant [illegible]

[illegible] intelligent [illegible]
locus aliquis ad litteram non pertinet [illegible]

[illegible] et [illegible] appropriat [illegible] autem ad Ecclesiam dominicam et ad mysteria [illegible] traducitur, et pertinet, [illegible] considerant interpretes [illegible] plurimas [illegible] eas scripturas de Christo ad litteram et intelligere se profiteatur, et interpretari. Veluti [illegible]

[illegible]almeter ad p. 84. [nam est hic psalmus multo [illegible]

[illegible]

[illegible] ... de [illegible] ... magis [illegible]

scriptum esse de Christo. Hæc erant, quæ jam [illegible]

[illegible] ante [illegible] proponenda [illegible]

quis in Cantico Canticorum sit sensus litteral[is]

[illegible] ac dilucidam

quam nec [illegible] sententiam.

2 [illegible]lenius in præfatione hic C. 3. [illegible] in sensum [illegible] ad [illegible] in

[illegible] arbitrantur, et asserunt ex communi [illegible] mysticum [illegible] litteralem. [illegible] hujus sensum [illegible] illi spiritualem, et allegoricum appellant. [illegible] tamen antiquos patres [illegible] ... Itaque carmen illi sensum libri hujus litteralem vel parvi pendebant, vel im-probabant, sicut diximus [illegible] capite, sed litteram libri tamen sic omnino [illegible] l[illegible] ut quæ sane Christus loquutus est. [illegible] convert[illegible]

Origenes [illegible] magnus ille [illegible] ut illum [illegible] Hieron[ymus] [illegible] et interpretum cantici Salomonis idem facile princeps, in principio tomi primi ex quatuor in Canticum distinguit libri hujus duplicem sensum, unum, ut Rufinus interpretatur speciem, hystoricam aliam, quam nos dicimus litteralem, secundum quam [illegible] his (ille inquit) historia a nobis aptabitur expositio, et mysticam, sive spiritualem. Hanc sic definit: Spiritualis vero intelligentia vel de Ecclesia ad Christum sub sponsæ vel sponsi titulo, vel de anima ad verbo Dei [illegible] Origenem [illegible] genem S. Hieronymus in [illegible] in prologo in Ecclesiasten. Hic etiam dicit, [illegible] eam [illegible] quæ est [illegible] intelligentia spiritualis [illegible] libri David [illegible] Israel, sive Jerusalem præscribitur, sed tractat Cantica Canticorum Salomo[nis] [illegible] Ubi non [illegible] discipulus [illegible] nomen suffecit, et [illegible] ut [illegible] em. Hæc [illegible] juxta litteram [illegible] legen[illegible]

non apud Origenem [illegible] hoc continet hystoricum drama, et [illegible] sed redeamus ad mysticum. Et ad v. [illegible] explanata, sed [illegible] ad intelligentiam spiritualem [illegible] usque per totum.

[illegible] Pater, et [illegible] inquit, hystoricum [illegible] libri hujus sensum eum [illegible] concedente [illegible] spiritualem et [illegible] Canticorum sensum [illegible] commendan[illegible] Ghislenus in Patres [illegible] esse litteralem. Vide [illegible] communi[illegible] docent esse hujus libri litteralem. [illegible] exemplis constabit, quæ infra adducemus. Quid, quæ [illegible] simile prodigii [illegible] Ghislerius [illegible] ultro et [illegible] Patres communiter et [illegible] dixi [illegible] Canti[illegible] [illegible] litteralem [illegible] sensum et alleg[oricum] [illegible] eos tamen intellexisse eo sensu allegoricum esse litteralem, et [illegible] litteralem appellarunt, ne tali aliquo [illegible] posuisse [illegible] [illegible] exel[illegible]

tiam, quæ de Christo est spiritualem [illegible],
et [illegible] eam [illegible]
[illegible]; utrumque secundum [illegible] [illegible]am
spiritualem, [illegible] et dilectus [illegible]
et Ecclesiastes noster est Christus [illegible]. D. Gre-
gorius si literalem tibi hujus scale [illegible]
non eam esse judicaret, quæ de Christo est,
non litteram, quæ occidit appellaret, non
[illegible] insimularet. D. etiam Ber-
nardus litteram Cantici hujus contemnit
[illegible] quod profecto cum fa-
ciunt, luce clarius indicant, in sua [illegible]
~~[illegible]~~ sententia non eum esse hujus
Cantici sensum litteralem, qui de Ch[risto est]:
sed qui præ se fert grammatice amores
Salomonis. —

5. Neque in antiquorum sententia locum recipit re-
centiorum [illegible] dictum [illegible]
litteralis intelligentia hujus Cantici [illegible], in
[illegible] litteralem sensum et grammaticum
[illegible] rum ratio est, nam sicut Syna-
[illegible] iste liber [illegible]
[illegible], alium esse parabolam, et aliud
[illegible] hystoriam nemo nescit. [illegible] est [illegible]
dubium antiquiores interpretes potius existi-
masse hystoriam quandam amorum Salomo-
nis subesse huic poemati, quam parabolam.
quippe authoritatem et modos in interpretando
Origenis sequebantur, [illegible] qui
interpretum summi magistri ac fere principis
[illegible] explanationes [illegible]
[illegible] hystoriam ~~[illegible]~~ appellant
et ex laudato supra textu satis jam constitit. ~~Fateor autem~~ [illegible] eundem
[illegible] aliorum [illegible]
Quamobrem satis fundamentum habere videor, [illegible]
~~[illegible]~~ dictis [illegible], atque affirmo litte-
ralem sensum [illegible] supponit [illegible]
re de ipsis [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ fateor autem D. Augustinum [illegible] Ecclesia [illegible] habere [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] videtur, ~~ut atque~~ [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] authoritate ut ubique
~~[illegible] plures etiam ut [illegible]~~ [illegible]
[illegible] et nos [illegible] sed neque si D. Augustinus ita scripserit, neque [illegible]
~~[illegible]~~ asserendum [illegible] quilibet etiam in antiquis Patribus
angeret ~~[illegible]~~; alterum [illegible] frequenter in hanc opinionem discessit
subiecta libri materia, quam non minus difficile [illegible], esse ideirco dicenda illa firma-
ut ostendam, non esse parabolæ speciem, sed lon- [illegible] et communis sententia, quam
ge [illegible] generi. [illegible] et quidem in sensu [illegible] Origenes, D. Hieronymus, D. Grego-
[illegible] rius, D. Bernardus stant pro contra-
[illegible] ria, nobisque assistunt. Nam D. Au-
gustino reverenter, ad calcem hujus dissertatio-
7. [illegible] Origenes hac in re stare. nis ut respondeam, idemque valebit dictum
[illegible] in [illegible] occurrendo omnibus, quotquot similiter senserint
[illegible] appellat interpretando [illegible]
[illegible] et
fabulam. Fabulam [illegible], nonne lon-
[illegible] rationem desiderat. [illegible]
[illegible]

[illegible] quoniam his ab Origene ~~contra [illegible]~~
[illegible] tuit contra Origenem, operae pretium
me facturum, si tum ipso Origene difficul[illegible]
tem solvam. Qui quoniam, sicut est evidens,
multifariam fabulae usurpat, et [illegible]
men, videre oportet in quam significationem
locis singulis usurpet [illegible], et virtus quas
significationes [illegible] illae universim [illegible],
quarum causa orta controversia. [illegible]
[illegible] hystoriaeque vocabula sub trina praecipue
sententia hic in Commentariis Cantici Canti:
corum usurpavit Origenes. Exemplis res
clarescet. [illegible]
sunt quae dramatis in mo[illegible] composita hys:
toria [illegible] et explanat[illegible] quando
n. i. haec quippe in hoc [illegible] pariter
et epithalamio sunt [illegible] ut infra [illegible]
[illegible] spiritaliter intell[illegible] fa[illegible]:
lae sunt. Hystoriam in primo textu usurpat
ad signif[illegible] non aliud aliquid praeterea
quam generatim facti cuiuspiam enarratio:
nem. In eandem fere sententiam in secundo
textu dicit fabulam. Si quid enim circa hanc
vocem momentum [illegible] hic notandum
paulo [illegible] distinguetur.
~~[illegible] quia doctis me [illegible]~~
~~[illegible] videant [illegible]~~
~~quid [illegible] oporteat [illegible]~~
~~[illegible], sed libens [illegible]~~
~~[illegible] moresque religio[illegible]~~
~~[illegible]~~. [illegible] [illegible]ertio textu [illegible]
dicit, significat [illegible]
[illegible] sive f[illegible] sed [illegible]
[illegible]. ~~Quae [illegible] omnia de huius auctori~~
~~Ut [illegible] definiens animadvertimus [illegible]~~ [illegible] veritate sunt
~~[illegible]~~ Haec omnia de huius auctoris [illegible] deserte satis definientis [illegible]
[illegible] animadvertimus [illegible] esse [illegible] [illegible] et difficultas [illegible]
[illegible] ~~verbo~~ nomine hystoriae
significationes. Nam [illegible] secundum Orige:
nem vox haec [illegible] significat [illegible] historiam
facti [illegible] vel descriptionem, non [illegible]
[illegible], sicut hystoricae fidei fere postulant, sed
etiam poetica attentione fictam et composi:
tam. Nos historiam ex usu quotidiano lo:
quendi [illegible] rei
gestae descriptionem, quae sincera, simplex, et
vera est, tantumque simul veritati [illegible]
at [illegible] simulationis [illegible]
[illegible] abhorrentem.
Quoniam ~~[illegible]~~ [illegible] duobus modis hic ab Ori[illegible]
uno eodemque in loco accipitur, utile fore[illegible],
si eius vocis quam multae apud doctos fere [illegible]
acceptiones [illegible], et simul quod [illegible] parabola
significat, distinguam. Nam alteram pro altera

sæpe reperies usurpari, sed quandoque diver:
sas continuat significationes, et stat altera
in divisione contra alteram. Fabula primo rem
notam [illegible] in ore multorum vulgatam declarat,
velut cum Horatius inquit l. 1. Epist. 13
[illegible] ne vertas in risum, et fabula fias.
Significat deinde facti enarrationem non jam fi:
ctam et commentitiam, sed historicam, et veram,
sicut testatur vir clarissimi nominis Ludo:
vicus Muratorius latens sub nomine Lamindi
Pritanii nelle riflessioni sopra il
buon gusto p. 2. c. 7. Tertio significat des:
criptionem rerum gestarum retentis veris no:
minibus personarum agentium non ad eam
tamen in[illegible], quo res gestæ sunt, sed ut geri
potuerunt, cujusmodi est Tragœdia; quod do:
cet Aristoteles in Poetica c. 9. Quarto signifi:
cat actionem fictam inductis ad agendum per:
sonis, quarum quoque ipsarum ficta sunt no:
mina; sunt omnia tamen veris similia, cum
personæ agentes, tum acta quæ exponuntur;
quod in Comœdiis frequens est authore eo:
dem Aristotele. Quandoque fabulæ fingunt
breves sine certis ullis agentium nominibus,
cujusmodi fere sunt omnes in Evangeliis
parabolæ. Sunt ad extremum fabulæ quædam,
quæ personas effingunt ex eo genere, quæ
nec possunt fermonem nec agere, nec dicere, tan:
tumque potuerunt. easque communiter
[illegible] apologos; cujusmodi est illa
4. Regum. c. 14. 9. de Carduo, et cedro Li:
bani, cum Carduus Libani misit ad cedrum
dicens etc. Sunt etiam fabulæ narrationes illæ,
[illegible] pariter significationibus etiam parabola
10. fere continet. Parabola etiam rem gestam
sermone multorum [illegible] significat, velut
ps. 68. 12. et factus sum illis in parabolam.
Præterea proverbiorum genus omne fere
indicat, quod constat ex libro Salomonis,
qui proverbiorum inscribitur, et parabolæ
Salomonis inscribit. Tertio significat medita:
tionem quamlibet sapientiæ, et orationem di:
sertam, et doctam. Sic sumitur apud Job
c. 27. et 29. et psalmo 48. 5. Quarto
etiam rem veram significat, ut ex locis no:
vissime laudatis evidens est. Quinto autem
rem significat veræ similem, cujusmodi om:
nes sunt in Evangelio. Sexto significat rem
evidenter fictam, et commentitiam, sicut om:
nes sunt apologi, et exemplum ostendit quod
attuli ad ultimam speciem fabulæ, et Jud.
c. 9. 8. Ierunt ligna, ut ungerent super se
regem etc.

7. Itaque hæc tam multiplex cum historiæ tum fa:
[illegible] distinctio otiosa [illegible]
[illegible] videbitur, qui ex [illegible] addo [illegible]
[illegible] ita ad [illegible]
[illegible] difficultatem, ut nihil remaneat aut
dubium, aut obscurum. Sunt autem [illegible]

Sive veræ sint, sive veritate careant, tamen
non plane inutiles sint, sive et contempla
[illegible] digne [illegible] genus ex
exemplum potest intelligi [illegible] Origenes [illegible]
ex [illegible] hæc nisi spiritaliter intelligan
[illegible] sunt nisi aliquid habeant se:
creti, nonne [illegible] sunt [illegible] Nisi enim spi:
ritaliter [illegible] et aliquid habeant secreti
amore [illegible] eos eosque
reprehendendos indicat Origenes ut fabula:
[illegible] eo, sive veri sint, sive falsi. Fa:
bularum et inutilium et veritate carentium,
[illegible] ex nomine [illegible]
exempl[illegible] ad [illegible]
[illegible]: increpa illos dure, ut sint in fide,
[illegible] fabulis, et man:
[illegible] aversantium se a veritate.

contrarium, quę definitionem, tres illę ex omnibus acceptiones, et definiti[illegible] præcipuę, ut sit hysto:
ria descriptio vera gestarum rerum. fabula verisimilis quasi gestarum; parabola non gestarum commentum. Nam hystoria est expo:
sitio rei gestę, prout gesta est. fabulę fere rei gestę, non tamen ad eum penitus modum quo gesta est, sed ut geri potuit; quamobrem
docebat bonum poetam Hor. in arte

"Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet
"Primo ne medium, medio ne discrepet imum.

Parabola autem est non iam rei gestę descri:
ptio, sed earum similis, quas geri contingit.
[illegible] quas parabolas [illegible] cęteros Evangeli
stas appellari leges, apud S. Lucam similitudines [illegible] ibi passim reperies, si consules.
[illegible] quidem qui fecerunt hanc litem, sit ne hysto:
ria an parabola de Salomone in Cantico,
qu[illegible] sonat littera, hac triplici notatione
et definitione nominum [illegible] uti sunt hystorię,
fabulę, parabolę, quam novissime attuli; et vix
autem has voces hic vel sumunt, vel intel:
ligunt. [illegible] quos, fere recentiores quorum
Lyranus antiquior quidem præstat, autho:
ritate gravitate et doctrinę nemini meo judi
cio est secundus; utar ejus verbis, ut constet
quid communiter valint sibi, qui dixerunt
Canticum esse parabolam. " Totus iste liber
" procedit parabolice. [illegible] enim exemunt quod
" hic accipitur sponsus ad litteram ipse Salomon
" et Sponsa filia Pharaonis [illegible] ejus propter
" [illegible] nec non videtur verum. Quia hic
" amor carnalis [illegible] et sequenter [illegible]
" lis amor aliquid inhonestum et illicitum
" adiunctum, propter quod descriptio talis a:
" moris non videtur ad libros sacrę scriptu:
" canonicos pertinere, maxime quia hujusmodi
" libri Spiritu Sancto dictante sunt scripti.
" Propter quod [illegible] [illegible], quod iste liber
" loquatur parabolice de amore dei, et plebis
" Judaicę. Expositores vero Catholici dicunt com:
" muniter, quod iste liber loquitur de amore
" Christi, et Ecclesię." Ut liquet satis in Lyrani
et reliquorum sententia quos ille vir [illegible] secutus
partibus, videri [illegible] hunc [illegible] [illegible]bolice
scriptum, quia [illegible] literali intelligentia
et [illegible] personam Salomonis, et carnalis
Sponsę penitus eliminant; atque [illegible] amores
illos, quos in hac litera legimus non modo

non in fabulis recipiunt, quae sunt in altero membro superius a [illegible] propositae distinctionis, sed etiam in puras omnino parabolas amandant. Quod tamen non est [illegible] neque religiosorum interpretum, quos antiquiores habemus, quanti scimus, Hieronymi, inquam, Gregorii, Bernardi. Illos enim contemplative libertatem Cantici Salomonis narrationem ultro concedam, [illegible] istam narrationi subiectam [illegible] iterum, veluti superius, non nego. Quare Ghislerius mihi concedat oportet et condonet, ut negem illi omnino ex communi Sanctorum Patrum et totius Ecclesiae consensu hystoricam et litteralem libri hujus sententiam eam ipsam esse quae [illegible] non appellant. Etsi enim copia mihi non suppetit, sicut sibi [illegible] interpretes [illegible] veterum et consulam, quod ille quidem [illegible] tamen in [illegible] supra attuli, qui tamen sunt primi nominis, et atque omni exceptione majoris, et reg: [illegible] nominatim [illegible] diversum, quae de Christo [illegible], et eum quidem a mysterio [illegible] quae de Christo est [illegible] et [illegible] ego [illegible] quempiam id sensisse, quod me author affirmare non debent esse ex communi Sanctorum Patrum et totius Ecclesiae consensu.

[illegible] est, et [illegible] consistent [illegible] itaque [illegible] hystoria [illegible] Cantico Salomonis subiectam considerant, evidenter docet, litteralem hujus libri sententiam continere aliquam facti speciem, quae provenit nulli [illegible] de Salomonis amoribus plane sit. [illegible] vero, quod candem [illegible] idem author [illegible] et fabulam [illegible] dicit, duo intelligit. Primo hanc facti speciem hystoriam [illegible] eandem et fabulam [illegible] appellat [illegible] dispositionem [illegible] poeticam, qua eam Salomon author effecit [illegible] deinde quia [illegible] qua videretur. Hoc ultimum [illegible]

constat. [illegible] uero [illegible]
authoris [illegible] latis. Inquit
enim in i. [illegible]: hæc quippe in hoc libro
fabula [illegible] thalamio sunt personæ.
Unde [illegible], [illegible] eum ideo dicere, quia
considerat hanc speciem facti, utrumque [illegible]
per se siue fuerit, siue esse potuerit, in ta-
men dispositum, ut ad poeticam [illegible]
~~ad~~ modum [illegible] et, ad quem accommodatam
animaduertit [illegible] io. num. 7.
[illegible] nemo [illegible]
ni res artes uel typo [illegible] hys-
[illegible], quatenus dispositione et
modis poetici artificij circumuestitur, in
fabulam continuo migrare, et ab arte noua
quæ accedit, nouum item nomen inducere.
[illegible] parua enim ratio fabulæ in ordine est qu[illegible]
narrata [illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] et nouus (aut ego fallor)
[illegible]
» Pleraque differat, et præsens in tempus omittat
» [illegible] amet, hoc spernat promissi carminis author
» Hystoria enim res simpliciter edisserit prout gestæ sunt,
poeta rei gestæ circumstantias uariat, [illegible], par-
tes, tempora, modos, causas suo proposito ita ac-
commodans [illegible] nihil [illegible] adhi-
beat,
Quod non proposito conducat, et hæreat apte.
Est ex dictis manifestum Cantici Canticorum argumentum
[illegible] esse in genere [illegible] Salomonis et
Sponsæ [illegible] hoc fundamento
firmissimo contra Ghislerium ex consensu [illegible]
[illegible] et Latinorum, qui uel ex ipsius testimonio hic supponuntur, quoniam
supra adducti sunt. Probatur deinde ex intrinseca fide [illegible] omnes [illegible], uel quantum mihi facere ipsi licuit,
[illegible] ipsius materia. Nam si liber hic parabolas
contineat, ut placet recentioribus, non autem rem
gestam, omnino consequitur non in ueram [illegible]
ficationem usurpari Salomonis nomen, non uere hi[illegible]
[illegible] Salomonis non uere hi[illegible]
describi amores mutuos [illegible] sponsæ [illegible],
modo per similitudinem et in genere uniuer-
salem parabolam iuxta eam sententiam [illegible]
[illegible] intelligunt S. [illegible] appellat [illegible] similitudinem
[illegible] hæc uera non sint, neque erit credibi-
[illegible] author narrat cap. [illegible] quod
[illegible] cap. [illegible] talia sibi et non [illegible]
[illegible] Salomoni; falsum, dicant, non modo est Salo-
monem amasse aliquam talem foeminam, qualem hic
describit, sed de rege continentissimo, et minime in
Venerem prono [illegible] est uel probabile. ~~uel non~~
~~[illegible]~~ Inquiunt enim parabola hæc est
parabola res affert ueris similes, sed non ueras.
[illegible] opinione (bona uenia dixerim doctissimorum

[illegible] Salomone remanet [illegible] [illegible] ... [illegible] ... [illegible] quare talem habuit [illegible] [illegible] [illegible] cur non illa [illegible]

[illegible] uere accidisse; partem etiam a Salomone fuisse effictum, ut genio et ingenio ipse suo indulgeret. Quorum utrumque licet per me sit; uerum remanet tamen, non esse iam [illegible] exa[illegible]tione [illegible] parabola enim uniuersim et omnis [illegible] similitudo ficta est, tota ueri narratio [illegible] tamen est [illegible] et uera [illegible]; ergo [illegible] et uere res gestae in amoribus saltem [illegible] parte maxima; si etiam damus, quod tamen [illegible] concedo esse huiusmodi narrationis [illegible] [illegible], et quod [illegible] [illegible] manu sequatur.

[illegible] rerum gestarum et rationum [illegible] [illegible] uix posse uideo, posse negari non uideo) [illegible] [illegible] uxorem suam quamlibet [illegible] [illegible], non debuisse extra ueri fines multa afferre; illusisset enim non exornasset, quod a scopo sui operis est alienum.

[illegible] ea [illegible] [illegible] haec opinio est, nefue illam [illegible] [illegible] et doctor singularis [illegible] omni timore [illegible] [illegible]

[illegible] plane [illegible]
[illegible]
cum equissima et verissima est, tum Ecclesiæ [illegible] iandiu percipientis germanam intelligentiam semperque ~~[illegible]~~ facile uttermum. [illegible] (dicit ille auctor in præf. inclitud Cant. [illegible].) ita Canticum hoc divinæ interpretatum et [illegible] litteræ cortice spiritalem [illegible] non caret ac penitus excludat: quod olim [illegible] est [illegible] Mopsuestenus, quem propterea Concilium [illegible] Constantinopolitanum C. [illegible] [illegible] et Pelagii [illegible] cum Theodoro Canticum canticorum [illegible], et non ad commendandum sed potius ad delirimenta laboravet. Sed [illegible] eos [illegible] et [illegible] qui mysteria [illegible] litteræ [illegible] [illegible] figuræ ~~allegoriæ fundamentum [illegible]~~ [illegible] allegoriæ fundamentum [illegible] bene [illegible] in præf. C. [illegible] de spiritalium sacramentorum, non negligunt sed attendunt. [illegible] antiqui senserunt de [illegible] libri litteram, quorum opiniones [illegible] cupientem remittit Calmetus ad Theodoretum hic in prologo. ~~Hæc itaque [illegible] argumento hujus libri in [illegible]: [illegible]~~.

170 Objicit tamen D. Augustini auctoritas l. 8. C. 1. super Genesi ad litteram dicentis: narratio quippe in his libris (Moysis) non genus locutionis figuratarum rerum est, sicut in Cantico Canticorum, sed omnino gestarum [illegible] Ergo auctore D. Augustino Canticum Canticorum res gestas nullas enarrat, sed figuratas tantum, proindeque argumentum ejus litterale nullum est neque de Salomone neque de aliis quibusvis humanis amoribus. Augustino tamen responsio est [illegible] eodem Augustino. Narrat ille ibidem ~~[illegible]~~ ([illegible] orationem in caput etiam [illegible]) se aliquando hystoriam terrestris Paradisi relatam in Genesi exposuisse tantum spiritaliter contra Manichæos, quod nullam litteralem [illegible] cognosceret, quod tamen correxit in Retract. l. 1. C. 9. [illegible] autem spiritales, [illegible] interpretes ~~non~~ præjudicare nunquam melioris diligentiorisque tractatui, sive per nos, inquit, sive per alios, quisquis voluerit omnia quæ dicta sunt juxta litteram accipere, idest non aliter intelligere, quam littera sonat, et potest evitare blasphemias, [illegible] omnia congruentia fidei catholicæ prædicare, intellector sane [illegible] laudabilis habendus. Ergo sicut [illegible] [illegible] obnoxius fuit Augustinus cum [illegible] in Genesim; fuit ita idem futurus in definitad. argumento [illegible] Canticorum, si velut in Genesim fecit, etiam in hunc librum majorem diligentiam, et quantum satis curæ futurum erat, atque

[illegible]

operę contulisset. Interim quod ille permittit et laudat, nisi uerti nobis non debet, ut ra[illegible] uemus operam interpretandis litteraliter [illegible] nis Scripturis, etiamsi, ~~Patres antiquiores~~ neque ille [illegible] neque ali[illegible] ~~fecerunt~~. In hoc itaque minerua nostra exer[illegible] cet se [illegible] . Hęc satis de argumento litterali [illegible] in summo suo genere, atque uni[illegible] uersim

aliqui ex antiquioribus Patribus satis accurate fece runt. Quid autem, si D. Augustinus in ipso cur[illegible] in eiusdem instituti orthodoxis manifeste indicat [illegible] de Cantico Canticorum ita sensent? Quid si ipse ibidem se retractat? Sensent ille canticum Cantico rum genus ~~[illegible]~~ loquutionis (esse) figuratarum re[illegible] (non) gestarum. Post ~~[illegible]~~ non ita multa generatim atque uniuerse docet Scripturam Sacram debere figurate, et non litteraliter explicari, quum salua fide ueritatis ea quę corporaliter nominata sunt, corporaliter etiam accipi nullo modo possint. Ergo insinuat, se Canticum Canticorum existimare figurate tantum debere intelligi, quia salua fide ueritatis et decoro pietatis, et castimonię ea [illegible]aliter hic nominata sunt sibi uiderentur nullo modo posse accipere. Hi [illegible] exstant anti quiorum omnium passim uulgaris. Quod si quis id prestare possit, non modo ne faciat, D. Augus tinus non prohibet, sed etiam insuo studio eum uehementer commendat. Nam ibidem C. 2. ita inquit „Sane quisquis ualuerit omnia quę dicta „sunt secundum litteram accipere, idest non „aliter intelligere, quam littera sonat, et possit „euitare blasphemias, et saria congruenta fide „catholicę predicare; non solum ei non est inui„dendum, sed precipuus, multumque laudabilis „intellector habendus est.” [illegible]

* Suppl. et ~~quidem [illegible]~~ Nam cantici canticorum narratio tanto uerius ac [illegible] ab eo scripture tradita sit qui rei gestę idem etiam fuit auctor [illegible] rigore [illegible] uerum narratio eorum, quibus [illegible]
A. Gellius porro sic [illegible] [illegible]
aui narret

Cap

[illegible] ... adsit ut nonam [illegible] nostram
moneo, qualis sit litteralis sensus Cantici Can-
ticorum; quamvis et quis ille generatim esset
superiori capite fuit acriter disputandum; quan-
to cum scriptoribus ~~clarissimis~~ nobilissimis nobis
lis esse nunc debet, quos cum antiqua et antiqui-
tas, cum sanctitas etiam et [illegible] commendat.
Nihil enim homini modesto tam [illegible] est, qui
officium ducat, et maiores ~~summos~~ [illegible]
atque observet, quam [illegible] legitima
veritatis, aliquid scriptis committere, quod illo-
rum sententiis videatur adversari, quos veluti
ius et fas postulat pie et caste venerantur.
Cum praesertim nihil apud plerosque qui legunt
tam conciliet novitatis et impudentiae infamiam
quam cum quempiam recentiorem forte offende-
rint, qui amore veritatis longius provectus quam
otiosi et ignavi homines aut volunt requirere,
aut possunt, admirantur contra se afferentem et
citantem doctores antiquos et etiam sanctitatis
nota conspicuos, et diversam ab illorum opini-
one sententiam statuentem. Putant multi
non posse aliquid esse verum, si scriptor quis-
piam sanctus et antiquus contrarium senserit.
Sunt qui existiment pietatem saltem laedi si
contra ~~illorum nomen quid~~ illorum opinionem
quidpiam definieris; iudicant autem ~~nonnulli~~ eo-
rum esse pronuntiare non metuunt pror-
sus inutile, plus velle sapere quam illi sci-
verint, neque hanc esse sobrietatem quam
Apostolus ipse auctor Rom. 12 [illegible] commen-
davit; horrent proinde, fastidiuntque hanc
curiositatem tamquam calamitosam Ecclesiae
sanctae Dei, et orthodoxae ac communiter
receptae doctrinae perniciem. Ego proinde etiam-
si mallem quidem [illegible] a mediocribus legi,
quam a doctissimis, vel indoctissimis; nam doctis-
simi censores et castigatores sunt acres, qui in
alienis scriptis vitia omnia facile deprehendunt,
et minima etiam sugillant; imperitorum autem
sola frequentia laudari non vult, qui scriptor
eruditissimus non est; malim tamen me legant
quique doctissimi, quam ignavissimi. Quid enim
si forte offenderint, quod censuerint in meliorem
frugem posse transire? Amo me corrigant
nisi omnino abiiciant; nolumus enim laudari,
sed prodesse; ingenium est non gloriosum, sed
pium; modeste cupimus ut tantum non peri-

hus contemnant. Non vereor autem, ne Docti meum factum improbent, si nunc aliquid de: scribendum paro, quod ab antiquioribus nonnullis, [illegible] etiam Sanctorum Patrum assertis dissenti: re reperietur; quia peto a Doctis ~~veniam eam~~ ~~pro~~ condonationem quam nemo non postulat cum [illegible] et invicem excusans in Arte

"Scimus et hanc veniam petimusque damusque vicissim."
Quis enim est omnium studiis rerum divinarum [illegible] instructus, qui nesciat in quibusque antiquis etiam doctissimis et sanctissimis scriptoribus esse [illegible] in re [illegible] reperiri [illegible] quod [illegible] non possit [illegible] non [illegible] sine aut nota inscitiae et imprudentiae, aut sine labe [illegible] impietatis. Verum [illegible] fuit [illegible] qui non ut homo interdum [illegible] inquit M. Canus l. 10. de locis Theol. c. 5. [illegible] est a modestia, et religione [illegible] quoties id causa publicae [illegible] utrinque requirit viriles partes [illegible]. ubi etiam [illegible] doctrinae et veterem et frequentem [illegible] consistas, locum habere tamen potest quod [illegible] D. Cyprianus ad Quintum Ep. 71 Edit. [illegible] novissimae Baluzianae inquiens: non est de [illegible] praescribendum [illegible] vincendum. et Ep. 74. ad Pompeium: ille melius [illegible] qui [illegible] credit [illegible] veritati. Ita [illegible] Pater etiam in mala causa quod [illegible] inculpata imprudentia [illegible] vere [illegible] erat, et utiliter orationi a me institutae. Neque in eo quidem gloriamur, [illegible] forte [illegible] in thesaurum [illegible] doctrinae; pro mi: nimo enim gloria omnis est ad humano die, pro me autem nihil gloriabor ut cum primo ex omnibus magistris dicam 2. Cor. C. 12. v. 5. sed nisi talentum quod dominus noster ad ne: gotium impertitus est pro viribus impenditur, ut a nummulariis legitimae usurae referantur timor est ne veniat super nos magnam super filios diffidentiae ira, veluti in otiosum et nequam ser: vum, quem Matth. C. 25. contigit [illegible] [illegible] indignatio. Non sufficientia nostra [illegible] [illegible] est, sed si mihi etiam licet omnium minimo [illegible] est gratia haec illuminare aliquatenus [illegible] dispensatio Sacramenti [illegible] [illegible] innotescat per Ecclesiam multiformis sapientia Dei secundum [illegible] praefinitionem [illegible] habeo [illegible] fiduciam meam, et accedo cum confidentia per fidem Christi. Quoniam igitur ut [illegible] [illegible] gloriantur secundum contra eum [illegible] [illegible] in eam, et ego ejusdem [illegible] [illegible] ut magistros, a quibus tamen non [illegible] [illegible] excepto, [illegible] ab omnibus [illegible] officium meum probatum iri, quod insequens hoc caput paro, et meam hanc [illegible] [illegible] diligentiam Ecclesiae [illegible] [illegible] non [illegible]:

dam futuram.
29 [illegible] unuerunt, [illegible] [illegible] minus
[illegible], num litteralis et litteralis Cantici
Canticorum sensus, quem librum omnes et anti-
qui et recentiores Doctores Canonicum asseruerunt
et diuinum, sit bonus an malus, turpis an Spi-
ritu Sancto dignus, utilis an perniciosus. Recenti-
ores tamen ut a periculo tantae molis euadant
concurrunt ad duplicem distinctionem sensus in
hoc libro grammatici, et litteralis; et quidem
quod recens ipsorum commentum est, uolunt
etiam antiquos et doctores et Patres quando
ualent in eandem distinctionem trahere [illegible]
[illegible], quos asserere jam non dubitat sua sententia.
Sed de hac [illegible] [illegible] est, nunc
autem difficultatem perstringo. Cum enim [illegible]
[illegible], ut spero jam satis, quis generatim
sit [illegible] intellectus; nunc qualis
[illegible] renouo et [illegible]
Quod si adhuc [illegible] [illegible] quorsum
me urget, contendam ut uocabulorum ita ut in
mea causa idem dicam, aduersarii autem hinc
amplius possint obsistere, quoquam proinde qualis
sit huius diuini libri [illegible] hac uoce
in hac difficultate antiqui utuntur frequentissi-
mi) bona ne an mala, turpi an sancta, ille-
cebra an Spiritus Sancti dictatum. Ubi uereor,
ne quis existimet, me quaestionem existere, quam
utilius etiam [illegible] propositi
sed facilis hinc quidem et quantum sentio perex-
pedita est responsio. Nam si, ut fidenter me [illegible]
[illegible], minimo ueterum adhuc interpretum incom-
modo, et sine ulla jactura laudis sanctissimorum
et doctissimorum uirorum, possum libro diuinitus
inspirato, atque adeo libere diuinae, ac scripturae
Canonicae sanctitatem, [illegible], bonitatem asse-
rere non congruentem modo, sed etiam necessarium
existimaro in libris diuinis non modo nihil latis
et mali est, [illegible] nec [illegible] quis non [illegible]
ne [illegible] [illegible] [illegible] gerere et
[illegible] maximi momenti, et rem expedire
non solum [illegible], sed omni contentione requiren-
dam. [illegible] modo quolibet in periculo
[illegible] libere [illegible] et [illegible] opinio [illegible]
ex humana imbecillitate humanorum scriptorum
qui quamdamnis praeclari nominis, tamen propter
fragilitatem [illegible] humanum aliquis
[illegible] [illegible]; quis non intelligit [illegible] plane
[illegible] [illegible] et accipi [illegible]
[illegible] Dei causa [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

et [illegible] turpissima omnia libro [illegible] divino impie non minus, quod amentis [illegible] tribuit; [illegible] authores nostros doctissimos etiam et Sanctissimos contra dementissimos [illegible] audaciam ... eponis, turpitudinis et illecebræ passim [illegible] tam hanc litteram accersunt: nonne armant hæreticos contra nos, quia profligent? nonne [illegible] quia prosternant? [illegible] ergo meum officium non honestum modo, sed etiam necessitas. Itaque ad majorem dei gloriam et ad onus ministerij nostri, quod est ædificatio continens et defensio Ecclesiæ dei, quæ columna est et firmamentum veritatis, res procedat.

3 [illegible] omnes antiquos [illegible] grammaticalem quem recentiores interpretes vocant [illegible] ego eum communi [illegible] libro [illegible] superiori Capite [illegible] tradit in præfat. [illegible] ego [illegible] extemporæ [illegible] plu, ~~[illegible] quæ non subjicio~~ mox subjicio, sine satis pro copia maxima; [illegible] enim numero, certe authorum splend[illegible] nomine rem totam absolute conficiant.

4 [illegible] genes sicut superiori capite exposui, duo [illegible] cipue modis sentiebat narrationem huic libro sub[illegible] posse fabulam dixi: primo quia nihil prorsus haberet verum etiam et hystoricam narrationem appell[illegible] [illegible] cum maxima poeticis luminibus et amplificationibus circumvestitam et exornatam, sicut hæc Salomonis; secundo autem quia diceret hanc hystoriam amorum, quos hic Salomon dom[illegible] lit, quantum in littera est, et in ipsis amoribus neglectissimam, et irrisione ac contemptu dignissimam. Enimvero in prima [illegible] Spon[illegible] [illegible] Sponsam [illegible] hujus actionis, et utriusque comites memorat, voluit hæc omnia [illegible] [illegible] nisi (inquit) extra eos qui [illegible] [illegible] salvati sunt. Et infra: [illegible] Non [illegible] latent secreta, nonne indigna sunt [illegible]

5 [illegible] authoritati adstipulatus maximus Hieronymus [illegible] Damasum ita effert scriptum [illegible] amplissime [illegible] probare satis: Origenes cum in cæteris libris omnes vicerit, in Cantico Canticorum ipse se vicit... [illegible] in eo completum esse quod [illegible] introduxit me rex in cubiculum suum. [illegible] præcipitatus [illegible] nominibus [illegible] magistrum nemo nisi [illegible] negabit.

[illegible] vir item magnus [illegible]
[illegible] scriptor d. Gregorius. [illegible]
[illegible]
[illegible] ne [illegible] amplius [illegible]
accedat, usque ad [illegible]
[illegible] exteriora [illegible]
ad exteriorem sententiam [illegible] que po
ut leuet, [illegible] opprimat, et aggrauet. [illegible]
uerba [illegible]
enim occidit [illegible] exempla [illegible]
[illegible] regit [illegible] [illegible] pmendo
[illegible] palea abijciat, [illegible]
[illegible] humanę conuersationis [illegible] dientes [illegible]
[illegible] debemus [illegible] accedit [illegible]
optamus, nihil diuinitus sentire possimus. Qui enim
deum sequitur, imitari debet quotidie [illegible]

Post Gregorium audiamus item et d. Bernardum. Nihil (inquit serm. 73. nº 2 [illegible] in Cant.) nihil mihi, et litterę huic, quę gustata cas sapit, glutita mortem affert: sed enim quod in ea tectum de Spiritu Sancto est.

Richardus Victorinus cum in ~~[illegible]~~ Commentarium suum quem in selecta huius libri loca [illegible] preter ad uerbum exscripsit Origenem presertim et d. Gregorium; quare nix est cur eius [illegible] dicta [illegible] afferendo. Eamdem rationem secuti sunt alios etiam inuenies [illegible] [illegible] quę [illegible] [illegible] suffecit, profecto satis, nisi etiam plurius [illegible] mis; piget enim, tantos uiros, [illegible] mus, et ueneramur (nam par est, iustumque est officium) non etiam posse in omnibus ~~[illegible]~~ sequi, et illis penitus consentire.

Verum nihil contra meam sententiam nominibus obstantibus nobilissimorum, et sanctissimorum Scriptorum, constantissime [illegible] eos a uero [illegible] se, cum obiectum litterale Cantici Canticorum [illegible] monis impiantur, et pernicici accersiuerunt. Nego enim eius libri esse fabulam nugacem, et indecoram et ~~[illegible]~~ linguam carnalem, et [illegible], quod Origenes ~~[illegible]~~; nego hunc librum ad turpia uerba profani amoris sese inclinare nego exteriorem [illegible] rebus, et rite intelligatur posse legentium animos opprimere et aggrauare, nego hanc litteram [illegible] dere; nego humanę conuersationis uerba hic audientes, si uelut fas, et officium pudoris et reuerentia sacrę litterę postulat [illegible], nihil diuinitus posse sentire; nego qui deum sequitur [illegible] quidquid naturalem hęc litt[illegible] sonuerit calcet non posse in [illegible] inquirere, ~~qualem d. Gregorius [illegible]~~ [illegible] et d. Gregorius [illegible]

frequentissime, religionis causa nomino: et neg [illegible] ~~d. Bernardo~~ adversus D. Bern[ardum] nihil utile esse posse nobis ex hac littera, neg eam gustatam sapere perniciose carnem; nego sapienter glutitam afferre mortem [illegible] oporteat eum praeditum esse [illegible] [illegible] et stylum informare qui [illegible] [illegible] sua marte pertractavit, de omnium fere confessione etiam adversariorum [illegible] clarissime, Theol[ogus] [illegible] pere de tous Theologis. [illegible] suffragio et authoritate [illegible] propositi [illegible] solutionem, ut quod [illegible], non temere aut impudenter, sed verissime ac [illegible] videar sentire. Gravissimus author [illegible] Cap. 3. Concl. [illegible] [illegible] Sa. Aug. author [illegible] [illegible] paucioribus reclamantibus firma argumenta Theologo sufficere, et [illegible] [illegible] n. Tunc si sit inter Patres de re Theologica dissentio, non est [illegible] rationem [illegible], quae utriusque partis authores ~~[illegible]~~ obtinuit, inquirere; et habet jure locum quod [illegible] homo dixit [illegible] Antonius apud Ciceronem l. 2. de Orat. [illegible] Equidem cum colligo argumenta causarum, non tam ea numerare soleo [quam] pendere. Superius autem conjiciebam pro jure de Hieronymi [illegible] communi [illegible], qui Cantici Canticorum litteram [illegible] loqui et impuritatis accusavenunt, eoque Origenem [illegible] in ijs operibus, unde sententia paulo ante [illegible] [illegible] praestat audire ex ipso S. Doctoris oraculo, quid ~~[illegible]~~ de re perspicue asserat, quam ~~[illegible]~~ conjecturis insistere. Ille autem ita loquitur Contra Jovinianum l. 1. n. 30. Transeo ad Canticum Canticorum, et quod ad [illegible] totum putat esse [illegible] [illegible] continere sacramenta [illegible] [illegible] Doctor [illegible] [illegible] duo perfecte [illegible]; ad primo [illegible] [illegible] mihi asserit ut non impudenter a[illegible] [illegible] [illegible] si et frequentissime [illegible]; deinde [illegible] ut cum ille vir [illegible] fiteretur in [illegible] C. 5. se non satis idoneas reperire rationes, ut hanc litteram Spiritus Sancti [illegible] [illegible] judicaret, nisi quod ad [illegible] communis [illegible] [illegible] se satis collegisse. [illegible] haud fuisse in sua numeratione satis [illegible]

tus Hieronymus ad Pammachium et Oceanum. sensent ep. in Vallars. edit. ep. al. 65. Ibi enim asserit quod quamvis velit esse [illegible] in Origenis laudem, vel in quam rationem intelligi. Testatur eam sententiam sibi excidisse in fervore adolescentiae, cum tamen hominis alij sint sensus [illegible], alij senis; etenim ut Virg. Ecl. 9 sapienter

Omnia fert aetas, animum quoque

deinde in Commentarijs Origenis [illegible] [illegible] vat se nihil judicare de ijs, quae vel dogma [illegible] ad fidem pertineant; sed tantum laudasse [illegible] simplicem interpretationem et ingenium. [illegible] [illegible], quare Origenem aliquando [illegible] [illegible] duo loca sunt, in quibus eum laudavit praefatiuncula ad Damasum in homilias cantici canti[corum] [illegible] logus in librum Hebraicorum nominum. [illegible] [illegible] [illegible] simplex interpretatio atque [illegible] ampla voce laudata est. Laudavi interpretem non dogmatem, ingenium non fidem; Philosophum non Apostolum [illegible] n. 2. et infra [illegible] in eadem Ep. [illegible] mihi [illegible]: Origenes cum in ceteris libris omnes vicesit, in Cantico Canticorum ipse se vicit: nec formidabo sententiam [illegible] illum doctorem [illegible] [illegible] [illegible] nam.

vindex et optime [illegible] illum [illegible]
dicas [illegible] Hieronymum contrariam sententiam ad
quam vir meliorum rationum sponte impellebatur
facile suscepisset. Neque enim S. Hieronymum
debemus intelligere ~~[illegible]~~ ibi dixisse
Canticum virginitatis solum continere sacramenta, quatenus de Christi mysterijs explicatur. [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] virginitatis continere sa[illegible]
sine difficultate res haec est, quemadmodum despondet Apostolus Ecclesiam uni viro virginem
[illegible] exhibere [illegible]
S. Hieronymus hanc rem in problema convertit, et pestilentissimi haeretici respondent mendicis, compertissimum est eum locum de
[illegible]. Neque [illegible]
S. Doctor multa ibidem ipsa ex Cantico mystice
traducit; id enim minime officit, quominus id
quod ex illius testimonio contendo. Suscipit S. Doctor probandum Canticum Canticorum totum virginitati continere sacramenta. Hoc propositum ut
confirmet, non tamen ~~librum~~ Salomonis librum
interpretandum assumit, sicut prope finem rei
orationis ingenue aliis expressis ~~[illegible]~~ confitetur ~~profitetur~~; sed evincit tantum
exemplorum pondere ac numero, quantum viro
diserto et non imparato aliquid persuasibile probabile efficeret, quod de [illegible]. Ratio rei
quaestionis postulabat, ut duplici via id probaret. Evinceret enimvero Canticum Canticorum totum virginitatis continere sacramenta
si id ~~[illegible]~~ ostenderet ex vi et ratione tum
sensus litteralis, tum mystici, iuxta quos
explicari Salomon [illegible] [illegible]
perinde facit a re alienum, dum utitur multis
exemplis ad rem suam confirmandam ex sententia libri mystica petitis, de quo quaestio vertebatur. Sed profecto illud fecundum, quo
S. Doctor suam controversiam amplificat, non
defecisset alicunde copiae ac sententiarum, ut
totum librum ad institutionem rationis litteraliter traduceret, si voluisset; velut ostendunt
semina ipsa, vis, et principia rerum quas ibi
partim excogitat, alias ipsa mysteria exornat, quae
huic litterae supponit. Et certe ipsum etiam
libri litteralem sensum et [illegible] non negligit.
neque fuere illi de castitatis laude dissita
ob quam pronunciavit Canticum Canticorum
totum virginitatis continere sacramenta. Inde enim est hoc exemplum procul dubio, quod

litteralem unica rerum amicae castitas commendat, etiamsi nulla prorsus illi subsit mysteria: At nos ne putaremus eum amorem carnis [illegible] nuptias significare corporeas, illico exaudit hac ratione et ait: vulnerasti cor meum soror mea sponsa. Ubi sororis nomen est, suspicio mali amoris excluditur [illegible] ita maximi et sanctissimi [illegible] de [illegible] etiam et sanctissimorum virorum sententiam [illegible] doctorum omnium [illegible] ore et confessione divinissimi [illegible] litteralem, et Deo dignam authore castam et incontaminatam integritatem.

[illegible] ne plurimis etiam contendam hunc librum non esse perniciosum? non mortalem? possem nos in suis etiam verbis veteres [illegible] litteralem [illegible] sanctitati [illegible]? Piget profecto talia tenere, et hoc modo orationi [illegible] [illegible] [illegible] quod aliquis contra nos [illegible] opponi [illegible] personas accipientes hominum, quos etiam pie veneror et cum honore ac religione numero, multis [illegible] quod et obscurum fidei et confessionis meae contrarium [illegible] litteralem. Hoc unum dico, et affirmo, Sanctos et doctos Patres ex quadam imbecillitate et infirmitate humana inconsiderationis [illegible] et non digna de hoc libro sentirent, quos, non est dubium, omnes contra suas ipsorum partes et asserta fuisse constituros, et militaturos, si res tulisset ut contra impudentia [illegible] insurgerent [illegible] plus [illegible] malitiose asserentis, quam quod ipsi asseruerunt. Nam Theodori Mopsuesteni deliria ut confutarent, non tantum Patrum requirebant [illegible], ut nec ultimam litteralem vim et bonitatem libri supreme investigarent. Satis fuit illius deliria [illegible] esse manifesta, libri tum litteram [illegible] necesse fuit percontari. Quis autem non fateatur, si vel ab Hieronymus, sic alii [illegible] singuli Patres singulos Jovinianos habuissent, fuisse protinus futurum, ut omnes et castam integritatem, et veritatem et vitam in hac littera eminenti Hieronymo inquirerent, neque hac parte nobis relinquerent tam veri et necessitatis?

[illegible] amoris [illegible] huius libri intelligenda [illegible] soror [illegible] est [illegible] in littera etiam est, suspicio mali [illegible] [illegible] propter impuritatem aliorum etiam [illegible] amorem [illegible] affirmabatur, sumpto sancti viri testimonio [illegible] Commentario supra Ecclesiasten [illegible] litteralem [illegible] litteram [illegible] spiritualem [illegible]

"Vileat autem Hieronymus, non amplius [illegible]
imaebit. Dixerint licet Patres omnes Ecclesiastica
[illegible] Canonicam esse canonicam esse per-
[illegible], ~~[illegible]~~, profanam; [illegible]
[illegible] tandem aliquis et omnium minimus
[illegible] (ego [illegible]) non amplius [illegible], ita
ut pietatis animi causa sibi liceat litterum di-
vini jam libri a tam grandi reprehensione libe-
rare; permittat ille se habere sui propositi ratio-
nes satis æquas et bonas; quis etiam maximo-
rum Patrum in reverentiam divinæ Scripturæ
eum facere non permittat? " Nam nec Petrus
" quem primum Dominus [illegible], et super
" quem ædificavit Ecclesiam suam, cum secum
" Paulus de circumcisione postmodum disceptas-
" ret, vindicavit sibi aliquid insolenter, aut
" arroganter assumpsit, ut diceret se primatum
" tenere, et obtemperari a novellis et posteris
" sibi potius oportere. Nec despexit Paulum
" quod Ecclesiæ prius persecutor fuisset, sed
" consilium veritatis admisit, et rationi legitimæ
" quam Paulus vindicabat facile consensit, [illegible]
" [illegible] nobis [illegible] tribuens, [illegible]
" [illegible] nostra [illegible], sed quæ aliquando a
" fratribus nostris utiliter, et salubriter [illegible]
" sunt vera ac legitima, ipsa potius nostra duca-
" mus. " Ut hactenus cum S. Cypriano loquutus
sum [illegible] edit. Baluz. Postulo ego
a Sanctis Patribus, ut litteræ divinæ innocentiam
[illegible] mihi de antiq[illegible]
ipsorum obloquutionibus vindicare permittant.
Non enim mea unius sententia est in quantis
libet Patrum consensu contra hanc Sal[illegible]
pharam non videri firmas satis rationes illorum
qui contra illam pronunciarunt. Animadvertit
hanc rem perspicue jam ipse sæpius in [illegible]
[illegible] laudatus Ghislerius in sua præf. c. 5.
quare non modo [illegible] temere, sed et vere et sapi-
enter pronunciavit " Quamquam hæc ratio (in-
" tellige ob quam contendunt litteralem hujus libri
[illegible] de Salomone) [illegible] videatur
" [illegible] Spiritum Sanctum [illegible]
" ad eorum historiam contexendam, quæ duo conjuges
" amatorie fecerint, sic in genere simpliciter me [illegible]
" [illegible] possit [illegible]
" etc. " Nonne igitur liceat insurgere Christiano
[illegible]
[illegible] Scripturæ contra frequentem etiam Patrum
doctrinam, et pro verbo veritatis [illegible]
[illegible] facere non est dubium; est enim necesse.

[illegible] et quod ratio libere fateor, imo ratio [illegible] potius in causa nec ullam sanctorum Patrum [illegible] catenam, nec ullam concordem doctrinam [illegible] in unam [illegible] et longe frequentissime [illegible] frequen[illegible]

ego quidem illam appello [illegible] omnes uno [illegible] omne [illegible], quod antea [illegible] examinaverint a[illegible] perpenderint, et perpetuo plane [illegible] obtinuerint. Quamdiu autem omnes licet etiam Sancti Patres [illegible], cum dubitare [illegible] et [illegible] appereant [illegible]. Egregie hac in re Melchior Canus post [illegible] inveni l. 7. c. 3. de locis Theolog. qui [illegible] non [illegible] pariter [illegible] *simpliciter docuisse cognos*[illegible] *intelligere absque ulla* [illegible] autem in [illegible] litterg [illegible] apertum, et perse[illegible] consentientem [illegible] Patres [illegible] sententiam [illegible] nemo [illegible] intellexit [illegible] quidem } [illegible]
Neglexisse est ex jam dictis compertum, et [illegible] } *docuisse*

[illegible] nulla [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] habe in h[illegible] Orig[illegible]

[illegible] lexit, qui cum ad [illegible] arbitrarentur [illegible] nec mane neque ad eam cognationem [illegible] earum [illegible] autem illius ingenium [illegible] [illegible] qui [illegible] set [illegible]. Neque in hac materia [illegible] constabit [illegible]

[illegible]

Hunc secuti sunt deinceps Patres frequentissimi, et illius
[illegible] interpretis admiratione tanti ingenii
[illegible] modi illum non solum imitati sunt, sed etiam ma
gistrum adhibuerunt. Transiit proinde contemptus hujus
sacrę litterę ex Patribus deinceps in minores interpretes,
quasi hereditario quodam, et ut dicunt fidei commis
sario jure. Fit ideo, ut si Origenes non satis fuit in hac quę
stione diligens, Patres eius tempori proximiores eandem
et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] illum magistrum admirantes et eius inseruis
setantes, quam quod alter illum investigant; minores
interpretes majorum verenti authoritatem, si etiam
[illegible] [illegible] dones non multum probaverunt, [illegible]
[illegible] de se confitetur omnes commiserint, hu
[illegible] improbandam tamen et ipse earum opiniones
[illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et quod ad i[illegible]
[illegible] e[illegible] [illegible] Ecclesię [illegible] in [illegible]
Factum fuit ideirco, ut solet, ut ignorantia sententię
litteralis hujus libri pedetentim quasi in causam quan
dam religionis pertransiens major in dies evaserit.
Utrum me aliquis temeritatis accusat, [illegible] Patres
antiq[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ignorantię noto circa libri
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
calluerit. Etiamsi enim singuli patres aliquid de
hac re attigerunt, et explicarunt, et ita singuli
aliquid in publicum sacrę doctrinę contulerunt ipsi
hanc litteram interpretantes, ut non desperem omnes
[illegible] [illegible] litteralem, quam [illegible] [illegible] [illegible]
thoritate et scriptis testimoniis eorundem confirmare
ac roborare, qui hoc officium universim vituperare
visi sunt (ita enim veritas se se prodit, ut tandem
etiam ab invitis et non putantibus emergat) tamen
[illegible] [illegible] singuli [illegible] [illegible] [illegible] ergo [illegible]
ignoraverunt. Ignoravisse enim illos evincit quia
neglexerunt. Si enim cognovissent, nunquam litteras
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tam optimum et
omne [illegible] perfect[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
lumen Jac. c. i. 17. contempsissent. Cum enim sicut
Hieronymus testatur in Abd. c. i. in tribus volumi
nibus Salomonis Canticum Canticorum quanto [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quidquid Richardus [illegible]
[illegible] sibi voluerit et intellexerit cum scripsit in Pro
logo in Cant. Canticum Canticorum si exterioribus verbis
attenditur secretum non est, ubi potest aliud videri in
telligere, quam ut sibi perspicientate loqueretur: hęc
obscuritas ad hęc nostra usque tempora adeo perseveravit,
ut quantum sciam nemo unus in hac littera expli
canda tam fuerit felix, ut non sibi probabiliter re:
clamaretur. Enimvero Doctissimus Calmetus hac in
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] labore [illegible] effecit [illegible] [illegible]
meis plurimum sua inventa et conjecturę afferrent
[illegible] metam tandiu velitam et non sperata[illegible]
[illegible], attingerem; sed et idem adhuc difficultates
sentit, et plerunque de rebus quas dicit magis con
jicit et dubitat quam definit; et cum sit tam recens
et eruditus, et doctus, affert mihi optimam asserendi
causam neminem ex omnibus interpretibus ante hanc
diem litteralem sensum Cantici Canticorum [illegible]
[illegible].

[illegible] sane [illegible]
quod [illegible] patrum sanctorum, ubi res [illegible]
[illegible] in contro[illegible]
[illegible]
[illegible] imprudentiam et excusandam ipso:
[illegible] notam et perspectam ipsi Origeni confite[illegible]
[illegible] quae imo amplificant. Ita [illegible] consenserit [illegible]
[illegible]
[illegible] corruptus [illegible] omn[illegible]
[illegible] noces post se traxit, qui nostrum seculi magis [illegible] et alienum eruditum facilius adsequuti erant, et exscripserunt, quam ut vellent rationes inquirere, [illegible] si adverea homines [illegible] librum posset fieri causa gravissima.
[illegible] videamus quas hic gravissimas Patres antiqui rationes
15 [illegible] teralem sensum Cantici Canticorum [illegible] e possessione sua divinitatis et gradu deturbare. Origenes [illegible]
[illegible] ut fabulis: nonne indigna sunt Deo? S. Gregorius [illegible] plenaque turpitudinis et vetustatis. Inquit enim: [illegible] amoris nostri verba se [illegible] inclinat.
[illegible] Deum sequitur, nunc jam quidquid vetustum so[illegible] erit [illegible], et in verbis vetustis solam vim [illegible] [illegible] inquirat. S. Bernardus supra allatus mortem ex [illegible] timet, hujus litterae, ita illi sapit carnem. [illegible]
[illegible] et a [illegible] verissima ex omnibus loquitur, et omnium mentem [illegible]
[illegible] dixerunt quod hic accipitur sponsus ad litteram ipse [illegible]
[illegible]
[illegible] amor inter sponsum et sponsam potuerit esse licitus: utpote infra limites matrimonii contentus, [illegible]
[illegible]
[illegible] descriptio amoris [illegible]
[illegible]
[illegible] scripta [illegible]
[illegible] partis [illegible]
15 [illegible]
lectorem remittam. At Origenes ut occurram, mihi vero descriptio maritalis charitatis neque futilis in[illegible] [illegible] videntur neque inutilis, neque indigna Deo. Nam cum Apostolus 1. ad Cor. C. 7. praescripserit disertis verbis haberi utiliter uxores ab iis, qui eviant fornicationem [illegible] praeceperit: uxori vir debitum reddat [illegible]
[illegible] afferre verbis vulgarissimis: mulier sui corporis [illegible]
[illegible] sui corporis potestatem non habet [illegible]
[illegible] ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, et

[illegible] reuertamini in idipsum. Et [illegible]
uxori [illegible]; quere solutionem [illegible] repre-
[illegible] cum uxore sollicitus est, quæ
[illegible]
autem nupta est [illegible]
placeat uiro: cum talia Apostolus scripserit, quod
autem dico Apostolum [illegible] Christus et Spiritus
Sanctus talia scripserit; ut enim frequens est in
ore Chrysostomi velut in C. 1. ad Galatas n.
Cum Paulum dico, virum ipsum Christum dico,
scripsit enim inspirante spiritu Christi; nam
quam fuerit memorariens eundem et Christum et
Spiritum Christi, quasi in exemplum sanctæ mari-
[illegible]
charitatis, hic inspirasse Salomonem, ut non plu-
beret quam amores jam duorum adhuc corpore
virginum, et eorum qui copulam carnalem si-
mul nondum senserint [illegible]
[illegible] Christo nae, inquit Origenes, [illegible]
Minime vero; nam Deus ipse matrimonium insti-
tuit, sicut doctrina est firma et communis ortho-
doxæ [illegible] Sponsos coniungit [illegible] evan-
gelium Matth. C. 19. 6. eiusdemque rem sacram
benedixit Gen. C. 1. 28. non ad vulgarem sed ad
magni sacramenti rationem, testante apostolo e-
phesios C. 5. 32. Sacramentum hoc magnum est.
[illegible] autem hunc librum S. Gregorius videtur turpitudinis
accusare, duo sunt diligenter hic attendenda. Primum
est [illegible]
[illegible]
[illegible] quod
[illegible] summa privi[illegible].
Alterum est, quod constanter assero, nam [illegible]
[illegible] vocabula [illegible] reprehendit, quorum
[illegible], et significationem [illegible] intellexit. [illegible]
[illegible] ille, nominantur enim [illegible]
[illegible] notat qua-
si turpia verba amoris nostri. Reperiet infra le-
ctor uberem explicationem et rationem singularum
[illegible] in decursu [illegible] appetunt [illegible]
[illegible] explicandis locis [illegible]
[illegible] Nunc animad-
[illegible] sit satis, nam Hebræi passim legunt amo-
res, ubi nos ubera et mammas; si [illegible] locis
[illegible] Gregorius legisset, nunquam profecto foeditatem re-
prehendisset [illegible]
nis, charitatis et amoris nominibus (nam hæc omnia
[illegible] in idem recidunt ut docet Orig. [illegible] et apud nos sunt synonima)
piissime delectatur. Femora etiam in hoc libro ni-
hil verecundiæ sonant incongruum, si pro quare
stent, probe attenderis. Cap. 7. 1. inquit Salomon:
iunctura femorum tuorum sicut monilia, quæ fabri-
cata sunt manu artificis. Sensus [illegible] est (nam
probabiliter ne sic interpreter in [illegible] hore [illegible] contexta)
iunge femora tua monilibus ab egregio artifice

elaborantur. Quid uaquam foedum, quid non honestissi:
mum sub his uerbis est? Addo propterea. Videri po:
test foeda umbilici mentio sequenti uersiculo: um:
bilicus tuus crater tornatilis [illegible] indigens
poculis. Ego enim sic intelligo: umbilicum tuum
[illegible] gemma pretiosa sicut craterem tornatilem
al' operi lamina pretiosa, et gemmata sicut cra:
terem tornatilem, de quo lauti uiri semper ac:
piunt sumere pocula. Ultima enim uerba re:
[illegible] redant in descriptione crateris et non re[illegible]
[illegible] ad [illegible] ornament[illegible] quo [illegible] comparandum [illegible]
imago crateris ex copia et ingenio poetae ele:
gantissimi, qui eam describendi ubertatem fre:
quentissime committit. Neque hic uel foedum ali:
quid est, uel indecorum pudicissimae Virgini.
Totum adeo litteralem sensum rimatus sum, tamen
exa[illegible], [illegible] sacri Cantici, maxi:
me lascivus ex omnibus locis uideri potest ille
[illegible] capite 7.o, ubi describit non cum
sine quadam quasi atque impetu cupiditas amato:
ria ex osculis; sed neque res hae coniugibus
foeda est, [illegible] Apostolus dicent. uxori
[illegible] reddat debitum reddat, et uxor uiro [illegible]
[illegible] igitur [illegible], ab [illegible]
ma[illegible]. Quid enim persequar non
esse inhonestam mentionem geminarum, non os:
culorum in descriptione iucundi officij, et maritalis em:
[illegible] hae [illegible] et puto, euidenter [illegible]
hic [illegible] monitio S. Joannis Chrysostomi in Cap. 1 ad
Gal. n. [illegible] 10. non enim oportet uerba nuda ex:
pendere; alioquin multa consequentur mala.
neque sermonem per se nudum examinare sed
obseruare mentem scribentis. Et si facimus littera
Salomonis non [illegible] ab omni [illegible] foeditatis
liberatur, sed legitimae suae sanctitati, ac diuinae
menti [illegible] tuti restituitur.

Primum illud de nimia seueritate S. Gregorij in hac littera
7 reprehendenda fere [illegible] ex his quae dicta
sunt; si enim reprehendit quae nec callide abscondit
nec proinde [illegible] cognouit, quae non ista est reprehendi:
[illegible] littera nimia seueritas? Sed illa potest
[illegible] etiam [illegible] demonstrari
[illegible] Sunt enim, loca Sanctarum scripturarum
ubi loquendi rationes, undique aut aeque [illegible]
[illegible] uideri [illegible] compertis, aut etiam intemperantiores si
cum littera Cantici conferantur, cum tamen illam
[illegible] simplicitatem nemo unquam sacro scrip:
tore [illegible] aduenerit indignam, neque Spiritu sancto
[illegible] dicit Scriptura Gen. C. 26. quod [illegible]
Abimelech rex Palaestinorum [illegible]
[illegible] (Isaac) iocantem cum Rebecca uxore

sua et accersito eo ait: perspicuum est, quod uxor tua sit. Non est hæc narratio nec levitatis accusanda, nec indigna sacra Scriptura dicenda. Quis Ruth reprehendit Scriptorem eo quod c. 3. describit fœminæ laudatissimæ audaciam nesciente [illegible] absconditæ, et discooperto pallio a pedibus Booz se projicientis. Author libri Esther c. 2. diserte dicit, quod rex [illegible] publice in loco [illegible] super solium regni [illegible] est eam; neque abhorruit factum vel a majestate, vel a pudicitia. Sunt illi igitur severiores, et rigidiores æquo et iusto censores, [illegible] a sacris litteris Cantici Canticorum [illegible]. Nam aliter quidem nos docet S. Hieronymus Ep. 107 ad [illegible] [illegible] esse [illegible] cum magna cautela legendum, ne sub carnalibus verbis spiritualium nuptiarum epithalamium [illegible] gens vulneretur lector; quippe Christianus mysticam [illegible] intelligentiam hinc decerpere quam litteralem materiam, quod fere omnibus libris veteris testamenti hodie commune est, in quibus scripta sunt, quæ in figura contingebant antiquis et [illegible] nostram 1. Cor. C. 10. 11. Simus autem dementissimi, nisi nunc serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ, sicut vult Apostolus Rom. C. 7. 6. Verum ex his omnibus [illegible], et prudenter, et cum cautela legatur, ut ne sit utilis et sancta littera Cantici Canticorum, sicut reliqua scriptura antiqui testamenti.

Unde [illegible] postulat, ut etiam S. Bernardo respondeat, qui ex huius litteræ [illegible] mortem; quod [illegible] accepisse [illegible] litteram [illegible] novi frat., et præciperet hic in verbis veteribus solam novitatem esse requirendam. Multa quæ hoc loco essent dicenda prudens omitto; humanum [illegible] litteræ, quæ a litterali [illegible] da sit, proprius et peculiaris erit sermo. Nunc ut eiusmodi postulatis duorum Patrum Sanctorum satisfaciam, duo conabor præstare: primum erit, ut ostendam, quantumvis hæc littera de charitate ac dilectione carnali sit, [illegible] esse de charitate sancta et laudabili; nam dilectio maritalis sancta est, et in verum sanctum [illegible] non mortalem, sed vivam, et ex instituto fere sanctarum scripturarum in canonica doctrina omnino necessariam. Alterum erit, ut contendam ex verbis Apostoli quæ S. Gregorius adhibet contra causam libri huius Sancti: littera occi:

~~[illegible] Salomon [illegible]~~
~~[illegible] Non deest tamen neque [illegible]~~
~~[illegible] fœminina [illegible] neque ideo [illegible]~~

[illegible] hanc literam audiens [illegible]
20 [illegible] seruitute [illegible]
[illegible] in diuinis Scripturis se accommodat ad utilitatem non [illegible] hominum, sed etiam carnalium. Cuius rei author est, ac testis simul Apostolus 1. Cor. [illegible] dicens, [illegible] fratres, non potui uobis [illegible] loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Nisi igitur Cantici littera pro sua conditione accommodata est hominibus spiritualibus [illegible] non est [illegible] ut [illegible] appelletur mortalis. non [illegible] universim in Ecclesia existimetur. Si enim quis ad D. Bernardum [illegible] suos monachos orationem instituerat quae [illegible] relata est ex 1. Cor. C. 7. ubi fit sermo de iis qui matrimonio copulantur, [illegible] et [illegible], et operam, ut dicitur prouerbio uulgo [illegible]. Sunt et alia multa in Apostoli scriptis, quae non [illegible] accommodata uideantur, de uirginibus, de uiduis, de seruis et dominis carnalibus, quae tamen [illegible] dicere, [illegible] nouerit, [illegible] rationi non faciant. Clamat enim Sacra Scriptura ex ore ipso Apostoli: sapientibus et insipientibus [illegible] Rom. C. 1. [illegible] multo magis [illegible] in Ecclesiae republica [illegible] carnales homines et matrimonio mancipati quam spirituales. In quo diuinae prouidentiae ac [illegible] miraculum [illegible] longe praeclarissimum. Nam per Salomonem Ecclesiae suae donauit Spiritus Sanctus carnalem scripturam, sub cuius allegoria et littera, et sacramento omnia fere sacramenta spiritus continentur. Ita ut unus atque idem liber et spiritualibus hominibus esse in delicijs posset, qui ex illo sacramenta [illegible] expiscantur, et etiam carnalibus, ut [illegible] praecepta et [illegible] intelligerent [illegible] ueritatis [illegible] Cantici [illegible] litteram [illegible]
21 [illegible] difficilis [illegible]
[illegible] adducor ut credam Sanctum Patrem in aliam sententiam uerba Apostoli [illegible], atque Apostolus [illegible] praecipue. Ea uero loquendi non est infrequens Apostolo [illegible] in spiritu contraponat, quare uidendum est, quid sub illis uerbis intelligat. ad Rom. C. 2. v. 28 et 29. non qui in manifesto Judaeus est, neque quae in manifesto in carne est circumcisio, sed qui in abscondito Judaeus est, et circumcisio cordis spiritu [illegible] littera,

[illegible] h

[illegible] est, litterę ~~[illegible]~~ [illegible] aliquid proximum aqua cum Apostolus idem dicit umbram vel figuram, quę [illegible] apud [illegible] lum reperiant non infrequentes. [illegible]

C. 7. 6. nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus et non in vetustate litterę. In novitate spiritus, inquit, nempe quam parit fides Christi, et non in [illegible] litterę, nempe quę tota incubuit legalibus figuris. Eamdem enim et legem [illegible] appellat idest mortuam et inefficacem salutis propter figuras quę ad Gal. C. 4. 9. vocat infirma et egena elementa, et ad Coloss. C. 2. 17. umbram futurorum appellat, et ad Hebr. C. 10. 1. umbram [illegible] futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum [illegible] ad Cor. C. 10. figuras appellat. Est proinde facile [illegible] Cor. C. 3. 6. dicit litteram enim occidit [illegible] et fere locum videtur mihi tota fere interpretari ad Galatas epistola, quos dicit evacuatos a Christo, si in lege justificantur, et a gratia excidisse. C. 5. 4. Memoratum ~~[illegible]~~ enim locum littera occidit, cum D. Gregorius [illegible] videri potest illum [illegible]: primo quia Canticum Canticorum [illegible] quę ad antiquę legis matrimonia, et ad [illegible] spectant, videri vellet potest S. Pater [illegible] librum esse mortalem ijs posse, qui judaico [illegible] vellent matrimonia celebrare; secundo autem potest videri dicere hanc litteram [illegible] thalam, quatenus etiam naturales amores prę se fert pudicorum coniugum sed carnalium si primo S. Doctor intelligeret, ego etiam [illegible] authori acquiescerem. Sed ea cura nunc est [illegible], neque ad [illegible] iam fuit; neque aliquid causę est, cur potius Canticum Canticorum ob id a Christianis [illegible] [illegible] quam reliqui libri [illegible] teris testamenti; nullus est enim qui non aliqua legalia habeat hodie obsoleta. [illegible] enim si res haberet quis non illos iure impeteret, [illegible] Galatis Apostolus [illegible] nolite iterum [illegible] servitutis continen, quoniam Christus vobis nihil proderit. Hęc igitur haud mens est S. Gregorij. Verum si naturalem [illegible] quantalibet [illegible] de scriptum S. Pater reprehendit, [illegible] plurimum veneratus, audeo tamen dicere, hanc rem non sub [illegible] significatione [illegible] quam Paulus improbat, et dicit occidere. Christus enim legalia antiqua abrogavit, naturalem non venit solvere legem, sed adimplere Matth. C. 5. 17. et vel [illegible] [illegible] orationem [illegible]

[illegible] Parma
[illegible] quaerunt, qualis sit litera Cantici Canticorum
et mutata sit, nec ne disputant. Partem probabilem
[illegible] minime probabilem illi elegerunt, et [illegible]
[illegible] interim [illegible] [illegible] etiam [illegible]
[illegible] cumulaverunt. Quid enim tam improbabile
est, quam sine litterarum, sive literalem sensum
sanctae ac divinae Scripturae a Christianis [illegible]
fidelium et piorum abhorrere? At quando dete-
rius, cum quid communiter dicimus, quae penitus re-
petere, quae tamen vitio humanae infirmitatis
etiam in scripta irrepserunt Sanctissimorum et
Doctissimorum Patrum? In quo tamen ipsos er-
rare tantum abest, ut eos reprehendam, quin
potius eos maxime et probo, et commendo.
Nam ~~velut~~ quamvis obstetrices Aegyptiae
conservaverint mares Hebraeorum quia ti-
muerunt Deum, et responderunt Pharaoni:
Hebraeae priusquam veniamus ad eas pariunt
[illegible] et quia timue-
runt obstetrices Deum [illegible] eis domos
Exod. C. 1 quia in [illegible] non com-
miserunt formalem peccati malitiam. Et ve-
luti Jacob arripuit primogenita Esau cum di-
xit [illegible]: ego sum filius tuus primogenitus
Esau Gen. [illegible] cuius res nihil de alle-
goria [illegible] simpliciter
et hystorice considerantes, si causam proxi-
me requiramus mentitum putabimus. [illegible] enim fe-
cit ut putaretur esse, quod non erat ipso S. Au-
gustino teste in libro Contra Mendacium C. 10:
Sic si etiam viri sanctissimi et doctissimi im-
prudenter aliquid errarunt in verbo, [illegible] (In multis enim offendimus omnes Jac. C. 3. 2.)
de non carent quatenus militarunt in Eccle-
sia [illegible], et bonam conscientiam.
Finis enim praecepti est charitas (seu bona
voluntas) [illegible] et con[illegible]
[illegible] de non [illegible] apostoli ordinem con-
tineam [illegible] Addo etiam, si quis
[illegible]
intelligeret, et errore [illegible]
ret subesse divinis verbis, et prout ipse me-
rentur iudicaret ac censeret, fidus res velut
sanctas et [illegible] authenticas [illegible]
commendaret, [illegible] libe-
ram tueri libri divini, vere tamen ac pro-
prie peccaret, [illegible]
Sancti Patres nostri fecerunt. Nam quod
libros divinos [illegible] verba quaedam quispiam

Sic aliter hanc antiquiorum scriptorum ignorantiam de litterali huius
libri intelligentia mihi videri non sine divino quodam
consilio et providentia contigisse. Attulit enim
[illegible] Dei [illegible] maxime [illegible]
[illegible]
huius litterae [illegible], [illegible]
humanae cognitione ac [illegible]
[illegible] ac fugiunt quasi lethale
[illegible] possit portendere: studiosius inquirunt [illegible]
spiritum, indeque Ecclesiae et Dei maxima [illegible]
sacramenta expediunt, aliter tanto animo [illegible]
conatu non fecissent, si ab initio litteralem [illegible]
et simplicem expositionem textus nacti, illic [illegible]
stitissent, ac requievissent

profiteaȝ se defendere, in eo quidem habere [illegible] ullam potest. Sed impius in eo esset eo [illegible] germanam et veram [illegible] [illegible] probe assequuntur, Scripturis San: ctis [illegible] ad Heren: [illegible] sua passim sub verbis divinis prædicantes) et [illegible] prædicaret quod nec Christus docu: [illegible] nec [illegible] prædicavit, qui tamen dixit [illegible] [illegible] aut Angelus [illegible] vobis præterquam quod evange- lizavimus [illegible]

[illegible] sit veritati [illegible]

suam etiam [illegible]

[illegible] ubi [illegible]

[illegible] uterque tenum habe[illegible]

[illegible] exsundis

[illegible] cap. 10. Nisi petius Romanus

[illegible] nam iuxta Ecclesiam, propter quam [illegible] et [illegible]

[illegible] nam iuxta suo uniuersare propter litte:

[illegible] magis etiam propter mysticum sa:

[illegible] inquit enim jam persuasum a me [illegible], propositumque, quod argumenti ratio, quod princi: pio capitis assumptum est, videbatur postulare. Cum enim quæreretur sanctum ne sit sanctæ Scri: pturæ litteralis ac divinus argumentis probatis [illegible] fonte peti oportebat [illegible] a contrariorum infirmatione, et a propo: siti confirmatione [illegible] propositam contra maio: [illegible] pertractatum est [illegible] argumentis [illegible] [illegible] sunt quantum [illegible] diluta satis. Nam quod reliquum est [illegible] parum urget. Existimat amorem, qui [illegible] decentius habere frequenter [illegible] inhonestum et illicitum admittitur [illegible] qui adhuc [illegible] existimant post ea quæ [illegible] cumulate ut spero satisfa:

regula est enim interpretationis divinarum scripturarum [illegible] Augustino quidem tradita et commendata tom. 3 l. 8. super Gen. ad litt. c. 1. „quam Patribus maiori fuisse antiquissimam ex commemoratis facile perspicimus; ut si Scripturas divinas litteraliter [illegible] iuxta Ecclesiæ orthodoxæ convenientiam [illegible] expositionem habeamus primariam et principem, et ante alias omnes excipiamus, ac laudemus, sin salva fide orthodoxæ doctrina videatur Scriptura litteralem expositionem non accipere, ut allegorice explanetur. Inquit [illegible] „[illegible] modo [illegible] fide veritatis ea, quæ corpora- „liter narrata sunt, corporaliter etiam accipi, quod [illegible] „remaneret, nisi ut ea potius figurate dicta intelligere- „mus, quam Scripturam sanctam impie [illegible] „[illegible] si non solum [illegible], verum etiam solidius „afferunt divini eloquii narrationem hæc etiam corporaliter „intellecta. nemo erit, ut opinor, tam infideliter pertinax „qui cum ea secundum regulam fidei exposita propo- „viderit, malit in pristina remanere sententia, si forte „illi visa fuerant non nisi figurate posse accipi. „et in- fra [illegible] eandem orationem prosequentem [illegible] nullus „certus datur, ut pie, et digne Deo quæ scripta sunt intel- „ligamus, nisi figurate, atque in ænigmatibus proposita ista „credamus, habentes auctoritatem apostolicam, a quibus „tam multa de libris veteris testamenti solvuntur ænigma- „tum, [illegible] quem intendimus teneamus, adjuvante illo, qui „nos petere, quærere, et pulsare adhortatur. et omnes istas „figuras rerum secundum catholicam fidem, sive quæ ad „historiam, sive quæ ad prophetiam pertinent explicemus „non præjudicantes melioribus diligentiusque tractatui sive „per nos, sive per alios, quibus Dominus revelare di- „gnatur. Hæc ibi. l. Retract. c. 9. [illegible] haberis [illegible] bre paucis sententia potest. Si litteralis intelligentia di: vinæ Scripturæ fidei veritati videatur adversari, locus ille obscurus haberi debet [illegible] autem Scriptura San- cta impia culpanda. Si litteralis intellectus divinæ Scri- pturæ incommodum et negotium videatur facere doctrinæ orthodoxæ, figurate exponatur ad [illegible] quæ in antiqui testamenti figuris novorum temporum ænigmata, et sacramenta solverunt, ac [illegible] [illegible] Ceterum qui Scripturam [illegible] interpretantur, non debent vel præjudicare, vel [illegible] eorum diligen- tiæ qui litteralem sensum Domino revelante exponunt: de quibus idem Augustinus l. c. [illegible] [illegible] [illegible], eorumque adeo studium amplissime commenda- [illegible] quisquis voluerit omnia quæ dicta sunt secundum „litteram accipere, idest non aliter intelligere quam littera „sonat, et potest vitare blasphemias, et omnia congru- „enter fidei catholicæ prædicare, non solum ei non est „invidendum, sed præcipuus multumque laudabilis

ciam, ubi litteram aggrediar exponere ac dilucidare. Quare hic unus non est hujus tem[illegible]
Turpitudinis generatim non parum, quod in hoc
[illegible] meruit hic author in eo locat, quia ma-
ritalis amoris actionum describit. Hoc est, in
quo supra dicebam lusisse omnes fere patres
antiquos, ut affirmarem, Hymnum hunc sacrum
dia mentem antiquiorum fere omnium com-
plexum fuisse. Hanc tamen rationem eleuat
Chislerius, quod etiam ante a me dictum est
[illegible] an [illegible] ut cur eleuet hic adjun-
gam, ut ne videar aliquid omisisse, ubi [illegible]
ad majorem gloriam Verbi dei et Sanctarum
Scripturarum. [illegible] Chislerij est » negari enim
» ~~[illegible]~~ posset id esse deo indignum [illegible] haud
» id videatur decens, ut Spiritus Sanctus dixere-
» rit Salomonem ad conjugii hystoriam contexen-
» dam, quae duo conjuges amatorie fecerunt
» [illegible] in conjugali [illegible] esset [illegible]
» et caeteris) cum aliquando ad aliquid prophe-
» tice significandum, quae indigniora essent, et
» fieri mandaverit, et scripto pariter consignari
» maluerit, ut ex [illegible]
» potest, ubi ipse met Spiritus Sanctus [illegible]ante
» propheta refert se ex [illegible] adhaesisse
» mulieri meretrici, atque se ex illa fuisse sibi
» filios fornicationum. » Ita hic author (virum e-
ruditum dissimulem) bonae eleganti atque optimae
causae pessimum diriguit fundamentum. Enim
[illegible] supponit hystoriam conjugali [illegible]
deo indignam, cum dicit, quae indigniora essent
aliquando Spiritum Sanctum voluisse scriptis
mandari. Nam hic in Cantico non producitur
in apertum et ob legentium oculos vel ulla
foeditas, vel actus ultimus licentiae et concu-
conjugalis descriptione ulla [illegible], quin pro-
pter verecundiam legentium [illegible]
appareat [illegible] hi conjuges con-
tinent se pudicos, et tempore virginitas neque
[illegible] totius operis, [illegible]
[illegible] at lo-
quutionem illam tam liberam Spiritum San-
ctum scribenda mandasse vel indigna ratio-
quae vel indigniora, horreo penitus et ex-
horreo.
Facti speciem sic Osea describit c. i. Et dixit dominus ad
Oseam: vade, [illegible] tibi uxorem fornicationum et fa-
[illegible], quia fornicans fornicabitur
terra a domino. Et abiit et accepit [illegible] filiam De-
belaim etc. Non video quid honesti et sancti prophetam
vindicare in suo facto possit, quatenus personam ve-
[illegible] dominus [illegible] et dei vices gereret, quod
multifariam ex contextu evidens est. Sed sanctitatem

» intellector latendus est. »

facti in ipsa litteram [illegible] attendere Christianus debet, et habere certissimum (quae ipsorum [illegible] et Ecclesiae totius sententia communis est) nihil
[illegible] san
ctum Dei prophetam commisisse. Quod cum multi [illegible]
[illegible] sint alterum ex duorum doc
[illegible]
[illegible]
S. Aug. l. 22. Contra Faustum c. 80 ita loquitur ubi ros:
"hic in maledictis et sacrilegiis reprehensibilior [illegible]
"[illegible] nunc respondeo, quod loquitur Dominus ad
"Osee prophetam dixit: accipe tibi [illegible]
"niam et fac filios de fornicatione. In qua scriptura
"sic excaecatum, et amentandum cor [illegible]
"[illegible]
"Matth. c. 21: meretrices et publicani praecedent vos
"in regno caelorum. Quid enim adversum clementiae ve
"ritatis, quid inimicum fidei Christianae si meretrix
"[illegible] fornicatione in castam [illegible]
"tatur? Et quid tam incongruum, et diversum a [illegible]
"[illegible] pecata impudi[illegible]
"dimissa esse in melius commutatur? Itaque [illegible]
"reticeam prophetam fecisset uxorem, et ad vitam cor
"rigendam mulieri consultum est, et hanc sacra
"[illegible]
S. Augustinus. Quod magistro suo dicimus: ni
hil turpe in facto prophetae posse reperiri
[illegible]
[illegible] justi [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Quid autem si [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] atque illi ad vitam corrigendam consultum
est, jam filios deinceps non fornicationum ille
fecit alterum ab altero, sed [illegible]
[illegible] sacra scriptura dixerat
[illegible]
[illegible] Porro enim vero contemnendam, est ni
hil turpitudinis illi verti posse, qui etiam forni
cariam feminam uxorem duxerit, cum [illegible]
[illegible] Dei praecepto id fecerat, quia non licet aut fas
est aliquid turpitudinis in eo facto praedicare, [illegible]
[illegible] ipsa praecessit auctoritas. Deinde propheta
[illegible] duceret eam feminam uxorem nihil tur
pitudinis [illegible], quod [illegible]
[illegible], nam utebatur re sua. Illa quidem
[illegible]
dus ejus culpae non erat consors. Haec doctrina est
S. Thom[illegible]
[illegible] 100. a. 8. ad 2. Osee accedens ad uxorem
fornicariam, vel mulierem adulteram non est
moechatus, nec fornicatus, quia accessit ad eam
quae sua erat secundum mandatum divinum
[illegible] matrimonij

[illegible]

[illegible] adversari libidini, et pro [illegible]

[illegible] non sempiterne vitae [illegible]

[illegible] per [illegible]

[illegible] Gen. C. 1. 31. [illegible]

[illegible] indignam

[illegible] formosissimam. Nam [illegible] ab Apostolo ~~[illegible]~~ soluta [illegible] est [illegible] vivente viro alligata est legi. [illegible] fuerit vir ejus, soluta manet a lege viri [illegible] vivo vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus [illegible] lege viri, ita ut non sit adultera [illegible]

[illegible]

[illegible] pulcherrima definitio colligatur, nihil [illegible] littera Cantici Canticorum, sicut neque [illegible] unquam fuit aut [illegible] Scripturis, quod fœdum, quod turpe sit, quod [illegible] Sancta Author.

25 [illegible] contrariis objectis respondebat, quam 26 [illegible] propositae sunt etiam argumentis, et [illegible] confirmaret, atque ostenderet. [illegible] ante propositum nihil tam [illegible] sonum verborum, vel [illegible] quam [illegible] et inanem [illegible] doctrinae [illegible] An etiam hic requiritur, ut [illegible] honestas litterae Cantici Cant. [illegible] argumentis per me idoneis amplissimis roboretur. Non [illegible] et divina Scriptura ope mea et patrocinio [illegible]

mi nec digesti satis, nec docti, et plane miseri. Sat-
is se opera meruere, ~~quod omnia~~ causa, cum omnes eru-
ditorum fateantur esse Scripturam Divinam, et [illegible]
Spiritum Sanctum auctorem. Omnis Scri[illegible]
tura inspirata utilis est ad docendum, ad argu[illegible]
ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfe-
ctus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus
2. Tim. C. 3. 16 et 17. Aut nega igitur cum pesti[illegible]
ssimis hereticis Cantoniis [illegible] esse Scriptu-
ram Divinitus inspiratam, [illegible] in sua [illegible]
va sanctitatem, [illegible], utilitatem [illegible]
thore Spiritu Sancto. Hec satis ad id [illegible]
dum in summo suo genere. Non enim mea pro-
vincia id postulat, ut omnia hic afferam que illi
uberrime pertractant, vel qui laudes univers[illegible]
divinæ Scripturæ amplificant, vel locum ex divin[illegible]
Scriptura et eius in theologia usum et dignitate[illegible]
informant, vel exornant. Cum progressu res [illegible]
plurimum perspicuitatis accepture sit, utique pro-
cedo optime [illegible] de [illegible]
[illegible] provenerit [illegible]
dissero in sequenti Cap. 15.

qu [illegible]
[illegible]
primo [illegible]
[illegible]
ha [illegible]
malo [illegible]
[illegible]

Quæ Sulamitis.

Cap. 5.

[illegible] quod huatres Canticorum libri [illegible] continent, dua hattenus pertractavit: quorum [illegible] est, utrumne hoc Salomon amores ingenuos [illegible] descripserit; alterum (novissime) quales amores [illegible] [illegible] [illegible] primum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quapropter
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
quidem hæc magna mihi cura erit, ut ab omni notis et voluntate dividam) hoc inquam, amplecti poterit a Salomone Pharaonis [illegible] quam uxorem acceperat; cujus assertionis [illegible] Calmetus in præfatione [illegible]
principem feminam habitam a Salomone [illegible] rum [illegible] ex Reg. hystoria l. 3. [illegible]
proinde et fecit peculiarem domum, a[illegible] describit l. 3. c. 7. ~~et hic~~
[illegible]
ita hattenus senserunt. Bona cum venia excipes [illegible] in Cantico [illegible]
[illegible] de filia Pharaonis [illegible]
[illegible]. Ubi considero: ex hujus libri textu [illegible] apparet, et [illegible]
[illegible] nonis dicere; nihil est quod [illegible]
designet, ac constet. sunt itidem plane multa quæ cum ratione filiæ Pharaonis longissime dissentiant. Ergo vel omnino de filia Pharaonis non est sermo; [illegible]
ad ejus laudes [illegible] carmen argumentum non erit de illa habendum. Nam primo permulta sunt in hoc carmine, quæ [illegible] [illegible] a Salomone ad [illegible]
[illegible] fuisse ex humili [illegible]
Hæc certe ~~[illegible]~~ superba regina Ægypti non ~~[illegible]~~ libenter audiret.
~~[illegible]~~ At sunt ejusmodi c. 1. illa cum se dicit nigram, sed formosam, quæ verba facile in eam sententiam traducunt, ut doceat, se quidem gloriari [illegible] mulier, ut ad nuptias Salomonis merito pure pervenisset, sed habere in se ~~[illegible]~~ quod [illegible] ha humilius videri ponit. Et Cap. 8. [illegible] malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, [illegible] fortis [illegible] dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Cujus loci apertissima sententia est, vere de nostro genere, ac certe de humili

[illegible] in 1.° et quatuor ita in eo sententia: nigra sum quidem [illegible] filiæ Jerusalem pro eo quod non [illegible] de stirpe clarorum virorum

[illegible] ancta
generis etiam suam matrem extitisse, ac a [illegible]
mone dilectam detere [illegible]
et honore semper gratam et in obse[illegible]
nere [illegible]
[illegible] pene coactus, quam [illegible]
velut mortem, et [illegible]. illa e[illegible]
[illegible] quae explicari volunt [illegible]
[illegible] mei pugnaverunt contra me. c. 1. v. 6. propter ea quae sequuntur [illegible] vineis, vineam meam [illegible] Existimant
[illegible] pare Sulamitem licet Egyptiam di[illegible]
[illegible]
[illegible] nam Hebraeos constat crevisse in terra
[illegible] matris dux et author esse potest
[illegible] in eum locum habens [illegible] Egyptij [illegible]
[illegible] Hebraeis, eo [illegible]
[illegible] eadem terra [illegible] Hebr.
qui cum Jacob fuerunt ingressi Egyptum mortui
[illegible], quando Egyptij coeperunt eos affligere, ut
habetur Exod. c. 1. et ideo omnes reliqui erant in
Egypto nati. [illegible] ego suam opinionem permitto:
rem non per verba, quae consequuntur in textu
[illegible] filios, quos Sulamitis dicit ma[illegible]
[illegible] alia longe ex causa pugnavisse contra
[illegible], quam quod e regali genere Egypt[illegible]
[illegible] duceret. Nam pugnaverunt contra illam
[illegible]
hoc est, exprobraverunt illi custodiam vineae
semper humile ac mediocrem. Quae ratio
cum [illegible] sententiam Sulamit[illegible]
esse de genere regio tum etiam evincit ne
[illegible]
[illegible]
nos supponant. ~~Neque est~~ [illegible]
[illegible]
[illegible]
certum et constans, Salomonem [illegible]
eos adamasse filiam Pharaonis [illegible]
plura nullibi legimus [illegible] enim hic do[illegible]
amabilis [illegible] nos docet, quam quod [illegible]
1. Reg. c. iii. 1. ~~[illegible]~~ Rex Salomon [illegible]
[illegible] inter quam
et fili[illegible] Pharaonis [illegible]
[illegible] cantica [illegible]
[illegible] sed cum [illegible]
[illegible]
constaret, tamen nondum conficeret hoc Ca[ntico]
[illegible] fuisse Salomonem de ista meditatum
Nam ex materia subiecta libri constat de [illegible]
[illegible] sermonem, sicut supra ostendi. [illegible]
[illegible] etiam officit, quod Salomon filiae Pharaonis
domum magnificam aedificaverit. Cum enim [illegible]
[illegible] feminas
par est credere singularum ingenij diversi[illegible]
[illegible] filiae Pharaonis domu[illegible]
[illegible] Egyptiaca [illegible]

[illegible]iorum magnificam in ędibus fuisse testantur nunc etiam reliquię Pyramidum adhuc superstitum antiquitatis monstra [illegible]
[illegible] Sacra [illegible] aut potius [illegible]
ginę Ęgyptię conuenitebat. At Sulamitem potius [illegible] filiam [illegible] quam ędium superbam: sic enim respondit Sapientissimus mortalium prudentię et uirtuti fęminę laudatissime [illegible]
[illegible] et cupiditatis [illegible] in fęminis admonuit sagacissime Tibullus l. 4. eleg. 1 [illegible]

"carmine formosę, pretio capiuntur auarę
Pretio capiuntur auarę ne dicas an [illegible]
[illegible] meo [illegible]
sicut [illegible] fęminas minus laudat [illegible]
[illegible] Sulamitem non esse Pharaonis filiam propriis [illegible] ędes, quarum causa id esse illud Salomonis [illegible] Ultima [illegible] ac proinde eximia ex omnibus laudationibus [illegible] Salomon Sponsam Cantici amp[illegible] Cap. 4. [illegible] est.

[illegible] *(right margin)* [illegible] carmen [illegible] formosas; quare [illegible]
[illegible] de [illegible] et [illegible]
[illegible] ubere [illegible] est [illegible] ordo est

v. 8. Soror nostra parua et ubera non habet.
" quid faciemus sorori nostrę in die quando alloquenda est?
v. 9. Si murus est, ędificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.
v. 10. Ego murus, et ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.
v. 13. Quę habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire uocem tuam.
v. 14. Fuge dilecte mi, et assimilare caprę, hinnuloque ceruorum super montes aromatum.
Eius orationes hęc est litteralis et grammatica interpretatio:
v. 8. dilecta nostra ex humili ~~genere~~ sorte est, et inferior [illegible] regali [illegible]: quomodo medebimur proximę nostrę, ne forte nunquam audiat [illegible]?
v. 9. [illegible] illi [illegible] ad defensionem, si forte [illegible] eius [illegible] et argent[illegible] illi [illegible] magna impensa cedrorum, et electę [illegible]
v. 10. Ego non indigeo pręclarę domus, quia ex me ipsa sum pręclara satis; et amabilitas mea defendit me satis, ex quo placui in oculis regis.
v. 13. Quoniam amicum [illegible] uiuere in hortis, ciues magna cum expectatione attendunt electionem tuam: dic ubi libentius uelis colere in urbe an iterum in agro.

v. 14 Itaque in fuga et [illegible] [illegible] [illegible], et dummodo [illegible] [illegible] [illegible], et hinnulus cervorum festinus illuc me convertas longe a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in montibus excelsis aromatum.

5 Neque autem quod hac interpretatione, quæ mea est, [illegible] nusquam authoritate ac testimonio ad rei probationem [illegible] [illegible], propterea [illegible] debet, ne temere aliquid, aut arroganter fecere; nam primo interpretati [illegible] [illegible] ex sua propria et naturali simplicitate proprio legendo eorumque [illegible] consideravi, vera nec ne ac probabiliter sua ipsa sponte satis appareant, an potius videantur [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] velut nunc conatus meus omnis in eo versatur, ut nihil jam dicam, quod non [illegible] [illegible] ac perspicuis probationibus augeat, ita in probationem propterea assertionis totius concedet, versaturque hic meus labor, quem paro ad hujus Cantici literalem intelligentiam. Quod si reliquum mei operis probabile ad extremum ut non deterius fuerit iis omnibus qui legerint, tum etiam propterea locus videbitur [illegible] abunde confirmatus. Ergo ~~[illegible]~~ utar interim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] satis utili, et certo, proinde sic arguo. Sulamitis illa puella [illegible] est, quod quæ per sese amabilis Salomoni [illegible], et propter singularem pulchritudinem, et [illegible] [illegible] vere ingentem [illegible] sapientiæ, quod ad tanti regis [illegible] thalamum [illegible] [illegible], et valeret tantum fortunæ [illegible] ac modestia animi ac desiderii sui superare (quæ virtus cum per se magna semper est, tamen in fœmina, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], videri potest plane divina et incredibilis) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] nec domum curaret, nec superbum [illegible], sed [illegible] regis amorem [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ingenio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut indulgeret, [illegible] [illegible] eam domum magnis sumptibus quæ supra commemorata est. Ergo ex ipsa historia domus quæ dicitur a Salomone ædificata in [illegible] [illegible] [illegible] fit probabile reginam Ægyptiam non esse hanc Sulamitem. ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~

6 Quæ cum ita sint, non est tamen intelligendum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse sine domo propter egregiam animi modestiam quæ dicta est. [illegible] [illegible] habitavit Sulamitis in domo Saltus Libani, quæ describitur 3. Reg. Cap. 7. Et quod deinceps coniecturis apparebit satis [illegible] [illegible] [illegible] domus [illegible] [illegible] [illegible] non

inferior domo reginæ Ægyptiæ, nisi ampliorem
etiam et magnificentiorem existimare velimus
propter textus fidem 3. Reg. c. 7. 8. Ubi est illud
ad considerandum sane speciosum, humili feminæ
Sulamiti tanto feliciùs ædes tam magnificas a
rege sapientissimo concessas fuisse, quanto gene-
rosius ~~[illegible]~~ obtinere neglexit, et [illegible] [illegible] [illegible]
vit. Factum est proinde illi pulcherrime, quod nar-
rat de se author libri Sapientiæ c. 7. optavi et
datus est mihi sensus, et invocavi et venit in
me spiritus sapientiæ. Venerunt autem mihi
omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis
honestas per manus illius. Id autem quod hac
tota argumentatione effectum est, ~~[illegible]~~
Salomonis haud videri satis probabile, ullam
quamlibet ex uxoribus Salomonis his cantici
laudibus amplificari neque filiam Pharaonis,
neque aliam quamlibet quia [illegible] [illegible] [illegible]
tumpta illi Salomon ædes fecerit. Dicendum
potius Sulamitem laudari ex ~~modestia~~ ingenii
modestia sui, quia noluerit superbiam hanc
[illegible] tantum sua sapientia conciliare. Quæ
res ostendit Sulamitem longe aliud esse a filia
Pharaonis, quia de Regina Ægypti hæc ani-
mi mediocritas verisimilis non videatur. Cui
tamen propter eandem modestiam fuerit fa-
cile æquissimum, ut Sulamiti rex Salomon æ-
des concederet nihilo minus ac reginæ Ægypti
splendidas, quippe et uxori lectissimæ convenien-
tes, et præmium tantæ sapientiæ iure optimo
futuras.

Præter hanc de filia Pharaonis opinionem duæ mihi
etiam ipsi aliquamdiu arridebant, quas non dissimu-
labo, non enim videbantur indignæ, quæ probabiles
haberentur. Una est, Salomonem in Canticis de-
pingere se ipsum quidem amatorem verum, et de-
scribere quodammodo mentem et cupiditatem amo-
ris suam; at Sulamitem esse personam modo uni-
versalem et in abstracto adeoque ideam per poeti-
monem ~~[illegible]~~ effictam, nullam proinde veram
et existentem feminam, sed commentitiam, quam Salo-
mon divino suo ingenio ita describens, [illegible] signi-
ficans, quod in Ecclesiaste contendit, cum in multi-
tudine requireret, etiam in feminarum [illegible] [illegible]
[illegible] delicias; non tamen [illegible] [illegible] [illegible]
ulla femina invenisse. Quod si charissimam feminam
[illegible] [illegible], eam esse a [illegible] [illegible] oportere, qualis
in canticis describitur. Sed ut dicitur in proverbijs,
talem quis inveniet? procul et de ultimis finibus

pretium ejus C. 31. 10. Hæc opinio conveniebat plurimum ad principia Cornelij a Lapide. ~~tenet in eum Lapide [illegible]~~ Ut enim ille ju[illegible] [illegible] C. 1. Spiritus [illegible] ostendat se hoc Cantico nullam certam feminam intelligere, nunc eam ut mulierem pauperculam filiam principis inducit, nunc sponsam vocat nunc sororem. Sed opinandi fuit mihi alius, alius Cornelio a Lapide. Ego enim amatorem verum [illegible] Salomonem, at Cornelius a Lapide hominem amatorem hinc penitus excludit. Item Cornelius non modo nullam certam feminam his amoribus attribuit, sed neque ullam in genere. Ego nullam certam supponebam, sed aliquam certam communiter, et universim desiderari, cui possent [illegible] convenire [illegible] Ego enim hos Cantici amores ab hominum moribus non sentiebam alienos; ille theologicos tantum, et mysticos esse defendit.

8 Erat altera opinio jam propositæ affinis ac pene par; discrepabat in multis tamen. [illegible] nec videri potest, Salomonem sive ex occasione nuptiarum suarum cum Pharaonis filia (quod ~~[illegible]~~ isti doctissimi sentiunt) sive alia quandocumque Canticum scripsit, [illegible] se unius laudatione [illegible] mulierem perfectam; hanc vero poetica licentia et more unam ex omnibus quas dilexerat, quadantenus effinxisse. Qua ~~[illegible]~~ stante opinione laudes Canticorum nulli soli præcipue feminæ sunt propriæ, sed Salomon ex multis [illegible] [illegible], prout quæquis excelleret, carmen commune quoddam concinnavit, in quo singulæ aliquid [illegible] laudis invenientes com[illegible] [illegible] delectarentur. Quod [illegible] est [illegible] genus et natura carminis. Quamvis enim Salo[illegible] [illegible] non vidisset Aristoteles, neque alij aliqui [illegible] eruditissimi Græcorum poeticæ facultatis magistri; qui pro sua summa sapientia nec indiguit Aristotele magistro, nec arte tota Græca: [illegible] natura sit vere dramatici carminis sive narrativi, epicique sua sponte [illegible] si aliquid vellet ejus generis effingere, [illegible] sapientissimus etiam tum olim optime intelligebat. Intelligebat proinde genus id carminis quod narrabat fabulam et commentum [illegible] [illegible] desiderare. At fabula nihil prorsus est quam compositio ex multis in unum, ut veluti [illegible] argumenti genus requisierit ad integram aliquam et absolutam [illegible], ex multis suppleatur si veritas historica in uno subjecto singulari illud universum haud optime

conquirit. Poeta perinde, ut Horatius monet in arte
"Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet
"Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Ita et Salomon [illegible] laude concinnans [illegible] ~~ex [illegible]~~ [illegible] ex pluribus, [illegible] unam quampiam effingeret, et praesenter monstraret. Quod [illegible] [illegible] optime [illegible] assequutus est. Nam eodem auctore Horatio
"Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
"Lectorem delectando, pariterque monendo
Et Salomon gregem uxorum suarum [illegible] delectabat cum singulas in divino carmine (propriis laudibus) comperirent [illegible], et ex iis quae intelligerent in aliis laudari, si talia in sese desiderarent, discebant, ad quas virtutes oporteret se se perexercere, ut suo et regi et viro evaderent gratiosiores.
Hanc fuisse Salomonis mentem ipso Salomone auctore videtur probe satis posse conjici. Primo enim eam fuisse Salomonis mentem, ut mulierem hic perfectam effingeret, ille ipse nos videtur docere C. 6. 8. cum inquit: una est columba mea perfecta mea. Antiqua illa cura insidebat Salomoni in animo. Quippe et perquirebat [illegible] unam e mulieribus invenire [illegible], cum diceret Prov. C. 18. 22. Qui invenit mulierem bonam invenit bonum et id supra rem omnem positum sentiebat. Quare in proverb. C. 31. mulierem, inquit, fortem quis inveniet? procul et de ultimis finibus pretium ejus. [illegible] in [illegible], (desiderabat) ~~[illegible]~~, [illegible] in Canticis [illegible] descripsit, atque effinxit. At quod talem ex [illegible] componeret ejus rei in ipsis Canticis [illegible] [illegible] indicat. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, media [illegible] propter filias Jerusalem. [illegible] intellige ipsum hoc canticum; ea pt [illegible] sententia Carmen composuit suae delectationis causa rex Salomon, alludens plerumque ad delicias Libani. [illegible] in illo amores suos propter filias Jerusalem. Aut certe si ferculum simpliciter et [illegible] [illegible] intelligere, [illegible] [illegible] argumentum arripimus ad rem eandem conjiciendam; nam inferimus. sicut ferculum [illegible] propter charitatem multarum filiarum Jerusalem, ita et carmen fecit sibi Salomon medio charitate constratum propter efferendas laudes [illegible] dilectas eadem.
Neque vero locus ille vanus hanc opinionem [illegible]. [illegible] Videlicet C. 6. ita inquit. Sexaginta sunt reginae et octoginta concubinae, et adolescentularum non est numerus. Una est columba mea. ~~[illegible] [illegible] communi~~
~~[illegible] interpretatione [illegible]~~ [illegible] [illegible]:
[illegible]

ejus loci interpretatio neque [illegible] aut requirendum videtur
fere [illegible], cum [illegible] sententia est, cum
reginæ multæ sint, plures concubinæ, adolescentu-
læ sine numero, una est tamen quam singula-
riter amo. Fateor ego etiam posse illum [illegible]
loco sententiam [illegible] [illegible] numero [illegible]
alio carminis exposcit; sed non video cur alii:
[illegible] eorum [illegible] [illegible] non consi [illegible]
non videatur et probabilis, et decens universam
subjecti argumenti rationem hæc etiam expli-
catio: ex multis et reginis, et concubinis, et
adolescentulis nulla est, quæ se sola plane
perfecta sit, et me [illegible] omnino compleant.
tamen quod in multis in una, & nulla totum
est, [illegible] ex omnibus in unam electam et [illegible]
sitam meam [illegible] [illegible] [illegible] identidem
illam transfero ejus [illegible]. Quamobrem
[illegible]: una est dilecta mea, matris suæ
[illegible] genitricis suæ [illegible]
meam [illegible] mea [illegible], quæ idem
suæ delectationis creabat ex multis, comple-
debatur, componebat. His ego inductus ratio-
nibus arbitrabar, si eius [illegible] opinionem pro-
ponerem, posse illam in eo numero scribi [illegible],
quæ non penitus improbabiles videantur.
[illegible] si [illegible], non est [illegible]
excogitare quid causæ Salomoni extiterit ad
effingendam dilectam suam quasi [illegible]
[illegible], et in [illegible] [illegible] [illegible]
vita est Salomoni sapientissimo mortalium ad
[illegible] extremam, sed fuisse jucundissima-
[illegible] [illegible] [illegible] superbiam [illegible].
Voluit per [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] a nimia pompa, et deliciarum
luxuria, ad quam fœmineus animus natu-
ra [illegible], et propensus est. Invenient,
[illegible], et [illegible] [illegible],
qui sequi hanc opinionem [illegible]
[illegible] etiam, cur Salomon [illegible]
[illegible] singulariter appellans, quas [illegible]
illi [illegible] quæ non uni, sed pluribus conve-
niret. [illegible] significat auctor sententiam
[illegible] singulari fœmina se dicere,
[illegible] de [illegible] singulari fœmina se dicere,
nam et filia principis videtur dici, et [illegible]
[illegible]. Quæ tamen cogitanda permitto aliis
[illegible] volui; neque in illis diutius morabor,
[illegible] sunt enim, et fabulis plerumque con-
meditationibus [illegible], mea porro sententia
quæ et infra [illegible] atque operosius propo-
[illegible]. Illud certe, quod facile appareat ex attenti-
ssima et diligentissima meditatione litteralis sen-
[illegible]

Est illud [illegible] attente legimus, ac defi:
nimus [illegible]
Est illud quasi [illegible] is [illegible]
[illegible] hunc librum legentibus, si quae sunt
[illegible] signanter vecimus
[illegible] fere mystica
et usu [illegible]
[illegible]
ret assertionis veritas ex toto fere libri contextu. Est
medius ad eam confirmandam, quamvis ipse non
minime recipiat, multis exemplis utitur in propositione
[illegible] tum docti viri opinionem [illegible]
[illegible]
[illegible] ego enim ad rem propositam confirmandam
[illegible] omnium, quae afferri hic possent, illa
[illegible] Verum [illegible] a primo [illegible]
versiculis 4. 5. et 6° evidenter totis; unde justi
ac vetustum eius Virginis genus non modo non
dissimulatur, sed ostenditur etiam minus laboris et
[illegible] et cuiusque gregis ipsa sibi evidenter attri:
buit. Cuius locus eius expositionem antiquorum etiam
auctoritate confirmare licet, eaque perillustri. Nam
Origenes ita hic habet: Nigra sum quidem, o filiae
Jerusalem, propterea quod non descendo de stirpe cla
rum virorum. Ultimum obiicit, quod Origenes statim
mentem deflectit suo more in mysticam. Attamen
[illegible] illa verba conficiunt interpretationem simpli
cem literae, et quid in litera sit supponendum evi:
denter docent; quoniam ut inquit S. Th. [illegible]
[illegible] in alio [illegible] lite
ream fundatur, et eam supponit. Afferunt Calmeti
[illegible] et C. 7. v. 13. ubi Sponso dilecta promittit
[illegible] fructuum novorum, et veterum,
[illegible] se dicit servasse, et simile ex C. 8.
[illegible] sibi poculum ex vino condito, et mustum ma:
lorum granatorum meorum. Textum autem sumit
a C. 5° ubi cum narret dilecta se surrexisse et
solam significet se lustrasse vias publicas, ita ut
eam invenirent custodes murorum civitatis, qui vul
neraverunt eam, et [illegible] pallium eius, ex
omnino dicit, quae a regiae feminae majestate et
more [illegible] Huc accedit quod
[illegible] arbore [illegible]
ego in rustico solo: sub arbore malo suscitavi te, ibi
corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua
[illegible] arborem, atque adeo quod [illegible] in agro Hiero
solimitano tamen quoniam Calmetus ponit, ego [illegible]
[illegible] sciendo; ubi porro existimem na:
[illegible] locum esse constituendum dicam
[illegible] rem ulterius amplificare quis velit
ad eam probandam totum universe librum assumat.
nullibi enim id longe aberit, quo possit propositum
asserere, et plane confirmare. Videsis obiter tamen
textum Cap. 7. v. 1. Quam pulchri sunt gressus tui
in calceamentis, [illegible]
[illegible]
[illegible] civitas, [illegible]

[illegible] in laudatis textu [illegible] non asserendo, sed studiendo et comparando. Servus est autem sicut [illegible] paraphrasis liberalis eum reddet: quam pulchre [illegible] in novis calceamentis prestis [illegible] habeat [illegible] principum, et sicut illarum [illegible] [illegible] interpr[illegible] nihil colligit ad inferendum eam esse [illegible] quod [illegible] [illegible] appositum an infirmet. Vel [illegible] dictum de

Statuens de [illegible] [illegible] perte In quo etiam [illegible] [illegible] et invenit non videmur, sed [illegible] [illegible] scripturarum sententiae [illegible] [illegible] [illegible] Nam superiores etiam [illegible] nes, quae de Sulamitide proposuimus licet non [illegible] improbanda viderent, non tamen laudabant [illegible] [illegible] et cogit venire. Noster interpres [illegible] [illegible] Salomonis [illegible] [illegible] soror [illegible] fratrem [illegible] non semel apud eundem [illegible] [illegible] mea [illegible] sponsa et dein: [illegible] Concordantiae [illegible] saltem septies, ut numerant Concordantiae. Non est igitur dubitandum, fuisse Sulamitem cognatione et [illegible] interprete [illegible] linguam hanc [illegible] facile reperire, hanc conjunctionem hic sponsi [illegible] Chimvero in exemplis ubi dilectus meus [illegible] meus. Hanc [illegible] [illegible] explicant fraternitatem [illegible] S. Ambrosius passim appellat et fraternum [illegible] et fratrem. Origenes sponsum [illegible] et fraternum, proximum [illegible] Sponsi. S. Ambrosius [illegible] profitetur [illegible] [illegible] interpretum scripta per omnia [illegible] auctor hanc necessitatem non modo, sed et ejus [illegible] attente consideravit [illegible] [illegible] germanum [illegible] [illegible] velit intelligi. [illegible]

„ Verùm quòd nunc primùm cognominavit eum fraterni„ num sponsa, et nominis hujus appellatione per to„ tum pene libelli textum frequenter utitur, dignum puto [illegible] appellationis [illegible] [illegible] sponsam [illegible]

[illegible] principis lege sit Nadab [illegible] Abinadab nomen proprium patris dictus, [illegible]

[illegible] fratrem [illegible]

[illegible] editio in Complut. vocat dilectum [illegible] [illegible] sponsa [illegible]

[illegible] appellatur fratris filius [illegible] [illegible] nis
Sponsam de cognatione ac gente Salomonis extitisse
asserimus, et impudenter simus oportet, et facere
contra optime fundatam intelligentiam divinæ scripturæ
convincimur. Hebraica etiam lectio ad C. 8. [illegible]
vestra sonat namque habet: quis dabit te ut
fratrem mihi? [illegible]. ubi ad v. 5. ejusdem
capitis etiam V. editio dilectam appellat [illegible]
[illegible] et ubera non habet. [illegible]
supra C. 1. attentionis rationes nonnullas cur in Canticis dilecti
ac Sponsi se passim fraterno nomine compellare [illegible]
non [illegible] possint; nunc dicendum cur
etiam jure faciant. Enimvero nemo nescit fratres
in Scripturis appellari non modo natos ex eodem
patre, et matre, sed etiam proximos quosque [illegible]
[illegible] illud de Christo [illegible]
[illegible] tui stant foris quæ:
rentes te. Et sequenti C. 13. Nonne mater ejus dicitur
Maria et fratres ejus Jacobus, et Joannes, et Simon
et Judas, et sorores ejus omnes apud nos sunt.
Proinde asserendum, Sponsos in Canticis celebratos esse
de eadem cognatione et gente. Quippe frequens
erat etiam apud Hebræos, ut non nisi de sua cognatione
et gente [illegible] uxores acciperent. Postea
[illegible] Abraham Gen. C. 24. dixit ad servum
pone manum tuam subter femur meum, ut adjurem
te, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus
Chananæorum; sed ad terram, et cognationem
meam proficiscaris, et inde accipias uxorem filio
meo Isaac. Et Exodi C. 34. 16 præcepit Dominus
[illegible], ne uxores ab alienigenis acciperent. Post tot an:
[illegible] congeriem, earumque tam gravium,
[illegible] etiam asserimus [illegible]
[illegible] Virginem sive fœminam ad [illegible]
[illegible] omnibus numeris longe perfectissimam, qualem
in dubio versari non relinquit auctoritas C. 6. 8.
una est columba mea, perfecta mea. Non pote:
rat illa esse neque haberi a Salomone uxor alio:
[illegible] perfecta una [illegible]
[illegible] non [illegible] alienigenarum.
Imo potius [illegible], ut et non dubitem
asserere de tribu eadem, et omnino de cognatione
et familia parentum Salomonis in gradu per:
quam propinquo. Vide utrum velis acquiescere
Origenis auctoritati superius allatæ: Fraternus
appellatur filius fratris [eaque res sic satis]. Certe fratrum in lit
tera divina nulla [illegible] magis propria acceptio, quam
eorum, qui ex duobus fratribus sunt geniti; si ger:
manos excipimus, qui ex uno eodem [illegible] patre pro:
creantur. Inter quos antiquitus [illegible] nuptiæ
intercederent, sicut Amnoni esse et Thamar non
licuit 2. Reg. C. 13. At inter filios fratrum non

[illegible] nuptiis [illegible] prohiberi ut [illegible] divinitus [illegible]
[illegible] cum filiis et filiabus [illegible]
[illegible]
c. 11. Thare gen[uit] [illegible] et [illegible] Aran
[illegible] et Nachor [illegible]
[illegible] fratris [illegible] et nomen uxoris [illegible]
Melcha filia Aran patris Melchæ [illegible]
[illegible] Sarai ante coniugi[um] [illegible]
sed post nuptias voluit illam Abraham vocari
[illegible] domina mea [illegible]
Abraham [illegible] eandem
inquit [illegible] et Abulensem [illegible]
[illegible] Cornelius a Lapide et Abulensem [illegible]
et [illegible] præterea, quamobrem et vera est
et [illegible] Genesis [illegible]
[illegible] inter [illegible]
Jacobi filia Rebeccæ [illegible]
[illegible] Rachelem [illegible]
[illegible] cantica
[illegible]
[illegible] nobilitatem, quam inter [illegible]
[illegible], sive fraternos, sive fratrueles dicimus,
[illegible] illud animadvertendum [illegible]
[illegible] variis occasionibus dis:
[illegible] fratrum con:
[illegible]
meruit in Scripturis [illegible] benevolentiæ causa vel [illegible]
sita est, eo quod [illegible], nulla tamen pro[illegible]
[illegible]
cognatione intercedente veluti [illegible]
[illegible] Esther c. 15. [illegible]
[illegible] diversa est ratio, quo fra:
tris et sororis nomen usurpatum legimus. [illegible]
enim blandientes invicem usurpant, sed vere [illegible]
[illegible] affinitatem [illegible]
mihi videtur ipsa Scriptura divina demonstrare.
Usus enim fere obtinet, ut si quæ voces commu[illegible]
[illegible] causa [illegible]
cem arripiunt quos inter non datur commu[illegible]
[illegible] naturalis, [attendi iubet] vere inter [illegible]
[illegible] illas adhibeant, et v. g. fratres dicant
[illegible]
at si [illegible]
relinquant. [illegible] non solum
[illegible]
[illegible] quod
etiam [illegible]
est evidentissime locus C. 8. 8. Soror nostra parva, et
ubera non habet: quid faciemus sorori nostræ in die
quando alloquenda est? Unde magna probabilitas
[illegible] ad conjiciendum fuisse hos sponsos naturali
cognatione [illegible], et gradu propinquitatis
[illegible] coniunctos.

[illegible]ius rei gravior etiam et evidentior probatio [illegible] assertione subsequente. nam Sulamitis est [illegible]
[illegible] filia Abenadab [illegible]
[illegible]
Nam quoties locus aliquis [illegible] in nostra versione vulgata, et pendet in ancipiti, quae sacri scriptoris vel mens extiterit, vel doctrina sit, tum rite ac jure subsidio aliarum versionum [illegible] arbitramur illustrare [illegible] etiam rei quae dubium faciebat, certitudinem expri[illegible]. At licet in [illegible] perrexit deflectit interpretando proprias appellationes in vocabula communia, quae res ad facta intelligenda plerumque multum obscuritatis offundit. Sic etiam Gen. [illegible] magna [illegible] obscuritas ad intelligendum in qua regione dominus plantaverit Paradisum, quem Noster in communes rationes [illegible] vertens: plantaverat autem dominus deus Paradisum voluptatis a principio; qui locus apud alios interpretes longe clarius et evidentius designatur, v.g. cum legunt Septuaginta ex Hebraeo pro voluptatis in Eden, et pro a principio ad Oriente.
Nunc etiam in Cantico Canticorum nomen proprium patris Sulamitis ademit, atque illi appellativum substituit, cuius intelligentia doctores video fere hactenus [illegible]. Nam cum locum illum C. 7. 1. exponunt: Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis, ubi cujusnam principis inquirunt filia [illegible] atque [illegible] quantum puto, aberrant frequentissime. In quam rationem hunc [illegible] intelligam [illegible] nostram [illegible] aliorum, paulo ante etiam dictum est; sed quoniam nostro interpreti non jam errori verto, quod sic transtulerit, sed tantum obscuritati; germana, et dilucida hujus textus interpretatio quae sit, arbitror auxilio aliarum versionum esse petendam. [illegible]
De quarum probabilitate, aut potius sincera veritate ut tibi persuadeas, illa firma tene, quae [illegible] dicebantur, [illegible] multis aliis praeterea exemplis probabiliter [illegible] elucent, fuisse Sulamitem cognatione [illegible] Salomonis [illegible]. Si ergo [illegible] locus, si propter nostrum vulgatum interpretem [illegible] frequentissime pro filia principis [illegible] nomine [illegible], unde haec eius cum Salomone cognatio comprobatur, non [illegible] doctrina [illegible] dendum. Cornelius a Lapide ita hoc loco nos docet:
" Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis
" filia principis. [illegible] filia Nadib Vergerum
" [illegible] Arab. Ita Septuaginta, quasi Nadab
" sit nomen proprium patris sponsae. Unde S.
" Hieronymus [illegible] Nadab [illegible]
" pit, quasi decurtatum [illegible] Aminadab sicut [illegible]

"Umanuel a Gallis [illegible] et Nostri [illegible]
"[illegible] in calceamentis filia Amina-
"dab [illegible] in calceis filiarum Nadab.
"[illegible] in calceamentis
"filia Aminadab, [illegible] hoc est filia principis.
Ego equidem harum lectionum auctoritatem libenter
[illegible], et [illegible] Nadab nomen [illegible]
decurtatum [illegible] quod integrum
est Abinadab [illegible]
De [illegible] est [illegible]
se se satis apparet, non tamen Aminadab, sed
Abinadab. Nam de [illegible] vel [illegible] nominum
propriorum, vel decurtandi, vel variandi, qui erat
[illegible] dicere debeamus.
[illegible] quandoque [illegible], ut de A-
braam factum fuit Abraham Gen. c. 17 v. dixit
enim Deus: nec ultra vocabitur nomen tuum
Abram sed Abraham. ~~[illegible]~~ quandoque decur-
[illegible] ut exemplis paulo ante docebat Corne-
lius a Lapide, nonnunquam aliquid immuta-
bant, sicut idem Cornelius auctor est ex Jan-
senio in Proverb. c. 31. Samuelem esse de-
[illegible] At [illegible] D. Hierony-
mus, et D. Ambrosius et loco cit. et alii
v. g. in p. 115. ad v. 133. legant Aminadab
non tamen ejus lectionis ratio ~~[illegible]~~ exacti-
[illegible] apparet [illegible] Neque
sane cur potius Aminadab, quam Abinadab
[illegible] evenit, conjectura facilis est, [illegible]
nomen persimile integrum reperiebant et
ex eodem [illegible] thema sumptum Nadab
[illegible] Salomon
Anima mea conturbata est propter quadrigas
Aminadab. [illegible]
[illegible] Nadab augentes et [illegible]
Nadab potius fecerint, quam Abinadab, [illegible]
dem Nadab [illegible] Abinadab [illegible]
[illegible] Aminadab [illegible]
non erat.
Nam ut antea demonstratum est, sulamitae vita [illegible]
familia et sors erat humilis, simplex, amata
[illegible] Aminadab [illegible]
[illegible] propter qua-
[illegible] quasi vel
nunquam miraculo, quem timorem passa non fuisset
[illegible] in domo paterna [illegible] Praeterea
ratio sententiae laudati carminis videtur postu-
lare, ut si Aminadab [illegible] patrem in-
telligeret, aliqua nota accederet, qua eius is

[illegible] [illegible] arentur, [illegible] [illegible]

[illegible] capite, ubi Nadab esse eius [illegible] pater commemoratur, at non sine actu paternitatis relinquitur, [illegible] enim filia Nadab. Ev[i]dentur [illegible] Aminadab non est pater Sulamitis. At Sulamitis pater est Nadab, sive nomen exhau[ri]atur ex hoc documento [illegible]. Idem propinquitatis commercium [illegible] Salomone, ut [illegible] Salamitis [illegible] esse [illegible] sunt et fraterno et [illegible] et fratri. [illegible] igitur non alius est quam filius Jesse frater David Abinadab. [illegible] [illegible] Aminadab, ubi nos legendum contendimus Abinadab parum obstant, si recte perpendimus, neque in eo quispiam nos reprehendat impudentiæ reprehendat, quod duorum maximorum [illegible] nominibus [illegible]. [illegible] enim id persuadeant debent vel ex ipsa Scripturæ fonte probare rem, vel cur asserant argumentis confirmare. Primum autem qui [illegible] cum Hebræa [illegible] exterarum origo et fons Nadib habeat. Septuaginta ex illa Nadab convertisse, alii omnes quippe lectiones non sunt authographi, sed derivatæ. At rationes asserendi nullas afferunt. Obesse igitur mihi non debet, nisi desino judicium adhibere meum in eo, quod a summis etiam et sanctissimis viris [illegible] video ma[illegible] [illegible] [illegible], certe non confirmatum. [illegible] hic Cornelius a Lapide adductus auctoritate adhærens, qui legunt filia Aminadab, hunc Aminadab intelligendum esse ipsum [illegible] esse docti viri assertionem et assertionis causam.

" Hoc satis appositum est, ut filia Aminadab
" sit sponsa Salomonis, qui dictus est Amina:
" dab idest princeps populi, ut dixi C. 6. v. 11.
" In Scripturis enim sponsus et maritus vocatur
" pater sponsæ suæ, quia eam ut filiam alit
" et protegit juxta illud Jerem C. 3. 4. [illegible]
" me, pater meus [illegible] [illegible] [illegible]. " Sed

[illegible] etiam velimus esse Salomonem illum Aminadab cujus quadrigas textus memorat C. 6. 11. quia is locus aliter a me exponitur et in Relectione, et in [illegible] [illegible] ad litteram; tamen illum Sulamitidis patrem cujus est C. 7. 1. mentio esse et Aminadab dicendum et Salomonem, gravior difficultas fit. Ego vero nego utramque partem. Non esse Aminadab dicendum [illegible] quæ dicta sunt hactenus. Si etiam Aminadab diceretur Salomon, cum tamen non esse

Indicat [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in canticis nullam [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] extraret ad hanc hystoriam et [illegible] [illegible] his [illegible] subiectam. Patet illud [illegible] adagium [illegible] vulgare, [illegible] [illegible] ut ita [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] (Cornelius (ut legit) Aminadab, [illegible] plane [illegible] [illegible] aberrant, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] innueruntur:

[illegible]que illi legerint et Cornelius a Lapide et [illegible] docent.

[illegible]

... sponsa hic pater dicitur, probabit ratio quae sequitur. Etiam oratio 7.o capite instituta a principio ad nonum usque totum versiculum una omnino et continens est, quod legenti vi: que facile apparet. Qui porro verisimile quoque videri potest, Salomonem cum sponsam alloqueretur [illegible] dicere: quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia Aminadab, idest patris principis, sive [illegible] significata per hoc nomen Aminadab. Si enim [illegible] ut cetera se dilectae diceret patrem, cur non potius filia ~~principis, inquit~~, mea principis inquit, quam filia principis populi? Ut enim filiam [illegible] ipsius significet non ~~[illegible]~~ modo [illegible] [illegible] ceterum, sed et manca et mutila oratio est [illegible] [illegible] [illegible], quae passim dominatur in [illegible] [illegible] maxime sic dicendo conveniatur. Et quod ipse [illegible] principem populi gloriatur patet insolens et [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] etiam non exprimere dignatur illam dicere filiam ~~[illegible]~~ Aminadab, [illegible] [illegible] non respexit [illegible], non unicam, [illegible] [illegible] [illegible] circumscripsit et contexit [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ergo cur id asseratur probabilius nulla [illegible] [illegible] [illegible], ergo non impudenter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Est enim [illegible] [illegible] animadvertere, [illegible] oratio obscura sit [illegible] [illegible] sapiens, esse posse illam ad intelligendum [illegible] [illegible] [illegible]; sed [illegible] maiores difficultates [illegible] ad suam rationem res non iam obscuras celavit, sed potius maxime necessarias. Namque [illegible] ponuntur, illa fere non rei soli quae describitur conveniunt, sed accidunt, et communia illi cum aliis [illegible]. Quod potest apparere hoc ipso exemplo [illegible] Aminadab. Sic enim absolute sumptum si Salomon [illegible], [illegible] non erat proprium nomen, [illegible] [illegible] permultis videri potest congruisse, quos scriptura per illam ipsam nominationem propriè designat, multique postea in [illegible] genuit, quos scriptura non memorat. Quapropter [illegible] eiusmodi descriptio a Salomone suscepta [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] laboravit. Quam rem in [illegible] Salomonis sapientiam [illegible] mortalium et [illegible] terea scriptura divina, ubi intima res agitur, quod [illegible] [illegible] suscepit, [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Aminadab significare Salomonem, mihi [illegible] eam appellationem non esse insufficientem et importunam. Sive illa enim usque consistit [illegible] narratio, et apta satis rerum descriptio. Ego vero [illegible] [illegible] dico, quia apparet non esse necessariam dicere, at est utilis; et multa comminisceris, quibus id eloquaris. Respondeo, est tamen obscura valde. [illegible] autem postulabat, et cum non esset necessaria [illegible] [illegible] [illegible] possit ~~[illegible]~~ evadere [illegible] [illegible] obscura, si [illegible] scriptoris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

et a stylo totius libri abhorrens. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prol. in Eccle: docet diligentia et [illegible] [illegible] per libros auctorem diversum [illegible] titulum. In proverbiis enim utitur: Proverbia Salomonis filii David regis Israel. In Ecclesiaste vero: verba Ecclesiastae, filii David regis Ierusalem. In Cantico autem Canticorum nec filius David, nec rex Israel sive Ierusalem [illegible], sed tantum canticum canticorum Salomonis. ~~[illegible]~~ enim canticorum [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dilectis [illegible], sed amore, [illegible] [illegible] est, et nescit esse se regem.

[illegible] tamen [illegible] contra illa, quæ lectorum
[illegible] sunt, nam si Sulamitis de genere Booz
[illegible] erant, atque [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] atque [illegible] neque [illegible] sors ejus erat [illegible]
[illegible] enim videtur de [illegible] hereditate [illegible]
[illegible] regis fuerit frater, quando fuit David, et
patruus Salomonis. Verum posita difficultas mul:
ta [illegible] atque complectitur, quæ sine di:
[illegible] non [illegible] prætermittenda. Illud enim
quod præter communem opinionem videtur alire
hominem fratrem, et [illegible] regum [illegible]
et [illegible] conditione [illegible] permansisse a David
rege adusque hanc adolescentiam Salomonis,
minimum et inconveniens utique videri posset in
luxuria nostrorum temporum, sed aliter res
erant antiquis temporibus. Tunc enim agricul:
tura et pastoria fuerunt artes maxime libe:
rales; et quod regnum [illegible] se Salomon Eccle: c. 2.
4. et plantavi vineas, nihil prohibet ita intel:
ligere prout verba ipsa ipsa sonant; illum
scilicet sua ipsa manu ab agricultura et a
vinearum opere honestissimum, et ijs tempo:
ribus [illegible] etiam nobilitati aptissimum [illegible]
et voluptatem accepisse. ipse [illegible] orator [illegible]
ipsis temporibus agriculturam in artibus liberalibus non modo
collocabat, sed homine libero nihil illa dignius dicebat in
Offic. l. 1. c. 42. At antiquis temporibus agriculturæ laudes
non solis latinis finibus contentæ erant, sed in Asia etiam
et florebant multo magis, et celebrabantur. Cujus rei Cicero
idem testis est locupletissimus in Catone majori referens
ex Xenophonte, Cyrum minorem regem Persarum præ:
stantem ingenio, atque imperij gloria [illegible]
nio multas arbores suis in horto ostendisse, quas ipse sua
manu sevisset. Desinit ergo esse mirum, si etiam
Salomon ingenio præstantissimus, et regni gloria agricul:
tura delectaretur. Qua in re tamen non diutius mo:
rabor; tum quia non desunt alij qui acrius defendunt
tum quia quocumque se modo habeat meo proposito
[illegible]
[illegible]
potuerit, atque adeo esse se Salomonis sororem ex co
[illegible] tamen [illegible] primos annos [illegible]
[illegible] dicere, annuerit. Obscuritatem generis in illa repre
hendere nemo jure potest, etiamsi posita sit custos in
vineis, et in pascuis, si filia fuit Abinadab, et soror
Salomonis; quod tamen superius illi ego notæ vertebam
[illegible] est [illegible]
enim [illegible] a David [illegible]
[illegible] honestissima. semper tamen id genus vitæ obscu:
rum fuit, quatenus latuit, et splendorem urbanum vel
regi [illegible]
[illegible]
probabilior responsio. Nam utcunque Abina [illegible]
[illegible] magnifice fuerit et patruus regis magni [illegible]
[illegible] humiliter vixisse, et in tanto coniunctorum aque
[illegible] propriam non amplificasse fortunam, non levis sed
[illegible] constans ex divinis scripturis coniectura est. Illud
ergo reperio [illegible] Saul in præ:

[illegible] minus [illegible] David [illegible] eum [illegible] de grege [illegible] et [illegible] eo tempore [illegible] [illegible] eum [illegible] Bergam [illegible] et [illegible] [illegible] loco [illegible] sors erat [illegible] memorent [illegible] amplificet, et quas ob oculos [illegible] [illegible] et [illegible] principibus [illegible] Reg [illegible]

[illegible] potest [illegible] auctoritas [illegible] [illegible] Pontifex [illegible] [illegible] Hebream [illegible] et [illegible] difficilius [illegible] persuadentur [illegible] legere [illegible]

[illegible] (celebr. de illo [illegible] Francisco [illegible])

[illegible]

Juda [illegible] fratrem David [illegible] Jonathan [illegible] David consiliarius [illegible] et liberator [illegible] Juda [illegible] in [illegible] regis [illegible] Jonathan David [illegible] a consiliis regis David [illegible] cum memoria [illegible] et [illegible] apud regem fratrem [illegible] et agros [illegible] accedens atque [illegible] [illegible] aetatem [illegible] apponit atque [illegible]

Conjecturæ de loco adolescentulæ
Sulamitis, et de ejus patria.
Cap. 6.

1. In descriptione singularis substantiæ, et individui cujus: piam speciem humanam habentis cura est etiam præcipua de patria unde nominata est et de quo: cumque loco, ubi vel egit aliquid, vel vixit, flore: [illegible] inde licet perspicere [illegible] [illegible] cum illa personam [illegible], quæ præcessit. quæ [illegible] a me [illegible] est, sat graves [illegible] versanda et sigillatim considerata mea cum fecerit ad sententiam [illegible] tum etiam [illegible] requi: reret diligentiores ad judicandum. Quæstio generalis est de natura Sulamitis et de omni loco ubi vel [illegible] vel fronses, antequam a Salomone Jerosolymam adduceretur. In qua re explicanda non erit nostra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] breviori [illegible] semper amplificatio: nes otiosas fugere soleo, ubi res singulæ satis perspicui: [illegible] et certitudinis videntur habere; tum eorum magna pars, quæ hactenus dicta sunt, jubet nos esse hinc [illegible] breviores. Non enim est amplius hinc ne: cesse convadere non fuisse Sulamitem [illegible] Phœniciam de genere gentium postea, quæ superi: ore capite dicta sunt, sed investiganda hæc ejus loca: lis circumstantia tamquam de filia Abinadab ne: [illegible] Davidis, Judæa virgine, in terra Israeliticæ cognatione.

2. [illegible] plerique fuisse illam e Jerusalem, vel Suna: [illegible] Jerosolymæ regione illam [illegible] [illegible] [illegible] Rationem sic existimandi fecerunt [illegible] [illegible] cum Græca, tum Latina antiquiora, quæ cap. 6. [illegible] legunt pro Sulamite Sunamiten. Præterea illos, qui causam hinc suspicandi acceperunt [illegible] [illegible] memorant, fuisse illam [illegible] Abisag Sunamitidem, quæ senem David fovit. 3. Reg. c. 1. 4. quam et Adonias [illegible] [illegible] scerat. 3. Reg. c. 2. 17. quia hæc potius temeritas quam opinio judicari debet; et videretur Salomon amplificare hoc [illegible] potius nefarium incestum [illegible] [illegible] commendaret, etiamsi rex (David) non cognovit eam. c. 1. v. 4. Cujus rei ratio est, nam Salomon sapientissimus [illegible] [illegible] tale facinus tamquam [illegible] [illegible] [illegible], cum ipsa Bethsabee mater [illegible] Adonia a Salomone [illegible] illam [illegible] hab[illegible] tamquam [illegible] Davidis [illegible] [illegible] [illegible] porro turpitudinem patris [illegible] prohibuerint Moyses Lev. c. 18. v. 8. [illegible] David eam non cognoverat. Respondeo, [illegible] tamen habuisse illam uxoris loco, unde [illegible] [illegible] publica [illegible] a cubili filiorum Davidis le: [illegible] religione prohibebat.

3. Ideo ad illos [illegible] tamen volverunt hanc in Cantico celebratam virginem esse Sunamitidem aliquam, quorum opinio [illegible] [illegible] est non modo non conte: mnenda, sed etiam laudabilis. Fuit enim antiquis fre: quentissima; præterea Septuaginta in exaplis illam [illegible] commendatam præferunt: et quod amplius [illegible] [illegible] passim in officio Sunamitem legit. Se[illegible]

[illegible] Calme[illegible] est [illegible] hic in Cap. [illegible] com[illegible]
[illegible] Sunamitis [illegible] Sulami[illegible] legunt, lectio
nequaquam melior est, uti liquet ex Hebraico textu
ubi habemus nomen Sulamitis, quod ex Salomonis
nomine factum putatur; perinde ac quis diceret: re:
uertere Sponsa Salomonis. [illegible] in talibus quæ
obscura sunt admodum, et in utramque partem ob:
[illegible] [illegible] sermonis authogra:
phum Hebraicum conuenientissime, cum ejus quæ
lectio ad rem subjectam reperitur plane accommo
datior. Ubi si legeris Sunamitem, duo absurda for:
[illegible] non [illegible] non effugeris. Primum est nam pro
bare nullo contextu poteris ejus lectionis bonitatem
Nihil est enim neque in Cantico, neque in reliquis
diuinis libris, quod hanc Sponsam indicet e Sunam
extitisse. Alterum est, nam et hic ipse liber Cantici
et alij quoque libri diuini reclamant huic lectioni
Ubi siquidem tanquam certis argumentis doctrina
nostra [illegible] superius tradita et probata est. Sulami:
[illegible] est de domo et familia Jesse, qui fuit pater
David. Hic Bethlehemites erat non Sunamites ut
[illegible] nobis historia sacra 1. Reg. c. 16 [illegible]
[illegible] Sponsa Bethlehemitis potius, quam Suna
mitis dicenda. At Bethlehemitis dicenda omnino si
ex antiqua origine nomen illi facere velimus, sed
de Bethlehem Juda patrem habuit [illegible], et gen[illegible]
[illegible] si ex aliquo [illegible] debeat Sulamitis nomen [illegible]:
nare per eius libri auctoritatem, ubi sua historia
conscripta est, nullum esto dubium, quin sit a Libano
nuncupanda. Inuitat rex Sponsam suam, ut e Liba
no ueniat Cant. c. 4. 8., aquis defluentibus e
Libano Cant. 4. 15, sicut et [illegible] Libani Cant. [illegible]
comparat, inquit Calmetus hic in præfatione. [illegible]
[illegible] alludere toto libro [illegible] ad [illegible]
[illegible], non modo facilis [illegible] coniectura est
uerum etiam euidens. [illegible] ille præcipue hic
notandus C. 4. 8. Veni de Libano, sponsa mea, ueni
de Libano [illegible] auctor [illegible] nullam [illegible]
unde nam hanc Sponsam acceperit. [illegible]
[illegible] Abinadab erat e Bethlehem [illegible]
quæ longissime proinde distabat ejus patria a Libano, nempe continentibus totis tribubus Beniamin, Ephraim,
[illegible] asseritur igitur improbabiliter, Sulamitidem [illegible], Zabulon, et tandem hinc Aser, istinc Nephtali, me.
[illegible] deuenisse. Verum in his libris nos illum diis inter ea totum longitudinis;
[illegible] concedimus nostris coniecturis locum, quem
[illegible] esse permis[illegible]. Ne
que si aliquid posse uideatur commodius, et fa
cilius explicari, id affirmamus obsistente diuina Scri
ptura; sed Scripturæ Sanctæ fundamentum primo
imponimus, illique hæremus, et ad illud attende:
inde totam cogitationem, et commentationem dirigi:
mus. Sic autem seruato etiam tenore diuina:
rum Scripturarum non difficilis explicatio difficul:
tatis [illegible] obijciebatur. [illegible]
[illegible] patruum formis, et [illegible] uehementer
[illegible] fuisse, sicut auctus et [illegible] ad regnum
[illegible]. Jus regii [illegible] etiam populi tollere,

[illegible] [illegible] oliveta [illegible], et [illegible]
[illegible] 3 Reg. c. 8 [illegible]
[illegible] non iniusta vellet
[illegible] 3 Reg. c. 21 diripuit vineam Naboth, sed
[illegible] praedia, hortos, domos accipere, quae vel
[illegible] populi [illegible] tempore [illegible]
[illegible], vel ad quae ipse marte suo, vel aliter suo
[illegible] super dominatum extendisset. Haec autem
praedia quorum Abinadab [illegible]
[illegible] Sore filius nepos [illegible] 1500 [illegible]
praedia [illegible] [illegible] seducto
[illegible] in Libano praedia nunquam reg. patrem
[illegible] potuit David demandare Aminadab excoenda,
Abinadab [illegible] illuc familiam transtulisse, atque
ibi nata esse [illegible], ex quibus principijs haec
omnes profitentur historia [illegible] enim dicat Eccle.
siastes c. 2 [illegible] opera mea, [illegible]
mihi domos, et plantavi vineas: porro aedificatio
haec domorum et plantatio vinearum contineant
quas duo partes sub idea membri illius primi huius
orationis: magnificavi opera mea, ita ut sit
sensus: aedificavi magnifice domos, plantavi magni-
fice vineas, velut decuit opera mea. Si quis id
a Salomone factum arbitretur unice in Bethleem
et circa avitam domum, is mihi plane decipere
videatur et neque intelligere nomen regiae loquutionis,
neque [illegible] potestatem, [illegible] magnificae [illegible]
nes. Simile aliquid a Davide factum existima-
[illegible] non ambigo. [illegible] [illegible] vineas
[illegible] silvas, cedros in Libano et [illegible]
fortasse [illegible] [illegible] mandavit, donavit
locavit, [illegible] dicere Abinadab fratri. Abi-
nadab pater Sulamidis fuit; haec [illegible] a Salomone
[illegible], ab illo amata [illegible] thalamum ab
illo, et ad coniugium [illegible]
[illegible]
[illegible]
Scripturarum divinarum intelligentiam, [illegible]
sendo, nemo [illegible]
mirifice convenire. Non enim [illegible]
[illegible]
auctoritatem. Harum testimonijs, quae sumpsimus a re-
ligiosissima, et strictissima explicatione verborum di-
vinorum, praecedenti capite persuadebamus esse Sulamidem
genere Hebraeam, coniunctam propinquitate Salomoni;
patrem habere Abinadab; eamdem [illegible] Scripto-
[illegible] propter regnum
[illegible] Davidis natum fuisse rem, fortunas, negotia
in Libano, quia Sulamitem eius filiam illic a Salomone
amatam fuisse Scriptura non solum insinuat, sed
etiam commemorat. Res haec ita elucidata haeret di-
[illegible]
argumentorum copiosiorem artem non desiderat. [illegible]
[illegible] rationum sic constitutis assertis:
[illegible] nemo [illegible]
[illegible] debere de [illegible]
[illegible] Scriptura ultro suppeditat, ad rei [illegible]
[illegible] majorem nisi fidem quia cumulatissima est, certe
ad faciendam evidentiam. Nimirum nostra controversia

[illegible] de regione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vixit, et quidquam ne habuerit illis negotiorum ejus pater, quod eum regi obligaret. ~~Utramque~~ Utraque res satis evidenti exemplo confirmatur, sumpto textu ex Cap. 8. v. 11. et 12. ubi sic legimus: Vinea fuit pacifico in ea quae habet populos. Tradidit eam custodibus; vir affert pro fructu ejus mille argenteos. Vinea mea coram me est. Mille tui pacifice, et ducenti his, qui custodiunt fructus ejus. Pacificum esse hic eundem atque Salomonem, nemo est in studiis hisce tam novus hospes, qui ignoret. At si Sulamitis pro locata eidem defert Salomoni mille sibi debitos [illegible], eosque ideo defert, quia [illegible] [illegible] penditque illos pro fructu: quid esse tam clarum atque evidens potest, quam Sulamitis patrem fuisse talis cujusvis vineae inquilinum et conductorem, et annuatim pro fructibus pendisse regi certam ~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de tribu Juda~~ illam locationis usuram. Restat illud ad ostendendum, utrumne Salomon has vineas in regione Libani habuerit, atque utrum ibi Abindab conduxerit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuit in proposita quaestione difficile [illegible] [illegible] explicare [illegible] [illegible] [illegible] fidem non immutata libertatem. [illegible] [illegible] capite n.o 4 licere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Utrum magis mirum est, Abindab hominem de tribu Juda [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] totius populi Israelitici, fuisse in regis [illegible] [illegible] [illegible] in suam tribum, quam ipsum regem de gente Juda posuisse extra suam tribum [illegible] sive regis [illegible], sive [illegible] co.

[illegible] in proponendo [illegible] [illegible] [illegible] deflexit interpretando nominatis [illegible] [illegible] [illegible] lationes communes; quae res ad historias intelligendas plerumque multum obscuritatis facit. Tale aliquid nunc etiam factum est. Ubi enim nos legimus: in ea quae habet populos habet authographus apud Calmetum in Baal-Hamon; Septuaginta in hexaplis eandem lectionem retinuerunt. Baal-Hamon quid sit, Calmetus tres opiniones ad cognoscendum proponit. Prima est: Baal-Hamon eadem censetur ac Engaddi [illegible] mare mortuum. Altera vero: at alii putant eandem esse ac [illegible] [illegible] 1 Paral. 6. 76 in tribu Nephtali [illegible] [illegible] Tertia autem: dici quoque posset, hanc esse Baal-meon trans Jordanem in regione vinearum inter Jazer et Abel, et alios locos in prophetis ob vinearum excellentiam [illegible] [illegible] At prima opinio improbabilis omnino est. Ad eam enim asserendam ostendere oportet, Engaddi dictum aliquo nomine fuisse etiam Baal-Hamon; quod nec mi auctores tradiderunt, nec video [illegible] [illegible] defendi [illegible] [illegible] [illegible], quia Engaddi etiam propter vineas celebratur. Sed [illegible] haec ratio sufficiat, ut Engaddi et Baal-Hamon unum locum eundemque esse existimemus, [illegible] [illegible] [illegible] locorum [illegible] [illegible] [illegible] ratione vinearum celebrantur, nulle alii praeterit, [illegible], quam nemo non [illegible] esse puerilem illusionem. Tertia etiam opinio videtur rejicienda. Baalmeon enim quam Numer. C. 32. 38 [illegible] aedificarunt filii Ruben, diversa est nomine a [illegible] [illegible], quam hic Salomon ad considerandum proponit; in historica vero notitia discutienda oportet propriorum nominum, quibus res singulae consignatae sunt, esse tenacissimos. Neque illa contemnenda conjectura, [illegible] cum liqueat, Salomonem passim alludere [illegible] [illegible]

Noster Sanchez (inquit Cornelius a Lapide) asserit Baal-hamon [illegible] Engaddi palmis, et balsamis abundantem; sed nullo auctore probat.

[illegible] [illegible], dilecta [illegible] [illegible] careat
sui commemoratione, [illegible] regia [illegible] [illegible] [illegible]
ditione conduxisset, non de terra Ruben, sed de Nez
[illegible] est, [illegible] enim, sicut in [illegible] geogra:
phicis terræ sanctæ perspicitur, a Libano divisus erat
[illegible] [illegible] ex dictis recitatis secunda
[illegible] [illegible] [illegible] eamdem
atque Hamon quidquam officit. Baal enim prima
[illegible] [illegible] [illegible] appositum commune, et
appellativum, nomen proprium est Hamon. Baal
vertitur dominans, nota est scilicet quæ locis di:
[illegible] [illegible] aliqua ratione distinctis, quare et
[illegible] in Ruben hæc nota communis fuit. Multa enim [illegible] locorum et [illegible] (Vide hic Corn[illegible]) [illegible] compositum habent nomen [illegible] Baal Meon, [illegible] etc.
[illegible] Hamon [illegible] [illegible] Baal [illegible]
[illegible] [illegible] ex 1. Paral. [illegible], ubi ejus men:
tio est in hunc modum: Hamon cum suburbanis
suis, eo quod scilicet suburbanis subjectis quasi
principaretur.
Hactenus exposita sit doctrina viam sternit ad confirma:
tionem rei attentione, ac cura dignissimæ, quam præ:
cedenti Capite [illegible] fortasse [illegible] [illegible] modo impro:
babiliter, sed [illegible] imprudenter pronuntiasse, [illegible]
enim me aliquid asseruisse, quod non solum sit
[illegible] omnium [illegible] doctrinam, sicut [illegible] hæc nostra
sunt passim, sed etiam contra [illegible] opini:
[illegible] Etenim dixi R.G. Sulamitem aliquando habitasse
in Libano in domo saltus Libani, quæ describitur
3. Reg. C. 7. Contrariam opinionem Cornelius a Lapi:
de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], atque
[illegible] rationem amplificat in 3. Reg. C. 7. nam
[illegible] Domum autem suam ædificavit Salomon tredecim
annis [illegible] [illegible] domus tredecim annis ædificavit
„Salomon, scilicet domum suam, domum filiæ Phara:
„onis reginæ, et domum saltus Libani, ut patet v.
„2. et 8. has enim tres domos [illegible] distinctas patet
[illegible] Itaque censent [illegible], alii
„[illegible] [illegible] [illegible], et alii [illegible]
„tamen tres domus 3. Reg. 10. et 2. Paralip. 8. 1.
„vocantur una domus, quia erant contiguæ, et con:
„nexæ, ita ut non tam tres domus, quam tres par:
„tes, vel tria membra unius ~~domus~~ ejusdemque do:
„mus esse viderentur. Sic enim palatium regis, vel
„Pontificis plures in se habitationes, et quasi plura
„palatia comprehendit [illegible] Josephus, Villalpando,
„Pineda et alii.
[illegible] Ædificavit quoque domum saltus Libani,
„[illegible] [illegible] hæc domus ad elegantiam, amœnitatem,
„et recreationem comparata. Sed [illegible] dicitur
„[illegible] [illegible] saltus Libani Hieronymo primo, quia
„in loco sylvoso montis Sion, ac instar Libani
„[illegible], et [illegible] cincta. Nam saltus proprie
„dicitur densior sylva, et [illegible], quod ibi arbores
„[illegible] in quo æstuare, et pasci pecudes solent.
„[illegible] [illegible] C. 4. Unde 2. Paralip. 9. 16. ubi nos habe:
„mus: posuitque eas (scuta) rex in armamentario, quod
„erat consitum nemore, Hebr. et Sept. habent: po:
„suitque scuta in domo saltus Libani. In hac enim
„domo Salomon reposuit arma militaria, ibique erat
„ejus armamentarium. Secundo, quia domus hæc

[illegible] erat [illegible] Libano. Ita Abulensis, et [illegible]
[illegible] nemorum, atque [illegible]
[illegible] referebat. Quarto quia multi
tudine columnarum cedros Libani imitabatur. Ita Theodo
retus. Quinto quia ex ea prospici poterat Libanus,
ejusque aura et frigus tempore æstivo captari, et
excipi. Ita Arias. Unde Josephus, et Chaldæus eam
vocant domum refrigerii. Peperam vero Eutichius
Tyri Episcopus lib. 18 belli sacri censet hanc domum
salt[us] Libani quod in monte Libano fuerit ædifi:
cata. Sita enim erat in Jerusalem, et in monte
Sion. Hactenus Cornelius a Lapide.
[illegible] et eruditione sua
[illegible] perpendam, [illegible] quidquid [illegible]
[illegible] doctissimum virum
et in multis auctorem mihi gravissimum semper cum
honore iustissimo et sua laude prosequutus. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Atque ut dilucide sim, in tres partes subsi:
[illegible]
grave aliquod fundamentum [illegible] et
simul pro illis tum multis auctoribus [illegible]
[illegible]
divinæ Scripturæ singillatim, quæ meæ orationi conve
[ni]at; tertio rationes dicentium singulas, quibus illa
nam assertionem amplificat. Prima [illegible]
ata est. Cornelij a Lapide assertio [illegible]
amor viri docti, et eruditi, etiamsi propterea multi
viri, quorum florent laudes, cum illo coniungant se
[illegible]. Est item ex ejus partibus etiam Calmetus sic:
ut indicat ejus commentatio hic in Cant. C. 4 [illegible]
tomum ejus operum habeo hic et vero commodo
[illegible]
[illegible]ent, Utinam ad me deferendum [illegible]
curavissent; utinam et possem legere [illegible]
mentarios in Libros Regum; nam si quid post
Cornelium a Lapide ille hic diceret, vel si veri
et probabile viderer, me de mea sententia defle:
cteret, vel si eorum et gratis ~~[illegible]~~ pronuntia:
tum comperirem, cum [illegible] hanc di
[illegible] rem. Interim quod ad rem pertinet, sen
tentiam relinquimus, et refellimus, quæ domum saltus
Libani in Jerusalem collocat, atque adeo in monte Sion
quia gratis a suis auctoribus ponitur, et nulla idonea
ratione sustinetur. Agitur enim de re historica, pro:
inde ut asserendi temeritas fugiatur, est monumentis Scriptu
rarum fideliter insistendum. Nullibi autem Scriptura
dicit eam domum in Jerusalem ædificatum fuisse. Illam
vero appellat tantum domum saltus Libani. Quis nescit
in Historia verum esse propriarum dictionum, et fugi
[illegible] metaphoricas, et translatas. Cumque auctor
historicus uti debeat simplicibus verbis, et propria, pu:
raque oratione, quæ ratio sit cur interpretes in expo:
nendo debeant historicum scriptum vertere in transla:
tiones, intelligere nullo modo possum. Nemo nescit hic:
se proprie, atque historico sensu Libanum, in Libano
saltus, in saltibus Libani putat Calmetus ab ipso
Davide captum ædificari fuisse magno sumptu. Hic

[illegible]

enim c. 4. v. 4. ad illud: sicut turris David coll[um tu]um, insinuat turrim David, de qua ibi est sermo fu[is]se turrem Libani a Davide erectam. Oportet, Libani
dati interpretes ostendant, aut esse alicubi in [illegible]
hanc assertionem, domum saltus Libani fuisse in Je:
rusalem, aut Libanum aliquem recenter dictum ad
similitudinem antiqui Libani et proprij in Jerusalem
et in Sion [illegible] (et exempla testimoniorum exhi:
beant) aut unum esse aliquem Scripturarum signifi:
cando per Libanum montem aliud quidpiam quam
nos proprie sonat: tum demum incipiam suspicere
sit ne aliquid probabilitatis in eorum assertione. Mi[hi]
[illegible] habemus constans scripturarum stylus [illegible]
[illegible]. Nam et 3. Reg. c. 7. diversæ res aperte os:
tenduntur domus Jerusalem, et domus Libani. Domus
Jerusalem v. i. peculiari quadam et propria [illegible]
catur nominata domus sua Salomonis, quia ibi Sa:
lomon solebat residere. Domum saltus Libani au[tem]
[illegible] rem plane diversam ita a domo Jerusalem
Scriptor distinguit: ædificavit quoque domum saltus
[Libani]. At inquies, hactenus consentiunt omnes has
[domos] fuisse diversas et domus regiæ, et domus sal:
tus Libani, idque paulo ante ex ipso Cornelio a
Lapide recitatum est. Quæstio est, utrum hæc tanta
moles fuerit in Libano. Hanc rem primo confirmat
stylus ipse simplex, purusque orationis, quem in hys:
toria non sine inconvenientes quis transferunt ad meta:
phoras. Si enim hæc licentia excurrerit, nullibi non
dici poterit fuisse domus saltus Libani; imo ipsa [illegible]
salem, et terra tota sancta de [illegible]
[illegible] lum elevat, sed etiam destruit [illegible]
[illegible] compertum est ex Scriptura [illegible]
[illegible] nonnullas [illegible]
Cantici locum [illegible]
Libani, quæ regi [illegible]
[illegible]
[illegible] et
[illegible]
ende est [illegible]
[illegible]

[illegible]
in [illegible], et in omni terra potestatis suæ. Similes
[illegible] 2 Paral. c. 8. 6. Ubi considero [illegible]
[illegible] ædificiorum memorationem. Primo
[illegible] nonnulla sigillatim singula, quæ
[illegible] Bethoron, Baalath, Palmira. Deinde
[illegible] simul, in quibus perspicuum est Salomonem
[illegible] eadem fecisse, atque in illis urbibus, quæ prius
[illegible] Proinde inquit: et omnes vicos, qui ad se
pertinebant, et erant [illegible]
[illegible] simul civitates [illegible]
Quarto comparantur, itidem quæ fecit in Jerusalem cum regalibus Jerusalem 3. Reg. c. 7.
et in Libano. Vide præclaram collationem domus Libani
[illegible] Ultimo loco perstringitur oratio [illegible]
ut omnia catenus dicta simul complectatur. Sit
quoque censores mihi [illegible] quidem, dummodo non
[illegible] fuisse concedant, tum hic et quæ fecit Salo:

[illegible] in Jerusalem et in Libano simul commemorantur, et distinguuntur nec [illegible] ab operibus [illegible] additis a triplici genere ante numerato, esse eandem nunc rerum comparationem in Jerusalem et in Libano, atque est cum tertio Reg. C. 7 comparantur simul domus Salomonis, domus saltus Libani, et domus filiæ regis Ægypti. Itaque cum Scriptura [illegible] [illegible] fulciat, et aliquorum authorum [illegible] quorum congeriem ipse collegit eadem omnino confirmat, domum saltus Libani utique fuisse in Libano, et minime in Jerusalem.

[Ve]nio nunc ad examen locorum divinæ Scripturæ, quæ Cornelius a Lapide in hac controversia pro se citavit. Principium sumit a textu noni Capitis l. 3. Reg. v. 10. ubi ita ~~[illegible]~~ legimus: expletis autem annis viginti, postquam ædificaverat Salomon duas domos, id est domum domini, et domum regis, et simili 2. Paralip. C. 8. 1. expletis autem viginti annis postquam ædificavit Salomon domum domini, et domum suam. Concludit vir doctus ex hisce testimonijs tres domos, quas paulo ante diximus Salomonem ædificavisse, fuisse contiguas, nempe quia cum contiguæ essent, quasi pro una, atque eadem nunc accipiantur. Ego vero nego consequentiam. Primum jam ipse hic auctor confitetur hasce domos et tres fuisse, et distinctas; sicut superius allata sua verba fidem faciunt, cum ergo tres sint et distinctæ sint, ipsa sola vicinitas sufficiens ratio non est, ut ex tribus una dicantur. Videtur probabilior subsequens ~~[illegible]~~ responsio posse; namque usurpatur in allatis textibus primitivus numerus duo pro distributivo bini, ut sententia sit in loco libri Regum: expletis autem annis viginti postquam ædificaverat Salomon ~~du~~ binas domos, id est domum domini, et domos regis. Non enim est insolens in Scripturis, ut primitivus, et cardinalis numerus pro distributivo usurpatur. Exemplum est in promptu in Genesi C. 7. v. 2. de animantibus vero immundis duo et duo, masculum et feminam, ubi duo et duo dicit pro bina et bina, sicut paulo ante dixerat: ex omnibus animantibus mundis tolle septena et septena, quod æquivalet ac si diceret, septem et septem. Ad exemplum similiter libri [illegible] [illegible] hac responsione occurri videri posset, non raro in Scripturis solere unum rerum numerum, et alterum seu alterius singularem, et multitudinis quandoque reperiri. Illic quem potius intelligere debeamus, si Scripturæ ~~[illegible]~~ quam [illegible] camus alius contextus sit, est proximus ex contextu dicendum. Sic v.g. Matth. C. 27. 44. legimus in plurali numero: latrones, qui crucifixi erant cum eo improperabant ei; at Lucas rem gestam distinctius exhibit, ex [illegible]; ait namque C. 23. unus de latronibus blasphemabat eum. Respondens autem alter increpabat eum, dicens: hic nihil mali gessit. et dicebat ad Jesum: domine memento mei cum veneris in regnum tuum. Similiter Matth. C. 26. 8. multi simul ex discipulis domini hac accusatione simul videntur comprehendi quod dixerent: ut quid perditio hæc? cum vidirent piam mulierem super caput domini recumbentis effundentem alabastrum unguenti pretiosi. Verum Joannes C. 12. vertit hoc

[illegible] distributivo enim careat Hebr[æ]i, ut docet Pasinus in grammatica linguæ Sanctæ part. 2 C. 1.

d[illegible] nisi soli Iudg Iscariotę, et [illegible] tam sordidę nequitię uult et se, et ad apostolos reliquos omnes abire immunes, Iudam insimulans ne [illegible] autem non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat; de qua labe absit suspicari reos apostolos sanctos illos, qui iure suo dicebant domino confidenter cum Petro: ecce nos reliquimus omnia, et sequuti sumus te. Ego uero hac responsione non utor. Etenim alia subit magis hęrens scripturę uerbis, proinde et propior ueritatem. Nam hęc sunt uerba textus 3. Reg. c. 7. v. 1. domum autem suam ędificauit Salomon tredecim [illegible] et ad perfectum usque perduxit. et v. 2. ędifica[illegible] quoque domum saltus Libani. Ecce est domum quidem Salomonis in Ierusalem ędificatam annis tredecim; at ędificationis domus saltus Libani tempus nullum describitur. Neque enim oratio quę de domo Libani est eadem periodo continetur, in qua loquitur auctor de domo regia Ierusalem, neque notatio illa et decennalis [illegible] extra suum subiectum aut præfixum [illegible] potest extendi. Qua re et illud eodem 3. lib. Reg. c. 9. explatur autem annis [illegible] quibus ędificauerat Salomon duas domos, hoc est domum Domini et domum regis, et contextu 2. lib. Par. [illegible] relatus cum 7.o cap. tertij Regum [illegible] quam maxime non solum sententia [illegible] uel [illegible], quia in libris hisce omnibus locis [illegible]
[illegible] propria sermo est [illegible] domo [illegible] domo [illegible] in [illegible]. Duę reliquę, domus scilicet filię Pharaonis [illegible] saltus Libani [illegible] etiam [illegible] uiginti annis ędificatę sunt, quod maxime suadet [illegible] rei tamen ratio [illegible] scriptura diuina, quia eam rem scriptura non dicit. Ergo quamuis domus regis alibi dicatur [illegible], alibi tres numerentur, neque conclusio sequitur tres Salomonis domos unam fuisse, [illegible] ex [illegible] illis domibus, illam [illegible] in Ierusalem.
[illegible] 9. 16. ubi hęc sunt [illegible] armamentarium [illegible] textui nostro uer[illegible] [illegible] lectionem Hebraicam, et Septuaginta, qui [illegible] posuitque scuta in domo saltus Libani. [illegible] facile intelligere) a Cornelio a Lapide assumi tantum ad ornatum suę orationis, non item ut per illam suum propositum confirmet; quia nihil pertinet ad [illegible] [illegible] nullam faciam orationis Cornelij propriam confutationem; ego uero ab illa quidem argumentum peto [illegible] admodum et forte, ut meam causam con[illegible]. Consideres enim uero primo domum saltus Libani fuisse et nemore conditam et in Libano; deinde in hac domo fuisse armamentarium Salomonis. His positis ita argumentor. domus etiam, quod non concedimus ad [illegible] Salomonem [illegible] cum aliquod

VII. [illegible] ex dictis [illegible] Ningarellius
an [illegible], [illegible] anctor, an vero
[illegible] a me scripta [illegible] iterum [illegible]
[illegible] seriem duxit suam,
[illegible] vult illud a me
scriptum animose atque [illegible]
[illegible] enim in [illegible]
[illegible]
[illegible] fratres [illegible] parte, [illegible]
vos reducens; propter gratiam, quæ [illegible]
a Deo ut sim minister Christi Jesu [illegible]
[illegible] Dei. ~~Erat ille autem~~ [illegible] num. 11.
[illegible] illa igitur concludit [illegible]
rejiciens quod assero in Cat. [illegible]
patrem naturalem Josephi, [illegible]
nam [illegible] facile dicitur, ita facile negatur [illegible]
hoc a me dicitur, quia planissime dicitur at
[illegible]. sed illa ambages tota obscurissima [illegible]
[illegible] quam non potuit [illegible]
cum paralogismis suis colluderet [illegible]
adhuc non potest ut illam facil [illegible]
[illegible]
9. [illegible] potest (sequitur idem
[illegible] debere titulum, quem
[illegible] præfixit Calovius: hujusmodi
[illegible] liber generationis Joseph; Constat
immo respondeo, debere necessario [illegible]
qui evidenter continet sententiam sacræ Evangelistæ,
[illegible] sic scribens:
Deinde [illegible]
[illegible] a textus [illegible]
veritate pauxillum distat. Illius enim capitis
fuit initium [illegible] auctor: Jesus putabatur [illegible]
Joseph qui [illegible]
[illegible]
[illegible] obelo † autem
a dimidio versiculo, præfixus hic tamen obelus [illegible]
[illegible] debent [illegible] verba [illegible] esse
immutata. Textus Lucæ eo v. toto sic habet
Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta
ut putabatur filius Joseph, qui fuit Heli,
fuit Mathat. Dividendus erat propter [illegible]
[illegible], quas amplectitur. [illegible] cap. 3, [illegible]
illa verba: Et ipse Jesus erat incipiens [illegible]
annorum triginta, ut putabatur filius Joseph
[illegible] Heli et [illegible]
[illegible] incipiendum erat [illegible]
pronomine relativo [illegible]

nisi nomen praecederet, ad [illegible]
referebatur. Porro igitur ibi sic: Jesus putabatur
[illegible] Joseph [illegible]
[illegible] quanti operis [illegible]
textum in Catena, velut ego praestiti, si
videat quam multa sibi licere necessari[o]
[illegible] judicarunt, qui me in huius generis
[illegible] praecesserunt [illegible] Ut olim
[illegible]inardus, et Gandavensis Jansenius, non
[illegible] rem peregisse,
[illegible] opere vel unam alteram
[illegible] vel repet[illegible]
vel variando quam hanc unam [illegible]
constantem sola repetitione, et nulla [illegible],
vel variatione verborum Evangelistae: Jesus
putabatur filius Joseph, ibi atque ita, ubi
[illegible] ostensum est
[illegible] ut intelligamus genealogiam
[illegible] in [illegible]
ad Mariam, [illegible] Joseph. Ratio est, quia
[illegible] et aperta est Evangelistae sententia.
[illegible] nisi multum [illegible] orationem
Evangelistae, nisi farcire verbis alienis, et
[illegible] Evangelistae, nisi mutare locum, ordinem,
[illegible] Evangelista,
[illegible] doctissimi vel ante hanc
[illegible] vel nunc [illegible]
[illegible] sententia constat Evangelistae
[illegible], si conferentes Matthaeum
[illegible] a cognoscenda veritate
quam [illegible] Matthaei celabat, deturbati
sunt, et in incerta detrusi. Homines nostri
temporis nostra [illegible] non nos
considerent, sed res. Me certe Hocci faciant,
[illegible] probent, an justum sit, [illegible]
[illegible] illud Paulinum ad Romanos
[illegible] Veritatem dico in Christo, non
[illegible]

Caput [illegible]

Respondetur objectis adversariorum ex Hebraico [illegible] male desumptis.

1. Clarissimi adversarii [illegible] deinceps Bingarellius in eo præcipue suas vires exe[illegible] in me reprehendendo, in quo minime [illegible] necesse erat. In illo ipso mihi Trombellius concedit [illegible]; sed liberalis viri dono importunum modo uti fuerit. Proelium modo versatur circa [illegible] Sacra paragraphum, ubi in hunc modum scribit: [illegible] enim hæc Græco interpreti S. Matthæi [illegible] quæ ibi fuit difficultatem [illegible] in textum. Hæc post nomen [illegible] genus de mas[illegible] in femininum. [illegible]

[illegible]

Id, inquam, fateor, ~~ideoque [illegible]~~ hæc optimi viri nimia facilitas [illegible] concedentis notatur ignoran[illegible] [illegible] Cl. Trombellius [illegible] hoc revera facere potuisse, [illegible] rejecturus. At [illegible] Non dat; [illegible]

[illegible] prorsus despiciendum, quia [illegible] est ut Clarissimi doctrinam ut apprime reconditam, [illegible] audiamus. Non dat illud idem neque [illegible] Hebraicis [illegible] primum apud Martini [illegible] necesse erit ut unas simul disputa[illegible] [illegible] tota hæc oratio in plures partes [illegible] enim videndum erit, an ratio magna sit, cur [illegible] omnino [illegible]

[illegible]

[illegible] confirmarem [illegible], informatum

[illegible]

aut relinquetur [illegible]

[illegible]

et nunquam profecto [illegible] iiciendum existimas. Reperi [illegible]

[illegible]

Attende porro tua a me [illegible] Graeco interpreti haere S. Matthaei difficultates

[illegible]

aliquid certo factum in eam sententiam, juxta [illegible] am explico. Certe, [illegible] materiae insurgeri [illegible]

[illegible]

[illegible] in tuis verbis, intue [illegible] tuo ore, in tua sententia [illegible] quasi fundamentum affirmem in lingua [illegible] invoco, et [illegible]

vidit nunquam [illegible]

Tu vehis [illegible] [illegible] un gravissimo

[illegible] a [illegible],

solum [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] pro [illegible]

[illegible]

factum, atque ultro, et [illegible]

item fore responsuros [illegible]

Martinium d. 17. illa [illegible] mitto [illegible]

obiicienti: Io non [illegible] con [illegible], ch'essi

[illegible]

potuit usare quella forma, [illegible] a me [illegible]

comoda ad opinare [illegible] porta e all'

Ebraico il suo Greco, e il suo [illegible] nella [illegible]

[illegible]

[illegible] e quel

mal contradicano chi ha [illegible] per tutto

sa che il censore è ben altro maestro dell'[illegible]

[illegible].

[illegible]

rimetto a lui il vivere, [illegible]

[illegible]

[illegible] usando il [illegible]

[illegible] come ha fatto, anziché [illegible]

[illegible]. Ego [illegible]

eadem nunc [illegible] rerum [illegible]

[illegible]

XXI

[illegible]

[illegible]

adversario verso [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible] sanus. Nam [illegible]
argumentis, ut S. Hieronymum de alio [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quiddam dici, quam ut
[illegible]
potius, quam asserendam operis digit[illegible]
[illegible] Hebraeos, quo utuntur usque hodie
[illegible] Nazaraeos
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
immixta [illegible] Evangel[illegible]
Matthaeo. Unde igitur [illegible]
[illegible] de quo disput[illegible]
[illegible] de illo ipso Evangelio
[illegible] Illud enimvero narrat histor[illegible]
[illegible], et fratres ejus dicebant ei: Joannes
Baptista baptizat in remissionem peccatorum; eamus
et baptizemur ab eo. Dixit autem eis: Quid peccavi
ut vadam, et baptizer ab eo? [illegible] Quid
hujusmodi in vero Evangelio Matthaei? Ergo Evangelium
[illegible] non fuit Evangelium S. Matth.
Ergo quidquid de illo sumpseris, non est quod mi[illegible]
[illegible]
S. Matth[illegible] illud [illegible]
verumque S. Matthaei Evangelium [illegible]
ex illo uno desumptum esse locum de quo nobis
quaestio est, [illegible] in eo [illegible]
modo aliquo diverso, quam quo nunc sonant [illegible]
verba: Jacob autem genuit Joseph, opus [illegible]
est [sic] mihi concedat, non esse dubitandum quin ab
[illegible] fuerit, quale
[illegible]
cum tu qui negas id per interpretem fieri potuisse
apud S. Hieronymum contra me ex eodem Evangelio
[illegible]
videlicet, ut in illo fuerint [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
D. Matthæus [illegible] suum Evangelium
quod tamen [illegible] deperditum, sola
nobis conjiciendi relinquit [illegible]
[illegible] ad eum modum quo defendi: Jacob
[illegible] genuit Mariam, de qua natus est Jesus.
et certe quicunque ille tandem [illegible]
eandem sententiam [illegible]

[illegible]

[illegible] Auctor [illegible]
[illegible]
[illegible], veluti [illegible]
[illegible] Aristeas, qui
[illegible] histo[illegible]
pretibus, etiamsi non [illegible]
[illegible]
[illegible]
Hebræis sibi comparatis, qui facile fuerint multo
recentiores illa ætate de qua scribant sibi
fecerat argumentum: longe falluntur qui
Syria illos lingua loqui putant. Igitur
[illegible] sacerdotes [illegible]
interpretes saltem [illegible]
poterant, utebantur sermone [illegible]
[illegible] de Matthæi.
Igitur probabilis illa sententia ante alias
maxime, quæ Evangelistam defendit non
[illegible] in eam significationem, et vim, [illegible]
[illegible]
[illegible]

scriptionis contendunt, [illegible]
potuisse, ut a Matthæo ita scriberetur, velut eg[illegible]
[illegible] et conjectando [illegible]
[illegible]
[illegible] evenient. Causa [illegible] est [illegible]
[illegible] hoc caput, sive [illegible], sive [illegible]
ab illis, tamen nihil [illegible]
[illegible] problematis continetur. Nam de
modo scribendi, quo Matthæus usus

[illegible]

[illegible] parte vincere me voluerint
[illegible] est istas illi rationes aff[illegible]
[illegible]
[illegible] illis [illegible], videamus
[illegible]

[illegible]

et Sehvquen, [illegible]

etc. omnia [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Hebr[illegible] [illegible]
[illegible]
Hebraico, et apud [illegible]

[illegible] XXVI

In idem argumentum respondetur clarissimo Mingarelli
[illegible] reliquis occurram, quae a clariss. Mingarellio mihi objiciuntur incipiam ab eiusdem paragrapho quarto, ubi in hanc rationem illa edisserit: [illegible] ~~Hieronymus et~~ [illegible] Hieronymum praeterea S. Matthaei Evangelio Hebraicis litteris conscripto unum esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum S. Matthaei Evangelium comperies [illegible] illo fuisse usquam Hieronymum nusquam comperies. [illegible] Neque vero [illegible] [illegible] [illegible] Mingarellius [illegible] [illegible] ex praefatione Hieronymi ad Damasum in Evangelistas, videlicet: De novo nunc loquor Testamento, quod Graecum esse non dubium est [illegible] [illegible] Matthaeo [illegible] Christi Hebraicis litteris edidit. Hoc [illegible] in nostro sermone discordat, et in diversos [illegible] [illegible] de fonte quaerendum est. Hae enim duae res immo confirmant meas maxime: et Hebraice a S. ~~Hieronymo~~ Matthaeo scriptum [illegible] et illo unum minime fuisse Hieron[illegible] [illegible] (s[illegible] [illegible]) cum in nostro [illegible] (videlicet latino) [illegible] [illegible] et [illegible] diversos rivulorum tramites (h. e. sententias)

[illegible] ex tota Hieronymi [illegible]

nulli nemini impensius est. Sufficiat [illegible]

[illegible] tantum [illegible]

[illegible] Matthaeus, Marcus, Lucas, [illegible]

[illegible]

[illegible] ita [illegible]

S. Matthaei Evangelio Hebraicis litteris conscriptum

[illegible] non sequitur, quia de Hebraico

[illegible] ubi de uno graeco

[illegible]

illud sequitur [illegible] commentaria

quia videlicet cum in Matthaeum Graecum habuerit,

ille ad manus solum Matthaei Graecum habuerit, quam vel alia [illegible] de causa [illegible]

Hebraicum non habuerit, [illegible] neque investigare [illegible]

[illegible]

[illegible] verum [illegible]

[illegible] librorum optimos [illegible] plurimos

[illegible]

mihi [illegible] verum [illegible]

[illegible]

[illegible]

optimorum librorum [illegible]

[illegible]. Neque igitur illud conse[illegible]

[illegible] sibi [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] in [illegible]
ab eo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
aliqua [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] subest [illegible]
[illegible] constare [illegible]
[illegible] vero [illegible]
[illegible] liber [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Verum [illegible] remanere [illegible]
[illegible]
[illegible]
IV [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] non ita [illegible]

[illegible] commentus [illegible] fieri [illegible]

[illegible] lovissimes [illegible]

[illegible] tanquam fundamentum [illegible]

[illegible] vel herbam spontaneam [illegible]

[illegible] אִישׁ [illegible]

[illegible] Hebr[illegible] [illegible]

[illegible] אִשָּׁה non [illegible]

[illegible] אִשׁ. [illegible]

[illegible] in Biblio [illegible]

[illegible] reposita [illegible]

[illegible] in veteri instrumento [illegible] posset debere infra [illegible] scripture Matthaei elegantiorem usum [illegible] controversiam minime. Sed hoc ad propositum [illegible] modo, cur arguar ego pertinet. [illegible] dubitanter dico fieri potuisse, in eo, quod [illegible] adversarius ipse [illegible] exemplo [illegible] ad [illegible]dum aliquando [illegible] Quia hoc [illegible] ex ipsis verbis [illegible] solo in illo solvendo videri [illegible] necessaria, [illegible]

[illegible] objectionem, quæ de hoc viro mihi remanet
solvenda ille sic proponit n. [illegible]. Sed syntaxis Hebraica [illegible]
plane convellit quam Celotus [illegible] [illegible]
Attendamus quare id asserat. Hebraice, [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] autem genuit Mariam conjugem Josephi, de [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
adversario, quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ratio est in sequentibus, [illegible] [illegible] [illegible] Si itaque [illegible]
modo mihi [illegible] nullum efficit sed plane verba sunt — quod est: [illegible]
sine sensu, sine ordine, sine argumento, sine conclusione.
Ne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
illum evomere libentius, quam verius, ecce tibi
post illius verba [illegible] superius totam continuationem
ejus orationis: "sive quia relativum Hebraicæ linguæ
" pronomen genera non habet, ut clare diceretur,
" Jesum esse Mariæ filium, [illegible] Josephi, [illegible]
" Matthæus: De Miriam autem natus est Jesus etc.
" seu eadem semper dicendi [illegible] [illegible]
" Miriam autem genuit Jesum." Ego profiteor me nihil
penitus intelligere in his verbis, quod vel [illegible]
faciat membri ad membrum, vel concludat, vel [illegible]
infirmet. Quo enim modo Hebraicæ [illegible]
indole ut Matthæus scriberet: Jacob genuit Mariam etc.
[illegible]
Celotus [illegible] rationes
dicit, sive quia etc. Ordo orationis certe postulat,
ut qui sic ratiocinatur, alterum [illegible]
[illegible] pariter [illegible]
[illegible]
me prorsus non [illegible] Post ea, quæ præcedunt:
illud sive, reliqua cætera. Post ea, quæ præcedunt:
Syntaxis Hebraica plane convellit Celotti suspicionem,
nam Hebraicæ linguæ indoles omnino [illegible]
ut Matthæus scriberet ad voluntatem Celotti,
hæc quæ sequuntur, quomodo [illegible] cum superioribus
[illegible] [illegible] Hebraice [illegible]
[illegible]
pronomen genera [illegible]
non connectuntur ullo vel sensu, vel ratione.
[illegible] dicendi ratio
[illegible]
concludendo generationem: Miriam autem genuit
Jesum. Ex quo fit ut omnino intelligere non possim
[illegible] dubitam, cum adversarius [illegible]
[illegible]
[illegible] perfici [illegible]
faciat quid efficiat.
Existimaverim velle illum dicere, Hebraice a S. Matthæo
stante syntaxi orationis scribi non potuisse [illegible]
in hæc verba esset transferendum: Mariam, de qua.
Sed oportuisse scribi genuit Mariam, de Maria autem
natus est Jesus. Ego quam minime potero mandi [illegible]

[illegible] Clariss. viro [illegible]

[illegible]

[illegible] perversi

[illegible] atque

[illegible]

[illegible] eruditissimis gentis

[illegible]

[illegible] XXIII

[illegible]

[illegible]

I. Non est necesse post superiorem disputationem ad singula respondere [illegible] Trombellius vir clarissimus mihi objecit in suo opere de Vita Virginis Sanctissimae; [illegible] in superioribus jam dictum [illegible] satis [illegible] praetermittere [illegible] ille me aggreditur, quae quidem levia [illegible] etiam pauca [illegible] requirunt. Utinam ille vir sicut videtur amator [illegible] operis, et scribendi multa; nam quae de vita B. Virginis ipse sibi scribenda sumpsit [illegible] in quarto, [illegible] potuerat longe breviori [illegible] etiam subtilius atque [illegible] de mea Catena non illud unum [illegible] sumpsisset argumentum, [illegible] fuit idem contra me accusator, actor, et judex; [illegible] non enim illa [illegible] hanc defendendae meae novitatis excogitationem [illegible] quoniam ille [illegible] de qua lege dubitanda suscepta [illegible] supra [illegible] dissertatione sexta.

II. Capite tertio ille exscribit de mea Catena [illegible] et illa omnia, quibus sententiae a me propositae de patre Deiparae continetur, explicatur, probatur [illegible] ad [illegible] pertinebant sequentis quinti capitis, [illegible] necesse est mirari viri clarissimi humanitatem, atque operam, qui non illa etiam ad suum judicium, sicut quae cap. 4. scripseram vocaverit. Cur enim [illegible] fratrum eiusdem labis notae infectorum tam simul incedentium quartus, et quintus, unus poenas multatur, alius relinquitur abire inoffensus [illegible] loco illius constabit materia ad reprehendendum sumptas, et non ex omnibus, quae ad meam [illegible] mea Marsiniana et illa etiam suo telo

[illegible] potuisset [illegible] debere
[illegible]
[illegible] quaecumque legenda sumpserint,
[illegible] confutavero, quae vel ad hoc ipsum
[illegible] aliud quodcumque digna
[illegible]
ex [illegible] observabo, [illegible]
[illegible] stilo indigere simili curatione;
[illegible] instituti alienas reprehendere,
[illegible] multa etiam
[illegible] legerint, praetervolare
[illegible]
[illegible] volui
[illegible] animo [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] Frombellium, quae prosequuntur
1. [illegible] debeam persequi; statutum
[illegible] doctrinae [illegible]
[illegible] capitibus comprehensa
[illegible]
[illegible] Celotti indicium [illegible]
[illegible]
[illegible] liberi comperta,
[illegible] ab illo scripta
[illegible] sint
[illegible]
[illegible] hactenus, an ille probe satis
[illegible] scripta sunt
[illegible] quod genesis vocem sive gene[illegible]
[illegible] et quod genesis vocem sive gen[illegible]
[illegible] interpretatur historiam potius, quam
[illegible] naturaliter significat [illegible]
[illegible] et quod concedit mihi [illegible]
[illegible] difficultatem [illegible]
[illegible] rei quae agitur cognitione
[illegible] me convertens
[illegible] illud videndum, quod
[illegible] confessus
[illegible] ; illa ratio gravissima
[illegible]
[illegible] de matre
[illegible]
[illegible] statim [illegible]
[illegible]
[illegible] mater Jesu Maria Joseph, [illegible]

[illegible] vent, [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] se [illegible] [illegible] Dominus [illegible]

[illegible]

virum et doctum, qui de vita et gestis deiparæ professus scribit, connivere ne intelligat prædicans firmissime [illegible] deiparæ virg[illegible] natale [illegible] deiparæ [illegible] succedit in eum locum, qui nisi Christus natus esset de virgine teneri debuisset [illegible] in toto argumento [illegible] virginis, [illegible] [illegible] ille audiendus [illegible] idem connivens [illegible] labem circa hoc imposuit etiam clariss[illegible] [illegible] [illegible] Tromellio antea [illegible] [illegible] ego, [illegible] vei gravitatem non persentisco. Hic enim in multis [illegible] sequutus Tromellium, maluit præcedentem adversarium [illegible] sectari e vestigio ducem, quam rem ubique et verissimam et gravissimam attendere. Verissima [illegible] hæc est, deiparam ibi propterea [illegible] demonstrari factam fuisse matrem e [illegible] virginitate, ubi in genealogia Domini suo loco et ordine sistitur loco aliter paterno inter eum virum qui [illegible] [illegible] extitit, et [illegible]

Sed hæc in stilo hujus auctoris levissima habeantur, illa vero nullis satis lancibus pendentur, [illegible] me reprehe[illegible] [illegible] [illegible], et traditione destituta [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] Nam vir tantæ lectionis, ut hæc [illegible] [illegible] postulan[illegible] [illegible], auxisset bene multis [illegible] traditam cap. [illegible] vero audebimus nullo veterum [illegible] [illegible] Evangelii [illegible] textum injicere? Si id licere putamus nobis sibi [illegible] Lutheranus, Calvinista quoque [illegible] omnes, [illegible] peculiares [illegible] [illegible] errores, quibus levis aliqua Scripturæ mutatio non proderit. Jure [illegible] Christus [illegible] Matthæi cap. 7. v. 3. [illegible] dicens: Quomodo dicis fratri tuo: sine ejiciam festucam de oculo tuo: et ecce trabs est in oculo tuo; et S. Paulus ad Romanos cap. 2. v. 1. In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas

[illegible]
[illegible] ostendisse plusquam satis me in sic interpretando
S. Matthaei [illegible], Evangelistae [illegible]
veritatem Ecclesiae catholicae, traditionem sanctorum
[illegible] doctrinam confirmatissimam omni [illegible]
[illegible] in castris Ecclesiae Romanae,
[illegible] fidei.
[illegible] cum Beatissimo Petro
[illegible] Apostolorum omnique [illegible]
[illegible] ita interrogat me fidem
[illegible], quoniam [illegible] loquatur in doctrina sua
[illegible] Josephi [illegible]
[illegible] Matthaei genealogiae [illegible]
argumentis liquet. Haec vere dixit sed praeter
suam mentem. Ratio est; nam Matthaeus in describenda
1. [illegible] non Josephi enumerat majores,
[illegible] sed de mente viri sentientis ad
[illegible]
[illegible]
II [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], sed [illegible] arrogare [illegible]
[illegible] in argumentis dialecticae superius [illegible]
[illegible] illo pacto dicto, errasse
[illegible]
[illegible] sententia Matthaei,
[illegible]
[illegible]
inviolare Evangelistae veritatem, neque verbum [illegible]
[illegible] immutari vel uno apice [illegible]
[illegible]
[illegible] etiam [illegible]
[illegible] de textu etiam sic [illegible] ut legit,
[illegible] germanae Evangelistae sententia
Verum Clarissimus [illegible] prodeat
theologus probabit dictum a Matthaeo [illegible]
[illegible] Achazum, ita tamen, ut si [illegible]
[illegible] id dictum velis, erret Matthaeus [illegible]
[illegible]
[illegible] fuisse.
[illegible] suffragantem
[illegible] et [illegible], [illegible] errasse Matthaeum
[illegible] parcendum fuerit viro Clarissimo, quia ea loquutus
[illegible] semel excidit minus consideranti in
calore disputationis. Idem n. aa. cum eadem [illegible]
scripsit: Rursum in hac ipsa Matthaei genealogia

dicitur Boram genuisse [illegible]. [illegible]
a vero est. Etiamsi posset mille habere rationes
[illegible] asserendi [illegible] vult [illegible]
[illegible] parentem [illegible]
Boo[illegible]
[illegible]

[illegible] Contendit, [illegible] ex regulis
theologicis [illegible] verat, alia etiam exempla
[illegible] diversa eodem tempore n. 24. Tertio
[illegible] genealogia [illegible] parentibus
filios quos minime habuisse certum est. Ut sic
[illegible] tandem [illegible]
[illegible] mihi hos tantum [illegible] Si necessitas adiget
[illegible] ad [illegible]
descendere, ita ut mihi [illegible] meam
[illegible] non posse, [illegible] talia sequatur, [illegible]
me probat sinceritatem [illegible] veritatis defensorem;
[illegible] si detruditur in tam absurdas voces atque
[illegible] aliud non potest mihi obsistendo,
ex illa regula dialecticorum, quae ait ex vero
falsum sequi non potest, convincitur se vera
non dicere, qui sua defendendo incidit in tam
absurda atque falsa. Ergo ego et dicere et
trado verum; quia doctrina mea et erga Evangelistas
pia est, et consona contextibus Scripturarum, et
conformis doctrinae patrum, et convenientissima [illegible]
theologicis rationibus, et non modo [illegible]
[illegible] omnia absurda, sed etiam [illegible]
absurda teterrima, si qui illi obsistant

Caput XXIX

[illegible]

II [illegible] pariter, et recentioribus [illegible] et illud addo vel [illegible] angusta et varia saepe dixerint [illegible] tamen est veritas, nemo illo: [illegible] illos. Videamus, quae [illegible] [illegible] de re nunc propo- [illegible] attingere, ego vero sic princi[illegible] [illegible] ceteras propo[illegible]. [illegible] lectio huius loci eu-

I [illegible] quaestionem [illegible] probare lectionem veram [illegible] [illegible] ipsa [illegible], certe in sententia [illegible] fecit [illegible], nihil est quod in alie- [illegible] providentia [illegible] nec [illegible] velim, qui cum vel [illegible] [illegible] iam tenere poterit.

[illegible] numeratus [illegible] ut [illegible] proceda. Bene scilicet inextricabilem [illegible] illa, quas Matthaeus, et Lucas nobis reliquerunt. Ita ille, verum ego [illegible] [illegible] Matthaeum et Lucam Evangelistas [illegible] quod simplex et [illegible] intelligendum sit, sicut decet scriptores divinos [illegible] qui nos minores docere [illegible] veritatem [illegible] voluerunt [illegible] [illegible] de re opiniones [illegible] easdem genealogias inter se conciliarent, vel ad diversas personas eas referrent. Haec dixi proprio veris; sed in eo errat, quod existimat conciliatio- [illegible] a duobus Evangelistis descriptas [illegible] exequatur [illegible] conciliatissimi de rebus diversis diversa [illegible] verissima tradentes, et sola opin[illegible] interpretum vel legentium hominum errori manifesto veteres [illegible] interpretibus discrepantes.

III Quae tamen omnia (sequitur vir Clariss.) amplius [illegible] ad discindere [illegible] celeberrimum v. 16. cap. 1. Matthaei qui in Vulgata sic se habet: Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae, de qua natus est Christus, ad h[illegible] legendum putat: Iacob autem genuit Ioseph [illegible] [illegible] Mariam etc. Quam quidem huius

versiculi explicationem seu interpretationem novam esse fatetur. Quia novam fateor ille ob id mihi parat inferre calumniam. Quam tamen [illegible] in [illegible] [illegible] S. [illegible]
in [illegible], quem [illegible]
[illegible], si omnis novitas profana esset, nec a Domino diceretur mandatum novum do vobis etc. A
quod nec scientiam divinarum quotidie crescere in Ecclesia Christi commoditatem, cum tamen scribat Apostolus ad Coloss. cap. [illegible] v. 10. Non cess[illegible]
[illegible]
agnitione [illegible] res [illegible]
in scientia Dei. Tum vero ille sequitur vir Clariss.
[illegible] Celsti explicationem excipias.
[illegible], [illegible] Rege
Davidis filio proveniat [illegible] non eo modo, sed si Celsti explicationem excipias, quod ipse fateris cap. 4. habebis opinionem tam valde commoda[illegible]
[illegible]
[illegible] maxime occurrit.
IV. Quod [illegible] [illegible] adiungis dut
At meris conjecturis innititur, et traditione
[illegible]
[illegible]
proponet[illegible]
ille cap. 4. [illegible], hoc est vicina nostris sententes reperies interpretes vel theologos
[illegible] Domini secundum carnem agentes
[illegible] plurimos, proponentes [illegible]
[illegible]
[illegible] illos saltem paucos quidem numero, sed laude praestantissimos, quos recensui supra cap. 11. Habes aliud, quo infirmes Celsi
V. [illegible] scripsit Celsus in Catone [illegible]
Potuit fieri ergo interpreti S. Matth. [illegible] ut contracta una illa litterula interveniens in textum, [illegible] ille vim minime caveret [illegible] fieri illi errandi occasio in vertendo
[illegible] Hebraicum [illegible]. Respondeo. Potuisse
fateor. Subjungis: Sed cur omissio haec
a nemine notata est. Dico potuisse fieri
[illegible] omnino factum fuisse. A [illegible]
vero hac omissio, si omissio [illegible], vir optime, notata [illegible],
[illegible] habuerunt Hebraicum S. Matth[illegible]
[illegible] qua illam perspicerent. Et subjungis.
At tamen antiquissima fuerit haec omissio

[illegible] tet. Caute incedamus. Tu dicis omissionem
literæ He, ego imo velim dicas admissionem [illegible]
Non enim existimes velim litteram illam omissam,
amissam, prætermissam in textu S. Matthæi, sed
extantem non ab interprete observatam quod
[illegible] operiretur in textu ad eum modum,
quo in omnibus scriptoribus contingit comperire
nonnulla ambigua, vel equivoca, quæ intelligentiam
morantur. Sed, vir Clarissime, si contigit [illegible]
raro in Latinis etiam litteris, et Grecis quæ
tanto uberiores sunt, quam Hebraicæ, facile
potuit evenire in Hebraico scriptore. At insignis
An non, si qua revera fuisset, omissionem non
[illegible] etc. veteres magistri nostri oculatissimi [illegible]
et ingeniosissimi. Dicis iterum omissionem [illegible]
pro inductione; sed hi ne illi veteres oculatissimi
et ingeniosissimi omnia sciverunt. Nihil
ne nobis reliquerunt, in quo acuari studio
[illegible]
[illegible] hypo[illegible]
[illegible]
precognovit [illegible] tu saltem suam vir [illegible] quærens fuerit [illegible]
[illegible] hanc hodie hypothesim et [illegible]
Verborum [illegible]
Hebræ multi alii excipiunt. ergo non amplius [illegible]
suum solus, [illegible]
velim tecum agere, nam quamquam [illegible]
ob oculos [illegible] hac [illegible]
omnium honore, atque amore dignissimi [illegible]
[illegible] meam hypothesim liberaliter [illegible]
[illegible], et illas, crede mihi (quod
[illegible]
faciam constare [illegible] libenter
multis erroribus libertas.
Velim [illegible]
[illegible]
solvere vim meorum argumentorum. Propterea
[illegible] expendamus oportet, [illegible]
Celebre ad opinionem suam vindicandam adduxi
Verum frustra igne tuo, et malleo exerces
catenam meam, quæ, velut ferrum in igne, quo
plus tunditur, item perficitur, et duratur. Hic
necesse non est verbum amplius addam. nam
quæ mihi a vobis objecta sunt [illegible]
in precedentibus. Ego vero loco [illegible]

[illegible] non peto abs te, ut in illo tuo argumento
otiocer; ut ostendam totam hypothesim tuam esse
esse vitiosam, cum et reliquo textui S. Matthæi
[illegible] sona sit, et S. Lucam conciliet, et Sanctorum
Patrum suffragia teneat, et omni rationum
[illegible] robore sustineatur. Dices illud iterum ex cap.
3. Ut se a diffi[illegible]
[illegible]
varii varias alias propo[illegible] hypotheses, et
quorum veteres latent nomina, et de quibus Spanhemius
meminit, et Julius Africanus, quem sequentur [illegible]
[illegible] Grotius, et [illegible]
Joannes Bessonius, et Rossinus [illegible]
Bollandi, et Illustr. de Marca, et Harduinus; vide
[illegible] de hac re disceptatores viri eruditissimi
[illegible] affirmas, eorumque catalogum [illegible]
[illegible] in litteraria illorum historia
[illegible]
objicias, qui fere [illegible]
[illegible]
[illegible]
unum, quorum [illegible]
quo possis confirmare [illegible]
[illegible] S. Matthæi [illegible]
[illegible] saltem interpretationem [illegible]
[illegible] multi veteres, multi recentiores [illegible]
nec ulli eorum adiungam [illegible]
[illegible]
[illegible] Ego etiam hanc adstructam
[illegible]
[illegible]
[illegible] dicentem
Joseph [illegible]
Vis præterea Mariam Josepho adeo affinitate
conjunctam, ut ad eam matrimonio sibi jungendam
lege [illegible] cogeretur Joseph. Pauca verba
moves, sed multa erras. Mariam Josepho
proxima affinitate conjunctam non concedo,
quamvis multi veteres secus senserint, nisi
forte ex parte materni generis, de quo nunc non
quæritur, nam sermo est [illegible]
generis ordine successivo. Ratio cur non credam
sunt duo Evangelistæ, qui post Davidem regem
[illegible] distraxerunt
in diversa. Tu vero hic me accusas [illegible]
n. 4. Num porro ea majorum series, quam
Lucas capite III. exhibet, series parentum Joseph.

[illegible], non levis quaestio est. Si id
hic asseritur, id ipsum est, quod ut Scholasticorum
phrasi utar, in quaestione est. Tu ergo etiam
de paralogismo accusas, quasi repetentem [illegible]
controversiae in consequentium probationem. [illegible]
[illegible] nunc facere, post[illegible]
[illegible] tota a [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] in subsequentium
[illegible] de aliis, atque aliis disceptandum succedit?

[illegible] caput XV.

Verum [illegible]
[illegible]
[illegible] ore ferimus, qui [illegible]
Joseph, [illegible] vero Majores Virginis [illegible]
[illegible] probamus, et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Caput XXI.

Improbatur Trombellii hypothesis existimantis a Matthaeo [illegible] majores recenseri

I. Iam quoque in hac oratione cum Clarissimo Trombellio leniter, et leviter, ut potius colloqui et confabulari videar cum illo de re controversa familiariter, quam digladiari. Materia sermonis esto viri Clariss. caput XV. de dissertatione sexta; propositio huius operis haec: ... opinio eorum qui censent a Matthaeo Josephi, a Luca vero majores Virginis Mariae recenseri probatur et ab [illegible] ... Trombellius vir [illegible] duo: approbamus et ab obiectionibus vindicamus. Videamus primum

II. vir Clariss. [illegible] paragrapho. conficit autem brevissime. Primum fundamentum desumit ab absurdo, vel negativo idem ipse, in [illegible] tam ego atrociter in superibus impetitus sim ab adversariis, ut quandomeris optime meae videretur [illegible] tamen ad meas partes inficiarentur devenire. Ego vero si aliquid [illegible] quod inferat necessario [illegible]

[illegible]

Non est aliquid vel verum, vel falsum, quia vel facile ad [illegible] vel difficile, sed quia tale est, quale vel divinitus revelatum, vel aliunde certissimis certis demonstrationibus.

[illegible] autem solum ab [illegible]. Atqui ego etiam [illegible] recentissimos habeo viros gravissimos, [illegible] et [illegible] sententiam sustinentur. Ergo ex hoc saltem par [illegible] sumus.

[illegible] vero [illegible] ostendi [illegible] quo [illegible] contraria [illegible] Vide porro quantum, bone [illegible] [illegible] tuendus [illegible] habet defensores, cum idem supra [illegible] quo responderi [illegible] in multa quidem capita, [illegible] modisque explicandi egregie, [illegible] adjunxerit autores. Audi [illegible] hypothesim ab obiectionibus.

[illegible] vero ab aliis quibuslibet [illegible] Hoc plane ludere est [illegible] est a [illegible] earumque majores [illegible] Ergo his ludicris, et prestigiis tecum non certo [illegible]

[illegible] 27. v. 1. Accesserunt autem filiae Salphaad filii [illegible] filii Galaad, filii Machir, filii [illegible] Judith [illegible]

[illegible] Evangelista ubi meminit Elisabeth [illegible] subinde de filiabus [illegible] An non tale aliquid [illegible] v. 36. Erat Anna prophetissa, filia [illegible] Sane cavendum ne ab istiusmodi eruditis [illegible] qui sic explicant atque calleant sacras litteras [illegible] etiam in aliis multis contraria illis, quae [illegible] tradita sunt monumentis sacrarum litterarum.

[illegible] in hypotheses [illegible] ex aurea [illegible] liquet. [illegible] suam hypothesim [illegible] sacrarum [illegible] ex auctoribus quos [illegible] in hypothesi aliqua asserenda [illegible]

[illegible] a [illegible] [illegible]
genealogias texere. Certas mecum, itaque [illegible]
[illegible] non esse opus ut multa afferam ad Celotti
opinionem refellendam; et illa quasi ex me tibi
[illegible]
imo [illegible] ego [illegible]

Alterum tibi objicis fingendo tuo arbitrio adversarium ad hunc modum: Unde noscimus Mariæ majores fuisse a Luca numeratos, cum nulla Mariæ mentio fiat, sed tantum Josephi? Sequentia verba [illegible] subiecta sunt ad confirmandam sententiam [illegible] enim: Cujus (Josephi) tamen genealogiam hic omittunt si volunt, qui eam, quam texit [illegible] referunt. Vendit hic [illegible] addere [illegible] Mariæ; id enim necesse [illegible] ostendens [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
a S. Luca Josephi generatio [illegible]
[illegible] Evangelista) fuit Heli [illegible]
[illegible]
[illegible] S. Evangelista [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
oportebat [illegible]
[illegible]
in quo convertendo [illegible]
homina tantæ lectionis sunt ad oculum in [illegible]
[illegible] Interrogant [illegible]
[illegible] Mariæ [illegible]
numeratos? Celottus summo opponit, unde nosti, tu vir clarissime? quandoquidem non modo Lucas Mariæ nullam mentionem facit, verum etiam sive consulas Evangelistæ dictionem in Græco, sive in textu Latino, omni dubio procul [illegible] profitetur Joseph filium Heli
[illegible] ostendi cap. [illegible]

Tertium [illegible] tibi circa hoc opponit et in hunc modum: Annianidi opinio, seu hypothesis et genealogiarum conciliatio ignota veteribus [illegible]
Si me audiat, ego in hoc articulo [illegible]
Tu, vir clarissime, mihi commemoras veteres, primum ignorasse conciliationem genealogiarum [illegible]
Annianitis opinionem, quæ recedit ab opinione veteri [illegible] intelliges veteres illos, quos nunc loqueris, nos [illegible] huic conciliationis [illegible] necessitates

[illegible] Quidquid de illis [illegible]

[illegible] pretend[illegible]

[illegible]

[illegible] Deipare, patres vocantur [illegible]

[illegible]

[illegible] B x x I.

[illegible]

[illegible] provo[illegible]

[illegible]

[illegible]

arguere viderentur gravissimorum errorum. [illegible] ista a me juxta orthodoxam doctrinae arguerent, materia sola esset, ut eorum dignitates revitus, eos cum silentio in loco [illegible] antecellunt, observarem. Cum autem in eo me reprehendant, quod articulum sanae doctrinae verissime ~~Ecclesiasticae~~ traditionis defendo, necesse est sacram veritatem ducere [illegible] omnes hominum rationes, necesse est si [illegible] etiam de caelo evangelizet nobis, praeterquam quod evangelizaverunt nobis Apostoli, ille sit [illegible] Necessitate ad[illegible] non voluntate, ut errores adversa[illegible] Video illos licet nihil tale merentis, [illegible] omnibus notam fore.

Sed si me illi lacessunt [illegible] doctrinis tradentem, atque id non malo [illegible] inducti scribant, sed zelo sacrae veritatis [illegible] haec illorum reprehensio non aliunde oboritur, quam de amore sacratissimae veritatis, quae illos adhuc latet, at forte minus dilucide meis scriptis manifestata est: desidero omnibus [illegible] has meas litteras perlege[illegible] scriptum, in quo ali[illegible]

[illegible]

[illegible] atque [illegible]

[illegible] errave[illegible]

[illegible]

[illegible] tamen sententiae contra verum [illegible]

modos quosdam dictionum, qui loq[illegible]
lita cum dignitate an deceant, ipse vel pro [illegible]
[illegible] qui de me, et de aliis tam [illegible]

[illegible]

[illegible] fundantur, quam leviter velitatis [illegible] ceterum semper habendi [illegible]
[illegible] verum tendatores [illegible]
[illegible] moveant et [illegible] excitent [illegible]

[illegible] ita se habeant [illegible]
[illegible] ipsius Beatissimae Virginis peculiaria adhuc
pugnam, quae quia publice [illegible], et [illegible]
[illegible] retium est, an refelli [illegible]
[illegible] ad manus ipso libro [illegible]

[illegible] et quamvis aliquando [illegible]
[illegible] Salathiel et Zorobabel aliquo
minore convenirent, iure tamen, meritoque dubitamus,
num iidem sint, qui ab utroque Evangelista enumerantur
an vero diversi, qui tamen eodem nomine donati fuerint
Circa hunc locum non illum magnopere reprehendo
[illegible] vel ratiocinatur, vel sentit, sed illius
[illegible] se illustrare

[illegible] ob [illegible]

[illegible]

[illegible] Salathiel [illegible]

[illegible]

[illegible] per Salomonem ad Jesum [illegible]

[illegible] et Zorom: Salathiel [illegible]

[illegible]

[illegible] Nathan

[illegible]

[illegible] generationem Matthaei [illegible]

[illegible] genealog[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Salathiel

Lucas describit, occurrere, [illegible] Salathiel

genuit Zorobabel, vel aliud [illegible]

sint iidem et Salathiel, et Zorobabel [illegible]

Matthaeus, et de quibus Lucas. Si me ille interrogat

[illegible] contra [illegible] dicas ita gregrandi

res gravissimas tractare [illegible] et talis [illegible]

nugis esse: rem hominis et studiis divinis, et bonis

litteris vanissime abutentis. Quare transeamus ad [illegible]

[illegible] autores quibus [illegible]

[illegible] Evangel[illegible]

ipsos sese quodammodo accommodasse ingenio, ac

consuetudini eorum, quorum causa scribebant, et

quibus [illegible] videtur instituere potius [illegible]

verisimilia pro [illegible] constanter, quam incorrupte

historicos, et divinos Evangelistas. Sed videamus

reliqua. Concludit [illegible] Quamvis in eo toto [illegible]

contra me ut velit ad Matthaeo scriptum: Jacob

autem genuit Joseph, tamen attende, [illegible]

obtinuerit: Sane naturales Josephi majores in

ea genealogia minime [illegible]

liquet. Dico atque horreo: Qui contrarium habet

Matthaeum Evangelistam scripsisse: Jacob autem

genuit Joseph, et tamen pronunciare non veritus

naturales Josephi majores in ea genealogia

minime numerari, ille redarguit falsi ipsum

Evangelistam in totis multis, quam multi sunt

illi majores quos Evangelista in genealogia adscivit

Josephi [illegible]

intelligi esse majores Josephi. Argue nunc me

[illegible] voluerim [illegible] Evangelist, veram

lectionem, [illegible] qui scribis [illegible] tibi omn[illegible] et Evangelista adsciverit majores Josephi.

Josephi majores.

[illegible]

[illegible]

de ho[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] pore

[illegible] 11. [illegible]

[illegible] vero XXII. Jeremiæ dicitur Sella [illegible]

[illegible] ergo [illegible] Joseph [illegible]

[illegible] se [illegible] describere [illegible]

[illegible] non [illegible] Joseph [illegible]

[illegible] genealogiam a se instructam describere

quia centeret majores describi Mariæ, et progenitores

[illegible] secundum carnem, et vere diceret, et nobis

[illegible] Sed quoniam [illegible] incumbit, ut dicat

[illegible] non [illegible]

[illegible]

[illegible] hunc [illegible] Josias [illegible]

[illegible] annos [illegible]

qui et Joakim: tertius Joachaz [illegible]

quartus Sedecias, qui et Mathanias [illegible] Joach.

[illegible] in regno successit

[illegible] patri occiso: sed amovit eum Pharao Rex

Ægypti, eique suffecit fratrem [illegible]

puta Joakim: hunc post undecim annos regni

capit, et occidit Nabuchodonosor rex Babylonis, IX.

eique substituit filium nomine Joachin: quem

post tres menses in Babylonem adducens, subrogavit

[illegible] tertium, puta Sedeciam, quem

[illegible] rebellantem adduxit, et excæcavit: in eoque

desiit stirps regia Davidis. Unde de Joachin

dixit Deus Jeremiæ cap. [illegible] v. 30. Scribe virum

[illegible] [illegible]lem etc. non enim erit de semine ejus

vir, qui sedeat super solium [illegible]

ergo hic est Joakim secundo genitus Josiæ filius,

[illegible]

qui etiam Jechonias vocatur. Lege historiam

Paral. cap. 3. vv. 15 16. et 4. Reg. cap. 23. et 24.

et ergo pater Joakim [illegible]

Jeconias per K, filius vero [illegible]

[illegible] uterque tamen dictus Jechonias, nimirum [illegible]

in nominibus propriis [illegible]

Igitur tam pater Joakim, quam filius Joach[in]

[illegible] doctissimus [illegible]

[illegible]

[illegible]

inferret non naturales majores ad finem usque [illegible]

[illegible]

[illegible] Matthæi [illegible]

[illegible] optimae ad illud asserendum, deinde explico idem uberiori dissertatione, nunc tertium toto utor volumine ad vix dimidium unius versiculi explanandum; ille vero fareit exempla unice comparatur ad arguendum falsi, si placet superis et Evangelistam, et universam facile Scripturam divinam. [illegible] Si Ezechiæ pater Achaz non est, et Evangelista errat, et Regum historia, et Paralipomena, [illegible] prophetia, et quidquid est litterarum divinarum [illegible] Ezechiæ pater dicitur Achaz. at si de patre naturali id dictum velis, errabit Matthæus [illegible] filius Achaz 4. Reg. cap. 16. [illegible] v. 2. et 2. Paral. cap. 28. v. 1 [illegible]

IX. [illegible] de patre naturali dictum velis Achaz genuit Ezechiam, [illegible] Puto ostendet ille planius, quam tantis testimoniis conficitur, Ezechiæ parentem. [illegible] non jam solas nugas, et ineptias [illegible] sed [illegible] enim loco rationis [illegible] Achaz genuisset Ezechiam, dum decem fere esset [illegible]

[illegible] veritatem docentis [illegible] Achazi filium, quia apparet si fuerit, natum fuisse parenti puero. Audi hac de re S. Hieronymum ad Vitalem ep. apud Marianum [illegible] Achaz quoque undecimo, sive duodecimo anno [illegible] quidquam contra divinam veritatem dictum maximus pronunciato. Etenim multa et alia [illegible] et tamen vera sunt. Neque enim [illegible] contra naturæ Dominum: aut putat [illegible]

[illegible] quare me ita fecisti [illegible]

pro [illegible] atque [illegible]

natura fuere non [illegible]

nisi alia erat via melius cognoscendi [illegible]

[illegible] Ezechiam, quam illa suppeditat [illegible]

comparatio annorum Achazis prout primo [illegible]

a [illegible] demonstratur agnoscere cum S. Hieronymo

in facto miraculum, non vero se miraculum

[illegible] cogeretur, ita [illegible] fidei, ut

[illegible] statim [illegible]

[illegible]

XI erumperet: [illegible]

ille movetur in [illegible] Achazis [illegible]

leniter et humaniter excepit [illegible] obsecrantem

a me, veluti ego monebo leniter, et humiliter

[illegible]

clarissimi utriusque uno tempore [illegible]

[illegible] Trombellium, et Mingarellium, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] per capita singula

[illegible] antecedens

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

sequendo [illegible]

nihil aliud mihi fuerit in posterum nisi obsolescere

ad difficiliorem paupertatem, mois [illegible]

experiendo quod redditur [illegible] suppeditant, non

[illegible] deinceps, pusilli animi, si majora

[illegible]

[illegible] limam ultimam [illegible]

[illegible] observanti [illegible]

Achaz regnare incipit anno nonagesimo

[illegible] saeculi a creatione. Trigesimi tertii; Ezechias

primo saeculi a creatione. Trigesimi tertii; Ezechias

nascitur ejusdem saeculi nonagesimo tertio,

Achaz obit diem supremum anno septimo saeculi

[illegible] Ezechias quicunque [illegible]

[illegible]

[illegible]

ad annum saeculi trigesimi quarti

[illegible] supra decimum. An petit [illegible]

[illegible]

[illegible] mea, et hic quandocunque velim, ut liceat mihi imperare pergis, et ostendam [illegible] [illegible]. Verum non est necesse, ut hodie hoc praestem. [illegible] suscepti operis satis habet, ut confirmem, quidquid fuerit de annis Achazis, et Ezechiae, Matthaeum tamen in suspicionem errandi venire neque potuisse, neque debuisse. [illegible] enim [illegible] [illegible] credendum potius mirabile aliquid in horum annis contigisse; vel cum [illegible] aliter vadit chronologiae dirigenda, quam tu facis, qui quantum [illegible] [illegible] hisce studiis nihil potes, et semper [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] est Joram genuisse Oziam. Inquit enim [illegible] [illegible] Ezechiam [illegible] [illegible]

[illegible], Joas [illegible] [illegible] [illegible]

Inde ne inferas non vere scriptum a Matthaeo Joram genuisse Oziam. Tam novus hospes [illegible] sermone communi, ut nescias et patres et genitores dici appellatione communi omnes ascendentes [illegible] [illegible] [illegible]. Hinc illa: Pater noster [illegible] Abraham et filii Abrahae, et semen Abrahae [illegible] ubi ita pater dicitur, qui princeps est gen[illegible] communi [illegible]

[illegible] omnibus qui ab una origine proveniunt; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et seri [illegible]

communia sunt [illegible] posteritati, [illegible] et seminare dicitur omnis antiquitas de linea [illegible], nimirum parentum, atque [illegible] [illegible] [illegible] tamen hic auctor, quia Joram [illegible] genuisse [illegible] Oziam [illegible] evangelistam velut [illegible] alienissimum a vero, [illegible] attende egregiam rationem supra etiam in praecedentibus [illegible] [illegible] enim ne semel tantum haec et [illegible]

[illegible]

[illegible]

pateat (quod [illegible] [illegible]) naturalem generationis [illegible] sed tandem (quod ipse etiam diximus lectori exhiberi jus, quod ad regnum habebat Joseph. Atque Jesus, in quem Josephus jus omne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cogitandi, ratiocinandique delectatur. Praeterire has generationes in genealogia esse argumentum [illegible] potest, naturalem generationum ordinem

a scriptore non servari, sed tantum lectori exhiberi
[illegible] quod ad regnum habeat successio. [illegible]
[illegible] errasse pariter [illegible]
certe dixisse alienissima a vero Matthæum
etiam inter Salomonem et David [illegible]
ad David unus Rex intercessit. Cessat igitur
[illegible] tres regibus [illegible]
[illegible] a Matthæo non servari,
[illegible]
quid lectori exhibebatur [illegible]
habebat Joseph [illegible] illud etiam non est
[illegible] ex alio etiam capite ab hoc
[illegible] Matthæum [illegible]
auctore [illegible] Matthæus
contra regulas veritatis. Nam si Matthæus
illa dicit alienissima a veris, quæ hic auctor
illi [illegible] exhibere
volebat lectori jus, quod ad regnum habebat
Joseph, quam multa simul [illegible] in veris
Joseph [illegible] Si enim Josephi
[illegible] majores in ea genealogia [illegible]
[illegible] quodnam jus unquam ad regnum
[illegible] Adde etiam id temporis, quo
[illegible] ubinam solium David, si
[illegible] natus est, [illegible]
materialiter quæritur, vel quisnam de suc-
cessoribus David asserebat sibi jus ad regnum
Ostende [illegible] post tempus probabili-
[illegible] de captivitate [illegible]
de tribu Juda gessisse in sua gente principatum
[illegible] prioribus: Josephus ius
[illegible] suum quod ad regnum habebat,
[illegible] Sed [illegible]
[illegible] etiam [illegible] tantum, et
modo, [illegible]
[illegible]
[illegible] generatio [illegible]
XVI [illegible]
tribuit parentibus filios, inquis, quos minime
habuisse certum est. Hic vir comparatus animo
[illegible] sacram doctrinam
[illegible] ab Evangelista, sed ut doceat
[illegible] Evangelistam. Sequitur autem, exemplo ho-
[illegible] constat. Jechoniæ filius dicitur Salathiel
[illegible] At certe Salathielem minime
Matthæo v. 12. At certe Salathielem minime
generavit Jechonias. [illegible]
rationes: quippe Jechonias teste Jeremia cap.
22. v. 30. sterilis fuit, et verus Salathielis [illegible]
[illegible] docente Lu[illegible]

itaque genens filius ei fuit: Novissi [illegible]
errores semper pejores prioribus. Videri [illegible]
illo sterili primum, dico Jechoniam. Cur [illegible] [illegible]
propheta scriberet sterilem, non sine rat[illegible] relinquit
legere oportet totum sancti prophetæ textum, atque
inde ex toto cognoscere sententiam. Inquit enim:
[illegible] [illegible]
[illegible] prosperabitur: nec enim erit [illegible]
[illegible] sedeat super solium David, et potestatem
habeat ultra in Juda. Hebræum si vir Clarissimus
intelligit, ita mihi videtur explicari posse: vix
[illegible] Evangelistam [illegible], de
[illegible], et [illegible]
nunc [illegible] obsecratum; virum [illegible]
in diebus suis etc. Obsecra[illegible]
quia inglorius transiturus erat quod super [illegible]
statis sine patria, sine regno, sine successoribus
in solio avito. Neque mea atque [illegible]
ses neque Vulgata permittit [illegible]
possit dicere Evange[illegible] Nego
filios, quos [illegible]
enim [illegible]
[illegible] ravorit
Atteiso enimvero, vir eruditissime [illegible]
cap. 3. v. 16. 17. 19. de Joacim natus est Jechonias.
Filii Jechoniæ (hominis sterilis) fuerunt Asir, Sal[illegible]
Melchiram, Phadaja, Sennaser, et [illegible]
et [illegible] sunt; adeoque [illegible]
et non fuisse sterilem [illegible]
[illegible] libro eodem, quem
[illegible] filii, Evangel[illegible]
[illegible] Salathielis [illegible] Evange[illegible]
[illegible] filium Salathielis [illegible] aliquem habi[illegible]
[illegible]
filium [illegible]
[illegible] Paralipom[illegible]
16. Et item. Matthæi [illegible], contendis vir
[illegible] minime habuisse certum est, quod verus Salathiel
[illegible]
pater fuit Luca docente Neri. [illegible]
scriberet, se habuisse ob oculos caput [illegible]
[illegible] primi Paralipomenon: inde enim tota omnia
[illegible] suae ad profligand[illegible]
[illegible] toto illo capite Neri hic non apparet, neque
parentis loco, neque filii prope Salathielem.
Cum paralipomena citaret contra Evangelistam,
debuerat ob majestatem semper S. Evangelistæ
[illegible] consultum esse, et ea citare, quæ plana atque [illegible] forte [illegible]
multiplicarent [illegible] quas ipse [illegible]

[illegible] hæc videri possunt satis, ut intelligat vir clarissimus, futurum fuisse multo sibi melius, si hanc in [illegible]
litatem non concitasset, quam ita comparatum
in campum descenderet, ut hæc in se retorta
sua tela ipse sibi conjiceret. Quis enim perpendere
voluerit vim rerum gravissimarum in quibus
ostendi hactenus illum erravisse, ille mihi æquus
judex intelliget, me lenissima non modo verum eo
[illegible] observantiam omnem in eodem
reprehendendo significare. Si enim illum dico
ignorare, quæ ad hanc controversiam pertinent,
si non satis instructum iis studiis, quibus hujusmodi
causæ continentur, hoc non in illum scommatis
genus est, sed pietatis. Ut enim a S. Luca scriptum
[illegible] digna
[illegible] excusationem habet
[illegible] exuberat
[illegible] An vis illum [illegible]
[illegible] An
talem errare [illegible]
ne [illegible] rerum difficillimarum dicam,
et [illegible] a nemine [illegible],
vis illum [illegible] Evangelistam deprehendero,
[illegible] ad eius rationem loquatur,
vel quod nisi Matthæus ad eius rationem loquatur,
vel quod nisi [illegible] se dicat, vel quod in
illum errores convinci a se dicat, vel quod in
[illegible] passim res absurdissimas effutiat,
[illegible] reprehendere. Errat,
quæ vel [illegible] crimen
quia ignorat. Non est in eo voluntatis crimen
[illegible] error. Hinc fit quod Judas Apostolus
[illegible] in sua canonica epistola v. 11 Hi autem
[illegible] blasphemant [illegible]
[illegible] causa ille erravit [illegible]
[illegible] in hac causa ille erravit, [illegible]
[illegible] in reliquis suorum
esse in [illegible] varia, et multiplici
[illegible] in humanitate
[illegible] Me enim
[illegible] errore commotus veritatis
[illegible] non [illegible]
[illegible]
[illegible] a tam modesto viro
[illegible] multo [illegible]
[illegible] quam ore improborum laudari
sic corripi, quam ore improborum laudari
[illegible] illum etiam ego amore
[illegible]
[illegible] erga illum, pro fide, et humanitate
ratus me erga illum, pro fide, et humanitate
qua fuit in me sempiternam et observantiam
et gratiam semper habiturum. Idem si ullo
verbo sentiet se a me offensum, necessitatem
veritatis ostendendæ fuisse perpendat, nec
existimet ullam in me unquam lædendi bonos voluntatem

Caput XXXII.

Conclusio Operis.

I. Opus hoc aggressus sum, optime lector, quod quisque facile perspiciat, partim voluntate, partim necessitate. Quamdiu enim emissurus in publicum [illegible] libellum meum primum Lovidensem [illegible] postmodum [illegible] fuis [illegible] tantum [illegible] nunc magis [illegible] quam [illegible] mea voluntas illustrandi verbi divini sicubi obscuritate [illegible], quae fidelis lectoris piam studium moraretur, [illegible] laborare. Hoc meum consilium [illegible] a clarissimo viro [illegible] [illegible] qui [illegible] ad me corrigendum operam studiumque expresseret [illegible] tamen de me ita scripsit: Celotus non alio suis laboribus spectasse videtur, quam ut Evangelii [illegible] simplicitas illaesa, et incorrupta [illegible] ad omnes [illegible] ab homine clarissimo plane [illegible] propter auctoris sui dignitatem, nam et S. Theol. [illegible], et S. [illegible] Congreg. Consultor, tum propter locum ipsum, unde ad me perfertur; nam Romae ita scriptum est, et ab me in urbe Alma, et in arce fidei, et ab uno Consultorum S. Indicis Congregationis.

II. Verum fit illud, ut infirmitas naturae hominum non sinat eos non errare, quicumque adscribunt. Dixit hanc rem egregie Illustr. [illegible] Fontaninus huius oppidi ubi jamdiu annos [illegible] de patria domesticis [illegible] vero hic Patavio [illegible] tanus: Dei soli non errare, qui nihil [illegible] disquisit. de corp. S. August. cap. 20. Hanc rem optime cognoscens, [illegible] me a bonis admoneri, sicuti me de vero recessisse [illegible] ignorarent. Quid enim doleas, te doceri? An vero tantus quis est, ut omnes arbitretur debere a se doceri, se autem a nullo docendum? Etiam [illegible] in Tusculanis [illegible] hanc [illegible] usurpat, ubi inquit: Non omnino ignari [illegible] quod [illegible] possimus, nisi nihil omnino multos [illegible] disturos, quod [illegible] scriberemus. Sed tantum abest, ut scribi contra nos [illegible] Quod si ferunt animo iniquo, qui certis quibusdam [illegible] sunt, eaque necessitate constricti, ut etiam [illegible] quasi [illegible] cogantur constantiae causa defendere. Absit tamen ut ubi quae non probare solebat, ea [illegible] de doctrina Evangelica ferat [illegible]

[illegible] re [illegible] atque [illegible] sicut [illegible]
[illegible] sed divina, ut
etiam in [illegible] noster Dominus ac Salvator
[illegible] exhibeat [illegible] gloriosam [illegible]
[illegible] manifestam [illegible]
[illegible]
[illegible] Eadem causa [illegible]
me ipso cognovi in expositione loci [illegible],
ipse me reprehendo in hoc opere, [illegible]
[illegible] ad rem quae hic praecipue agitur, [illegible]
[illegible] illud cupiam maxime, emendari mea
reprehendique ubi censura indigent; [illegible]
[illegible] vere fuerit, ac recte positum,
[illegible]
si illud a quopiam [illegible] ratio officii [illegible],
veritatis ratio postulat, ratio officii [illegible] et a [illegible]
[illegible] quod [illegible] est, et a [illegible]
[illegible] abhorrere [illegible] doctrinam doceam, quae
[illegible] tamen [illegible] nonnulli [illegible]
[illegible] novitate,
vereque [illegible] vel propter [illegible]
[illegible] Unum aliquid
appareant satis explicata [illegible]
ex huiusmodi illud est quod praesenti [illegible]
[illegible] disputationi occasionem fecit. Explicavi enim
v. 16. Capitis primi S. Matthaei novo quodam
[illegible], sicut apparet ex toto huius [illegible] operis
[illegible], contra quod scripsi in laudatum [illegible]
[illegible] viri contra quod scripsi [illegible] multis aliis [illegible]
[illegible] in me [illegible] memoriae
laudantibus, quos vel [illegible] lat.
iterum, ubi ubi nominare [illegible]
[illegible] igitur mihi gratissimum, qui animos
mihi aperuerunt suos, atque ostenderunt [illegible]
quo praecipue me postulaverant. Sed si non aliud
[illegible] quod [illegible] novas [illegible]
[illegible]
[illegible] maiorem [illegible]
etiam quae illi per me in Catena [illegible] est, [illegible]
[illegible] opere illi fuerit et verborum satis, et [illegible]
et quibus [illegible] theologorum
[illegible] consistere, videatur. Nam et quod [illegible]
[illegible] fuerat in Catena [illegible] primo opere, [illegible]
[illegible] et demonstratum, unde veritas [illegible]
[illegible], et aperta fundamenta [illegible]
[illegible]

Iacob autem genuit Ioseph coniugem [illegible]
[illegible] Iesus qui vocatur Christus. [illegible]
[illegible] lectio, ibi illud dicitur in textu ex Hebraico
[illegible] de [illegible] translato satis
mihi primum visum est si latinis verbis [illegible]

sententiam exprimerem, quæ unica ibi esse Evangelistæ probaretur. Nam quis omnium petit de Hebræo in Græcum, vel de Græco in Latinum quodpiam transferentem interpretem non sensa [illegible], quam verba singula et apices numerare, et appendere? In hoc tamen toto vires exercuerunt contra me suas adversarii, ut cum aliam rem non possent, quam defenderem, atque proponerem de loco dejicere, arbitrarentur se sic et meam hypothesim, et me ipsum totum evertere, atque defellere. Quam tamen illorum violentiam totam est, [illegible] propulsare sola quadam, ut dicunt declinatione corporis, si quod nihil ad rem pertinet, asserui me illis in controversia omnia concedere de verbis, tantum de vi verborum, et de sententia contendere.

V. Nunc ex tribus adversariis primus ille quidem, cui alia defensione ante hanc diem apud Marsinium respondi, confitetur optima id me ratione fecisse, ut sic explicem. Insurrexerunt post illum novi duo; unum Bononia, Roma alterum patria propter eruditionem commendat, et propter locum dignitatis, ut de illis dictum supra cap. 6. His nondum fecisse satisfactum, sive Marsiniana legerunt, sive non viderunt, [illegible] illis [illegible] satis probari Theologis meam quam afferrem sive novitatem, sive veritatem. Quid igitur? Oportuit et augere numerum rationum, et ostendere earum vim, et quas primo edidissem; et quas secundo, et quas nunc tertio ederem. Vis illarum maxime in eo est, quod demonstrent hypothesim a me propositam unam esse, quæ conveniat reliquis omnibus apud S. Matthæum; quæ conveniat sententiæ [illegible] patrum, [illegible]que interpretum; quæ perpetuam Deiparæ virginitatem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ tollat [illegible] difficultatem volentibus simul componere diversas genealogias, quas de [illegible] Evangelio [illegible] argumento ab invicem scripserunt Sancti Matthæus et Lucas.

VI. Nihil hi adversarii opponunt, quod non facillime, et verissime in superioribus solutum sit. In quo Mingarellius hanc rem facile concedet Romano generositate; quippe qui repentinum magis quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] novitatem [illegible] [illegible] [illegible] considerans [illegible], quam [illegible]. [illegible] [illegible] omnia, discidit tenebras velum [illegible] [illegible], judicat de causa tota veluti docet [illegible]. Trombellius adversarius ille alter

[illegible] operis eundem non alia ratione cognoverim, [illegible] [illegible]lectissimus, sincerissimus, humanissimus, viri [illegible] [illegible]simus. Effertur in scribendo copia tanta [illegible] se jam immanique eruditionis suae congerit, [illegible] novorum librorum [illegible], ut in [illegible] propterea onustus magis [illegible] opus [illegible] in plenitudine et minus [illegible] quae dicat, quae [illegible] rerum aggerit, quas nolit non dictas. Unde [illegible] in illo absurda, non tam malo ingenio [illegible] animo emendata, quam [illegible] stilo [illegible] [illegible] non [illegible]. Igitur omnia [illegible] [illegible] sophismata [illegible] non multa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Illud mihi optatissimum, ut [illegible] hoc [illegible] [illegible], in eo etiam [illegible] feliciter terminatur. Nam [illegible] [illegible] vir Ferdinandus Mingarellius, [illegible] contra me acuisse stilum [illegible] occasione ab [illegible] Excellentissimo [illegible] D. Emmanuali de Rod[illegible] [illegible] Carolo [illegible] [illegible] consiliario, et apud Clementem [illegible] XIII P. M. administrum, qui pro sua pietate, [illegible] et fide Catenam [illegible] meam [illegible] sibi ostendendam ut perlegeret atque inque examinaret. Nihil est maximarum laudum, quod tanto Domino non deberi confitear [illegible] [illegible] sacratissimae in [illegible] dicam amorem [illegible] viro regiis licet occupato curis plane [illegible] gravissimis. Quid loquar [illegible] [illegible] scripta infimi hominis [illegible] humillimam [illegible] noti sibi, delita[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] etiam in scriptis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nihil est [illegible] [illegible] pervenimus, [illegible] omni, et pietate integra [illegible] obsequio [illegible] fuisse, ut cetera studia mea praetermitterem, [illegible] testimonia observantiae meae erga [illegible] Excellentiam [illegible]. [illegible] hoc opus, spero bonis omnibus gratissimum. [illegible] et veritas [illegible] de textu Evangelico [illegible] est, et meae fide Catholica[illegible]

purgata opinio, et asseveras in zelo sanctissimæ veritatis laudatis, et vir magnitudine, et excellenti præstans pro suo in fidem Catholicam ardenti
VIII charitate æque ad superos commendatur. Reliquum est, ut Deo Optimo Maximo de hisce omnibus gratias nunc agam maximas, quantas possem complectitote animi omnibusque viribus, qui me tanti muneris [illegible], ut cum tantis viris tamque eximiis conferre potuerim, atque probare fidem meam. Alia multa mihi [illegible] sunt opera, quæ utinam Deus omnipotens ita suo favore dignetur, ut siquando publice prodierint in illis etiam laudent illum sancti sui. Nunc confidens opus hoc meum bonis omnibus probatum iri, profiteor me omnia bonorum et doctorum judicio in omnibus subjicere; atque illis præsertim, quibus [illegible] incumbit de auctoritate Sedis Apostolicæ [illegible] fidei, et servandæ sacrosanctæ veritatis. Quidquid et in hoc opere, et in aliis meis omnibus, imo et in sensibus fuerit illis ratum et probatum, idem esto ratum et probatum etiam mihi; quidquid [illegible] orthodoxis, et sanctis, abnuo, respuo, rejicio. Concludam disputationem totam verbis [illegible] Clarissimi ~~[illegible]~~ Trombellii ex dissert. [illegible] diversitate caracterum [illegible] immutat [illegible] regandi se præstent; verum argumentatio, quæ [illegible] conducitur, ipsa fidem fecit debere hac periodo [illegible] omnino sic et ab illo dici et a me concludi: In eo [illegible] conceptu, et partu, in quo nullas partes [illegible] et mater sola totam substantiam [illegible], ex qua puer conciperetur, [illegible] (a S. Matthæo [illegible] [illegible] Josephi, [illegible] [illegible] patrem, [illegible] decerpta (~~[illegible]~~ [illegible])

[illegible]

[illegible] bel[illegible] [illegible] altre [illegible]

[illegible] trovano [illegible]

[illegible] del [illegible]

[illegible]

[illegible] sempre [illegible]

[illegible]

[illegible] in pubblico d'una notabile risposta. Perchè da [illegible] ho il contento goduto di ammirare [illegible] argomento della vita di nostra Donna, la Vergine Santissima. Dentro di un'opera di tanto merito ella si è degnata di far l'onore anche a me di far menzione del [illegible] esaminate nel capo quinto e sesto [illegible] particolare apparsa nuova spiegazione del vers. [illegible] del capo primo di S. Matteo [illegible] che [illegible] ben molti altri passi del [illegible] libro [illegible] nel mio [illegible] contenersi [illegible] potevo [illegible] luogo di farmene intendere il mio [illegible] così mi ~~sarebbe~~ sembrato di [illegible] di vedermi [illegible] di tutti del pari [illegible] per [illegible] sincerità [illegible] la quale mi ha espresso il libero suo animo [illegible] si oppone a cattivarmi, ma anzi mi obbliga [illegible] ad amarl[illegible] singolare, come con la presente [illegible] esercizio di servitù e divozione perpetua la più costante mia affezione [illegible]

Rimane che dalle espressioni venga alle pratiche. Come fo con lei, ho stato [illegible] il padre Mangarelli di Roma [illegible] stampato [illegible] perchè [illegible] ripulsa [illegible] degnarsi [illegible] a mettere

[illegible] dettore in pubblico d'una notabile risposta. Perchè [illegible] il contento d'ammirare la [illegible] ragionamento della vita di nostra Signora la Vergine [illegible] insigne opera, ella si è degnata di far menzione anche del povero mio nome, esaminando nel capo terzo, quarto e seguenti della Dissertazione sesta la mia nuova spiegazione data nella mia Catena sacra al v. 6 del capo primo di S. Matteo [illegible] Illma che sì bel tratto di animo sincero di me [illegible] per una [illegible] singolare [illegible] più amando che la verità, e per [illegible] per una grazia singolare [illegible] mela dimostrata.

Noto le sarà, come in questo tempo medesimo sopra quel punto stesso negli opuscoli che raccoglie l'Occhi stampatore di Venezia ha pubblicato una dotta sua lettera [illegible] il P. Mangarelli Canonico [illegible] e vorrei che prima che V. Illma pubblicasse quel primo suo tomo le fosse giunto a notizia, come oltre a quanto io scrissi nella Catena l'anno stesso [illegible] pubblicai quel [illegible] Istoria letteraria stampava in Venezia il [illegible] gli, e previene la più gran parte, oltre a molte altre delle opposizioni da lei a me fatte [illegible] V. S. Illma vedeva prima queste [illegible] si appagava del mio sistema, come hanno altri fatto, o prendeva un campo [illegible] più largo per distendere le sue critiche. Ora del modo, che a lei qui la presenta de, ho io scritto a Roma al P. Mangarelli una mia di convenienza pregandolo di sospendere ulteriormente il suo giudizio sopra la mia causa fin che non lo serviva con una nuova stampa a proposito d'una più ampia dimostrazione di quanto qui intendo, laddove mi doveva egli [illegible] tentar di [illegible] le difficoltà, che il suo [illegible] mi avesse fatte [illegible] Perchè nè il dotto Padre, nè io [illegible] che io [illegible] ci intendiamo, e per professione di fede e di sacra dottrina ci guardiamo l'un l'altro, [illegible]

[illegible]
[illegible] nella catena [illegible] nel [illegible]
Egli l'ottimo soggetto ha penetrata la mia [illegible]
[illegible] desiderio [illegible]
[illegible]
[illegible] favorevole proporre [illegible]
[illegible] in Bologna, dove
[illegible]
[illegible] nelle [illegible] memorie
degne [illegible]
per servire all' [illegible] letterario [illegible]
[illegible] tomo secondo quanto bisterà [illegible]
[illegible] a soddisfarla in tutte le difficoltà del [illegible]
[illegible] però è certo
[illegible]
[illegible] a questo [illegible] sopra
questa materia [illegible] produrrò poi ancora in [illegible]
[illegible] conveniva [illegible] opera [illegible]
[illegible] che ho in disegno. Da questa [illegible]
[illegible] [illegible], quanto
[illegible] accettare del mio impegno [illegible]
per la [illegible] con V. S. Ill.ma
che certo non [illegible] con le sue erudite produzioni
[illegible] [illegible] dell'
[illegible]
[illegible] di [illegible]
[illegible] significarle una mia [illegible]
Io crederei che a quest'ora con la sua virtù
[illegible]
[illegible] di [illegible] di un [illegible] prenderà
[illegible]
[illegible]
[illegible] capo terzo e quarto, ella prende [illegible]
[illegible] ad ogni [illegible]. Dono
[illegible]
[illegible]
[illegible] degnato di [illegible]
[illegible] V. S. Ill.ma
[illegible] ad [illegible] come
[illegible] di [illegible] da me scritto, quando
[illegible] al [illegible]
[illegible]
[illegible] stima sarà

[illegible] di quando [illegible] perfetto [illegible]
l'occhio [illegible] si [illegible]. In cotal
modo io mi chiamo avventurato per aver acquistato
la [illegible] di cotal soggetto con l'[illegible]
di queste [illegible], mentre
[illegible] egli mi era rappresentato qual'[illegible]
[illegible] molto
[illegible] anche della [illegible] al primo
portar l'occhio sopra questo scrivere per conto di [illegible]
comprendendo com'ella sia altresì un ottimo, ed
un erudito signore. Di lei egualmente mi rappresentò
il merito il Sig. Ab. Fontanini, presso cui mi pregio
per tener il posto di buon servitore. Per la qual
cosa non diffido che non accetti in buon grado
il presente mio ufficio, e non approvi quest'e[illegible]
[illegible] della mia vera osservanza. Vedo ad [illegible]
[illegible] V. S. Ill.ma e Rev.ma come in alcun [illegible]
potrò io produrre forse il seguente anno mi è
necessario [illegible] ordare questa materia e tutte le
insorte dispute, e differenze per occasione di essa
Egli è fuori di ogni dubbio, che parlando di lei [illegible]
farò con grandissimo riguardo al suo merito, e
con tutta la più delicata mira di meritarmi la
sua grazia; ma egli avviene che non tutti gli
uomini sono indifferenti come io ad accettare
[illegible] l'animo stesso [illegible]
[illegible] mio errore dove [illegible]
Per ciò la voglio supplicata a degnarsi di rive
dere nella sua opera alcune espressioni, [illegible]
delle quali io non posso dispensarmi dal riflet
tere [illegible]
[illegible] e altre [illegible]
[illegible] erravit [illegible]. Se io fossi
[illegible] che [illegible] padre naturale [illegible]
[illegible] vede V. S. Ill.ma cosa si dovrà pre[illegible]
quella sua conseguente: errabit [illegible]
Si dia la pazienza che le [illegible] umilmente
[illegible] del [illegible]
di [illegible] molti altri [illegible]
ti della storia divina, dove qualora non con
vengo con le sue osservazioni, ella dirà (mi
perdoni) con troppa franchezza un altissimamente
è vero sopra di S. Matteo che mi fa stordire
[illegible] non ho mai attribuito [illegible]
che mi fa entrare nella mia nuova spiegazione
all'Evangelista che è scrittore infallibile, ma al
suo interprete, la qual cosa ella sa con [illegible]
[illegible] avere alcuna [illegible] prima di [illegible]

[illegible] di rinnovare [illegible]

[illegible] debo [illegible]

della sua umanità, [illegible] a Dio, [illegible]

[illegible] è di Dio e ch'ei deve a Dio,

ma non si adiri contro il fratello. [illegible]

[illegible] fratel mio nel Signore

soltanto, ma come mio Superiore, e padre,

[illegible] della sua dignità, e a [illegible]

[illegible] pregi [illegible] si adorna [illegible]

[illegible] prevalga [illegible] il suo [illegible]

in contrassegno di venerazione; [illegible]

le mani [illegible]

[illegible] intendere [illegible] l'santo Evangelista

Aggiunga che io convenivo come uomo privato

[illegible] intendo con la mia spiegazione di [illegible]

[illegible] vero senso voluto dall'Evangelista

[illegible] volta non ho la minima intenzione [illegible]

il voler [illegible] né corretto la [illegible]

[illegible]; del che presso il Marrini potrà trovare

le mie anticipate proteste; ma Ella parla

[illegible] durezza assai dell'Evangelista

[illegible] volte, [illegible] io [illegible]

riguardo sempre e con rispetto del suo inter[illegible]

[illegible] a Dio [illegible]

[illegible] mi accetti di quest'ora nel numero

di què suoi buoni servitori, che l'amano, e

[illegible], e sono da lei corrisposti con altrettanto del suo grazioso affetto [illegible] due

sole delle sue preziose righe, significandomi se persiste nei sentimenti interamente,

quali ha stampati, o se [illegible] ~~[illegible]~~ mi suggerisce alcun suo nuovo documento per poterl[e]

interpretare a miglior diritto. Mi preme di farle onore, e non mai di [illegible] per[ò]

con quel modo che dimostrando la verità mi fosse necessario di opporme[le]. Amiamoci

adunque nel Signore, e con verissima venerazione le bacio le man[i].

Di [illegible]

Doctissimae Virgini [illegible]

A. B. I. A.,

ab utraque ori[illegible]

[illegible] in corpore

Sermo

Peregrini Nicolai C[illegible]

Pat.

Ad Excellentissimum et Reverendissimum

Bartholomaeum [illegible]adonicum

Archiepiscopum [illegible]

P. N. I

[illegible]

[illegible] isto ordine

[illegible]

[illegible] videlicet

[illegible]

ad eximium favorem ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] est perexpedita mihi, fuitque ~~[illegible]~~ etiam, cui

illi eximie probatissima. Videlicet veritus eram

id facere. Neque enim ille ~~vel~~ pro sua [illegible]

[illegible] id invideret, vel pro eximia [illegible].

Multi enim sibi etiam libros nuncupant, quippe qui Mecaenates undeunde aucupa[illegible]

[illegible]

neque

[illegible] accessio ulla magnae [illegible]

[illegible] meorum obsequiorum [illegible]

[illegible] studiis meis omnibus

[illegible] dies singulos dividitur, et [illegible]

[illegible] operam depositam, sibi de [illegible]

[illegible] auram non deposco tantum sed [illegible] etiam [illegible] animi

[illegible]

[illegible]

[illegible] et tertio [illegible]

[illegible] nonis [illegible]

[illegible] valere me posse [illegible]

[illegible] pietatem, et officium nunc etiam

[illegible] quia ~~quod dico~~ in Deipara

~~laudes [illegible]~~ laudibus [illegible] quæ certe [illegible] me promovet [illegible]

tempus postulat, ut quoniam a [illegible]

tibi [illegible] me collata est [illegible]

auctoritas, [illegible] in me [illegible] dubitare

desinam, cui me Deus suis rationibus adiunxit. Nam qui cælestes invocant, nescio quo pacto, [illegible] dicatur.

[illegible] audent [illegible] [illegible] qui vero mortales [illegible]

[illegible]

[illegible] et [illegible] quodam, [illegible]

[illegible] S. Paulus coram Deo [illegible] constat erga vos nostra [illegible]

[illegible] est [illegible] Domino [illegible]

[illegible] ego [illegible] pro [illegible] assequar, et metum omnem de[illegible] deponam.

Archiepiscope, si cupiam ut qui [illegible] hic excellis inter nos in hominum [illegible] tantundem excellas ~~apud~~ in oculis Altissimi virtutibus. Hoc te decet Archiepiscopum hoc est [illegible] præstantem loco etiam inter [illegible] hominis [illegible] sacerdotibus. Excipe [illegible] levitatem [illegible]

[illegible]

me offero; excipe perhumaniter. Si feceris [illegible] in [illegible] librum eundem [illegible]

Non [illegible]

[illegible]

[illegible] cum [illegible]

[illegible]

[illegible] istu, hoc si nayeris [illegible] exempl[illegible]

[illegible]

[illegible] ugnis velut [illegible] in ke[illegible] audies al[illegible]

Domino de [illegible]

[illegible] Quid enim? Vera et b[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ad Lectore

Omnis quæ ratione suscipitur de aliqua re institutio ut monet Cicero l. 1. de Officiis cap. 1. debet a definitione proficisci: ut intelligatur, quid sit id de quo di[illegible] Monitum hominis liberalibus artibus [illegible] audiam necesse est in hoc ipso limine hujus Sermonis, ne ipse libri titulus negotium faciat confestim anceps, dubiumque videatur legere. Sermo de Deiparæ laudibus. cur nam sermo [illegible] [illegible] Magnum quidem sonant hæc nomina, et perfectum et quasi ad regulam tornatum; videre erit utrum tale aliquid in hoc opere fas mihi nedum præstare vel fuerit polliceri. Sermo autem vulgare quiddam est omnium consensione, neque in illo vel exquisitam limam, vel absolutam operam [illegible] est, quam oratio alia quælibet. [illegible] quæ vulgatissima ob id ipsum quia magis ad universos pertineat, se probat longe optima. Sermo igitur esto hic meus, atque utinam [illegible] evadat vulgaris; ut quamvis vilis suo pretio atque opere putabitur, tamen in ea causa, de qua agitur omnibus placere posse videatur qui amant Deiparam Mariam

Agitur enim in illo de deiparæ laudibus. Quis omnium qui Christiano censentur nomine, non illud quotidie usurpat: Dignare, me laudare te, Virgo sacrata. Conveniat igitur necesse est sermo hic meus [illegible] addictis universim hominibus [illegible]

Sed ratio quædam peculiaris in eo est cur
quod inscribitur sermo potius de laudibus
quam laudatio. Multa enim videri possent sub
ea dictione contineri. Si enim laudatio, vel laus
... inscriberetur, esse videretur aliquid
... de meo ingenio atque arbitrio profectum;
atque ego verum dicendum probarer habendus
Auctor atque commentator. Aut etiam si laus,
vel laudatio diceretur, unum rerum caput
toto opere intelligeretur comprehendi, atque
... Quod autem sermo
est de laudibus; et plura in argumento ...
significari ...
... ea majorum auctorum factum ...
omnique veterum, non autem solum meum.
Quam multas igitur partes laudatio hæc B.
Virginis comprehendet vel quibus stabit ...
... nimirum ...
hic titulus pollicetur, et explicandum subsequitur.
... enim laudes Beatissimæ Virginis, et matris
... nimirum ab utraque origine
... animæ tum corporis. Conseq...
...
... velim in hoc opere proponere, ...
... illarum originem et primordia invenitur ...
... assertis testibus laudata tum
genere quod ad corporis propagationem
pertinet, tum in animos. Quid enim laus? ...
ille retinet qui laudem putat a Græco ..., latino populi,
... quasi sit populi publicum de virtute cujusquam
testimonium. Sane Apostolus rem eandem
appellavit testimonium in epistola ad Timotheum
1. cap. 3. v. 7. cum scriberet oportere que...
... Bonis
S. Augustinus contra Faustum lib. xx. cap. 56.
... illum Apostoli ...
testimonium quasi sit splendor laudis, ...
... gloria popularis. Nihil igitur de me...
... nihil de meo arb...
... sermonem ...
illius origine ... testes ...
...
...

omitto depromere. difficile, et imperium ...
posse quod permittitur pregi
Unde non certa est in laudem ... lectione
Hanc facultatem neq suppeditant divina
quamobrem sentis ...
v. 4. Est Deus verax, omnis autem homo m...
... epist 50 v 6 ... ...
sermonibus tuis, et vincas cum judicaris. Quaeri...
...

... sacrorum. Quaeritur, quid illud sit, quod
... ostendere tanquam novum aliquid, et
ad hanc diem irresortum at ...

divinarum oracu...
... hoc peculiari suo et proprio genere plu...

... quidem ...
... ...
originem B. M. Virginis tum animae tum corporis.
Negant enim de ... quod pertineat
ad animam scriptum ...

instant tamen illam divinitus immunem factam
a peccato communi per Adamum in genus
nostrum traductum universe; tum dubitant
cum Lucas vel Matthaeus ~~an~~ uter an uterque

... illi ...
quaestio magna est, utrum sententiae
ad Mariam et per illam extensos ad ...
an vero delineatas non ad Mariam, neque con...
... ad Christum, sed ad Josephum conjugem
Virginem Virginis Mariae.
Primam quaestionem libet olim scholae Theologi...
... secundam multi mecum nuper
excitaverant. Nam cum ediderim non ita multis
ante commentariolum in quatuor Evangelista...
quem Catenam sacram in eorum scripturam
quaternam appellavi, scripsi hac de re illud
quod quale sit in ~~argumento~~ ubi statim sciunt
declarabitur, non enim res est, quae uno ...
verbo proponi satis possit. ~~...~~
Quaestio Paradoxum virum doctis nonnullis

[illegible]

[illegible] ... etiam de originali [illegible]   P. V.

[illegible]

[illegible] et non jam tamen [illegible]

[illegible] a communi labe immunem

in qua prima animatione [illegible], sed ut
[sciant] ~~[illegible]~~ rem tantam fulciri divino sacramento

[illegible]

[illegible] pars, in qua hac mea content[io]
[illegible] gratissimam omnibus bonis debeat
[illegible], et ejusmodi est, ut non mod[o]
[illegible], ne adversarius contra me insurgat,
sed potius, ut eos ipsos mihi conciliet, qui
ante hanc diem visi sunt ~~[illegible]~~ huic [illegible]
Accipiam enim ab ea parte, ut [illegible]
[illegible] deiparae, originali [illegible].
[illegible] quos in latebra sacra posui, excitavit.
[illegible], non quos ~~hostiliter~~ doleam in me
[illegible] hostiliter comparatos armis et
[illegible], sed quos pio zelo affectos [illegible]
[illegible] charitatis jure a me postulantes
[illegible] historia, et de evangelica traditione
[illegible], dictumque a me [illegible]
jure suo faciunt, cum illud a me contendunt
neque ego inficias eo, neque abnuo, ut illorum
[illegible] satisfaciam.
~~[illegible]~~ Quod pertinet ad originalem deiparae
[illegible]
[illegible] ostendero divina [illegible]
[illegible]
[illegible]
Sanctissimae immunitatem ab labe originali
[illegible], ut res posset [illegible] in longinquum
[illegible]
hac de re efficacem, tantum sub [illegible]
doctrinam [illegible] volo expendi. Levia et
graviora, obscura et perspicua [illegible]
[illegible] distribuentur; si certum quidpiam
testimonium ex divinis litteris [illegible]
quod rem quam quaerimus confirmet, [illegible]

[illegible] sacra fuerit, [illegible] et [illegible]
certa [illegible]
[illegible] probare [illegible]
[illegible].

Habe lector utramque partem sermonis, quam
pro tua pietate libenter, atque iucunde excipias.
Rudis sermo fuerit, incompositus plerumque, ne
certis nexibus constrictus, propterea sermo et
non [illegible]. Tamen quia Mariae gloriam
quaerimus, non scribendi laudem, si confirmati
satis evadant in extremo opere quae [illegible]
et [illegible] ~~[illegible]~~, et [illegible]
voluntatis et [illegible] fructum
uberrimum videbimur consequuti. Vale in domino
[illegible].

[illegible]

Pars prima

~~De genere eiusdem~~

De Genealogia eiusdem.

Cap. 1. historia controversiae quae hoc opere scribitur
Cap. 2. Consilium operis.
Cap. 3. [illegible] doctrinae subiecta in Catena [illegible] l. 1. cap. 4. post v. 3. cap. 1. S. Matt.
4. In quam rationem adversarii intellexerint quod a [illegible] scriptum in Cat. de re controv.
Cap. 5. [illegible] scriptum in Catena a [illegible]
[illegible]

Accedunt quaestiunculae

[illegible] secundum [illegible]
[illegible] in nova methodo [illegible]
[illegible]

[illegible]

De vario genere testimoniorum quae licet emere a litteris divinis in Theologica controv.

Usuvenit, ut viri Theologi [illegible]
duobus praecipue modis desumant testimonia
ubi aliquid susceperint confirmandum: litteraliter
[illegible]
fecerunt in [illegible] exemplum [illegible]
etiam et Apostoli. et sane dubitandum non est
[illegible] liceat illorum inire viam, sectarique
[illegible], ubi causa de religione tractatur.
[illegible]
enim concedere oportet iudicio nostrorum
temporum, ut quotiescumque magna aliqua
controversia in sacra Theologia occurrat

gravissima suo genere sit, qualem ostendunt
piorum praeter omnium aliorum studia
atque ... disputationes ... undeunde argumenta colligunt, quibus
confirmari a se rem susceptam putant.

... quiddam est, quas ineptias, atque
... comparaverint. Hac de illo fonte
...
de ... Scriptura
... eandem cognoverunt ...
...
interpretata fidem facit Theologicam.
Quod quidem accesse est non raro fieri
atque contingere, quandoquidem id genus
frequens fuit Apostolis, ut dixi nuper.
neque fides, quae ex illo manat ab usu solo
... pendet, neque ab usu scribentium
... vel minuitur, sed intima sua stat
vi, atque natura. Sed si vel ...
...
... adhibeatur, fidem theologicam plenam
facere, quia ... etiam Apostolorum
et Evangelistarum fidem plenam facit
artem ... investigare necesse est, quam olim
... Evangelistae atque Apostoli talia
...
... non integras ... sed ... Quod quidem non est
arduum factu, neque ingeniorum nobis
his etiam nostris temporibus aliis ostend...
nimirum in commentario in Psalmos. sed
... congruenter, et commode facio, propter
...
sine controversia, et procul adversario.
nunc autem non tam quaerimus argumenta
..., quam argumentis ...
Itaque et videndum, quibus argumentis
in hac causa uti velimus, et qua lance
... expendere.

... rationes ...
...
... ... tractanda ...
et ...
... auctoribus fidem, ac delect...
adhibeant ...
quos ex antiquitate ...
... tenent. No...

[illegible]

officiat. Videndum igitur [illegible]

[illegible]

Namque animadverti in gravissimi [illegible]

et [illegible] S. Thomam [illegible]

etiam in iis, quae ad Sacram [illegible]

[illegible] sive argumentis [illegible].

Desiderantur tamen si quae invenire [illegible]

convincentes demonstrationes [illegible]

Genevum primo modo diversa tamen [illegible]

Theologiae, ut nominatur a [illegible] divina litte-

raliter. Reliquum [illegible]

sententiae [illegible] argumentum. [illegible]

ut quotiescumque [illegible] examen postulat

est apparent, quaribus probentur, et quomodo

Ea propter vis operis haec erit in sequentibus

Primo capite quis status [illegible]

definiatur, profiteor de [illegible] originali beatae

Virginis, in sequentibus [illegible] nonnulla ex

scripturis Sacris [illegible]

Cum autem veniatur ad haec et [illegible]

argumenta singillatim et expendenda. Propterea

eo pede stabit, ut quantum de [illegible] libris [illegible]

[illegible] contingat [illegible]

eo pede atque ordine testimonia digerantur [illegible]

[illegible]

ventum erit ad summam singulae ratiocinationes

quae impossibile [illegible], agnoscentur; [illegible]

rei propositae conciliaverint certitudinem [illegible]

quae leviorem conjecturam fecerint, pro levibus [illegible]

Illud hoc reliquum, an ex multis levioribus [illegible]

nonnullis certissimis causa nostra tantum [illegible]

[illegible], quantum [illegible]

[illegible] quaestionum, illud concludatur, quod hodie habemus [illegible]

[illegible] a nonnullis sed [illegible] ab aliis, Conceptionis

primae Deiparae Virginis constare in Theologica [illegible]

[illegible]

[illegible] II.

[illegible] cuj agitur, status.

[illegible] Turrecremata vir gloriosi semper nominis in hoc subiectum de quo agimus librum [illegible]
[illegible]
[illegible] legendum, non paucorum fertur, et in meo [illegible] non fertur. Hunc librum comodat [illegible] inveniam in ma bibliotheca [illegible].
Dominicanae [illegible] splendor, [illegible] dies [illegible], [illegible], sed quandonam possim illum [illegible] ego, et valetudine exiguus, et perpetuis a me ipso, atque a meis [illegible] distractus.
Tamen si quid olim brevi opera potui in opere viri eminentissimi animadvertere, diversus est in [illegible] et magnis status [illegible], quem [illegible] hodie pie versamur, neque dubitaverim vel [illegible] patribus Dominicanis hanc litem [illegible] si res ita a nobis intelligeretur, [illegible] al [illegible] quo tempore Cardinalis [illegible] de conceptione parva [illegible] consuevere B. M. V. [illegible] videri. Post illa tempora [illegible]
[illegible] nulli.
[illegible] in hac [illegible]
[illegible] arbitrium [illegible]
[illegible]
[illegible] eidem [illegible] quantum illi placet, et Deo. Verum [illegible]
Paulo Christi amantior? quis igne amoris sancti in Christum Dominum ardentior? [illegible]
[illegible] moritur.
[illegible]
[illegible] Quid
[illegible]
[illegible] Deum, quod suscitaverit Christum quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

» Tractatus de veritate conceptionis Beatissimae Virginis pro facienda relatione coram Patribus Concilii Basileae anno Domini MCCCCXXXVII mense Julio de mandato Sedis Apostolicae legatorum eidem sacro Concilio praesidentium compilatus per R. P. F. Joannem de Turrecremata [illegible].

[illegible] nit ut unum principium cum [illegible] generatione omnium filiorum Dei. Quod [illegible] regeneratione eorum spirituali [illegible] B. V. ut genita a Christo tanquam filia [illegible] impossibile est, quod concurrat, ut primum principium regenerationis omnium filiorum Dei.
[illegible] il titolo del cap. [illegible] [illegible] fidem catholicam [illegible] fuisse cum filio unum principium [illegible] redemptionis.
[illegible] titolo [illegible] error proveniens ex adverso, dicentes [illegible] B. V. non fuit [illegible] humanitatem.
del cap. 35. [illegible] Christi summo pontifici [illegible]

Si [illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible]

[illegible] qui se [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]

Cap. III.

~~Media quibus causae Conceptionis Marianae~~ [illegible]

Variae hypotheses quibus de sanctitate Mariae Virginis in sua conceptione [illegible]

Non est cur omnes opiniones numerentur, quae de gratia divinitus donata vel non donata Mariae Virgini, cum in suis primordiis tum subsequente possunt recenseri. Qui enim veteri[illegible] nos refert Petavius de incarnatione l. 14. cap. 2. censuerat, illam actualibus, ut vocant, peccati [illegible] necesse est ut eadem multo [illegible]

Sed horum obsolevit opinio operam praesertim [illegible] Hoc [illegible] de [illegible] etiam [illegible] potu[illegible] [illegible] dicendum, sive [illegible] [illegible] videtur [illegible] Paulus Apostolus. Etenim ad Romanos ita scribit cap. 3. Omnes peccaverunt, et egent [illegible] [illegible] intelligimus gratiam redemptionis. Negas deiparam eguisse gratiae Redemptoris. Ergo confitere, eandem peccavisse, quod omnes. Idem [illegible] eodem cap. 5. v. 12. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. [illegible] Maria, neque non mortua creditur, neque non de communi nostrum omnium genere. Ergo [illegible] in peccatum invectum, et illa quoque in hoc [illegible] peccavit. Sed [illegible]

[illegible]

[illegible] Hoc vero [illegible]

[illegible]

[illegible] de peccato originali [illegible]

[illegible] et immaculatam virginem Mariam [illegible]

genitricem. Itaque [illegible] veterum [illegible]

[illegible] utcumque laudibus [illegible]

originalibus olim [illegible], etiamsi dogmate

Apostolico sancitum videretur.

Quaerendum post haec, quandoquidem constat inter omnes Mariam [illegible] gratiae munere [illegible] modo explicandum

videatur. An prius animata in matre fuerit cum peccato, postmodo sanctificata. Hoc [illegible]

[illegible] extiterunt clarissimi. An in ipso [illegible]

[illegible] Hoc [illegible]

[illegible] donata, [illegible]

[illegible] de qua massa virginei corporis [illegible]

[illegible] exempta quasi de communi massa [illegible]

[illegible] olim nonnulli perperam; quippe qui nec ratione [illegible] divina [illegible] pronunciaverunt. Accedunt his, qui volunt ipsam illam communi labe exemptam, quasi gratia alia aliqua praeter gratiam Christi communis Salvatoris. Impia sic asserentium et deli[illegible] [illegible]. Illi etiam novissimi errant, qui [illegible] arbitrati [illegible] illam debi[illegible] [illegible] Adami, quasi non [illegible] vel [illegible]

[illegible] itaque de innocentia originali B. Virginis [illegible] nostro non definiatur [illegible]

Bellarmini l. [illegible] de peccato originis cap. [illegible]

[illegible]

primo [illegible]

[illegible] ita ut [illegible]

[illegible]

[illegible] passionis meritum a peccato origi[illegible] [illegible] communiter liberati [illegible] [illegible] ante nativitatem [illegible] post animationem [illegible]

Summae nostri dogmatis ita quidem praeclare est [illegible]
[illegible] continetur [illegible]
vero illam in sua quasi certa capita distinguam
ut planius cognoscatur. Tres erunt propterea
sermonis totius instituti partes, et quasi capita:
in primo enim ostendetur Mariam neque in Adamo
neque in semine, neque in carne peccatum fuisse
sanctam. In secundo [illegible]
sanctitate ipsa illo instanti cum crearetur. Tertio
actum id virtute, opera, meritis Christi filii omnium
Salvatoris. Sunt haec [illegible] quidem themata
[illegible] et [illegible] apud omnes Scotistas
[illegible] issime inter omnes et recentiores clare;
[illegible]tiores habentur de Mariae origine philosophati;
Verum inter nos et illos haec intercedit differentia.
nam qui ad hanc diem in partibus hujus con-
troversiae versati sunt, magis metaphysicis
argumentis sunt usi, quam Theologicis. Ratio
est, quia theologica argumentandi facultas
[illegible]
divinarum Scripturarum. Scriptores vero, qui
ad hanc diem Deiparae originalem conati sunt
illustrare, tantum abest ut illo firmamento
[illegible] de Scripturis [illegible]
hac re, ut imo desperaverint fieri posse, ut
uterentur. Illi igitur conjecturalibus rationibus
certaverunt de arbitrio magis, quam de divino
[illegible]
Theologiae [illegible] et [illegible]
veritate ostendere de qua quaestionem
[illegible]

[illegible]aput IV.

[illegible] fuit Sanctus in Adamo neque in semine parentum.

[illegible]es quae sic in titulo proposita est, quamvis una [illegible]ideatur, tamen multifariam potest intelligi. [illegible] enim utrum in Adamo virtute aliqua [illegible] universa, [illegible] deinde solutione seminali propagetur in singulis; tum vero illud sub hac hypothesi consequenter, utrum cum substantia seminalis [illegible] [illegible] actu esset aliquid in Adamo, velut [illegible] quoque post[illegible] [illegible] nostra omnium [illegible] inesset [illegible] [illegible] propter primi parentis peccat[illegible] [illegible] qua [illegible] virginis erat [illegible] exempta [illegible] fuerit a maledictione communi. [illegible] [illegible] [illegible] vera dogma[illegible] [illegible] Adamo [illegible] [illegible] Adamo extitisse ullo nos [illegible] modo, miror potuisse [illegible] Novi quod Apostolus Actorum cap. 17. v [illegible] ex uno o[illegible] [illegible] hominum; sed utrum in uno etiam [illegible], non imaginandi vis [illegible]. Contendunt in semine [illegible] quorumlibet, unde aliq[illegible] propagand[illegible] [illegible] [illegible] majorem [illegible] materiae, fiat conversi[illegible] [illegible] ad proximae succedentes massam quantum decet ad proximae [illegible] novae prolis compositionem; sed in semine [illegible] massam actu omnium post[illegible] [illegible] aut ~~[illegible]~~ [illegible] credere op[illegible] [illegible] aut ~~[illegible]~~ quod potest. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] velim ~~aut~~ [illegible] [illegible] videtur ex hac doctrina absurdissimum [illegible] si vera esset, teneri omnes [illegible] sequuturum, [illegible] credere ne frustrarem[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et vita [illegible] de se esse posset, quod usque ad nos fuit Adamus. Tunc vero apage te bona castitas, apage te, sancta virginitas.

[illegible] Apostoli [illegible]
[illegible] per unum [illegible] peccatum [illegible]
enim in proximis se explicat. Inquit enim: Per
unum hominem peccatum in hunc mundum intravit
et per peccatum mors, et ita in omnes homines [illegible]
pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Omnes igitur
non ideo peccaverunt in Adamo quia in Adamo
actu aliquo constiterant, sed quia per unum [illegible]
[illegible] peccati [illegible] et per
peccatum mors, [illegible]
vestigio in homines omnes. Propterea idem Aposto[illegible]
item contra nos nihil officit quod ad Hebraeos scriptum
cap. 7 v. 10. Levi adhuc in lumbis patris erat quando
obviavit ei Melchisedech. Ut videlicet inferas filios
usque ad remotissimam posteritatem in parentibus
actu aliquo propter seminalem virtutem extitisse.
Etenim ibi Apostolus pari modo, quo supra, explicat
suam mentis sententiam. Posuit enim: Levi adhuc
in lumbis patris erat, pro nondum exierat de
lumbis patris. Emphasi rhetorica usus est, ut re[illegible]
[illegible]
An vis ipso Apostolo auctore te doceri, non fuisse
[illegible] Levi [illegible] actu aliq[illegible]
Abrahamo extitisse? Attende versiculum pr[illegible]
Inquit enim: Et (ut ita dictum sit) per Abraham
et Levi qui decimas accepit decimatus est. Quod
[illegible]
[illegible] satis monet [illegible]
dici et illa illius versiculi, et quae sequuntur, [illegible]
[illegible] eandem rationem pertinent exaggerando, non
affirmando. Secundum rei veritatem igitur neque
per Abraham Levi decimatus est, neque Levi in
lumbis patris erat quando ei obviavit Melch[illegible]
sed Abraham decimatus est de quo Levi erat exiturus
cum Levi de lumbis adhuc patris ad illam [illegible]
nondum ex[illegible]
Apostoli, non jam ut existimemus in parentibus [illegible]
nos extitisse, sed ut intelligamus [illegible]
Notam peccati contrahimus cum de proxima
[illegible] massa [illegible], quae similiter
infecta est, atque praecedentium fuit, [illegible]
cum nondum quidquam sumus, neque vel [illegible]
vel expectamur futuri. Repetamus ex Aposto[illegible]
mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes [illegible]

[illegible] in heit
in semine Adami, ne peccaret, cum semen [illegible]
[illegible]
[illegible] invenies [illegible]
[illegible] diserte tradi, vel implicite insinuari [illegible]
[illegible] tota congerie divinarum scripturarum, [illegible]
[illegible]
, et exploratum est, contentos fuisse nisi comminiscendo dicitur, et metaphorice, vel hyperb[illegible]
universos, somnium est etia[illegible]
[illegible] etiam in [illegible]
[illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible]
etiam in semine parentum intellige proximorum,
[illegible] si libet, voces permixtam Joachim, et Annam.
[illegible] ratio est, quia si hoc asseras, gratis facis, et
nulla tibi ad asserendum suffragatur authoritas.
[illegible] tibi factum, quin fieri potuerit. Item
[illegible]
[illegible] illo
[illegible]
[illegible]
opinari [illegible]
[illegible] habet [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Adamus peccaret, praevisa ipsa fuerit
[illegible] futura sancta, quamvis de carne
[illegible] Adami polluta aliquando descendenda.
In hac quaestione [illegible]
Dei continetur, ut videlicet hoc unum velimus
intelligi, Virginem Beatissimam et peccante
Adamo, et ante etiam quam ille peccaret
divinitus praecognitam fuisse, et divinitus
[illegible] ordinatam ut a labe Adami praeservaretur,
[illegible] video esse [illegible]
enim Apostolus cap. 8 ad Rom. vv. 29.30
Quos Deus praescivit, et praedestinavit [illegible]
fieri imaginis filii sui: Quos autem praedestinavit
hos et iustificavit. Maria semper fuit in
Dei praescientia et praedestinatione tam justa
et sancta futura, quam est, et erit. Sed
hoc ita positum non concludit ullo pacto
[illegible] in Adamo extitisse, vel [illegible]
[illegible] meruit.
[illegible] esset
[illegible]

Caput V.

Mariæ caro sanctificata non est in parentibus [illegible] at anima [illegible]

In reliquis instituti sermonis hæc omnino supersunt cognoscenda. Utrum illa caro seminalis de qua sumpta est massa corporis Virginei fuerit sanctificata priusquam ab anima virginis viveret atque informaretur. Tractatio universa, q[uæ] hoc capite suscepta est, multa eaque vari[a] [co]mplectitur diversa, et dissimili ratione cognoscenda de Virgine, de Christo, de cæteris Adami natis. Sunt enim nonnulla communia Virgini et [Christo] sed non cæteris; sunt alia communia Virgini et cæteris sed non Christo; sunt etiam peculia quæ [Virginis] Virginis, quæ non ita prædicantur neq[ue] de Chr[isto] [neque] de cæteris.

Commune illud Virgini pariter et Christo quod [illegible] anima [illegible] semper extitit sancta; quod nulli præterea datum progenitis ab Adamo. Multa autem commu[nia] Virgini et cæteris de Adamo natis. Nam illa pariter et nos concubitu parentum procreati, propterea effusione seminali compositi; præterea [pri]mus corporaliter præparati, quam animati. Hinc de carne peccati quæ omnes seminat. Verum hoc proprium Virginis non datum ulli præterea ex omnibus sanctis, ut sancta anima informaretur ipso instanti [illegible] fuit. Item illi etiam proprium si conferas ~~cum~~ ab aliis sanctis omnibus, at commune cum Christo quia illa accepit animam sanctam de vi et ex merito Christi, qui præparabat sibi matrem. Christus ipse sibi virtute propria divinitatis animam creavit sanctam quæ [illegible] corpore non jam infectam tabe, qualis massa Adamitarum communis, sed sanctam inde usque dum caro fuit Virginis, quæ personaliter nunquam peccato infecta fuit; et propterea san[ctam] [illegible] qui [illegible] disposuit, composuit, animavit.

Conficitur ex istis positis principiis carnem semi[nalem] de qua virgo sumpta est fuisse idem genus [illegible] a genitoribus procreamur. Econtra caro Christi et de virgine in animata [illegible] conceptioni informata forma Christi, et Spiritu sancto

operante composita in formâ corporis Christi et uno eodemque instanti animata anima Christi et donata divino numine. Sunt hæc hujusmodi, ut evincant inter carnem Mariæ cum propagaretur [illegible] et carnem Christi, cum assumeretur a Verbo Dei intercessisse longe multiplicem, et insignem differentiam. At illâ nunc [illegible] cognoscendâ [illegible]
am caro Mariæ ante animationem fuit
peccati, sive caro de communi massa
subjecta pariter obnoxia et morti, et peccato.

Assertionem hanc omnis schola in sana [illegible] procedens uno ore admittit; admittunt S. Patres et una [illegible]. Qui secus dictitant, dum plus novat in Mariam pientiores se profitentur, quam Scripturarum sanctarum doctrina [illegible], videant ne destruentes justitiam Dei, et veritatem revelatam dentes [illegible] impiis veriùs quam piis, et seditio levissima et vanissima ignorantium de quibus pronunciant [illegible] coram cœtus devotus Mariæ laudibus [illegible]. Hoc itaque loco ita statuitur

conclusio:
[illegible] virgo in parentum carne ante animationem sanctificata non fuit.

Probatur conclusio; propterea [illegible] liceret illius sanctificationem asserere. Atqui asserere illam non licet. Ergo non fuit. Probatur minor. Namque asserere carnem Virginis sanctificatam fuisse ante animationem est manifeste contra [illegible] Scripturarum; et nullo modo eam sententiam liceat ex Scripturis illius cognoscere [illegible] asserere tale aliquid non licet. Probatur [illegible] pars antecedentis. Nam de propagatione hominum carnali nihil aliud habemus in documentis Apostolorum præter [illegible] Paulina ad Romanos cap. [illegible] Per unum hominem [illegible] in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccaverunt, et si qua talia bene multa; quorum sensus est per traducem a parentibus seminari carnem peccato pariter subjectam, et morti. Ergo asserere carnem Virginis sanctificatam [illegible] animationem est contra definita Scripturarum. Illud alterum, quod adjungebatur: n[illegible] licere sententiam illam ex Scripturis cognoscere

asserat carnem Virginis sanctificatam ante animationem [illegible]
est omnibus certum, aut si quis habet contrarium [illegible]
nobis testimonium de fonte divinarum literarum
proferant in medium.

[illegible] ab hoc viro postulaverim: primo
ut proferat de Scripturis constare carnem
Virginis sanctificatam ante animationem [illegible]
[illegible] sciat quonam modo id factum litterae
divinae doceant. Sed neutrum neque asserere
est, neque posse demonstrare. Ut videlicet
intelligat hoc proprium fuisse humanitatis
Christi; enimvero de Christo uno utique illud
expresse ~~habetur~~ asseritur, et modus etiam
ostenditur, quo factum illud est. Huc pertinet
ex S. Luca cap. 1. oratio illa Angeli ad Mari[am]
[illegible] v. 34. Quomodo fiet istud quoniam virum
non cognosco? v. 35. Et respondens Angelus dixit ei:
Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi
obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te
Sanctum, vocabitur Filius Dei. In quem locum ita
commentatur S. Bernardus homil. 4. super
Missus est ingeniose ad illa Mariae verba: Qu[omodo fi]
et. Non dubitat de facto, sed modum requirit et [illegible]
Non enim quaerit, an fiet istud, sed quomodo.
Et respondens Angelus [illegible] Spiritus Sanctus superveniet
in te: et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque
et quod nascetur ex te Sanctum vocabitur Filius
Dei: quod est dicere: Quoniam non est de homine,
sed de Spiritu Sancto quod concipies: concipies autem
[illegible] Filium Dei: ideoque et
quod nascetur ex te Sanctum vocabitur [Filius Dei]
idest non solum qui de sinu patris in uterum tuum
veniens obumbrabit tibi: sed etiam id quod de tua
substantia sociabit sibi, ex hoc jam vocabitur Filius
Dei. quemadmodum [illegible] genitus
[illegible] Filius.
genitus, hunc quoque [illegible]
Constat [illegible] sanctum [illegible] carnem
[illegible] summo [illegible] conceptionis.
Inquit enim [illegible] S. Bernardus affatus
ex ore Angeli Virginem: [illegible] quod de tua [substantia]
sociabit sibi, ex hoc jam vocabitur Filius Dei.
[illegible] de modo facti, quoniam non [illegible]
[illegible] sed de Spiritu Sancto, quod illa concepit.

Caput [illegible]

Mariæ V[illegible] [illegible] sanctitate

ipso primo instanti suæ [illegible]

[illegible] disputationis susceptæ gravissimas [illegible]
utrum Virgo [illegible] in ipsa [illegible]
donata fuerit sanctitate. Hæc quæstio illa eximia
tantis [illegible] studiis, tantis hinc
[illegible] [illegible] moribus, et [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] de hoc argumento nihil
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Aquinatis
[illegible] 3. p. q. 27. a. 1. c. Quod
omnium ore [illegible] quod scilicet fuerit san-
de sanctificatione B. Mariæ [illegible]
ctificata in utero, nihil in Scriptura canonica traditur,
quæ etiam nec de ejus [illegible] mentionem facit.
quos si qui de Scripturis argumenta conati sunt
emere, quæ hanc causam confirmarent, ibi ut
numero potius, quam pondere vincere viderentur
argumentationes [illegible]
causa potius vilesceret, quam juvaretur. Conce-
[illegible] cum [illegible]
B. Mariæ [illegible] sanctitatem
[illegible] canonica ita [illegible]
tradi, ut statim feriat oculos [illegible]
[illegible] in Mariæ [illegible]
sanctitatem [illegible]
confitendum etiam, nihil in Scriptura haberi
quod de ejus nativitate [illegible]
mentionem faciat; sed non hic omnia sunt. Nam
[illegible] omnes
[illegible] et multa litteralis
sanæ mentis noverunt, et multa litteralis
in illis latent, quæ nisi Dei afflatu [illegible]
gratia, non apparent quærentibus. Luminis enim
omnes stulti pariter et tardi corde ad intelligendum
in omnibus quæ Prophetæ, et quæ Apostoli [illegible]
sunt, nisi [illegible]
[illegible] omnia. Ille autem dividit singulis prout
vult, ut non glorietur coram eo omnis caro. Nunc
[illegible]
[illegible] quod quærimus posse [illegible] de [illegible]
[illegible]

[illegible] haben
revelationem expressione sufficienti B. Virginem non
modo fuisse sanctificatam in utero, sed etiam [illegible]
donatam in ipsa sui prima animatione. Hoc ergo
cum sufficienter ostendero, sicut auxiliante divino
numine et adspirante ipsius Virginis Sanctissimæ
favore confido positus me facturum, unum postulo
ab [illegible], ut [illegible] argumenta
neque mihi vel adhæreant [illegible] me
imitare, vel negligere voluerint, sed quod vere
intellexerint, quod negare non potuerint, in illud
[illegible] obsequentes fidei, quam suavis [illegible]
confecerint. satis fuerit profiteri
Itaque hoc capite aperiam cujus generis testimonium
de Conceptione B. V. liceat ex Scripturis Sanctis
educi: et in quam vim, et rationem, in sequentibus
[illegible] [illegible] anim[illegible] fuerit sanctitate ornata. Hoc
ex [illegible] in hypothesi [illegible]
[illegible] et omnia domus quædam Dei
[illegible]
tamen omnia, quæ per Scripturas
probantur, æque evadunt certaque, veraque
quam certa sunt, veraque testimonia quæ tali
applicantur. Scripturas enim manet in sua semper
induta certitudine omni prorsus errore remota
[illegible]
certæ, quam quæ adhibentur etiam ab impugnationem
hæreticis hostibus veritatis sacræ veritatis. Fit
igitur ut certa quædam de Scripturis ducantur [illegible]
argumenta, quorum per illas causa aliqua stare remotis dub[iis]
ostenditur; fit etiam ut probabiliter tantum
quædam assertiones de Scripturis probentur. Fit
ut quædam a [illegible]
usurpentur etiam nonnunquam [illegible]
[illegible]
Hoc ego tertium genus avertam penitus a meo
[illegible] enim curas illa me afficit ut
[illegible] pro hac causa
disputavisse, sed vera. Insistam in duobus
primis [illegible]
[illegible]
[illegible] omnino ad se [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] deinde hæc singula afferentur [illegible] et
Satis hoc [illegible]

[illegible]
ex doctrina Apostoli [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
De textu Apostoli [illegible]
Inquit enim: ~~Misit Deus filium suum~~ At [illegible]
ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium [illegible]
[illegible]
[illegible]
ut eos [illegible] adoptionem
filiorum reciperemus. Expendere oportet textum [illegible] in conformationem [illegible] quae a nobis quae-
Apostoli atque mentem. Illud primo non sine ani- ritur. Praeterea etiam id quod ex illis
madversione praetereundum quod inquit [illegible] [illegible] alius
plenitudo temporis. Dicit et enim [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
vetustate conversa in novitatem. Novamus [illegible]
omnes, in historiam [illegible] plures recensent mere auctori.
quasi partes temporis [illegible]
epochas recensent. Insigne maxime ex omnibus
quam Christianum, illa scilicet aetas, quam
Christus a suo natu, sive a sua incarnatione
inchoavit. Haec aetas in plenitudine temporis ab Apostolo sistitur,
[illegible]
[illegible] novitatis et gratiae quae per Christum
effecta est. In hac plenitudine temporis ut
adoptionem filiorum reciperemus [illegible] mediatore
Christo [illegible]
misit illum Deus filium suum.
nostrae salutis [illegible] vocabulum
expressit Apostolus, cum ad nostram redemptionem
et salutem docuit filium Dei a Patre missum
fuisse. Sed nisi otiosa negatur oratione, quod
nemo sanae mentis dixerit, non adiunxit idem
Apostolus illa sine causa, ubi adnotavit me-
diatorem nostrae salutis Deum factum fuisse
ex muliere, factum sub lege. Quod dicit
factum sub lege, tam brevi commate docet
modum et curriculum vitae a Domino servatum
ubi ageret nos inter mortales. Ille enim
[illegible]
nos doceret suo exemplo [illegible] omnia [illegible]

In huius rei exemplum voluit se baptizari a Joanne sicut Matthæi profitetur cap. 3. v. 15. Quid est [illegible]
[illegible] rem, quod mediatorem eundem nostræ salutis, [illegible]
[illegible] Apostolus, ubi eundem describit, factum fuisse
[illegible] Rebus enim capitibus historiam
mediatoris huius persequitur totam: quia dicit
missum a Deo; quia factum ex muliere;
[illegible] et nos adoptionem filiorum
[illegible] Christi
[illegible]
ex [illegible] nostræ [illegible]
[illegible] primam, et secundam [illegible]
[illegible] tantum [illegible]
Illud de secundo. Mediatorem nostræ salutis, idem quoque
et instrumentum nostræ sanctificationis est [illegible]
factum ex muliere [illegible]
De qua videlicet muliere carnem illam sumpsit [illegible]
qua vere diceretur quod Joannes dixit in [illegible]
Evangelio cap. 1. v. 14. [illegible]
est [illegible] in nobis [illegible] factum [illegible]
[illegible] Spiritu Sancto [illegible]
[illegible] obumbravit illam.
cap. 1. v. [illegible]
factum speciem. qua Virgo [illegible] est; [illegible]
item ad præparationem illam quæ est [illegible]
[illegible]
[illegible] supervenisset Spiritus Sanctus
[illegible]
confirmavit, sed [illegible] illam vocem Græcam de qua infra [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] lib. [illegible]
[illegible] κεχαριτωμένη quæ
[illegible] vera [illegible]
[illegible]
iam gratiosa. Cur non Evang[illegible]
Aoristo, sive indefinito quan[illegible]
temporis usus ibi potius est, quam propter
quod doceret gratiam iam olim extantem [illegible]
in Maria propter quam Deo volente a se
tunc videretur. atque ita salutaretur. Plane necesse
[illegible]
illam fuisse singularem, non sine qua [illegible]

illa qui misit Deus ... ad nos, ut nos ...

... eorum ... omnium apud Deum ...

Hec eo pertinent, ut concludamus, auctore
Paulo Apostolo constare mulierem hanc
singularem fuisse ipsam de se, et per consequens
de instrumento nostre iustificationis: quippe
nostra iustificatio non aliter effecta est
quam facto de muliere Dei filio, ut eos qui
sub lege erant redimeret, ut adoptionem
filiorum ... Non est hoc quod asseri...
... cognovissis Mariam ...

... plenissime ... memoria ...

... et Graecos omnes ...

... Non est iustus quisquam ... Omnes simul inutiles facti sunt. et ...
Omnes enim peccaverunt et egent gloria Dei. Quid
necesse alia testimonia multiplicare in eandem
sententiam concludas. Ergo etiam Maria
peccavit. minime. Nam omnes quidem suo
peccato, atque omnes peccaverunt verum
non etiam Maria, sed usque ad Mariam.
Quomodo id probamus? Quia ibidem inquit
Apostolus ...

... Christo Iesu, incipit ...
ut cum ... auctore eodem Apostolo ...

... verum usque ad ...
... plenitudo temporis, quod omnes peccaverunt
ergo ...
Nam illo tempore, quo omnes inutiles facti ...

... salutaris ...
propter filium ... nos ...
... in verbis
... S. Pauli doctrina. Idem
... participatio iustitie cum iniquitate? Non
... docet iniquitatem, non peccatum, ubi

... idem quod ... reprehen...

... Paulo ...
dicam asserendum. Beati
se cum filio animo ...
... Verissime enimvero Apostolus ad

Salvatorem ...

eos ...
eorum reciperemus, hanc redemptionem
non ille fecerit nisi factus de muliere
...
redemptionis ... ergo ...
mulieris de ...

+ Baius

constat de justitia. Alet quæ ... tenebras. Non erat in tenebris, quæ creabatur mater futura nostræ lucis. Quæ autem conveniunt ... id Belial? Mariam creata est ex qua ... Christus, nihil igitur habuit de Belial, sive de Diabolo. Non enim ob id solum electa est, ut una esset ex eorum numero ...

... vatetur, et quo omnes salvarentur. Consequitur igitur ex dictis ... Apostolicum immunitatem Mari...

... habent sicut exposita sunt hactenus, non dubium emanet, ... eodem auctore S. Paulo intelligamus, ... in suo primo instanti animationis sanctam extitisse. Sancta enim visa est auctore S. Paulo, quatenus illa ... quæ plenitudinem fecit temporis, quo peccatum dominabatur, quamque præparavit Deus ex qua faceret filium suum carnem. Atqui mulier illa extitit ipso primo suæ animationis instanti. Ergo teste Apostolo probatur in prima sua animatione a communi peccato immunis ...

Artic. VIII.

Alia Scripturarum testimonia ... laudato capite Apostoli ...

Apostolus 1. ad Corinthios cap. 15. ... in hanc rationem disserit: Per hominem mors, et per hominem ... sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo ... et ... in eodem capite ... in eadem ratione ... homo Adam in animam viventem ... Christus A... Hevæ Maria comparetur

Hevam ... primævam ... et ... a ... quæ non ... consequitur ...

Ex editione Parisiorum dom. ... lib. ... cap. ...

... Dominicus ...

[illegible] ... ut [illegible] est [illegible]

[illegible] per virginem, [illegible] per virginem: [illegible]
per virginem [illegible]. [illegible] in
emendationem accipiente, serpentis [illegible]
[illegible], per quam alligati eramus [illegible]
Tertullianus l. de carne Christi cap. 17. in
hanc rationem: Deus imaginem
[illegible] a diabolo ereptam [illegible] operatione
recuperavit. In Virginem enim adhuc
Hevam [illegible] verbum [illegible]
[illegible] in virginem [illegible]
[illegible] Dei Verbum exstructorium vitae, ut quod
per hujusmodi sexum abierat in perditionem
[illegible]

[illegible]
rediderat [illegible]

[illegible]

exinde ut [illegible] pareret, et in doloribus
[illegible] nomen [illegible] Eva
et denique [illegible] viventium. [illegible]

[illegible] redemptorem suum salvum quandoque
praestaret. Haec fuerit ex antiquissimis patribus
ad hanc rem [illegible] satis. Quero autem
[illegible] illi [illegible]

[illegible] tantam [illegible]
inter Hevam et Mariam; ut [illegible]
[illegible] Romani Catechismi de tertio Symboli
art. [illegible]
[illegible]
est Mariae respondeat [illegible]
Adam hoc est Christum primo Adam respondere
[illegible].
[illegible] alia major videlicet afferri [illegible]
[illegible] suppeditavit [illegible]
[illegible] videlicet mediatrix
[illegible] salutis Filius Dei factus ex muliere. Unde
[illegible] redemptionis nostrae et corredemptricem
[illegible]

[illegible] de re Salazar in cap. 8. proverb.
[illegible] qui hanc rem ita [illegible]
[illegible] enim [illegible]
[illegible] auctoritatem dederunt, ut eam [illegible]
[illegible] D. Hieronymus in
[illegible], si tamen alius est, Venerem
[illegible] auctricem, quae Deum auctorem
[illegible]
[illegible]

[illegible] ... Quem locum Gregorii [illegible]
[illegible]
[illegible]

"Auctrix inquit, peccati Eva, et auctrix meriti
"Maria. Anselmus reparatricem hominum appellat.
"Irenaeus l. 3. contra Haereses cap. 33. Universo
"inquit, generi humano causa [illegible]
"Hieronymus ad Eustochium: Vita, inquit, per Mariam
"Augustinus sermone 35. de Sanctis multa in hanc
"sententiam. Chrysologus serm. 140. Angeli, inquit,
[illegible]
[illegible]
"plurima, atque alios, qui Mariam [illegible] humani
"generis mediatricem appellant. [illegible]
[illegible] apud alios. [illegible]
[illegible] causam virginem extitisse.
[illegible]
Anselmus de excellentia Virginis [illegible]
[illegible] de Annunciatione [illegible]
[illegible] in ordine de dormitione Virginis.
"Richardus Victorinus cap. 26. in Cantica. [illegible]
[illegible]
[illegible] laudatus [illegible]
[illegible]
[illegible]
enim Christus rem [illegible]
integre satisfaciendo, sed insistendum [illegible]
[illegible]. Deus enim [illegible] factus sub lege, [illegible]
illius salutaris operis ut eos qui sub lege erant
redimeret [illegible]
non tamen sine Maria, [illegible]
[illegible] muliere, [illegible] eadem
[illegible]
muliere tanquam materia subiecta, ex qua [illegible]
conficeret nostrae salutis, sumpsit enim ex illa
carnem, per quam nos salvavit. [illegible]
ad [illegible] applicatio quam in textum ad salutis
subjeci cap. praecedenti, cum ponerem Mariam
[illegible] singularem, non sine qua
[illegible] qui [illegible] ut nos [illegible]
[illegible] florem apud Deum reciperemus,
[illegible] intelligere quam illa rerum
[illegible] vel [illegible] instrumenti [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] nos [illegible]
etiam in causa extitit primo modo nostrae salutis,
id nihil habere in sese esse perpessam: quia sicut
in Adam seducti per Evam omnes moriuntur, ita in
Christo [illegible] de Maria [illegible]

[illegible] mulier superlaudata [illegible]
N[illegible]
[illegible]
nihil immuto: Christus factus de [illegible]
Adam novus, [illegible]
Adam primus non sine muliere peccavit,
Adam novissimus non sine muliere salvavit;
Adam primus peccator cum peccatrice, [illegible]
secundus Christus apparuit ut nos de pec[illegible]
[illegible]
[illegible] numquam peccata, [illegible]
[illegible]
[illegible] contaminata [illegible]

[illegible]

per quasi parabolę modum [illegible]

[illegible] si delibatio sancta et [illegible] massa:

et si radix sancta et rami. Utrique ille loquitur

alia penitus, atque alia de re, quam quę

[illegible] qua utitur [illegible]

[illegible] ramus item

[illegible] massa [illegible]

[illegible] agnoscit

[illegible] altera [illegible]

[illegible] delibatio sancta de Virgine. infert

[illegible] massam de qua delibatus est itidem

sanctam extitisse. [illegible]

de radice Jesse, rad[illegible] [illegible]

flos sancta etiam si flos sanctus. [illegible]

[illegible] sanctificaverit [illegible]

[illegible]

matrem [illegible]

[illegible] de

Apostolum hoc modo [illegible] designare [illegible]

[illegible] in argumento Idem Apostolus

[illegible]

inspiciendum [illegible]

filiorum [illegible] v. 5. eundem [illegible]

nos [illegible] ex muliere. Nunc conclu[illegible]

eandem orationem nobis gratulatur, quia

[illegible] sumus ancillę filii sed liberę,

qua [illegible] Christus nos liberavit. Christum

igitur nos [illegible]

a principio ipso sum[illegible]

[illegible] hac oratione. Mulier [illegible]

dominatur [illegible]

fuit principio Maria, non igitur [illegible]

est et modo in extrema oratione Apostoli

[illegible] eadem, quam [illegible]

matrem nostram, esse Mariam. Christus

porro libertate nos liberavit, ideo liberos

sed peccati, ut promissio ex fide [illegible]

[illegible]

[illegible]issima credo etiam [illegible] Virginem

[illegible] Jure

[illegible]

... libertate Christus nos libera[vit] [illegible]

... nos liberavit libertate, ut ess[emus] [illegible]

et non ancillæ. Trans[ibat] ordine suo libera

certa libertate illa mulier, cujus Christus carnem carnem humanæ

Delibatione est usus, ut nos libertate liberaret

[illegible]

ut Christus qua libertate nos dona[vit] [illegible]

liberaret. Quod præcesserit jure nos ordine liberta[tem]

... constat. quia Christus nos universos qua liberta[te] [illegible]

... [illegible] ... vivit in liber[tate]. Monuit enim de nobis Apos[tolus]

[illegible]

... liberati sumus cum natura nos cap[ti] [illegible]

Quæ igitur mater nostra est et libera mater

non fuit sub communi ira; sed genere suo

... [illegible] et mater liberæ, quia et jam mater

nostræ libertatis. Igitur ex doctrina Apostoli

dicere est B. Virginem fuisse semper a peccati

originali [illegible]

Pone Apostolum cum hæc scriberet nihil [illegible]

[illegible] omnium gentium [illegible]

[illegible]

[illegible] conveniret aut

[illegible] aliud

[illegible]

[illegible] natus est ex [illegible] ... c. 3 v. 4

Caput .

[illegible] immunitas ab originali peccato est doctrina

[illegible]angelica.

1 [illegible]

[illegible] donatam gratia originali in qua [illegible]

[illegible] oportuit esse [illegible]

Vis doctrinæ Apostolicæ, quæ superius explanata est de originali gratia B. Virginis insinuabat quasi necessitatem quandam ut B. Virgo i[illegible] [illegible] constituta enim illa hypothesi, ut autore Apostolo [illegible] hec [illegible] in suis naturalibus, sine quo Jesus Christus [illegible] est in suis naturalibus, sine quo Jesus Christus pr[illegible] [illegible] redempturum illos, qui [illegible] [illegible] autore adoptionem filiorum Dei erant recepturi, [illegible] oportuisse ut illa mater de qua [illegible] [illegible] redemptorem talis fieri se [illegible] extiterit qualem superius exhibuimus. Nunc de Apostolicis testimoniis transitum facio ad Evangelica. Inter utramque partem [illegible] hac [illegible] intercedit differentia, quod Evangelica suffragia quæ producentur ad defendendam [illegible] [illegible] partim [illegible]itatem [illegible] a [illegible] loco [illegible] simpliciter asserent, partim confirmabunt hanc causam. Fiet propterea, ut dum asserent, sint quasi consequens complexio in argumentando cui Apostolus antecedentem in [illegible] capitibus laborem [illegible]erit. Argumentare enimvero in hunc modum: Beata Virgo quatenus a Deo electa fuit in matrem, oportuit esset a peccato originis immunis, [illegible] fuit illa a peccato originis immunis. [illegible]artem illam antecedentem docuit [illegible] in superioribus doctrina Apostoli. Consequens [illegible] [illegible] antecedent[illegible] [illegible] nunc [illegible] [illegible] [illegible] qua connect[illegible] cum antecedent[illegible] tanquam verum ex vero [illegible], accipiunt nunc confirmationem etiam tanto firmiorem, quantum [illegible] habet [illegible] Evangelio non semel tantum scripta, atque [illegible] etiam et repetita et novis [illegible] et [illegible], et [illegible] ego contendam planum facere, et rem [illegible] illustrare.

Textus primus quem licet ex Evangelio eruere ad asserendam immunitatem B. Virginis de peccato originis, et [illegible]

[illegible] inquit enim illa [illegible]

[illegible]

gratia plena [illegible]

[illegible] originis [illegible] persuadeat

[illegible] immunitatem. [illegible]

Quod enim vulgo legimus, gratia plena, alludet, si autographum inspiciatur; etenim quod latinus vertit gratia plena, id graece [illegible]

Verbum hoc graece participium est praeteriti temporis [illegible] significans gratiam significans ad illa [illegible] possessam, atque [illegible] latinae [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

est enim
aliis
beneď
qui
mana
ergo
nici
prime
qui
hat
nfecta
prum
et.
llon
m ex
an au
ulata
a est
sira
sequi
infer
da
xhib
inter
re a
ac
mi
va
ul

[illegible]

[illegible] Anno [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

fere

quidam

in dies singulos

[illegible] est ad [illegible]

[illegible]

cogitant

[illegible]

[illegible] de [illegible] doribus nonnulli [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] en [illegible] ma[illegible]
[illegible] etiam [illegible]
[illegible] lis.
[illegible] necessitate [illegible]
[illegible] e [illegible] incert[illegible]
[illegible] illius [illegible]
[illegible] illi [illegible]
[illegible] partes
[illegible] alterum aliqui[illegible]
[illegible] regni. [illegible]
[illegible] daretur [illegible]
[illegible] generetur [illegible]
[illegible] animam [illegible]
[illegible] ad hunc [illegible] itaque
[illegible] habito proponeretur [illegible]
[illegible] sit, neque [illegible]
[illegible] partem reclinare [illegible]
S. Bonaventura. Nam [illegible]
[illegible] conscibant [illegible]
[illegible] peccato [illegible]
[illegible] pars illa [illegible]
[illegible] involuta [illegible]
[illegible] parvuli [illegible]
[illegible] aetate [illegible]
[illegible] Habeatur.
illos, [illegible] nostra sententia [illegible]
[illegible] quia non [illegible]
[illegible] hanc causam [illegible]
[illegible] confessio [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]

... praeceptore meo Fratre Francisco ...

... extendere esse ...

at si potior alia ratio non succurreret, ...

[illegible]

[illegible] non [illegible]
[illegible] doctrinam [illegible] comple
quantum ab omnibus legitur, et patet
[illegible]
facium [illegible]
[illegible]
[illegible]
plenum [illegible] et [illegible] [illegible] Conformat [illegible]
[illegible] legi [illegible]
[illegible] comparando [illegible]
[illegible] aliis hoc privilegium [illegible]
[illegible]
Articul [illegible] proposito [illegible]
sanctificata [illegible] [illegible] cunctam ejus
[illegible]
argumentatur: Quod sanctificatio [illegible] duplici ratione
[illegible]
Primo [illegible] emundatio a peccato originali [illegible]
non est nisi emundatio a peccato originali [illegible]
autem non potest emundari nisi per gratiam
[illegible] est soli creatura rationalis
Et ideo ante infusionem animæ rationalis
sanctificata non fuit. Secundo quia cum
sanctificata non fuit [illegible] susceptiva
[illegible]

[illegible]

[illegible] posset [illegible] et [illegible]

[illegible]

[illegible] testimoni[illegible] et [illegible]

[illegible]

[illegible] est, sed quod non [illegible]

[illegible] obiectio S. Thomae nihil [illegible]

[illegible] intelligamus de Tabernaculo Virginis [illegible]

[illegible] postquam mundata perfecte [illegible]

[illegible]

a S. Thoma [illegible]

[illegible] nimo, quo condidit [illegible]

[illegible] Probat [illegible]

[illegible]

[illegible] ita restaverit [illegible]

[illegible] singularis [illegible]

[illegible]

Thomas qualiter probabili [illegible]

nostram [illegible]

quid contra nos obiiciat [illegible]

[illegible]

[illegible] animationem [illegible]

fuisset, nunquam [illegible] contraxisset maculam originalis [illegible] est

et ita non indiguisset redemptione [illegible]

[illegible]

[illegible] amplioris gratiae privilegio [illegible]

[illegible] illi qui ad ipsam ederentur [illegible]

[illegible]

[illegible] observet. Consequitur

illam ... solent ...

... venit ...

... buntur, quasi ...

Caput ...

De Sancti... ...rio et ...

... Non liberat B. Virginem a culpa originali, sed ...

... constat ...

S. Thom...

... conceptam ...

... nos etiam confitemur. Fatendum ...

... illum, quod Gradus sanctificationis quadruplicitur ...

... ante conceptum, et ortum: aut post conceptum ... tum: aut in ipso conceptu, et ortu: aut in ortu ...

... ortu est impossibile. Ex his modis ...

... sanctitate ...

... Hunc ille sancit singularem Sancti sanctorum, de quo solo, inquit, fuit ...

...ceptio, annunciatio et assumptio. sed ...

... Differt enim sanctitas ...

... conceptione per Virginem acquisita multis ...

Primo quia Christus per se sanctus est et alios omnes sanctificavit, Virgo sancta de dono Christi ...

personali et divina ... sibi creavit ...

... animam sanctam ...

... personam. quam
... Sanctus hic Doctor hanc etiam ...
... distinctione non ponit, qui tamen potuerit
... ne attendi tam constat, quam immo revera
... nos ponimus causam totam
... non cum pia observantia sanctissimi
hominis neque S. ...
... proprie esset in argumento, et controversia
Fit ut neque in hoc capite assentiamur,
neque adversari velimus videri viro Sancto
Non assentimur, quia ille nostram hypothesim
non asserit, neque putat; non adversamur
quia sive dicas Mariam non sanctificatam ...
in conceptione prima carnali sive in seminatione
o dicas non eodem modo fuisse sanctificatam
Christus, utrumque concedimus
Ille autem subnectit cap. 13. sermonem egregium
vere Magistri et Sancti Vincentii eximii praedicatoris,
... capite ...
...
divinali: et quod conceptio in mente angelicali
... conceptio in scriptura spirituali ...
... in utero materiali. Fundat in primo capite
Deiparam propter praedestinationem, sive praecognitionem
...
... in mente sua ab aeterno concepit, itemque disponere
mundum hunc, et hominem in maxima dignitate
...
concepit etiam in mente sua ante creationem ...
... locare per quam
homo ...
postea ...
...
... illis quae dixi supra capite 7. demonstrando
ex doctrina Apostoli omni argumentum ut confirmet
Virgo communem ...
quia mediator ...
... sine macula; ipse ...
totius veniae auctor ...
... de qua fuctus, ...
...
... clave ...
...

[illegible] etiam [illegible] a [illegible]

[illegible]

[illegible] qui ut sapiens cognovit quam multi [illegible] vulnerantur misit etiam [illegible]

[illegible]

[illegible] demonstravit, et [illegible] ab eis vulnerantur [illegible] mortificari: concepit in mente sua et

[illegible]

[illegible]

non [illegible]

[illegible] una erat peccati medicina

In tertio capite sic habet: Dixit Deus fecundationem Annae: fiat lux, idest [illegible] et facta est lux ex Joachim et Anna [illegible] et a Deo quo ad animam. Et divisit lucem a tenebris, [illegible] illas [illegible]

[illegible] animam [illegible]

[illegible] subito fuisse emundatam. Sed tamen [illegible]

[illegible]

[illegible] videtur [illegible] ad confirmandum affirmandumque a Mariae anima penitus fuisse exclusum peccatum. Vocat Mariam absolute [illegible] autem tenebras peccati non [illegible]

[illegible] ab originali omnino [illegible] animus [illegible] virum [illegible] fuisse [illegible] (h. e. in primo instanti ipso) animam ab originali. Hoc enim utique [illegible] Maria [illegible] est cum nomine [illegible] autem ex praejudicio sui temporis communi scripta [illegible]

[illegible]

Quid quod subjungit: Haec est etiam concepta et figurata in [illegible] virgo [illegible] quae [illegible] concepta est, cum Dominus dixit serpenti

[illegible]

[illegible] maxime

[illegible] licet [illegible]

[illegible]

[illegible] pater, si aliqui aliquando

[illegible] sanctificati sunt; ergo [illegible]

[illegible]. Si maxime inimica serpenti antiquo [illegible]

Quid quod subjungo [illegible]

Hoc etiam conceptu est in Scriptura. quando [illegible]

cap. 15. v. 18. [illegible]

vertentur hic. scilicet ad terram promissionis, [illegible]

[illegible] Semen Abrahae spirituale sunt

[illegible]

[illegible] fideles, ut Abrahae [illegible]

[illegible] quadruplex generatio [illegible]

[illegible]

prima generatio secundum institutum hominis est, qua

[illegible] est a Deo de limo sine viro, et muliere.

[illegible] ex viro. Tertia

[illegible] et [illegible]

[illegible] generantur ex [illegible]

[illegible] scilicet, qua homo generatur

[illegible] qua factus est Christus ex

Virgine. Ponit hanc Virginem principium novae generationis [illegible]

ita etiam Apostolus a me supra [illegible] cap. [illegible]

Est autem utriusque differentia [illegible]

locum. quod ego legens verbis Apostoli, volo [illegible]

[illegible] novam gentem [illegible] benedictione

evitari labem originalem. [illegible] suggerit

locum ita cogitandi; igitur [illegible] etiam asserit, certe

non [illegible] cogitandi modum, verum asserendi [illegible]

[illegible] oratione

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] et [illegible] animae [illegible]

[illegible]

sancto: hoc enim dicere [illegible]

Christus hoc habuit. Creata anima Virginis a Deo

et infusa, subito sanctificata fuit eadem [illegible]

[illegible]

Creationi [illegible] mentem [illegible]

sententia [illegible]

[illegible]

[illegible] dicuntur [illegible]

[illegible] et in [illegible] simpliciter [illegible] et infusionem anima [illegible] aliquid [illegible]

[illegible] fuit [illegible] et [illegible]

[illegible] Vincent

[illegible] non aliquid temporis asseri quo fuerit [illegible] cum habe postquam animata [illegible] penitus intercesserit inter animae [illegible] et [illegible] tempore [illegible] tantum [illegible] creationem et infusionem animae, quia non fuerit posterius tempore, fuit tamen posterius ordine intelligendi, atque naturae. Ad [illegible]

[illegible] et habitus dicuntur posteriores natura anima, etiamsi animae statim [illegible] sit sine aliquibus hujusmodi; est enim principium movendi secundum aliquos hujusmodi. [illegible] hanc rationem procedit illud Apostolicum: non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod [illegible] et utrumque in [illegible] et spirituale et animale sunt simul. Neque pugnat contra nos quod [illegible] creata anima Virginis a Deo, et infusa [illegible] sanctificata fuit eadem die. Hoc enim [illegible] [illegible] moram inter creationem animae et sanctificationem, sed ordinem rationis [illegible] in rebus. Ad [illegible] [illegible] ista vox [illegible] [illegible] quasi post infusionem animae [illegible] sed solo imaginario puncto post [illegible] creata anima et infusa [illegible] fuit eadem die, quia eodem plane instanti quo [illegible] virtutem sanctificativam [illegible] lux [illegible]

[illegible] ga' mun

Ex inclyta dominicana familia S. Vincentium

[illegible] quem quia iure merito nobis [illegible]

[illegible] Antonium

par est vindicare illum patronum certe quidem

hunc autem alterum nihil vere adversamur

[illegible] Antoninus laudat S.[illegible]

[illegible] eo it apud illum pedibus in sententiam

Vidimus supra S. Antoninum [illegible] dilucidum

habuisset quod in controversia hac est [illegible]

[illegible]

[illegible] autem ~~magit~~ non multum [illegible]

[illegible] excusandus, pro

[illegible] incederet certe

[illegible] et [illegible] solas coniecturas [illegible]

[illegible] incaeca[illegible]

[illegible] illum recenset [illegible]

[illegible] sententia [illegible]

[illegible]

Caput XIX.

Crisis de nonnullis Scriptoris a diversis [illegible] surpatis

[illegible] [illegible] plurimos de [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Atque [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] a [illegible] [illegible]
et qui forte nihilo [illegible] [illegible] in hoc
enim re fit [illegible] [illegible], quod ille olim [illegible]
poetis sui temporis [illegible] [illegible]
Sentimus indocti doctique poemata passim
Nam multi lucubrant eadem de panegyricae
[illegible] confarciunt non quae vere dicant,
[illegible] ad audiendum congreg
[illegible] detinere videantur. Audire est ex illis
[illegible] [illegible] passim a doctis [illegible]
originis immunem, cum apud illos de illa vide
[illegible] cautissimos interpretes Apostoli ad Romanos
scribentis cap. [illegible]. Per unum hominem peccatum
in hunc mundum intravit, in quo omnes peccaverunt.
[illegible] [illegible] profitentes Mariam sine labe conceptam
[illegible] Arca testamenti veteris tota ex lignis incorruptibilibus
[illegible] auro, quia templum Salomonis [illegible]
[illegible] [illegible] Ita [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] At hoc ego reprehenden
[illegible] sunt [illegible] non [illegible] quia inutiles
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] convertunt
animum ad fabulas, a veritate avertunt. Est
[illegible] [illegible] [illegible]
Scripturarum divinarum. Ego sane nunquam
[illegible] nunc videor opus ante hanc diem a
nemine tentatum, propterea quae gravissi[illegible]
quod Deiparae immunitatem a labe commun[illegible]
[illegible] ostendam de sola sacra littera explicato
[illegible] Tamen si quid etiam qui mystica
[illegible] [illegible] boni attulerunt narare animo
[illegible] [illegible] Necesse est tamen
[illegible] [illegible] solummodo nugarum divites
[illegible] [illegible] me non tam [illegible] in
cum [illegible] [illegible]
professum esse, si liber ille mystica de Deipara
[illegible] non alio commodius transferendum,
[illegible] ad ostendendam illius ab originali labe
[illegible]. Nunc in hoc opere prohibet

quod promisi, [illegible] amen quid
[illegible] et Sanctis viris reperire est, quo hanc
causam se tueri posse putaverunt, non ut
omnino pretermittendum. Hoc capite videbimus
quibus rationibus veteres ante nostram ętatem
[illegible] se de immunitate Deiparę ab originali
posse decernere. [illegible]
Scripturę [illegible] et litterales. Utraque [illegible]
supra quam [illegible]
nedum; mysticarum non multarum vis ostenditur
litteralium etiam retinet
Tribus enim modis solet de Scripturis emi authoritas:
vel historice et litteraliter, cum de illo ipso subiecto
[illegible] de quo in textu sermo est; mystice
[illegible]
[illegible] in veteri Testamento [illegible]
litteralem suam habens historiam, ostenditur cum
alia re de qua sermo suscipitur habere similitudinem
[illegible]
[illegible]
[illegible] verba [illegible]
de uno aliquo subiecto [illegible]
vel argumentum sermonis, ad aliud subiectum
transferuntur, de quo non primum fuerant
[illegible] usurpentur [illegible]
[illegible] cum ego
principio de Conceptione B. V. loquuturus, vel
ostendam fuisse a peccato [illegible]
Scripturę testimonias [illegible] solo modo primo [illegible]
adhibiturum. Alii autem qui eadem de re
scripserunt, non abstinent neque a [illegible]
[illegible]
[illegible] qui per allegoriam est
[illegible]
est, et confirmat etiam, ac rem [illegible]
Nisi enim hoc ita sit, frustra adhiberetur
Apostolis Sanctis, [illegible] Evangeliis, apud
[illegible] tamen nusquam non occurrit. Verum
[illegible] Theologicis
[illegible]
[illegible] sua [illegible]
[illegible] ipsi illum usurparunt. Si
[illegible] et figuratam rem [illegible]
[illegible]

[illegible] hic [illegible]
[illegible] nos arripimus fuisse usu [illegible], ordonum
vel Evangelistarum concordia [illegible] [illegible]um
quin et propter utentium authoritatem, et
propter [illegible] [illegible] [illegible] haint, sub-
[illegible].

sensu filio [illegible]
Phil. [illegible] con a [illegible]

Est autem modus [illegible] accomodatitius ut
vocant, qui nunc frequenter fuere [illegible]
Ratio est quia de alia re subjicitur sermo,
de alia loquitur authoritas. Hinc pertrahit
pleraque de proverbiis Salomonis, et de Ecclesia
ubi ad l[illegible] sermo est de Sapientia divina
[illegible] [illegible] [illegible] Maria [illegible]
Incipit S. [illegible] [illegible] sermonem de [illegible]
meminimus cap. [illegible] ex illo proverb
cap. 8. v. 24 Nondum erant abyssi, et ego
concepta eram. Constat quam de re de
de Maria, Salomon ibi loqueretur. Tamen
vir Sanctissimus non dubitat ita subjungere
Est ergo sensus thematis, quod antequam essent
o[illegible] [illegible], quæ dicuntur abyssi, ergo Maria
[illegible] [illegible] [illegible] laudatum illum locum, [illegible] [illegible]
quandoquidem usu frequentissimo versatur
subdit eius [illegible] hanc rationem Cornel. [illegible]
Mystice Dominus creavit et possedit [illegible] [illegible]
ipse Christ. [illegible] [illegible] [illegible] virum
dedit operum suorum: quia ut recte monet
Suarez 3. p. t. 2. q. 27. d
a filio non fuit disiuncta etiam in electione divina.
Modus hic etiam igitur quicunque [illegible] est, utilis
esse Theologo poterit ad faciendam probationes
[illegible] quotiescunque eo quis [illegible]
et operæ, ut in singulis casibus [illegible]
[illegible] ratio sit utendi. cæteroquin ille usus
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
Cornel. [illegible] [illegible] [illegible]
et a[illegible]egorice translata ad B. Virginis originalem
innocentiam exhibendam in sermone [illegible],
Magis pie pariter, erudite, copiose, [illegible] [illegible] Sancto
viro [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] progressum
honorem et sacra doctrina. S. Thomas item
adhibet in capitibus, quæ de illius summa legebantur
[illegible] similiter. Verum non id [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]orum

ad hanc rem pertinere, quod illum videas posuit
asserere litteraliter. [illegible]
[illegible] S. [illegible]
[illegible] : Verum B. V. per huiusmodi
sanctificationem, quam videlicet exponit ex dictis
[illegible]
vocaret. In corpore articuli ille ita scribit: in respondeo
[illegible]
praeparat, et disponit, ut ad id [illegible]
[illegible] secundum illud 2. ad Corinth. 3. v. 6. Idoneos
nos fecit ministros novi testamenti. B. autem Virgo
fuit electa divinitus, ut esset mater Dei. Et ideo non
[illegible] eam
hoc [illegible]
[illegible] Luc. 1. v. 30. invenisti gratiam apud Deum
ecce concipies etc. Non autem fuisset [illegible]
mater Dei, si peccasset aliquando: tum quia [illegible]
redundat in prolem, secundum illud
proverb. 17. v. 6. Gloria filiorum patres eorum
unde et per oppositum ignominia matris ad filium
redundaret [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] ad Cor. c. 6. v. 15. Quae conventio
[illegible] ad Belial [illegible]
[illegible] quae [illegible] in ipsa habitavit
non solum in animam, sed etiam in utero. Dicitur
[illegible] Sap. 1. v. 4. In malevolam animam non
introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito
peccatis. Et ideo simpliciter fatendum est, quod
[illegible] nec
[illegible] quod
[illegible] Cant. 4. v. 7. Tota pulchra es amica mea
et macula non est in te. Hactenus S. Doctor.
[illegible]
[illegible]
vim, genuinque Scripturarum, quas adhibet, verbo
usum. Proposuit etenim illo capite (confitemur)
[illegible] cadum, vel asserendum, utrum B. V. fu[erit]
immunis ab originali, sed utrum posito quod
illud contraxerit, et postea fuerit [illegible]
per huiusmodi subsequentem peccatum origi[nale]
[illegible] contra [illegible] sanctificationem fuerit consequ[uta]
ut deinceps nunquam peccaret. Sit hoc primum
apud nos in confessis. Alterum est de vi et genere
[illegible]
ad id probandum [illegible] Alia ex his [illegible]
[illegible] alias mystice, litteraliter ubique hic:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] parente mortis magis [illegible]
[illegible] credetur omnibus a [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

XXI

[illegible]

[illegible]

nat. et divisiones operatio[illegible]

[illegible]antur omnia in omnibus. Unicuique aut[em]

[illegible] 1. Corinth. [illegible] 12. vers. 4. 5. 6. 7. [illegible]

vero quo Deus voluit B. M. facere sibi matrem idoneam

S. Thom[illegible]

[illegible]

peccasset [illegible]

[illegible] actualiter, neq[ue] [illegible]

[illegible]

Deiparam: ergo peccavit originaliter, n[on] [illegible]

Nos concludimus [illegible]

ergo neque originaliter, neque actualiter pecca[vit]

Patet non recte inferre S. Thomam ill[illegible]

[illegible] peccatum origin[ale] [illegible]

[illegible] ita abhorret a praemissis. Patet [illegible]

[illegible] peccavisse illam actualiter, sed non recte dividere inter actuale [illegible]

[illegible] continetur in illa generali propositione, atqu[e] [illegible]

[illegible]

[illegible] peccasse nunquam, quod si nunquam non minus non [illegible]

[illegible] enim est quod nunquam peccaverit [illegible]

peccavit, invenit absolute gratiam. invenit etiam excellenter præ omnibus.

enam animadversionem requirit quod ex Apostolo in ea[illegible] causa quam ve[illegible] nus, proponit [illegible]

autem [illegible]

[illegible]

actualiter. Rationem præmittit: quia [illegible]

[illegible]

[illegible] Attende Sanctum virum dicentem: Maria [illegible] convenit ad [illegible], quia [illegible] habuit ad Christum, [illegible] absolute non peccavit. Si non conv[illegible] [illegible] peccato, ergo etiam originali. [illegible]

convenit [illegible]

[illegible]

ubi profitetur se ab
omnibus [illegible] etiam peccata admi[illegible]
excipere Sanctam Virginem Mariam. Hactenus
[illegible] est preter [illegible] quaestionem. non enim
[illegible]

[illegible]

agitur habere [illegible]
[illegible] admitta
assereiit [illegible]
quod interrogamus [illegible]
de hac singularit[illegible]
[illegible]

… et habent dandum …

propter honorem Domini, cum de pe[ccatis agitur]
… habere ullam prorsus …
… nullam cum de peccatis agitur …
… de sancta quaestionem? … cuivis

… concipias et pariat. Ita … Augustini …

… Scripturarum habemus

… et cum fundament…
… Prostat
S. A.
ubi … de re agit …
… hunc lo…

… de sancta Virgine habere nolle …

… propter honorem Domini …
… de peccat…

… nullum … peccatum …

peccato actuali … qui habuit …
… ejus verba …
… ecisset si … habuisset. … propter … nullus est …
… gratiosioris gratis accepta, quia nullus est hominum praeter ipsum, qui pec…
infantilis … aetatis expertus … ex Augustini sententia actuale peccat…
et gratia … adversarii … ex ejusdem Augustini sentent…
… peccatum, … doctrinam, … adversus Julianum Augustinus …
… Adam unum verbum. Si non hoc capite vidimus apud S. Thomam …
… per S. Augustinum … nisi …
… nobis … Scriptura … credi oportet …

[illegible]

Vincentium [illegible]
[illegible] adversa [illegible]
notare, [illegible]
[illegible]
idem de omnibus [illegible]
In hac controversia [illegible]
adversarii non meliore [illegible]
[illegible]
solverentur, [illegible] sententia in [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] ...nucemores [illegible]

[illegible] ...vem [illegible] eix [illegible]

[illegible] ...tes Apo[illegible] [illegible]

[illegible] et [illegible]

[illegible]

... nec sui ...
... adoptione mater seminarum ...
... eamus confessionem: Maria mater ...

... ationem filiorum reciperemus.

... intemerat sed eius: si non ...
... hem quam quam illo ...

Atque mater exstitit domini ...
... ad ... et naturali. Ergo habuit gratiam et sua ... naturalibus. neque enim sanctitat... ... natum ad naturales sui partes ... quam au... ... dominum matrem non alis ... peam sanctam profitetur a se creatam ... ... rabia hujus matris illa suat, de ... laudatus paulo ante Augustinus: et de ... Joannes in Evangelio cap. i. v. 14. Verbum caro factum est filius ex muliere; ergo illa caro ... sancta, de qua ille filius factus. ... non ... caro. Si sed ... sancta, quandiu illa mulier tandiu exstitit quand... et. Consequitur igitur Mariam in sua ... se ...

profitetur matrem etiam sanctam; matrem autem non adoptione morali, sed actione et generatione naturali, et carnali, juxta quam non aliter esse intelligive sancta potest, nisi quantum in animatione, quæ fuit illi et vivendi ... et existendi sanctitate donata

... non potest auferre gratiam originalis ...

... naturam a velis veris ...
... ipsaque virginis, et gratiam in summa ...
... sancta ...

... scio me in re difficili utrinque versatum, memini, me ... me novis ad confirm... ... De fine unde solum de ... hoc ...
... ven... reperiens. Quidquid in his aliter dictum fuerit, quam boni ... eum eorum qui pollent et valent ... judicio subjicio, in primisque S. R. Ecclesiæ, cui meo ... omnia, meque ipsum totum debeo, do committo. comm...

[illegible]

in quam [illegible] [illegible]

[illegible] quo facit [illegible]

[illegible]

[illegible]

... [illegible] veterum sed secum S. Vincentii Lirinensis cap. [illegible]. Ille est verus et germanus catholicus, qui quidquid universaliter antiquitus Ecclesiam [illegible] tenuisse cognoverit, id solum sibi tenendum credendumque decernit [illegible] hanc regulam ostendere [illegible] oportet. [illegible] primo [illegible] Canonicis auctoritate divinarum litterarum. secundo [illegible] Ecclesiae [illegible].

[illegible] insurget [illegible]

[illegible] aliquid quod [illegible]

[illegible]

[illegible] ab omnibus qui [illegible] a primis [illegible]. [illegible] etiam obsolescentem [illegible] sermone, ut [illegible] novum [illegible] erat [illegible] et antiquissimum et perpetuum. Faciam igitur quod [illegible]

[illegible] successit [illegible]. Solve hoc qu[illegible]

Eccellenza Reverendissima

[illegible] nuovo mio [illegible] che [illegible] escire delle [illegible] mi raddoppian oggi [illegible] gli stimoli, perchè [illegible] vorrei [illegible] desiderando di portar la fronte [illegible] [illegible] l'opera sarà tutta critica, ed avrà [illegible]

[illegible]

[illegible] che mi [illegible] sopra quanto io ho [illegible] primo [illegible] la seconda [illegible] [illegible] l'immacolata concezione di nostra Signora dal testimonio delle Scritture [illegible] altra opera in punto da pubblicare in volgar lingua sopra la Bibbia intera [illegible] questa [illegible] aspettata dal pubblico, e se come il coraggio così [illegible]

in genere. Se adunque nel [illegible] l'E. V.
Rdss.ma [illegible] in forma di [illegible]
parità con quel [illegible] il di lei merito. Qui baciandole il sacro
manto, e supplicandola degnarmi di [illegible] risposta mi dico e protesto

Di V. Ecc.za Rdss.ma

Sandanielle [illegible] Dec.e 1764.

[illegible] Augustini [illegible] collegit [illegible] et genealogiis [illegible]
[illegible] quod [illegible]

[illegible] opinio, seu hypothesis, et genealogi[illegible]
[illegible]
[illegible] tamen [illegible]
[illegible] pro rei proposito [illegible]
[illegible] ut tandem nihil certi [illegible]
Ecce tibi eiusmodi quid responsionem expedit ille tandem:

[illegible] hypothesis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
laboravit prolixa dissertatione quidem, tandem [illegible]
[illegible] vel concluderet. Dabo ego libenter, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] est quid [illegible]
[illegible] sentit [illegible] aliquam opinionem de re [illegible]
quod nunc [illegible] Ecce tibi eiusmodi quid [illegible]
approbare et [illegible] Respondet: [illegible]
sionem ille tandem post objectionem gravissimam. Respondet: [illegible]
fuisse patre in hypothesi aliqua asserenda. Concludit: Quid ergo [illegible]
probabilem aliquam [illegible] ille [illegible]
[illegible] respondit omnes [illegible]

Perelle [illegible]

[illegible] il vedere la generosa [illegible]
Ecc.za V. Rdss.ma in accettare l'umile offerta [illegible]
che viaggiai per Venezia [illegible]
[illegible] e certo per singolare [illegible] e quanto può più [illegible]
[illegible] di benedizioni e per [illegible]
[illegible] della [illegible]
[illegible]
incostanza di non commettere alcuna inavvertenza [illegible] Ecc. V. Rdss.ma
[illegible] grazie [illegible] di [illegible]
abbisognasse. E qui baciandole il sacro manto mi [illegible], e protesto

[illegible] pro [illegible]

[illegible] in typos errata [illegible] fatis [illegible]
[illegible] typos vario [illegible] in [illegible]
[illegible] ignoret et corrigat [illegible]
[illegible] dig. et [illegible] formam [illegible] variatam renovatur
in primis [illegible] sed [illegible] italum.
[illegible] hic ostendentur quae [illegible] intelligo, et vitiant sententiam
in epistola [illegible] pag. VI. est [illegible] pro [illegible]. VII. [illegible] pro eram
[illegible] p. VIII. [illegible] multos. Hos [illegible]
[illegible] linea [illegible] pro [illegible]. P. XIV. [illegible] pro charitati
XV [illegible] videlimus [illegible] pro [illegible] vidimus. In prima parte operis p. [illegible] Mater [illegible]
pro [illegible] p. [illegible] v. 17. pro sique. P. 10. Latine: ostende mihi fidem tuam
[illegible] pro sine operibus. P. 11. [illegible] pro [illegible]. Tamen observ
vatam pro observata. p. 13. utramque affirmavi [illegible] p. 14. [illegible]
[illegible] pro [illegible]
[illegible] pro concordan. [illegible] pro vestra. p. 2[illegible]
[illegible] pro [illegible] p. [illegible]
[illegible] pro [illegible]
[illegible]
[illegible] p. 48. pro Joann. p. 49. proprioris pro propiores [illegible]
[illegible]
[illegible]
agnoscerentur [illegible] pro [illegible] p. [illegible]
[illegible] pro [illegible] p. 95. osculo [illegible]
pro [illegible] quin [illegible]
[illegible] fumoso [illegible] p. 96. verbum
[illegible] expectamus futuri pro
[illegible] loratum est; pro certum
[illegible] signif.
[illegible]
[illegible] ornatum pro ornatam. p. 107. [illegible]
[illegible] p. 104. apud [illegible] pro [illegible]
[illegible] p. 117. equati hoc verbum pro equat. [illegible] p. 119. [illegible]
[illegible] mente pro pone. [illegible] non desideratur nominandi casu
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] pro [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ conscientias
[illegible]
[illegible] verbo. ~~[illegible]~~ Referam Latine, ne typo
[illegible]

[illegible]
[illegible]
e specialmente [illegible] la intera [illegible]
[illegible]
[illegible]
il nome del Marsiniano, come colui, al quale io riguardo per le prime [illegible]
[illegible] fattone di sua [illegible] intendere nelle *nuove memorie per servire all'istoria letteraria* presso il Marsino Tom. [illegible] [illegible] tanti altri [illegible] [illegible] loro [illegible]
pugnato, non credo, che questo Signore [illegible] [illegible] lettere, e per il [illegible]
nome, [illegible] di tutte le altre. [illegible] dunque [illegible]
per le virtù eccellenti, sopra di tutte le altre [illegible] [illegible] gloria [illegible]
[illegible] Casini, che nello studio [illegible] delle lingue orientali [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ ampia [illegible] [illegible] [illegible] siccome [illegible] di mio
[illegible] questa stampa [illegible] [illegible] le [illegible]
rispetto il tacere [illegible] nome [illegible] il presente per [illegible] pubblico il
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] nome, perchè ed io mi do gloria di aver con esso lui [illegible]
[illegible] letteraria, e di lui gloria verissima [illegible] l'averlo [illegible]
[illegible] e presso al [illegible]
presso al [illegible] P. Ab. [illegible] Trombelli, e presso al [illegible]
Ferdinando Mingarelli Lettore de' Camaldolesi di Roma; tutti [illegible]
[illegible] e per tutte le [illegible] loro virtù, onde [illegible]
e per loro dottrina, e per [illegible] [illegible] [illegible] e rispetto. [illegible]
di nominare a [illegible] [illegible] privata [illegible] di Firenze mi [illegible] con una lettera, [illegible]
[illegible] [illegible]mamente [illegible]
[illegible] complice [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ed è il Signor [illegible]. Qual motivo lo abbia indotto a [illegible]
[illegible] non è di mia intenzione per il qui esaminarlo, nè il farne
[illegible] [illegible] mi ricorda, che son cristiano, e per [illegible] [illegible] e [illegible]
[illegible] [illegible] Matteo cap. [illegible] Beati estis cum
[illegible] sola parola del Signore, ove dice [illegible] malum ~~[illegible]~~ adversum *vos* mentientes
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] propter me. Io [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] mi impugnano sopra quanto io [illegible] [illegible] nella Chiesa
[illegible] nelle materie, ove egli mi interroga, [illegible] storpiando di tal sorta, [illegible]
[illegible] notabile, [illegible] [illegible]
[illegible] mi accusa, i Santi Evangeli. È dunque necessario che io mi corregga,
[illegible] opera antica prima di venire [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in cotali punti ho io ragione, *necessitas mihi incumbit:*
[illegible] 1. Cor. c. 9. v. 16. *Nam si Evangelizavero, non est mihi gloria:*
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] per [illegible], che questa verità [illegible]
[illegible] si possa dimostrare in tutto il suo lume, io mi fo da capo [illegible]
[illegible] in questo [illegible] pregando chi avrà la cortesia di leggermi [illegible]
[illegible] [illegible] principale [illegible]
[illegible] mi degnerà di [illegible].

Quaestio XI.

[illegible]

Stultas autem, ac sine disciplina quaestiones devita, sciens quia generant lites. [illegible] autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem: cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati: ne quando Deus det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem. [illegible] ne quando [illegible] nisi aliquando, vel nisi quando, vel donec. S. Augustinus [illegible] de Genesi contra Manichaeos c. [illegible]. Dicimus: Deo te moneo, ne iterum facias quod fecisti [illegible] tique ut non faciat. Et iterum sic: Deo te moneo ne forte sis bonus [illegible] [illegible] quod bonus esse possis. sicut loquitur Apostolus [illegible] [illegible] Multis [illegible] [illegible] S. Matthaeo Hebraice cap. [illegible] v. 16. Ariolari est et divinare de rebus quae non apparent [illegible] Evangelium explanare [illegible] Multer [illegible] me [illegible] in Marsinianis. Non minori enim laude Ningarellius dum [illegible] vidisset [illegible] meam responsionem in libello cui nomen Laudes etc. [illegible] post haec recessit tam [illegible] multa scripsit in editione [illegible] meae Epistolae contra me [illegible]. Ubi [illegible] illa: tanta praesens est [illegible] hoc caput [illegible] ab illis, tamen nihil virium deperdam [illegible] modo [illegible] me [illegible] quaestionem [illegible] ille operam [illegible] in me cavillari, sed eandem [illegible] simplificando a pag. [illegible]

Quaestio XII.

Differentia doctrinae Ningarellianae a doctrina Passeri et aliorum de re Hebraica

Hebraicis litteris addidit

At Clar. Biderlarmesias huic opinioni minime acquiescit [illegible]

[illegible], prout ego illum in [illegible] [illegible]

sorte di lingua Ebraica sia stata [illegible] S. Matteo [illegible]

vernacola, questa è mista di Siriaco, [illegible]

[illegible] in [illegible] [illegible] Respondeo, [illegible]

scriptum universum fuisse litteris [illegible]

Hebraicas [illegible]

Huius opinationis ego in sententiae [illegible]

illas distinctiones inivisse in illud Evangelium voces Syriacas, et Chaldaicas ex usu

[illegible] Graecis

[illegible] et Latinus. [illegible] Hebraico sermone [illegible]

[illegible] Syrum est non Hebraicum

[illegible]

et asserit tamen a se visum autographum S. Matthaei [illegible]

[illegible] Syriaca, quas [illegible]

Hebraico sermone. Adde quod ob id videntur [illegible] Syriace, quas [illegible]

[illegible] in Evangelio S. Matthaei [illegible]

videntur insinuare illud Evangelium Hebraico [illegible] universum [illegible]

fuisse conscriptum. Nam cum illud Evangelium fuerit universum [illegible]

Hebraico [illegible]

ut vult vir doctus Syriaco; cur tamen voces illae paucula servatae [illegible]

ab interpretibus, cum [illegible] vel Graeca [illegible] vel

[illegible] his differentes? At qua differentia [illegible]

[illegible] illa vocula peregrinitatem habebant; ceterae erant, quales [illegible]

ac vidit S. Hieronymus pure Hebraica.

[illegible] in oratione de libris novi Testamenti, ubi [illegible]

[illegible] versione Syriaca, [illegible] La versione Siriaca

di S. Matteo è fatta sul Greco. [illegible] la necessità di tradurre il

[illegible] essendo [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

scilicet [illegible]

Ad haec [illegible] S. Matthaei [illegible]

Nazaraeis non modo autographum [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] memorat [illegible]

sicut constat ex exemplis quae [illegible] Evangelium

[illegible] ad alterius [illegible], de quo antea [illegible], quo utuntur [illegible]

Matthaei [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Sunt [illegible]

[illegible]

reliqua etiam, quae de fonte [illegible]

[illegible], sive in [illegible], satis fuerat enim [illegible]

[illegible] omnia recidere; satis fuerat enim [illegible]

[illegible] monet ne [illegible] etiam vocentur verba doctorum [illegible]. Hic vir in me
[illegible] [illegible] satis ad [illegible] quas non per se satis [illegible], ut [illegible]
[illegible] in quibus molto indecente, e sconvenevole
[illegible] e vergognosamente vi storpia e torce la dottrina de
[illegible] troncandone i testi e cose simili. Profecto si hac arte ille me [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] nos omnino vinci non posse, vincatur ergo ipse, se confitetur pulsatum
[illegible] [illegible], plusquam [illegible], illum Virgilianum ludibrio puerorum
in omne quum propositum. Surgat me [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] audire Licentium illum apud S. Augustinum [illegible]
contra Academicos: Non parvum in philosophia, inquit Licentius, profectum puto
[illegible] in comparatione veri vestigue inveniendi contemnitur a disputante victoria.

X

[illegible] mons in Ecclesiaste [illegible] [illegible] difficiles: non potest eas homo explicare [illegible]
videtur, in hac non inconcinna, [illegible], controversia, [illegible]
[illegible] sermon[illegible] Evangelium a S. Matthæo conscriptum; tam enim varie, ergo gravit[illegible]
[illegible] [illegible]
et varia de illa [illegible] multorum opinio, atque suspicio [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] fama litterarum [illegible] hactenus [illegible] disputata est
[illegible] tres feruntur opiniones.
[illegible] S. [illegible] de Maria Sanctissima dissert. cap. [illegible] memorat arbitratos fuisse non
[illegible] græca lingua conscriptum [illegible]
[illegible] Carmelitus [illegible] n. 15. Pretenderi da molti, che S. Matteo [illegible]
[illegible] in greco. Item Mingarellius n. 5. Haud plane constat, num revera auto-
graphus S. Matthæi codex [illegible] conscriptus fuerit. (Quod) enim aliis
[illegible] Hebraicis litteris, et verbis dum describeret Christi Evangelium [illegible] fuisset Matth[illegible]
[illegible] plures [illegible]
Hæc sententia explicitur auctoritate S. Hieronymi, a quo illa altera inducitur
[illegible] libro de Scriptoribus Ecclesiasticis: Matthæus, inquit enim,
[illegible]
Christi Hebraicis litteris, verbisque composuit: quod quis postea in [illegible]
transtulerit, non satis certum est. Quæ quidem [illegible]
præcedente est, quod non opinatore sancto Hieronymo innititur, sed teste, confitetur e[illegible]
enim se Matthæi scriptum Hebraicum et vidisse, et contrectavisse, et exscripsisse, nam
sequitur: Porro ipsum Hebraicum habetur usque hodie in [illegible], quam [illegible]
philus martyr studiosissime confecit. Mihi quoque a Nazaræis, qui in [illegible] urbe
[illegible] [illegible] describendi facultas fuit
[illegible] Evangelium asserit Mingarellius, atque ut [illegible], et verum fateor, [illegible]
amplius extaret in sua Epistola ad V. Excell. de [illegible] n. 8. inquiens: Hierony[illegible]
[illegible] præterea S. Matthæi Evangelio [illegible] litteris conscripto unum esse com
[illegible]. Id ille probat ex D. Hieronymi testimonio [illegible] in Evangelistas ad
Damasum, dixerat enim, inquit, De novo nunc loquor Testamento, quod [illegible]
[illegible]

Quaestio X

De Authenticitate S. Matthaei.

[illegible]

Ephesios S. Paulus c. 4. v. 10. Inter Apostolos dubitare non sinit [illegible]
[illegible] S. Matthaei [illegible] ad originem
suam censeatur, necesse est, sentit Tertullianus l. de praescrip. [illegible]
Igitur quoties utimur verbis et veritate hujus Evangelii, venera[illegible]
nobis [illegible] est, et vis sententiarum [illegible]
[illegible] atque sensum
aliud nemo potest ponere praeter id, quod [illegible]

Miror, ubi agitur de Evangelio S. Matthaei, quandoquidem [illegible] loquentis [illegible]
consentiunt, quod nunc habemus sive Graecum, sive Latinum esse [illegible]
et non originarium scriptum, scripsit enim S. Matthaeus Hebraice, ut veteres
testantur omnes, unde haec notio hauriri potest, tamen a multis tantum
[illegible] quod habemus, ut illud comparent
[illegible]
Virginis [illegible] lectabam [illegible]
translatione Graeca S. Matthaei loquens definit: Cujuscumque sit, ita recepta [illegible]
[illegible]

Matthaei, quantum ipse Evangelista [illegible]
[illegible] Mariana in dissert. pro editione Vulg. [illegible] ad Hebraeos Hebraica lingua sunt
[illegible] Evangelium Matthaei, et epistola ad Hebraeos [illegible] capud.
scripta, ut Eusebius docet l. 3. [illegible]
sibi a Luca Evangelista, sive a Clemente Romano in linguam Graecam [illegible]
[illegible] interpretati [illegible]

[illegible]
[illegible] S. Hieronymus ad Edibiam [illegible]
[illegible] dissimulat, qui laudati [illegible]
errare, hunc interpretem non dissimulat, inquit enim: Mihi videtur Evangelistam
justo tribuere non dubitaverunt, inquit enim: Mihi videtur [illegible] sermone conscripsit dixisse etc. et
Matthaeum, qui Evangelium Hebraico sermone [illegible] verbi ambiguitate deceptum [illegible]
[illegible] interpretatus est, verbi ambiguitate [illegible] in Catena Sarras
[illegible]
animadverti simile aliquid commissum ab [illegible]
Hinc par est, vir doctissimus suo judicio et errorem meum [illegible]
Ferdinandus Mingarellius rationem dicat, cur, cum ego tantum [illegible]
[illegible] in hoc loco S. Hieronymi ponerem, ut quae
causae patrocinium [illegible] asylum [illegible]
[illegible] et firmissimum sit [illegible] silentio [illegible]
[illegible] Hieronymi [illegible] interpretis a[illegible]
versat, quod ausus sim [illegible] S. Matthaei [illegible] exemplo [illegible]
[illegible] defendo auctoritate [illegible]
[illegible] oblatrare. Ego confugio [illegible] frontis [illegible] et [illegible]
[illegible] pervicaciam, obstinationem, capitis et frontis [illegible]
[illegible] conviciis et contumeliis. Si haec in me ille [illegible]
e vestigio [illegible] si quid [illegible] molestia, qui
[illegible] intelligit [illegible]
doctissimum et doctissimum virum [illegible]

placet [illegible] legere quod sequitur in textu [illegible] [illegible]
[illegible] proximo [illegible] sive ad rem similitudo [illegible]
[illegible]
[illegible] sint, videat qui vult [illegible]
[illegible]
[illegible] in posterum omni tempore
[illegible] respondebo. Aliud enim est examinare [illegible]
[illegible] exquirere veritatem, aliud respondere maledictis [illegible]
[illegible] apologia [illegible] qualiscunque instituta a me es[t]
[illegible] eo pretio digna videbuntur
[illegible] et alii viri docti mihi connotasse [illegible]
[illegible]
[illegible] normam hoc [illegible]
[illegible] Otium loqui iubet tacere; et quoniam [illegible]
[illegible]
concludere

[illegible] S. Augustinus l. 2. c. 1. de civitate Dei genus describens hominum [illegible]
[illegible] quorum [illegible] esse [illegible]
[illegible]
[illegible] novum. Ut audiam par est S. Augustinum [illegible]
[illegible] infirmus humanae consuetudinis [illegible]
[illegible]
[illegible] quoniam ille est maior, et [illegible]
[illegible] animorum [illegible]
[illegible] homine ad homine [illegible] sive nimia caecitate
[illegible] sive obstinatissima pervicacia [illegible]
[illegible] ipsam rationem veritatemque [illegible]
[illegible] plerumque res [illegible]
[illegible] et [illegible] offeramus,
[illegible] quis disceptandi finis erit, et [illegible]
[illegible] semper existimamus. Nam qui vel [illegible]
[illegible] adversitate [illegible]
[illegible] ut scriptum est, et loquuntur iniquitatem, [illegible]
[illegible] quorum dicta contraria [illegible]
[illegible]
[illegible] contradicant, quam sit infinitum, et [illegible]
[illegible]
[illegible] Tim. 3. 7. semper [illegible] veritatis [illegible]
[illegible] describit item quam conditionem quam [illegible]
[illegible]

De locis peculiaribus quos Mingarellius mihi obiicit
a me violatis SS. Patrum, et de violatis vere ab illo

[illegible] tribuendo [illegible], [illegible] non similis [illegible]
[illegible] a me sibi respondetur; ubi labor omnium extitit, [illegible] maximus
meam causam haberi, quam ut dissimularem illius absur-
ineptias plusquam pueriles, insulsas, frigentes. Ita igitur [illegible]
[illegible]
maluit justissimis expostulationibus inania verba [illegible]
pta [illegible] castigationem [illegible]

[illegible] 10

[illegible] verbiorum cap. 30. v. 15. legimus: Sanguisugae duae sunt [illegible]
[illegible] extat Cornelius a Lapide [illegible]
et quae ejus filiae. Ratio dubitandi est, nam, inquit, proprie [illegible]
[illegible] alios, sed nascitur ex aqua limosa, eque ac limo [illegible]
dubitet, an non quoque ovas emittat, e quibus filias excludat [illegible]
[illegible] intentione, et vitio [illegible]
putaverim [illegible] convertunt, [illegible]
putredine tumescente, et deinceps de se se [illegible]
[illegible] illud pulchrius quaenam sanguisugae duae filiae [illegible]
[illegible] est cum a Lapide incepimus, cum eadem [illegible]
per duas filias [illegible] aviditatem explan[illegible]
prodita est, ut magis ungue, [illegible] et duplex aviditas [illegible]
metaphorice hic vocantur duplex os, et duplex aviditas [illegible] nescio qui [illegible]
[illegible] ex Hebraica [illegible] eam vocem posse velle
texta occurrerit; ubinam enim non memini, vitam [illegible]
libidinem, vel cupiditatem. Ea est maledicendi libido modestis scriptoribus;
[illegible] Horatianum vitio verti circa finem libri de arte poetica:
[illegible]
[illegible] hirudo. Hoc vitio me [illegible] ore dupl[illegible]
[illegible] hinc [illegible]
optimus [illegible] erat, [illegible]
autem [illegible] ita responderem, ut [illegible]
laederet. Si enim [illegible] reprehendere, ego vim [illegible]
tiam tenuisset, et perseverasset [illegible] gravem, et [illegible]
[illegible] virum [illegible]
[illegible] aliter in libello laudum deiparae ab utraque origine [illegible]
[illegible] at quiequid datis litteris meae sententiae; concor[illegible]
[illegible] egissem. At quiequid [illegible] amicitiam optavit: quid erat [illegible]
postulavit, amicitiam optavit: quid erat [illegible]
ei agerem, et socium ac discipulum studiorum me [illegible]
Sed quoniam legit ille Theologiam atque docet, cavendum [illegible]
[illegible] impudentia [illegible] discipulos, ore altero [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] ut sententiam, et quod ille erat [illegible] [illegible]

[illegible] sententiam [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

ac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

quaerar, si [illegible] illud [illegible] [illegible] alterum [illegible]

[illegible] enim [illegible] [illegible] [illegible]

Templa [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], ve[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pars [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pastor

Nostra [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] patris, etiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] et [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

contra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] erit, necessitas [illegible] [illegible] [illegible] ne [illegible] [illegible]

[illegible] ille [illegible], ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

et inter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

illam [illegible] epistolam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

et [illegible] [illegible] continuo, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] me [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1629.

ad illum [illegible] ante [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] sententiæ explanationem. Quid ergo sub ejusmodi oxemplo [illegible]
[illegible] etymologiam si vero ille victe me ita explicantem [illegible]
[illegible]

= Quæ conventio causa ad Delial [illegible] Cor. c. 6. v. 15. [illegible]
[illegible] a me suppositum in Evangelistis, expendamus quid tantum [illegible]
[illegible] interpretem atque [illegible] Vulgatus habet: Et ecce nihil
dignum morte actum est ei. Ego: Nihil Herodes fecit Christo, per quod sontes [illegible]
[illegible] solent ostendi prejudicati, predeterminati. Differentia una erit de me
[illegible] tenoris, et dilucidioris perspicuitatis. Querendum modo restat [illegible]
[illegible] tantum alicubi putare obscurum, utrum alicubi explanare. Scribet enim
[illegible] opus illud prodiret primo in
[illegible] consectum sub judicio fuisse propositum virorum gravium, et doctorum;
[illegible]
[illegible] Testes [illegible]
[illegible] fundibus [illegible] ab origine nunc non [illegible]
[illegible] subesse. Superiorum judicio, et ab illis manere
[illegible]
[illegible]
[illegible] dispendio me cogit ut omnia de me non taceam;
[illegible] nihil [illegible]
[illegible]
[illegible] sermo intenitatis repetentur. Videat ille [illegible]
[illegible] juris, an merito aliquando hoc effutiverit: [illegible]
[illegible]
[illegible] hi sentenur sapere, eptum vituperant [illegible]
[illegible] in polihistorem polihistoriam,
[illegible] Plautino habitu de Trinummo
[illegible]
[illegible] neque argutum magis
[illegible] neque [illegible] quam urbani assidui
[illegible] ubes
[illegible] neque [illegible] sciunt
[illegible] quem velint
[illegible] sciant omnes
Non flocci faciunt; dum illud, quod [illegible]
[illegible]
[illegible] merito [illegible] Viri clarissimi carmina, atque viri
[illegible] expressa forma, et omnimodis character.

[illegible] convenire [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ut bene ac [illegible]
[illegible]
[illegible] veritate [illegible] maxime ego,
quam [illegible].

[illegible] VI

[illegible]

[illegible] veritate non est.

[illegible] sententiae nos [illegible]

[illegible] potuere mendacio non [illegible] esse

[illegible] verborum [illegible]

[illegible]

[illegible] sacram Scripturam

[illegible] S. Augustinus

[illegible]

[illegible] ex veritate et [illegible]

Non dixit autem [illegible] attendite, ne vos [illegible] vos adulteram

[illegible] ex veritate et sententiam [illegible] omne mendacium [illegible]

ne vos [illegible]

[illegible] igitur, qui mentiuntur non [illegible]

[illegible] ut subjungam [illegible]

[illegible] subjectum, et [illegible]

[illegible] studiis; et [illegible] tam [illegible]

[illegible] abscedant [illegible]

subjungere est duas [illegible]

[illegible] amore veritatis ~~[illegible]~~ [illegible] et cum honore mihi

[illegible]

[illegible] Ostendat [illegible]

[illegible]

[illegible] mentiatur [illegible]

[illegible]

[illegible] commento [illegible] Pro autem

[illegible]

[illegible] questo passo chiaro [illegible]

[illegible] fontes [illegible]

[illegible] et esse nihil dignum [illegible]

[illegible] habet [illegible] illeque [illegible]

[illegible] Sustinetur oratio [illegible] ibi subjungo primum

[illegible] veniam, ut [illegible]

translationem verbalem [illegible]

[illegible] fontes [illegible]

praedestinatam esse illi. [illegible] (h. e. Christo) [illegible]

[illegible]

[illegible] in historia [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] sermo

instituitur, quorum primus sit, ut eorum neque dissimuletur, neque violenter contempatur auctoritas, ubi recitari adversariis; secundus neque reverenter sententiam, ubi ut praecepit Canus [illegible] communi [illegible]

[illegible]

Tertius, non quaecunque ibi legerimus [illegible]

[illegible]

[illegible] auctoritas reliquis haec paucioribus reclamantibus firma argumenta Theologo sufficere, aut praestare valet. Multo minus id praestare, si scriptis [illegible] et scriptis ipsi reperiantur adversari.

[illegible] Ille me accusat, detorqueri a me [illegible]

[illegible]

[illegible]

ann. 1763. scribit de me: [illegible]

[illegible] in S. Clemente Alexandrino, [illegible]

[illegible] Augustino. [illegible] ubi [illegible] locos illos, neque versari, ubi hisce patribus usus sum auctoritas. Ego [illegible] de quibus concertamus [illegible]

[illegible] me auctoritatem fuisse, ut ostenderim an alienti sibi [illegible]

[illegible] hoc cum reperirim, me instituisse sequi illam eorum doctrina [illegible]

[illegible] magis [illegible] Quae sane [illegible]

[illegible] unquam potest. Ille autem a me notatur ob hanc [illegible]

[illegible]

[illegible] ratiocinandi enim [illegible] modos, atque dicendi neque scit, [illegible] salutat de visu. Primo inquam eludit atque dissimulat SS. Patrum auctoritatem. Secundo tantum abest ut sequatur, ut obstinata cervice [illegible] illam [illegible] reluctare, quid enim susceptus semel error non [illegible] tanquam herba malo convalescens non crescat? Serta autem contra illum [illegible] consequens, quoniam abutitur toto genere [illegible] auctoritatis, [illegible] eandem, neque de ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ quoniam quo [illegible] ~~[illegible]~~ veritatem passim demonstrat suis scriptis (quod [illegible] dicere et pudet, et poenitet) mendaciis ipsis etiam [illegible] errorum [illegible] intellectus suus scripta parum.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] eloquentia suum, [illegible] quod licet ratio nominum non sit a natura, tamen in iis maxime nominibus que sapientes habent auctores, [illegible] et rei quam designat propriam non raro amplectitur potestatem. Hanc [illegible] interpretationem [illegible]
[illegible] argumenti non repugnat, connotas[illegible]
[illegible] et Latini, subsequutur [illegible] sapienti nominum inventione [illegible]
[illegible] libros [illegible] etymologiarum [illegible] inter quos [illegible]
magnum illud [illegible] nominant liber, et Marcus Varro libri [illegible]
[illegible] eruditionis. Etiam Cicero passim hoc utitur, quamquam [illegible]
[illegible] inquit ipse de se Offic. [illegible] Marcus [illegible]
[illegible] eorum qui supersunt de lingua latina l. 1. animadvertit de [illegible]
[illegible] fieri illam etiam litterarum ademptione, aut additione, et propter
[illegible]
[illegible] passim in omnium libris quae exempla frequentissima. Quod [illegible]
fit non videtur a doctis, sed quae vis insit rebus, atque sententiis [illegible]
[illegible] id attenditur. Rideat talia tantum qui ridendum se dare Catullo velit [illegible]
[illegible] ille, qui quidquid est, ubicumque est, renidet: hunc habet morbum [illegible]
arbitror neque elegantem ut arbitror, neque urbanum. [illegible]
[illegible] etymologiarum [illegible] quae nullus [illegible]
[illegible] evadere illas ridiculas, [illegible] graviora [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] ex hac lingua,
[illegible] in qua re notatur Varro a Cassino [illegible]
quod in his originibus [illegible], dum nec linguae studio nimis utitur [illegible]
[illegible]
[illegible] dignitatem [illegible] secundo autem [illegible] valeant [illegible]
ad explicandum quid nominat. Tum si referant quasi vocabuli originem,
[illegible] voces [illegible]
derivationes et partes, cujus non fuerint. Peccat in hanc regulam, qui dixit
[illegible] dictus, quia [illegible], quia [illegible] verbum [illegible]
[illegible] dixit quidam quia pede teratur contra primam regulam; nam
[illegible] vox. Contra secundam regulam
[illegible]
[illegible] tonderet Bovem. Existimaverim, si ridiculas ego induxerim
[illegible] oportere aliquando mihi ostendi, fuisse in illis investigandis
a me circa fere hujusmodi peccatum. Si hoc non fuerit mihi [illegible] datum,
[illegible] me consolabitur Plato [illegible] contumelia, cujus est illud in Cratylo

[illegible] de obscuritate Divinarum Scripturarum
propter [illegible]
[illegible] ad Cl. Mingarellium.

[illegible] investigandi etymologias. Etenim quisquis rectam primorum nominum
rationem [illegible] quaestionem [illegible]

At forte id non fuerit, ex quo illa [illegible] [illegible]
[illegible] sed quod verborum. Hinc vult lectorem [illegible]
poca perizia di Greco nella l'autore. Quid si et illi fater, me Græcæ peritum
[illegible] Hebraic [illegible]
[illegible] [illegible] commentari.
[illegible] Dum tamen [illegible]
[illegible] sequentibus illustrasime.

Ca[illegible] I
[illegible] in etymologia servandæ.

[illegible] Timoth. [illegible] Formam habe sanorum verborum
[illegible] [illegible]
nos potest ut [illegible] scriptorum, [illegible]
[illegible] nihil vetat plures [illegible]
[illegible] et omnes et singulas [illegible]
[illegible] et sententias [illegible]
[illegible] Huius præceptionis auctor est S. Augustinus l. Confess. [illegible]
[illegible] alius dixerit, hoc sensit quod ego [illegible]
quod ego: religiosius arbitror me dicere [illegible]
[illegible] in his verbis atque cogitavit [illegible]
[illegible] non potuimus invenire, et [illegible] non [illegible]
[illegible] [illegible] in eis inveniri potest. Hæc igitur esto prima
nondum [illegible] et tamen in eis inveniri [illegible]
regula mihi interpretandi sermonis, ut liceat exinde sententiam expri[illegible]
[illegible] novam [illegible] quæ tamen inveniri in Scripturis potest, etiamsi
[illegible] aut nondum potes, si tamen utrumque verum est [illegible]
[illegible] in notis ad Catenam sacram nullus dispute, ubi aliquid expo[illegible]
[illegible] varias variorum sententias, non
[illegible] illustrare; non profero
[illegible] in partes. brevi manu insinuo, quæ sit eadem intelligentia
litteralis.

[illegible] exponit: di qui consideri il lettore quanto poca perizia di greco [illegible] nello interpretare il testo [illegible]
[illegible] critica
[illegible] della ridicola etimologia [illegible]
[illegible] e non si maravigli [illegible] exemplis [illegible]
Parole. Refelletur hic vir in [illegible] regulæ [illegible]
[illegible] in capitibus sequentibus. Nunc generatim
[illegible] servandæ, id quod in huius orationis argumentum
[illegible] etymo[illegible]
propositum est. Ostendi [illegible] necessitatem observandi [illegible] litterarum, nunc quæ sit hæc vel [illegible]
logias urgeri studiorum sacrarum
[illegible] non reticendum. [illegible]
[illegible] huius rei præceptionem [illegible] utrum habeam a melio[illegible]
[illegible] exemplo vir doctissimus mihi obiicit
[illegible] ostensionem. At sunt etiam circa id præceptiones, et
[illegible] scriptoribus [illegible] communes [illegible]
animadversiones ex arte tota generales
[illegible] numero illa est, quam proponit Nicolaus Caussinus l. 4.

(scribit n. 50. Firenze 15. iotte 1767) ch'egli di a molte parole [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ac [illegible] postulo artem etymologiam, ne semper hac in re [illegible]

Caput IV.

De necessitate [illegible] etymologias verborum in studio divinarum literarum

Formatis Dominus Deus de humo cunctis animantibus terrae, et universis volatilibus [illegible] omne enim quod vocavit [illegible] ea Adam, ut videret quid [illegible] Gen. [illegible] cur omne quod [illegible] animae viventis, ipsum est nomen ejus. [illegible]
vocavit Adam animae viventis ipsum est nomen ejus [illegible] animantibus [illegible] Videre [illegible]
[illegible] quod id fa[illegible] [illegible] probat in sequentibus [illegible] [illegible] enim lingua [illegible] pretium [illegible] Hebraica fuerit lingua omnium [illegible] Dum Moses suos libros composuit dubitare [illegible] [illegible] usque ad cladem Babylonicam, et linguarum confusionem in sacra Scriptura [illegible] cum Moses sua aetate [illegible] scripsit [illegible] primum crearunt Adamus, ut ipsi [illegible] erat nomen eorum. Primam itaque sit, et certum, subsequitur [illegible] linguam Hebraicam primam omnium fuisse, eamque ejus et extitisse esse maximam, cum vera sapientia ex illa lingua ex fonte in humanum genus [illegible] Veram sapientiam intelligenus [illegible] Sacram Scripturam, per quam Spiritus Sancti effata ad nos pervenerunt, hac primum scripti lingua.

Fit igitur ut qui libri habentur in divinis [illegible] [illegible] possint probe intelligi, quam in suo primo [illegible] Qui autem non leguntur Hebraice, et tamen [illegible] Hebraico [illegible] scripti sunt, ut fere omnes novi Testamenti, vel ab Hebraico idiomate olim fuerunt translati, non aliter possint explicari, quam perscrutando vim vocabulorum singulorum in illis quantum vel accedat ad primitivam originem Hebraicam, vel enim illius lexi [illegible] At reperis in Hebraicis frequentissimas [illegible] a radicibus [illegible] nominibus, etymologiae [illegible] ad voces, vocesque ipsas ad suas origines revocatas, nomina item homini [illegible] non sunt vel indicante, [illegible] vel definiente ipsorum causam, et [illegible] Hinc extat [illegible] apud omnes [illegible] apud D. Hieronymum [illegible] etymologi[illegible] ubi loca lingua [illegible] sacri textus [illegible] Hoc [illegible] si obscuritatis me accusat, et ob id [illegible] in inquirendis etymologiis [illegible]

[illegible] convertis, tibi sit reliquum, ut [illegible]
et [illegible] divina Evangelia

Quaestio III.

De arte et translationum modis in ipsa [illegible]

[illegible]

[illegible] de [illegible] literis divinis [illegible] abstrusa [illegible] sententiae divinitus [illegible] occultis parabolarum [illegible] intelligentia litterarum divinarum [illegible]

[illegible]

[illegible] usos fuisse, et multiplicasse [illegible] existimare, vel credere [illegible] ironiam, et [illegible] pronunciatione [illegible] contrarius est, sicut appellatur [illegible] quamvis dicatur etiam [illegible]

[illegible] Verum hoc [illegible]

[illegible] quam mihi [illegible] nunc etiam [illegible] S. Augustini [illegible]

[illegible] in prefatione in Catenam [illegible] examinandum [illegible] me utique [illegible] pro suo nomine [illegible]

II.

[illegible]

Omnis Scriptura [illegible] inspirata utilis est [illegible] ad erudiendum in justitia [illegible] omne opus bonum instructus. [illegible] 2. cap. 3. vv. 16. 17.

Quibus verbis generaliter Apostolus omnia complexus est [illegible] litterarum debeat attendere, sive intelligere scripta divina ipse velit, sive aliis explanare. Illa autem ad duo fere capita rediguntur: ut vera et doceat [illegible] Scripturis, et credat se discere; scripturæ enim illa maxima, et summa utilit[as] [illegible]

[illegible] ut vitam ex Scripturis informet futurus inde doctor, et eruditor in justitia [illegible] omne opus bonum instructus. Egregie propterea suo more S. Augustinus in Joann[em] [illegible] Omnia, inquit, quæ leguntur in scripturis sanctis ad instructionem et sal[u]tem nostram intente oportet audire. Maxime [illegible] versus hæreticos valent plurimum; quorum insidiæ infirmiores quosque [illegible] tiores circumvenire non cessant. Quæ instructionem vitæ conficiunt [illegible] adversus hæreticos valent [illegible] quæ sunt, et dogmata fidei illustrant.

At hæc dogmata duplici via Theologi, et præcipue vetustiores investigant. Nam [illegible] ex Scripturis eruant et eas urgeant litteraliter, et eas in mysterio, [illegible] Allegoriam dixeris, sive tropologiam, sive anagogiam; nam in his nunc non immoror. Satis esto has etiam translationes maximorum virorum, et sanctissimorum usu [illegible] tritas, et adhibitas frequentissime. Nota res omnibus, neque in tali re [illegible] oportet terere operam. Illud animadvertendum, per mysticas interpretationes [illegible] quæ per similitudinem fiunt, res in littera Scripturarum sanctarum suppositas [illegible] propria specie immutari in alienam. Exemplo esto illud Apostoli ad [Galatas] [illegible] Abraham duos filios habuit; unum de ancilla, et unum de libera [illegible] sunt enim duo testamenta. Videat famulus [illegible] quæ sunt per allegoriam [illegible] concedere hæc ad litteram. Filius Abrahæ de ancilla [illegible] Abrahæ de libera alterum testamentum. Dicet Apostol[us] [illegible] est unum testamentum [illegible] se loqui ipse profitetur, nempe per allegoriam intelligendum [illegible] seu translationem Scripturarum dixeris, seu [illegible] castigandam. Ex quo fit, ut quoniam quæ [illegible] ad veram intelligentiam [illegible] generali thesi quæsitum est [illegible] illa responsio non possit respui, neque incusari [illegible] sive litteraliter explices, quotiescumque cum [illegible] doctrinæ capitibus ab Ecclesia receptis [illegible] contra Adversarium legis, et [illegible]

Et cum [illegible] In omnibus Sanctis scripturis secundum sanæ fidei regulam [illegible] exponitur de quibuslibet rebus, et verbis, quæ sa[illegible] non [illegible] hoc sensu tibi solus sapis, quid [illegible] Tum efferre, atque [illegible] in meis libris [illegible] vocant corruptorem Evangeli[i] [illegible] Literam sacram a me concinnatam [illegible] opera [illegible]

[illegible] questa [illegible]
[illegible] optanon sapienti: profecto nullam aliam ob causam vivere [illegible]
[illegible] aliud efficiam quod vita dignum sit: et quod utilitatem [illegible]
[illegible]
[illegible] tamen attineo [illegible] afferat [illegible]
[illegible] In hoc omnibus [illegible]
[illegible] se se obtulisset cum carne [illegible]
[illegible] Mari Tulli: ex l. 1. Acad. qq. n. 3. [illegible]
[illegible] tanquam adversarium aliquem [illegible]

De questi

[illegible]

Utrum valide fuerit [illegible] accusandi [illegible] Celsi [illegible] nominibus, et [illegible]

Ming. pag. [illegible]

Se il Celsi debbierit veri [illegible]

3. Se il Celsi con giustizia dicasi essersi [illegible]

4. Aldovelli. [illegible] suoi paralogismi [illegible]

[illegible] il concepimento di Maria dogma Apostolico

5. ivi. Se lo dimostri dottrina Evangelica.

ivi. Se lo [illegible] di [illegible] in quista [illegible]

[illegible]

Se l'etimologia che [illegible]

[illegible] con istravaganza [illegible]

9. Se [illegible]

10. Bugia del Sig. [illegible]

10. Altra sopra il Testo di S. Luca [illegible]

12. Altra sopra S. Gio. [illegible] et tenebre eam non comprehenderunt

13. [illegible] sopra: et sui eum non receperunt.

14. Se [illegible]

15. Sopra S. Luca [illegible] fecit potentiam.

[illegible] S. Matteo. [illegible] ad [illegible]

[illegible]

[illegible] cosa sia.

18. S. Luca. Del sudor sanguigno del Signore.

20. Ming. Bugie [illegible]

[illegible] vecchio Testamento [illegible]

21. [illegible]

[illegible] Se la voce [illegible]

[illegible] del Concilio di Trento

[illegible]

[illegible] significavit, atque munit sibi in mea caterum [illegible] [illegible] argumento, quanta voluntate [illegible]
se me judicia expetten, si aliquando fas fuisset me obtineri.

[illegible]
[illegible] profiteor habere, quae disputare mecum vellet, si [illegible]
[illegible] permitteret. Ago gratias viro optimo pro iis quibus me
[illegible] desiderium, quantum [illegible]
[illegible] acrius aliquid ab illo postulandum, in quo nec simultatis, nec fastidii
aut [illegible], sed benevolentia, sed amor veritatis
[illegible]
[illegible]

[illegible] praeter hos, quos non contumeliis et indignitate plenissimum in [illegible]
[illegible]
absonum atque abhorrens a principiis litterarumque non adeo sane [illegible]
a rudiori schola humanitatis. Necesse est haec loqui, quia
sacratissimae veritatis [illegible] cum acerbitate mei doloris
[illegible] quippe [illegible] et fabularum [illegible]
[illegible] Pater S. Augustinus, ut quam negligenti
se ipso cognomine profitetur. In [illegible] contra adversarium legis et Prophetarum c. [illegible]
sint, intelligas, ita lib. [illegible] isti litteriones, sic enim potius, quam litterati appellandi
[illegible] perditi potius, quam
sunt: qui [illegible] incedentium [illegible]
[illegible] homines [illegible]
[illegible]

In eis potius [illegible]
[illegible] ab institutione humanitate vir ille clar. D. Ferdinandus
[illegible] Ille me consultus [illegible] melius [illegible]
[illegible] edita contra me lucubratione vulneravisset quam excellen-
tissimo D. Emanuele de Roda [illegible]. Scripsi in illum molliter,
et adeo leniter [illegible] meis obtrectatoribus in libello de laudibus
Deiparae ad originem et animae et corporis, ut eum forte opus illud antequam
[illegible] itaque viri Clarissimi, et mihi semper
[illegible]
[illegible]
[illegible] qui honestaret, non qui laederet adversarium. Exarsit
D. J. Ferdinandus in iras ob eandem scriptionem, cuius lenitatem suas
[illegible] intermisit, quod et me, et sese etiam mag-
[illegible] se convertere, et [illegible]
[illegible] quae illi rependebam.
[illegible] refellam ex l.
[illegible]
[illegible] et in me veritate
[illegible] non ei[illegible] mentitus.
[illegible] capitibus, et a[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] in illum [illegible] legimus cap. 16. [illegible] qui minora [illegible]

Quinam interrogati [illegible] huius operis [illegible] in adversariis quatur [illegible] respondetur

[illegible]

[illegible] notum [illegible] recentiorem. Evenit in hac re siquidem quod monet [illegible]

v. 12. [illegible] sine fructu; frequensque meditatio carnis afflictio est. Verum in hoc [illegible] genere multa distinguere necesse est; [illegible] inter ea quae scribuntur, et inter scriptores, quibus occurrendum est. De scriptoribus [illegible] differentia mihi longe maxima et [illegible] animadvertenda est. Nam cum paulo ante lectorem monuerim mihi esse cum adversariis, qui modum humanitatis in reprehendendo excesserunt, intelligatur volo non omnes qui ad mihi quodcunque opponunt, haberi a me in [illegible] [illegible] clarissimi [illegible] quos honoris a me causa vel nominatos [illegible] relatos necesse est. In his primum memorandum clarissimum [illegible] pietate cum eruditione praestantem, qui [illegible] autem ut a me dubiorum [illegible] causa [illegible] contendat. Huius objectis feci satis in [illegible] sermone de sanctis Deiparae; et nisi negotium aliunde nunc sustinerem, nulla ratio esset ea iterum retractari, quae inter illum atque me [illegible] revocata sunt.

Prima quasi mihi velitatio, quam nelle nuove memorie per servire alla storia letteraria presso il Marini T. II. descripsi magnis ex [illegible] Michaele Angelo [illegible] Patavinae linguam [illegible] tandem [illegible] inferiore, quam tacito nomine et tandiu latere [illegible] quod [illegible] illos più di dugento luoghi, quos datis ad me litteris 23 Novembre 1759. affirmat se in mea catena [illegible] reprehendendos, aliquando emanare in lucem, ut ubinam errarem me [illegible] quod desidero quam maxime et vir [illegible] enim et ad me scribi, atque mihi [illegible] et jam reprehendebat et jam scriptam [illegible] mei operis asseri multa reperiri in me reprehendenda nec pervenire eundem ad rem a viro tanto me fuisse subjectum, si peccaverit in te frater tuus, increpa illum. Dixit Dominus Luc. c. 17. v. 3. [illegible] attendi poenitentiam. Obiici mihi più di dugento luoghi, nusquamque [illegible] praeterea ostendi, aut [illegible] ad caput I. Matthaei i. v. 17 invehari suspicionem [illegible] a [illegible] Domini [illegible] tamen [illegible]

[illegible] contradixo [illegible], quatum [illegible] illos et me [illegible] sunt. [illegible]
[illegible] quæ mihi dant errori, et in quibus me accusant, quasi [illegible]
[illegible] quasi [illegible] [illegible] ut hæresibus [illegible]
[illegible] fidem profitenti meam ut obiecta quæ ingerunt refundam. [illegible]
[illegible] a me libri editi [illegible] primo [illegible] nomen [illegible]
[illegible] evangelistarum [illegible]
[illegible] tertium [illegible]
[illegible] origine [illegible] Accusant me [illegible]
[illegible] de gravissimis in recta et sancta doctrina erroribus. [illegible]
[illegible] expendam singulatim, tum ut distinctio in hoc genere [illegible]
[illegible] cum ordinem proponendo [illegible] servabo quem [illegible]
[illegible] quem res quæ ad manum [illegible]
[illegible] quæstiones describam. [illegible]
Video enim [illegible] qui [illegible]
et [illegible] quos apud [illegible] orta ulla controversia. Res quoque agetur [illegible]
[illegible] contra meas partes. [illegible]
[illegible] argumenta [illegible] proposuerant [illegible]
[illegible] Subiiciam quibus partes meas videar [illegible] posse defendere. [illegible]
Iudicium esto eorum ad quos pertinet. [illegible] utile; nam et varietate rerum
commendatur, et [illegible] quæstionum quarum [illegible]

[illegible]

patrem.

[illegible] ex litterarum monimenta loquitur, [illegible]

[illegible] non quaestui servio [illegible]

[illegible] gloriae causa: non sane ab appetitione, non quaestui [illegible] sola sui salute. Hoc [illegible]

[illegible] quodam praecipuo dono video, et [illegible] ad majorem Dei gloriam [illegible]

[illegible] iterum studiorum meorum [illegible] feliciter ab obtrectatoribus illum [illegible]

[illegible] maledictis. [illegible] has discipul[illegible]

[illegible] et feliciter. quid si [illegible]

[illegible] estis, inquit [illegible] propter me. Tres lucu[illegible]

[illegible] compositione [illegible]

[illegible] texte Evangelistarum; alteram [illegible] animae [illegible] vel quales, [illegible]

[illegible] Ferdinandus repetere; [illegible]

Vos laudo singulare gratiae privilegium [illegible] me has [illegible]

[illegible] operis [illegible]

[illegible] ejusmodi generis [illegible] inventum [illegible]

[illegible] Mariae. Quid sit id opus [illegible] ad Corinthios [illegible] quod suscitaverit [illegible]

[illegible]

pro etiam in Canticum [illegible]

ut de illo etiam possem intelligere [illegible]

[illegible] Sed novum [illegible] quod velle [illegible]

[illegible] litteris cum dono ejusmodi [illegible] vel respondere.

[illegible] suis initiatis comparatum, nihil [illegible]

[illegible] quam non [illegible] sed barbare atque [illegible]

[illegible] ejusmodi viris, ut [illegible] qui [illegible]

[illegible] fuerit in me explicare. [illegible] neque planius quam [illegible]

[illegible]

[illegible] sciciunt, meam solitudinem, noxiam ~~[illegible]~~ pravitatem [illegible]
et voluntatem: in eadem tamen tua felicis exemplo S. Hieronyme (sitibundus), et [illegible]
[illegible] doctrina; quis enim? Qua illa sunt: latrantes canes [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] studio omne quod scribimus, reprehendendum [illegible]
[illegible] mem, [illegible] tanta [illegible]
[illegible] libros non offerat in publicum: utcumque cornix [illegible]
ros, ut [illegible] de aliis, et ipsi fuere nihil novemus. Concludis muscas [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] magis charitate (quam [illegible]) procedatur ad [illegible], quam illorum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] naufragio, accessit [illegible]
[illegible] invenit ventis, et fluctibus: et [illegible]
[illegible]
[illegible] iracundia [illegible]
[illegible] maledictum maledicto reddere: jam [illegible]
respondere; disponis [illegible] et mala pro malis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quid tibi dixit, tanquam vigilans Christus in corde meo: Ego audivi: [illegible]
[illegible] habes, et pro eis orate. Audit Dominus, et [illegible]
[illegible] quid [illegible]: Ego jam sum vindicaturus. [illegible]
imperatur ventis, et fluctibus, et fit tranquillitas magna. [illegible]
[illegible] post ejusmodi consolationem, ut discam contumelias [illegible]
inimo animo eas ~~[illegible]~~ exciperem. Tamen ~~[illegible]~~ accepi, et notor Sacras Scripturas [illegible], [illegible] magis
[illegible] blasphemum videri pro interprete; corruptorem pro
[illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] et [illegible]
[illegible] more, et verbis: Si quis autem istam quaestionem liquidius, et melius
novit [illegible] et [illegible] abit ut non sim paratior discere, quam docere
[illegible] mihi auctores estote, ut faciam; vos [illegible] omne [illegible]
[illegible] exemplo, provehite doctrinam. [illegible] in manu [illegible]
[illegible] quae cum in talibus [illegible], innititur primum in Domino, a quibus nec unquam
[illegible] discedere, neque a doctrinis abstinere, quosque [illegible] nunquam dimittam, [illegible]
[illegible] mihi, et dimittam nunquam, ut [illegible] benedicas
benedixeris mihi

[illegible]

Verbum [illegible]

[illegible]

[illegible] et a vobis [illegible] Parenia eximiaque de me [illegible]

[illegible]

In variis opinionibus permittit ... Deus ...

... c. 14. v. 5. nam alius judicat diem inter diem ...

quisque in suo sensu abundet

... ergo arbitror meam causam esse ...

... nunc autem ~~[illegible]~~ et ille me ...

explicatione ~~[illegible]~~ libe...

et novit quam ego ~~[illegible]~~

principio huius operis proposui ...

...

quam ut ~~[illegible]~~ aliquando

... ut quoniam et mea ...

Epistola ... quaenam sit, ...

~~[illegible]~~ in utro nostrum ...

... in hoc debere ...

...

Literarum ... debeam

desiderari ad huius ...

persuadendam ...

...

... tamque optimo viro ...

quasi in amplexu, atque ...

...

Interrogationes in varios divinae scripturae locis
quibus occurrit, atque respondet
... Celsus

[illegible]

[illegible]
[illegible] per giovani
con quattro esempi
[illegible] dalla [illegible] scrittura
e [illegible]
[illegible]

Prefazione

[illegible] il disegno dell'opera [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] delle cose [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
nella materia [illegible] della scrittura
[illegible] è un esempio [illegible]
[illegible]
[illegible] esempio cavato dalla [illegible]
[illegible]

I Titoli prendono per mira le primarie massime
che si vogliono impresse nella mente della gioventù.
Altre di queste riguardano l'uomo come direttore
della [illegible]

Titolo 1
Il buon padre
Esempio 1

Adamo
Esempio
Un padre presso di S. Gregorio Dialoghi [illegible]

Titolo
La buona madre
Esempio 1

La madre de' Maccabei
[illegible]
[illegible]
Titolo 3.
Il buon [illegible]
Esempio 1

[illegible] Esempio
[illegible] che i giovani non profit.
[illegible]

... assistenza

Titolo 4.

Il giovane di buona indole

Immagine ... 4 l. 1.

Esempio 1.

S. Giovanni Evangelista.

Esempio 2.

S. Luigi Gonzaga ... ~~Il gallo, e la gemma l. 1. f. 102.~~ la mosca, e la formica ...

Titolo 5.

Il Ben affetto.

Esempio 1.

S. Pietro.

Esempio 2.

S. Teresa. Propone di sempre eleggere il meglio ...

... vergine. Titolo 6. Il cane fedele. l. 2. 3.

Il moderato

Esempio 1.

...

Esempio 2

... Liberane presso di S. Gregorio Dialog. l. 1. cap. 2. tutto.

... la ... e la lucertola. l

Titolo 7.

Il debole di spirito.

Esempio primo

... figliuolo di Saule.

Esempio 2.

... del demonio ... di S. Gregorio l. 1. Dial. ... Benedetto ... di S. Greg. l. 2. Dial. cap. ...

... la maschera. fav. ...

... generosa

Esempio 1.

...

Esempio 2

Vincenzo Ferreri.

Titolo 9.

... appassionato

Esempio 1

...

Esempio 2.

...

Titolo 10.

Il ... ardente

Esempio 1.

...

Esempio 2

S. Atanasio. ...

Immagine. La volpe alla caccia col ... e ... l'asino

Titolo 11
... confidenza in Dio.
Esempio 1.

Esempio 2.
S. Francesco di Sales.
Immagine la vite abbandonata, e l'ol...
Altre riguardano l'uomo in ordine alla ...
Titolo 12.
Il buon ricco
Esempio 1.
Abramo
Esempio 2.
... Imperatore
Immagine. Il ... moribondo, e sua madre in appendice 1.
Titolo 13.
Il buon povero
Esempio 1.
... Saretta.
Esempio 2.
Immagine. ...
S. Servolo. S. Greg. Dialog. l. 4. cap. 14. Item ...
Altre riguardano l'uomo in ordine alla società
Titolo 14.
Il buon plebejo.
Esempio 1.
Giacobbe.
Esempio 2.
S. Omobuono. ... e ..., o altri tali di un paese ...
Titolo 15
Il buon cittadino
Esempio 1.
Daniele.
Esempio 2.
S. Girolamo.
Immag. ...
Titolo 16
Il buon economo della famiglia
Esempio 1
...
Esempio 2.
S. ...
Immagine. ...
Titolo ...
Il buon ...
Esempio 1.
...
Esempio 2.
... in porta ... il ...

Titolo 18.

Il [illegible] politico

Esempio 2.

[illegible]

Esempio 1.

[illegible] di Carmana

Il consiglio de topi contra del gatto

~~Titolo 19~~

~~Il buon [illegible]~~

~~Esempio 1~~

[illegible]

~~Esempio [illegible]~~

[illegible] ——

Titolo 20

L'uomo di rispetti umani.

Esempio 2.

[illegible]

Esempio 2.

Titolo 19.

L'uomo d'arme.

Esempio 1

[illegible] Macabeo

Esempio 2.

Il ~~[illegible]~~ Giorgio

Immagine Il cardo, e l cedro del Libano

Titolo 20.

Il buon Ecclesiastico

Esempio 1

[illegible]

Esempio 1

[illegible] parmacon [illegible] serve, e [illegible] colonna

Immagine. 2ª [illegible]

Titolo 21

Il [illegible] principe

Esempio 1

[illegible]

Esempio 1

[illegible]

Immagine [illegible]

Titolo [illegible]

L'uomo di rispetti umani

Esempio 1

[illegible]

Esempio 1

Titolo ...

... onna.

Esempio

... regina santissima.

Esempio

~~Fabiola discepola di S. Antonio.~~

~~... ... ... pro. cap. ...~~ La volpe, il lupo, e la simia. f. 10

... immagine

Titolo n. 4

L'uomo perfetto

Gesù Cristo signor nostro

Dedicatoria

Gesù Cristo
Signor e Salvator nostro.

Signore. Tutte le cose son vostre: e in quanto son
buone, voi ce le inspirate, ce le principiate, e
ce le compite: dal quale adiviene tutto il prin:
cipio del nostro buon volere, e tutto il progresso
del nostro ben fare. Io umilio davanti a vostri
sacrosanti piedi un tenue libricciuolo, che quantun:
que parto di mia debol penna può uscire di vantaggio al pubblico,
già se ottiene un guardo della vostra santa grazia.
L'idea di questo è diretta per instillare il primo
buon gusto della prudenza Cristiana alla tenera
gioventù, volendosi che lo legga nel tempo che move
alle prime arti di lettere ~~i primi~~ passi. Trattasi di que'
fanciulletti, che in quegli anni felici, allor quando
vi degnaste di mostrarvi al mondo di nostro frale
vestito, voi amavate d'avervegli sempre accosto,
a' quali usaste porre sul capo in atto di cortesia
divina le onnipotenti mani, per benedirveli, per
dichiararli consorti del vostro Regno, e per protes:
tarvi di aggradire di lor bocca le acclamazioni,
e le lodi del vostro nome. Deh adunque! a
questa operetta aspirate con la vostra santa [illegible]
Io dico, a questa operetta, e non già dico ad una
mia operetta; perchè nascendo a contemplazione
di dar a voi gloria, per niun conto la pretendo
per cosa mia, ma la protesto, e la desidero total:
mente vostra. Voi siete la Sapienza divina, voi il
padre, e il creator delle menti: voi per entro a
questo libricciuolo inspirate in chi lo leggerà l'amor
santo della sapienza vostra, anzi dico di quella sapi
enza ineffabile, che voi medesimo siete: acciochè i
teneri fanciulletti riga per riga assaporino la vostra
dolcezza, e concepiscano diletto di piacer nel vostro
Spirito per via di voi medesimo all'eterno vostro
gran Padre. Degnatevi adunque, che io canti voi [illegible]
questa offerta, che vi fo della mia povertà, e per
ogni altro modo me stesso. Questa purità d'intenzio
ne con la quale mi rannicchio davanti di voi dentro
il mio nulla, fa che in una carta ~~[illegible]~~ che si presenta
al trono della vostra misericordia io men vada astratto
fin sopra la spezie del mio nome stesso, fino a per:
derlo interamente da tutta la rimembranza. Per
ciò nol pongo nel frontespizio. Io non so davanti
al mio Dio darmi altro nome, che quello del

mio amica, non sappia essere altro [illegible] perchè
nel chiamarmi che oggi fre[illegible] al nuovo secolo, mi
sappiate per gran misericordia vostra nel vostro amor
eterno - ~~[illegible]~~

[illegible]

[illegible] libretto, che [illegible]
lettore, si desidera che più d'una volta si legga
da Voi con attenzione, ~~ed insieme col Fiore di~~ al Fiore di Virtù
~~Virtù~~ tostamente dopo ~~di quello~~. Il suo
nome stesso vi può far intendere, ch'entrambi
sono d'una idea consimile, e che mirano ad
un fine. Quello [illegible] Fiore di Virtù
[illegible] Fioretti di buona Umanità fa Virtù, che
insegna quello, ha per suo fine quella [illegible]
coltura di buona umanità, che si si pone sotto
occhio con [illegible] altro. Hanno però lor diffe-
renza. Il Fior di Virtù è più astratto, e spe-
culativo; e perciò vi parla delle Virtù, e de'
Vizj contrarj [illegible] assolutamente, [illegible].
Quindi propone ne' suoi capitoli per argomento
a cagion d'esempio, Che cosa è Amore, o bene-
[illegible] del vizio dell'Invidia: Dell'alle-
grezza; e così discorrendo. [illegible] nuovo è
tutto pratico; e riguarda gli stati, e le condi-
zioni particolari delle persone: prescrivendo a
ciascheduna ~~[illegible]~~ più notabile virtù, che lor
si appartengono. Donde n'è, che questo nuovo
viene ad essere come una giunta, e un supple-
mento di quello, ed è quello una dottrina neces-
saria da presupporsi in embrione intesa già
[illegible] di [illegible] altro se
non che forse un uomo può farsi buono, e ri-
dursi alla compita esecuzione dei lodevoli
doveri più presto, e più facilmente con libro
di buona pratica, che non con altro di sterile
metafisica speculazione. Non già, ch'io [illegible]
preferirvi in lode la tenue mia fatica ad un opera
la quale come si trova nella edizion Cominiana
e in possesso di sua riputazione fin da prima dell'
anno 1300 di nostra salute: ma con semplicità
vi esprimo il vantaggio, che Voi anche
questo a sperar ne avete, e che desidero ricaviate
Ponetevi ben a mente la seguente divisione di sue
parti. È partito in venziquattro Titoli [illegible]
sotto a diverse spezie l'Uomo, che Voi avete
a diventare, e che potrete già farvi, per darvi
secondo a ciascheduna condizione, in cui accaderà
che vi distinguiate, sotto alla osservazione le

principali massime che vi gioverà d'aver alla mente impresse. Si guardan dunque i primi tre ... vostro ... de vostri Pre, e la ... madre, o il maestro vostro adempiran ... seco voi le numen della debita lor bontà ... ve gli avrete per vostra gran felicità ... ravvisando i lor eccellenti ... apprendete conseguentemente il debito che ... verso di essi di una altissima riverenza ... perfetta ubbidienza.

... ne quali s'abbracciano in ristretto ... che da voi per praticati vi concilieranno ... grazia di dio, e l'amore degli uomini; o ... la vostra età, o l'indole, e 'l natural ... con una breve occhiata del ... sino al undecimo. Il ... poscia due ... che v'additano come dovete regolarvi ... doni, che più o meno v'impartirà ... Poscia dal decimo quarto sino a venti ... vi si prescrivono le regole giusto a vari ordini, che nella società vi potranno qualificare. Tutto ciò a fine di ridurvi al grado di uomo perfetto. La qual cosa ~~...~~ secondo a differenti ... del nostro genere hanno i due titoli ultimi per argomento.

... perchè mo, direte, si prefigge per ... qualche titolo ... , o difetto umano? Il titolo settimo del debole di spirito, il nono dell'appassionato. Anche dunque le debolezze, le passioni entrano nel coro dei fioretti della buona Umanità? Si certamente, quando si correggano. Anzi vi avvertisco, che nel mezzo ... titoli ancora, i quali lor argomenti impegnano ... di ... gran ... e dignissima della ... rilevante ... al contrario, per quella notissima regola ... che due contrari si dichiarano l'un per l'altro ... Come nel ... v'insegnasi che convien sempre parlare con la verità, vi dirò non solamente, che diciate la verità, ma eziandio, che fuggiate ogni menoma bugia ... vitar la bugia è insegnare la verità. Così presso ... Titolo col primo esempio vi dipinge ... gravissimo ... d'un ..., che ha sortito un Padre ...

[illegible] e posti [illegible]
[illegible] della [illegible] esempio [illegible]
[illegible] esempi esatti [illegible]
[illegible] un altro esempio di piu [illegible]
sempre [illegible] de piu [illegible]
[illegible]
[illegible] parla [illegible]
[illegible]
[illegible] a vostri [illegible]
maggior pia[illegible] direte
similitudine, parabola, apologo, o favoletta: e que
sta per farvi piu dilettevole la dottrina, che andre
mo [illegible], scorgendovela pitturata con quelle
bagatelline, che piu ama la vostra età. Seguiran
per ultimo alcune ~~sentenze~~ autorità: parte che mostre[illegible]
no il fondamento, con che [illegible]
nato. parte, che suppliranno a qualche punto con
cernente al proposito, che per brevit[illegible]
intermesso. L'ultimo Titolo avrà un solo [illegible]
pendè prendendolo dal Signore e Salvator nostro
dopo a lui tace ogni virtù, per essere [illegible]
S. Giovanni (+) l'A e la Zeta del tutto, cioè il
principio, e il termine di tutte le perfezioni. Dal
[illegible] il librettino, perchè l'altr[illegible]
[illegible] alla sua gloria, con [illegible]
perdo[illegible] sovvenga di tutti
[illegible]
[illegible] puntto [illegible]
dedicato al Signore; adunque è del Signor[illegible]
[illegible] voi lo toccherete, lo studierete, e leg
gerete, prefiggetevi in mente sempre di dedicar
[illegible] lo studio vostro, e il vostro personal tutto al
[illegible], al Signor vostro: facendo [illegible]
vostro affetto ogni sforzo per [illegible]
e per [illegible] la sua santa benedizione

Ego sum [illegible] et [illegible] principium et finis dicit
[illegible] erat, et qui venturus est omnipotens [illegible] cap. 1. v. 8. Io sono
[illegible] e il fine dice il Signor
Iddio eterno onnipotente

De' Fioretti di buona Umanità

Titolo 1.

Il buon Padre.

Il diritto naturale non ha tra le persone verun nome nè più augusto, nè più venerabile di quello di Padre. Questa è la prima autorità che nel mondo ebbero gli uomini sopra degli altri uomini; perchè di essa ne andò tantosto investito Adamo, che vide nascere alla luce Caino suo primogenito. Posteriormente nacque il diritto de' principi, e la civiltà: cioè allor quando Caino [illegible] aver generato Enoch, edificò la prima città e da quello le diede il nome. Perciò il nome di Padre è il sommo genere di tutte le potestà: e contien sotto all'ampiezza del suo significato anche la potestà de' principi; e non pel contrario a dir Principe s'intende Padre. Quindi sovente i Principi trovansi detti Padri per tutte le buone istorie: e si [illegible] a gloria dell'essere così chiamati, e dell'essere per tali riconosciuti da' popoli lor devoti. Qualora Iddio diede agli Ebrei la legge, comandò loro di onorar il Padre, senza esprimere il principe: includendo però sotto al nome della padria potestà anche la potestà dei Principi: essendo per dottrina ~~di~~ infallibile di S. Paolo ogni legittimo Principe investito nel suo dominio da Dio medesimo. Iddio medesimo è nostro Padre, nè con altra nominanza [illegible] vuol esser da noi pregato. Adunque l'uomo fatto [illegible] somiglianza del suo creatore. mentre per mille altre guise rappresenta molti altri attributi del grande Iddio, col bel titolo di Padre rappresenta la divina maestà direttrice, e comandante del genere umano.

Due riflessioni. Una pel giovanetto lettore. Quanta riverenza v'incombe adunque di portare al vostro genitore! poichè presso di voi egli rappresenta il comando del vostro Dio, e tiene una viva immagine della sua sovrana ~~autorità~~. L'altra riflessione è a vantaggio a chi è Padre. Se la vostra autorità sopra de' figliuoli è un'immagine ~~del~~ quanto al suo genere della autorità divina sopra degli uomini, è manifesto che anche quanto all'esercizio di essa per esser un buon Padre voi dovete proporvi sempre le regole della ~~divina~~ bontà divina nel reggere, e nel governare i figliuoli. Vi spaventa la sublimità dell'esemplare? Vi scusate forse per non aver negli occhi vostri Iddio operante, perchè Iddio nessuno lo vide giammai?

5

Anzi datevene il coraggio, riflettete con generosi [illegible]
degna de' figliuoli di Dio, anzi guardate bene.
Paolo vera è questa ad entrambi questi dover
[illegible] Siate dice imitatori di [illegible]
figliuoli carissimi. Volete veder prestissimo l'ope
[illegible]
fuori di esso non possiamo nè vivere, nè muovere
nè tampoco essere. ~~[illegible]~~ Dove voi siete, colà egli
è con voi, ed in voi. L'opera vostra è opera di lui
se ben operate, e in quanto [illegible] La regola
la per far questo non è tanto lontana dal vostro
sentimento. [illegible] Iddio è buono: e
opere di lui son tutte perfette. Volete far voi presto
del vostro figliuolo [illegible] Padre [illegible]
due cose: procurate d'esser un buon Padre, e tutte
le vostre operazioni sopra dei figliuoli formatele con
la mira di poter p[illegible] e a Dio; e abbiate sempre
nella vostra considerazione Iddio.
Veniamo più al particolare. Un buon Padre ha primi
eramente da essere un buon uomo. Poi un buon
[illegible]tico. Per terzo un buon marito. Per ultimo
un buon Padre. La prima massima come la più
[illegible]le è il fondamento di tutte le altre. Come
s'abbia ad essere un buon uomo lo insegnano i
[illegible] del [illegible] secondo nella [illegible]
la s'è premessa nella [illegible]. Un buon
tico egli sia per secondo. Si perchè anche il princi
cipale della casa e della famiglia è uno della
casa, e [illegible] e gl'inferiori agevol
mente si riducono a praticare la bontà lor
[illegible] con l'esempio di [illegible]
perchè non ha da far l'insolente, nè l'altero so
di coloro, che per quanto [illegible] tengano in sua
casa [illegible] però ancor essi uomini [illegible]
hanno i medesimi diritti della natura con esso lui
comuni.
[illegible] abbia ad essere un buon marito, gliene prescrive
le maniere, e le regole S. Paolo [illegible] scrive a'
[illegible] Voi mariti, amate le vostre mogli, e
non le amareggiate. La regola di continen
[illegible]le ad un tale incombono, gliele prescrive
[illegible] al capo settimo [illegible]

quei di Efeso scrive [illegible] a[illegible] le vostre
mogli a [illegible] [illegible] [illegible]
ama la Chiesa, poichè offerse se stesso per lei,
[illegible] di santificarla purgandola nel lavacro dell'
acqua con la parola della vita: Ciò per [illegible]
di rappresentarsela a chiare prove qual [illegible]
te non avesse nè macchia, nè ruga, nè altro difetto
tale. Così debbono i mariti amare lor [illegible]
la persona lor propria. Chi ama la sua moglie, ama
se medesimo [illegible] [illegible] sua [illegible].
[illegible] la nodrisce, e la mantiene in fiore, come
fa Cristo [illegible] Chiesa. Stantechè siamo membra del
corpo di lui, [illegible] dalla sua carne e dalle sue
ossa. Un mistero grande si è codesto: ed io ve ne
figuro l'argomento di esso sul modello di Cristo,
e della sua Chiesa. E a coloro di Tessalonica: [illegible]
vegga ciascheduno di voi di possedere il suo vaso con
la santità, e con l'onoratezza: non secondo alla
passione della concupiscenza, del qual modo fanno
tutta volta le genti, per non portare la riflessione
a [illegible]

Ho detto per quanto, che un buon Padre dee essere
un buon Padre. Questo si vuol dire, ch'egli
abbia la debita attenzione sopra dei figliuoli
Forse per farli ricchi, e lasciarli facoltosi? Non
riprendo [illegible] e, quando lecito [illegible] l'ac
quisto, e l'impegno per esso non sia nè vizioso,
nè affettato, nè il primario del cuore. Perchè forse
apprendano le gentilezze, l'arti di nobiltà, la [illegible]
[illegible] in genere d'armi, d'agilità, di [illegible]
mento, di galanteria? Tutto ciò può esser anche
santamente fatto. Ma propriamente son tutte sollecitudini terrene. La primaria premura [illegible] l'Apostolo è di fare un uomo di Dio. [illegible]
[illegible] [illegible] totalmente l'affetto [illegible]
facile) in [illegible], che per ordine al lor genere nulla
fruttano per l'altra vita, con tutta quella sollecitudine, [illegible] nel distoglie dall'attenzione a' do
[illegible] più sodi, e più rilevanti [illegible] maggior parte
[illegible] occupazioni sono per l'ozio e [illegible]
[illegible], che l'uomo è nato pel travaglio.
La qual cosa il buon Padre sia sollecito, che [illegible]
figliuolo apprenda quegli studj, che lo [illegible] nella
[illegible] o far buono, s'è difettivo, o se [illegible] per
[illegible], rendelo [illegible] per arte. È incredibile quanto
possa [illegible] e prudente sopra l'animo de' figliuoli. Ma egli per solito non può eseguir tutto. La
educazione de' figliuoli degli ottimi padri si rimanda

Cap. 5. v. [illegible] 25 28 [illegible]

à [illegible]

Giobbe cap [illegible]

d'altri direttori, che fan professione di questo. Qual
[illegible] in questo punto il dover del Padre, ve:
drassi più sotto nel Titolo [illegible].
Immaginano due cose. Son queste due incontri di occhi.
[illegible] il figliuolo mirar il suo Padre, quale tro:
varselo egli dee? E il Padre con qual riguardo ha
da mirare il figliuolo? Il Padre, come s'è detto sop:
ra, è immagine ~~[illegible]~~ spezialissima di Dio. E quale il
discernere il gusto naturale della gioventù come di:
[illegible] delle immagini, e delle rappresentazioni es:
pressive. Tanto [illegible] che quantunque i figliuoli
non sanno, [illegible] da' pittor maestri [illegible]
[illegible] tanto e tanto da che [illegible]
di lettere prendono la penna in mano, ad onta de'
maestri, che di ciò sovente li castigano, e per libri
e per carte sciempie sempre ~~de~~ si fan gioco di
[illegible] scozzare qualche loro sciocca dipintura. Dico adun:
que. Il Padre ha tanta immagine presso i figliuoli
della divina autorità. Adunque le sue azioni
presso de' figliuoli sian tali, che questi in esse altro
[illegible] riconoscano, se non come ritrarre se medesimi
e conformare la lor vita secondo al genio di Dio
[illegible], e della del Padre.
[illegible] Padre con quali occhi ha da mirare il figliuolo?
Lo Spirito Santo ne [illegible]. Ora si è
[illegible] quella della severità [illegible] figliuoli [illegible].
[illegible] che frutto [illegible] tagliarle ogni anno.
[illegible] arlo, chi
[illegible] replica. Il figliuol prodigo [illegible] nel-
la celebre parabola presso di S. Luca era smarrito
di coraggio, e non ardiva di presentarsi al suo buon
Padre, ~~ricordandosi~~ rimembrando quanto l'avea
[illegible]. In questo caso l'ottimo Padre trovando
nel figliuolo buona disposizione di correggersi, non
lasciò per lui dimostrazione di tenerezza. Così fa
Iddio con noi. Sovente per misericordia ci castiga.
[illegible] ogni anno, corregge e castiga. Altre volte [illegible]
[illegible] ci figliuoli [illegible] ~~[illegible]~~
Conchiudo. Il buon Padre ha la sua ordinazione da Dio,
perchè altronde non si denomina paternità. Presso dei
figliuoli con la prudenza, con la premura, con l'esem-
pio, con la severità, con la dolcezza, imprima in lor
mente, [illegible] di [illegible] Dio d'a-
ver avuto [illegible] quel Padre

Esempio 1

Adamo

Adamo fu da Dio non solamente il primo uomo fatto, ma ordinato eziandio il primo Padre del nostro genere. Farebbesi torto alla divina disposizione, se nella sacra storia cercandosi l'esempio d'un buon Padre, si andasse fuori della regola di quella disposizione, che per esser divina fa tutte le cose perfette. Andiamo con l'esempio al filo delle massime.

Adamo fu primieramente un buon uomo. Fu da Dio creato nello stato della sua grazia, e col bel carattere d'innocente. Ma egli dappoi peccò. Se non avesse peccato, non sarebbe al proposito di quel buon Padre, che si vuol qui formare per noi. Sia pur egli questo un buon Padre, come lo fu Adamo, benchè Adamo ha peccato. L'esempio d'un uomo infallibile non si potrebbe ad un'altro uomo accomodare, che veramente non può riconoscersi per senza difetto. Quella virtù di penitenza, che Salomone chiama *sapienza che sana*, lui, *che il primo fu formato da Dio padre del mondo qua, e lo custodivalo; e ne lo trasse fuori del suo peccato.* È adunque di fede, che Adamo del [illegible] fece penitenza, e se ne tornò per questa vergine[illegible] santo. Sap. cap. 10. v. 1

Fu per secondo un buon domestico. Avvertite alla dura legge che gl'impose Iddio per compenso di suo fallo: *Nel sudore del tuo volto, tu toccherai di mangiar tuo pane.* Con l'impegno di travagliar nel lavoro per vivere gli sopravvenne il grave incarico d'investigar tutto il sistema della natura; non per oziosa contemplazione, come fanno i solitarj, ma per veder il primo per via delle arti come ridur ogni cosa agli usi della vita, e del culto umano. Noi contiamo per uomini grandi coloro, i quali in qualche arte particolare si rendono segnalati. Le arti servono o per la vita civile, o per la domestica. Chi le pratica, lavora pel commune; profitta pel suo domestico vantaggio. Adamo non aveva maestri, che 'l precedesse. Dovea investigar ogni sorta di regole per cavar [illegible] e frutto da tutte le cose. Lavorar dovea non per altro [illegible] che pe' suoi figliuoli, e [illegible] il primo, e 'l massimo artefice solamente per sua famiglia; e per una famiglia tale, che dovea crescere a popolar il mondo. La prima investigazione del [illegible], la mirabile costruzione del [illegible] ristretta alle analogie, che osservansi nell'Ebraico Gen. cap. 3. v. 19

Esempio

Idioma, e in conseguenza del parlare l'invenzione delle lettere, e della scrittura, che non si osservamente se si rappresenta per sorella nata ad un parto col parlare, sarà evidente, quando in questa parte ei fosse grand'uomo.

Ma quanto al carattere di buon marito[illegible] lì nel Paradiso [illegible]. Non mostrò di saper troppo bene quella regola importantissima, che bisogna rinunciar anche a tutto se stesso trattandosi d'ubbidir a Dio. Prevaricò per null'altro, che per secondare la moglie. Questo gran fatto dee nei maritati imprimere un primario sentimento. L'uomo e la donna son naturalmente d'indole, e di [illegible] diversissimo. Il genio virile è severo, il donnesco ~~molto~~ ~~[illegible] a mio credere quanto è~~ [illegible] piega altramente. Or a mio vedere questa è la gran tentazione dei maritati, che S. Paolo chiama tribolazione della carne, dover innestar come la vite all'olmo il debile, e il forte, e l'un l'altro [illegible] diversi sentimenti per modo, che l'uomo del suo austero non diventi con la moglie improprio, e dal suo condiscendere non indebolisca di spirito [illegible]

[illegible]

[illegible] la prima [illegible]. Dopo [illegible] si racconta in terzo luogo dell del resto [illegible]

[illegible]

[illegible] l'umanità [illegible]

[illegible] le quali [illegible] Abelo non potette essere [illegible]

[illegible] per Adamo [illegible] per Adamo [illegible] chiamollo [illegible] ~~Caino che ho acquistato~~ in suo linguaggio ~~acquistato un uomo di Dio~~ [illegible] in sua lingua [illegible] un verbo dal quale [illegible] il nome Caino che vuol dire ho acquistato [illegible] un uomo di Dio. [illegible] ma il più chiaro significato [illegible] dell'ebreo in quel passo è [illegible] Adamo [illegible] ho acquistato un figliuolo di Dio, fu ve un atto devoto del genitore, con cui Adamo solennemente davanti al Cielo alzando e gli occhi suoi, e il novello pargoletto, adorava [illegible] alto la divina Bontà, da cui ne aveva il dono [illegible] comparisca qual sorte di sacramentale [illegible] Ora introducasi per dar il nome a' figliuoli [illegible]

[illegible] perchè [illegible] se Adamo [illegible] che [illegible] sì lodevoli [illegible] Adamo non [illegible] alla colpa. Perchè non è cosa lontana pur anche [illegible] che tutto giorno corre, che un buon Padre sia [illegible] nel educar bene i figliuoli [illegible] l'infelicità d'averli cattivi; e un padre cattivo [illegible] abbia de' figli buoni senza suo merito. Ma quanto ad Adamo, e a Caino io dico, che se Caino visse cattivo Adamo non ebbe colpa. La prova ce la dà la Divina Scrittura. Leggesi nel libro della Sapienza, che a castigar [illegible] le pecca, contro quella stessa con per cui egli ha peccato. Caino dell'aver ucciso il fratello fu da Dio castigato con la morte andare fuggitivo per la terra. [illegible] il suo peccato [illegible] ~~per ottimo~~ la disciplina per [illegible]

[illegible] alle [illegible]

[illegible] cap. 11. v. 17.

[illegible]
turbato, e solo pieno di se stesso. Potè Caino riuscir malvagio anche per mille altre cause, che non si sanno. Chi vuol di Adamo cogliar l'esempio d'un buon Padre, stabilisca idea sopra di questo, che la sua penitenza dell'unico suo fallo, che sappiasi, la [illegible] sapienza ha tutto [illegible] [illegible] [illegible] ha male [illegible] di suo fallo [illegible] per [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] padre [illegible]

[illegible] Greg. [illegible]
[illegible]

[illegible] fratello [illegible] eletti regni. [illegible] questo regno [illegible] malamente allevati. Per che [illegible] qui di Roma già tre anni [illegible] per quanto io [illegible] amando, lo allevava senza [illegible] determinare la maestà [illegible] mortale [illegible] in questa ~~[illegible]~~ città già tre anni ~~già tre anni~~ tocco della mortalità venne a morte. E mentre suo padre nel tener[lo] al seno, come attestarono persone che furono presenti il fanciullo movendo con tremore gli occhi ~~cominciò~~ per vedere [illegible] mentre con [illegible] interrogò suo padre, cosa vedesse. Ed egli [illegible] Degli uomini neri son venuti, che mi vogliono por[ta]r via. E in così dire tantosto bestemmiò il nome della divina maestà, e rese l'anima. ~~Donde l'onnipotente Iddio a [illegible] per qual colpa~~ Così quel padre [illegible] a conoscere la sua gran colpa [illegible] diligenza per l'anima d'un figliolo [illegible] venne ad allevare uno, che non era già piccolo per li peccati ai fuochi dell'inferno."

Qui S. Gregorio. Io voglio qui esortarvi, o figliuoli, che nelle vostre orazioni ogni giorno vi raccomandiate con [illegible] al cuore sagratissimo di Gesù Cristo, [illegible] grazia [illegible] col suo santo Amore

[illegible]

Immagine

[illegible] Agosto

[illegible] rondinella [illegible] per [illegible] [illegible] le [illegible] [illegible] [illegible] Di ciò la quaglia, e soggiunse [illegible] prima cosa, che io ho imparato [illegible] il mio [illegible] volare, e non [illegible] per [illegible] [illegible] di [illegible] la gallina. Io svolazzo sull' alberello [illegible] : tanto e tanto [illegible] la preda trovò nel cortile, che mangiare [illegible] il pavone: Io ho disputato qualche tempo il [illegible] nostra nazione all' [illegible] al pubblico [illegible] [illegible] ammaestrare [illegible] di civiltà, il contegno, il bel [illegible] nessuna sa meglio di me: [illegible] sì belle [illegible] me davanti al sole.

Sorrise la saggia rondinella: [illegible] baldanza, disse: Mai sì, che [illegible] che siete. Tu quaglia [illegible] [illegible] sempre d'esser in cucina il piena delle [illegible] e tu, o pavone, hai la pretesa che la [illegible] sia il mostrare la bella coda. Andate [illegible] siete matti.

[illegible] ruscita de' figliuoli [illegible] [illegible] Perchè [illegible] compagno, o di un direttore [illegible] interessato pel suo guadagno può andar a mal fine, come i figliuoli della gallina: e uno affidato a persona [illegible] ~~e [illegible]~~ può imparar soli difetti, e non [illegible]

Autunno

[illegible] prima che si [illegible] delle [illegible] si rendesse [illegible]
[illegible]

[illegible] agosto [illegible]

[illegible] pro quel [illegible] del [illegible].
[illegible] 2 [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] alas suas.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] gnazione, magnifici signori, onde a me accordato d'aver luogo, ed ordine in questa vostra inclita Accademia da me si conserva mai sempre per un onore, che rappresenterà il vostro merito al mio grato animo quel oggetto dopo ad ogni tempo, e dopo a qualunque cangiamento e d'anni, e di fortuna indelebile. [illegible] poi che in esecuzione del saggio vostro comando, a me il dovere incombe di ragionare in filosofia, ho trascelto un argomento quanto unito a miei studj, ne' quali ho lo spirito impegnato, altrettanto come sempre utile al pubblico, così forse più che mai necessario a ben considerarsi in questa nostra età. O che io sogni, o [illegible] [illegible] mai mi dà gusto, che il pensare a qualche bel punto delle scritture divine. Vantino mille altri le prime lodi dell'eloquenza, delle scienze, delle arti: il mio filosofare stia tutto in questo solo punto, d'esser pur anche il minimo, che imparò la verità a quel fonte, dove insegna Iddio: chi s'interessa di bere a quest'onda, venga. et erunt docibiles Dei. L'amor adunque della verità mi fa filosofare. Che altro è filosofare, se non seguir il vero? Ma qual vero fuori del circolo, che dirò? Come filosofare con buon gusto fuori di questa massima? Uditela: Per filosofare con buon gusto è utilissimo il versare negli studj delle lettere divine: per filosofare con buon gusto è necessario il versare nelle lettere divine. Utile? necessario? a chi a tutti? come quando? in quanto? [illegible] [illegible] non parlando della intrinseca [illegible] [illegible] nostri particolar [illegible] [illegible] usano il versare nelle lettere divine [illegible] questo a [illegible] uno studio nobile [illegible] [illegible] gran parte. Molti [illegible] molti ci [illegible] Infelici! perchè [illegible] tintura di lettere sacre. Perdonate d'un mio libero trasporto una cosa peggiore d'ogni mostro, che attrovisi tal volta chi pretendersi addottrinato nelle scienze teologiche, chi in collegi di Roma avrà compiuti i corsi degli studj [illegible], senza mai leggere nel loro canone una delle carte [illegible] contro la giustissima protesta del [illegible] di quel prudente padre di famiglia, di cui parla

* [illegible] utilità delle divine lettere agli studj della filosofia vedi in epistolis clarorum virorum seculi, 16 quella di Reginaldo Polo a Jacopo Sadoleto pag. [illegible]

Joann. cap. [illegible]

[illegible] divinarum [illegible] humana [illegible] [illegible]

S. Matteo, ha posto a' libri divini il nome di oscuri
e di difficili. Parleremo di ciò più sotto. Questi libri
[illegible] qual util mira si prescriveano a' novelli Cristiani
[illegible] atto stesso che stavano per disporsi al sacramento
[illegible] ei dar l'ingresso alla Chiesa per li primi, e, eru-
[illegible] da quel gran Catechista di Gerusalemme San
[illegible], se a noi doveano sembrare con ragionevol motivo
[illegible] Perchè a' tempi degli Appostoli ~~gl'impar~~
~~[illegible]~~ ne s' imparavano i fanciulli sotto alla prima
[illegible] della madre, e dell' avola. Così di Timoteo ci attesta[a]
~~Santo Paolo~~. Vizio quello antico, ma vizio indegno degli uomini
~~quello~~ che dava a S. Girolamo argomento di lagnarsi
[illegible] Principia: Si viri de Scripturis quærerent, mulieribus
non loquerer. Vizio mentovatissimo d'essere qui tra
noi spezialmente detestato, dove questa vostra insigne
Accademia comincia a crescere con l'idea di eccitare
il buon gusto delle scienze in tanti altri, che poi se
[illegible] il diritto luminoso del vostro esempio a tutto
[illegible] non solo di questa città metropoli, ma di tutta la chia-
rissima vostra provincia; per sè che avvertito [illegible]
[illegible]
[illegible] quanta difficoltà poi costa [illegible]
[illegible] necessarissimo. Null'altro, che prendere
[illegible] libro sacro alla mano, e cominciare a leggerlo per
essere questa ò la prima regola, che dava S. Agos-
tino, per le soglia dell'intelligenza propiziare de'
libri santi: Erit igitur Divinarum Scripturarum solertissi-
mus indagator, qui primo totas legerit, notasque habu-
erit, etsi nondum intellectu, iam tamen lectione, dun-
taxat eas, quæ appellantur canonicæ. Gli studj della
divina Scrittura si cominciano dal leggere semplicemente
[illegible] i libri tutti, per averli noti etsi [illegible]
intellectu, jam tamen lectione. Questa [illegible]
tabella generale. Chi pretende di poterla superar della
altre possa contarsi come d'ingegno che ne basti, a
reggere. Ora vengo alla mia [illegible]
Le sacre lettere sono agli studj tutti della filosofia
generalmente utilissime. Quest'asserzione trattasi e
[illegible] da Clemente [illegible]
[illegible] mio assunto esser qui potrebbe più che bastevole,
se sol tanto ve ne trascrivessi le sue copiose e dottis-
sime argomentazioni. Vegga a suo agio chi vorrà
questo diletto prendersi, il libro settimo. Ma piacemi
[illegible] di trascegliere una sua riflessione dalla Stro-
mate [illegible] del libro [illegible] Questa è di tutte [illegible]
necessarissima: Græcorum cogitationem (Greci ch-

[a] 2. Tim. cap. 1. v. 5. cap. 3. v. 15.
S. Paolo. Per ciò qual regola [illegible] il santo Pontefice S. Gregorio [illegible] sacras scripturas [illegible] Expos. in lib. Reg. cap. 1.

Ep. 140

L. 2. de Doctr. christ. cap. 8.

Strom. l. 7. p. 155.

p. 126 [illegible]

i filosofi altresì, come i più nobili Poeti di [illegible] nazione, filosofi ancor essi del loro modo Graecorum cogitatorum eum qui apparet sensum, ex veritate, quae nobis facit tradita per Scripturas fuisse illustratum: e vuol dire, che tutte le più nobili riflessioni, che nei Greci attrovansi secondo alla verità, sonosi illustrate con la verità a noi rivelata per le nostre Scritture. Direte, cosa ha da far questo col mio assunto? Andiamo un'altro passo: Qui (parla dei medesimi dotti della Grecia) vel inviti ostenduntur a nobis accepta[illegible] veritatem; et eis quae erant sui generis clanculum tradidisse. La somma si è che quanto di buono secondo al vero trovasi nei Greci, è tutto o furto o derivazione e avuta dalla divine Scritture. [illegible] un Cristiano Filosofia per qualunque modo senza far uso dei libri sacri; quando i Gentili tra quelle cieche nazioni, delle quali il Profeta scrisse, che Dio judicia sua non manifestavit eis, per attingere qualche stilla alla fonte del vero davansi a sommo vanto di mostrarsi delle nostre sacre lettere imbevuti. Tanto conto fecero i Gentili delle Scritture divine, tanto ci trovarono il lor conto per penetrarne il secreto, e noi saremo se a Dio piaccia buoni Filosofi noi, e forse anche buoni Teologi, pellegrinando affatto fuori ma[illegible] sempre della terra santa di [illegible]

[illegible] suggerimento di Tertulliano Apolog. cap. [illegible] [illegible] [illegible] litterarum, quas putatis [illegible] [illegible] fuisse cuique sapientiae [illegible] [illegible] [illegible] Prophetarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

4 Restringiamo questa [illegible] all'esempio [illegible] [illegible] [illegible] Platone quel divin filosofo, come lo chiamarono [illegible] [illegible] profani, alla cui memoria si son dedicati altari [illegible] [illegible] scritto, che nulla ferret talem secla futura virum. Plato a detta del lodato Clemente Alessandrino, est ex Hebraeis Philosophus: ~~e più sotto nel medesimo libro Plato [illegible] e altrove~~ più sotto nel medesimo libro [illegible] Philosophus Pythagoreus aperte scribit: Quid enim est Plato, nisi Moses, qui [illegible] [illegible] Atticè? — l. 1. Strom. p. 57. e. ibid. pag. [illegible] — l. [illegible] p. [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]

Di Platone S. Agostino nel libro secondo de Doctrina Christiana, dice dopo a S. Ambrogio, che memoratus Episcopus considerata historia gentium, cum Platonem reperisset Jeremiae temporibus profectum fuisse in Egyptum, ubi tunc ille propheta erat, [illegible] [illegible] [illegible] Plato nostris litteris per Jeremiam fuerit [illegible], ut illa posset docere vel scribere, quae [illegible] [illegible]. Si ritratta egli è vero di questa opinione S. Agostino nella Città di Dio, ma così: Mirantur quidam nobis in Christi gratia sociati, cum audiunt, vel legunt Platonem de Deo ista sensisse, quae multum congruere veritati nostrae religionis [illegible] [illegible] [illegible] ille ista didicerit, sive praecedentium eum veterum libris, o per altro modo, il santo dottore non nega che Platone — l. 2. de Doct. Christ. cap. [illegible] — De Civit. Dei cap. 11

[illegible] le scritture divine, ma certo agli anzi [illegible] come le potesse studiare pria che i Settanta le volgessero in Greca favella. A me pare che non sia difficile il conghietturarlo. Platone studiò nell'Egitto. L'Egitto tenne sempre commerzio cogli Ebrei: e nell'Egitto molti se ne trasmigrarono dopo la morte del Re Giosia cattivato dal Faraone Necaone col Re Gioachaz, de' 4 Reg. cap. 23.
quali [illegible] i successori doveano in gran tempo esservi trovati nel secolo di Platone, i quali anzi che ripatriare in quanto numero colà sian cresciuti anche dopo alla tornata di quegli altri Ebrei dalla schiavitù di Assiria lo [illegible] imparare chi legger voglia i libri dell'Ebreo Filone. [illegible] sia, Platone odora molto di Scritturale, S. Ag. de Civit. Dei cap. [illegible]
nè altramente sarebbe il filosofo, che come parla S. [illegible] [illegible] inventa excellentissima gloria [illegible] quo omnino cæteros obscuraret, se in Platone non si trovasse tanta [illegible] di dottrina alla dottrina dei libri di noi fedeli.

4 Venga qui [illegible] uno di que' miscredenti, che volendo [illegible] all'Epicureo, se odasi l'opposizione di un testo [illegible], la declina subito, per non voler, come dice, entrare filosofando in sacrestia. Ma, rispondo, quando la divina Scrittura parla, convien entrare voglia, o non voglia, nella sua sacrestia. Parliamo pure tra fedeli. [illegible] degli filosofanti [illegible] servirsi alla giornata ben tali, e tanti che ritornarsi presto al suo [illegible] [illegible] [illegible] la filosofica verità. Vedine nelle [illegible] [illegible] tom. [illegible]
Scripturarum sanctarum auctoritate una omnes cervices superbæ dunque frangantur, dice con la ragione, che ciascheduna vede S. Agostino [illegible]. S. Ag. l. de sancta Virginitate contra Iovinianum cap. 17.
Quandoquidem Scripturæ divinæ, Spiritum Dei sanctum habent auctorem, quid contra eos opponam, qui earum fidem [illegible] philosophia [illegible] [illegible]? Confutans Faustum confes. l. [illegible] cap. [illegible]
A tali io oppongo null'altro più che il silenzio di quel Quintilio, che Si defendere delictum, quam vertere mallet, Nullum ultra verbum, aut operam sumebat inanem, Quin sine rivali teque et tua solus amares. [illegible] ad Horatium l. de arte Poetica.
Sarebbe qui da prendere la filosofia parte per parte, per intendere quanto giovamento trar ella possa in tutte le sue parti, qualora [illegible] nelle Scritture divine. [illegible] [illegible] parti: Philosophia in tres partes est distributa, De orat. l. 1. cap. 15.
in naturæ obscuritatem, in disserendi subtilitatem, in vitam atque mores. Ma avvertasi, a quel membro della detta divisione: in naturæ obscuritatem: il [illegible] egli sotto a se [illegible] la considerazione di ogni [illegible] esistente, onde segua come [illegible] il medesimo [illegible] filosofo Romano, che omnis rerum optimarum [illegible] in iis exercitatio Philosophia nominabatur [illegible] Nè qui egli è, che per fare un filosofo [illegible] troppo. Restringasi questo circolo già troppo universale con l'ammaestramento di Platone: Neque philosophari artes studiose versari est, nec multis negotiis in [illegible] Plato in [illegible] Amatoribus.
[illegible], aut multa parva [illegible]

existimo et absurdum hoc esse, et mechanicos rectius appellari qui artibus incumbunt. [illegible] che [illegible]

le parti della contemplazione, riteniamo in questo soggetto le tre celebri parti: la maniera della ragione, la cognizione dell'esistente, e le regole della vita. Accorciamo questa tela [illegible] escludiamo delle dette quattro parti [illegible] che [illegible] pratiche [illegible] razionale e la morale, e ristringiamoci alla pura speculativa. Questa da Aristotele dividesi in tre parti [illegible] Philosophie, Mathematica, naturalis, Theologia. Il nome di Teologia dato ad una delle parti della Filosofia forse non così aggrada a chi non [illegible] fra Teologia naturale, e soprannaturale. A cagione di distinguere, chiamo Teologia soprannaturale per ora quella che mette il suo fondamento [illegible] i principj rivelati. Tacciamo affatto d'amendue queste Teologie. Le altre due parti della speculazione sono puramente naturali: nè credo io gran fallo il chiamar in genere Fisica anche la matematica, da che i moderni tempi tanto hanno dedicato [illegible] di dar qualità di [illegible] anche alla pura Fisica. Secondo a me nella contemplazione naturale si desidero tre cose: istoria delle origini, cognizione delle forme essenziali, e certezza di conoscer vero. Come però conseguir questo tanto senza penetrare nell' interno delle divine Scritture?

5 Ritorno un' altra volta da Clemente l'Alessandrino: Qui in Strom. l. 7. p. 755. C. [illegible] rebus pulcherrimis laborem impendere [illegible] non potius desistent quaerere veritatem, quam ex ipsis scripturis accipiant demonstrationem. Notate gentilissima espressione: sono madri vergini della verità: Sunt nobis Scripturae Domini veritatem parientes, et manentes virgines cum occultatione mysteriorum. Notate bellissima definizione della stessa divina scritture presso del medesimo [illegible] la veritas [illegible] ipsa veritate accepta. Però che fuori di esse fonda gli studi suoi, in qualunque parte egli si applichi, è necessario [illegible] sempre tema d'ingannarsi: Qui nam qui [illegible] a recta veritate exciderint, merito etiam falluntur [illegible] plurimis singularibus. [illegible] non habeant verorum ac [illegible] falsa: propter [illegible] et falsorum judicium plane exercitatum in iis quae oportet eligere: si enim haberent, parerent [illegible] Di più [illegible] il Dottor Alessandrino [illegible] cose di [illegible] lasciare toccar [illegible] senza particolarizzare più che non mi permette il tempo [illegible] Ed Origene di lui discepolo [illegible]

7 Ma di me si offende chi forse tra di se pensa, e prepara per opporsi: Anche adunque alle matematiche può tanto contribuire di vantaggio [illegible] Avvertite [illegible] che [illegible]

[illegible] quanto giovamento prendano di [illegible] della morale nessuno dubita. Della razionale chi ne veder voglia in fonte, consideri come e quanto ne parla Salomone nel libro detto [illegible] con attenzione e [illegible]

[illegible] da Geremia [illegible], [illegible] Scripturis per tal ragion divina [illegible] Scriptur [illegible] soggiunse [illegible] [illegible] verità [illegible] oportet, verorum [illegible]

si ontaltema, le divine lettere possono essere in
[illegible] tal modo necessarie: intendete perchè fuggir voglio
la [illegible] di pretendere ritrovamenti, l'asserzione
de' quali [illegible] sottoposta alla tradizione divina. Ma
di più avvertiamo. Le matematiche sono antichissime,
e chi modernamente scrive di esse [illegible] a Giuseffo — Jacquet in historica narratione de ortu et progressu matheseos. citat Jos. l. 1. cap. 3.
Ebreo, con accordare, che prima hominum scientia mathe:
[illegible] Adunque negli scrittori delle divine carte
sì d'istoria sacra, come di Filosofia, quante osser:
vazioni, e quante espressioni accommodabili a fondare
anche di questa scienza i principj! Che se quantunque
Aristotele scritto non abbia a parte di matematica, però
da che la seppe, tanto qua e là ne trattò spasamente — ib.
[illegible] altre sue opere, che per relazione di Andrea
Jacquet, onde libri illius omnes locis mathematicis
sunt referti, ex illis in unum collectis librum confecit
Blancanus: quanti lumi dalle sacre lettere anche
delle scienze superficiarie, come Seneca chiama le — Ep. 88.
9 Matematiche, [illegible] considerino
le storie della prima disseminazione degli uomini
su della terra. Come poteo questa diffusione mirabile
del genere umano seguire, senza chi previamente
sapesse gettar linee sperimentative per misurare e
le terre, e i mari? Quante osservazioni Astronomiche
pur anche a confusione de' più moderni non s'hanno
nella sacra [illegible] Il sistema
del mondo si forma certo molto meglio con la Scrittura
alla mano, che non ammirando Ticone. La numera:
zione delle stelle [illegible] al capo
15. v. 5. in faccia di chi la presume. So. del qual
luogo scrisse [illegible] S. Agostino. Quamquam ex: — [illegible]
versum stellarum numerum comprehendere, et con:
[illegible] posse jactantur, sicut Aratus, vel Eudoxus, vel
si qui alii sunt, eos libri hujus contemnit auctoritas.
[illegible] Chi
mai si [illegible] di saper nulla in questa
facoltà senza aver letto qualche interpretazione
almeno delle prime carte di Mosè? Son elleno a:
dunque utili sì, o no le sacre lettere agli studj
della Filosofia tutta?
8 Utili per modo, che anzi necessarie. Perchè a detta di
quel Retore: Quod permagni interest, pro necessario ipse
habetur. Necessarie le lettere sacre a ben filosofare
[illegible] sono per liberare la Filosofia di tanti — listi, e gli atomisti
[illegible] e moderni errori. Dimando. Nei principj loro i ma
[illegible] quanti sono di [illegible]
rei. Abbracciando tutti e questi e quelli in un fascio [illegible] — Lact. l. 3. Div. inst. cap. 17
[illegible] di tutti ciò che Lattanzio disse [illegible] Epicuro:
[illegible] i due di costui predecessori Democrito, e Leu
[illegible] Non, poi costui disse una di vero, perchè aveva

a modo di delirante premesso un principio generale falso:
sic enim, quia in principio falsum susceperat, consequenti-
rerum necessitas ad deliramenta perduxit. A riprendere
il sistema di chi pretende, che i principj delle cose siano gl'
atomi dal lor capriccio vagamente figurati, forse basta il Prov. cap. 9. v. 13.
dire con Salomone, che la costoro moda di filosofare è
una meretrice, che non ha fondamento di ragione; mulier
stulta: che non sa se non se cicalare, et clamosa: che
da per tutto intromette il ludibrio, plena illecebris: e che
nulla sa di vero, e nulla di sodo, ne di fondato insegna:
et nihil sciens. Riprovino la materia prima Aristotelica
perchè detta inesistente, e circostritta con quelle altre no-
zioni necessarie a dimostrarla puro sussistente delle forme
naturali, però non perfetto senza delle forme. Noi di una
dottrina tale di Aristotele faremo un punto di fede, se spie-
gheremo due Scritture. Mosè dice nel Genesi descrivendo Gen. cap. 1. v. 2.
tal cosa: Terra autem erat inanis et vacua: et tenebrae erant
super faciem abyssi: Salomone dice nella Sapienza: omni- Sap. cap. 11. v. 18.
potens manus creavit orbem ex materia invisa. Dicano
che gli animali sono puri organi materiali: nieghino una
volta sì, e l'altra no, conforme la strette delle dispute
li fa voltare, l'anima, il senso, la cognizione di essi.
Noi li condanneremo, se non ci accorderanno, che in
tal carne ~~est~~ spiritus vitae est subter caelum dicano Gen. cap. [illegible]
che della esistenza dell'anima nulla intendono, e impaz-
zando cantino con Lucrezio: Ignoratur enim, quae sit na- Lucr. lib. [illegible]
tura animai: che noi dagli effetti ghene prenderemo le
definizioni chiamando anima quella sostanza che tutta
fuori del suo principio efficiente vive, vola, ha moto suo
spaziale, cresce moltiplica, fa spezie, lavora all'uomo
in mentum, si move a luogo repitile, intende l'univer-
sale, e il divino, se è anima umana ad imaginem et
similitudinem Dei. Per imparare tante belle cose non si
vuol più che una carta sola della Scrittura divina: dico
della scrittura divina tanto necessaria per liberare tanti
antichi, e tanti moderni da stolidissimi pregiudizj, che li
tengono in errore, ^(sendo) Remoto Deo, caelestique doctrina omnia erroribus plena sunt [illegible]
9. Ma chi lo crederebbe? Con tutto che qua e là gli Epicurei
vanno pur confessando: ignoratur, risposta la necessaria
qual volta chi li confuta, usa tema del suo discorso, tra
loro poi sono coloro che soli sanno, e sanno tutto. Con queste
frivole esaggerazioni Lucrezio carica, per che lodare Lucr. [illegible]
il suo Epicuro

E tenebris tantis tam clarum extollere lumen
(Tu) primus potuisti, illustrans commoda vitae
Tu pater, et rerum inventor.
Omnia suppeditat porro natura:
Nec tellus obstat, quia omnia dispiciantur,
Sub pedibus quaecumque infra per inane geruntur
His tibi me rebus quaedam divina voluptas
Percipit, atque horror, quod sic natura tua vi
Tam manifesta patens ex omni parte retecta

~~ma chi ... crederebbe~~
Poi che costoro tutto sanno, io loro dimando una sola
[illegible] cosa in materia di sostanza corporale, se nel
corpo siavi qualità oltre alla composizione, ed alla
configurazione delle parti, e cosa questa ~~qual~~ sia sia
da loro libri protesto di tanto non averlo imparato mai,
quanto nè pure di saperselo trovare. Perchè al certo
tal cosa in quella celebre categoria dei generi da loro — Vide Burchotum in [illegible] part. 1. cap. 3.
posta non cade

Mens, mensura, quies, motus, positura, figura,
Sunt cum materia cunctarum exordia rerum.

[illegible] egli ben intendere un mistero filosofico di tanta
importanza, se si legga la Scrittura divina. In Aristo:
[illegible] ha così due nomi, forma, e qualità; in Mosè si ha
[illegible] luce, e bontà ed è così descritto nel sacro
[illegible] leggiamo: _Dixitque Deus: Fiat lux, et facta_ — [illegible] cap. 1. vers. [illegible]
est lux. Et vidit Deus lucem quod esset bona: et divisit
[illegible] Che cosa è questa luce, che insieme
è bontà? la prima perfezione di tutte le cose corpo:
rali, onde ottengono [illegible] essenziale di loro
[illegible], per cui si rendono [illegible] sotto allo stru
mento de' sensi umani, per cui servire [illegible]
[illegible]. Ma su d'ogni cosa non conviensi fermarsi, il tem:
po vola [illegible] passiamo avanti. Concludendo questi ragio. — [illegible] Prima cap. [illegible]
[illegible] con Tertulliano il quale ammirando, _ut prope_
sit exclusa veritas [illegible] philosophia per veneficia [illegible]
illum sua, conosceva la necessità, che da me si esagge:
ra: _et ideo urgemur et communes sententias ab_
argumentationibus philosophorum liberare, et commu:
nes argumentationes a sententiis eorum separare re:
vocando questiones ad Dei litteras: exceptis plane quæ
sine laqueo alicujus præjudicii ad simplex testimoni:
um licebit assumere: quia et ex æmulis nonnunquam
testimonium necessarium, si non utile pro [illegible]

10\. Così la mente per mezzo della divina Scrittura viene
a conseguire tre bellissimi vantaggi: si trae fuori
della strada degli errori, impara anche in Fisica, e in
[illegible] naturale più che non le promettono le sette
[illegible], e si contiene modestamente dentro di quel
tanto che è permesso d'intendere distinguendo tra
ciò che si può, e ciò che non si può dall'intelletto
umano arrivare. Perchè [illegible] — [illegible] 6.
Vada pur ricalando Lucrezio del suo Epicuro, che
[illegible] _[illegible] divinitus ~~[illegible]~~ dare dicta ~~[illegible]~~_
atque [illegible] rerum naturam pandere dictis. Io men:
tovo Salomone, dove protesta, che _cunctæ res difficiles,_ — [illegible] cap. [illegible]
non potest eas homo explicare sermone. Quindi non satura:
[illegible] oculus visu nec auris auditu impletur Sopra di ogni

cosa ~~che fisicamente~~ di fisica tre osservazioni cader
possono: una per la descrizione della cosa, difficile;
una per rilevarne di essa la prima causa, che si è Dio,
facilissima. Perchè questi ancora presso di Cicerone par- Cicero l. 2. de nat. deor. cap. 2.
lò del medesimo sentimento dell'Appostolo: Quid enim, dice, Ad Roman. cap. 1. v. 20.
potest esse tam apertum, tamque perspicuum, cum cælum
suspicimus, cælestiaque contemplati sumus, quam esse aliquod
numen præstantissimæ mentis, quo hæc regantur? La terza
osservazione cade sopra il modo del divin operare. Qui
occhio mortale non penetra: investigabiles viæ ejus. Roman. cap. 11. v. 33.
Il presumere in questa parte, come in tutte le impenetrabili
per mente finita si taccia non da Cristiani solo, ma dè
Gentili ancora pur che abbian qualche senno per temerità Cic. de natura deor. l. 1. c. 8
degna di soli Epicurei. Così Cicerone biasimava Velleio,
che fidenter sane, ut solent isti, nihil tam verens, quam
ne dubitare aliqua de re videretur: tamquam modo ex
deorum concilio, et ex Epicuri intermundiis descendisset.
Qualunque più siasi temerario ingegno, che di se presuma,
noi lo manderemo a leggere due righe in S. Paolo, tanto che Rom. cap. 12. v. 3.
gli dica: Dico enim per gratiam, quæ data est mihi omni-
bus, qui sunt inter vos: Non plus sapere, quam oportet
sapere, sed sapere ad sobrietatem. Non s'affretti di correr
via, chi si scotta, se tocca di fuga questa Scrittura di-
vina: guardi il resto per regola universale chi vuol
filosofare di buon gusto: sapere ad sobrietatem; ~~et quod~~
unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei.
11. L'ultimo argomento per rappresentare la necessità della
divina Scrittura agli studj di Filosofia sia una breve
osservazione sopra il preciso fine della Filosofia medesima:
perchè fine studiare Filosofia? Non è da supporre altramente,
che per quel fine, che più degno sia d'un uomo, applicatosi
a trovare la perfezione con la quiete della mente, e di
[illegible]
rono cinque bei libri; ma non toccarono il segno. Quanto
disputare! quanto perditempo! De quæstione quam
finibus bonorum et malorum philosophica disputatio
ventilavit, ducentas, octoginta, et octo sectas esse posse
Varro perspexit, dice S. Agostino nella sua città di Dio. De civ. Dei l. 19. cap. 1
Pare incredibile, che una opinione potesse mai lacerarsi
in dugento ottanta otto parti. Che di tanti nessuna però
abbia colpito il vero. Ne dice Tertulliano apud philosophos Tertull. l. 2. ad Nation. cap.
incerta, quia varia. La diversità, e la [illegible]
delle opinioni prova la loro [illegible]. A trovarlo conviene
dimandarne S. Paolo. Dica il grande Appostolo: L'uomo
che studia, animal aliquius sapientiæ, per parlare Tertull. l. de patientia cap. 1
con la frase, con che Tertulliano chiama i Filosofi, come
e dove potrà trovare quel fine, che perfetto in se lo renda,
e ben fornito di capacità per operare ogni cosa ret-
tamente, e come Cicerone qua e là va dicendo: deorum

Alla definizione che su di questo punto ce ne dà l'Appostolo io nulla vi aggiungo, e non ci levo nulla. Egli risponde che a questo fine serve la divina Scrittura. Altro? La divina Scrittura. Nient'altro? La divina Scrittura. Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Poche parole, ma risposta piena sopra il valore dell'interrogazione. Perchè si dimanda, come la filosofia ottenga il fine dell'uomo, e l'Appostolo risponde, l'uomo di Dio, ut perfectus sit homo Dei. Vuol insegnare, che quantunque le altre cose possano fisicamente trovarsi perfette, dove nulla ad esse manca, che la condizione di loro spezie ricerca: tali le trovò Dio nel dì sesto della creazione: onde è scritto: vidit Deus cuncta quae fecerat, et erant valde bona. (Gen. cap. 1. v. 31.) L'uomo non è mai perfetto, se non è unito a Dio, onde il salmista: Mihi autem adhaerere Deo bonum est. (ps. 72. v. 28.) [illegible] al [illegible] dell'uomo con Dio in questa patria non ha miglior stromento della Scrittura divina: Scriptura divinitus inspirata utilis ut perfectus sit homo Dei.

12\. Adunque la Scrittura sacra è utilissima agli studj della filosofia, ed è necessaria per ben fare gli studj di filosofia. Utile perchè tale l'han conosciuta per sino gli uomini [illegible] anche delle genti da Dio non graziate del lume di nostra fede. Utile, perchè comoda alla capacità di tutti anche de' neofiti, anche delle femmine anche de' fanciulli. Siano quanto sannosi essere profonde le divine Scritture, ne' finiscano d'intendersi mai, hanno anche a studiarle superficialmente tanto che basta per appagar ogni picciolo. S. Agostino: Mira profunditas eloquiorum tuorum, Domine, quorum ecce ante nos superficies blandiens parvulis. ([illegible] Confess. cap. 14) Perciò io son solito [illegible] nare, e ne ho vinta l'opinione con molti con loro proprio, e contento, che a saper ogni poco sul fondamento delle divine Scritture si sa o qualche cosa, e [illegible] a saper anche molto fuor delle [illegible] o sempre o poco, e male. Utile per terzo [illegible] Scritture [illegible] perchè mezzo singolare pel rinvenimento [illegible] Adunque ascoltiamo S. Ambrogio. [illegible] possis. (S. Ambr. in Lucam [illegible]) Ascoltiamo Lattanzio: Hac [illegible] ergo nos omnes quibus est cura sapientiae informant [illegible] Ecce vox de caelo veritatem docens, et nobis sole ipso clarius lumen ostendens. (Lactant. Div. Inst. l. 3. cap. 30.) [illegible] sono necessarie per liberarsi e allontanar [illegible] degli errori, però Salviano: Si [illegible] quid tenendum sit, habes sacras litteras: perfecta [illegible] scire [illegible] hoc tenere, quod legeris. (Salvian. l. 3. de gub. Dei [illegible]) Necessarie per [illegible] in tutte le possibili ricerche [illegible] perchè quel che insegnano è la regola di quanto saper [illegible] conviene: nihil in divinis scripturis [illegible] disse il Grisostomo. (Chrysost. in Joann. hom. [illegible]) Necessarie per conseguire il fine degli umani studj perfettamente. Lattanzio un'altra volta: [illegible] qui vult sapiens ac beatus esse, audiat Dei vocem, divina [illegible] incipiat, ut summum illud bonum, ad quod natus est, possit adipisci. (Lact. Div. Inst. l. 3. cap. [illegible]) Deliberiamo adunque con S. Girolamo: Nec ante (Hieron. ep. 10. ad Furiam)

[illegible] qui presso tra poco un'altra più chiara espressione del [illegible]

[illegible] è egli di S. Girolamo (ad Fabiolam ep. [illegible]) [illegible] omnium rerum [illegible] coronamur

quieti membra concede quam calathum pectoris tui hoc sub. tegmine impleveris: non mai finir la giornata, andare a letto senza aver qualche pagina letta della [illegible] Chi vuole in poco tutta la sostanza del mio discorso vederabbrac-ciata, attenda ad un solo periodo del gran Pontefice S. Gregorio:
„Quamvis omnem scientiam atque doctrinam Scriptura sacra sine aliqua
„comparatione transcendat, ut taceam quod vera prædicat, quod ad cœ-
„lestem patriam vocat, quod a terrenis desideriis ad superna amplecten-
„da [illegible] immutat, quod dictis obscurioribus exercet fortes,
„[illegible] humili sermone blanditur; quod nec sic clausa est, ut pavesc-
„[illegible], nec sic patet, ut vilescat: quod usu fastidium tollit, et tanto
„amplius diligitur, quanto amplius meditatur: quod legentis animum
„[illegible] verbis adjuvat, sublimioribus [illegible] levat: quod aliquo
„modo cum legentibus crescit: quod a rudibus lectoribus quasi re-
„cognoscitur, et tamen doctis semper nova reperitur: ut ergo de
„rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atque doctrinas
„ipso etiam loquutionis suæ more transcendit. Rimane dun-
que che di studio sì divino, sì utile, sì necessario a tutte le buone parti del [illegible] io ver [illegible] raccomandi tutto l'amore di chi desidera di [illegible] filosofare, e per essere perfetto o per essere perfectus homo Dei. Gli Ecclesiastici, che [illegible] di conoscersi obbligati a praticarlo per precetto divino in quella generale espressione a Ti: che l'Apposto[lo] sotto[...] Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, ... moteo: Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, ut milites in illis militiam bonam, niente altro più inculca in tutta quella lettera, e nella seguente, e non pare che [illegible] colliniti col discorso, che ad obbligarlo: attendo lectioni, exhor. [illegible] doctrinæ. Leggano per grazia gli Ecclesiastici quelle due lettere con [illegible] presso il comento del grande [illegible] gli altri tutti amanti del vero, e del bello imparino mettano in bocca quelle melliche parole di S. Agostino con dire sovente a Dio: Sint castæ deliciæ meæ Scripturæ tuæ: nec fallar in eis, vel fallam ex eis. ~~[illegible]~~

[illegible]

Sul [illegible] [illegible] Scripturæ sanctæ intelligentia. Ad Vallam ep. [illegible] Vi aveva volta S. Girolamo (ad Paulinum ep. [illegible]) Semper in [illegible] [illegible] sit sacra lectio.
S. Greg. l. [illegible] in Job. [illegible]

[illegible] in philosophiæ nomine continetur. Est enim [illegible] ut [illegible] quodammodo philosophiæ, et [illegible] [illegible] nomine [illegible] epistola [illegible]

[illegible] l'esortazione così nel libro [illegible]

1. Tim. cap. 1. v. 18. [illegible]

considerationem, et [illegible]

[illegible]

[illegible]

S. Agost. conf. l. [illegible] cap. [illegible]

[illegible] l. 3. cap. [illegible]

[illegible]

ore con [illegible]

Sacra [illegible]

[illegible]

[illegible] Giorn[illegible]

[illegible]

Al Lettore.

Datosi di proposito S. Agostino a voler servir[illegible]
già disponendosi a ricevere fra breve il santo Bat
tesimo, già certo essendo della necessità [illegible]
re per chi filosofar voglia a fine di [illegible]
[illegible] lute eterna, di praticare la lezione delle
sacre carte, ricercò a S. Ambrosio, come punto di
primaria considerazione, di dove principiar [illegible]
questa sua importante applicazione: insinuavit per
litteras sancto Ambrosio [illegible] [illegible] [illegible]ssimum [illegible]
mi [illegible] (divinis) legendum esset. Ecco vi, o
Lettore, un esempio d'uno de' più gran lumi della
Chiesa, e del più del talento, che ammirare tra [illegible] Dottori, e
Padri, il quale dandosi agli studj divini, ~~[illegible]~~ in
prima di altro domanda del metodo, col qual dee ~~[illegible]~~ essi
entrare, s'egli è vero, che ~~[illegible]~~ il metodo di ogni buono studio
~~[illegible]~~ consiste a divisare in esso studio com si
[illegible] a prendere per mano prima, e cose poi
Io so che piango ogni giorno per questo mod
[illegible] [illegible] tempi [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] anche [illegible]
o di loro attaccamento,
precisa di vita dovrebbero [illegible] di esse consum[illegible]
~~[illegible]~~ mi tanto meno [illegible]
[illegible] di scusa questa [illegible]
[illegible] mancano libri anche di poca spesa, e di faci[le]
e breve stile, che possono appianare la intel[li]
genza delle sacre carte, almeno per una mediocre
a chi pur voglia ogni poco profittarne, se anche non si tenga dispos[to]
~~[illegible]~~ a volerci molto in esse profondare, ne' a darvi tutto [illegible]
Ad effetto di [illegible] [illegible] anch'io con le mie debo[li]
[illegible] alcuna simbola a questo si vantaggioso ca-
pitale, vi presento il seguente metodo e vi
prego ad osservare con cortesia [illegible]
[illegible] [illegible]. Però dirvi che se'l trovi utile [illegible]
[illegible] [illegible] se'l veggano assolutamente necessario [illegible]
Intendo [illegible] una tessitura dei libri divini in un
corpo ordinato a maniera, che se ne veda la
corrispondenza di tutti, e di tutte le lor parti

I.

Intendo di ordinare i libri divini tutti, e tutte le lor parti a maniera, che

II.

[illegible] di proporre un metodo chiaro per [illegible] e una tal disposizione [illegible] osservandosi queste mie regole [illegible]
[illegible] trovar [illegible]
parte [illegible] le certe ragioni, che disegnerò le [illegible]
[illegible] la medesima [illegible] disposizione [illegible] della B. [illegible]
[illegible] in quale [illegible]
[illegible] che [illegible] con piede
[illegible] di lei [illegible]
[illegible] di sufficiente [illegible]

III.

[illegible] sa di quanti capitali convieni, che
[illegible] fornito chi desidera [illegible] qualche [illegible]
[illegible] genza delle sacre lettere. [illegible]
[illegible] in tutta [illegible]
[illegible] originalmente.
[illegible] veramente [illegible]
[illegible] convengono [illegible]
[illegible]
[illegible] passegiare le [illegible] queste [illegible]
[illegible]
le parti [illegible]
[illegible]
[illegible] de' profani scrittori, e dica
[illegible]
[illegible] raccomandano qui anche gli studi
[illegible] e nelle lettere di [illegible]
[illegible] vi si veggono all'uso portate tutte
[illegible] più figurate del bel dire, che de'
[illegible] e degli oratori più rinomati veggiamo costumarsi
[illegible] allo studio
[illegible] la mente e volendo giungere alla germana intelligenza d'un
[illegible] della sacra [illegible] quivi [illegible]
[illegible] più che mediocre di qualunque scienza,
arte gentile; perchè potrà benissimo il caso a leggere
[illegible] che se non si [illegible] di qualunque genere,
[illegible] avanti [illegible] età [illegible]
[illegible] il [illegible], che i moderni fisici
[illegible] che [illegible]
[illegible] il suo talento, che volendo a [illegible]
[illegible] una enciclopedia universale, me
[illegible] la data Scrittura santa, [illegible] con la [illegible] si mostrare

scienza od arte liberale [illegible]
[illegible] imparare da' libri [illegible] a [illegible]
Teologia sola, l'istoria, la politica, l'economica,
e tutta [illegible] trovere [illegible] universale
ma [illegible] e la [illegible]
[illegible] la [illegible] [illegible] sicurezze
[illegible] altri [illegible]
[illegible] accertamento di ben molti de' lor proverrà.
Tutti questi [illegible] si desiderano in chi fondar
voglia nelle [illegible] della divina letteratura, e
quand'anche per alcuno forse posseggansi tutta
volta [illegible] ancora insieme [illegible] stano,
se altronde non vien soccorso. Ricercasi oltre a ciò
[illegible] in [illegible] particolare della
divina grazia [illegible] perchè [illegible]
quis erit consummatus inter filios hominum, si ab
illo abfuerit [illegible], in nihilum computabitur.
[illegible] cap. 9. v. [illegible]

Quando [illegible] LV.
Ciò tutto può contribuire per apportarci avanti
i grandi progressi nell'intelligenza [illegible]
degli antichi [illegible] se l'ultima sola delle condizioni che si abb[illegible]
si son dette, [illegible], non vi [illegible]
divenir di esse interprete [illegible] per
Spiritum datur interpretatio sermonum [illegible]
[illegible] questa di conservare [illegible]
[illegible] appongo tutte le [illegible] le altre già dette
di un [illegible] distinzione non le troviamo [illegible]
[illegible] l'intiero il lor numero, se ad esse [illegible]
non [illegible] ha [illegible]
mente di chi [illegible] con [illegible]
[illegible] per modo, che vedendone il loro rapporto,
e la loro relativa corrispondenza, venga con ciò
a formar giusta regola del sentimento, che que' essi il sacro testo e [illegible]
[illegible] fanno [illegible] le dizioni [illegible]
[illegible] una forma e [illegible] fanno cadauna altro senso, se
stanno da per loro soli, altro se insieme con
[illegible]. Verde a cagion d'esempio è un colore
del campo, o di altro corpo; ma si unisce [illegible]
gentilezza alle voci speranza, età, anni e con
queste riceve una nuova idea, e un'altra [illegible]
[illegible] sua connaturale di [illegible]. Non avvenisse
[illegible] fatto, che anche un articolo [illegible]

[illegible] e nella [illegible]
[illegible] anni [illegible]
[illegible] di [illegible]
e scienza [illegible] avvo[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] gl esempi [illegible]
della [illegible] conservando [illegible]
quanto [illegible] egli meriterebbe [illegible]
[illegible] di [illegible]
[illegible]
[illegible] dove si fissi [illegible]
[illegible] produrre [illegible] dove si
gran numero [illegible] lettera[illegible]
primi a saper e [illegible]
[illegible] pretesa
[illegible]
intanto riproduca [illegible]
[illegible] volte, per cui furono di errore, e di
[illegible] più antiche [illegible]
trovarsi [illegible] conto per [illegible]

[illegible] voi [illegible]
[illegible]
che si son son [illegible]

Scrittura facia differente senso, o forse detta per [illegible]
entrare in differente disposizione da quella, che tiene [illegible] ogni saggio, e intendente [illegible]
[illegible] ma bentosto [illegible] e vera [illegible]
buon metodo [illegible]
[illegible] ad [illegible] Scrittura [illegible]
[illegible] e farà [illegible] intelligenza di se, ed [illegible]
accertarsi qual [illegible]

V.

Perchè nota è la cosa a quanti versano le sacre lettere, che in questo studio s'incontrano assaissime difficoltà. Questa è la ragione, [illegible] persi negligenti di questo studio, [illegible] confessano [illegible] di [illegible], [illegible] incontrano, per non meglio coltivarlo. Dicono, difficoltà [illegible] per tutto, nulla s'intende. Falso. Chi anche senza qualunque interprete legga da per se con umiltà [illegible], e fede le Scritture Sante (siccome io ho consigliato a buon numero di persone entrate da principio nella vita Ecclesiastica, e [illegible] con molta loro consolazione, e frutto) sempre ne impara tanto, che gli serve a molto per voi infiniti. Vero si è, che da per tutto fondar volendo si trovano [illegible]. Questa è una miniera, che darà sempre nuovo oro a trovare a buoni ingegni, che applicheranno a scavarla, finchè mondo sarà mondo. Ora tornando a noi, io dico, che ad appianare una gran parte della difficoltà, che s'incontrano studiando la Scrittura divina, dee servire il buon ordine di leggerla. Quante cose non si rilevavano nella storia degli Evangelisti nel loro chiaro lume, e saltano negli occhi da loro posto dopo che io la ho ordinata nella Concordia [illegible] sacra. Onde un mio anzi emolo che no si espresse con [illegible] contento, esser quello un libro, che gli apriva gli occhi verso mille oggetti nuovi, ch'egli [illegible] ideati mai [illegible] (come si espresse) il mondo degli Evangelisti.
Lo stesso effetto farà anche quest'opera, [illegible] tempo di spese [illegible] misure e regole [illegible]

VI.

Ordinando il testo divino con la disposizione che gli si vuol dare, non s'intende di far una mostra di parallele sentenze, rapportando certi capitoli o i dogmi, o i precetti, [illegible] storici, che tra loro hanno somiglianza, [illegible] figura rappresentare ad un luogo tutte le sentenze, che definiscono Dio creatore del mondo [illegible] altro tutte quelle che [illegible] di [illegible] [illegible] dovendo [illegible] un'altro tutti i passi che fanno menzione della circoncisione data ad Abramo, e va discorrendo. Ma si vuol affilare tutta la Sacra Bibbia ponendo ciascheduno libro, e [illegible] lettura [illegible] di ogni libro dove si mostrerà che la voglia il suo tempo o di cui parlerà; o in occasion [illegible] sarà [illegible] [illegible] mettere sotto al riflesso del lettor mio cortese, mal composta! il più [illegible] esempio [illegible] si hanno [illegible] mano [illegible] salmo [illegible] alla rinfusa tutti [illegible] libro [illegible] quanto uno. Ognuno sa quanta difficoltà costi l'intenderli. Appartengono a diversissimi tempi, essendo altri scritti dal santo Re Davide per le occorrenze di sua vita, altri da altri personaggi di altre età, e secondo avanti a lui, [illegible] dopo. Nel tempo che rappresenterai la storia sacra nel suo filo, toccandola e citandoli di punto in punto, soggiungi: questo salmo fu fatto per quella circostanza, quest'altro per quell'altra; ne vien di fatto, che quasi senz'altro più e si conseguisce l'intelligenza letterale del salmo, e si mette mirabilmente in tutto il suo maggior lume [illegible] che il punto della storia con il salmo si rapporta. Lo stesso dicasi dei libri [illegible] dei Profeti. Nel tanto [illegible] si andrà proseguendo il filo della storia sacra di punto in punto andranno con essa accompagnando le [illegible] de' profeti [illegible] [illegible] combinazione [illegible] sione; chi legge [illegible] e della storia, e delle profezie [illegible] vedrà e di quella [illegible] tutto il frutto, che se ne può [illegible]

[illegible] una specie di [illegible] [illegible] adornale [illegible] quelle [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] ~~la pura esatta disposizione~~ ~~che commettere~~ si trovano e quel filo che vogliam dare alla [illegible]

VII

... que in tutta questa opera fosse il fondamento primario il filo continuato della sacra storia; e nel tempo che questo solo si andrà sceglendo, qua e là se gli apparteranno tutti questi accompagnamenti, che da detta la sacra Bibbia gli verranno ad appartenere, onde la storia venga ad impinguarsi con ~~questa~~ la riflessione a queste Scritture di quelle altre ... quelle vengano ad illustrarsi con la preven... della storia per cui son date; cose cose spieghe a occasione agevolmente ~~mettere~~ in ... ~~...~~ ~~mandar~~ nel fondo di ogni di ...

VIII

S' ... procura eziandio un altro vantaggio ... il far vedere ... olim ... ad una ... assima ... difficoltà più stravaganti, dico alla sacra Cronologia. Io non ho diffidenza a dire, che se illustrerò della cronologia sacra ogni punto per modo che non ci resterà cosa non provata, o non di ... ~~...~~ altra più nitida evidenza.

IX

Due sorte di ... oltre rimarranno ... che non voglio, che di esse se ne aspetti la soluzione da me ... Avvien pur troppo ... le ... giudica di un ... ne forma ... alle sue prevenzioni particolari, e vuol trovarci dentro anco ciò che vuole, che ciò che si prescrive per soggetto ... ~~...~~ Uno, si pose a leggere ... Catena sacra ... Evangelisti. Cominciò per tuo ... di ... dove ... il segnare paziente. Trova che nel tempo, che Pietro lo negava cantò il gallo. Osserva, che io non raffiguro il gallo ... ne ad una inspirazione divina, né ad Angiolo, né ad ... Evangelico ad ... è un gallo ... per un gallo ... qual ogni ... opere ... mi riprende di ... che in quel punto sostanzialmente ... la volete dico: Voleva, che di un gallo ... avessi tutta un'idea dello Spirito ... predicatore, ... custode. Ma, soggiungo, questo ... assunto, non è il mio fine. Spiego il solo senso letterale, e n'ho quanto basta per la parte mia.

... Ma da quando in qua ... un libro si ... solo ... ogni ... da bastare ... ... lare di ... che ...

codeste interpretazioni [illegible] io le lascio tutte [illegible]
[illegible] ne non ce ne aspetta [illegible]
[illegible] come altro. Così potrebbe qui
avvenire che prendendo uno alla mano il [illegible]
[illegible] trovar una spiega sufficiente, e con giusto comentario
[illegible] A questo, che così pensasse
io dimando [illegible], e lo rimando agli Spositori de' libri divini, i quali appunto hanno per capo
d'opera di far cosa, che lo possa appagare. Io però
[illegible] che di dare un semplice
metodo per leggere la Scrittura divina, e di mostrare
[illegible]
intenderla nel suo [illegible]
buon ordine giusto, e ben concertato disposto.

X.

[illegible] difficoltà che da me per ora non si vuol discioglere, ed è molto vicina all' [illegible]
[illegible], o sia definizione delle cose oscure sì ne' vocaboli appellativi, come negli [illegible]
[illegible] cose, le quali si veggono di persone, di luoghi, di vasi, di misure, e
[illegible] sotto allusioni un testo oscuro, e diffi-
cile. Questa difficoltà è vicina alla precedente,
[illegible]
Perchè il mio libro servir dee di sola
ordinazione al testo per intender come susseguono
[illegible] le cose nella Scrittura divina scritte,
[illegible] vocaboli [illegible]
[illegible]
altre [illegible], di dove se ne dee informare, perchè in quei si veggono [illegible]
[illegible] che
lo appagherà con opera degna di [illegible].

XI

Avverta [illegible] volta che di passaggio
[illegible] difficoltà, che [illegible]
[illegible]
[illegible] quest'ordine [illegible]
poter [illegible] indifferente ma-
niera [illegible]
gandolo. Forse anche perchè lo spiegarle [illegible]
necessarie all'intelligenza di altro punto, che
[illegible] mio, e più unito al
mio assunto. Qui però [illegible]
[illegible] del mio [illegible]
[illegible]
non [illegible]
si promise [illegible] e spero [illegible]
[illegible] per è poeta
[illegible]
[illegible]
[illegible] che [illegible]
[illegible] mi pare di presentare.

L'opera si distinguerà tutta in più libretti secondo
alle differenti epoche ...
si stabiliranno.
Il primo libro parlerà la storia che leggesi scritta nel sacro Genesi
Il secondo libro proseguirà il rimanente de' cinque libri di Mosè.
Il quinto fino alla cattività babilonica.
Il sesto fino al principiare delle settimane di Daniele
Il settimo fino alla età tutta descritta ne' due libri detti Esdra.
L'Ottavo delinea la storia de' Maccabei.
... ne' tre seguenti rappresenta la storia degli Evangelisti.
... Apostolici.
Il ... osservazioni pel buon uso di tutta l'opera.
E perchè le Epoche della sacra storia, che ...
e lì si stabiliranno saranno per avventura ...
... dalle seguite dagli altri ...
... il bisogno, ...
ciascheduna la conveniente ragione. Chiunque ...
vederle voglia, può dalla stessa partizione ...
vare ...

... rimane ...
... opera ...
... frutto ... perchè ...
... l'aver compreso ...
... entrare ad esaminar ogni parte
...
...
...
...
... mandando a Dio, la sua grazia
... e per ... insieme

... seguente ...
Si esporrà ... nell'ingr...
dell'argomento ... che si presen...
terà in esso da trattarsi. Si ...
i testi della Scrittura divina, che per ...
... dover ... Si ...
ragione ...
va con brevità l'argomenti delle ...
che ... si saranno chiamate. Così
si spianerà il modo di poterne consegui...
la loro intelligenza. E ... alcuna
volta ci fermeremo a dilucidar qualche pa...
che più potrà muovere la erudita curiosità
del cortese nostro lettore. Chi però in quan...
to alla spiegazione precisa del sacro testo
nè bramerà di più, avrà d'onde sapere
con qual interprete più positivo ...

[illegible] le Scritture [illegible].

1.

[illegible] della [illegible]

[illegible] anni

[illegible] gli anni [illegible]

Genesi.

[illegible]

e sei giornate della creazione.

Leggi del sacro Genesi il co[illegible]

Il sacro testo quivi si presenta il [illegible] altissimo principio delle create cose. Quivi [illegible] grande o lo vuoi considerare per entro alle co[se] medesime create, o nella loro cagione. [illegible] nell'entro alle cose, ei si è il tempo: perchè dal[illegible] cominciò ad essere la creatura, che incominciò [illegible] anche il tempo, e per appunto il [illegible] che il principiare ad essere della crea[tura] [illegible] [illegible]

[illegible] intendere per principio primo delle cose la cag[ione] [illegible] di loro efficiente, [illegible] di bel posto, [illegible] bella ~~[illegible]~~ il vantaggiosissimo nostro [illegible] [illegible] divina essenza [illegible] accennare [illegible] [illegible] stesso punto del primo principio [illegible] profeta Mosè nel cominciamento di questo suo libro [illegible] cominciamento. Perchè ~~[illegible]~~ siccome [illegible] della natural ragione, che nessuna [illegible] di quelle cose, che ci si parano [illegible] essere [illegible] qualche esterna cagione ch'è fuor di loro, così vedendosi [illegible] che ogni poco [illegible] vero [illegible] che queste cause naturali che successivamente producono effetti sempre od a se stesse, od ad esso loro consimili non possono [illegible] eternalmente aver nel lor corso, senza prendere il lor primo movimento da una causa [illegible], e di diverso ordine per sua essenza eterna; eccoti [illegible] dal portar ogni poco l'occhio ragionevole nella faccia del mondo, subito intendiamo, che fu il mondo fatto da principio, e che questo suo principio efficiente è Dio.

[illegible] anno cominciamento del tempo [illegible] prima epoca delle [illegible]; e per dar principio da questo anche [illegible], definiamo in margine [illegible] anno del mondo, ovvi: [illegible] del mondo, giorno [illegible]

Principio del mondo, reg. delle cose, Anno del mondo 1. giorno primo.

[illegible] del mondo non [illegible] era osser[illegible] notabile di [illegible] che i [illegible] mattino. [illegible] esser mane. Questo [illegible] sacro uscito, senza ch'ei molto considera[illegible] testo di Mose, che ci asserisce tutto l'opposto, stante chè il fervore della disputa che teneva contro manichei l'obbligava a pensar tutto [illegible] [illegible] dei lor pregiudizj. Costoro pretendevano che le cose [illegible] sortite da due principj: uno [illegible] le tenebre, l'altro la luce, [illegible] questa il bene, e il male primo [illegible] di mandare che non il bene, o [illegible] sempre fa guerra al bene, e da circoscriverla [illegible] e limitati confini, onde non dominasse [illegible] Per tor giù dunque [illegible]

[illegible] almen per gran parte, da cominciò il conseguire al farsi della luce [illegible] ma perfezione, che noi leggiamo [illegible] alla sua creatura. La perfezione [illegible] alla cosa, che tende a farsi perfetta. Dunque fur prima le tenebre, e poi la luce.

Così parla ei medesimo S. Agostino nel suo libro contra l'avversario della Legge e de' Profeti al capo ottavo: *Et illas tenebras esse opponunt, ex quo confusionales celi esse cepit et terre, antequam facta esset lux, qua illuminaretur, quod sine [illegible] fuerant tenebrosum.*

Non vuole il mio instituto che rapporto [a] [i] cinque primi giorni della creazione io qui mi dilunghi spiegando molto altro. ~~Quanto al giorno sesto è da~~ [illegible] creazione dell'uomo. [illegible] [illegible] ricerca [illegible]

Sembrami però convenire, che siccome ogni [illegible] concepisse, che il principio de' tempi [illegible] [illegible] giorno, così egualmente diciamo stato un primo mese, e così anzi il primo mese della prima stagione. Anzi, dico vero, fo propriamente maraviglia, qualora mi viene a leggere in accreditati scrittori (basti qui il nominar il Petavio [Rationarium] [temporum] [...] cap. 1) [illegible] [illegible] preteso di persuadere, che il mondo fosse anzi nell'autunno, e [illegible] [illegible] [illegible] nelle [illegible] giorni. ~~[illegible]~~ Io seguo qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] o forse non è [illegible] [illegible] giudicare egregiamente Virgilio [illegible] nel [illegible] [illegible]

Non alios prima crescentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem
Crediderim, ver illud erat [...] agebat.

In hoc principio [...] caelum et terram fecit (Deus) [illegible] [illegible] capi [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] temporis. [...] formam [illegible] [illegible] curriculis mundi primus exortus, ut ea [illegible] [illegible] surgeret, atque initio cujusque anni [pro]duceret terra nova seminum germina, quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] colentur terrae germinantis ad [illegible] [illegible] verno suffragatur [illegible]

[illegible]

Nel sesto giorno della creazione il sacro testo [illegible] [illegible] dell'uomo [illegible] [illegible] capitolo da sua posta

Cap. II.

Creazione dell' uomo

Della creazione dell'uomo si parla nel sacro in due luoghi (ciò è cosa molto notabile [illegible] nel cap. 1. principiando dal v. 26. e indi il capo 2. [illegible] te, o buon lettore, leggi. Nel capo [illegible] vien tal fatto segnato alla sesta giornata della creazione, e per ciò appunto si conchiude quel capo al v. 31. dopo terminato il racconto della creazione dell'uomo e di altre [illegible] olarità seguite a quella: et factum est vespere et mane dies [illegible]. Viengue da osservare, se vogliam credere, che ciò [illegible] precede a questo testo in questo capo primo, e tutto [illegible] altro, che leggiamo nel capo secondo sia di fatto operato di Dio della sesta giornata, ovvero di più altro lungo, e posterior [illegible] tempo. Fu fatto il primo uomo nella sesta giornata [illegible] giornata anche la donna [illegible] che furono entrambi fatti da Dio, anche dunque lo stesso giorno comandò Iddio loro di non mangiar del pomo: lo stesso giorno Adamo ha posto il nome agli animali: lo stesso dal serpente fu Eva tentata: Ella peccò, ed anche Adamo: furono dal Paradiso cacciati. Gran giorno lungo!

Anno 1. del mondo

Giornata [illegible]

Usserio negli annali suoi è di parere, che Adamo ed Eva [illegible] essendo già stati creati il sesto giorno, sian poi stati introdotti nel terrestre Paradiso tosto dopo alla prima settimana del mondo, e nel giorno stesso di là discacciati. Convien udirlo con le sue parole: Post primam mundi septimanam videtur Deus conjuges in hortum Edenis introduxisse: atque esus arbores scientiae boni ac mali eis interdixisse. Unde plus quam verisimile fit, eodem ejectum Adamum fuisse die quo inductus in Paradisum fuerat. Stando a questo autore tutta la storia fra la creazion dell'uomo [illegible] e il [illegible] il [illegible] [illegible] tre giornate in una fu creato Adamo e [illegible] terra formato e [illegible] la donna, nella seconda fu sabato, e Dio riposò dall'operare, e si ter[illegible] minò la prima settimana; il primo giorno della settimana seconda, che ora diciam domenica, Iddio [illegible] Adamo nel [illegible] so, dice Usserio, Adamo esso giorno peccò, e Dio lo cacciò fuori del

bel luogo. *Videtur*, dice, *plus quam verisimile fit*; giro
a me non pare per niente affatto
però senza qui far menzione nè di lui più, nè d'altri
cui ora non mi piace seguire, mi prenderò l'attenz
zione di fare sul testo, che ho prescritto nel prin-
cipio a leggersi le mie osservazioni; la quale così
la ragiono:
del Capo primo del Genesi s'appartiene all[illegible] del
ses[illegible] giorno quanto alla storia dell'uomo il solo
verso 26. e parte del seguente. Nulla più cioè
delle seguenti parole: *Et ait (Deus): faciamus*
homine[illegible] ad imaginem, et similitudinem nostram:
et præsit piscibus maris, et volatilibus cœli, et bestiis
universæque terræ, omnique reptili[illegible] quod movetur
in terra. Et creavit [illegible] hominem ad imaginem suam
ad imaginem Dei creavit illum.
Quel che segue nel capo primo, non si è ivi posto, per-
chè intendasi seguito in quel giorno stesso, il
quale al verso ultimo si determina così: *et factum*
est vespere et mane dies sextus. Ma è soggiunto
ivi soltanto, per fine che se ne vegga la spie-
gazione di quel detto ammirabile, che precede
repp[illegible]camente cioè che l'uomo fu da Dio fatto
a sua immagine e similitudine. Il detto oscuro
forte; e Mosè poteva aspettarsi, ch'ogni buon
filosofo glie ne domandasse conto: e come l'uomo
ad immagine, e a somiglianza di Dio? Mosè
si spiega. Quest'uomo fu da prima creato solo
è singolare. Anche Dio è uno per sua essenza.
Ma volendo Iddio, che l'uomo anche lo somi-
gliasse nella società personale, nel dominio
sopra il mondo, nella virtù di operare, nella
fecondità sua ingenita, onde produce Iddio il
figliuolo eternalmente simile di sua sostanza,
gli accompagnò poscia la femmina per consorte
e lo dotò di quelle altre prerogative, che
in esso primo capo sono espresse sino all'ultimo
versetto. Leggetevele frattanto, o buon lettore,
da per voi, ch'io mi preparo nel seguente
discorso a mettervi in piano tutto il tempo
di questa istoria, [illegible] mi accerto di po-
tervel fare con probabilissimi fondamenti.

Libro 1.

Cap. III.

Primo tempo de' primi uomini

Non ti attediare, o buon lettore, per tornar a leg-
gere il medesimo sacro testo, che ti ho proposto
nel discorso precedente un altra volta. Col presente discorso
altro non farò, se non se partirti ne' suoi giusti
periodi con precisione quel tempo, che sento do-
versi dare alla storia, che abbiam riletta.
le prove di quanto in ora ti asserirò, per-
mettimi di riservarle al capitolo seguente.

Dico adunque per primo, l'uomo primo cioè
Adamo fu da Dio creato il sesto giorno. Inten-
desi dal cap. 1. del Genesi, e da quanto si è detto
nel discorso precedente.

Anno 1. del mondo
Giornata sesta.

Ponesi in questione da alcuni, dove, e in qual
luogo il primo uomo siasi da Dio creato, e dove
così di lui tratta la prima donna. Ne dubitano,
perchè nel capo secondo al v. 8. leggiamo dove
parlasi del paradiso, ch'egli è il luogo in quo
posuit Deus hominem, quem formaverat. Ini-
feriscono: adunque Iddio lo ha l'uomo creato
in un [illegible] luogo, e poscia come in altro luogo
posto nel paradiso. Alle corte con queste
questioni, che non son le precise del mio
soggetto; ma se non dico due parole sopra
queste, può fra poco nascer difficoltà [illegible]
Dio sulle cose mie, da non potersi discioglie,
senza l'essersi premessa questa [illegible]. Spie-
ghiamo la Scrittura con la Scrittura. Del modo
stesso qui dicesi: Dio pose l'uomo nel para-
diso, come nel cap. 1. v. 17. dopo dettosi da
Iddio avea fatte le stelle, soggiungesi, che
le pose [illegible] firmamento del cielo. Le stelle
[illegible] non furono fatte altrove, che nel
[illegible] del cielo. Adunque neppure l'uomo
fu altrove fatto, che nel paradiso terrestre. Quel
pone significa lo stesso [illegible]
ivi, dove si dice alla cosa che vi si dica posta.
Per intendere sì questa come altre tali difficoltà,
bisogna osservare con attenzione la frase, e il
dialetto con cui parla il divino Scrittore

Dovendo por[illegible] piedi più oltre far necessariamente menzione non solo, ma eziandio computo di anni, perchè da certuni vien dubitato della lunghezza, e del periodo degli anni della prima età del mondo, se [illegible] consimili, se corrispondenti à nostri, qui bisogna fermare alquanto le parole, per fine, che [illegible] ando il discorso andiam d'accordo coi termini, e non abbagliamo. ~~[illegible]~~ Gli anni di allora avean dunque giorni, settimane, e mesi, come hanno i nostri, e se occorrevan [illegible] presso lor compiti alcun divario avean le loro regole di tanto in tanto per ridurceli a giusto computo. Veggasene il Petavio nel suo razionario de' tempi [illegible] capitolo [illegible]. Quì soggiungiamo ciò ~~che ne dice~~ l'Userio nella prefazione de' suoi annali: *Dubitatio oriri posset de accurata summa, quæ ex hujusmodi annis inter se additis elicitur.* Ciò [illegible] il rimanente di questo autore in nostro volgare. „ Concediamo „ ciò che più consente con la ragione, che gli „ Scrittori sacri segnando i numeri degli anni à „ loro [illegible] con tanta diligenza [illegible] „ di volerci far nota la serie degli anni del mondo, „ che d'altronde noi non potevamo imparare: „ concedendo questo, dico jo, diciamo ancora, che „ al proposto dubbio lo Spirito Santo ha provveduto „ quanto fu necessario, allorchè pose la sua „ definizione di giorno, e di mese a ciascun termine „ e termine di ciascheduno periodo, dal quale dipende la serie degli anni di un secolo. Fin qui l'autore lodato. Adunque qualunque volta nella Bibbia sacra troviam menzione di anni ne [illegible] differenza veruna nè qua nè là dell'usarsi esso vocabolo, dobbiamo sempre intendere la cosa stessa, [illegible]

~~[illegible]~~

Veniamo a stabilire le altre nostre asserzioni. Adamo non parlò subito al primo giorno da che fu nato, ma quell' *appellavit Adam nominibus suis cuncta* del cap. 2 v. 20, è un punto di tempo [illegible] gato, che jo suppongo non principiar prima dell' [illegible] anno [illegible] e prosseguendo

veggasene il Salmeron [illegible] della sua storia [illegible]. [illegible] ragione si è perchè altramente tutta la [illegible] che fondasi sulle lettere divine della cronologia della sacra storia, sarebbe mal fondata, e incerta, [illegible] stendosi con accertata sicurezza stabilire, dove [illegible] della Scrittura numerati fosser di una [illegible] e [illegible] e durazione [illegible] vedere una precisa descrizione dell' anno con tutte notate minutamente le sue parti, leggi più sotto la storia del gran diluvio.

Se non vi è luogo a pensare di poter errare [illegible] do la Scrittura per computare anche i mesi, e giorni delle età decorse, molto meno si dee temer di errare quanto al solido degli anni e alla specifica loro lunghezza

Anni del mondo [illegible]

[illegible] , dopo dettosi che Adamo fece il nome agli animali, segue a dirsi, ch'egli non avea adjutorem similem ejus, non avea com-pagnia di sua spezie, e per ciò si passa a descri-vere la formazion della donna. Due difficoltà qui nascono. L'una del quando precisso fu creata la donna. L'altra se siasi ella creata dopo a tutto quel tempo, che andò Adamo facendo il nome alle cose. A questa seconda difficoltà io rispondo, che non è necessario il supporre, che la donna [illegible] da Dio fabbricata dopo [illegible] tutto quel tempo, in cui Adamo compose quel suo universale vocabolario, in virtù del quale rimase nella [illegible] primiera per tutto quanto omne quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus. cap. [illegible] Ma il denominare le spezie degli animali, ed anzi che no le altre forme naturali, che si esibivano ad Adamo per con-templarsi (cosa che fece Adamo), e il formarsi della donna (cosa che fece Dio) sono due cose dette nel sacro testo insieme, e ad un tratto perche in qualche modo ebbero lor tempo insieme, [illegible] non terminarono ad un punto me-[illegible] Adamo [illegible] all'età di poter par-[illegible] lare, come cominciano anche ad oggi [illegible] prevenuto egli da Dio con l'attività [illegible] a sciogliere in distinti arti-[illegible] la lingua; e potè ciò essere circa [illegible] del suo secondo anno, come si è detto; [illegible] questo suo secondo anno, come si [illegible] nel discorso seguente, [illegible] in Adam, in forza del quale fu [illegible] Adamo la donna, cioè al principiarsi [illegible] l'anno terzo. Anno del mondo 3.

Conversazione [illegible] nel Paradiso [illegible] gli anni della puerizia [illegible] elle anche per l'età [illegible] fu già grandicelle [illegible] avvanzi [illegible] dell'albero della scienza. Si può cre-[illegible] Adamo per altro principiasse [illegible] anni di sua età dieci, ovver [illegible] l'ottavo, ovver anche il nono. Erano agli anni, quando i ragazzi principiano a [illegible]

mente trastullarsi, e fanno tra loro i lascivetti
con risentire le prime forze de' naturali affetti,
e svagando alla campagna la danno a rami
degli alberi, li montano, li depredano. Io qui
segnarò questo fatto all'anno di Adamo, e del Anni del mondo 11.
mondo undecimo, perche mi sovviene, che que'
costumi, che dobbiamo supporre in Adamo in questo
articolo della sacra storia, il miglior poeta
del mondo Virgilio, seguendo il verisimile, che è
il fondamento anche qui per noi del ben pensare,
gli ha segnati all'età per l'uomo degli anni
undici, così all'egloga ottava . . . v. 36. facendo
dire a quel suo pastore:

Sepibus in nostris parvam te roscida mala
(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem.
Alter ab undecimo tum me jam ceperat annus;
Jam fragiles poteram a terra contingere ramos.

Dopo a ciò passò . . . anno, finchè
Eva ne veniva ad aver compiuti dodici, e Adamo Anni del mondo 14.
quattordici allorchè commisero il gran peccato.
Io veggo che il mio lettore ammira la novità di
queste asserzioni; ed è fatto curioso di vederle
dimostrate. Lo attendo . . .
. . .

Libro I

Cap. ~~III~~ I

~~I Peccati~~ primi.

Convien qui leggere del sacro Genesi i capi terzo, quarto, e quinto.

Narrasi nel terzo il primo peccato di' primi progenitori; nel quarto il primo peccato del primo figliuolo
Ho detto sopra, che in questo discorso rappresenterò [illegible] ragioni delle asserzioni proposte nel precedente. [illegible] queste tutte io le fondo sul verso terzo del capo quinto [illegible] e: Vixit Adam centum triginta annis et genuit [illegible]. Adamo ebbe Setto suo terzo figliuolo, compiuti avendo di sua età anni cento, e trenta.
(Conviene a questo testo mettere di presso il versetto venticinque quinto del capo precedente quarto, il qual [illegible], che Setto nacque a' suoi genitori per un dono, e una consolazione che loro fece Dio, quasi risarcendoli della perdita, che avean fatto di Abele, onde all' atto di partorirlo Eva disse ringraziandone Dio. [illegible] [illegible] Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain. Ora su di queste premesse ci conviene argomentare

Setto nacque l'anno del mondo cento e trenta. Dunque [illegible] la Scrittura dice, che un padre generò un figliuolo il tal anno, va inteso che a quel padre quel detto figliuolo nacque il detto anno. La regola è di Usserio nella sua cronologia sacra al capo terzo, dove pone la questione: utrum anni, [illegible] genuisse [illegible] [illegible] patres, utrum [illegible] [illegible] referenti. [illegible] Setto nacque l'anno del mondo cento e trenta per [illegible] [illegible] luogo di Abele, adunque Abele fu ucciso l'anno [illegible] ventinove.

Cap. IV.

Il peccato primo

Convien qui leggere del sacro Genesi il capo terzo. Raccontasi in esso il primo peccato de' nostri progenitori, e le sue conseguenze. Impariamo con questa istoria, come rassodare con le convenienti ragioni tutte le asserzioni, che si son proposte nel capitolo precedente.

Perche io qui la ragiono così. Adamo peccò dopo compiuto dell' età sua l'anno decimo quarto, ed [illegible]

Eva dopo compiuto il decimo secondo, conseguentemente all'entrarsene dell'anno del mondo decimo quinto il principio. Stabilita che siasi, e dimostrata quest'asserzione, tutte le altre ne vengono di conseguenza. ~~S'egli è vera~~ Questa proposizione io però la dimostro così. S. Gregorio l. 4. de' suoi morali sopra Giobbe a' cap. 27. insegna per regola generale, che: *hoc in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur*: Va seguendo tutto giorno nell'uman genere quel fatto stesso, che la prima volta andò fatto nel primo padre del nostro genere. Si legge [illegible] *Fecit quoque Dominus Deus Adae, et uxori ejus tunicas pelliceas, et induit eos.* Rimando a te, cosa intendi per queste tonache di pelliccia. *Hoc in humano genere quotidie agitur.* Ogni uomo da che giunge al [illegible] dell'anno decimo quarto, [illegible] ... la terminar il decimo secondo assume [illegible] pel[liceas], e comincia a [illegible] nel sen[so] [illegible] molto che loro [illegible] intendere, che anche Adamo ed Eva [illegible] della loro età, qualora si [illegible] col loro [illegible] la necessità [illegible] sensi, e delle passioni. ~~[illegible]~~. Io quel testo, se [illegible] alcun piacesse la mia versione, io spongo così: [illegible] faciebat Dominus Deus Adae [illegible] ejus operculum auditoris, ut operi[illegible] So che alcuni vanno con [illegible] qual sorte [illegible] Iddio coprisse costoro; e quali animali [illegible] siano [illegible] fantasie ridicole. Dopo che cacciati furono dal Paradiso i miserabili, [illegible] conseguenza [illegible] della [illegible] dei sensi, e del [illegible] fatta loro [illegible] il traffico tra loro del [illegible], perchè appunto [illegible] conseguenze con tutte le dolorose, e travagliose circostanze che la doveano accompa[gnare], avea Iddio loro lo avea predetto. Avea detto alla donna v. 16. *Multiplicabo* [illegible] *et conceptus tuos: in dolore paries filios, et sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui.* Dopo a' dodici anni per tal ragione la femmina [illegible] [illegible], ma l'uomo alla donna dopo a' quattordici. S'è così, adunque la donna fu da Dio creata due anni intieri dopo all'uomo. [illegible] [illegible] di [illegible] da che furon [illegible] insieme lor puerizia nel paradiso terrestre. Adunque siccome fino al tempo del peccato [illegible] anni [illegible] soggiornarono; così quelli [illegible]

Adunque anche Adamo, ed Eva, quegli di anni quattordici, questa di d[odici] [illegible] in queste condizioni in forza di [illegible]

mente che fecero di sperienza, e di cognizione usando del mondo, non fu nè repentino, nè di un sol giorno, ma caminò per li suoi passi. Adunque si può accostare, in qual anno peccarono. Adunque Adamo convenientemente può asserirsi che anche [illegible] prima di che fatto grandicello, nell' età appunto, che vien la voglia di sormontare a' ragazzi gli alberi, e far prova di lor vigore si udì il precetto intimare di non mangiare del fatal pomo dal cui mangiare imparerebbe cosa è male, se non sapeva, o voleva conservarsi in quel termine di puro bene. Adunque anche la femmina principiò a vagheggiare il [illegible] le, o [illegible] mente all'entrare negli anni dieci ovver undici, se in allora Adamo avea compiute i [illegible], o ad entrare nei tre: [illegible] e (per anche da un principio di tan-te conseguenze tirarne una nuova, di cui vedrem poi l'uso più sotto) Caino nato essendo da che i suoi genitori uscirono dal paradiso l'anno seguente, egli nacque o sul termine dell'anno [illegible] quinto del mondo, o sul principio dell'anno decimo sesto. Ma perchè non si fa torto [illegible], nè forza al sacro testo per asserire piuttosto questo, che quello, io stabilirò il nascimento di Caino al principiare dell'anno decimo sesto. Anni del mondo 16.

Sono però opposti alla così [illegible] fermata [illegible] proposizione [illegible] interpreti, quanto son sono. Il maestro delle sentenze nel 2. o l. [illegible] alla distinzione 17. [illegible] Dove fecerit [illegible] minem. E risponde chiamando gli [illegible] il Agostino dal l. 6. sopra il genesi ad litteram cap. 15. [illegible] ætate continuo factus esse [illegible] però so, quanto grande si è la gente [illegible] lino in permettere, a chi studia, libere le decisioni anche differenziando delle di esso, quando buona ragione vinca. Qui [illegible] il fatto, e la sperienza di noi tutti, quando vestiamo i segnali del peccato de' nostri primi padri, quando principiamo a sentire le alterazioni, che il peccato in esso loro [illegible] la operato, [illegible] la natura ci rimette a quegli effetti a' quali Dio rimise que' primi dopo il peccato fuori del Paradiso. Adunque se ['n] [illegible] persona.

dere, che Adamo da Dio sia stato creato anzi nell'età
adulta, che nella infanzia; e che egli abbia pec-
cato, e fatto quel tutto, che di lui si legge [illegible]
sacra storia fino all'azion del peccato in un
sol giorno, in due, o al più in tre: conviene
che siccome io credo d'aver fondato con chiarezza
le mie asserzioni sulle ragioni, che ho mostrate
ed ho le mie ragioni appoggiate alla Scrittura di-
vina; faccia altrettanto, chi mi vuol far entrare
nell'[illegible]. Perchè: dov'è che la Scrit-
tura [illegible], che Adamo fu creato adulto? Dov'è,
che, quanto passò di lui dalla creazione sino [illegible]
[illegible], sia tutto seguito al più dentro a tre gi[illegible]
ch'ei lo stesso giorno sia entrato, ed uscito dal Pa-
radiso?

Si è però detto sopra, che la femmina principiò a
vagheggiare il legno vietato probabilmente all'en-
trare degli anni dieci, ovver undici, mentre Adamo
entrava ne' dodici ovver tredici. Dirai: fu ella
dunque forse due anni [illegible] il serpente? Si
per certo, nè niente manco. Posto, che Adamo
[illegible] la legge di non toccar quel pomo
[illegible] dici; è natural cosa il credere, che [illegible]
bito la [illegible] a lo abbia cominciato a [illegible]
per mo[illegible] da destarne il suo tentatore, essendo essa non più che di dieci. Il
fondamento di ciò asserisco nel suggerimento [illegible]
detto di S. Paolo a' Romani cap. 7. v. 7. Concupiscen-
tiam nesciebam, nisi lex diceret: non concupisces.
Fatta la legge di non mangiare quel pomo,
subito la femmina curiosa: qual'è. Poi:
o il bel pomo! Poscia, che sia così cattivo
se tanto bello? Dovean nel contorno [illegible]
pianta naturalmente annidare de' serpenti. Questi
fin là non eran nocevoli agli uomini, perchè
gli uomini non eran capaci della mortalità, se
pria non peccavano. Tutto il lor male derivar
dovea dal frutto della vietata pianta. Quei
serpenti andavano, e tornavano dimesticamente
per la pianta, e cibandosene tornavansene più
vigorosi, e acuti nella vista, quasi ardendo colà
d'intorno dove vibravano i guardi. Argomenta
qui la femmina a tutto suo danno: Dunque
anche noi, se ne mangiamo rinforzeremo la
vista, aumenteremo sopra modo le forze.

fe [illegible] [illegible] dal fianco dalla Scrittura
data al serpente in qual dice, il serpente
disse, per farci intendere, il fatto del serpente
feca dire alla donna, ovvero operò nella mente
della donna, [illegible] se il serpente detto avesse.
In questo modo spiega il fr[illegible] del [illegible]
R. Abarbenel presso del Sig. Zanolini nelle sue
questioni circa la sacra Scrittura q. 13. Ed è ne-
cessario il farlo, se non si voglia cadere nell'
assurdo di credere i tempi ottomici, qualora le
bestie prive di ragione avean parola. Il nemico
poi dell'uman genere, ille homicida ab initio,
(Jo. cap. 8. v. 44) trovò aperto l'adito [illegible];
ed è da credere, che nello stromento del serpente
[illegible] tutto il suo mal [illegible] con tutta la fiezza
dell'arte sua. Ma intanto il dixit del serpente,
che debbasi prendere per maniera di metafora,
lo stile, onde Mosè scrive, col dice in cent'altri
luoghi. [illegible] esempio ce ne soggiungerò riflettendo
da S. Agostino nel suo libro della Genesi contro
[illegible]. Dice il Santo dottore per [illegible]
"Laddove [illegible] leggiamo, che Dio chiamò la luce giorno,
"e le tenebre notte, lo ha fatto in lingua Ebraica
"Greca, [illegible], o in qual'altra [illegible]
"[illegible] le altre cose, che ha egli chiamate, si
"può mettere [illegible] lingua [illegible]
"chiamate. Ma presso Dio non vi è questo strepito,
"nè questa diversità di lingue. Aver egli chia-
"mato, è lo stesso, che aver fatto sì, che si
"potesse chiamare." Così il Santo, così d'un
modo consimile, osservando tra cosa e cosa
la ragione, che ci fa d'un simil modo [illegible],
potremo noi [illegible]

Cap. V.

I primi figliuoli

Seguono a doversi leggere del Sacro Genesi i capi quarto e quinto.

Nel bel principio del quarto veggiamo il miserabile Adamo, da che fu esigliato dal Paradiso, cominciare il filo della mortalità del nostro genere, e dar mano ancor esso all'esecuzione di quella gran sentenza lettasi sopra cap. 2. v. 17. in quacunque die comederis ex eo, morte morieris. Cotesti appunto all'v fece, che spinto fuori dal luogo ove ebbe avuta la vita, cominciò a dar opera alla generazione di figliuoli. Perche nell'atto suoi di generarsi i successori, intendeva egli benissimo, che i posteri son saette, che cacciano di là dai confini di questo secolo, chi loro si para davanti. Oltre di che quel detto del savio cap. 7. v. 6. Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, et similis exitus, a me non sembra significar solo, che tutti d'un modo nasciamo, e moriamo; ma eziandio, che il nostro nascere tien alcun che simile del nostro morire; ed io aggiungo cosa, che ogni fino osservatore me l'accorda, che anche l'atto stesso del generante ha molti argomenti, preludj, e somiglianze con l'ultimo nostro finire. Ma venendo più al proposito, stabiliamo che se Adamo fu esigliato dal terrestre Paradiso dopo l'anno quartodecimo compiuto di sua età, e tantosto cominciò a propagare i figliuoli, Caino di lui primogenito non nacque più tardi dell'anno ~~al su~~ sestodecimo al suo principiare del mondo.

Dopo Caino nacque Abele. Rursumque, dice la Scrittura (cap. 4. v. 2.) Heva peperit Abel. Dimandasi quando, e quanti dopo al primo parto. La Scrittura nol dice, ma se il lettore il consente, proveremo di rinvenirlo da non tanto leggiere conghietture. Discorriamola. Dice la Scrittura al capo 5. v. 3. che Adam vixit annis centum triginta, et genuit Seth. Setto nacque, come un dono specioso di Dio fatto ad Adamo per consolarlo nella perdita [illegible] fatta [illegible] Abele. Quindi sua madre all'atto di porgli il nome cap. 4. v. 25. disse: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain. Quindi

---

[illegible] ... al valor dell'[illegible] [illegible], [illegible] in latino non diremmo mortalitate periturus, per non fingere un verbo ridicolo a fine di ritenere la traduzione del tema, mortalis ... mortalitatis, ovvero mortalis fies

Perciò Lucrezio nel l. 4. sotto a verso 6 così descrive la miseria degli uomini carnali:

Usque adeo cupide Veneris compagibus haerent,
Membra voluptatis dum vi labefacta liquescunt.
Usque adeo [illegible] [illegible] [illegible].
Et [illegible] absumunt vires, pereuntque labore
Usque adeo

Anno del mondo 16.

e più sotto a' versi 1193.

~~Atomia videtur etiam quae contra saepe [illegible]~~
~~Vincit, ut in viridi commensus [illegible]~~
E Seneca la cosa stessa nel Cantico [illegible] al cap. 8. con maggiore e brevità, ed eleganza v. 6 [illegible] est, ut [illegible] dilectio.

veniamo accertati, che Abele morì l'anno del
mondo cento ventinove. La difficoltà si sta
a trovare tra l'anno seguente ~~al decimonono~~ cento e trenta, e l'anno decimo sesto
del mondo, che si è definito ~~fu~~ il natale di Caino, e il
centesimo vigesimo nono, quand'egli sia nato. Può
osservarsi, come fu Abele non solo di qualche
anno, ma ben anche di molti anni più gio- questo diciamo, perchè egli nacque non prima degli anni
vane, che non Caino. Concluderemo alla fine però dove dice la Scritt... cento e quindeci, ovvero cento e sedici.
fuora (cap. 4. v. 3.) Factum est post multos
dies, e quel che segue dopo d'aver registrato
d'entrambi questi fratelli il natal giorno, non
è necessario l'intendere, che molti giorni,
molti anni, e lunghi tempi sen fossero passati
ugualmente dal natale di Caino, che dal natale
di Abele fino a quell'ora, ch'ivi si passa a
descrivere, ed è di allor quando Iddio mostrò [illegible]
aggradimento alle offerte di Abele, e non così
a quelle di Caino. Ma basta che questa
lunghezza di tempi rapportisi al tempo in cui, quandunque si fu di ciò, nacque Abele.
che Caino già si era detto nato dopo del quale, avvertanche, tempo, che questa forse ci vuol insinuare: post multos dies
se la vuoi stendere tutta la lunghezza di quel sopra di Abele, il molto
tempo di Abele, che passò negli anni di lui
fin ad essere da Dio aggraditi i suoi sacrifizj,
si è quel tutto ch'ei visse, quantunque ris-
petto ad un altro tempo maggiore ~~molto~~ non
sia nè gran tempo, nè molto. Indaghiamo
quanto che ci contentiamo di un argomento,
che possiamo ricavare dal considerare questi
due fratelli in figura; poichè omnia in figura
contingebant illis 1. Cor. 10. 11. scripta sunt autem
ad correptionem nostram, in quos fines saeculorum
devenerunt. Abele fu figura dell'uomo nuovo,
che si riforma in Cristo, e con l'innocenza di
Cristo; Caino fu figura [illegible] dell'uomo, e del peccare, e del
secolo antico. Eran dunque tra loro di età molto
notabilmente distanti. Ma stando ~~[illegible]~~ vogliamo al
senso letterale della Scrittura, è osservabile
che Abele non leggesi aver generato figliuoli
[illegible] il Padre Cornelio a Lapide no[illegible]
[illegible] della tradizione antica, in qual
intende, ch'egli morisse vergine. Io le adun-
que morì vergine. Ma perchè vergine? Per

l'una delle due ragioni: o perchè l'età nol ren-
deva per anche idoneo alla società maritale,
o per elezione di stato. Questo secondo io lo
crederò allora sol tanto, che alcuno me ne
ritrovi nella Scrittura alcun principio di buon
raziocinio per potermel far entrare. Ch'egli ancora
fosse fanciullo ~~ancora~~ mel persuadono cento
cose. Era sommesso alla verga, ed anche a più (Egli lo vedgiamo infatti)
nel fine, di seguita che alla verga del fratello; era ver-
gine come tutti per solito, e soli i fanciulli;
era di tanto inferior di forze al fratello mag-
giore; era figura della novità di Cristo, come
Caino figura della veternosa malizia del
peccato. Adunque, allorchè morì, non avea
compiuti ancora gli anni quatordici. Ci fosse
vicino, ovvero li principiasse. Adunque ei
non nacque prima dell'anno cento e quin-
dici del mondo, ovvero del cento, e sedici. Anni del mondo 116.
morì poi l'anno cento ventinove a chiari Anni del mondo 129.
conti; e l'anno susseguente Iddio sostituì
per suo successore Setto l'anno del mondo Anni del mondo 130.
cento e trenta, come si è letto sopra dal
sacro testo. Fin qui di Abele innocente. Dell'
~~Scel~~empio Caino.
Di costui convien osservare alcune altre par-
ticolarità; ma fia meglio l'esaminarle in
un ragionamento di sua posta.

[illegible] letto capitolo quarto del Genesi [illegible]
[illegible] le gesta di Caino dopo il [illegible]
[illegible] fratricidio, e se ne descrive la successione. Le sue
azioni molto notabili si contan due: che andò ramingo circa
la terra di Eden colà alla volta dell'oriente; e che generò
Enoc in tempo che stava fondando una città, cui
[illegible] il nome del figliuolo
che gli nacque. Questo figliuolo [illegible] essergli — Anni del mondo 130.
nato l'anno stesso cento e trenta del mondo, quando
anche Setto nacque ad Adamo.
E però [illegible] anche [illegible] della prima città dalla
[illegible] con la [illegible] tempo [illegible], in cui nacque a Caino il detto figliuolo,
[illegible] la attenzion nostra a considerare da
[illegible] epoca, come cosa già [illegible]
[illegible] di tutte [illegible] arti, che noi troviamo
necessarie alla società umana. Egli è innegabile, che
Caino fu un empio; fu irriverente con Dio, perchè con
[illegible] non si meritò d'essergli accetto, [illegible]
vidioso, fu crudele col fratello; ma fu tuttavolta un
uomo di gran portata, e di talento vasto. Ognuno vede
quanta scienza, e sperienza si voglia l'agricoltura; e quante altre arti si subalterni, e sotto a se soggionga
con giustizia Catone scrive nel principio della sua arte
rustica sul sentimento de' suoi maggiori, che laudabant
bonum agricolam, bonumque colonum [illegible] laudari
existimabatur, qui ita laudabatur. Caino avea questo pregio
[illegible], che uccidesse il fratello, perchè (Gen. 4. v. [illegible])
[illegible] Cain agricola. Ma dopo al
[illegible] Abel [illegible] l'idea del principato.
[illegible] città, ne va in conse
[illegible] del [illegible]
[illegible] chi ei fu l'inventore del [illegible] delle genti, del
[illegible] e di tutti
[illegible]
quegli [illegible]
[illegible] dagli eruditi [illegible]
due cose entran tosto in difficoltà: chi, e qual
[illegible]
[illegible] umani dettesi alla neces
[illegible] abilità che di
[illegible]
essi comparisca potersene [illegible]. Lesco [illegible]
nel libro della Corona al capo settimo parla [illegible]
primi ritrovatori dice generalmente: Hujusmodi quaestionum
sic ubique respondeo: provocans utensilium commu
[illegible] rationalium, et irrationalium distinctio
nem; e vuol dire col suo latino oscuro al solito:
che dei ritrovati tanti delle arti, e delle pratiche uma
ne la ragion prima si è stata l'osservazione di ci

[illegible]

ch'era secondo la ragione, o non l'era, e questo [illegible]
si è per solito l'utile e il necessario, o il suo contrario
Ma frattanto da che certo è così la ragione dei ritrovati
intese. se anche dal primo uomo, che di quest[illegible]
[illegible] per suoi talenti saputo avvalersi, [illegible]
[illegible] questione [illegible] che sia, che Caino fu il primo
[illegible] [illegible]tore di città, amplissima
[illegible] [illegible] laudatur. Per intendere, quanti ritrovati se gli debbano attribuire, e
[illegible] [illegible] si è detta gran cosa
[illegible] questo [illegible]
[illegible] ciò, che [illegible] Caino fu
un uomo grande in ordine al secolo; un gran padre
di famiglia [illegible] un gran politico,
Ma questi non è il [illegible] del uomo [illegible] Caino
[illegible] di lui [illegible] il gar
[illegible] perchè [illegible] la grazia
di Dio, [illegible] A lui [illegible]
[illegible] delle pratiche pubbliche [illegible]
[illegible] sacrifici, e della religione. Perchè
[illegible] che Dio accettò [illegible]
il dirci [illegible] le offerte di Caino [illegible]
di Abele [illegible]. Molti si sono [illegible], che
[illegible]
Caino non sia stato accettato da Dio perchè [illegible]
[illegible] consecrasse dei migliori frutti del campo, ma
dei [illegible] verisimile. perchè
dalle cose osservate [illegible] comparire [illegible]
era [illegible]
se ne [illegible]
potersi veder anteposto in [illegible]
pur da Dio. Aggiungasi, che se Caino a quel
tempo avea tanta prole, e tanta vastità di
idee da stabilire principati, e da erigger città,
e con queste pretensioni egli, e con la comitiva de'
suoi figliuoli voleva far a Dio una pubblica
solennità, e natural cosa [illegible] anche abbastanza una
pompa, e un'offerta, che per quella età avesse tutto
il magnifico, che si poteva. Abele al contrario [illegible]
in età ancor tenera, ed era solo dal canto suo,
perchè celibe e vergine [illegible]
figlio di Abele, fosse sacrifizio [illegible] di Adamo e
di Eva, onde si possa inferire, che abbia avuto
grande accompagnamento e pompa da quanto

benchè nel conoscersi in più [illegible] ispezialtà
la intese così di lui anche Cicerone, ove scrisse [illegible]
di [illegible]
[illegible] extiterint, il [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] 1

[illegible] due primi [illegible] nostri [illegible]
[illegible] i loro figliuoli, col loro
[illegible] ne, imperò dicesi che
[illegible] se Abele [illegible] quanto
[illegible]
[illegible] ottenira ciò che [illegible]
[illegible] in sua [illegible]
[illegible] e semplice, e senza suntuosità e pompa
[illegible] e la sua offerta, nè altro di [illegible]
[illegible] ci entrava, che il suo gran cuore
[illegible] a glorificar Dio. Dopo a questo
[illegible] diremo che avesse il sacrifizio
[illegible] tanto, che presso Dio incon-
[illegible] il beneplacito, e non così quello di Caino.
[illegible] entimento che Abele piacesse a Dio nel
[illegible] fino a [illegible] il [illegible]
[illegible] imento per più ragioni ma qui [illegible] perchè fu egli il primo institutore di questo culto della religione, che a Dio prescrive di far a Dio sacrifizio, come nel progresso di questo discorso verrà dimostrando; ma perchè in generale si è preso a disaminare onde anzi fosse che il sacrifizio di Abele sopra quello di Caino incontrasse il gusto di Dio, convien sulle ragioni di questo più universale problema argomentare così:
Una di queste si è [illegible] il cuore col
[illegible] segnerò tre. Una ragione
[illegible] si comperava per piacer a Dio. Egli non
[illegible] altro fine, che questo. Caino, sacrif-
[illegible]
[illegible] quel Dio, per cui [illegible]
[illegible] anche volendo far cosa di
[illegible]
[illegible] se. [illegible] si è [illegible] ragione [illegible], che fonda la [illegible] che qui vogliamo stabilire, [illegible]
[illegible] gione [illegible] Abele di solo cercare
[illegible]
[illegible] di cercar anzi le cose che presso
[illegible] Dio, mostra ben chiaro, che Ab[ele]
[illegible] sacrificare a Dio, che non Caino
[illegible] questa riflessione [illegible]
[illegible] del sacrifizio di Caino, che quel
[illegible] la Scrittura non fa un diario
[illegible] che racconta, ma una descrizione
[illegible] libera secondo il gusto di chi scriveva
[illegible] simil modo anche nel primo Capo
[illegible] menziona della donna, come creata [illegible]

[illegible] dopo [illegible]
[illegible] primo di Caino [illegible]
[illegible] Dio [illegible]

Dice la Scrittura come sotto ad un tempo medesimo, che
Caino, ed Abele sacrificarono; e che Iddio accettò il
sacrifizio di questo, e lasciò non curato il sacrifizio di quello.
Abele era giovinetto, come si è veduto, [illegible] avea
compiuto per anche degli anni suoi il quartodecimo.
Caino lo superava nella età di ben anni cento. Come
in presso cento e quattordici anni, che aveva Caino, non gli
venir mai alla fantasia di far a Dio un sacrifizio
e Abele [illegible] cora degli anni [illegible] perchè
se Caino non vedeva in A[illegible] l'esempio
e al [illegible] togli anche succeder dopo l'inure
di [illegible] mento di veder il divin favore ac
[illegible], Caino quel fatto per quanto a
se non sel sognava nè allora, nè poi in tutti i
[illegible]. Uomo pieno d'imbarazzi di mondo a tut
altro portava la mente, che a queste applica
zioni; e forse l'avrebbe stimate ozio, e dispendio di
gettato se non ne vedeva [illegible]
la divina compiacenza. Veduto ciò, entrò in se
stesso e intese [illegible] bisognava rendere a Dio il
dovuto onore, e che il segno, che Dio ne aveva
dato di accettare [illegible] di Abele, rimordeva
ben troppo chi [illegible] nelle pratiche. Adun
que, disse, adunque bisogna ricordarsi Dio. Ma
Abele che lo avea preceduto, aveva di già in allora
incontrata [illegible] approvazione: respexit Do
minus ad Abel et ad munera ejus. ~~[illegible]~~
ma di ~~trasferire [illegible] della ragione fin qui [illegible]~~
[illegible] ci fa asserire si è a riflettere
[illegible] senza ragione
cosa vogliamo intendere per questo rispetto riguardo
Dio i doni di Abele. Un celebre antico padre, che stam
pasi tra le opere del [illegible] S. Cipriano nel suo libro
de Cardinalibus operibus Christi, dove ragiona de nativitate
Domini dice: Abel pastor [illegible] de grege [illegible]
obtulit, quæ in eo, quod caelitus inflammari visa sunt, quod
grata essent Deo cunctis innotuit. Che l'approvazione do
[illegible] da Dio a' doni di Abele sia stata il segno appunto
da Dio mostrato col fuoco che piovette dal Cielo a
ardere quel sacrifizio, nè abbiamo più ragioni di as
serirlo [illegible] si è che appunto Iddio non pare che

[illegible] da ciò, che furon quelli appunto i primi sacrifizj di que
due figliuoli del primo padre.

i. 5r

che in più vivo modo potesse dimostrare di accettarli
quanto portarsel via tutto dagli occhi degli astanti con
quel subitaneo incendio dal Cielo mandato, che da'
Greci appunto alcuna volta vien detto empireo, ove
regione del fuoco. Un altra si è [illegible] di alquanti
altri sacrifizj, de' quali si ha nella scrittura, che ve-
nendo da Dio approvati, e aggraditi, di questa cosa
ne fu segno il fuoco. Talmente si pensa che Dio accet-
tasse il primo sacrifizio di Noè dopo uscito dall'arca
[illegible] 21) onde leggiamo: Odoratusque est Do-
minus odorem suavitatis [illegible] quanto dire, Iddio i portò
via il sacrifizio dagli occhi degli astanti, [illegible]
di esso tra loro in segno del suo aggradimento altro
se non se l'odore, perchè questo sol tanto restò,
quando in [illegible] incendio sfuma in vapore.
Così fu benedetto il primo sacrifizio di Aronne nel taber-
nacolo (Levit. cap. 9. v. 24.) perchè ignis egressus a Do-
mino devoravit holocaustum. Ma appunto notisi
[illegible] la grazia di questo segno del divin beneplacito fu accor-
data da Dio non a tutti i sacrifizj di Noè dopo il di-
luvio, ma al primo; non a tutti i sacrifizj di Aronne,
ma al primo solo. Adunque anche allor quando sacri-
[illegible] i primi figli di Adamo, perciò si meritò
Abele questa [illegible] del divin favore, e non Caino,
[illegible] Abele fu il primo ad offerire, e concio a me:
[illegible] stino scrivendo contra Fausto l. 22. cap. 17. Antiqua vox est pronunciativa
[illegible] futuram passionem mediatoris
[illegible] generis humani [illegible]
[illegible] in [illegible] inveniter
[illegible] fin qui detto
[illegible]
[illegible] nitur, [illegible]
seguirà [illegible]
[illegible] offerta di Abele [illegible]
[illegible]
rigarsela [illegible] aggiungersene cioè che
[illegible] di Abele [illegible] di pastore eran
[illegible] e sangue, quelle
[illegible] di animali [illegible] totalmente muti, e
[illegible] inanimati. Perciò le offerte di Abele [illegible] nel loro
genere erano più significanti di due cose, che Dio
molto voleva nel sacrificante: cioè della pietà dell'
offerente [illegible] Significa-
[illegible] cioè [illegible] Significa-
vano la pietà dell'offerente, perchè rappresentavano [illegible]
[illegible] il suo sangue, e tutto lui stesso. Abele
[illegible] a ragion d'esempio in offrendolo: vadano
[illegible] a quel buon Dio, che mi ha donata la vita.
[illegible] Significavan Cristo, come ognuno sa, e ciò che parla
di quella forma di sacrifizj antichi [illegible] adunque
meglio significavano queste due cose a Dio carissime,
che non tutto quello che Caino gli poteva offrire come
agricoltore, se gli [illegible] offerto anche non solo tutti
i frutti di sue campagne, ma anche le campagne me-
[illegible] Abele conseguì la divina compiacenza
col segno del fuoco come si è detto, la quale [illegible]
il P. Cornelio a Lapide dice essere la comune di tutti
i Padri. Si vieta ciò con tutto a stabilire, che Abele [illegible] da sacrifizj [illegible]
[illegible]

Cap. VII [illegible]

[illegible] altre [illegible] generali [illegible]

Una sen è sul diritto [illegible] tempo [illegible]

vero, [illegible]
continuazione della sacra storia, nè ad ordinare tanto
poco le parti insieme de' libri divini. È cosa propria
[illegible] chi commentasse il testo. Ma poi che si [illegible]
[illegible] di parole, convenir mostrando le [illegible]
del giure divino, con la prima origine della Chiesa
anche e della religione nel sacrifizio di Abele. E
insieme si è dimostrata la origine del diritto delle
genti e del civile [illegible] la città da Caino fondata; non
[illegible] proposito anche il mostrare secondo
[illegible] tempi [illegible] dizione de' connubj: perchè cosa
ella è [illegible] diritto civile, e delle genti contribuisce
[illegible] la causa ad ogni effetto [illegible]
portante [illegible] se non fosse il matrimonio non ci
sarebbe nè propagazione [illegible] e per conseguenza
nè diritti di genti, nè diritti di comunità civile.
Una sola osservazione in questo proposito ~~piacemi fare~~ ci contenteremo di fare,
ed è perchè rammemorandosi nella sacra storia il nome
di tanti de' primi uomini, e non tacendosi, come presero
[illegible] in matrimonio, non si legge
moglie [illegible] come non si tacciono
mai nome [illegible] mai nel decorso della storia
[illegible] e qual nome avea la
moglie di Caino [illegible] p. 4. v. 17. Cognovit
[illegible] et peperit
[illegible] S. Girolamo la
[illegible] scrivendo contra
[illegible]
di Elvidio; perchè se la Scrittura nominava que'
femmine, sarebbesi inteso, ch'elleno erano co' lor mariti
strette in preciso grado di germanità, tal cosa
in primis hominibus propter aevum sanctitatem [illegible]
[illegible] Scriptura non nominat, malens intelligi quam
proferri. La necessità di quel primo tempo ciò permetteva,
che Iddio dopo vietò sì severamente nel [illegible]
[illegible] cap. [illegible] v. 17. con dire: Qui acceperit sororem
suam de patre suo, vel de matre sua, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] cap. 15 [illegible]

[illegible] nam copulam viri facti ex pulvere, et conjug
eius ex viri latere, marium, feminarumque conjunctione
mus haberet, ut gignendo multiplicaretur, nec essent
illi homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent; viri
sorores suas conjuges acceperunt, quod profecto [illegible]
est antiquius compellente necessitate, tanto postea [illegible]
[illegible] damnabilius religione prohibente.

Nel medesimo capo quarto della sacra storia stan registrati [illegible] dal v. 17. e di loro
[illegible] scendenti di Caino principi [illegible]
si contano varie particolarità, come si posson rileggere.
ma di nessuno è descritta la età che visse, e di lor tutti
per tal modo non ci resta a poter sapere [illegible]
cronologia. Per contrario nel capo 5. si tesse la genealogia del buon Setto nato per succedere a [illegible] che fu padre della miglior gente, e di [illegible] però furon essi [illegible]
giusti, che fecer linea di successione fino a Noè; di
costoro è descritta accuratamente la età. ma non si
[illegible] dice di loro arte o pratica inventata veruna, se
[illegible] che cap. 4. v. 26. Seth natus est filius, quem vo:
cavit Enos: iste coepit invocare nomen Domini. [illegible]
gono i settanta: hic speravit [illegible]
Dei. Il Petavio nel suo ragionario de' Tempi [illegible]
l. 1. cap. 1. dice: Enos Dei nomen invocare coepisse di
citur, quod, ut opinio est, Dei cultum ab Caini posteris
obliteratum [illegible]
tanta, anzi che come sopra dai Complutensi l'ho letto,
[illegible] lo traslato così: Iste persuasit invocare nomen Dei
mine Dei. Tanto a me vale quel Greco ἤλπισεν
[illegible] docuit, auctor fuit, sollicitavit,
[illegible] gli altri lo intendano. Fu adunque
quest'o grand'uomo propagatore di quel culto divino
che Abele avea principiato ad insegnare, ma per l'im:
matura sua morte non potè più oltre propagare.
Nella gente santa questa sola sì bella invenzione
[illegible] le non tutte di Caino, e della sua

[illegible] notabile eziandio, come descrivendosi
[illegible] di Caino ella vedesi estinguersi
[illegible] successione; perchè dopo Caino seguon
[illegible]
[illegible] dopo [illegible]
dicesi di quella prosapia. [illegible]
descritta come segue al capo quinto,
[illegible] l'anno del mondo cento, e [illegible] Anno del mondo [illegible]
[illegible] è nato, Adamo continuò a
trenta, e dopo [illegible] a età di anni
vivere
nove cento, e trenta

Libro 1.

Agli anni del mondo due cento trentacinque Seth avendo anni cento e cinque ebbe il figliuolo Enos e continuò a vivere fino ad anni novecento, dodici. | Anni [illegible]

Agli anni del mondo trecento venticinque ad Enos nel suo [illegible] anni novanta [illegible] Cainan [illegible] Enos muore in età di anni novecento e cinq[ue]. | Anni [illegible]

Cainam settuagenario l'anno trecento novant[a] ha Malaleel. | [illegible]

Malaleel di sessanta cinque anni ha Jared l'anno sessanta del quinto secolo | Anni [illegible] 460

Jared dopo finalmente cento sessanta due anni l'anno seccento venti due del mondo ebbe Enoc. | Anni [illegible]

Enoc di sessanta cinque anni ebbe Matusalemme l'anno seccento ottanta sette. | [illegible]

[illegible] e dopo cento ottanta sette anni nacque Lamec l'anno otto cento settanta [illegible] | [illegible]

dopo la creazione.

[illegible] dopo [illegible] anni ebbe Noè agli anni del mondo [illegible] | Anni [illegible]

Adamo dunque il primo [illegible] vend[...] sei anni [illegible]

Parlandosi di anni del mondo [illegible] [illegible] a sapere [illegible] fare [illegible] che [illegible] [illegible] vede [illegible] per volti no trovar [illegible] [illegible] testimoni[...] [illegible]

Cap. VIII.

[illegible] del Sacro Genesi il capo sesto

S'è veduto nel discorso antecedente già nato Noè l'anno del mondo mille cinquantasei. Negli anni di questo Patriarca si rinovò l'età del mondo, perchè morirono tutti gli uomini, eccetto Noe, e la sua famiglia, come diremo nel discorso seguente. Per quanto ad ora [illegible] può non inutilmente tracciare [illegible] la gran cagione, che trasse sul mondo il gran castigo [illegible] furono [illegible] i peccati degli uomini di quella età. Ma tra ordine all' intenderne le precise spezie, vengono sott'occhio le seguenti difficoltà: — Anni del m. 1056

[Q]uali sen fossero di quella età gli uomini, perchè la Scrittura li descrive con una forma maravigliosa.

Quali peccati spezialmente coloro costumassero.

Terzo, se precisamente in quel tempo avessesi introdotta [illegible].

Q[uanto] alla prima [illegible] premesse difficoltà di sapersi quali sen fossero nella prima età gli uomini, e in qual [illegible] essi potean parere mirabili, stante la [illegible] che di essi ce ne fa la Scrittura. Il testo dice così. V. 1. Aveano già principiato gli uomini a popolare la terra, e avean generate delle figliuole. Fin qui non c'è cosa che faccia maraviglia. Seguono [illegible] Vedendo i figliuoli [illegible] le figliuole degli uomini, ch'erano belle se le presero per loro mogli di quante se n'avean scelte. Nel quarto verso si aggiunge che di questi connubi [illegible] delle figliuole degli uomini ci nacquero i giganti. [illegible] questi figliuoli di Dio! [illegible] come de' figliuoli di Dio diverse le figliuole degli uomini? Poi come, questi giganti, e perchè si dican nati del costoro commercio.

Chi erano questi [illegible] nel [illegible] credettero che questi figliuoli di Dio fossero Angeli [illegible] carnal commercio con le prime femmine [illegible] Tertulliano [illegible] Angeli [illegible] da [illegible] Di questa opinione e di altre assurde consimili [illegible] per [illegible] vedersi più pur leggendo la dissertazione ~~[illegible]~~ che in proposito [illegible]

[illegible] Clemente Alessandrino [illegible] Angeli [illegible] jam, cum fuissent incontinentes, victi cupiditate hic e cælo ceciderunt.

Gitri,

Giganti sentire già il Padre Calmet, e trovare da compia[illegible] cersi. Noto S. Agostino [illegible] libro delle eresie ad Quodvultdeum, che volle[illegible] [illegible] le Setti[illegible] qual nacque ai primi padri per sostituto come d'Abele, nato sia con non so quali operazioni di sor[illegible] [illegible] umane [illegible] e che [illegible] certo seme non umano, ma [illegible] prole di lui nata della ven[illegible] [illegible] tutte fole, lasciamole da parte [illegible] Dio detti nella volgata erano [illegible]

[illegible] Pergio nel anno [illegible] del testo proposto, dove in innanzi si prendon tutto costor, di suoi poi siamo anche noi [illegible] cinquanta, e dice che [illegible] nuero i giganti, come s'abbia a discorre e quella priman[illegible] si dai quelle confusa distinzione, leggiamo: [illegible] cepissent homines multiplicari super terram, et [illegible]

Difficoltà che di loro [illegible] ricerca di loro prole, a mio pensare basta spiegare con buona dirittura il testo Ebraico, e le difficoltà vanno tutte in fumo ad un tratto. Io lo trascrivo per mi[illegible] [illegible] [illegible] spiega non piaccia ad altri, pazi[illegible] nel cos[illegible]

enza:

" Et erat, quod [illegible] Adam propagatione super [illegible]
" faciem terrae: cum soboles genuissent [illegible]
" Nam videbant filii praevalidi filias Adam juxta [illegible]
" [illegible] illam: et ducebant sibi uxores
" quam eligebant.
" Itaque dicebat Deus: non litiget spiritus meus cum
" Adam in [illegible], adeo ut etiam sit carnalis: sed erunt
" dies [illegible] centum, et viginti anni.
" [illegible] [illegible] et iidem
" Nam superiori [illegible]
" posteaquam quidem inivissent filii praeval[illegible]
" Adam, et genuissent sibi, illi indominaban[illegible]
" tande[illegible] cederent [illegible]
" Igitur [illegible] Deus, quam multiplicaretur nequitia Ad[illegible]
" in terra: et omnis [illegible] de [illegible]
sola [illegible]

Più chiaramente in buon volgar italiano nostro potrebbe spie:
garsi cos[illegible]: gli uomini in tutto il lor genere fac:
" evano i [illegible] sopra la terra, tanto opera[illegible]
" prolifico,
" Perchè come si sentivano in vigore mettean l'occhio
" sulle femmine di lor nazione, e di lor moltitudine
" [illegible] ne [illegible] [illegible], comunque le potessero
" conseguire.
" Per tanto disse Dio, non [illegible] di [illegible]
" gnarmi sempre con questa razza che [illegible]
" da far l'insolenza [illegible]
" [illegible] fra cento e vent'anni
" [illegible] facevano il [illegible] e
" di [illegible] che avean [illegible] ad aver comme[illegible]
" con le femmine, e a figliare, [illegible] le[illegible]
" [illegible] non n'eran [illegible]
" Adunque vide Iddio multiplicar[illegible] mali [illegible]
" e che ad altro non pensava uomo, che a sempre far mali: [illegible]

Se [illegible] piacci questa mia versione, [illegible] [illegible] sen[illegible] [illegible] [illegible] e in pure donne [illegible] per determinarli se non da chi voglia favoleggiare [illegible] si mostrano a dito tre vizi di quel [illegible] predominanti: la lussuria, la superbia, l'omicidio [illegible] [illegible] [illegible] la seconda [illegible], dove [illegible] Qual poscia questi [illegible] spezialmente così [illegible] si tenevan fuori di ogni legge [illegible] il senso, e la forza, e facevano a [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible]

le femmine ex omnibus quas elegerant, cioè quali
e quante, e quando [illegible] le volevano. [illegible]
non erano precisamente stabiliti, nè formati; il leg
gislatore, e il giudice era la forza. Chi più po
teva più teneva; e teneva i suoi possessi [illegible]
che sopraveniva un di lui più forte a [illegible].
[illegible] erasi troppo [illegible]
[illegible] solo a se o per difendersi, o per ac
[illegible]. Iddio era per coloro andato del tutto
in dimenticanza, salva se si eccettua Noè, e quei
pochi di sua famiglia, che da lui dipendevano, o
i suoi maggiori di casa, da quali esso pure dovea
come minore dipendere, e loro aver riverenza
[illegible] che in allora erano in costume
[illegible] anche proposto, se debbasi credere, che
[illegible] del mondo [illegible]
[illegible] ad introdurre la idolatria. So quanto [illegible]
al si siano autori sì antichi, come moderni tra
se col solito io ò ho a dire il mio sentimento
tre ragioni mi determinano anzi per la parte
del no. La prima si è che non se ne ha dalla
Scrittura [illegible] fondamento per conghiet
turare la minima spezie di questo fatto. [illegible]
[illegible], perchè quando più sotto verremo [illegible] dell'
ragionare di Nembrot, vedremo che l'idolatria
è dalla Scrittura rapportata come un ritrovato
empio, e sacrilego di quel tiranno. La terza
[illegible], perchè che sopra vedemmo essere stati
in quel primo tempo del mondo in costume [illegible]
[illegible] che l'idolatria
[illegible] volevano prevalere, e stabilirsi sopra
l'altrui [illegible], ed eccidio. Questa superbia
[illegible] per dire piuttosto di
[illegible] mentica il vero Dio, e non si sottomette à [illegible]
[illegible] nessun genere [illegible]
uomini, ne [illegible]
vedi più sotto al capo decimo terzo.

: 518 [illegible]

Cap. IX.

La fabbrica dell' arca

Il discorso presente pure versar dee tutto sopra il testo
già preletto al discorso precedente, cioè sopra il cap.
sesto del sacro Genesi. Vedemmo ivi, come Noè nac-
que all' anno del mondo mille cinquantasei. — Anni del mondo 1056.
Avea egli poscia l'età sua avvanzata sino agli anni
quattrocento ottanta di sua età quando Dio
a lui disse v. 3. Non permanebit spiritus meus in
homine in æternum, quia caro est: eruntque dies il-
lius centum viginti annorum. Se di questo testo la [illegible]
mia versione posta per avventura ad alcuno pia-
cere, come per parergli piu espressamente dello di-
che vuol dire lo storico sacro, e più chiara, la
ho già posta nel discorso che precede. Quest' anno — Anni del mondo 1536.
erasi il trentesimo sesto annuato del secolo decimo
sesto. In quest' anno Dio comandò a Noè di fabbricare la grande arca, di cui con enfasi convenientis-
sima parlando il savio cap. 10. v. 4. dice cum
aqua deleret terram, sanavit [illegible] per
temptabile lignum justum gubernans
Ne venti anni susseguenti Noè generò i tre suoi figliuoli
Sem, Cham, Jafet per la qual cosa portando l'occhio
a leggere un testo più alto, chi voglia intendere
nel suo vero senso il verso trigesimo primo del
cap. 5. dove dice la Volgata: Noe vero cum quin-
gentorum esset annorum genuit Sem, Cham, et Ja-
phet, bisogna leggerlo siccome io lo traslato così.
Et fuerat Noa natus quingentis annis, cum genuis-
set Noe Sem, Cham, et Japhet. La mia differente
traduzione suppone, che Noè non abbia quei tre suoi
figliuoli generati già tutti in un anno ma indi-
versi anni, cioè dentro al periodo di venti, tra le
parole di Dio poste sopra [illegible] minaccia al mondo
il diluvio, e il compirsi gli anni cinquecento della età
di quel patriarca. Chi veder voglia un discorso più
copioso in difesa di questa mia supposizione, può
leggere il Sig. Zanolini nelle sue questioni sopra la
Sacra Scrittura alla q. 6. Nascesser dunque quando
si voglia, tre figliuoli di Noè dentro i detti venti [illegible]
anni, eran tutti e tre già ben nati agli anni del — Anni del mondo 1555
mondo mille cinquecento cinquantasei. Sem però ne-
[illegible] viene nominato il primo [illegible] primo [illegible] ragione, perché bene o post
[illegible] cioè l'anno 1658 quando genuit Arphaxad, dice il sacro testo
cap. 11. v. 10. ch' egli aveva solo cento anni Sem erat [illegible] centum. Per la qual cosa conviene anzi conclu-
dere per precisione del fin qui detto, [illegible]
[illegible] fu [illegible] generato di lui se sia stato il maggiore, o il minore di essi [illegible]
questo particolare [illegible] per
[illegible] da noi fermata supposizione

Era poi Noè arrivato agli anni di sua vita secento,
quando diluvii aquæ inundaverunt super terram.
Così leggiamo un po dopo di ciò che ci siamo pre-
fissi, cioè nel cap. 7. v. 6. Correva allora l'anno
del mondo mille seicento cinquantasei. Lo tornere-
mo a ripetere nel discorso seguente. Intanto
conviene non abbandonare d'una occhiata il più
mirabile per l'età di tutti i vecchi uomini, dico
Matusalemme. Costui nacque gli anni del mondo
seicento ottanta[illegible] [illegible] come abbiamo veduto sopra
al cap. 7. Visse poi più di tutti gli uomini mai,
fino all'età di novecento sessantanove anni, come
ci dice la Scrittura cap. 5. v. 27. Dal che egli è
noto, che visse fino appunto all'anno preciso
del gran diluvio. Cornelio a Lapide così appunto
ciò osserva sopra il testè citato luogo (Gen. 5. 27.)
con le seguenti parole: Natus est Mathusalem
anno mundi 687. cumque vixerit annos 969
sequitur eum obiisse anno mundi 1656. scilicet
eodem anno, quo factum est diluvium, paucis
[illegible] [illegible] [illegible] tempus [illegible] [illegible] diebus, antequam
illud inundaret. [illegible] [illegible] [illegible] giorni avanti
al principiar del diluvio Matusalemme fosse stato
non solo sepolto, ma eziandio finito di piangere.
La cerimonia del pianto per li morti trovasi più
d'una volta [illegible] ne' funerali degli Ebrei [illegible]
di più giorni. Giacobbe nell'Egitto fu pianto fino
a settanta giorni. Gen. cap. 50. v. 3. Ma tanto a
lungo, dice lui il sacro testo, perchè era egli stato
aromatizzato il suo cadavere. Aronne [illegible] [illegible] giorni
[illegible] Numer. cap. 20. v. 30. Mosè altrettanti Deu-
teron. cap. 34 [illegible] [illegible] Leone da Modena nella sua
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cap. 7. allunga la [illegible]
[illegible] de' [illegible] [illegible] [illegible] secondo al più solito [illegible]
[illegible] del pianto degli Ebrei [illegible]
i giorni sette. Adunque, se il mio pensar non va er-
rato [illegible] tra [illegible] [illegible] [illegible] che più [illegible]
aver luogo quella più semplice cerimonia, dà che Ma-
tusalemme [illegible] stato pianto soli sette giorni, dopo
questi nel ottavo Iddio comandò a Noè di entrare
nell'Arca cap. 7. v. [illegible], perchè doppo sette altri giorni
[illegible] principiar il [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Matusalemme
sia morto circa quindici giorni prima di principiarsi il
[illegible]luvio

Anni del mondo 1656.

Cap. X.

Il diluvio.

Leggiamo qui del sacro Genesi il cap. settimo, e in appresso [illegible]

Ora poi che Noè compiuti ebbe i funerali di Matusalemme, gli comandò Iddio d'entrarsene nell'arca con tutta la sua famiglia, e con la turba degli animali, che si dovean salvare, otto giorni prima che principiasse la pioggia; perchè cioè dopo di quel giorno da che ne fossero passati altri sette sarebbe principiato a diluviare. Adhuc [illegible] Dice et post dies septem ego pluam.

Era Noè di anni seicento, quando diluvii aquæ inundaverunt super terram. v. 6. Et ingressus est in arcam. Ciò adunque avvenne l'anno del mondo mille seicento cinquantasei. Nota con precisione la Scrittura v. 11. Anno sexcentesimo vitæ Noe, mense secundo, septimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, et cataractæ cæli apertæ sunt. Anni del m. 1656

E al verso 12. Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus, et quadraginta noctibus.

E al v. 24. Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus

E nel cap. 8. v. 3 [illegible] aquæ cœperunt minui post centum quinquaginta dies.

V. 4. Requievitque arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis super montes Armeniæ

V. 5. At vero aquæ decrescebant usque ad decimum mensem: Decimo enim mense, primo die mensis apparuerunt cacumina montium.

V. 6. Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arcæ, dimisit corvum.

V. 10. Expectatis autem septem diebus aliis rursum dimisit columbam ex arca, la quale per allora si tornò a lui

V. 11. Ad vesperam, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo; dalla qual cosa intellexit Noe, quod cessaverant aquæ super terram

V. 12. E dopo sette altri giorni Noè per la seconda volta emisit columbam, quæ non est reversa ultra ad eum. Anni del m. 16[illegible]

V. 13. Igitur sexcentesimo primo anno, il qual si era del secolo decimo settimo il cinquantesette, vidit Noe, quod exsiccata esset superficies terræ. Tal cosa nota il sacro testo precisamente, che Noè la vide di quell'anno prima die mensis primo mense

V. 14 Mense secundo, septimo, et vigesimo die mensis arefacta terra egressus est Noe de arca

Vedine il [illegible] di questa Storia nel sacro testo fino al termine del capitolo ottavo.

Questo diluvio universale del mondo è un'istoria, ed un
epoca insieme di tutta la rimanente istoria, che di
là in poi si è registrata di tanto rimarco, che ordinò
il Signore, che di esso qua e là nel mondo per tutte
le seguenti età ne rimanessero de' contrassegni, e de'
monumenti eterni. Perciò Tertulliano nel suo libro del
mantello al cap. 2. *Mutavit et totus orbis aliquando,
aquis omnibus obrutus. Adhuc maris conchæ et buccinæ pere-
grinantur in montibus, cupientes Platoni probare, etiam ardua
fluitasse.* Per tal ragione dice Lattanzio l. 6. cap. 10.
de' più ostinati a ricevere la verità favellando: *Diluvium
certe negare non possunt*. E di fatto comunque la
gentilità ne abbia alterati i nomi de' personaggi che
in quella storia entrarono, nulla di meno il corpo
di essa storia presso tanto noi, quanto il gentilesimo
concorda. La osservazione è di Filone nel libro de
præmiis et pœnis pag. 764. *Græci Deucalionem, Chaldæi
Noam nominant, cujus ætate ingens illud diluvium
acciderit*; ma questa diversità di nominare quei per-
sonaggi non è cosa, cui vogliano contare i giudici
delle antiche cose.

E qui siam debitori pur anche al Sig. Antonio Zanolini
d'una bella osservazione che egli ci vien facendo nel
suo lessico Ebraico pag. 114. alla voce מזבח *Mizbecha*, altare, ed è la memoria ne' libri divini della
prima erezione di altari per la funzione de' sacrifizi:
*Primum altare legitur ædificatum a Noe et super illud
sacrificium oblatum.* Abele già fin dal primo tempo
avea inventato di fare a Dio sacrifizio, ma che
per condecorare la funzione divina, erasi anche
pensato di preparare, e di formarl'altare, questa
sì lodevole cerimonia di nessun altro la sappiamo
del tempo antico prima di Noè. La sua pietà
avea con questo suo rito al mondo, che Iddio
nelle susseguenti età sarebbe stato dagli uomini
servito con maggior culto, e che la religione in ma-
no de' servi suoi avrebbe di tempo in tempo ri-
cevuto più alti progressi, finchè da Gesù Cristo suo
figliuolo ricevuto avesse l'intiero compimento, e l'as-
soluta perfezione. I gradi onde avvanzò di tempo
in tempo il culto di Dio, e la celebrità delle sacre
cerimonie fino a Cristo si possono osservare ne' sacri-
fizi a Dio praticati prima da Melchisedecco, poscia
da Abramo, indi da Giacobbe, e finalmente dagli Ebrei.

Cap. XI.
Seconda età del mondo.

Leggi del Genesi il capo nono.
Uscito che Noè si fu dell'arca co' suoi figliuoli, egli diede opera [illegible] al servizio di Dio col fare il sacrifizio, di cui si è parlato nel discorso precedente. Qui è da vedere ciò che dice la sacra storia nel cap. 9 fino al v. 17. Poscia nel v. 18. si ripete la ricordanza de' tre figli di Noè: Erant ergo filii Noe, qui egressi sunt de Arca Sem, Cham, et Japheth, e in appresso se ne rende col v. 19. seguente la ragione: cioè perchè: Tres isti filii sunt Noe: et ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram. E ciò come a dire, che di questi per quanto alle osservazioni, e agli studj nostri si è nato il principio della storia per i [illegible] susseguenti, e con essi si è fissata l'epoca dalla qual condurre il filo de' tempi a buona regola di limitata cronologia. Correva allora, come abbiam detto poc'anzi l'anno del mondo mille seicento cinquantasette.

Leggiamo al v. 20 così. Coepitque Noe vir agricola exercere terram, et plantavit vineam. Se ne osservazioni sopra la vigna abbiate egli tutto l'anno medesimo che uscì dell'arca. Se non fabbricò il primo vino in quell'anno stesso, non dobbiamo prolungarsi questa sua lode oltre all'anno susseguente; perchè non abbiamo ragione che ciò consenta. Trovò egli la vigna, la osservò, la principiò a coltivare l'anno stesso che ricalcò dopo il diluvio la terra; per l'anno seguente la sua vigna erasi dilatata, ed era sì ben cresciuta, e ben fornita di uve, che bastò a Noè di fare le sperienze, che tutta volta costuma il mondo. Ciò non dee portarsi oltre all'anno mille seicento cinquantaotto.

Qui però si opporrà il testo sacro, il quale riferendoci questo ritrovato di Noè, di far cioè dal frutto della vite il primo vino, ci ricorda, come quel patriarca per averne bevuto senza osservazione si ubbriacò; e offendendosi poscia della irriverenza di Cham suo secondogenito, gli diede la maledizione insieme con Chanaan suo figliuolo. Argomentano: adunque in quel tempo Chanaan era grandicello. Chanaan però nacque dopo il diluvio, perchè nel [illegible] tempo del

Sem [illegible] volta nell'ordine di questi tre figliuoli i Sem non era già il primogenito, come si è detto sopra nel discorso nono; ma la Scrittura gli dà la preferenza sopra degli altri due suoi fratelli per la dignità della stirpe di cui fu autore, perchè di lui nacque l'eletta generazione, che fece alla storia divina l'argomento [illegible] fratelli, onde [illegible]

Anni del m. 1657. [illegible] v. 30. Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. [illegible] [illegible] le sacre lettere [illegible] [illegible] quel [illegible] [illegible] nel pr[illegible]

Anni del m. 1658

diluvio sole otto vite umane si son salvate: pauci, idest octo animae salvae factae sunt per aquam, dice S. Pietro nella sua 1. cap. 3. v. 20. Adunque e che Noè lavorasse la vigna, e che si ubbriacasse, ciò avvenne molti anni dopo al diluvio, e non già dopo a due soli, ovver il solo secondo ~~[illegible]~~ susseguente.

Si salvò dal diluvio Noè con la sua moglie, tre suoi figliuoli con tre loro mogli, e nessun altro.

Su di questo particolar fatto, il Padre Cornelio a Lapide è di opinione, che in allora Chanaan avesse circa sedici anni, e per ciò fosse in età capacissima di malizia. che conseguentemente se fu colpito da Noè suo avolo con la maledizione, anche se la sia meritata. Pensa che egli abbia deriso, e che ne abbia avvanzato il ragguaglio dell'accidente a Cham suo padre, che questi abbia applaudito alla procacità del petulante figliuolo; e per tal modo l'uno e l'altro abbiano e peccato insieme, e stansi insieme tratti addosso il castigo. Pensa egli il dotto uomo così; ma niente di tutto questo ne parla la Scrittura. La stessa fintezza di pensare segue su di questo fatto anche il Menochio, scrivendo qui sotto al v. 23. Chanaan filius fuit Cham hoc cap. v. 18. hic primus fertur vidisse avi nuditatem, et patri Cham indicasse. Questo suo fertur sia nato di qual fonte si vuole, io nol trovo nella scrittura fondato, e per ciò seguirò altra maniera di spiegare.

Al v. 18. si racconta il numero de' figliuoli di Noè usciti dell'arca, Sem, Cham, et Japheth, e poi si aggiunge: porro Cham ipse est pater Chanaan, e niente altro. La ragione di quest'aggiunta una sola ed unica si è, perchè susseguentemente dovendosi scrivere un fatto, in cui era necessario far menzione di Chanaan, qui sopra è convenuto premettere il suo nome ad effetto, che non fosse in ciò che segue nè il suo nome incognito, nè la sua persona. Dopo dunque si viene al fatto storico. Noè fa il vino si ubbriaca; Cham lo vede come dorme; Noè lo intende; risponde: Maledictus

Libro I.

dictus puer Chanaan. Chanaan era picciolino
intendiamolo nella prima infanzia, e nel latte;
dovea allora allora essere di fresco nato. Noè
vuol castigare il figliuolo, e ne fissa il castigo
nella persona de' nipote. Se pure noi più sottilmente osservar vogliamo, Cananeo [illegible]
Per ragione si è un
tratto visibile di sua paterna indulgenza ac:
compagnato alla previdenza di quelle conseguen:
ze, che indi si aveano ad aspettare. E come se
detto avesse: Chamo si ride di me? così mi perde
il rispetto? così mi onora, che son suo padre?
Egli ha un figliuolo. Non è più in età da sferza.
Ha già compiuti oltre a cent'anni. Egli rimane
sotto alla mano di Dio. Ma quello, ch'io non fo
castigando lui, ben esli Iddio gliel farà provare
nel suo figliuolo, e ne' [illegible] del suo
figliuolo. Oh quanto decaderà costui e la di lui
posterità dal pregio e dalla nobiltà di quelli altri
miei due figliuoli, e dei posteri loro! Iddio be:
nedirà Semo, e dilaterà il luogo di Jafet [illegible]
mente, ch'ei nel luogo pure di Sem fermerà suo
nido. Ma Chanaan figliuolo di Cham sarà servo
e cederà colla sua gente alla successione di Sem,
che sarà popolo a Dio caro, e da lui benedetto.
Così nel buon vecchio si querelava dell'irriverente
figliuolo, e lasciava a Dio la cura di giudicarlo.
Intanto prevedeva come [illegible] mille cose bel:
lissime. Sem dovea esser padre del primo popolo
da Dio distinto con superior favore, cioè degli E:
brei. Cham dovea esser padre d'una razza vile
e nemica a Dio, la qual dovea uscire di quel
Canaan, che in allora pur era nato, onde [illegible]
[illegible] lui il buon Noè l'additava, per lo che siccome
avea Cham disonorato il Padre, così dovea incontrare
per pena il dispregio di Dio in tutti i suoi posteri.
Jafet dovea esser padre di mille inclite genti
e quando si fossero compiuti i secoli da Dio deter:
minati, dovea ricevere la fede nel venuto Messia.
Il Messia sarebbe nato del seme di Sem; ma i [illegible]
suoi congiunti non l'avrebbero riconosciuto. Per [illegible]
ciò Jafet con la sua prole avrebbe preso alla
per fine posto, in quelle prerogative, che per altro sariano state di Sem, e [illegible] venuto il Messia [illegible] aspettato [illegible] di que' secoli, aderendo ad esso si sarebbe [illegible] mestico di Sem; perchè dimestico di quella [illegible], di cui prima [illegible] la ca[illegible] [illegible] custode.

[illegible] osservarlo, Cananeo, [illegible] [illegible] stava [illegible], Comunque ciò fosse, del peccato del suo padre, egli ne conseguì l'infelice [illegible], perchè in [illegible] Canaano, [illegible] quando [illegible], [illegible] Noè lo chiama, [illegible] al nome del [illegible] la miserabile condizione della sua posterità [illegible], e prima di queste [illegible] Canaano [illegible] proprio, adunque neppure prima di quelle [illegible] era egli nato [illegible], per cui Noè fissò così il castigo, [illegible] figliuolo nella persona di [illegible] nipote.

Cap. .v.

~~Cap. XII.~~

Nè qui è da tralasciare una buona osservazione che ci fa S. Agostino nel suo libro ottavo della città di Dio cap. 13 sopra ciò che nel [illegible] luogo del Genesi noi troviamo à v. 25. *Chanaan servus servorum erit fratribus suis.* Soggiunge ad [illegible] il santo Dottore: *Nusquam Scripturarum legimus servum antequam hoc vocabulo Noe iustus peccatum filii vindicavit. Nomen itaque istud culpa meruit, non natura.* Osservazione è vantaggiosa specialmente agli [illegible] di coloro, che rintracciano l'origine de' diritti. Perchè essendo la servitù una conseguenza del [illegible] delle genti, nato dopo alla divisione dei possessi dalle prime età introdotti, questa è la prima menzione, che nella più antica di tutte le storie noi troviamo della voce *Servitù*.

Servo

Cap. XII.

Propagazione de' figliuoli di Noe

Seguendo a leggersi del sacro Genesi il capo decimo, e undecimo.

Di questi il santo Mosè ci descrive la propagazione de' tre figliuoli di Noe. Di questo celebre patriarca il sacro testo ci compendia la età negli ultimi due versetti del cap. 9. Bisogna leggerli: *Vixit autem Noe post diluvium trecentis quinquaginta annis. Et impleti sunt omnes dies ejus nongentorum quinquaginta annorum, et mortuus est.* Sopra l'abbiam veduto nascere l'anno mille cinquantasei. Ora intendiamo, ch'egli morì l'anno duemille, e sei. E in quanto dice la Scrittura, ch'egli dopo al diluvio sopravisse anni trecento cinquanta; questi convien numerarli dal primo principiar del diluvio, non [illegible] dal fine di quello. Perchè abbiam letto già sopra col cap. 7. del Genes. v. 11. *Anno sexcentesimo [illegible] Noe [illegible] sunt fontes abyssi, etc.* Il qual anno era del mondo il mille seicento cinquanta sei

Libro 9.

Nel decimo del Genesi il Santo Mosè ci descrive
le genealogie de' figliuoli di Noè, tra de' quali
divisae sunt gentes in terra v. 32. Ma si ha
in difficoltà per notare i tempi di ciascuna
successione, mentre su di questo particolare
la Scrittura nulla esprime, fuorchè doveva
tesser l'albero di Sem più sotto al cap. 11.
Noi [illegible] volta vogliamo tentare le nostre ricerche,
almeno per rinvenir l'anno di una delle più
famose storie, dico la confusione delle lingue,
e il principio dell'imperio di Nemrod. Cham figliuolo di Noè
generò Chus, questi generò Nemrod, il quale
coepit esse potens in terra. v. 8. Fuit autem
principium regni ejus Babylon. Costui princi:
piò a regnare dopo della divisione delle lingue
[illegible] leggiamo nel cap. 11.
che que' temerari cessarono [illegible]
e per della confusione tra loro [illegible]
nome al luogo Babel che tanto vale, quanto
appunto Confusione, come ivi dicesi al v. 9.
L'anno di questo fatto non è difficile il ri-
trovarlo, e per ciò avvanziamo le osservazioni
Agostino nel libro decimo sesto della città di Dio [illegible]
[illegible] cap. 11. Intelligendum est, Heber propterea
tale nomen imposuisse filio suo, ut vocaretur Phaleg,
quod interpretatur divisio, quia tunc ei natus est,
quando per linguas terra divisa est [illegible] pro tempore
ut hoc sit quod dictum est (Gen. [illegible]) in diebus ejus
divisa est terra. È poi noto il tempo, in cui Phaleg
nacque. Perchè Sem genuit Arphaxad biennio post Anni del m. 1658.
diluvium Gen. cap. 11. v. 11. cioè negli anni del mondo
mille seicento cinquanta otto stanchecchè il biennio dopo
al diluvio deesi intendere nello stile della Scrittura,
da che il diluvio aveva principiato a venire. Sovven-
gasi il lettore di ciò, che abbiam detto nel principio di
questo discorso, dove si ragionava con distinzione sopra
gli anni di Noè. Arfaxad negli anni suoi trenta: Anni del m. 1693.
cinque ebbe il suo Sale, cioè gli anni del mondo
mille seicento novanta tre. Gen. cap. 11. v. 12. Dove
al v. 14. leggiamo: Sale quoque vixit triginta

annis, et genuit Heber; vale il dire negli anni del mondo mille settecento ventitre. Vixit autem Heber triginta quatuor annis, et genuit Phaleg dos v. 16. cioè l'anno mille settecento cinquanta sette. A: dunque se la divisione delle genti si è fatta in quell' anno, in cui nacque Faleg; e se costui prese il suo nome appunto da questo avvenimento, la divisione delle genti, e la confusione delle lingue succedette l'anno mille settecento cinquanta sette. Noè in allora aveva di sua età anni settecento e uno, e gli restavano a finir di vivere anni ducento [illegible] ... [illegible] nella sua ta: vola cronologica della sua storia universale pone Faleg nato quell'anno stesso, che lo poniamo anche noi, ma la fabbrica della gran torre Babilonese, il principio della monarchia Assiria da Nemrod fondata, la confusione delle lingue, e la dispersione delle genti alquanto dopo, cioè circa l'anno settanta, o settanta uno del secolo decimo ottavo. È manifesto, ch'ei falla. Perchè Faleg ebbe, il nome prendere quando tutti questi punti di storia si unirono insieme. Va inteso, che la fabbrica della gran torre cominciò avanti ch'e' nascesse [illegible] quando a Dio piacque di farla fermare in quella volta, e il luogo fu detto Babel, cioè confusione, e le genti si risolvero a dividersi, e la costoro divisione marcò Faleg, col nome, e [illegible] s'è in quel tempo nato a farsi capo e principe di quella moltitudine, ch'ei ridusse ivi sotto al suo comando
dove gli altri discendenti di Noè sian si dispersi, lo conghietturano gl'interpreti sacri dal loro nome medesimo, il quale han qua e là [illegible] per [illegible] provincie, acciocchè con: trassegnasse la verità di questo bel punto della sacra storia con precisione immancabile. Ma il parlar di ciò non conviene all'istituto nostro. Se ne veggano tra gli altri il padre a [illegible], e il Calmet. Questo secondo spiega con bella chiarezza questa particolarità anche nella sua storia universale l. 1. art. 39. Ma merita in qualche luogo le sue critiche [illegible]

Anni del m. 1723.

Anni del m. 1757.

Libro I.

Cap. XIII
Origine dell'Idolatria

[illegible] andiamo più avanti col leggere il sacro libro, ma [illegible] ontoniamo le osservazioni dentro à gli detti del Genesi [illegible] capi decimo, e undecimo

È facil cosa l'intendere, come all'atto di spartirsi per le isole della terra i figliuoli di Noe, sitanti tra di loro [illegible] de' condottieri, i quali gente per gente [illegible] [illegible] per famiglia abbiano avuta la pretensione, il talento, la capacità [illegible] d'accagione, ciò la [illegible] fare la prima figura. Quindi si nacque in quella seconda età del mondo la seconda origine del diritto delle genti; e insieme con la divi[sione] [illegible] delle genti per le isole della terra, e con la [illegible] [illegible] [illegible] la prima origine dei [illegible] [illegible] anche [illegible] bel talento, già [illegible] poeta Ovidio [illegible] [illegible] che natu[ra] vedendo [illegible] il bel [illegible] tra gli uomini la mag[gioranza] [illegible] [illegible] [illegible] si tenne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] il capo e guardò alto e concepì idea di portarsi a maggiori [illegible] [illegible] tanto [illegible] crescere senza fine, e di metter tutto l'altro sotto [illegible]

ciò la Scrittura nel cap. 10. al v. 5. con quelle parole: *Ab his divisae sunt insulae gentium in regionibus suis, unus quisque secundum linguam suam, et familias suas in nationibus suis.*

[illegible]:

[illegible] *sola* [illegible] [illegible] [illegible]
Quaque die partu est edita, magna fuit.
Protinus intravit mentes suspectus honorum.
Fit pretium dignis, nec sibi quisque placet

Di queste ragioni fondamentali appunto può vedersi [illegible] di questo [illegible] di Nemrod, che ci presenta il santo Bibbia la storia. Cap. 10. v. 6. *Ipse coepit esse potens* [illegible] ed [illegible]. I Settanta traducono: *hic coepit esse gigas in terra.* [illegible] dall'ebraica verità: *hic incepit esse [illegible] super terram*, [illegible] *tyrannus in terra.* Per differenti modi andiamo con le interpretazioni ad uno segno medesimo. Ovidio racconta nel luogo lodato sopra, come da che nel mondo [illegible] la idea di maggioranza,

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Di Nemrod il vero si è, che uomo essendo di talent[o] vasto, e mirando a signoreggiare, con quella gen[te] che gli era di seguito, mirò a due cose: a dominar [illegible] e a dilatare l'imperio. Così coepit esse potens, e nel tempo stesso a giganteggiare [illegible]

[illegible] Libro 1.

[illegible] sopra la terra. Ma per dilatare l'impero non potea così contenersi e vedersi contento di quanto dal bel principio [illegible] per convenzione o per [illegible] toccato. Mirò tantosto alle conquiste, e ragione [illegible] che avesse, pretese di farsi suo [illegible] di che prendeva di poter far valere [illegible]. Questo si è quel tanto [illegible] nel cap. 10. dal verso 8. [illegible] dice la sacra [illegible] fino al duodecimo. Ma nel v. 10. il Vulgato dopo [illegible] una terra, e la chiamano di Sevetanta [illegible] non trovo in tutto il mondo. Sennaar [illegible] non latino quam concussit [illegible] pur [illegible] interpreti per intendere [illegible] nel verso undecimo chi sia quell' Assur, di [illegible] leggiamo: De terra illa egressus est Assur, et aedificavit Niniven. Assur [illegible] Nemrod; né deesi prendere come nome proprio, ma come nome [illegible] di storia; dirai [illegible] volgar nostro conquistatore [illegible] latino [illegible] progrediens. In qualunque altra cosa bisogna questo punto di sacra storia [illegible] diversamente dall'ebraica verità, [illegible] da quel che leggesi nella Vulgata, se voglia intendersi in tutto il suo lume. Io però lo spiego così:

8 At Chus genuit Nemrod: hic incepit esse tyrannus in terra

9. Hic fuit tyrannus in contemptum Domini: ideo di[illegible] [illegible] in contemptum Domini

[illegible] Babel, [illegible] addidit etiam Achar, et Chalane in terra, quam concussit

[illegible] De terra hac exivit progrediens, ut aedificaret Niniven amplam urbem, et Chale:

12 [illegible] Resen [illegible] inter [illegible] haec urbs [illegible]

[illegible] osservate n'è chiaro, come l'amore della maggioranza [illegible] costui all'ambire il [illegible] [illegible] e per dilatarlo a far delle conquiste sulle terre non sue; e per arrivare a [illegible] è conseguenza da pensarsi, ch'egli introdurre [illegible] le sue insidie, e con quella sua [illegible], [illegible] la servitù nel genere umano [illegible] sulla faccia del mondo la guerra, e [illegible] dopo al diluvio piantò cittadi, e [illegible] la sua superbia non fece qui punto [illegible] contenti di battere con le tiranniche sue conquiste [illegible] terra chiamando suo avanzamento [illegible], di che fu così detto Assur, e Assiria [illegible] terra [illegible]

l'ien indicato con questa espressione che fu costui il primo che sottomise la terra per forza d'armi e [illegible] inventò [illegible] alla guerra, [illegible] na, che Giuseppe attribuisce a N[illegible] il quale [illegible] figliuolo di Nemrod, da cui appunto denominossi [illegible] cap. [illegible] della finitimos et vicinos [illegible] populos [illegible] Libya [illegible]

[illegible] opera [illegible]
ragione [illegible] sua età, [illegible] quanto [illegible] seguenti
famoso, e infame per questo, perche [illegible]
Iddio: Tyrannus in contemptum Domini
[illegible] secondo al mio intendere si è il primo nasci
mento dell' idolatria secondo [illegible] della sacra
storia. Nemrod primo principe, primo conqui
statore di terre, per conseguenza primo inventore
della guerra, volendosi mettere sopra di tutti
gli altri uomini pretese d'essere maggiore di
tutti, ed anzi per follia sua somma, maggiore di
tutto; sprezzò Iddio, lo negò, e converse a se
stesso empiamente quell' onore, e quel culto, che fin
[illegible] gli uomini aveano da' lor maggiori inteso non
[illegible] creatura alcuna [illegible]
Ritorna nella Volgata menzione [illegible] volta della ter
ra di Sennaar nel cap. 11. al v. 2. ed è mio [illegible]
di levar la difficoltà, che ivi potrebbe fare quel vocabolo
per intender il testo, quando esso vocabolo si prendesse
come avverbio, mentre secondo [illegible] è nell' Ebraico [illegible]
[illegible] non nome ma verbo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
1. Et erat omnis terra ore uno, et sermonis [illegible]
2. Cum esset proficiscendum de antiquo, ut invenirent
divisionem in terra, quæ consideraretur, ut insiderent ibi
[illegible] Dicebant quisque ad pastorem [illegible] etc.
E tornando col discorso al tema propost[illegible]
che l'idolatria per più cagioni, e [illegible]
diverse si andò nel mondo variamente [illegible]
[illegible]
Vegganscne di questa materia [illegible]
ben molti i quali la trattano ex professo [illegible]
[illegible] compendio di tutti loro forse
può computarsi [illegible]
il Calmet sotto a questo titolo: Dissertazione intorno
alla origine dell' Idolatria. Però il mio [illegible]
rendo di solamente correre avanti mostrando [illegible]
[illegible] che può tenersi dritto a leggere i [illegible]
[illegible]
[illegible]
prima a rappresentarci il fatto di quell' [illegible]
[illegible]

ad intro[illegible] nel mondo [illegible]

51

XIV.

[illegible]

1 [illegible] undecimo del sacro Genesi principiando dal v. 10. si vien tessendo la genealogia de' discendenti di Semo con la descrizione de' loro anni fino ad Abramo, oltre a quelle altre cose di storia, che sono ivi scritte. Vien qui da osservare come la cronologia diversifica molto nel testo Ebraico, e nel Greco. Noi conosciamo di dover seguire la verità Ebraica, confessando di non sapere a qual motivo nel Greco testo siasi intromessa quella grande diversità, la quale è di molte centinaja d'anni, perchè di generazione in generazione [illegible] giunge cent'anni per volta, che [illegible] altra differenza [illegible] perchè il Greco tra Ar[illegible] in questo testo [illegible] aggiunge [illegible] Fragger fuori [illegible] alcuna [illegible] difficoltà uomini grandi [illegible] con una maniera assai [illegible] [illegible] serie de' patriarchi, [illegible] di Cainano leggesi registrato anche [illegible] nel Vangelo al cap. 3. per la qual cosa [illegible] abbandonarlo di [illegible] Lucas [illegible] hunc Cainanum ampl[illegible] Bibliis irrepere hoc nomen potuit [illegible] parere dicitur. Omittatur itaque [illegible] tinis Hebraicisque desit. Con il Petavio [illegible] le annotazioni del nuovo suo Editore, perchè molto sostengon[o] [illegible] sacra al capo 6. ragiona su di questo punto [illegible] e quanto a S. Luca, [illegible] concedere, che S. [illegible] nel [illegible] che avendo S. Luca scritta quella [illegible] ma secondo

anche S. Agostino ragiona così nella Città di Dio l. 16. cap. 10. Inter Hebraeos, et nostros codices de ipso numero annorum [illegible] videtur esse distantia, [illegible] ignoro, qua ratione sit factum.

he gliela suggeriva l'esemplare, ch'egli allora avea
alla mano, richiede circa di questo punto punto particol.
Pare quella sola credenza che si meritava il codice,
ch'ei copiava, e non quella infallibilità, ch'ei meritava
[illegible] detto [illegible] altro [illegible]
[illegible] esemplare del [illegible]
[illegible] il nome [illegible]
e questo [illegible] molto vantaggioso per confermar[illegible]
[illegible] abbia scritta quella pura verità, [illegible]
[illegible]
[illegible] genealogi[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] errore [illegible] nel [illegible]
[illegible]
[illegible] questo nome
[illegible]
[illegible]
[illegible], che si anno [illegible]
Noi pure seguiremo adunque la dottrina di questi grandi
uomini, e segneremo questo tratto della sacra st[oria]
[illegible] con la loro scorta così: Arfaxad, come vedemmo
sopra [illegible] nacque a [illegible] gli anni del mondo — Anni del m. 16[illegible]
mille seicento cinquanta otto [illegible]
suoi trentacinque ebbe Sale, cioè l'anno mille — Anni del m. 1693
seicento novanta tre. Trent'anni dopo Sal[e]
generò Eber, vale il dire l'anno mille settecento — Anni del m. 172[illegible]
venti tre. Eber dopo trentaquattro anni ebbe Paleg — Anni del m. 175[illegible]
[illegible] l'anno mille settecento cinquanta sette [illegible]
quando poi qui colle parole del sacro testo cap. 11
v. 18 Vixit Phaleg triginta annis et genuit Reu — Anni del [illegible]
l'anno mille settecento ottanta sette. Vixit autem
Reu (v. 20.) triginta duobus annis et genuit Sarug, — Anni del m. 1819
l'anno mille ottocento diecinove. Trent'anni dopo — [illegible] del m. 18[illegible]
Sarug genuit Nachor v. 22., cioè l'anno
ottocento quaranta nove. Vixit Nachor (v. 24.)
viginti novem annis, et genuit Thare l'anno mille — Anni del m. 19[illegible]
[illegible] settanta otto Vixitque [illegible]
[illegible]ginta annis, et genuit Abraham, et [illegible] — Anni del m. 19[illegible]
[illegible] l'anno mille novecento quarant'otto [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] questo [illegible]

[illegible] vero fino all' anno mille seicento

cinquantasei; quando siccome vedemmo, venne

[illegible] lo stesso computo tiene anche il Petavio

[illegible] suo ragionamento de' tempi [illegible]

[illegible] Usserio pone la nascita di Abramo sessant' anni

[illegible] cioè l' anno due mille, e otto; ma si è ve[illegible]

[illegible] già cosa dice sù di ciò la Scrittura. Il P.

[illegible] alla sua tavola cronologica segue l' Usserio [illegible]

Po[illegible] che [illegible] Noè sopravvisse fino agli anni [illegible] Ann. del m. 2006

[illegible] ne segue che Abra[illegible]

fino agli anni suoi ~~quarant'otto~~ cinquanta otto

potè vedere quell' ammirabile vecchio mediatore

di due sì considerabili età del mondo; da cui può

[illegible] anche [illegible] viva voce in tutto

[illegible] essere [illegible]

[illegible] oltre all' [illegible]

[illegible] della [illegible]

[illegible] Dio [illegible] servire [illegible]

[illegible] sua grazia

[illegible]

Avvertasi [illegible] verso ventuno dice così:

[illegible]

[illegible] Japhet [illegible] mandar [illegible]

[illegible] il fratello maggiore Sem [illegible]

[illegible] secondo appunto [illegible]

[illegible]

[illegible] come se in tutt[illegible]

[illegible]

il testo [illegible] la [illegible]

per ultimo [illegible]

[illegible]

[illegible] che abbiamo [illegible] questo

[illegible] che [illegible]

[illegible] di lui maggiore [illegible]

[illegible] si è perchè già sopra

[illegible] che i tre figliuoli

[illegible]

[illegible] nacquero nei venti anni [illegible]

Dopo gli anni del mondo mille [illegible]

[illegible] sappiamo di certo che nacque [illegible]

[illegible]

[illegible] compi[illegible]

[illegible]

[illegible] egli era al compiere sol' cento anni, come abbiamo dal

[illegible] questa cosa da poter molto [illegible] l' Usserio nella sua crono

[illegible]

[illegible] 8.

Cap. XV.

Abramo.

Basterà [illegible] [illegible] leggere del sacro
testo quel tanto che [illegible] di Abramo [illegible]
a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
principiando dal v. 26 [illegible]

[illegible] nacque a Tare, da che questi compiuti avea [illegible]
et [illegible] anni settanta [illegible] negli anni del mondo mille
[illegible] quarantaotto, come [illegible] è stato già nel
[illegible] precedente. [illegible]

Avea egli anni cinquanta otto, allorchè morì Noè l'anno
due mille e sei. Fino a questo tempo [illegible] la sacra
storia non [illegible] e nulla [illegible]
Di [illegible] [illegible] [illegible] Ur terra de' Caldei era nato Lot, [illegible]
[illegible] [illegible] Scrittura nol dice, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] gli anni degli
Ebrei dentro alla precisa [illegible]

Noi non pure abbiamo [illegible] dalla Scrittura in qual anno
avvenisse, che Tare si levasse [illegible] [illegible] sua
natale con Abramo, e con Lot per venirsene nella
terra di Canaan; la qual cosa si legge nel v. 31. dove
si [illegible] che vennero fino ad Haran, e che [illegible]
sero ivi ad abitare. Si vede [illegible] [illegible] del sacro
scrittore inteso a sol tanto accennare la storia [illegible]
quegli altri personaggi, che sono come soggetti [illegible]
[illegible] della sua narrazione, per discernere [illegible]
contrassegni della più minute particolarità [illegible] particolari.
[illegible] quali [illegible] [illegible] [illegible]
Quest' [illegible] [illegible] passare tra Ur ad Haran [illegible]
di [illegible] di Abramo, perciò di questa
fatto [illegible] [illegible] Noi ci basta un [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] A [illegible]
Tare [illegible] [illegible] avea [illegible] [illegible]
[illegible] gli anni [illegible] [illegible]
mentre Abramo [illegible] [illegible] ben compiuti
cento trenta cinque [illegible]

[illegible] un più lungo tratto, [illegible] dal

Quelli [illegible] seguono ed avverti leggere del Sacro Genesi il capo decimo secondo e proseguendo fino al vigesimo primo

Vedemmo essere nato Abra[mo] [illegible] l'anno 1948

[illegible] la patria per venirsene con Thare suo padre [illegible] come raccontasi verso la fine del capo [illegible]. Non ci esprime la Scrittura in qual anno della sua età [illegible] egli era però di anni settantacinque, allorchè Iddio [illegible]

[illegible]

speranza di quelle benedizioni [illegible] le benedizioni [illegible] cognationes terrae. Questo [illegible] anno del mondo 2023. Erra adunque Usserio, e dopo lui Calmet, ponendo che Abramo sol tanto dopo ad altri sessant'anni, e dopo la morte di Tare abbia lasciata la patria. Per la qual cosa ci corre qui la necessità di abbandonare [illegible] i loro computi di cronologia. Soggiunge qui una difficoltà Petavio nel suo Rationarium de' tempi [illegible] cap. [illegible] che lo fa dubitare, in qual modo Abramo nato essendo a Tare settuagenario, egli Abramo d'anni settantacinque sia uscito di Harran, mentre suo padre morì d'anni [illegible] Questa è la difficoltà che lo muove, ed è perchè [questi autori], dove non si vogliono persuadere, che Abramo sia uscito di Harran se non se dopo la morte di suo padre. Ma perchè no? [illegible] [illegible] nel principio del cap. 12. dicendosi che Iddio comandò ad Abramo egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui. Quando egli ricevette questo comando se suo padre fosse stato morto, non se gli sarebbe prescritto di uscirsene della casa paterna: de domo patris, perchè ne sarebbe dopo alla morte del padre egli fin d'allora già succeduto per capo [illegible] di questo pare che la Scrittura con altra [illegible] appariranno tutto nel discorso susseguente.

[illegible] e l'anno medesimo in cui Abramo ricevette per la prima volta, che dalla Scrittura ciò espressa, la promessa di quella ampia benedizione, è un'epoca da farne [illegible] conto per [illegible] l'intelligenza del filo cronologico della sacra [illegible] susseguentemente, stante che S. Paolo scrivendo a' Galati cap. [illegible] e la stabilisce così vv. 16. 17. Abrahae dictae sunt [illegible]

Anni del mondo 2023

Questi [illegible] nelle sue tradizioni [illegible] la seguente speciosa espressione: [illegible] questione.

promissiones, et semini ejus: Hoc autem dico testamentum confirmatum a Deo: quæ post quadringentos et triginta annos facta [illegible] Adunque [illegible] che [illegible] uscì di Charan l'anno [illegible]. noi dobbiamo numerare anni [illegible] e [illegible] a che nel Sinai [illegible] l'anno duemille quattrocento cinquanta tre

Avanti al dono della legge [illegible]

Dopo a ciò seguono nella sacra storia a registrarsi più gesta di [illegible] fino a tutto [illegible] ma non se ne definisce il tempo [illegible] a [illegible] medesima che [illegible] ricevette [illegible] chi era Melchisedecco? [illegible] Sem [illegible] filiorum Noe. Ancor io mi unisco al S. Dottore, tenendo che Semo fosse Melchisedecco [illegible] come sopra si è provato [illegible] così asserire si è, perchè [illegible] (cap. [illegible] 10. 11.) leggiamo: Sem erat centum annorum, quando genuit Arphaxad biennio post diluvium. Vixitque Sem postquam genuit Arphaxad quingentis annis. Arfaxad [illegible] l'Abramo [illegible] nato gli anni del mondo mille seicento cinquanta otto Sem [illegible] trentacinque anni ancora dopo a detta compiuta l'età di Abramo. Se adunque s'apparteneva a soggetto ragguardevole la dignità di dover dare la benedizione ad Abramo nessuno [illegible] questo grado più di Semo. il quale [illegible] [illegible] genealogia [illegible] perchè [illegible] prendea [illegible] in quella età, che cominciata si era dopo al diluvio ma egli avvanzava e tutti gli uomini di quella età, ed [illegible] tutta quella stessa precisa età d'intorno cento anni.

Nel cap. 15. si hanno più punti di sacra storia, [illegible] meritano riflessione. Si principia con rappresentarsi Abramo [illegible] vedersi [illegible] lo consola con [illegible] dentro a quattrocento anni se ne sarebbe veduto l'effetto della sua benedizione, dove la sua successione sarebbe nel quarto grado di sua successione uscita della schiavitù d' [illegible] cui se le predice. Questi quattrocent'anni principi[illegible] il loro corso da che Isacco [illegible], come [illegible] più sotto nel discorso seguente. Può nascer qui difficoltà come dicasi qui, che gli Ebrei sarebber uscita d'Egitto dopo a [illegible]

... cioè ben molti anni prima perchè mentre ... Abra-
am ... Isacco ... non era per anche nato Ismaello.
Abramo fin lì non aveva figliuoli suoi. Ismaele
... dov'egli compiva gli ottantasei come dicesi
nel susseguente capo 16. ... 16. anni quattrocento
dieci nove ... leggesi l'anno trentaquattro ... anni del ...
del secolo ventesimo primo del mondo. ... avanti alla legge 419.

Tredici anni dopo che fu nato Ismaello Abramo
riccevette da Dio la legge della circoncisione, essendo
esso di anni novantanove Gen. cap. 17. ...
Quest'anno ... dopo ... Anni del ... 1071
In quest'anno arsero le cinque città cattive. l'anno ... avanti ... 406.
seguente nacque Isacco. Leggi qui del Genesi i capi
17. 18. 19. ... anno d'Isacco ...
... Noah e ... Avanti al nascimento
di tutti costoro Abramo pellegrino andandosi commorando ...
Gerara, (Gen. cap. 20.) Isacco per tanto nacque ... Anni del m. 2044
l'anno quarantesimo del secolo dopo al ... avanti alla legge 405.
come si è detto, e descrivesi Gen. cap. 21. Per
testimonianza ... di S. Girolamo nelle sue questioni
Ebraiche ...
... questo anno ...
...
...
...
... del mondo ...
... Anni del ... 404
...
... nel ... susseguente
... anni ...
Ecco adunque quattrocento anni doveano gli Ebrei
essere oppressi di servitù, anche avanti comparendo
nascere Ismaello ... diremo ...
al principio del discorso ...

Natalis Alexander præfat. in Lucam

1 [illegible] Evangelium post SS. Matthæum et Marcum in Achaja, Bœotiaque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam priores Evangelistæ, et audita magis [illegible] visa describens, ut ipse in proœmio confitetur.

In Cap. 1.

Quod autem vertit vulgatus interpres, narrationem quæ in nobis completæ sunt rerum. Græce πεπληροφορημένων vertitur etiam potest ... S. Ambrosius, quæ in nobis redundant ... redundat nulli defuit et de completo [illegible] dubitat, cum fidem effectus adstruat [illegible] prodat [illegible] [illegible] [illegible] quæ nobis abunde probatæ sunt quam ita certa et explorata nobis veritas est, ut de [illegible] ambigi non possit.

3 assecuto a principio omnia diligenter. Sed nec piam diligentiam excludit in perscrutandis rebus, et judicium [illegible] gendis, quæ scriptis commendaret... assecuto omnia. Elegit igitur e omnibus quæ [illegible] [illegible], et ... officio dispensationis suæ.

5. Fuit in diebus Herodis Regis Judææ Magni, [illegible], [illegible] Idumæi, Regis Judææ [illegible] [illegible] a Judæis [illegible].

Hoc scilicet titulo ab Herode Tetrarcha Galilææ distinguitur Herodes Magnus

Zachariam S. Præcursoris patrem summum sacerdotem non erat, quod S. Augustino visum, aliisque nonnullis, summus enim sacerdos [illegible] ... sacerdotem Pontificem vocare solet. B. Summus sacerdos adolebat incensum in sancto sanctorum die solemni expiationis (Lev. 16. 29. ...) et ... Zacharias vero ... erat extra velum ... octava erat (1 Paral. 24. ... et c. 29. ...) ... commentatores, et vir [illegible] [illegible].

20 Et eris tacens. Græcam vocem σιωπῶν, quam vulgatus interpres reddit tacens, græci commentatores, et viri [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... S. Ambr. Zacharias [illegible] [illegible] nutu interrogat [illegible] ... idem et eum esse mutum, et non posse loqui.... S. Ambr. ... et [illegible] [illegible] amiserat, et auditum.

26 Nazareth in tribu Zabulon sitam ... tenuit a monte Thabor ... dierum itinere ab Jerosolymis distabat.

35 Virtus Altissimi ... Spiritus Sanctus, de cujus non substantia, sed potentia concipitur quem pariturus est. Filius ... quatenus genere materno erat ex tribu Juda, et familia David, ... cognata Mariæ ... et filiabus Aaron.

[illegible] quamvis paterno genere erat e tribu Levi, et filiabus Aaron.

... in spelunca Bethleemo vicina, sive in [illegible] Bethleemi sita, ad quam pastores [illegible]

... eum in præsepio ... soliti erant

[illegible] De hoc tempore (de Zacharia incensum) non Zachariam, sed Joazarum fuisse pontificem ut docet Josephus l. 17. antiquit. c. 8.

Natalis Alexander praefatione in Marcum

[illegible] [illegible] scripsit post S. Matthaeum, ut [illegible] plurimum [illegible] est, anno post Christi [illegible] circiter 45. cum S. Petro Romam secundo profectus esset, [illegible] de [illegible] Herodis, et de [illegible] expeditione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] S. Irenaeus [illegible] et [illegible] [illegible] scripsit Marcum discipulum, et interpretem Petri, [illegible] exitum Apostolorum Petri et Pauli Evangelium scripsisse. [illegible] Eusebius ex Clem. Alexandrino [illegible] Hieron. [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible], atque deleto Simone Mago, [illegible] veritatis [illegible] [illegible] [illegible] vide Hieron. in [illegible] [illegible] scripsit Marcus quemadmodum et alii Evangelistae, S. Matthaeo excepto [illegible] [illegible] [illegible] et S. August. [illegible] de Cons. [illegible] [illegible] [illegible] contrarium est hanc sententiam [illegible] [illegible] (Carm. de quat. Evang.) qui S. Marcum Italis scripsisse Evangelium [illegible]: nam et S. Joannem [illegible] [illegible] scripsisse est, quem tamen [illegible] omnium [illegible] minime consequens est. Sane Graeca lingua Romae adeo vulgaris et usitata erat ea aetate, ut vel infimae sortis foeminae graece loquerentur teste Juvenali sat. 6.

In Cap. 1. v. 2.

1. Sicut scriptum est in Isaia propheta. In plurimis exemplaribus Graecis lectum [illegible] τοῖς προφήταις in prophetis [illegible] [illegible] S. Irenaeus l. 3. [illegible] Euthymius Theophylactus. Sed longe plures et meliores nostri Codices Graecos, omnesque latinos habere, Sicut scriptum est in Isaia propheta [illegible] est ex [illegible] Porphyrii, et ex S. Hieronymo l. de [illegible] gener. [illegible] Verba illa, Ecce ego mitto Angelum meum etc. non sunt Isaiae, sed Malachiae. Cur ergo Isaiae nomine illa citat S. Marcus? Optima responsio est, prophetas omnes in uno Codice descriptos fuisse, cumque in eorum ordine primus occurreret Isaias, ejus nomine interdum citata aliorum prophetarum oracula, quorum libri eodem volumine [illegible] [illegible] [illegible] continebantur. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Marci sicut scriptum est in Isaia propheta ad priorem illud [illegible] non [illegible] ecce ego mitto Angelum meum, sed ad sequentem vox clamantis in deserto. A voce enim Joannis [illegible] usque [illegible] et [illegible] Evangelii [illegible] praedicationis Christi, cui viam Joannes praestruxit, repetendum initium est [illegible]

Natalis Alexander in Historia ecclesiastica
secul. 1.[illegible] in Synopsi [illegible]

Quamobrem [illegible] assentiri non possum quamquam maximis viris et sanctissimis patribus, qui Lucam genus sacerdotale
[illegible] Dei [illegible], [illegible] Matth.[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Christus est ex semine David secundum carnem. Quam [illegible]
ex Maria [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] de ipso [illegible]. in quo enim hæc dicuntur de alia tribu est, de qua nullus
altari præsto fuit. Manifestum est enim, quod ex Juda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotio
Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ratio qua probat Christi sacerdotium [illegible] non esse [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] originem, scilicet secundum lineam maternam. [illegible] quod S. Lucas in genealo-
gia Christi nullum recenseat sacerdotem. Tandem Evangelistæ utrique probare debebat Jesum esse [illegible] [illegible] pro-
missum; atque a prophetis prænunciatum, ideoque oriundum esse ex tribu Juda etiam secundum maternam [illegible]. [illegible]
ex Spiritu Sancto sit [illegible] Maria conceptus, et de illa natus, non esset [illegible] tribu Juda [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
mater n. 1.

[illegible] Virginis Mariæ parentes [illegible], et Anna. Joachim præparationem Domini, Anna gratiam significat. [illegible] [illegible]
[illegible] de illis ex apocrypho quidam [illegible]. De ortu Virginis Sancto Jacobo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
vel Seleucus impostor sub Sancti Evangelistæ Matth. nomine est [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] teste S. Joanne C 19 Evangelii sui quod S. Hieron. in cap 12 S. Matthæi, et [illegible] contra Helvidium [illegible] et [illegible]
[illegible] Theodoretus in Epist. ad Galatas, S. Petr. Chrysologus serm. 48 et venerabilis Beda in [illegible] [illegible]
confirmant. n. 2.

Beatæ Virginis Mariæ sponsum S. Joseph, quem perpetuo virginem mansisse, S. Hieronymus libro [illegible] adversus Helvidium et
B. Petrus Damiani opusculo 17 asserunt. et hæc Ecclesiæ Latinæ [illegible] credulitas est. Quod ergo, unicam uxorem [illegible]
duxerit, ex eaque susceperit Jacobum Minorem, et alios, qui fratres Domini in Evangelio appellantur, fabula est
ex apocryphis desumpta. De S. Joseph cultu lege Bolland. continuatores ad diem Martii 19 n. 3

Non item certum quod narrant Gregorius Nyssenus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a parentibus [illegible] [illegible]
[illegible] adductam in templo oblatam, [illegible] ad [illegible] usque [illegible] educatam. [illegible] [illegible] ex historia [illegible] [illegible]
[illegible] se habuisse Gregorius testatur, et asserit Baronius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] templum, in quibus virgines [illegible]
erant, a viris eruditis [illegible]. Frustra vero id colligere [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sed [illegible] virgines quæ [illegible] erant procurarent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] autor de omnibus [illegible] [illegible]
puellis honestioris [illegible], quæ educabantur in domibus parentum, et propriis sibi cubiculis, neque [illegible] [illegible] [illegible]
adde quod in textu Virgo nulla [illegible] mentio habetur, nec in [illegible] templi, quam de suo ingerit Baronius. SS. Joannem
Damascenum, et Germanum Constantinopolitanum, et post illos Andream Cretensem, Georgium Episcopum Nicomediensem,
Cedrenum, Nicephorum laudat Baronius asserentes B. Virginem [illegible] in templum oblatam, undecim [illegible] [illegible] annos.
sed hi recentioris sunt ætatis scriptores, quod ut illis certa fides adhibenda sit de rebus de quibus est altum apud veter-
es patres, et auctores Historiæ Ecclesiasticæ, silentium. [illegible] n. 4.

B. Virginem S. Joannem in [illegible] [illegible] [illegible] negat S. Epiphanius hær. 78. quæ est Antidicomarianitarum. Ubi obierit
pariter incertum..... Ephesi mortuam colligunt alii ex Epistola Concilii Ephesini ad Clerum et populum Constantinopo-
litanum scribentes, ea in urbe damnatum Nestorium, in qua Theologus Joannes, et Dei genitrix Virgo S. Maria. Ve[illegible]
hæc non significant, extare Ephesi S. Joannis et Deiparæ, virginis sepulchra, vel corpora, sed ibi templa Deo in eorum
memoriam erecta ... Certius est illam redivivo corpore in cœlos assumptam fuisse. Piam hanc sententiam in Ecclesia Occiden-
tali sexto seculo jam invaluisse constat ex S. Gregorio Turonensi l. 1. de gloria Martyrum c. 4 [illegible] [illegible] [illegible] Myst[illegible]
Gothico Gallicano, quod Thomasius, et Dom. Mabillonius luce donarunt. n. 5.

S. Augustinus contra Faustum l. 23 c. "Nos ergo credimus, etiam Mariam fuisse in cognatione David, quia Scripturis eis credi-
"mus, quæ utrumque dicunt, et Christum ex semine David secundum carnem et ejus matrem Mariam non cum viro
"[illegible], sed virginem. Quisquis [illegible] [illegible] Mariam ad consanguinitatem David non pertinuisse, manifestum [illegible],
"[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obluctetur. ipse vero convincat, non eam pertinuisse ad semen David,
"quod istam Scripturarum tam excellenti auctoritati [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"et hoc ostendat non ex quibuscumque litteris, sed ecclesiasticis, canonicis, catholicis. aliæ quippe apud nos non ha-
"bent ad hoc ullum pondus auctoritatis [illegible] sunt enim, quas recepit et tenet [illegible] [illegible] toto orbe diffusa, quæ [illegible]
"[illegible] est etiam prophetata, et quemadmodum promissa, sic reddita. [illegible] per hoc illud quod Faustus de generatione Mari[illegible]
"[illegible], quod patrem habuerit ex tribu Levi sacerdotem quemdam nomine Joachim quia canonicum non est
"Faustus posuit, quod patrem habuerit ex tribu Levi sacerdotem quemdam nomine Joachim [illegible] aliquo modo ad David sanguinem perti-
"non me constringit. sed etiam si hoc crederem, ipsum potius Joachim dicerem aliquo modo ad David sanguinem perti-
"nuisse, et aliquo modo ex tribu Juda in tribum Levi fuisse adoptatum, vel ipsum, vel ejus aliquem progeni-
"torem."

Natalis Alexander in Matth. C. 2. 1

16. Herodes occidit pueros. Macrobius scriptor ethnicus l. 2. Saturnaliorum cædis infantium Bethlemi ab Herode imperatæ mentionem facit. Cum, inquit, audisset Augustus inter pueros quos in Syria Herodes rex Judæorum intra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum, ait: melius est Herodis porcum esse quam filium.

17. 18. Vox in Rama audita est. Jerem. 31. 15. ... Rama ... de abductione decem tribuum in captivitatem editum Jeremiæ vaticinium S. Matthæus infantium Bethleemiticorum cædi ab Herode factæ apposite accomodavit, indicans hanc prophetiæ ... de innocentibus ... Bethlehemi ... quod de captivis Israelis ... et multo ... magis ... Rachel, ... Bethleem ... Rachel intelligitur quia non procul a Bethlehem sepulta est, ut Gen. 35 ... ipsa Rachel ... Ephraim ... decem tribus in captivitatem abductæ Ephraim nomine significantur ... eandem ... Jeroboam e tribu Ephraim oriundus. Audita vero dicitur vox ejus in Rama ... excelso, quia ... ille ... usque pertingit, sicque ... Jerem. legimus secundum S. Hieronymum ... vel in Rama civitate tribus Benjamin. Nihil quippe est tribui Judæ et Benjamin ... ... et ... ex utraque monarchia ... Unde mirum videri non debet quod ... Benjamin ... per decem tribus ... Jeroboamo ... in ... parte Judæ et Benjamin ... tribus una ... Non mirum ergo quod in tribu Juda contigit per ... in sorte Benjaminitarum ... Matthæo ... utrumque ... ad utramque pertinerent ... Raman ... Bethlehemo, ut colligitur ex cap. 19 libri Judicum ... occasum solis ... Bethlehemo post meridiem ... eadem die Raman ... Nec absurdum est, Ramam in ... tribuum velut confusio ... vel prophetam innuere planctum adeo altum excitatum fuisse in tribu Juda, ut ad Raman usque in ... Benjamin fuerit exauditus. Addi potest non clamorem ... tantum, sed et carnificinam Herodis eousque ... quod Origen ... non solum infantes Bethleem ... Evangelista refert, sed et ... Rachel ... velut mater ... pueris ... sepulchrum ... per egregiam prosopopæiam. Sic alibi prophetæ cælum et terram contestantur, et Christus lapides clamaturos ... Sic Apostolus creaturam ... ingemiscere et parturire ... ... in excelsis locis qualis erat Rama ... longe lateque diffusus dicitur.

20. Defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri. Pluralis numerus pro singulari usurpatur: de solo enim Herode sermo est ... ejusmodi numerorum pluralis pro singulari, et vice versa in Scriptura sacra frequens. Sic Exodi 4. 19 dixit Dominus ... et revertere in Ægyptum: mortui sunt enim omnes qui quærebant animam tuam. Quod de uno dictum Pharaone ... ... filii autem Israel prævaricati sunt mandatum, et usurpaverunt de anathemate, quod tamen unius Achan ...

22. Admonitus in somnis secessit in partes Galilææ. Galilæa ... regio ad Septentrionem Judææ ... dividitur a Geographis in superiorem et inferiorem. Superior juxta Tyrum, Sidonem ... Galilæa gentium ... Matth. 4 ... usque ad ... Salomon ... Hiramo regi Tyriorum ... in tribu Nephtali sita fuit. Inferior Galilæa circa ... et ... Genesareth in tribu Zabulon ... est, in qua frequenter versatus est Christus Jo. 7. Unde etiam Galilæus vocatus est Matth. 26. ... Galilæos a reliquis Judæis contemptui habitos Scriptura ... testatur. A Galilæa (ajunt Pharisæi Jo. 7.) propheta non surgit. Et Nathanael Jo. 1. a Nazareth potest aliquid boni esse? Unde Julianus Apostata Christianos per contemptum Galilæos solebat appellare.

23. Quoniam Nazaræus vocabitur. Per prophetas dictum S. Matthæus scripsit, quod ab Isaia dictum est (c. 11. 1) Egredietur virga de radice Jesse et flos de radice ejus ascendet. Hebraice Netzer, unde Nazaræus.

Natalis Alexander in Matth. C. 2.

51

N.

1. Bethlehem Juda dicitur non Judææ; id est urbs ad sortem tribus Juda pertinens, sextum milliaris Jerusolymis distans; distincta ab altera ejusdem nominis in tribu Zabulon sita et quæ erat Abesam Judicis. Jos. c. 19. 15. Jud. c. 12. 8

2. Ecce Magi ... Minus ergo probabilis S. Epiphanii sententia quod Joseph et Maria singulis annis ex Ægypto in Bethleem ea die venire consuevissent, cumque post biennium a Christi natali redissent, Magos ibi illos invenisse.

Magi. Sapientes, philosophi, scrutandis rerum causis, et siderum contemplationi dediti, non Magi præstigiatores et infames addicti. Plures fuisse certum est. An reges propria fuerint, ambigi dispendium non putavit cum ea de re sileat Evangelium. Magos tamen adoratores Christi dynastas fuisse ac regulos probabile est. Unde a Patribus et auctoribus Ecclesiasticis reges appellantur. Quos quissimus Tertullianus l. 3. contra Marcianum c. 13 ait manerant enim orientales et. Nam et magos reges [illegible]

Ab oriente Ex regione aliqua, quæ Judææ respectu orientalis erat, quam alii Arabiam felicem, alii Persidem fuisse volunt, alii Chaldæam vel Mesopotamiam. De re circa quam Patres et interpretes sunt varias in sententias abiere, contendere nolumus nec [illegible] necesse est, quod Evangelium non explicuit, nec ullius est momenti ad salutem vide quæ scripsimus in Synopsi hist. Eccl. [illegible] primi sæc. c. 1. art. 8

De stella quæ duxit magos vide S. Thomam 3. p. q. 36. a. 7.

4. Et congregans principes sacerdotum, id est capita familiarum sacerdotalium viginti quatuor in numero, ad grand concilio quod Sanhedrin vocant, in quo tractabantur ea, quæ ad religionem et legem spectarent. Senatores ordinarios, de quibus [illegible] et scribas populi id est γραμματεῖς quorum officium erat scripturas sacras incorrupte servare, scrutari, populo legere, exponere ad quorum officium alludens Christus, Ideo inquit, omnis scr. doct. in r. c. [illegible] Matth 13 [illegible]

Hoc sensu Esdras (1 Esdr. 7.) scriba legis dei cœli doctissimus vocatur.

Ubi Christus nasceretur, id est, ubi nasci deberet Messias Rex secundum propheticum oraculum

6. Et tu Bethleem Juda, secundum Michææ vaticinium Et tu Bethleem terra Juda ~~[illegible]~~ nequaquam minima es in principibus Juda ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Prima fronte dissensio hic esse videtur evangelistæ cum Propheta, cujus vaticinium his verbis conceptum est: et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda. Ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis. Verum nullam inter sacrum utrumque scriptorem dissensio est. Prophetæ vaticinium ejus verbis referre noluit S. Matthæus, seu evangelicam vocationem, et verba scribarum. Propheta dixerat, et tu Bethleem Ephrata quia eo nomine etiam alia vocabatur, Scribæ vero explicationis causa dixerunt et tu Bethleem terra Juda, quia erat, et alia Bethleem in tribu Zabulon, ut superius observavimus. Propheta dixit. Parvulus es, quod Scribæ vel per interrogationem [illegible] ironiam dictum esse intelligentes clarissimo sensu expresserunt, Nequaquam minima es. Propheta dixit in millibus, id est in chiliadibus in quas singulæ tribus divisæ erant jam a temporibus Moysis, juxta consilium Jethro. Scribæ reddiderunt In principibus, principes substituendo pro chiliadibus, seu millibus quibus præerant; ut causam exprimerent, cur Bethleem non erat minima, quod nempe ortu principum nobilitata esset, quia jam ex ipso prodierat, scilicet Abesam, Booz, Isai, David, sed maxime ortu Messiæ nobilis evasura. Unde hoc explicantes subdunt ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Dux scilicet ille a deo Israelitis promissus Emmanuel expectatus, toto pene desiderantur.

11. Et apertis thesauris suis seu thesaurorum thecis .. offerunt puero aurum, thus, et myrrham, [illegible] et offerunt solita magnatibus a subditis, et Arabiæ regulis Ps 71. Reges Arabum, et Saba dona adducent. Et vivet, et dabitur ei de auro Arabiæ, et adorabunt de ipso semper. Et Isaias, 60. 6 super te orietur dominus, et gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. Omnes de Saba venient, aurum et thus deferentes et laudem domino annunciantes

12. Ne redirent ad Herodem, ne puerum et seipsos periculo exponerent, per aliam viam etc.

15. Ex Ægypto vocavi filium meum, quod typice de populo Israel, de Christo proprie dictum est, vel in populo Israel typice impleta est ergo prophetia in populo, velut in typo; impleta in Christo est velut in antitypo. Quamobrem illam de Christo S. Matthæus recte interpretatus est, qui potiori titulo Dei filius, quam Israel; genitus quippe in lucem illo gignendus ex utero ante luciferum, adeoque non adoptivus, sed naturalis; qui propterea deo gratior est populo, cum non nisi per illum et propter illum populus deo gratus esse possit. Septuaginta verterunt: ex Ægypto vocavi filios ejus, variante in codd. codicibus Hebraicæ vocis lectione, sed S. Matthæus prophetæ citavit oraculum juxta Hebraicam veritatem

16. Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a magis Sic visum est Herodi, quamvis ipsi illudere magi non statuissent sed deo mandato parendum illis fuisset prohibentis ne redirent ad [illegible] instruendum insidias puero struentem

Natalis Alexander in Cap. 1. Matth.

5 N — Vulgata enim lect. vetustissima ... emendatio mea conjectura, nullius codicis auctoritate nixa. Nec tantum ... mittendum, et conjecturis nostris in libros sacros, nec infirmis vacillandi, precariis ... omnibus de sacri textus auctoritate dubitandi detur occasio.

Et fratres ejus. Jechoniæ pater plures fratres habuit, Jechonias filius nullos. Ideo porro fratrum Jechoniæ prioris in genealogia Salvatoris facta mentio, vel quod omnes ad regiam dignitatem evecti fuerunt, primo Joachaz, deinde Joachim, tertio Sedechias: vel quod in illorum tempora insignes et extraordinariæ prorsus mutationes inciderunt, et omnes eandem cum Jechonia patre sortem experti fuerint, tragicos nimirum exitus. Omnes enim a regibus ... avitis exturbati, et quidam hac, quidam illac captivi abducti fuere. Unde non sine causa transmigrationis meminit S. Matthæus. Joachaz enim in captivitatem conjectus a Pharaone, Sedechias a Nabuchodonosore Babylonem pertractus narratur ibidem eque ac Jechonias nepos; Jechoniæ pater sive Joachimus vinctus dicitur a Nabuchodonosore ut in Babylonem deportaretur, ibidem, et Ezech. 19.

In transmigratione Babylonis. Idest imminente transmigratione, quæ facta est tertio mense regni Jechoniæ filii Joachim ut narratur 4 Reg. c. 24. Una vero dicitur transmigratio, quamvis plures fuerint, eo quod intra paucos annos omnes acciderint, et potius una, quam diversæ videantur, cœpta scilicet sub Joachimo, continuata sub Jechonia, consummata sub Sedechia.

. Et post transmigrationem Babylonis, tempore scilicet exilii, in ipsa captivitate Babylonica.

11 Salathiel autem genuit Zorobabel. Non de Salathiele sed de Phadaja Salathielis fratre ortum Zorobabelem legimus 1 Paral. c. 3. v. 19. An alius ab isto Zorobabel Matthæi, ut Tostato Abulensi Episcopo visum? Id quidem ... nam Zorobabel Matthæi genuisse dicitur filium Abiud, Luce vero Resa ... interfilios Zorobabelis nullus nominatur Abiud. An Salathiele absque liberis defuncto, Phadajas frater ejus ... ductâ ejus uxore semen ei suscitavit ob idque Zorobabel ex eo genitus censetur filius Salathielis non Phadajæ, quamvis ab hoc proprie genitus fuerit? An Sanctus Matthæus aliud et ejus posteros non ex Paralipomenon quidem libris, sed ex tabulis genealogicis recensuit quæ apud Judæos maxima cura servabantur? An forte binomines fuere majores illi Christi, quorum nomina cum iis qui in libris Paralipomenon recensentur non conveniunt? Probabiles quidem responsiones illæ, sed difficultatem omnem ac scrupulum non eximunt.

10 Cur autem non antequam desponsaretur, seu nuberet Virgo concepit? S. Ignatius Martyr hanc affert causam, quam ... non satis ... refellere tamen vereor, cum ... illam Origenes et SS. Basilius et Hieronymus approbent, ut diabolo Christi partus celaretur, cum eum non de Virgine, sed de conjugata aliorum hominum more natum putaret. Latuit principem hujus sæculi virginitas Mariæ: et partus ejus, similiter et mors Domini. Tria mysteria clamoris, quæ in silentio Dei operata sunt (inquit S. Ignatius Ep. ad Ephesios.

18. Inventa est in utero habens de Spiritu Sancto: contra consuetudinem, et præter omnem spem, expectationemque humanam Virgo gravida apparuit non uni Josepho, sed omnibus qui in illam oculos converterent. De Spiritu Sancto, non de Spiritus Sancti substantia, quasi Christi pater fuerit, sed ejus virtute.

21. Per prophetam dicentem (Isa. 7. 14.) Ecce virgo etc. Hujus Isaiæ vaticinii applicationem ad Jesum Christum a Sancto Matthæo factam a Judæorum cavillis vindicant patres et interpretes Christiani: primo auctoritate interpretum quos Judæi suspecti esse non possunt, scilicet versionis 70 interpretum, et Chaldaicorum paraphrastarum Onkeli et Jonathanis. 2.° ex vi et notione vocis Hebraicæ Haheleman, quæ non solum virginem, sed virginem absconditam, et diligenter custoditam significat, quæ nequidem virorum oculis pateat. Et nunquam in Scriptura nisi pro virgine usurpatur, ut Gen. cap. 16. de Rebecca virgine pulcherrima, et incognita viro et Exod. 2. 8. de Maria sorore Moysis. 3.° ex illis verbis, quæ propheta præmisit. Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Nisi enim virgo maneret, quæ in utero habitura erat, sed communi ferret lege connubii ut puella filium conciperet, signum dici non posset, nec prodigii ... nomen. Plura vide in dissertat. nostra ... in Hist. Eccl. sæc. 1 ...

23 Et vocabunt nomen ejus Emmanuel. Apud Isaiam legitur vocabis. Sed Evangelistæ sæpe sententiam non verba veteris testamenti citare solent. Emmanuel. Hic ab eventu nomen imponitur.

Natalis Alexander Præfatione in Matthæum } 5

Sanctum Evangelium in manibus magis, ut Christi Jesu Domini ~~nostri~~ ac Salvatoris nostri præcepta re: } 1
legens, et exempla, his animum nutrirem, roborarem, consolarerque meum. Sermo illud studium tam
suave mihi est, ut aliorum studium quoddam mihi ereet, penèque me in alia incubuisse [illegible]
nisi et illa sacra erant, eaque animo suscepta, ut Ecclesiæ quodammodo serviant. Quid dulcius quam Deum
loquentem audire, et in ejus verbo argumenta haurire sacrorum cum Divina ejus Majestate colloquiorum?
Nihil enim in hoc studii, ladonisque genere [illegible] existimo novitati, quæ nihil detrahi convenit ~~[illegible]~~
vetustati. ... Vulgatam versionem Latinam Ecclesiæ decretis [illegible] consecratam sequutus sum, quamvis et
Græcum textum, et Orientalium versionum vim (siculi quæ erant) adhibere non neglexerim.

[illegible] ex Moralibus

In Cap. sec Math.

1. Evangelium definiri solet ab Ecclesiasticis tractatoribus bonum nuntium, quo peccatores ad indulgentiam per Christum
vocantur. Cum vero Evangelii nomine in novo Testamento Evi nomen pro re ipsa [illegible], quæ nuntiatur, quandoque pro [illegible]
Christi, alias pro prædicatione: hic usurpatur pro historia, quæ Evangelium, i.e. Christi ad homines adventum, ut inter hom[ines]
conversationem, vitam, gesta [illegible] præcepta, passionem, mortem, resurrectionem describit et narrat.

2 Exemplar Hebræum Matth. [illegible] Hieronymi ætate in Cæsareensi Bibliotheca adhuc servabatur. Exinde periit. Græca versio [illegible]
temporibus Apostolorum [illegible] habetur [illegible]. [illegible] auctor incertum est. S. Hieronymo judice. Minus enim
probabile videtur quod habet additio synopsis S. Athanasii asscripta S. Jacobum [illegible] Evangelium Matthæi
interpretatum fuisse. Qua enim necessitate, vel qua occasione pro Hebræis regendis ab Apostolis scriptum Evangelium [illegible]
lingua vernacula [illegible] donaret?

[illegible]

1 Liber Generationis. i.e. series progenitorum, sive Majorum Christi secundum carnem. Liber scilicet interdum usurpatur
Scripturæ phrasi pro descriptione quavis, narratione, sive catalogo, sive parvo volumine, sive schedula tantum, vel
Epistola continetur. Hinc Matth. 19. libellus repudii, et Jerem. 32. Liber emptionis, et possessionis. Vel Liber generationis
Jesu Christi, i.e. liber de vita Christi. Non solum enim generationis actum, aut genealogiæ seriem nomen hoc
Hebraicum Tholedoth significat, sed totum vitæ cursum, et quidquid homini accidit in vita. Hoc sensu Noe dicitur (Gen.
[illegible]) vir justus atque perfectus in generationibus suis.

3. Filii David, filii Abraham. Hi duo potissimum ex Christi progenitoribus a S. Matthæo memorantur, quia alter caput erat
gentis Judaicæ, ex qua Christus, alter familiæ.

4 Jacob autem genuit Judam, et fratres ejus. Non solum Judas, a quo Christus genus duxit et de cujus tribu ortus est, cujusque
[illegible] genti nomen dedit etc. sed et Judæ fratres in Christi genealogia recensentur, non tanquam Christi parentes, sed tanquam
regni ejus, et reipublicæ conditores.

5 Salmon genuit Booz de Rahab. Booz [illegible] in sacro libro Ruth, et [illegible] celebratur. Rejiciendi namque Lyrani
interpretis aliorumque eruditi [illegible] tres Booz admittentis contra Scripturæ fidem. Nec vero incredibile est quatuor homines
nempe Salmonem, Booz, Obed, et Jesse trecentorum sexaginta sex annorum spatium inter se vivendo fuisse [illegible], eo
præsertim tempore: quo hominum vita sive naturæ ~~[illegible]~~ vi, sive temperantia longius protendebatur.

8 Joram autem genuit Oziam. Tres ibi reges prætermitti. Joram enim immediate non genuit Oziam, sed Ochoziam, Ochoziæ
Joam, Joas Amasiam, ut constat ex libris Regum, et Paralipomenon.
Ochozias quidem genitus dicitur ex Athalia filia Amri Regis Israel 4. Reg. 8. [illegible] hæc Amri filia vocatur, hoc est neptis
Hebræorum more! Fuisse autem revera filiam Achab qui erat filius Amri constat ex tert. Reg. C. 16. v. 28. [illegible]
et 4 Reg. C. 8. v. 16. et [illegible]

11 Josias autem genuit Jechoniam, et fratres ejus in transmigratione Babylonis. Ex libris Regum et Paral. constat Josiam [illegible]
habuisse filios quatuor, diversorum plane nominum, Johanam, qui et Joachaz; Joachim, qui et Eliachim; Sedechiam
qui et Mathanias, et Sellum. Qua ergo ratione Josias dicitur genuisse Jechoniam? probabilis responsio est Joachim
Josiæ filium fuisse binominem, et dictum etiam Jechoniam, ut SS. Epiphanio [illegible] 6. S. Ambrosio in Cap. 3. S. Luc. et
S. Hieronymo visum est et duos Jechonias fuisse unum ante transmigrationem, alterum in ipsa transmigratione
genitum, patrem, et filium: Evangelistam neutrum suppressisse, sed utrumque uno nomine indicasse euphoniæ gratia.
Patrem in fine secundæ tessaradecadis, filium initio tertiæ, ut etiam S. Augustino (l. 2. de Cons. Ev. c. 4.) placet.
Joachim certe Josiæ filium author libri tertii Esdræ C. 1. v. 34 Jechoniam vocat. Vel dicendum cum S. [illegible]
generationem unam Scriptorum incuria prætermissam fuisse post hæc nimirum verba Jechonias, et fratres ejus in
12 transmigratione Babylonis, hæc intercidisse. Jechonias autem genuit Jechoniam. Sed prior responsio melior est.

[illegible] V

Sylva 3.a.

¶. Excerpta ex expositione Sancti Evang. secundum Matth. Natalis Alexandri.

[illegible]

Excerpta ex comment. S. Ambr. in Lucam

S. Ambrosius l. 3. in Lucam.

— Tamen ne hic quidem equum aliquem scrupulum aut naufragium invenias veritatis, duos [illegible] hoc est duos Jechonias fuisse historia indicat, unum ante transmigrationem, alterum in ipsa transmigratione generatum, idest Patrem, et filium. Ergo pater inter generationes superiores computatur, qui successit Josiæ filius inter posteriores, qui successit patri, idest nepos Josiæ. Duos autem fuisse Regnorum libri indicant. Sic enim scriptum est (4 Reg. 23.) et constituit Pharao [illegible] super Judam et Jerusalem Eliachim filium Josiæ regem pro Josia patre ejus et convertit nomen ejus [Joach]im, et undecim annos regnavit in Jerusalem et [illegible] subiecit: et reliqua verborum Joachim et omnia quæ fecit nonne scripta sunt in libro sermonum dierum regum Judæ (4 Reg 24) et dormivit Joachim cum patribus suis, et regnavit Joachim filius ejus pro eo. Filius decem et octo annorum erat Joachim cum regnaret, et tribus mensibus regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Nestha et omnia quæ fecit sub oculis domini pater ejus & ipse fecit, et in diebus ejus ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis in Jerusalem. [Vi]des igitur, quod [illegible] fuerit Josiæ filius alius nepos: filius ille cujus Pharao nomen convertit: nepos iste, cui Jeremias nomen imposuit (c. [illegible]) qui et patris vocatus est nomine. Non igitur suppressit alterum Evangelista, sed utrumque signavit, quod uterque Jechonias dictus sit. Ita addito juniore Jechonia generationes quatuordecim computavit. pag. 54.

Libro 4.° in Luc.

Luc. c. 4 v. Quadraginta diebus nihil manducavit. Unde si quis Evangelii gloriam, [illegible] resurrectionis optat, [illegible] mystici jejunii prævaricator esse non debet: quod et in lege Moyses, et in Evangelio suo Christus utriusque testamenti autoritate præscripsit fidele virtutis esse certamen

2. Et consummatis illis esuriit. Ut adversarium lacesseret jam timentem, qui quadraginta dierum fuerat jejunio vulneratus. Et ideo fames domini pia fraus est, ut in quo diabolus majora metuens jam cavebat, fames ipsa [illegible] tentaret ut hominem, ne impediretur triumphus. Simul illud docere mysterium sancti Spiritus quis hoc est divinum [illegible] judicium, ut tentandum se diabolo Christus offerret.

3. Dixit autem illi diabolus. Tria præcipua docemur esse tela diaboli, quibus ad convulnerandam mentem hominis consuevit armari, gulæ unum, aliud jactantiæ, ambitionis tertium: Inde autem cœpit, unde jam vicerat. . . . Si vide arma Christi, quibus tibi non sibi vicit. . . . Vides quo genere utitur armorum quo hominem a spiritalis nequitiæ incursione defendat adversus immoderatæ gulæ septum, atque munitum. Non enim quasi Deus utitur potestate (quid enim mihi proderat?) sed quasi homo commune sibi accersit auxilium, ut divinæ pabulo lectionis intentus famem corporis negligat, alimentum verbi cœlestis acquirat . . .

Sequitur jactantiæ telum, quo proclive delinquitur, quia dum homines gloriam virtutis suæ jactare desiderant, de loco meritorum recedunt, et statione decedunt. Et duxit illum in Hierusalem, et statuit eum supra pinnam templi. Hoc quidem (Matt. 4) hoc quidem est jactantiæ, ut dum se putat unusquisque ad altiora conscendere, sublimium usurpatione factorum ad inferiora trudatur. Et dixit illi si filius dei es, mitte te hinc deorsum. . . . Simul in[telligimus] [illegible] suam diabolus, malitiamque designat, quia nemini nocere potest mittere deorsum, nisi ipse se miserit . . .

[illegible] Propè criminum omnium fontes tria [illegible]

13. Et consummata omni tentatione diabolus recessit ab illo usque ad tempus. Neque enim consummatam omnem tentationem scriptura dixisset, nisi in his tria genera demonstrarentur esse vitiorum . . . [illegible] quorum semina in ipsa origine sunt cavenda. . . . Recessit, inquit ab illo usque ad tempus: postea enim non [illegible], sed aperte pugnaturus advenit

14 Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam. Completur hoc loco prophetia Esaiæ dicentis Regio Zabulon et terra Nephtalim, et cæteri [illegible], et trans Jordanem Galilææ gentium populus qui sedebat in tenebris, vidit [lucem] magnam. Quæ est enim lux magna, nisi Christus, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

27 Et multi leprosi erant et [illegible] [illegible] non [illegible]

30 Ipse autem transiens per medium illorum ibat. Simul intellige non ex necessitate [illegible], sed voluntate [illegible] nam nec captum a Judæis, sed a seipso oblatum. Etenim quando vult capitur, quando vult elabitur, quando vult suspenditur, quando vult non tenetur. Et hic in supercilium montis præcipitandus ascendens, et [illegible] per medium [illegible] subito [illegible] furentium mente descendit

Cap. 5. in illud Matth. c. 17. [27] Mitte hamum, et eum piscem qui primus ascenderit, tolle. Magnum quidem est, spiritale documentum, quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subjecti, ne quis constitutionem regis terreni putet esse solvendam: si enim censum dei filius solvit, quis tu tantus es qui non putes esse solvendum? Et ille censum solvit qui nihil possidebat: tu autem qui sæculi sequeris lucrum cur [illegible] non recognoscis [illegible] quidam [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

S. Ambrosius in Lucam l. 5.

c. 5. 12. Domine si vis potes me mundare. In voluntate Domini posuit potestatem. De voluntate autem Domini non quasi pietatis incredulus addubitavit, sed quasi colluvionis suæ conscius non præsumpsit

13. Et extendens manum tetigit illum. Lex tangi leprosos prohibet. sed qui dominus legis est, non sequitur legi, sed legem facit. Non ergo tetigit, quia sine tactu mundare non poterat: sed ut probaret quia [illegible] non erat legi. Nec contagium timebat, ut homines, quia contaminari non poterat qui alios liberabat. simul ut e contrario lepra tactu domini fugaretur, quæ solebat contaminare tangentem.

21. Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Cum Judæi asserunt peccata a solo Deo posse concedi, deum utique eum confitentur, magnaque judicio perfidiam suam produnt: qui quem adstruunt, ut personam negant. itaque ab ipsis et operis sui dei filius accipit testimonium, et vocis suffragium non requirit: perfidia enim comperit, credere non potest.

c. 6. 12. Erat pernoctans in oratione dei. Orat ergo dominus non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret. Nam etsi omnia posuerit pater in potestate filii, filius tamen ut hominis formam impleret obsecrandum patrem putat esse pro nobis, quia advocatus est noster. Noli insidiatrices aperire aures, ut putes filium quasi infirmum rogare, ut impetret, quod implere non possit. Potestatis auctor, obedientiæ magister ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo. ... Species tibi Christiane, datur forma præscribitur, quam debeas æmulari: quid enim te pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Quid te facere convenit, cum vis aliquod pietatis officium adoriri, quando Christus missurus apostolos oravit prius, et solus oravit? Nec usquam alibi, si non fallor, orasse cum apostolis reperitur, ubique solus obsecrat: dei enim consilium humana vota non capiunt, nec quisquam inferiorum potest esse particeps Christi.

13 Elegit duodecim ex ipsis, quos et apostolos nominavit. Disseere, quia mihi, non sibi invenit. Vocavit, inquit, discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis, quos ad propagandum auxilium salutis humanæ per terrarum orbem satores fidei destinaret. Simul adverte cælestis consilium non sapientes aliquos, non divites, non nobiles; sed piscatores et publicanos quos dirigeret elegit. ne traduxisse prudentia, ne redemisse divitiis, ne potentiæ, nobilitatisque auctoritate traxisse aliquos ad suam gratiam videretur. ut veritatis ratio, non disputationis gratia prævaleret. Eligitur et Judas non per imprudentiam, sed per providentiam. Quanta est veritas, quam nec adversarius minister infirmat! Quanta moralitas domini, qui periclitari magis apud nos judicium suum, quam affectum maluit! Susceperat enim hominis fragilitatem, et ideo nec has partes recusavit infirmitatis humanæ. Voluit deseri, voluit prodi, voluit ab apostolo suo tradi: ut tu a socio desertus, a socio proditus, moderate feras tuum errasse judicium, perisse beneficium.

Matth. c. 5. 6 Beati qui esuriunt, et sitiunt justitiam. Sed quæ est ista fames justitiæ? Qui sunt isti panes, quos esurit justus ... Qui esurit, utique virium quærit augmentum. ... Post hæc beati inquit, misericordes. justitiam enim sequitur misericordia. Unde dictum est: dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in ~~seculum seculi~~ æternum.

Matth. c. 5. 3. Beati pauperes spiritu. Humilitas enim spiritus divinæ virtutum sunt

24 Verumtamen væ vobis divitibus qui... tamen non eos qui habeant divitias, sed eos qui uti his nesciant sententia cælestis auctoritate condemnat. Non census igitur, sed affectus in crimine est. Et quam: quod tota ætate cupiditas miserabilis sollicitus avari mens tendat exercitus, et quo nullum genus gravius est successurum profutura compendiis, anxio timore reservet, tamen quoniam avaritiæ studia et desideria congerendi inani quadam voluptate pascuntur. qui consolationem vitæ præsentis habuerunt, remunerationem perpetuæ perdiderunt.

31. Et prout vultis, ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter. Vicissitudo ipsa cumulatior est quando vobis actus æquantur. ... enim virtus mensuram gratiæ nec contenta referre quod acceperit vult cumulare quod sumpserit. ne inferior sit beneficio, licet æquetur officio. non enim cumulo tantum, sed ordine, et tempore ... pensantur, cum in beneficio pari prior sit qui prior cœpit: beneficus enim est qui gratiam ... ... qui rependunt.

27. ... tamen dico vobis: diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. ... cedere, aliud est amare inimicos, quam non æmulari. ... dominus et ... qui cum male ... non ... et Petro, ...

37. Nolite ergo judicare et ... Addit non temere judicandum, ne cum sibi conscius ... ... te ipsum cogaris ferre sententiam

... Servus autem, ibat cum illis. Quantum autem divinæ humilitatis insigne, ut ... Dominus nequaquam ... dignaretur Centurionis servulum visitare? ... denique alii Regulo dicit (Joan. 4.) vade filius ...

[illegible] : et scias ex [illegible] divinitatis, et humilitatis gratiam. Illi noluit pergere, ne in [illegible] filio videretur magis divitis detulisse, hic ipse perrexit, ne videretur in centurionis famulo conditionem despexisse servilem. Omnes enim servus et liber in Christo unum sumus (ad Gal. c. 3.)

9. Nec in Israel tantam fidem inveni ~~et quidem~~ [illegible] tripliciter legi [illegible]. In nullo [illegible] tantam fidem inveni in Israel. Et quidem si sic legas, in nullo tantam fidem inveni in Israel, simplex intellectus est. Sin vero juxta Graecos: nec in Israel tantam fidem inveni, fides hujus etiam electioribus et Deum videntibus antefertur. Videte autem [illegible] : [illegible] probatur fides domini et servi sanitas roboratur. Potest ergo meritum domini etiam famulis suffragari; non solum fidei merito, sed etiam studio [illegible] ~~[illegible]~~

19. Tu es qui venturus es? Non simplex intellectus in simplicibus est verbis. Aliquin propositionis [illegible] compugnant: quomodo enim Joannes, quem in superioribus deo patre demonstrante cognovisse [illegible] nescit? [illegible] Aut enim [illegible] est divina [illegible], quem nescias aut de Dei filio [illegible] est. Non cadit igitur in talem prophetam tanti erroris suspicio. Itaque si intellectus simplicis [illegible] compugnat, [illegible] quaeramus figuram.

22. Et respondens dixit illis: ite renuntiate Joanni, quae audistis, et vidistis &c. Plenum sane testimonium quo dominum propheta cognosceret. De ipso enim, non de alio fuerat prophetatum: quia dominus dat escam esurientibus (ps. 145) dominus erigit elisos, dominus solvit compeditos, dominus illuminat caecos, dominus diligit justos, dominus custodit advenas, orphanum et viduam suscipiet, et viam peccatorum exterminabit. Qui ista fecerit, regnabit dominus in aeternum. Ergo [illegible] humana [illegible], sed [illegible] virtutis insignia sunt, caecis perpetuas nostrae tenebras aperire, defessorumque [illegible] vulnera [illegible] sanare, auditum auribus insinuare surdorum, [illegible] membra reformare [illegible] in lucem quoque refuso vigore vivendi revocare defunctos. Haec ante Evangelium vel rara vel nulla. Receperit [illegible] Tobias oculos, unus est in exemplum, et tamen angeli fuit illa medicina non hominis. Elias mortuum suscitaverit, ille tamen rogavit et flevit, et hic jussit. Eliseus leprosum [illegible] dari fecerit, non tamen illic valuit [illegible] auctoritas, sed figura mysterii. Non defecerit ad escam viduae esurientis prophetis se multiplicans farina praeceptis, unam tamen viduam farina illa [illegible] potius [illegible] quoque sacramenti species praefigurata servavit. Sed tamen parva adhuc ista dominicae testificationis exempla sunt, plenitudo fidei, crux domini, obitus, sepultura est. [illegible] illa superiora dixisset, addidit

23. Et beatus qui in me non fuerit scandalizatus. Crux etiam electis [illegible] posset afferre. Sed nullum hoc majus divinae personae est testimonium, nihil est quod magis esse ultra humana videatur, quam toto unum se obtulisse pro mundo [illegible] vel solo plene dominus declaratur.

28. Major [illegible] prophetis nemo est. Major [illegible] propheta in quo finis est prophetiarum. Major propheta, quia multi cupierunt videre quem iste prophetavit, quem iste conspexit, quem iste baptizavit. [illegible] Christus propheta, quomodo major [illegible] Numquid Christum prophetam negamus? Imo et dominum prophetam confitemur. Joannem autem prophetam esse [illegible] omnibus dico esse majorem; sed inter mulierum non virginis natos. Major enim fuit iis quibus aequalis esse potuit [illegible] nascendi. Alia ista natura est, nec cum humanis generationibus comparanda. Non potest homini cum Deo esse [illegible] [illegible] enim quisque praefertur. Denique comparatio cum Dei filio non poterat Joannis ulla esse collatio: unde et [illegible] Angelos aestimatur, non requiritur.

28. Qui autem minor est in regno ~~Dei~~ coelorum, major est illo. [illegible] [illegible] quoniam Angelum [illegible] dixerat, hominibus jam praelatus est. et [illegible] inter natos mulierum declaraverat [illegible] [illegible] tamen qui [illegible] in regno coel[orum] [illegible] ut Angelis [illegible] esse cedendum. et consentaneum [illegible]

6. Matth. 11. 12. Regnum coelorum vim patitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regnum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non est absurdum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ... Qui sunt igitur raptores illi, non laboramus intelligere. [illegible] ... Praecesserant [illegible] [illegible] [illegible] Judaeorum [illegible] dominus venerat ad oves perditas domus Israel, Apostolos destinaverat [illegible] populi [illegible] [illegible] [illegible] regni, [illegible] fuderat: sed cum illi munera sibi oblata despexerant, [illegible] et peccatores in Deum credere, in [illegible] coepissent. In hoc igitur Apostolica praedicatione regnum coelorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regnum illud quod [illegible] sanguinis [illegible] nam cum dominus ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sanitatis remedii [illegible] Denique regnum illa Chananaea, quae [illegible] [illegible] clamabat dicens Miserere mei (Matth. [illegible]) filia mea male a daemonio vexatur [illegible] regnum [illegible] [illegible] [illegible] sapiens in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rogat [illegible] negantem [illegible]. Nonne tibi videtur [illegible] et quod negatur, [illegible] quod [illegible] [illegible] quod voluit, impetravit, quod [illegible]

Sanctus Ambrosius in Lucam lib. 6.

In Cap. 7.

29 Et omnis populus audiens et publicani justificaverunt Deum, etc. Aperuit S. Lucas specialiter addidit quod quasi generationis S. Matth. (c. 11) inobscurum reliquerat. Ille enim ait: Et justificata est sapientia a filiis suis. Primum quæ sit illa sapientia hic videmus expressum: ait enim justificaverunt Deum. Deus ergo sapientia est, quia sapientia Dei filius est sapientia per naturam, non per profectum. Justificatur igitur Deus ipse per baptismum, dum se homines peccata propria confitendo justificavit, sicut scriptum est: Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris. . . Ergo is qui peccat, et confitetur peccatum justificat Deum cedens et vincenti, et ab eo gratiam sperans. In baptismate igitur justificat, in quo est confessio, et venia peccatorum.

35 Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis. Unde utique Græci sic habent: justificata est sapientia ab omnibus omnibus suis.

37 Mulier peccatrix attulit alabastrum. Unde ergo mulierem induxit S. Matthæus (cap. 26) supra caput Christi effundentem unguentum: et ideo hic noluit dicere peccatricem. Nam peccatrix secundum Lucam supra Christi pedes effudit unguentum. Potest ergo non eadem esse, ne sibi contrarium Evangelistæ dixisse videantur.

Cap. 8.

21 Mater mea, et fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt et faciunt. . . Neque tamen injuriose renuntiatur pa[illegible] rentes, sed religiosiores copulas mentium docent esse quam corporum. . Ergo hic non (ut quidam hæretici tendiculas aucupant) mater negatur, quæ de cruce etiam agnoscitur, sed necessitudini corporali præceptorum cœlestium forma præfertur

Matth. 8. Modicæ fidei quare dubitastis? Luc. 8. 25. Ubi est fides vestra? Et bene arguuntur, qui permanente Christo timebant, cum utique qui ei adhæret, perire non possit.

37 Rogaverunt eum ut discederet. Infirma enim mens non capit Dei verbum, nec potest pondus sustinere sapientiæ, abscessit, et solvitur. Et ideo Dominus molestus non fuit, sed ascendens navim reversus per singulos est, ut hic ait, aut sicut Matthæus per fretum. .

43 Dum vero (ad filiam Jairi) hæmorrhoissa tetigit . . . quæ mortua est filia tua, noli vexare illum. Et priusquam illum videre eum . . . gra[illegible] mus quod votum mortuam ad suscitandum fidem hæmorrhoissam ante curavit. Et ut scias exempli [illegible] sanguinis fluxum, dum ad illam petitur, ista curatur.

Cap. 9.

3 Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram etc. Qualis debeat esse, qui evangelizat regnum Dei, præceptis evangelicis designatur, ut sine virga, sine pera, sine calceamento, sine pane, sine pecunia, hoc est subsidii sæcularis adminicula non requirens, fideque tutus, putet sibi quominus ea requirat, magis posse suppetere. . Quibus primo omnium datur pacis atque constantiæ generale mandatum, ut pacem ferant, constantiam servent, hospitalis necessitudinis jura custodiant, alienum a prædicatore regni cœlestis æstimans cursitare per domos, et inviolabilis hospitii jura mutare. . Nec otiose secundum Matthæum domus quam ingrediantur Apostoli, eligenda decernitur, ut mutandi hospitii, necessitudinisque violandæ causa non suppetat.

13 Dimittere eos jejunos nolo ne deficiant in via. Bonus Dominus cum ipse exigit, vires ministrat. Et manducaverunt omnes, et saturati sunt. Videres incomprehensibili quodam rigatu inter dividentium manus . . . fragmenta surgere . . . non fregerant . . . pertinentia ad intacta . . . et liquidis fontibus stipes continue fluere succursus: quando . . . Hic igitur facta materia, ut illa quoque quæ non cernimus etiam . . . et naturæ solidum rigatus . . . designavit auctorem, et totius naturæ creatorem materialis existere . . . illorum . . . sed factæ gignendis omnibus rebus successus defluos subministrat. . . . Com[illegible] quæ nolunt Philosophi velint repertæ sed . . . prehende si potes . . . minuta . . . miracula . . .

20 Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei. Et ideo Petrus non expectavit populi sententiam, sed suam protulit dicens: Tu es Christus filius Dei vivi. Qui est, semper est, nec cœpit, nec esse desinit. Magna autem Christi gratia qui omnia pæne vocabula sua discipulis suis donavit . . . Ego sum, inquit, lux mundi; et id tamen quo ipse gloriatur, discipulis nomen indulsit dicens: vos estis lux mundi. Ego sum panis vivus, et, Nos omnes unus panis sumus. Ego sum vitis vera, et tibi dixit: plantavi te vitem fructiferam omnem veram. . . . est Christus (habebant enim de spiritu sequente . . .) . . . hujus vocabuli gratiam non negavit, ut ipse sit Petrus, quod de petra, petra autem erat Christus, etiam discipulo suo hujus vocabuli gratiam non negavit, ut et hic petra sit. . . . Portæ inferi portæ mortis . . . qui habeat soliditatem constantiæ, fidei firmitatem. Cœnitere ergo [illegible] ut et . . . peccata.

. . . sunt. Quæ autem sunt portæ mortis, hoc est inferni, nisi singula quæque peccata . . . Sed et hoc nobis Scriptura aperuit, quia peccatum . . . quæ causa . . . spiritus . . . condescensus . . .

Vosabulum: quare . . . meas. Ps. 9.

S. Ambrosius in Lucam l. 6.

in Cap. 9.

= 211. Sed videamus cur secundum Matthæum reperiamus admonitos discipulos, ne cui dicerent quod ipse sit Christus; hic autem scriptum sit increpatos esse, ne cui dicerent, quod esset multa passurus, et resurrecturus. Videte quod in uno Christi nomine omnia sint. Ipse enim Christus qui natus est ex Virgine, ipse est qui admirabilia fecit in populo, ipse qui mortuus et pro peccatis nostris, et resurrexit a mortuis. Unum horum si retraxeris, retraxisti salutem tuam. Nam etiam hæretici habere sibi Christum videntur: nemo enim Christi nomen negat: sed negat Christum, qui non omnia quæ Christi sunt confitetur.

Adverte ergo per historiam Græcam hoc fuisse possibile, sicut interdum etiam apostolus suadet incredulis: nec verum refugit poeticum, ut fabulas destruat poetarum. ibid. proclive erit, ut qui sua negare non possunt, nostra confirment. ib.

Lib. 7.

C. 9. v. 30. Moyses et Elias. Apparent Moyses et Elias, hoc est Lex, et prophetæ cum Verbo: neque enim lex potest esse sine verbo, neque propheta, nisi qui de Dei filio prophetavit.

v. 32. Petrus vero etc. Vidit hanc gloriam Petrus, viderunt et qui cum illo erant, licet somno gravati essent. Premit enim incomprehensibilis splendor divinitatis nostri corporis sensus. Nam si solis radium oculorum contuentium corporea nequit acies sustinere: quomodo Dei gloriam humanorum ferret corruptela membrorum? Eoque purior et subtilior exhausta concretione vitiorum corporis habitus in resurrectione formatur. Et fortasse ideo gravati erant somno, ut resurrectionis viderent speciem. Post quietem itaque evigilantes viderunt majestatem ejus: nemo enim nisi vigilans gloriam videt Christi.

v. 33. Faciamus tria tabern. Et quamvis nesciret quid diceret, tamen pollicebatur obsequium: in quo non inconsulta petulantia, sed præmatura devotio fructus pietatis accumulat. Nam quod ignorabat, conditionis fuit, quod promittebat, devotionis. ... Denique placuit tanta devotio Deo.

v. 36. Non Elias filius, non Moyses filius, sed hic est filius, quem solum videtis: recesserant enim illi, ubi cœpit Dominus designari.

v. 48. Quicunque receperit puerum istud etc. Quo loco Dominus simplicitatem sine arrogantia, charitatem sine invidia, devotionem sine iracundia docet esse debere. Nam et puer nescit provectiori affectu respondere invidiæ, devotionem suadet, quia dum puer nihil sibi vindicat, formam virtutis exequitur: et si virtutem nescit, ... ignorat.

v. 50. Nolite prohibere. Bene Domine! nam et Joseph et Nicodemus occulti discipuli propter metum, in tempore tamen suum tibi officium non negarunt. Sed tamen quia alibi dixisti (Luc. 11.) qui non est mecum adversum me est, et qui mecum non colligit dispergit, aperis nobis, ne videatur esse contrarium. Et puto quia si quis medium consideret scrutatorem, dubitare non debeat unicuique factum mente discerni. Sed cur hic eos, qui possunt per manus impositionem immundis imperare spiritibus, in nomine Jesu, negat esse prohibendos; secundum Matthæum vero dicat his. non novi vos, discedite a me omnes operarii iniquitatis (C. 7.) Advertere debemus non esse distantiam sensus, sed intelligentiæ discordiam. Sed illud censeo, eo quod non solum officiis in Clerico, sed etiam virtutis opera requiruntur. Tantumque esse Christi nomen, ut etiam parum Sanctis opituletur ad præsidium, etsi non opituletur ad gratiam. Unde se nemo jactare debet, nec purgati hominis sibi gratiam vindicare, in quo gratia nominis virtus, non aliqua possibilitas humanæ fragilitatis operata sit. Non enim merito tuo diabolus sed odio suo vincitur.

v. 54. Vis dicimus ut descendat ignis? Quod discipulos increpavit, quia ignem super eos descendere gestiebant qui non receperant Christum, ostenditur nobis, non semper in eos qui peccaverint, vindicandum. quia nonnunquam amplius prodest clementia tibi ad patientiam, lapso ad correctionem. Denique Samaritani citius crediderunt, a quibus hoc loco ignis arcetur. Cur autem non receperint eum, Evangelista ipse memoravit dicens quia facies ejus erat euntis in Hierusalem. Discipuli autem recipi intra Samariam gestiebant. ... Deus quos dignatur vocat, et quem vult religiosum facit. Nec discipuli peccant, qui legem sequuntur. Sciebant enim et Phinees (Num. 25.) reputatum ad justitiam, quia sacrilegos interemerat, et ad preces (4. Reg. 1.) ignem descendisse de cœlo, ut prophetæ vindicaretur injuria. Sed vindicetur qui timet.

S. Ambrosius in Lucam l. 7.

vindictam non quærit qui non timet. Simul ostenditur nobis, in Apostolis fuisse merita prophetarum; quando eandem sibi potestatem, quam Propheta magnus emeruit, impetrandi jure præsumunt. Et bene præsumunt, quia ad sermonem suum ignis de cœlo descenderet, quoniam filii sunt tonitrui. (Marci c. 3.)

57. Sequar te quocunque ieris. Non videtur convenire nobis, ut simplicem, fidelemque istum arbitremur; qui domini dignatione respuitur, cum indefessi famulatus obsequium spopondisset. Sed dominus non obsequiorum speciem sed puritatem quærit affectus. Denique alii dicit: sequere me. Dispar sermo. Iste cogitur, ille removetur, ut sciamus quia devotus admittitur, indevotus excluditur.

60. Sine mortui sepeliant. Itaque cum religionum humandi acceperimus officium, quemadmodum hic paterni quoque funeris sepultura prohibetur, nisi ut intelligas humana posthabenda divinis? Bonum studium, sed majus impedimentum: nam qui partitur studium derivat affectum: qui dividit curam, differt profectum. Ergo prius obeunda quam maxima sunt. Nam et Apostoli (Act. 6), studio ne occuparentur studio dispensandi, ministros pauperibus ordinarunt: et ipsis cum a domino mitterentur, neminem in via salutare præscriptum est, non quo benevolentiæ displiceret officium, sed quo persequendæ devotionis intentio plus placeret. Quomodo autem mortui sepelire mortuos possunt, nisi geminam hic intelligas mortem, unam naturæ, alteram culpæ? Est etiam mors tertia, in qua peccato morimur, Deo vivimus, sicut Christus, qui peccato mortuus est. Quod autem mortuus est peccato mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo. Rom. 6.

Cap. 10.

Quid sit saeculum non esse possidendum, alibi dominus evidenter expressit: scripsit enim Matthæus (c. 10) quoniam ipse dixit ad discipulos: nolite possidere aurum, neque argentum.

4. Neminem salutaveritis in via. Fortasse quibusdam hoc durum, et superbum, nec mansueti, et humilis domini præcepto convenire videatur... Sed considera non hoc esse solum neminem salutaveritis, sed non frustra additum in via. Denique et Elisæus (4. Reg. 4.) cum mitteret servum suum ut baculum ejus poneret supra corpus defuncti pueruli, mandavit ei ne per viam aliquem salutaret. Festinanter enim jubebat eum contendere, ut celebrandæ resurrectionis exequeretur officium, ne confabulatione alicujus obvii mandati deflecteretur a munere. Ergo et hic non salutationis officium ne sedulitas aufertur, sed obstaculum impediendæ devotionis aboletur. Ergo et hic non salutationis mandantur, paulisper sequestrentur humana. Pulchra est salutatio, sed eo pulchrior quæ præceptorum maturior executio divinorum, quæ per moram sæpe traxit offensam. Ideo autem et hæc prohibentur, ne solemnis obrepat officii, et impediat ministerium, cujus mora culpa sit.

5. In quamcunque domum etc. Cautela moralis, ne de domo ad domum quis vaga facilitate demigret, ut servemus etiam hospitalis in amore constantiam, nec coalitam amicitiæ necessitudinem facile resolvamus, ut pacis præferamus nuncium, ut ipse primus ingressus pacis benedictione celebretur; cibo potuque oblato oportere nos esse contentos; vexilla fidei non premendam, et regni cœlestis Evangelium prædicandum; excutiendum de pedibus pulverem, si quis recipiendos civitatis hospitio non putaverit.

12. Dico vobis, quia Sodomis etc. Docet etiam graviori pœnæ obnoxios fore, qui Evangelium non sequendum, quod qui legem judicaverint esse solvendam.

22. Omnia mihi tradita. Cum omnia legis, omnipotentem agnoscis, non decolorem, non degenerem patris. Cum tradita legis, filium confiteris, cui per naturam omnia unius substantiæ jure sunt propria, non dono collata per gratiam.

30. Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho. Hiericho enim figura istius mundi est, in quam de paradiso, hoc est de Hierusalem illa cœlesti ejectus Adam prævaricationis prolapsione descendit, hoc est de vitalibus ad inferna demigrans, cui non loci, sed morum mutatio naturæ suæ fecit exilium .. Qui sunt isti latrones nisi angeli noctis atque tenebrarum, qui se nonnunquam transfigurant in angelos lucis, sed perseverare non possunt? Hi ante despoliant quæ accepimus indumenta gratiæ spiritalis, et sic vulnera inferre consuerunt. Nam si intemerata quæ sumpsimus indumenta servemus, plagas latronum sentire non possumus.

33. Samaritanus autem. Non mediocris iste Samaritanus, qui eum quem Sacerdos, quem Levita despexerat, non etiam ipse despexit. Nec vocabulo sectæ despicias, quem verbi interpretatione miraris. Samaritani etenim vocabulo custos significatur.

34. In stabulum. Est autem stabulum, in quo fessi longo itinere succedere solent. Sed non vacabat Samaritano huic diu in terris degere; redeundum eo erat unde venerat. Itaque v. 35 altera die etc. Quis est iste alter dies nisi forte ille dominicæ resurrectionis de quo dictum est ps. 117. Hic est dies quem fecit dominus.

S. Ambros. in Lucam. l. 7. c. 10.

v. 35. Qui sunt isti duo denarii, nisi forte duo testamenta, quae imaginem in se habent aeterni regis expressam, quorum pretio vulnera nostra curantur? ... Stabularius quis? Ille fortasse, qui ait: optimo ut servo sit Christus bonus fructum (Philipp. 1 [illegible]) qui curam haberet hominis vulnerati. Stabularius itaque ille, qui dixit: misit me Christus Evangelizare, 1 Cor. 1. Stabularii itaque sunt illi, quibus dicitur Marci c. 16. ite in orbem universum, et praedicate Evangelium universae creaturae, et qui crediderit, et baptizatus fuerit, hic salvus erit. [illegible] Salvus utique a morte, salvus a vulnere, quod infixum est a latronibus. Beatus ergo stabularius, qui alterius vulnera curare potest. Beatus ille, cui dicit dominus: Et quodcunque supererogaveris etc. ... Spondet ergo se reversurum, et mercedem se redditurum. ... Reddam tibi. Reddet ergo quod debuisti. Beati quibus est debitor!

v. 42. Maria optimam partem elegit. [illegible] est de misericordia, sed non una est forma virtutis. Habes Marthae exemplo, et Mariae, alterius operum actuosa devotio, alterius religiosa mentis intentio dei verbo: quae si cum fide conveniat etiam ipsis operibus antefertur, iuxta quod scriptum est: Maria optimam partem sibi elegit, quae non auferetur illi. ... Agat te sicut Mariam desiderium sapientiae. Hoc enim majus hoc perfectius opus: nec ministerii cura a cognitione verbi caelestis avertat, nec arguas eos, et otiosos judices, quos videas studere sapientiae. ... Nec Martha tamen in bono ministerio reprehenditur: sed Maria quod meliorem partem sibi elegerit, antefertur. ... Denique Apostoli optimum non putaverunt relinquere Dei verbum, et ministrare mensis: sed utrumque munus sapientiae est. Nam et Stephanus plenus sapientiae minister electus: et ideo qui ministrat doctori deferat, et ministrantem doctor invitet, et provocet.

Cap. 11.

v. 33. Nemo lucernam accendit. Lucerna autem lucere non potest, nisi aliunde lumen acceperit.

v. 39. Quod deforis est calicis, et catini mundatis. Vides corpora nostra terrenorum, et fragilium expressa signari, quae brevi lapsu praecipitata franguntur.

v. 44. Estis ut monumenta. qui quasi sepulchra, quae non apparent, specie fallunt, visuque decipiunt: ut cum foris speciosa promittant, intus ossa plena foetoris includant: quod faciunt plerique doctores, qui aliis exigunt, quae ipsi non queant exsolvere.

Et ideo bene alibi (Matth. c. 23.) addidit: implete mensuram patrum vestrorum: quia nihil est ultra dei injuriam gravius, peccare quod possint. [[illegible] acuant]. Neque enim poterant haereditariae iniquitatis absolvi, qui Dei filium crucifigendo, quod gravius est paternis cumulum sceleribus addiderunt.

Cap. 12.

v. 2. Nihil enim est opertum. Pulcherrimam [illegible] tenendae [illegible] et [illegible] fidei [illegible] [illegible] vera simulatione cum ultimo tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] secretum mentis nostrae aperturus videantur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fraudis esse non posse. Sed quoniam simplicitatis illecebra, quam ut unusquisque cognoscat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] geminae est causa perfidiae [illegible] aut ex [illegible] malitia aut ex [illegible] [illegible] nascitur, ne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] negare cogatur, subtexuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse metuendam [illegible] [illegible] naturae finis, non poena est. [illegible] [illegible] [illegible], poenam corporis non esse metuendam [illegible] [illegible] animae esse perpetuam: [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] esse defectum, [illegible] vero [illegible] [illegible] natura [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] metuendum cuius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sit immortalitas redemptura ... [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] simplicitatis affectum, [illegible] mentis [illegible] [illegible]

v. 6. Nonne quinque passeres [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de volucribus [illegible]. Nam si Deus [illegible] [illegible] [illegible] habet, hominum habet [illegible] [illegible] Quod si [illegible] est dei, et [illegible] aeterna majestas, ut [illegible] [illegible] passeribus, aut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter scientiam Dei non sit: quam indignum est aestimare, quod fidelium [illegible] [illegible] aut ignoret aut spernat, aut viliora cognoscat. Forte dicat aliquis: quomodo Apostolus dixit (1 Cor. c. 9.) numquid de bobus cura est Deo, cum utique bos passere pretiosior sit? Sed aliud est [illegible] [illegible] scientia. Denique numerus capillorum non in actu computationis, sed in facilitate cognitionis accipitur. Non enim sollicitam deus curae numerandi intendit excubiam, sed cui cognita sunt omnia,

quasi numerata sunt omnia. Bene tamen numerari dicuntur, quia illa quæ volumus servare,
nus. . . . Ve tibi autem. Dubium esset quod Matthæus dixit (c. 16) quem cordenter absolvit: quia
Dei cognitio Dei. . . . In summa igitur hic sensus est: Si Dominus vilibus avibus, et infidelibus hominibus, vel
oriundo sole, vel in terrena felicitate prospexit; si misericordiæ suæ omnibus munus impartit, haud esse dubitandum
contemplationem apud illum fidelium validiorem esse meritorum. Præclare autem et fidem annectendo interea
fidei ipsi virtutum fundamenta subjecit. Nam ut fortitudinis incentivum est fides, ita fidei firmamentum est fortitudo.
Filius hominis. Utique filium hominis Christum intelligimus, qui de Spiritu sancto generatus ex virgine est.
quod parens ejus in terris sola sit virgo.
Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis: in Spiritum Sanctum autem etc. Numquid ergo Spiritus Sanctus præ-
fertur Christo, ut in Christum peccantes veniam consequantur, in Spiritum Sanctum delinquentes remissionem non
mereantur adipisci? Sed ubi unitas potestatis est, nulla comparationis est quæstio, neque controversia magnitudinis,
cum magnus sit Dominus, et magnitudinis ejus finis esse non possit. Si igitur quod credimus unitas Trinitatis est,
indiscreta utique magnitudo, sicut indiscreta operatio. Quod in sequentibus monstratur. Nam cum alibi dictum sit,
(Matth. 10) Pater vobis dabit quid loquamini, hic subjecit: Spiritus enim Sanctus docebit vos in illa hora quæ oporteat
dicere. Ergo si operatio una est, una est et contumelia. Sed ad propositum revertamur. Hic videtur quibusdam ut
eundem et Filium hominis, et Spiritum Sanctum Christum intelligamus, salva distinctione personarum, et unitate
substantiæ: quia unus et Deus, et homo Christus, idem Spiritus, sicut scriptum est: Spiritus ante faciem nostram
Christus Dominus (Thren. 4.) Idem sanctus, quia sicut Deus Pater, et Filius Deus, Dominus Pater et Filius
Dominus: ita etiam et Pater sanctus, et Filius Sanctus, Spiritus Sanctus. Denique Cherubim et seraphim indefessis
vocibus clamant: Sanctus Sanctus, Sanctus, ut Trinitas repetita tertia appellatione signetur. Si ergo utrumque
Christus est, quæ est diversitas, nisi ut sciamus, quia divinitatem Christi nobis negare non liceat? Denique in perse-
cutione quid quæritur, nisi ut Deum Christum negemus? Itaque quicumque non confitetur in Christo Deum, et
ex Deo, atque in Deum Christum, veniam non meretur. Sed etiam quicumque non confitetur Christum in carne venisse
ex Deo non est: qui enim hominem negavit, Deum negavit: quia Deus in homine, et homo in Deo Christus. Ple-
rique tamen illud tenent; ut eam blasphemiam dicant non esse veniabilem, si quis Christum dicat in Beelzebub
ejicere dæmonia, non potestate divina.
Quis me constituit judicem aut divisorem inter vos? Bene terrena declinat, qui propter divina descenderat.
nec judex esse dignatur litium, et arbiter facultatum, vivorum habens, mortuorumque judicium, arbi-
triumque meritorum. . . Non immerito refutatur hic frater, qui dispensatorem cælestium gestiebat corru-
ptibilibus occupare, cum inter fratres patrimonium non judex medius, sed pietas debeat sequestra dividere:
re: quamquam immortalitatis patrimonium, non pecuniæ sit hominibus expetendum. Frustra enim con-
gregat opes, qui se his nescit usurum. . . et pereunt omnes quæcumque congregantur hæredibus. Neque
enim nostra sunt, quæ non possumus auferre nobiscum. Sola virtus comes est defunctorum, sola nos sequitur
misericordia, quæ cælestium pręvia mansionum pecuniis vilis usura tabernacula defunctis acquirit æterna,
sicut Domini præcepta testantur dicentis ad nos (Luc. 16.) Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui
vos recipiant in æterna tabernacula sua. Nihil moralius ad fiduciam fidem omnia credentibus a Deo posse
. . . Nolite solliciti esse quid manducetis. [illegible] spiritus vitale collegium animæ corporisque contubernio [illegible] sine
conferri, quam quod amat ille spiritus vitale [illegible], nec salutaris deficit usus alimenti, nisi cum venerit dies suprema [illegible] . . . Cum
nostro labore perpetuat, nec salutaris deficit usus alimenti, et vigore [illegible] corpus animetur: absurdum est
igitur anima [illegible] indumento corporis vestiatur, et vigore animæ corpus animetur: absurdum est
ut victus nobis copiam defuturam putemus, qui vivendi jugem substantiam consequamur. . . .
inquit volatilia cæli. Magnum sane, et aptum, quod fide sequamur exemplum. Nam si volatilibus
cæli, quibus nullum exercitium culturæ, nullus de messium fecunditate proventus est, indefi[ciens] . . .
tamen providentia divina largitur alimoniam, verum est, causam inopiæ nostræ avaritiam videri. Ete-
nim illis idcirco inelaborati pabuli usus exuberat, quod fructus sibi communes ad escam datos speciali
quodam nesciunt vindicare dominatu: nos communia amittimus, cum propria vindicamus: nam nec pro-
prium quidquam est, ubi perpetuum nihil est; nec certa copia, ubi incertus eventus. Cur enim divitias
tuas æstimes, cum tibi Deus etiam victum cum cæteris animantibus voluerit esse communem. Aves cæli
speciale sibi nil vindicant, et ideo pabulis indigere nesciunt, quia aliis invidere non norunt.

Ambrosius in Lucam l. 7. Cap. 12.

1. 27. Considerate lilia. Bonus quidem sermo atque moralis, quo ad fidem divinæ nobis misericordiæ
conferendæ, (vel, iuxta litteram, quia ad staturam corporis nostri, vel spiritualiter quia supra mensuram
staturæ nostræ sine de favore nihil valemus adiungere) comparatione nos floris, et et feni sermo divinus
provocavit.... Plerique etiam comparationem hanc secundum naturam floris et unum putant proprie
germinis aptiorem, eo quod lilia nullius annui usus cultum requirant, nec sicut erga proventum fructus
durum exercitium, ita etiam erga generationem istius floris sollicito in orbem videat labor actus agricolis
fructibus. Est enim sinceritatibus agri omne illud quod alitur in florem quadam virtute genitali ex se se
atque in se suo semper manentis animatur: ita cum florem pulcrum caulem videas amisisse, floris
tamen natura viresceit: absconditur enim viriditas, non amittitur. At ubi vernis fuerit provocata
blanditiis, indumentum germinis, comam floris, lilii vestit ornatus.
31. Quærite primum etc. Nam cum dicat: Quærite regnum dei, et hæc omnia adiicientur vobis, nec ad præsens
nec in reliquum fidelibus ostendit gratiam defuturam, si modo qui divina desiderant, terrena non quærant.
Indecorum quippe est, homines curare de cibo, qui militant de regno. Novit rex quemadmodum familiam
suam pascat, alat, vestiat, et ideo dixit: jacta in dominum cogitatum tuum, et ipse te enutriet. p. 54
45. Quod si dixerit servus ille in corde suo. Series sequentis exempli dispensatoribus hoc est sacerdotibus in [illegible]
jetur esse proposita, quo sciant sibi gravem in futurum pœnam esse subeundam, si sæcularibus intenti
deliciis familiam domini plebemque commissam sibi gubernare neglexerint.
49. Ignem veni mittere. Non utique illum ignem consumptorem bonorum, sed bonæ voluntatis auctorem, qui
aurea dominicæ domus vasa meliorat, fœnum vero consumit, et stipulam, ac sæcularia omnia mundi,
voluptate concreta, peritura quæ opus carnis exurit ignis ille divinus, qui flammigerabat in ossibus prophe-
tarum sicut S. Hieremias dicit qui factus est sicut ignis ardens: flammigerans in ossibus meis. (c. 20.)
Est enim ignis domini de quo dictum est ps. 96 ignis ante eum ardebit. Est et idem dominus ignis, sicut
ipse dixit (Deut. c. 3) Ego sum ignis ardens, et non consumens. Ignis enim domini lumen æternum est. Quo
igne illæ accenduntur lucernæ, de quibus supra dixit: sint autem lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes. Et
ideo quia nox et est dies huius vitæ, lucerna est necessaria. Hunc ignem iste etiam Ammaon, et
Cleophas a domino missum esse testantur dicentes (Luc. 24) Nonne cor nostrum ardens erat in via
cum aperiret nobis Scripturas. Evidenter itaque docuerunt, qualis istius ignis sit operatio qui secreta
cordis illuminat.
51. Putatis quod pacem. Cum in omnibus fere Evangelii locis spiritualis intellectus quæratur, tamen
in præsenti maxime: et ne quam duritia nudæ expositionis offendat, spiritali altitudine sen-
sus temperanda est.... Quomodo maledicitur qui non honorat patrem, religiosus qui deum
Sed si advertimus quia prima causa religionis, secunda pietatis est, emolumentum etiam hanc esti-
mationis quæstionem. Oportet enim ut divinis humana posthabeas. Nam si officium parentibus
exhibendum est, quanto magis auctori parentum, cui gratiam etiam pro parentibus tuis debes. Aut
si illi minime non recognoscunt parentem, quemadmodum tu recognoscas? Non igitur dicit renunciandum
esse genitoribus, sed deum omnibus præferendum. Denique habes in alio libro (Matth. 10.) qui diligit
patrem aut matrem plus quam me non est me dignus. Non diligere parentes, sed deo præferre
prohiberis; etenim naturæ pignora domini beneficia sunt. Nec quisquam debet plus amare beneficium
quod acceperit, quam deum a quo beneficium servatur acceptum. Ergo etiam secundum litteram pie intel-
gentibus expositio religiosa non deest, subest tamen quo altius respondendum putemus hunc sensum. Itaque
quia additur [illegible] Erunt enim [illegible]
Matth. c. 5 Esto consentiens adversario tuo. εὐνοῶν autem Græcus dixit, hoc est benevolens.
59. Donec etiam novissimum minutum reddas. Quadrantem autem in balneis dari solere reminiscimur, ubi
oblatione ut illic unusquisque lavandi accipit facultatem, ita hic accipit abeundi, quia unusquisque
peccatum suprascriptæ tenori conditionis eluitur, cum tandiu exercetur noxius pœnis, ut commissi supplicio
erroris expendat.

S. Ambr: in Lucam l. 7. Cap. 13.

v. 15. Unusquisque vestrum sabbato etc. Quam dulcis parabola! facilis autem solutio. Vinculum vinculo comparat, ut dissimulato Judæorum actu ipsorum redarguatur. Nam cum ipsi animalibus sabbato solvant vincula, reprehendunt dominum, qui homines a peccatorum vinculis liberavit.

v. 19. Simile est regnum cælorum grano sinapis. Nam memini etiam alio loco granum sinapis lectum, ubi fides confertur dicente domino (Matth. 17. et 21.) si habueritis fidem sicut granum sinapis. . . . Ergo si regnum cælorum sicut granum est sinapis, et fides sicut granum sinapis, fides utique regnum cælorum est. Itaque qui habet fidem habet et regnum cælorum. . . . Ipse dominus granum est sinapis. Erat integer ab injuria; sed cum velut granum sinapis qui non attriverat populus nesciebat. Teri maluit, ut diceremus: Christi enim bonus odor sumus deo (2. Cor. 2.) In horto crevit, ubi etiam resurrexit, et factus est arbor . . granum est cum compre: henditur, arbor est cum resurgit, arbor mundum obumbrans. Granum est cum sepelitur in terra, arbor est cum elevatur ad cælum. . . Vis scire minimum? Vidimus eum et non habebat speciem neque decorem. Esaj. 53. Vis scire maximum? Speciosus forma præ filiis hominum. ps. 44. Etenim ille qui non habebat speciem neque decorem, excellentior factus est Angelis, ultra omnem gloriam Prophetarum, quos infirmus Israel velut olera manducaverat.

v. 21. Mulier abscondit in farina sata tria. Il sant padre leggeva solo in farinæ, e però diceva: et quia legimus in Matthæo (c. 13.) trium mensuris absconditum esse fermentum, congruere visum est, ut dei filium crederemus absconditum in lege, adopertum in prophetis, evangelicis prædicationibus adimpletum; ut perfectam fidem nobis acquirat ex omnibus: et scripturarum collatione formatur in nobis, qui renovat corpus ipsius, omnia, et in omnibus impleatur. . . . Illa tamen sequi juvat, quod ipse dominus docuit fermentum ecclesiæ spiritalem esse doctrinam. Nam cum scriptum sit. cavete a fermento Pharisæorum Matth. 16. et Apostolus dixerit: non in fermento nequitiæ, et malitiæ 1. Cor. 5. ostenditur quia doctrina fermentum est. . . Bene enim fermentum doctrina dicitur Christi, quia panis est Christus, et Apostolus ait. quia unus panis, unum corpus multi sumus. 1. Cor. 10. . . . Sicut plerique duos populos accipiant, ex Israele, et ex gentibus in unum resurrectionis tempore congregandos, ut fiat in æternum magnum per: fectio, et id quod ex parte est destruatur.

Cap: 14.

v. 21. Et pauperes ac debiles etc. Post divitum repulsa fastidia contulit se ad gentes, inter bonos et malos introire, ut bonos augeat, malorum affectum in meliora commutet, ut compleretur illud quod hodie lectum est (Isaj. 65.) tunc lupi et agni simul pascentur. Invitat pauperes, debiles, cæcos, quo ostenditur nobis, vel quod nullum debilitas corporis excludat a regno, rariusque delinquat, cui illecebra desit peccandi: vel quod infirmitas peccatorum per misericordiam domini remittatur, ut non ex operibus sed ex fide redemptus a crimine si gloriatur, in domino glorietur. Mittit itaque ad exitus viarum; quia mittit ad peccatores, ut in latioribus viis ad scelera enim in exitu cavetur. Mittit ad plateas, quia mittit ad vias, et circa sepes, quod hi videlicet apti sint regno cælorum, qui nullis præsentium cupiditatibus occupati ad futura festinant, in quodam bonæ voluntatis tramite constituti: et qui modo sepis, quæ ab incultis culta secernat, et incursus arceat bestiarum, norint bona, malaque distinguere, et adversus tentamenta nequitiæ spiritalis fidei munimen obtendere.

v. 26. Si quis non odit etc. Sed neque ignorare naturam, neque servire naturæ dominus jubet, sed ita indulgere naturæ, ut venereris auctorem, nec ab eo parentum amore descisas.

Cap. 15.

Itaque S. Lucas non otiose ex ordine tres parabolas posuit; ovis quæ perierat, et inventa est, drachmæ, quæ perierat et inventa est, filii qui erat mortuus et revixit: ut triplici remedio provocati vulnera nostra curemus; spartum enim triplex non rumpitur. Qui sunt isti pater, pastor, et mulier. Nonne deus Pater, Christus pastor, mulier Ecclesia? Christus te suo corpore vehit, qui tua in se peccata suscepit, quærit te Ecclesia, recipit pater. Quasi pastor revehit, quasi mater inquirit, quasi pater vestit. Prima misericordia, secunda suffragatio, tertia reconciliatio. Singula singulis quadrant: Redemptor subvenit, Ecclesia suffragatur, auctor reconciliatur. Eadem divini operis misericordia, sed diversa pro meritis nostris gratia. Ovis a pastore lassa revocatur, drachma quæ perierat invenitur, ad patrem filius suis vestigiis redit, et plena condemnati erroris regreditur pœnitentia. . . . Dives igitur pastor, cujus nos omnes centesima portio sumus: habet Angelorum, habet Archangelorum, Dominationum, Potestatum, Thronorum, aliorumque innumerabiles greges, quos in montibus dereliquit. Qui quoniam sunt rationales non immerito dominum redemptione lætantur. Quamquam hoc

S. Ambrosius in Lucam l. 7. c. 15.

quoque proficit ad incentivum pietatis, si unusquisque conversionem suam gratam fore credit coetibus Angelorum, quorum aut affectare patrocinium, aut vereri debet offensam. Et tu igitur esto Angelis laetitiæ, gaudeant de reditu tuo.

v. 12. Et divisit illis substantiam. Vide quod divinum patrimonium petentibus datur. Nec putes culpam patris, quod adolescentiori dedit: nulla Dei regno infirma ætas, nec fides gravatur annis. Ipse certe se judicavit idoneum, qui poposcit. Atque utinam non recessisset a Patre: impedimentum nescisset ætatis. Sed posteaquam domum paternam dereliquens peregre profectus est, cœpit egere. Merito ergo prodegit patrimonium, qui recessit ab Ecclesia.

Peregre profectus est. Quid longinquius quam a se recedere, nec regionibus, sed moribus separari: studiis discretum esse, non terris: et quasi interfuso luxuriæ sæcularis æstu, divortia h. bere sanctorum? ... Ille igitur vivendo luxuriose corrumpit omnia ornamenta naturæ. Merito ergo ille egere cœpit qui thesauros sapientiæ, et scientiæ Dei, divitiarumque cœlestium altitudinem dereliquit. Egere ergo ideo cœpit, et famem pati, quia nihil prodigæ satis est voluptati. Semper famem patitur sui, qui alimentis perpetuis nescit impleri.

Hæsit uni civium. Et videtur civis iste princeps esse sæculi mundi.

Et cupiebat siliquis etc. Neque enim alia cura est luxuriosis, nisi ut ventrem suum impleant, quorum deus venter est. Quis autem aptior luxuriandi hominibus cibus, quam is qui siliquæ modo intus inanis, foris mollis est: quo corpus non reficitur, sed impletur, ut sit magis oneri, quam usui. Sunt qui porcos accipiant pro gregibus dæmonum, siliquas pro exili virtute inanium hominum, sermonumque jactantia, qui nihil prodesse possunt, inani quadam philosophiæ seductione, et quodam sonoro facundiæ plausu pompam magis, quam utilitatem aliquam demonstrantes: sed hæc diuturna oblectamenta esse non possunt. Et nemo illi dabat. Erat enim in regione illius, quæ neminem habet: quia nec qui sunt non habet. Omnes quippe gentes in nihilum æstimantur: solus autem Deus est qui vivificat mortuos, et vocat ea quæ non sunt, tanquam quæ sunt. Rom. 4.

In se autem reversus. Bene in se revertitur, qui a se recessit: etenim qui ad Dominum regreditur se sibi reddit: et qui recedit a Christo se sibi abdicat.

Facile reconciliatur, quando ingenue rogatur.

21. Pater peccavi. Hæc est prima confessio apud auctorem naturæ, præsulem misericordiæ, arbitrum culpæ. Sed etsi Deus novit omnia, vocem tamen tuæ confessionis expectat. Ore enim confessio fit ad salutem... Frustra autem velis occultare quem nihil fallit: et sine periculo prodis, quod scias esse jam cognitum.

Peccavi in cœlum, et coram te. Non utique elementum exprimitur: sed peccato animæ cœlestia dona Spiritus imminuta: vel quia ab illius gremio matris Jerusalem, quæ in cœlo est, non debuit deviare.

Jam non sum dignus. Dejectus se exaltare non debet, ut merito suæ possit humilitatis attolli. Occurrit tibi, qui audit te intra mentis secreta tractantem: et cum adhuc longe sis videt, et occurrit. Cadit in collum tuum Christus, ut cervicem jugo servitutis exuat, et collo tuo jugum suave suspendat... Stola amictus est sapientiæ, quo nuda corporis Apostoli tegunt, eo quod se unusquisque convolvat... Annulus quid est aliud, nisi sinceræ fidei signaculum, et expressio veritatis. Calceamentum autem Evangelii prædicatio est... Mactatur et vitulus saginatus, ut carnem Domini spiritali opimam virtute per gratiam sacramenti mysteriorum consortio restitutus epuletur... Bene autem vitulus, quia sacerdotalis est victima, quæ pro peccato fiebat... Epulantem patrem inducit, ut ostenderet, quoniam pabulum patris est salus nostra, et patris gaudium nostrorum redemptio peccatorum est.

31. Tu semper mecum fuisti. Vel quasi Judæus in lege, vel quasi justus in communione est, si desinas invidere. Et omnia mea tua sunt. Vel quasi Judæus sacramenta veteris testamenti vel baptizatus novi sacramenta tenens.

S. Ambr. in Lucam l. 7. c. 7.

v. 9. Facite amicos de iniqu. mammon. Ut largiendo pauperibus angelorum nobis, ceterorumque sanctorum gratiam comparemus.

Liber octavus.

Cap. 16 v. 16. Lex et proph. usque ad Jo. Non quia lex defecit, sed quia incepit Evangelii prædicatio. ... Omnis qui vim facit, vehementi studio properat, non torpenti lentescit affectu.
18. Omnis qui dimittit uxorem mœchatur. Quidam enim putant omne conjugium a Deo esse, maxime quia scriptum est: quæ Deus conjunxit homo non separet. Ergo si omne conjugium a Deo est, omne conjugium non licet solvi. Et quomodo Apostolus dixit (1 Cor. 7.) quod si infidelis discedit, discedat? In quo mirabiliter et noluit apud Christianos causam residere divortii, et ostendit non a Deo omne conjugium. Neque enim Christianæ gentilibus Dei judicio copulantur, cum lex prohibeat: sed occurrit illud quod ait Salomon prov. 19. Domum et substantiam patres partiuntur filiis, a Deo autem præparatur viro uxor. Quod qui in Græco legit non putat esse contrarium. Bene enim dixit Græcus ἁρμόζεται: harmonia enim convenientia et apta rerum omnium dicitur commissa connexio. Itaque non habent harmoniam suam nuptiæ, quando Christiano viro gentilis mulier non legitime copulatur. Ergo ubi nuptiæ, harmonia; ubi harmonia Deus jungit.
Facit eam mœchari. Etenim cui non licet vivente viro mutare conjugium, potest obrepere libido peccandi. Ab initio autem Dei lex est.
Ab initio autem non fuit sic. Moyses permisit, inquit, non Deus jussit. Quæ est lex Dei? Relinquet homo etc. Tex. a. in carne una. ... Simul idem Apostolus 1 Cor. 7. negavit legis esse divinæ, ut conjugium qualecunque solvatur: nec ipse præcepit, nec dedit deserendi auctoritatem (per dire si infidelis discedit discedat) sed culpam abstulit desistato.
19. Narratio hæc magis quam parabola videtur, quando etiam nomen exprimitur. neque enim sancta omnis paupertas, aut divitiæ criminosæ: sed ut luxuria infamat divitias, ita paupertatem commendat sanctitas. ... Quamquam insolentia, et tumor divitum indiciis competentibus exprimatur, quod ita conditionis immemores humanæ sint, ut tanquam supra naturam sit, de miseriis pauperum incentiva suam capiant voluptatum, rideant inopem, insultent egenti, et quorum misereri deceat, his auferant. ... Inter hunc igitur divitem, et pauperem chaos magnum est, quia post mortem nequeunt merita mutari.
c. 17. v. 3. Si peccaverit etc. Plus enim proficit amica correptio, quam accusatio turbulenta. Illa pudorem incutit, hæc indignationem movet. Veretur potius, quod prodi metuat, qui monetur. Bonum quippe est, ut amicum magis te qui corripitur credat, quam inimicum. Facilius enim consiliis acquiescitur, quam injuriæ succumbitur. Unde et Apostolus (ad Thess. 3.) corripite inquit fratrem ut eum habeat, non ut inimicum eum æstimetis. Infirmus enim custos diuturnæ bonitatis est timor; pudor autem bonus magister officii. Qui enim metuit, reprimitur, non emendatur; quem pudet facere in naturam vertit. Pulchre autem posuit, si peccaverit in te. non enim æqua conditio in Deum, hominemque peccare. ... Venia quid est: si septies etc. Non veniæ numerum præfiniri.
v. 9. Numquid habet gratiam servo illi? Hoc ideo, ut nemo in operibus glorietur, quia jure domino debemus obsequium... Neque te jactes, si bene servisti, quod facere debuisti. sed novit sibi, mihi autem nescit.
Matth. 24. De die autem et hora dixit Matthæus. Ergo et horam novit:
Edebant, et bibebant. Non quia conjugia, neque alimenta damnantur, cum sit illis successiones, in istis naturæ subsidia sint: aliquando de hoc mundo est excedendum: sed in omnibus modus quæritur, quicquid enim abundantius a malo est.
32. Memores uxoris Lot. Quæ ideo quia respexit retro perdidit naturæ suæ munus.

S. Ambrosius in Lucam l. 8. c. 18.

v. 16. Sinite pueros venire ad me: etc. Nuptialis in pueritia est quaedam venerabilis norma se. nectus et in senectute innocens pueritia. ... unum itaque eligito, et invite videri potest quur discipuli ad Dominum infantulos adire prohibebant, nisi vel mysterium intelligas, vel affectum. Neque enim id invidia in pueros mentis asperitate faciebant; sed sedulo servitutis obsequia Domino deferebant, ne comprimeretur a turbis.

v. 19. Nam Deus in universitate bonus, homo ex parte. Propterea Dominus: quid me dicis bonum, quem negas Deum. (Cavanti: versuta interrogatio, et ideo ambigua responsio.) Non ergo bonum se negat, sed Deum signat.

v. 25. Facilius est camelum. Magna vis, magnum pondus in verbis. Quibus enim verbis aliis valemus enumeraret non se bene jactare se divitem in divitiis suis, quam quibus, quibus definitum est contra naturam esse dives misericors.

v. 35. Quidam caecus. In libro secundum Matthaeum duo caeci inducuntur, hic unus. Ibi egrediente Jericho, hic appropinquante.

Cap. 19.

v. 2. Et ipse dives. Ut scias non omnes divites avaros: et discant divites non in facultatibus crimen haerere, sed in iis, qui uti nesciant facultatibus. Nam divitiae ut impedimenta improbis, ita bonis sunt adjumenta virtutis. Dives certe Zachaeus, et electus a Christo, sed dimidium bonorum suorum pauperibus largiendo, reddendo etiam in quadruplum, quae fraude sustulerat (alterum enim non sat est; nec habet gratiam liberalitas si injuria perseverat: quia non spolia, sed dona quaeruntur) uberiorem mercedem quam conferebat, accepit. Zachaeus ergo in sycomoro, caecus in via. Quorum alterum Dominus miserturus expectat, alterum mansionis suae claritate nobilitat. Alterum sanaturus interrogat, apud alterum se non invitatus invitat. Sciebat enim uberem hospitii sui esse mercedem: sed tamen etsi nondum vocem invitantis audierat, jam viderat affectum.

v. 13. Vocatis decem servis suis. venit primus, et alter, et alter, ecce mnam. Unus in terra abscondisse se dicit quod interim quae ad imaginem et similitudinem Dei data est sortis, studio voluptatis obruit, et nusquam in fovea carnis abscondit. De aliis siletur, qui quasi prodigi debitores, quae acceperant, recidissent. In duobus paucis...ut quae per duas vices ad cultores vineae destinati sunt.

v. 21. Dominus permanet quae desidens. Et ideo cum libro Dominus dicitur, unus agnoscitur, cum et multi dii, et multi domini: sed generaliter, vitiis tamen unus Deus, et unus Dominus.

v. 38. Pax in coelo, et gloria in excelsis. Et hoc turba illum post exiguum conclusura momentum.

v. 45. ingressus in templum cathedras evertit. Atque hoc non aliqua muniatus manu, divitiisque faciebat, sed flagello de restibus expellebat turbas, et nullus resistere audebat.

Cap. 20.

v. 9. Vineam plantavit homo. Plerique varias significationes de vineae appellatione derivant. sed evidenter Esaias vineam Domini Sabaoth (?) domum Israel esse memoravit. Hanc vineam quis alius nisi Deus condidit? hic est ergo qui eam locavit colonis, et ipse peregre fuit. non quia ex loco ad locum profectus est Dominus, qui ubique semper praesens est, sed quia est praesentior diligentibus, negligentibus abest. Multis autem temporibus abfuit: ne frequens videretur exactio. Namque indulgentior liberalitas, eo inexcusabilem pervicaciam. Sed bene secundum Matthaeum habes, quia sepem circumdedit, hoc est divinae custodiae munimine vallavit, ne facile spiritalium pateret incursibus bestiarum. Ergo et hic fodit torcular, in quod uvae rationabilis fructus interior spirituali infusione deflueret. Aedificavit turrim, verticem scilicet legis attollens. atque ita hanc vineam munitam, instructam, ornatam, locavit Judaeis.

v. 10. Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineae darent illi. In sant'Ambr. il testo si rappresenta tal quale. ma nel commentario leggesi così: Et tempore fructuum servos suos misit. Bene tempus fructuum posuit, non proventuum: nullus enim fructus exstitit Judaeorum, nullus vineae hujus proventus, de qua Dominus ait (Ther. 5?) expectavi ut faceret uvas, fecit autem spinas. Io penserei che dovesse leggersi così: Et in tempore servos suos misit. Bene tempus posuit, non fructuum, non proventuum, etc. Itaque non laetitiae vino, non spirituali musto, sed cruore Prophetarum sanguine torcularia redundarunt.

S. Ambros. in l. 9. c. 20.

v. 16. Veniet et perdet colonos illos. Venturum autem dominum dicit vineæ, quod in filio adsit etiam paterna majestas, vel quod ultimis temporibus præsentior humanis aspiret affectibus.

17. Quid ergo fuit? Pulchre interrogat, ut sua se ipsi damnent sententia.

Libro 10.

v. 42. Sede a dextris meis. Non quod corporaliter sedeat, qui ubique est. .. Ipse ad dexteram Patris, quia Patri consors, nulli secundus. .. Gradus non quæritur dignitatis, ubi plenitudo est divinitatis.

Cap. 21.

29. Videte ficulneam, et omnes arbores. Diverso quidem modo, in unum tamen videtur concurrere Evangelistarum sententia. Matthæus enim (c. 24) de sola dixit ficulnea, cum ramus ejus tener fuerit, hic et de arboribus omnibus.

Cap. 22.

Dispono vobis sicut disposuit mihi Pater Regnum. Non ergo æqualitatis homini ad Deum, sed similitudinis æmulatio est. .. Neque duodecim throni tanquam aliqua corporalis sunt receptacula sessionis, sed quia sicut secundum divinam similitudinem judicat Christus cognitione cordium, non interrogatione factorum, virtutem remunerans, impietatemque condemnans: ita et apostoli in judicium spiritale formantur remuneratione fidei, et execratione perfidiæ, virtute errorem redarguentes, sacrilegos odio persequentes.

42. Pater si vis est. Hærent plerique hoc loco qui tristitiam salvatoris ad argumentum insitæ potius a principio, quam susceptæ ad tempus infirmitatis inclinant: et naturalis sensum cupiunt retorquere sententiæ. Ego autem non solum excusandum non puto, sed etiam nusquam magis pietatem ejus, majestatemque demiror. Minus enim contulerat mihi, nisi meum suscepisset affectum. Ergo pro me doluit, qui pro se nihil habuit quod doleret. et sequestrata delectatione divinitatis æternæ tædio meæ infirmitatis afficitur. Suscepit enim tristitiam meam, ut mihi suam lætitiam largiretur. et vestigiis nostris descendit usque ad mortis ærumnam ut nos suis vestigiis revocaret ad vitam. Confidenter enim tristitiam nomino, quia crucem prædico. Neque enim speciem incarnationis suscepit, sed veritatem. Debuit ergo et dolorem suscipere ut vinceret tristitiam, non excluderet: neque enim habent fortitudinis laudem qui stuporem magis vulnerum tulerint, quam dolorem. Homo enim in plaga, sciens, inquit (Esaias 53) [illegible] nos erudire.

Quod autem ait non mea voluntas, sed tua fiat, suam ad hominem retulit, Patris ad divinitatem: voluntas enim hominis temporalis, voluntas divinitatis æterna. Non alia voluntas Patris, alia Filii: una enim voluntas, ubi una divinitas. Disce tamen Deo esse subjectus, ut non quod ipse vis eligas, sed quod Deo scias esse placiturum. Deinde verborum ipsorum proprietatem consideremus: Tristis est, inquit, anima mea. Et alibi (Matth. 26) nunc anima mea turbata est valde. Non ergo suscipiens, sed suscepta turbatur: anima enim obnoxia passionibus, divinitas libera. Etenim spiritus promptus, caro autem infirma. Matth. 26. Tristis autem est non ipse, sed anima. ... Cæterum quam constanter se morti obtulerit, connexa declarant: quandoquidem quærentibus occurrit, turbatos confirmavit, trepidos [illegible] proditorem osculi dignatione suscepit.

Juda, osculo filium hominis tradis? Magna divinæ significatio potestatis, magna disciplina virtutis. Et consilium proditionis aperitur, et adhuc patientia non negatur. .. Ergo per interrogationem pronuntiandum puto, quasi amantis affectu corripiat proditorem. Juda etiam hoc eic, amoris pignore vulnus infligis? et charitatis officio sanguinem fundis? et pacis instrumento mortem irrogas? Servus dominum, discipulus prodis magistrum, electus autorem?

Osculatus est inquit, eum. Non quo simulare nos doceat, sed ut ne proditionem refugere videretur, et plus afficeret proditorem, cui amoris officia non negaret, quia scriptum est (Ps. 119.) cum odientibus pacem eram pacificus.

[illegible] dato inquit ad iis, qui cum fustibus venerant comprehenditur. Sed Dominum omnium mysteria, non arma tenuerant. Denique locutus est, et ceciderunt retrorsum. Quo mihi legiones Angelorum? quo mihi cælestem exercitum? vox Domini sola plus terret. Hanc ille ad demonstrandum divinæ majestatis indicium, qui in pectore Christi recumbebat, elegit. Solent ergo injicere manus turba, nectuntur vincula.

S. Ambros. in Lucam l. 10. [illegible]

Petrus vero sequebatur a longe. Et bene a longe sequebatur iam proxime negaturus. : Sed hoc tamen in eo nobis maxima sit admiratione reverendum, quod Dominum non reliquit etiam cum timeret. Metus naturae est, cura pietatis. Alienum quod timet, suum quod non fugit. Quod sequitur devotionis, quod negat obreptionis. Commune quod labitur, fidei quod paenitet... quod negavit, quia promisit incaute. devotionem consideravit, non respexit conditionem.

De negatione Petri.

Sed vidi meum negantis errorem, quem inter Evangelistas video esse diversum... Quid tamen negaverit consideremus: ex illis utique se esse, qui cum Iesu Galilaeo erant, vel ut Marcus posuit cum Iesu Nazareno. Numquid negavit cum Dei ~~[illegible]~~ fuisse se filio? Hoc est dicere: nescio aliquem nescio Nazarenum, quem Dei filium scio... Negavit hominum consortia, non Dei gratiam. Et bene negavit hominem, quem sciebat Deum... Nam quod tertio cum illo se fuisse negavit, et hoc de superioribus derivavit: cum illo quem hominem nuncupatis non fui, sed a Dei filio non recessi.

Non novi illum. Et bene dixit temerarium quippe erat, ut diceret, quia nosset eum, quem mens humana non potest comprehendere.

C[epit] anathem.: Nam etsi negavit Petrus, non tamen peieravit, quia nec Dominus peierasse memorat.

Tertio quoque interrogatus ait: nescio quid dicis: hoc est, sacrilegia vestra nescio. Sed nos excusamus, Dominus ipse non excusavit. non enim satis est involuta responsio confitentis Iesum, sed aperta confessio. Quid prodest verba involvere, si videri vis denegasse?... Quare flevit? quia culpa obrepsit ei... Sed quod defendi non potest, ablui potest... Haec autem ideo scripta sunt, ut sciamus neminem iactare se debere. Nam si Petrus lapsus est, qui dixit: et si alii scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor: quis alius iure de se praesumat?

Accusatur Dominus et tacet. Et bene tacet, qui defensione non indiget. Ambiant defendi, qui timent vinci. Non ergo accusationem tacendo confirmat, sed despicit non refellendo... melior enim causa quae non defenditur et probatur.. Cur autem Dominus tacuerit, ipse praemisit dicens (Luc. 22.) si vobis dixero non credetis mihi, si et interrogavero non respondebitis mihi. Illud tamen, vel maximum, quod maluit regem se probari, quam dicere, ut condemnandi causam habere non possent, qui quod obiciunt hoc fatentur.

Herode cupiente aliqua Christi videre miracula ipse tacuit, et nihil fecit. quia nec illius crudelitas merebatur videre divina, et Dominus iactantiam declinabat.

Non otiosum quod veste alba induitur ab Herode: immaculatae tribuens indicia passionis, quod agnus Dei sine macula peccata mundi susciperet.

Flagellatur ergo ipse, ne nos flagellaremur: ipse enim in plaga constitutus (Esaj. 53.) et sciens ferre infirmitates pro nobis dolet, a nobis qui Deum ante fugiebamus flagella detorquens.

(Pilatus) Lavit quidem manus, sed facta non diluit: iudex enim nec invidiae cedere debuit, nec timori, ut sanguinem innocentem addiceret.

Inde secundum Matthaeum chlamyde coccinea induitur a militibus, et secundum Ioannem veste purpurea circumdatur. In altera designans martyrum palmas, in altera regiae potestatis insignia.

Iudicio enim in purpura quasi victor assistit

Qui vocatur calvariae locus. Ipse enim locus vel in medio terrae, ut conspicuus omnibus, vel supra Adae ut Hebraei disputant sepulchrum. Congruebat quippe, ut ibi vitae nostrae primitiae locarentur, ubi fuerant mortis exordia.

Hodie mecum eris in paradiso. Uberior est gratia, quam precatio. semper enim Dominus plus tribuit quam rogatur. Ille enim rogabat, ut memor esset sui Dominus, cum venisset in regnum suum: Dominus autem ait illi: amen dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Vita est enim esse cum Christo, ideo ubi Christus est, ibi vita ibi regnum. [illegible] et iste prius conviciatus est, sed repente conversus est. Nec mirum conversus culpam agnoscebat, qui insultabatur veniam relaxabat. Potuit etiam de uno pluraliter dici, sicut illud est. Adstiterunt reges terrae et principes convenerunt in unum (ps. 2). Solus tamen Herodes rex, et princeps Pilatus in Apostolorum actibus conspirasse videtur adversus Christum. Pilati vero pr[illegible] sic et ad Hebraeos habes in caprinis pellibus ambulaverunt (c. 11.) secti sunt, et leonum ora obstruxerunt cum solus Elias melotem habuerit, Esaias sectus esse, Daniel a leonibus intactus mansisse dicatur.

S. Ambrosius in Lucam l. 10.

Consummatum est. h. e. consummata sunt omnia, eo quod assumptæ mortalitatis impletum esset omne mysterium.

Et hæc dicens expiravit. Et bene expiravit, qui non invitus spiritum emisit. Unde Matthæus ait emisit spiritum. quod enim emittitur voluntarium est: quod amittitur necessarium.

Propterea præmisit voce magna. In qua Dei professio gloriosa usque ad mortem se pro nostris decessisse peccatis annunciat.

Sed nec Maria minor, quam ut matrem Christi decebat, fugientibus Apostolis ante crucem stabat, et piis spectabat oculis filii vulnera, quia expectabat non pignoris mortem, sed mundi salutem.

Et cont. exivit sang. et aq. illa quæ diluat, iste qui redimat.

c. 24. Maria autem Sabb. Magna oritur hoc loco plerisque dubitatio. Nam etsi non videntur Evangelistæ contraria dixisse, tamen diversa dixerunt. Siquidem

Quanto sia necessario a noi [illegible] il proporre lo studio delle lettere divine

[illegible] alla [illegible] [illegible] che oppongono la loro difficoltà

[illegible] [illegible], questo provasi

Primo dal profitto che ne hanno tratto [illegible] [illegible] [illegible] che si possono imparare dalle lettere sacre.

2. Dalle parti della filosofia, paragonate con le cose

3. Dalla certezza di trovare in queste sole la verità...

[illegible] secondo punto, si dimostra la necessità delle lettere sacre per la filosofia

Primo per liberare la filosofia degli errori [illegible] e cosa debbasi ammettere di anche certo.

[illegible] separare da queste, cosa sapere si possa,

[illegible] per [illegible] il fine della vera sapienza, che è il medesimo col fine della filosofia. [illegible]

V. 1. Ma dell'tori così delle opere di Dio, v'era il serpente, che sopra di tutti gli animali della
A. terra, che Dio Signore avea fatti, avanzava di astuzia. ~~[illegible]~~
~~tentatore invisibile per [illegible]~~ [illegible]
B. ciò a servire [illegible] come stromento della operazione anche in quanto a lui [illegible]
C. [illegible] e accidentale a dar effetto ~~[illegible]~~ alla tentazione degli uomini, tanto quanto avesse
D. ~~[illegible]~~ avendo parole e discorso. Per il che veduto lo la donna, e osservatolo attentamente,
ragionando tra di se stessa, come se le fosse ~~detto~~ da lui detto. Se mangio di ogni legno del
[illegible] perchè non ne mangiate anche voi? Perchè Dio fuori questo disse, che non ne mangiaste?
[illegible] la donna tantosto gli rispose, e lo [illegible] in se stessa, con
rispondergli [illegible] del paradiso il frutto è nostro, e se ne cibiamo.
~~del [illegible]~~ di quel frutto però colà ch'è in mezzo al Paradiso, ne ha comandato
[illegible] ne mangiassimo, guardici Dio pur di toccarlo, potressimo morire.
V. 4. [illegible] serpente si scherzava intorno a quell'albero, lo toccava, e ne mangiava.
~~[illegible]~~ [illegible] col esempio suggerì all'oziosa femmina in
quella ~~[illegible]~~ [illegible], e curiosità per argomentare, come detto le fosse: Oh! Sì voi
morrete [illegible] ~~[illegible]~~ di forze al più gran segno
V. 5. Se ne mangi, [illegible] la vista, e ~~[illegible]~~ crescer
voi che anche [illegible] ~~di mente, e~~ d'intelletto, e di mente, se questo frutto
[illegible] dei, sol tanto che ne fate di esso sperimento.
[illegible] perchè non vuole [illegible]
[illegible] il suo riflesso sulla virtù di quel frutto, e argomentò che
V. 6. Fece così ~~[illegible]~~ adunque la donna era egli bello anche alla vista, e piacevole,
mangiandone potesse trarne buon effetto; [illegible] e ne diede al
ne staccò adunque dall'albero, e ne mangiò, e se ne portò anche via,
marito, e ne mangiarono di conserva.
V. 7. Ed ecco videro l'uno e l'altro tantosto ~~[illegible]~~ [illegible] e fatta in esso loro la ribellione dei lor
sensi, e vergognandosi della lor nudità, presero delle foglie di fico, e si copersero alla
[illegible] quelle foglie per
cintura.
V. 8. E ~~[illegible]~~ in quel mentre stesso, che non per anche [illegible]
~~[illegible]~~ di [illegible] avendo udito uno strepito orribile, che presagiva il venirsene di Dio
alla [illegible] ~~[illegible]~~ di gran passo pel paradiso con gran sollevazione [illegible]
[illegible] del passato [illegible] giorno, Adamo [illegible] nelle più
e altrettanto fece anche la moglie di lui per fuggirsene dalla veduta di Dio Signore
folte imboscate del paradiso.
V. 9. Ma il Signore alzò la sua voce, e gridò ad Adamo, con dirgli: E dove sei?
V. 10. Il quale gli rispose: Intesi la tua venuta nella orribile commozione del paradiso, e ne
restai paventato, e pien di vergogna, per trovarmi ignudo, e m'andai ad ascondere
V. 11. Cui disse il Signore: ma chi t'ha poi fatto sapere, che ignudo tu fossi, se non che ha[i]
mangiato del legno, di cui t'aveva comandato di non mangiare?
V. 12. E disse Adamo: [illegible] donna, che mi desti per compagnia, mi ha dato del legno, e l'ho mangiato
V. 13. E disse Dio Signore alla Donna: [illegible] per questo? [illegible] qual rispose, il serpente mi ha ingannato,
e ne ho mangiato.
V. 14. [illegible] serpente. Per aver tu fatto questo [illegible] resti quindi con la maledizione
[illegible] sulla terra. [illegible] sopra del tuo petto, e mangerai
tutti gli animali, e di [illegible]
rai la terra finchè durerà il termine de' tuoi giorni di vita.
V. 15. Stabilirò perpetua l'inimicizia fra di te, e la donna, e la prole tua, e la prole di quella; essa
a te schiaccierà il capo, e tu le terrai insidie al calcagno.

V. 16. Ed aggiunse di poi alla donna: Moltiplicherò a te i travagli, e i concepimenti
tuoi; partorirai li figliuoli con dolore, sarai inferiore nella potestà al marito, ed egli
averà sopra di te il dominio, e 'l comando.
V. 17. Ma disse ad Adamo: Perchè desti ascolto alle parole della tua moglie, e mangiasti del legno
di che t'aveva fatto precetto di non mangiare, ~~[illegible]~~ troverai maledetta e sterile la terra [illegible]
non ti aiuterai col lavoro tuo proprio, e 'l mangiarne di essa ti costerà fatica tutti i giorni
della tua vita.
V. 18. Ella ti produrrà delle spine, e de' triboli, a te s'incomberà ~~[illegible]~~ lo sceglier l'erba
ba profusa della terra per l'uso, e pel cibo tuo.
V. 19. Co' sudori della tua fronte ti procaccerai il tuo pane, finchè tu torni ~~[illegible]~~ in terra, come
di terra fosti preso; perchè sei polvere, e tornerai in polvere.
V. 20. ~~Voltosi Adamo [illegible]~~ Voltosi Adamo col guardo ~~[illegible]~~ alla moglie che piangeva incon-
solabilmente, le disse Eva, Vita, consolandola in quanto dovesse esser la madre di tutti
coloro, che dovean venire alla vita.
V. 21. Fece di poi Iddio Signore ad Adamo, e alla moglie sua, fece ~~intorno~~ sopra alla pelle nascere una
lanugine bigia in formalità di una tonaca, e gli ajutò a coprirsi come ~~[illegible]~~ di frondi
gli avean mostrato.
V. 22. E disse. Ecco fra Adamo. Egli ora si pareggia ad un di noi, che sappia come lui il bene
e il male. Per tanto, che per sorte egli anche non estenda la sua mano, e non prenda
eziandio del legno della vita, e non ne mangi, onde viva in eterno.
V. 23. Discacciollo Iddio Signore fuori del paradiso del piacere, dice dove lavorar la terra, ne condusse
che ancor esso era di terra stato fatto.
V. 24. E così lo fece andar lontan di là; e davanti ~~al~~ al paradiso grandissimo vi pose
una guardia di cherubini, i quali mettesser in opra colpi di fulmini, e di saette ~~[illegible]~~
quasi penne, e spade di fuoco, dove vedesse il bisogno di tener custodita la strada che
conduceva al legno della vita.

Christi Domini Adolescentia
descripta per concordantiam quatuor Evangelistarum

Monitum.

Successit facilior negotio quam existimaveram ut Matthaei et Lucae historia dum Christi Domini
pueritia describitur in unam ~~[illegible]~~ simul narrationem ~~[illegible]~~ ex duplici scriptura ut ita
componerentur. Difficilior aliquanto molestiae operis evadit in ~~reliquam~~ partem. Quatuor
enim deinceps vita Domini descripta per auctores quatuor. Illud ~~etiam~~ considerandum, nam
cum interim ab illis diversis diversae res narrentur, ita conveniunt in unam conspirare, ut
nostra non possit repetere aliquid, quod ~~ab~~ uno ~~dici~~ alteram possit, quia ingenium videmus
non alterius etiam fidem exequitur; nunc autem pleraque omnia, quae ~~et~~ quae ut omnibus
teneamur. Sit igitur deinceps etiam in vita Christi Domini cognoscenda eandem perspicuitatem
propterea, ~~[illegible]~~ recipiens ab eius adolescentia quae elucet in expositione parentis, narra-
tionibus opera, ~~[illegible]~~ omnino alia via et ratio adhibeatur necesse est, et [illegible] ex dictis liquet,
cum quas regulas, ordines esse videntur vel portent, non his praedicabo, ut otiose videat, ipse
non probabit, reginitatem, an commode, et diligenter, fuerint animo praeconcepta. ~~[illegible]~~
~~Desinit~~ Explicit narratio infantiae Christi cum ~~[illegible]~~ Lucae ~~[illegible]~~
~~[illegible], et [illegible]~~

Continuatio Evangelicæ historiæ ab exacta Christi domini pueritia usque ad initium prædicationis.

Styrn.

Coronagraphum [illegible] disputationem cum doctoribus in templo Christum dominum [illegible] a navitate quam rem contigisse testatur cum jam esset annorum duodecim. v. 42. reliquum partem ætatis domini ille uno compendio complexus est v. 52. Et Jesus proficiebat sapientia et ætate, et gratia apud Deum et homines. cæterum quæ deinceps ad hanc historiam pertinet usque ad annum Christi domini trigesimum fere, [illegible] nostro silentio apud evangelistas omnes concluditur, cum ipso Marcus et Joannes [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] providere [illegible] satis si Evangelium initium [illegible] hoc anno aggredereuntur. [illegible] quod ætatis fuisse dominum cum a Baptista primo revelatus est nobis et baptizatus. S. Lucas monumentis tradidit [illegible], ~~[illegible]~~ C. 3. v. 23. Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur filius Joseph. Josephi tamen haud

~~[illegible] Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum~~ triginta, et putabatur filius Joseph. Quem igitur humanam eius nativitatem superioribus [illegible] ~~tamen~~ haud erat filius, sed Dei unigenitus. Quem igitur humanam et nunc divinam et æternam illius originem Matth. et Luce [illegible] [illegible] postulat [illegible] operam, et nunc divinam et æternam illius originem a quien [illegible] suscipientes, com. opinionem refellamus ex S. Joanne qui ~~[illegible]~~ Joseph genitum esse narrarunt?

Joannis C. 1. v. 1. In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum et Deus erat Verbum

2. Hoc erat in principio apud Deum

3. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est

4. In ipso vita erat, et vita erat lux hominum

5. Et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt

[illegible] pertinent v. 9. 10 et 14. [illegible] [illegible] argumentum [illegible] Evangelici operis. [illegible] æternam ~~[illegible]~~ et incar: [illegible] ~~[illegible]~~ posito hoc principio, [illegible] Dei generationem, legimus ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ et tempore, quo Baptista aggressus ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] contigit, item ex S. Luca ~~[illegible]~~ et ~~[illegible]~~. Continuatur nos loco nota temporis quo [illegible] repetendo ex C. 3.

v. 23 Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, et [illegible] consequenter [illegible] agit. Sed [illegible] ea peculiaris est ad ætatem unius Servatoris ipsius domini [illegible] [illegible] hominum [illegible] non est ea [illegible] contenta, nisi etiam generalem et communem ætatem [illegible] [illegible] Traditur hoc ex eodem S. Luca [illegible] quia ~~[illegible]~~ ipsa Baptistæ prædicatio exordium sumpsit ~~[illegible]~~

V. 1. Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituræa, et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinæ tetrarcha,

2. Sub principibus sacerdotum Anna, et Caipha: factum est verbum domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.

3. Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.

4. Sicut scriptum est in libro sermonum Isaiæ prophetæ: vox clamantis in deserto: Parate viam domini rectas facite semitas eius:

5. Omnis vallis implebitur, et omnis mons, et collis humiliabitur, et erunt prava in directa, et aspera in vias planas

6. Et videbit omnis caro salutare Dei

[illegible] a [illegible] domini, Nazareth [illegible] [illegible] usque ad hanc Joannis multo majorem. [illegible] ~~[illegible]~~, velati quæ [illegible] in hunc modum C. 3. et dicens et prædicationem S. Matth. pertinuit.

1. In diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ [illegible]

Marcus ad hanc Baptistæ prædicationem rem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

V. 1. Initium Evangelii Jesu Christi Filii Dei.

2. Sicut scriptum est in Isaia propheta, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

3. Vox clamantis in deserto parate viam domini, rectas facite semitas eius

4. Fuit Joannes in deserto baptizans, et prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.

[illegible] eandem ex Isaia Baptistæ descriptionem [illegible] etiam non prætermisit Matth. C. 3

V. 3. Hic est enim qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem. vox clamantis in deserto, parate viam domini rectas facite semitas eius

[illegible] [illegible] item S. Matth. et Joannes [illegible] et [illegible], et frequentia auditorum ad eius [illegible] [illegible]

v. 4. Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem ejus erat locustae, et mel sylvestre.
5. Tunc exibat ad eum Jerosolyma, et omnis Judaea, et omnis regio circa Jordanem: et baptizabantur ab eo in Jordane ... sua.
Legis vero eum eandem etiam apud Marcum c. 1.
~~v. 6. Et erat Joannes vestitus pilis cameli, et zona pellicea circa lumbos~~ ejus; et
v. 4. Fuit Joannes in deserto baptizans, et praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum
5 Et egrediebatur ad eum omnis Judaeae regio, et Jerosolymitae universi, et baptizabantur ab illo in Jordanis flumine confitentes peccata sua.
6. Et erat Joannes vestitus pilis cameli et zona pellicea circa lumbos ejus. et locustas et mel silvestre edebat.
Verum Joannes describit Joannem Baptistam per longe modum, inseruitque illum inter et Dominum ~~...~~ multaque ad ea ~~...~~
~~...~~ admirabiles differentias.
v. 6. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes
7. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.
8. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine
9. Erat lux vera, quae ~~illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum~~
10. In ~~mundo erat~~, et ~~mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit.~~

Est evidens ex Evangelio aliquanto ante/egisse Joannis praedicationem quam Domini ostensionem, quamdiu tamen hoc fuerit non distinguo. Praedicationem Joannis ante apparitionem, seu ostensionem Domini licet sic cognoscere.
D. Matth. ... c. 3. v. Videns fine ad 13. Tunc venit
D. Marcus c. 1. v. Et praedicabat. fine ad 9. et factum est
D. Lucas c. 3. v. Dicebat ergo fine ad 19 Herodes
D. Joannes c. 1. 15. Joannes testim. fine ad 29. altera die.
~~Ubi alia ... ...~~
Fiquet interea ... ... et praedicata jamdiu a Joanne ~~...~~ praeterquam ipse ... operum ..., ..., et baptismata ... ... manifestant ex his sequentibus etiam Evangelistarum testimoniis ... ... c. 1.
v. 9. Et factum est in diebus illis venit etc. fine ad 12. et statim.
Quid inquit Marcus in diebus illis innuebat multos praecessisse dies, circa quos illa fierent
Joannes item c. 1. inquit ...
v. 29 altera die usque ad v. 35.
ubi altera non significat die ... secunda vel proxime sequenti, sed alia quadam sive sequenti die quidem ... aliquam talem disputationem, sed non sequenti ... diem unam solam ... disputationem habitam ... temporis quo Dominus post praedicationem Joannis ... apparuit indefinite nullo certo aliquo signo demonstravit, ...
v. 35. Altera die usque ad finem capitis.
Sed neque Lucas ... temporum ... ... inter praedicationem Joannis et Christi apparitionem distinxit ~~...~~ temporis rationem ~~...~~
... Jesus ... Joannis. Jo. c. ... 26. Medius autem Joannes aliquando vidit ... columbam etc. ...

... Giovanni predica e battezza ...
Gesù ... ... con Giovanni v. 32.
... ... alle prediche di Giovanni ...

At Evangelistarum ... quasi clypeum ... Tertullianus contra Marcionem l. 4. c. 2. Cum ... ... in primis ... ... apostolos auctores habere ... ... Evangelii, praedicandi ab ipso Domino ... ... Scripserunt enim Evangelium et Apostoli, et non Apostoli, seu discipuli Apostolorum. Apostolici autem non soli, sed cum Apostolis, et post Apostolos ... ... praedicatione, doctrina. ... praedicatio discipulorum ... fieri posset de gloriae studio si non adsistat illi auctoritas magistrorum, immo Christi qui magistros Apostolos fecit. ... ... ex Apostolis Joannes, et Matthaeus instruunt: ex Apostolicis Lucas, et Marcus instaurant ... ~~...~~ ... appareat ex Apostolorum auctoritate ... ... scripserunt

Joannem Evangelistam, qui assumptis pennis aquilæ, et ad altiora festinans de verbo Dei disputat. Cæterum quæ sequuntur in eundem sensum perfinuat. Currus eum [illegible], et pennati pedes, et quocunque spiritus ibat, illuc, et non revertebantur; et dorsa eorum plena oculis. et scintillæ ac lampades in medio discurrentes, et rota in rota, et in singulis quatuor facies. Unde et Apocalypsis Joannis post expositionem viginti quatuor seniorum qui tenentes citharas, et phialas adorant Agnum Dei, introducit fulgura et tonitrua et septem spiritus discurrentes, et mare vitreum, et quatuor animalia plena oculis; dicens. Animal primum simile leoni, et secundum simile vitulo, et tertium simile homini, et quartum simile aquilæ volanti. Quibus cunctis perspicue ostenditur quatuor debere tantum evangelia.

Evangelistis ipsis describitur Christum Dominum et Servatorem nostrum.
Rite tamen Ecclesia fecit pieque insignibus Evangelistarum quasi peculiaria stemmata ani: mantia illa visionum appingens; idque propter convenientissimas causas. Una est, nam sub eorum specie animalium ipse significatur Christus Dominus, cuius acta ab Evangelistis narrantur. Est altera, nam si animalia illa quatuor singulatim Evangelistis quatuor distribuuntur, est æquissimum Evangelistarum singulis illud animal assignare, cuius indoles cum ingenio Evangelistarum ipsorum simile aliquid habere invenimus. Proinde prima hoi

Illa vero valde gravissima cur [illegible] Evangelistas legamus quatuor; quia scilicet totidem Apostoli Evangelia, Ecclesiæque ab iis institutæ probaverunt. Sunt videlicet de quo Evangelio D. Paulus scriptum reliquit 2. Corinth. C. 8. [illegible] cuius laus est in Evangelio per omnes Ecclesias. Nam et antiquissimi [illegible] Patres totidem [illegible] in Ecclesia perpetuo adhibuerunt, et Conciliorum antiquissimorum quæ [illegible] auctoritas eadem semper probavit, quatuorque catalogum librorum sacrorum texuerunt v. g. Laodicenæ, Carthaginense tertium, Florentinum, Tridentinum, [illegible] ad Ecclesiam [illegible] Ecclesiam pertineat determinare, ut Canus docet, de locis [illegible] C. 7. quisnam liber sit canonicus, et illius auctoritas certa reque (sit) ad libros vet in sacrorum numerum recipiendos, vel etiam ex eorum numero reiiciendos. Illa est omnium sermone trita sententia. (D. August. Contra Epistolam Manich. C. 5.) Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ moveret auctoritas

Acta in Galilæa post unum lepsum. Math. C. 8. 12. 13. 4

Math. C. 8. 5. Cum autem introisset Capharnaum Centurio

6. 7. venit in domum Petri, et sanat socrum.

16. Vespere ejicit dæmones, et sanat multos.

18. Videns turbas, jussit ire trans fretum.

19. Accedens scriba, ait sequar te quocumque.

21. Alius de discipulis petit venia sepeliendi patris.

23. Et ascendente eo in naviculam, fit motus in mari.

28. Et cum venisset in regionem Gerasenorum, occurrunt

duo daemones.

C. 9. 1. Et ascendens in naviculam venit in civitatem suam.

2. Et ecce offerebant ei paralyticum.

9. Et cum transiret inde, vocat Matthæum.

14. Tunc discipuli Joannis, quare nos jejunamus

18. Ecce princeps unus, et filia mea mortua est

20. Mulier patiens fluxum sanguinis.

27. Et transeunte inde, sequuntur duo cæci.

32. Egressis illis obtulerunt hominem dæmonium mutum.

34. Pharisæi dicebant in principe dæmoniorum ejicit

38. Rogate Dominum messis, ut mittat operarios

C. 10. Convocat duodecim et dat potestatem.

C. 11. Transiit inde.

2. Joannes in vinculis mittit duos ad Jesum.

7. Prædicat Joannem

21 Væ Corozain, væ Bethsaida, et tu Capharnaum

C. 12. Discipuli vellunt spicas sabbato

9. Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum

14. Pharisæi consilium faciebant adversus eum

22. Tunc oblatus est ei dæmonium habens cæcus, et mutus

24. Pharisæi dicunt, ejicit in Beelzebub

38. Tunc responderunt, volumus a te signum videre

46. Adhuc eo loquente, mater et fratres quærunt

C. 13. 1. In illo die sedebat secus mare

3. Et locutus est multa in parabolis

36. Tunc dimissis turbis venit in domum, et accesserunt

ad eum discipuli

53. Transiit inde

Venit in patriam, et scandalizabantur in eo.

Marc C. 2. 1. Et iterum intravit Capharnaum

13. Et egressus est rursus ad mare, et vidit Levi.

18. Et erant discipuli Joannis jejunantes.

23. Et iterum cum sabbatis ambularet per sata, discip. ejus

C. 3. Et introivit iterum in synag. et erat ibi homo

6. Exeuntes Pharisæi statim cum Herodianis consilium faciebant

quomodo eum perderent.

7. Jesus autem ad mare cum naviculis.

11. Dæmonia illum confitentur.

14. Et fecit duodecim ut essent cum illo

22. Et veniunt ad domum, et existimant furorem, et ibi

Beelzebub ejiciendo dæmonia.

31. Et veniunt ad eum mater ejus, et fratres.

C. 4. Et iterum cœpit docere ad mare in parabolis.

37. Et facta est procella, et ipse erat in puppi, et

increpat mare.

C. 5. Et venerunt in terram Gerasenorum.

2. Et exeunti de navi occurrit dæmoniacus qui,

duo in porcos.

21. Et cum transcendisset Jesus in navi rursum trans fretum

Jairus archisynagogus rogat eum de filia in extremis

25. Et mulier in profluvio annis duodecim.

C. 6. Et egressus inde abiit in patriam suam

2. Admirabantur unde huic hæc omnia.

7. Et vocavit duodecim, et misit binos.

14. Et audivit rex Herodes, et dicebat quia Baptista

17. Narrat necem Joannis.

30. Et convenientes apostoli ad Jesum renuntiaverunt

quæ egerant.

40. Saturat quinque panibus quinque millia.

45. Et statim coegit discipulos ascendere navim ad

Bethsaidam.

46. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare

48. Venit ad discipulos ambulans super mare

53. Et cum transfretassent, venerunt Genesareth

C. 7. Et conveniunt ad eum Pharisæi ab Jerosolymis

2. Quod quidam de apostolis non lotis manibus manducant.

24. Et inde abiit in fines Tyri, et Sidonis

26. Mulier gentilis Syrophœnissa rogat pro filia

31. Et iterum exiens de finibus Tyri, et Sidonis ad mare

Galilææ per medios fines Decapoleos

32. Et adducunt ei surdum et mutum.

Luc. C. 5. In una dierum sanat paralyticum.
27. Et post hæc exiit, et vidit Levi.
33. Quare discipuli Joannis jejunant, et non tui
C. 6. Factum est in sabbato secundo primo discipuli ejus vellebant spicas.
6. Factum est in alio sabbato, ut sanaret dexteram aridam.
12. Factum est in illis diebus exiit in montem orare pernoctans.
13. Et die facto elegit duodecim.
14. Et descendens cum illis docebat beatitudines.
C. 7. Cum implesset verba intravit Capharnaum.
2. Centurionis servum sanat.
11. Et deinceps ibat Naim, et resuscitat [illegible]
19. Joannes mittit duos ad eum.
36. Rogabat eum Pharisæus, ut manducaret cum illo.
37. Et ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix
C. 8. Et factum est deinceps, et ipse iter faciebat per civitates, et castella, et duodecim erant cum illo.
2. et mulieres, Maria Magdalena, et turba.
3. Et docebat in parabolis.
19. Venerunt autem ad illum mater, et fratres.
22. Factum est autem in una dierum, et ipse ascendit naviculam, et ait transfretemus trans stagnum.
23. Et descendit procella, et dormiebat [illegible]
26. Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam.
27. Et occurrit dæmoniacus legio cujus abit in porcos.
40. Cum rediisset Jesus, erat Jairus.
43. Et mulier profluvio
C. 9. Discipulos mittit binos ad prædicandum.
9. Herodes illum petit Joannem quem decollaverat.
10. Et reversi apostoli narraverunt quæ fecerant. Et assumptis illis secedit in Bethsaidam.
12. Multiplicat quinque panes.
18. Interrogat discipulos, quem me esse dicunt.
28. Factum est autem post verba hæc fere dies octo transfiguratur
37. Die sequenti exiens de monte sanat dæmoniacum.
44. Prædicit passionem suam.
46. Intravit cogitatio in eos, quis esset major.
49. Joannes narrat de altero ejiciente dæmonia.
51. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis ejus, et ipse faciem suam firmavit, ut iret in Jerusalem.
52. Interim non recipitur a Samaritanis.
57. Illis ambulantibus in via dixit quidam sequar te quocunque
60. Alius petit ut sepeliat patrem.

Jo. C. 5. 1. In festo Judæorum Jesus ascendit Jerosolymam.
2. Sanat languidum ad piscinam
16. Propterea persequebantur eum Judæi, quia in sabbato
C. 6. Post hæc abiit trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis
3. Subiit in montem et sedebat cum discipulis.
4. Erat autem proximum Pascha.
5. Satiat multitudinem quinque millium.
15. Cognoscens quod venturi essent ut facerent regem fugit iterum.
16. Vero facto descenderunt discipuli ad mare.
17. Venerunt Capharnaum trans fretum.
19. Jesus ambulat supra mare.
22. Altera die turba quærunt Jesum.
60. Multi hæc audientes dixerunt in synagoga Capharnaum.
67. Multi discipuli dereliquerunt eum.
71. Prædicit de Juda.
C. 7. 1. Post hæc ambulat in Galilæam.
2. Erat in proximo scenopegia.
9. Mansit in Galilæa.
11. Ascendit Jerusalem in occulto.
14. Jam die festo mediante ascendit in templum, et docebat.
30. Quærebant eum apprehendere, sed nondum hora ejus.
37. In novissimo die magno festivitatis clamabat in [illegible]
C. 8. Perrexit in montem oliveti.
2. Et diluculo iterum venit in templum.
3. Adducunt ei deprehensam in adulterio
20. Hæc verba locutus est in gazophylacio.
59. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum. exivit de templo.
C. 9. Et præteriens sanat cæcum natum.
C. 10. Concionatur in Jerusalem.
22. Facta sunt autem Encænia Jerosolymis, et hyems erat
23. Et ambulabat in porticu Salomonis.
31. Sustulerunt lapides, ut lapidarent eum.
39. Quærebant eum apprehendere, et exivit de manibus
40. Et abiit iterum trans Jordanem, ubi erat primum Joannes baptizans, et mansit illic
C. 11. In Bethania resuscitat Lazarum.
47. Collegerunt ergo Pontifices Concilium: quid facimus?
C. 12. Jesus ante sex dies paschæ venit Bethaniam ubi Lazarus fuerat mortuus.
2. Fecerunt ibi ei cœnam, et Maria effudit un[illegible]
12. In crastinum autem turba multa acceperunt ramos palmarum
20. Gentiles petunt a Philippo ut videant Jesum.

C. 14. In illo tempore Herodes cum pueri s. vel [illegible] quem decollavit.

12. Discipuli Joannis id nuntiaverunt Jesu.

13. Quod cum audisset secessit in navicula in desertum.

14. Ibi saturat 5 millia

22. Et statim compulit discipulos in naviculam.

25. Ambulat supra mare.

34. Et cum transfretassent, venerunt in terram.

C. 15. Tunc accesserunt ad eum ab Jerosol. Scribae et Pharis. quare discip. tui non lavant manus.

21. Et egressus inde secessit in partes Tyri, et Sidonis.

22. Et ecce mulier Chananaea.

29. Et cum transisset inde venit secus mare Galilaeae.

34. Pascit quatuor millia.

39. Dimissa turba cum navicula venit in fines Magedan.

C. 16. Pharisaei iterum petunt signum.

5. Discipuli obliti sunt panes

13. Venit in partes Caesareae Philippi.

18. Promittit claves Petro.

21. Exinde coepit ostendere discipulis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, et pati.

C. 17. Et post dies sex transfiguratur discipulis.

14. Et cum de monte venisset ad turbam sanat lunaticum.

[illegible] discipuli non potuerunt curare.

21. Conversantibus in Galilaea dixit, quia tradetur.

23. Et cum venissent Capharnaum solvit didrachma pro se, et pro Petro.

C. 18. In illa hora accesserunt discipuli quaerentes, quis major est in regno caelorum.

C. 19. Migravit e Galilaea, et venit in fines Judaeae trans Jordanem.

3. Tentant Pharisaei, si licet dimittere uxorem quacumque ex causa.

13. Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret.

16. Et unus accedens quid faciam ad vitam aeternam.

23. Facilius est camelum.

27. Tunc Petrus, dimisimus omnia, quid ergo nobis.

C. 20. Parabola.

18. Ecce ascendimus Jerosolymam, et filius hominis.

20. Tunc accessit mater filiorum Zebedaei.

29. Egredientibus ab Jericho sanat duos caecos.

C. 21. Et cum appropinquasset Jerosolymis, et venisset Bethphage ad montem Oliveti.

C. 8. In diebus illis, iterum cum turba multa.

10. Et statim ascendens in navem venit in Dalmanutha.

11. Pharisaei quaerunt signum de caelo.

14. Discipuli obliviscuntur panes.

22. Et veniunt Bethsaidam, et adducunt caecum.

27. Et egressus est in Caesaream Philippi, et interrogat, quem me dicunt esse.

31. Et coepit docere quoniam oportet illum pati.

Cap. 9. Et post dies sex transfiguratur.

14. Et veniens ad discipulos sanat daemoniacum mutum.

27. Et cum introisset in domum, discipuli interrogant quare nos non potuimus.

29. Et inde profecti praetergrediebantur Galilaeam.

30. Docebat autem discipulos, quia oportet illum pati.

32. Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi esset, audit de discipulis disputantibus quis esset major.

37. Vidimus quemdam ejicientem daemonia qui non sequitur nos.

Cap. 10. Et inde exurgens venit in fines Judaeae ultra Jordanem.

2. Pharisaei interrogant de uxore dimittenda.

13. Et offerebant parvulos, ut tangeret illos.

17. Et cum egressus esset in viam quidam interrogavit quid faciam ad vitam aeternam.

28. Et Petrus: nos dimisimus omnia.

32. Erant autem in via ascendentes Jerosolymam.

33. Praedicit passionem.

35. Accedit mater filiorum Zebedaei.

46. Et veniunt Jericho, et proficiscente eo de Jericho, caecus mendicat juxta viam.

C. 11. Et cum appropinquarent Jerosolymae et Bethaniae ad montem Olivarum.

11. Introivit Jerosolymam in templum, et circumspectis omnibus.

19. Et cum vespera esset, egrediebatur de civitate.

20. Et cum mane transirent viderunt ficulneam aridam.

de qua supra v. 13.

27. Et veniunt rursum Jerosolymam. Et in templo interrogatur in qua potestate fecerit.

C. 12. Parabola in Pharisaeos.

13. Interrogant de tributo dando Caesari.

18. Sadducaei interrogant de resurrectione.

28. Scriba interrogat de maximo mandato.

35. Et dicebat in templo quomodo dicunt filium David.

41. Et sedens juxta gazophylacium laudat viduam.

C. 10. Post hec designavit septuaginta duos.
13. Ve Corozain, Bethsaida, et Capharnaum.
17. Reversi septuaginta referunt: etiam daemonia subiiciuntur nobis.
21. In ipsa hora exultavit Spiritu Sancto.
25. Et ecce quidam legisperitus tentabat illum, quid faciens vitam aeternam.
38. Dum iret intravit in castellum Marthae.
C. 11. Erat orans.
15. Quidam dixerunt in Beelzebub eiicit daemonia.
16. Et alii tentantes signum quaerebant de caelo.
27. Quaedam mulier beatus venter qui te portavit.
37. Pharisaeus invitat ad prandium.
Cap. 12. Commendat providentiam discipulis.
13. Ait quidam: dic fratri meo, ut dividat mecum haereditatem.
Cap. 13. Aderant autem quidam in ipso tempore nuntiantes illi de Galilaeis quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.
10. Erat docens in synag. Sabbatis.
11. Et ecce mulier curva annis 18.
22. Ibat per civitates docens, iter faciens in Ierusalem.
23. Ait quidam: si pauci sunt qui salvantur.
31. In ipsa die dixerunt quidam: exi hinc: Herodes vult te occidere.
C. 14. Et cum intrasset sabbato ad Pharisaeum sanat hydropicum.
C. 15. Praedicatio et parabolae.
C. 16. et 17. praedicationes.
C. 18. Interrogavit eum quidam princeps: quid faciens v. ae.
31. Assumpsit duodecim: et ait: ascendimus Ierosolymam, et F. h. tradetur.
35. Appropinquat Iericho, et sanat caecum.
C. 19. Et ingressus perambulat Iericho.
2. divertit ad Zachaeum.
11. Appropinquat Ierusalem docens.
28. Praecedebat ascendens Ierosolymam.
29. Appropinquat Bethphage, Bethaniae, et Olivetum.
41. Videns civitatem flevit super eam.
45. Ingressus in templum eiicit vendentes.
C. 20. Quaerunt sacerdotes in qua potestate faciat. Parabolae.
19. Quaerebant principes Sac. illum interficere.
22. Interrogant de tributo dando Caesari.
27. Interrogant a Sadducaeis de resurrectione.
41. Dixit in templo: quomodo dicunt me filium David.
Cap. 21. Commendat viduam mittentem in gazophylacium.

0. Introeunt Jerosolymam commovetur civitas.
12. Et intravit in templum, et eiiciebat vendentes.
17. Et relictis illis, abiit extra civitatem in Bethaniam
18. Mane autem revertens in civitatem maledixit ficulneae
23. Et cum venisset in templum, sacerdotes interrogant in qua potestate faciat.
28. Parabolae in Pharisaeos
C. 22. Parabolae.
15. Pharisaei interrogant liceat ne dare censum Caesari.
23. In illo die Sadducaei interrogant de resurrectione
35. Doctor legis interrogat de maximo mandato.
C. 23. Tunc loquutus est ad turbas, et discipulos de Pharisaeis: [illegible]
37. Jerusalem, Jerusalem, quae occidis prophetas.
C. 24. Et egressus de templo ibat. et discipuli ostendunt aedificationem templi.
2. Praedicit destructionem
3. Sedentem in oliveto discipuli interrogant quando haec erunt.
[illegible] Parabolae
C. 26. Scitis quia post biduum pascha fiet, et filius tradetur.
7. ~~accessit mulier habens~~ cum autem esset in Bethania
7. Accessit mulier habens alabastrum.
17. Prima autem azymorum discipuli, ubi paremus pascha.

C. 13. 1. Et cum egrederetur de templo, ostendunt structuram templi.
2. Praedicit destructionem
3. Et cum sederet in monte olivarum interrogant discipuli quando haec fient.
C. 14. Erat Pascha ultimum.
3. Et cum esset Bethaniae in domo Simonis leprosi venit mulier cum alabastro.

Ordine delle cose contenute in questo selon.

Cinque quinterni segnati Q.

Q. 1. Alcuni frammenti di Cornelio a Lapide sopra S. Matteo.
Alcuni frammenti dell' istoria di Eusebio.
Altri frammenti delle sette lettere di S. Ignazio.
C. S. Ambros. in Lucam usque ad C. 3.
Q. S. Joannes Chrysost. in Matth. usque ad hom. 19. n. 2.
Q. 2. C. Contin. S. Jo. Chrys. usque ad hom. in Matth. 58. n. 3.
F. Comment. S. Hieronymi in Matth. ad C. 18 n. 35
Q. 3. G. Contin. S. Jo. Chrys. in Matth. ad finem.
H. Excerpta ex eodem in Joannem.
J. Reliqua S. Hieron. in Matthaeum.
K. Origenes in Lucam.

L. Hilarius in Matthaeum.
Q. 4. M. Hieronymus de optimo genere interpretandi.
O. Hernesti Grabe, et Bernardi Montfauconii de quadris Origenianis.

Q. 5. N. Fragmenta Natalis Alexandri in Evangelistas.
4 Nicolai Thoynard ex Harmonia Evangeliorum.

5. Ostenditur ei aedificatio templi.
7. Interrogatur quando haec erunt.
37. Erat autem diebus docens in templo. noctibus in Oliveto
Cap. 22. Appropinquabat Pascha.
3. Intravit Satanas in Judam.
7 Venit dies azymorum.

Ultimus Joannes Apostolus et Evangelista, quem Jesus amavit plurimum qui supra pectus domini recumbens, purissima doctrinarum fluenta potavit, et qui solus de cruce meruit audire: Ecce mater tua. Is cum esset in Asia, et jam tunc haereticorum semina pullularent Cerinthi, Ebionis, et caeterorum qui negant Christum in carne venisse, quos et ipse in Epistola sua antichristos vocat, et Apostolus Paulus frequenter percutit: coactus est ab omnibus pene tunc Asiae Episcopis, et multarum Ecclesiarum legationibus de divinitate Salvatoris altius scribere, et ad ipsum (ut ita dicam) Dei verbum non tam audaci, quam felici ~~temeritate~~ prorumpere. Unde et Ecclesiastica narrat historia, cum a fratribus cogeretur ut scriberet, ita adnuisse se respondisse, si indicto jejunio in commune omnes Deum deprecarentur: quo expleto, revelatione saturatus illud prooemium e caelo veniens eructavit: In principio erat Verbum: et Verbum erat apud Deum; et Deus erat Verbum hoc erat in principio apud Deum. Ita S. Hieron. praefat. in Matth. Similis ~~est ejusdem descriptione~~ ejusdem ille ~~ultimo libr. de Script. Eccl.~~ ~~Joannes~~ ~~Filius Zebedaei, fr~~ Eundem l. de Script. Eccl. describens ~~ita~~ adjungit: Filius Zebedaei, frater Jacobi Apostoli, quem Herodes post passionem decollaverat (Act. C. 12. [illegible]) novissimus omnium scripsit Evangelium. Et de Ebionitis: asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Unde et compulsus ~~est~~ divinam ejus nativitatem edicere. Adjungitque.
"Sed et aliam causam hujus scripturae ferunt, quod cum legisset Matthaei, Marci, et Lucae volumina,
"probaverit quidem textum historiae, et vera eos dixisse firmaverit, sed unius tantum anni, in quo et
"passus est, post carcerem Joannis, historiam texuisse. Praetermisso itaque anno, cujus acta a tribus
"exposita fuerant; superioris temporis, antequam Joannes clauderetur in carcerem, gesta narravit, sicut
"manifestum esse poterit his qui diligenter quatuor Evangeliorum volumina legerint. Quae res etiam
"~~diaphoniam~~ diaphorias (discrepantiam) quae videtur esse Joannis cum caeteris tollit."

Haec ibi doctor maximus. ~~Quae quidem tum~~ vera sint ~~pro rerum parte magna, quae apud~~ ~~del~~ Quae tamen ~~quomodo~~ ita vera sunt, ~~pro~~ veluti crassiori (ut loquuntur) minerva instante Christo ~~[illegible]~~ dicta; diligentiorem autem distinctionem requirunt. Nam praeterquam multa apud Matthaeum legimus, historiamque pueritiae ejus amplissimam usque ad annos fere duodecim apud Lucam, Baptizatum ne Christum Dominum cernens a Joanne ultimo vitae mortalis anno? Quid quod post eum baptizatum statim Spiritus expulit eum in desertum ~~[illegible]~~ Marc. C. 1. ~~[illegible]~~ [illegible] tentationes deserti narrant Evangelistae reliqui tres omnes. Nonne ergo unius et [illegible] C. 12. Illa vernus quae Joannes incipiendo a C. 7. ~~[illegible]~~ Ita ad ultimum vitae Christi Domini annum pertinent, sive ab ea Scenopegia (nam tum [illegible] erat in proximo dies festus Judaeorum Scenopegia) continuantur usque ad proximum pascha, ultimum vitae ~~[illegible]~~ Christi, ut res mihi videatur manifestissima. Ergo et illud non sine animadversione recipiendum. Praetermisso anno, in quo (Christus) passus est, superioris temporis antequam Joannes (Baptista) clauderetur in carcerem (Joannem) gesta narrasse. Ut gesta Christi Domini omnia quae per Evangelistas quatuor sunt descripta continuata una catena disponantur, nostri operis si Deus faveat institutum est. Itaque operis nostri res haec, spero, tota dilucidabitur. De illa interim cautior et verior Bellarmini assertio. Scripsit Evangelium post alios tres Evangelistas. Et quoniam Sancti Apostoli brevitati studebant maxime, ideo S. Joannes ea siquidem sola repetit, quae nec alii fere omnia praetermisit, quae ab aliis scripta fuerant. quod addendum esse existimavit. Nam quae a praedicatione Joannis Baptistae usque ad

nem usque Evangelii sui Joannes complexus est, hic inchoata Evangelistae ipsius confessione omnino complectitur. Quorum unus et adeo primi meminit est C. 2. 13. Non multo post nuptias in Cana Galilaeae, nam scilicet primo Bethabarae in Jordane fuisset, jam nuptiis adhuc in Galilaeam jam concesserit quadragesimam jejunio deserto, deinde ipse erat prope Paschatis, et ascendit Jesus Hierosolymam. Alterius Paschatis mentionem legis C. 6. 4. cum pavit turbas in deserto. Vides quam multa ante hos duos in deserto datos multitudini et apud Joannem jam, et apud alios Evangelistas praecedant. Tertium Pascha illud fuit supremum, quo sese ipse immolavit. Multa ex hoc secundo ad illud tertium sequuntur apud Joannem, multa apud alios Evangelistas omnes ex diebus deserti datis de passionis tempus proximum. Unde necessario confirmatur neminem Evangelistarum immorari in unius tantum Christiani anni historia, sed referre acta omnes annorum variorum, trium scilicet fere a Domini baptismate ad ejus resurrectionem. Sunt ejusdem tres etiam, quae suo nomine feruntur Epistolae, de quarum secundae, tertiaeque auctore, Joannis hujus essent nec ne, olim dubitatum est, veluti de illo etiam, esset nec ne Apocalypseos ipse auctor. Apocalypsim scripsit in Pathmos insulae, ut ipse testatur C. 1. 9. et deinceps. Enimvero Apostolus Joannes postquam in oleum demersus nihil passus est, in insulam relegatur, ut tradit Tertullianus de praescript. haeret. C. 36. Quam historiam diserte refert Martyrologium Romanum ad pridie nonas Majas: in Roma S. Joannis ante portam Latinam, qui ab Epheso jussu Domitiani vinctus Romam perductus, et judicante Senatu ante eandem portam in olei ferventis dolium missus, purior et vegetior inde exiit, quam intravit. Mater ejus Maria Salome soror Jacobi minoris fuit, ut ostendit Tirinus in Chronico C. 46. patria Bethsaida Galilaeae oppidum ad mare Tiberiadis, velut insinuatur ex Evangelio variis locis. [illegible] erat Philippus a Bethsaida civitate Andreae, et Petri. Jo. C. 1. 44. A Bethsaida Galilaeae Jo. C. 12. [illegible] Jam mare Galilaeae est Tiberiadis Jo. C. 6. 1. Jacobus praeterea et Joannes filii Zebedaei erant socii Simonis Petri. Luc. C. 5. 10. Ipsum patres passim Theologum vocant propter eminentem scripturae sublimitatem, et proprie Evangelii sublimitatem, unde et aquilae comparatur. Jacobo Zebedaei, et Joanni fratri Jacobi Dominus imposuit nomina Boanerges, quod est filii tonitrui Marc. C. 3. 17. Idemque aquilae comparatur, cujus rei rationem S. Augustinus affert in Jo. tract. 36. In quatuor Evangeliis, vel potius quatuor libris unius Evangelii S. Joannes Apostolus non immerito aquilae comparatus altius, multoque sublimius aliis tribus erexit praedicationem suam. Istum autem quem piguerit in terra ambulare, sicut ipso exordio sui sermonis intonuit, erexit se non solum super terram, et super omnem ambitum aeris, et coeli, sed super omnem etiam exercitum Angelorum, omnemque constitutionem invisibilium potestatum, et pervenit ad eum, per quem facta sunt omnia: dicendo: In principio erat verbum etc. Idemque S. Aug. in praefatione ejusdem Evangelii: Iste est Joannes quem Dominus de fluctivaga nuptiarum tempestate vocavit. Putant scilicet hunc esse illum sponsum nuptiarum Canae Galilaeae, qui permotus miraculo aquae in vinum conversae conjugium reliquerit et virgo adhuc Dominum secutus sit. Ego [illegible] inquit S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis in quartodecimo anno etc. usque ad finem. Ephesi cum permaneret Nervae de exilio rediisset Ephesum scripsit Evangelium. Biennio ante mortem suam inquit Tirinus. De ejus Evangelio ita in eadem S. Augustinus praefatione ~~Commentariorum~~ Expositionis. In tribus locis.

Porro Evangelium Hebraice scriptum a S. Matthæo illico conversum est in linguam Græcam, utpote tunc apud gentes quas Apostoli aditusi erant, celeberrimam, et latissime patentem, idque vel ab ipsomet S. Matthæo, vel a S. Joanne, Jacobo, aut similibus. Unde S. Athanasius in Synopsi S. Scripturæ: Matthæi, inquit, Evangelium Hebraica dialecto conscriptum est a Matthæo, editum Hierosolymis, et interpretatum Jacobo fratre Domini expositum. Theophilactus vero præfat. in Matth. Joannes inquit, hoc ex Hebraica lingua in Græcam, ut ferunt, interpretatus est. Sunt qui opinantur Barnabam Apostolum Matthæi Evangelium ex Hebræo in Græcum transtulisse, inter quos est Sixtus Senensis; Anastasius vero Sinaita Antioch. l. 8. Hexameron dicit, quod et Paulum reddidisse idem Evangelium græce. Hinc et textus Syriacus Evangelii S. Matthæi non ex Hebræo, sed ex Græco traductus est, ut patet utrumque conferenti. Hinc et S. Hieronymus jussu S. Damasi corrigens quatuor Evangelia ac inter illa Evangelium S. Matthæi, illa correxit juxta textum Græcum, non Hebræum, atque illa Græcæ fidei reddidit, ut ipse ait præfat. in Evang. ad Damasum. Ubi adverte S. Hieronymum jussu Damasi vertisse vetus testamentum ex Hebræo in latinum, novum vero non vertisse, sed correxisse ad græcum authographum. Quare interpres novi testamenti non fuit S. Hieronymus, sed alius eo antiquior, minus tamen latinus, ut patet illud recurrenti. Unde non mirum si subinde aliter quam ille vertat hic S. Hieron. in Comment.

Quocirca textus Latinus Evangelii S. Matthæi æque ac S. Marci in vulgata editione non ex Hebræo, sed ex Græco traductus videtur, uti diserte asserit Bellarminus l. de Script. Eccl. in Matth. et Franc. Lucas præfat. in Marcum. idque conferenti textum Græcum cum latino clare apparebit, scilicet hunc ex illo esse expressum. Adi eumdem Bellarminum l. 2. de verbo Dei c. 7. ... Sed cujuscumque sit, jam recepta est illa translatio (Matth.) ac si ea lingua primum scriptum fuisset Evangelium Matthæi.... Porro S. Matthæus qui scripserit Hebraice, in citandis sententiis ex veteri testamento sequutus videtur Hebraicam veritatem, ait S. Hieron. de Scriptor. Eccl. in Matthæo; sed interpres Græcus ejus loco in Græca sua translatione substituit versionem Græcam septuaginta, utpote gentibus notiorem.

Jam quoad libri partitionem Evangelium S. Matthæi a variis varie fuit divisum, et interpunctum, nam a vetustioribus Latinis secundum S. Hilarii sectionem dividitur in Canones 33. et secundum aliorum partitionem in Canones 67. apud recentiores vero Latinos in 28. capita, apud Græcos autem juxta Euthymium in capita 68 juxta Suidam intitulos 68. Capita 355. Ammonius similiter et Eusebius in capita 355 illud partiuntur.

Cornelius a Lapide Argument. in Matthæum.

In fine autem ejusdem Epistolæ Africanus hæc addit. Matthan a Salomone genus ducens Jacobum genuit. Mortuo deinde Matthane, Melchi oriundus ex Nathanis stirpe ex eadem muliere genuit Heli. Quocirca Jacobus et Heli fratres erant uterini. Heli deinde sine liberis defuncto, Jacobus ei semen suscitavit Joseph genito qui natura quidem Jacobi, lege autem Heli filius fuit. Sic uterque Josephi pater recte dicitur. Hæc Africanus. Euseb. Pamphil. Ecclesiasticæ Histor. l. 1. c. 6

Qui (Josephus) in libro jam supra laudato (antiquit. 18 c. 3) diserte indicat, anno principatus Tiberii duodecimo Pilatum Judææ procuratorem a Tiberio factum fuisse. Euseb. l. 1. Eccl. histor. c. 9. e quo avanti Idem in octavo decimo antiquitatum libro anno duodecimo principatus Tiberii (hic enim orbis imperium acceperat, cum Augustus septem et quinquaginta annis imperasset) Pontium Pilatum procurationem Judææ accepisse author est, ibique decem annis usque ad Tiberii fere exitum permansisse ... Horum temporibus cum Tiberius quidem quintum decimum imperii annum ageret, ut scribit Evangelista, Pilatus vero procurationis Judææ quartum, Herode, Lysania, ac Philippo tetrarchis reliquam Judæam obtinentibus, Servator ac Dominus noster Jesus Christus anno ætatis circiter tricesimo ut Joannes Evangelista asserit, tuncque primum Evangelium prædicare incipit. Refert porro divina Scriptura totum prædicationis suæ tempus sub Anna, et Caipha Pontificibus illud exegisse: id scilicet significans, temporis spatio, quo illi sacerdotium administrarunt, universam Christi prædicationem terminatam fuisse. Cum ergo ab Annæ pontificatu exorsus ad Caiphæ pontificatum docere perstiterit, vix hoc temporis intervallo quadriennium integrum continetur. Quippe cum jam inde ab illis quibus dixi temporibus abolita prope essent jura, legesque sacrorum, simul sacerdotium perpetuum, et hæreditarium esse desierat. nec quæ ad cultum Dei pertinebant rite agebantur: sed a præsidibus Romanis alii subinde atque alii sacerdotes constituti, non plus quam anni spatio munus illud gerebant. Certe Josephus ab Anna ad Caipham quatuor continuo ordine sacerdotes fuisse in dicto antiquitatum libro narrat his verbis. Valerius Gratus cum Annæ sacerdotium ademisset, Ismaelem Baphi filium in ejus locum promovit. Quo non multo post remoto, Eleazarum superdicti Annæ filium sacerdotem designavit. Interjecto deinceps anni spatio, cum huic honorem abrogasset, Simoni Camithi filio sacerdotium tradidit. Qui eo munere non ultra annum perfunctus, mox Josephum cui etiam Caiphæ nomen fuit, successorem accepit. Proinde universum prædicationis dominicæ tempus non totos quatuor annos complecti manifestum est, quorum spatio totidem sacerdotes ab Anna usque ad promotionem Caiphæ annuum singuli sacerdotium administrarunt. Itaque illo anno, quo salutaris Christi passio contigit, divinum Evangelii volumen recte Caipham pontificem adnotavit. Euseb. l. 1. hist. Eccles. c. 10.

L. 5

A Brevi intercedente tempore Joannem Baptistam ab Herode uxore & capite truncatum fuisse sacri Evangelii scriptores commemorant. Cui adstipulatur etiam Josephus (18 libr.) qui et Herodiadis ipsius nominatim meminit, eamque scite narrat, quomodo Herodes priore et legitima conjuge repudiata, quae Arethae regis Arabum filia erat, hanc fratris sui uxorem a viro suo per vim abductam sibi conjugem adjunxit: atque eius gratia necato Joanne Baptista cum Aretha ob filiae contumeliam infesto bellum gessit. Quo quidem in bello victum esse Herodem, et universum eius exercitum deletum refert, haecque omnia ob scelus adversus Joannem Baptistam perpetratum ei contigisse. Idem Josephus Joannem justissimum virum fuisse, et lavacri cujusdam institutorem affirmans cum iis quae in sacris Evangeliorum voluminibus de eodem Joanne prodita sunt, mirifice concinit. Refert etiam Herodem Herodiadis culpa principatu excidisse, et in urbem Galliae Viennam simul cum ea esse relegatum. Et haec quidem in octavo decimo antiquitatum libro ab eo commemorantur. In quo etiam de Joanne scribit his verbis. Arbitrabantur quidem Judaeorum divina ultione periisse Herodis exercitum, deo ejdem Joannis, qui Baptista cognominatus est vindicante. Quippe hunc Herodes obtruncaverat, cum esset vir bonus, Judaeosque ad virtutis studium excitaret, praecipiens, ut juste quidem inter se, erga deum autem pie agentes, ad lavacrum accederent. Tunc enim demum acceptum deo fore lavacrum ajebat, cum eo non ad expiationem criminum uterentur, sed ad corporis munditiem, ut mentibus jam ante per justitiam expurgatis, corporis quoque adderent puritatem. Cumque multi ad eum undique confluerent (hujusmodi enim sermonibus mirifice delectabantur) Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas subditos ad defectionem impelleret, quippe qui nihil non acturi ex eius consilio viderentur; satius esse duxit, priusquam novi aliquid oriretur illum de medio tollere, quam mutatione rerum facta, ipse in maximum discrimen adductus serام poenitentiam agere. Vinctus igitur ob hanc Herodis suspicionem, et ad castellum Machaerunta, cuius supra mentionem fecimus, perductus, ibi caesus est. Haec Josephus de Joanne. Qui etiam in eodem libro servatoris nostri mentionem facit his verbis. Iisdem temporibus Jesus quidam fuit, vir sapiens, si tamen virum eum appellare fas est. Erat quippe admirabilium operum effector, doctorque eorum, qui veritatem libenti animo complectebantur. Multos ille partim ex Judaeis, partim ex Gentilibus sectatores sibi adjunxit. Hic erat Christus. Quem a gentis nostrae primoribus accusatum cum Pilatus crucis supplicio addixisset, hi tamen qui illum dilexerant, etiam deinceps colere non destiterunt. Tertio enim die vivus ac spirans eis apparuit, prout divini prophetae haec et alia quamplurima de illo praedixerant. Atque porro Christianorum genus, qui ab eo nomen sumpsere ad nostram usque aetatem continuatum manet. Haec igitur cum scriptor ille ex Hebraeis oriundus de Joanne Baptista, et de servatore nostro in libris suis commemoraverit, quod, ad effugium relinquitur his, qui adversus eos actorum illa confinxerunt, quin impudentissimi esse convincantur? Euseb. hist. Eccl. l. 1. c. 11

In quo etiam famosus discipulorum septuaginta Cepham illum cui Antiochiam ingresso Paulus se palam restitisse dicit quoniam reprehensione dignus erat, unum ait (Clemens in quinto hypotyposeon) fuisse ex septuaginta discipulis Petro apostolo cognominem. Euseb. l. 1. hist. c. 12

Quod si quis observare velit attentius, plures quam septuaginta reperiet servatoris nostri discipulos vel ex unius Pauli testimonio 1 Cor. 15. qui Christum postquam a mortuis suscitatus est primo omnium Cephae apparuisse dicit, deinde duodecim, et post hos plus quam quingentis fratribus simul. . . Postremo cum praeter duodecim essent alii complures, qui instar illorum Apostoli dicebantur, cujusmodi etiam erat Paulus, haec adjungit. Deinde visus est omnibus Apostolis. Euseb. Eccles. hist. l. 1. c. 12.

Tunc etiam Jacobum, qui frater Domini dicebatur [illegible] erat Josephus filius, Josephus [illegible] pater fuit, cui sponsa [illegible] priusquam nuberent, ex Spiritu Sancto praegnans reperta est, ut sacrosancta Evangeliorum docet historia. Hunc, inquam, Jacobum, qui ob eximiam virtutem Justus ab antiquis cognominatus est, Hierosolymitanae Ecclesiae Episcopatum primum accepisse produnt. Eusebius Historiae Eccl. l. 2. c. 1

Interea Tiberius cum [illegible] viginti annos imperasset, extinctum [illegible] successor [illegible] Agrippam ... regemque illum [illegible] in Philippi [illegible] Lysaniae tetrarcha constituit. Non multo post Herodis quoque tetrarchiam eidem donavit, cum Herodem perpetuo exilio damnasset una cum uxore ipsius Herodiade ob varia scelera debito supplicio affectum, ut testatur etiam Josephus. Hic est Herodes, qui servatoris nostri passioni interfuit. Euseb. l. 2. historiae c. 4

Caius cognomento Caligula successor Tiberii cum imperii Romani administrationem suscepisset, et aliis quam plurimis innumeris afficeret injuriis, et omnium maxime Judaeos graviter afflixit ... templum illud quod Hierosolymis [illegible] permanserat, et omni asylorum praerogativa donatum fuerat, in templum sui nominis commutavit, ut deinceps Jovis praesentis junioris Caii fanum diceretur. Euseb. l. 2. hist. c. 6.

Neque vero illud prætereundum est, Pilatum ipsum qui servatorem nostrum morti addixit post
Dum imperante Cajo, cujus nunc tempora prosequimur, in tantas incidisse calamitates, ut

Ecclesiasticæ Historiæ Eusebii Pamphili l. 1. Cap. 12.

De Servatoris nostri discipulis.

Et Apostolorum quidem Servatoris nostri nomina ex Evangeliorum libris notissima sunt omnibus. Quod vero ad septuaginta discipulos attinet, eorum series nullibi perscripta reperitur. Fertur tamen ex illorum numero unum fuisse Barnabam: cujus cum in actibus Apostolorum crebra fit mentio, tum in Pauli ad Galatas Epistola. Ex iisdem etiam Sosthenem fuisse perhibent, eum qui una cum Paulo litteras ad Corinthios scripsit. Sic enim refert Clemens in libro quinto Hypotyposeon. in quo etiam Cepham illum, cui Antiochiam ingressus Paulus se palam restitisse dicit, quoniam reprehensione dignus erat, unum ait fuisse ex septuaginta discipulis Petro Apostolo cognominem. Matthiam quoque eum qui Judæ proditoris loco in numerum Apostolorum adscriptus est, et alterum illum, qui cum Matthia pari suffragio fuit honoratus, fama est ex illo cœtu septuaginta discipulorum fuisse. Thaddæum præterea unum ex illis fuisse ferunt, de quo historiam quæ ad nos usque pervenit mox narraturi sumus. Quod si quis observare velit attentius, plures quam septuaginta reperiet Servatoris nostri discipulos, vel ex uno Pauli testimonio 1. Cor. 15. qui Christum postquam a mortuis suscitatus est primo omnium Cephæ apparuisse dicit, deinde duodecim, et post hos plus quam quingentis fratribus simul. Ex quibus nonnullos quidem mortem obiisse, plerosque vero adhuc superstites fuisse tradidit cum hæc scriberet. Inde Jacobo illum apparuisse testatur. Unus hic ex septuaginta discipulorum numero, ac præterea ex fratribus Domini esse perhibetur. Postremo cum præter duodecim essent alii complures, qui instar illorum Apostoli dicebantur, cujusmodi etiam erat Paulus, hæc adjungit: Deinde visus est omnibus Apostolis. Sed de his satis.

Idem [illegible]

Neque vero illud prætereundum est, Pilatum ipsum, qui Servatorem nostrum morti addixit, postmodum imperante Cajo, cujus nunc tempora prosequimur in tantas incidisse calamitates, ut mortem sibi consciscere, suique ipse scelerum vindex esse coactus fuerit: divina scilicet justitia in illum, ut par erat, sæviente.

Idem [illegible]

Igitur cum Dei doctrina Romanos adventu suo illustrasset, Simonis quidem vis ac potentia cum ipso simul auctore brevi extincta atque deleta est. Tantus autem veritatis fulgor enituit in mentibus eorum, qui Petrum audiebant, ut parum haberent semel audisse, nec contenti essent cælestis verbi doctrinam viva voce nullis traditam scriptis accepisse, sed Marcum Petri sectatorem cujus hodieque extat Evangelium enixe orarent, ut doctrinæ illius, quam auditu acceperant scriptum aliquod monumentum apud se relinqueret. Nec prius institerunt, quam hominem expugnassent, auctoresque scribendi illius quod secundum Marcum dicitur Evangelii extitissent. Quod cum Petrus per revelationem S. Spiritus cognovisset, delectatus ardenti hominum studio librum illum auctoritate sua comprobasse dicitur, ut deinceps in Ecclesiis legeretur. Refertur id a Clemente in sexto institutionum libro. Cui testis etiam accedit Papias Hierapolitanus Episcopus. et

Idem c. 16

Ceterum hunc Marcum in Ægyptum profectum Evangelium quod ipse conscripserat primum illic prædicasse perhibent; et in ipsa urbe Alexandria Ecclesias constituisse. Tanta

Idem l. 3. c. 4.

Lucas vero, domo Antiochenus, arte medicus, qui et cum Paulo diu conjunctissime vixit, et cum reliquis Apostolis studiose versatus est, nobis illius ad sanandos hominum animos institutæ, quam sibi ex Apostolorum doctrina comparaverat duos reliquit libros divinitus inspiratos. Quorum alter est Evangelium, quod quidem ita se perscripsisse testatur, prout ab ipsis verbi divini ministris, et qui ... ac magis firmarentur ...

= Brevi interiecto tempore Ioannem Baptistam ab Herode juniore & capite imminutum fuisse . . . Evangelii scr . . . L/A

ab initio Christum viderant acceperat: quibus etiam omnes se jamdudum assectatum esse profitetur. Alter liber inscribitur Actus Apostolorum, quos ille non jam auditione acceptos, sed oculis suis spectatos scriptis tradidit. Huius porro Evangelium aiunt a Paulo designari solitum esse, quoties tanquam de proprio quodam Evangelio sermonem faciens, dixit: secundum Evangelium meum.

Item Eusebius l. 3. Cap. 11.

De persequutione Christianorum sub Domitiano.

Cap. 18.

De Ioanne Apostolo et ejus revelatione.

In hac persequutione Ioannes Apostolus idem et Evangelista, qui etiam in vivis superstes erat, ob testimonium, quod divino verbo perhibebat in Insulam Pathmum traditur esse relegatus. Irenaeus quidem etc.

Cap. 20.

Post obitum vero Domitiani qui per annos quindecim imperium tenuit, cum Nerva in ejus locum successisset, Domitiani quidem omnes honorem titulos abrogari senatus decrevit: iis vero qui injuste ab illo deportati fuerant reditum in patriam, et sua cuique bona restitui: quemadmodum referunt ii, qui rerum huius temporis gestarum historiam condiderunt. Tunc igitur et Ioannem Apostolum insulari exilio liberatum, rursum in urbe Epheso domicilium postliminio recepisse vetustissima nobis tradidit fides. De

Cap. 23.

Quod autem Ioannes ad haec usque tempora pervenerit, duorum testium auctoritate probare sufficiet. Sunt porro hi testes fide dignissimi, quippe qui veri semper, catholicaeque doctrinae propugnatores extiterint. Irenaeum dico et Clementem Alexandrinum. Quorum prior in secundo adversus Haereses libro ita scribit. et omnes, inquit, presbyteri qui cum Ioanne Domini discipulo in Asia familiariter versati sunt, ita sibi a Ioanne traditum esse testantur; Vixit enim apud illos usque ad tempora Trajani. In tertio quoque ejusdem operis libro idipsum declarat his verbis: Sed et Ephesina Ecclesia, quae a Paulo quidem fundata est, Ioannem vero usque ad Trajani tempora habuit praesentem testis locupletissima est apostolicae traditionis. Clemens autem in eo libro, quem inscripsit: quis dives salutem possit consequi, simul et tempus ipsum designavit, et narrationem quandam adjunxit in primis necessariam iis praesertim, quos rerum honestarum atque utilium commemoratio delectat.

Cap. 24.

De ordine Evangeliorum.

Iam vero ejusdem Apostoli (Ioannis) scripta, quae omnium consensu ei adscribuntur recenseamus. Ac primo quidem Evangelium ipsius universis per orbem terrarum Ecclesiis notissimum sine ulla dubitatione suscipiendum est. Quod vero recte et cum ratione quarto illud loco post tria alia Evangelia a veteribus collocatum sit, planum fiet hoc modo. . . Soli nihilominus ex cunctis Domini discipulis Matthaeus et Ioannes scriptos nobis rerum commentarios reliquerunt. Quos quidem necessitate quadam ad scribendum impulsos fuisse perhibent. Nam Matthaeus cum Hebraeis primum fidem praedicasset, inde ad alias quoque gentes profecturus Evangelium suum patrio sermone conscriptum tradidit quod praesentiae suae adhuc superesse videbatur scripto illis, quos relinquebat, supplevit. τὸ λεῖπον τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ. reliquum suae praesentiae h.e. attinuimus loco suae [illegible].

L/A } Neque vero illud praetereundum est Pilatum ipsum qui servatorem nostrum morti addixit post ... imperante Cajo, cujus nunc tempora prosequimur, in tantas incidisse calamitates, ut

Postea vero cum Marcus jam et Lucas Evangelia sua secundum singuli edidissent, aiunt Joannem qui hactenus nuda voce verbum Domini praedicaverat, tamen ob hujusmodi causam ad scribendum se contulisse. Scilicet jam in omnium, ipsiusque adeo Joannis notitiam supradictis tribus Evangelistis, approbasse ea Joannes, et veritatem scriptorum suo testimonio confirmasse dicitur: solam vero narrationem earum rerum quas Christus circa praedicationis initium gesserat desiderasse. Et profecto ita se res habet. Nam superiores quidem tres Evangelistas ea duntaxat, quae post conjectum in vincula Joannem Baptistam unius anni circulo a Servatore nostro gesta sunt, litteris mandasse perspicuum est: idque ipsum in principio operis sui aperte significasse. . . . Reliqui vero tres Evangelistae res Christi gestas ex quo Baptista conjectus est in carcerem persequuntur. Quod quisquis attentius observaverit, nequaquam Evangelia inter se dissidere posthac existimabit: quippe cum Joannis quidem Evangelium initium actuum Christi, cetera autem Evangelia sequentis temporis historiam contineant.

Eusebius l. 3. c. 31.

De Joanne vero tempus quidem ipsum aliqua ex parte designavimus. Locus vero in quo sepultus est ex Polycratis qui Ephesinorum Ecclesiae Episcopus fuit epistola demonstratur. In qua scribens ad Victorem Romanae urbis Episcopum, Joannis simul ac Philippi Apostoli ejusdemque filiarum mentionem facit his verbis. Nam et in Asia, inquit, magna quaedam luminaria extincta sunt, quae resurgent in novissimo die adventus Domini, quando cum de coelo veniet cum gloria, et universos sanctos requiret: Philippum intelligo qui fuit unus ex duodecim Apostolis, mortuusque est Hierapoli, cum binis filiabus, quae in virginitate consenuerunt. Altera quoque ejus filia, quae spiritualem quandam vitam duxit Ephesi sepulta est. Sed et Joannes qui supra pectus Domini recubuit, fuitque sacerdos Dei laminam gestans, et martyr, et doctor, hic inquam Joannes in urbe Epheso conditus jacet.

il Capo 7. del primo libro di questa istoria
il cui titolo è De dissensione [illegible] lege Christi
è nell' ultima facciata di questo foglio.

Breviter intercedit tempore Joannis Baptistæ ab Herode, [illegible] innuitur saltem [illegible] suum Evangelii [illegible] L/A

Sanctus Ignatius Epistola ad Smyrnæos.

juxta exemplar Medicæum edit. Oxonii ann. 1709.

1\. Glorifico Iesum Christum Deum ... vere existentem de genere David secundum carnem, filium Dei secundum voluntatem, et potentiam Dei, genitum vere ex Virgine, baptizatum à Joanne ut impleatur omnis justitia ab ipso, vere sub Pontio Pilato, et Herode tetrarcha clavis confixum pro nobis in carne.

2\. Hæc enim omnia passus est pro nobis ut salvemur. Et vere passus est ut et vere resuscitavit seipsum: non quemadmodum infideles quidam dicunt, secundum videri ipsum passum esse, ipsi secundum videri existentes; et quemadmodum sapiunt, et accidet ipsis existentibus incorporeis, et dæmoniacis. ἤδη ἀσωμάτοις, καὶ δαιμονικοῖς.

3\. Ego enim et post resurrectionem in carne ipsum vidi, et credo existentem. Et quando ad eos qui circa Petrum venit ait ipsis: apprehendite, palpate me, et videte, quoniam non sum dæmonium incorporeum. Et confestim ipsum tetigerunt, et crediderunt convicti carne ipsius et spiritu. Propter hoc et mortem contempserunt; inventi autem sunt super mortem. Post resurrectionem autem comedit cum eis, et bibit, ut carnalis; quamvis spiritualiter unitus Patri.

7\. Ab Eucharistia, et oratione recedunt; propter non confiteri Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Iesu Christi pro peccatis nostris passam, quam benignitate Pater resuscitavit. Contradicentes ergo huic dono Dei, perscrutantes moriuntur.

Ep. [illegible] ad Polycarpum

1\. Unionem cura, qua nihil melius. ... Pete intellectum ampliorem eo quem habes. Singulis secundum consuetudinem Dei loquere. Omnium ægritudines porta, ut perfectus athleta: ubi major labor, multum lucrum.

3\. Plus studiosus fias quam es. .. Tempora considera: eum qui supra tempus expecta.

4\. Nihil sine sententia tua fiat; neque tu sine Deo quid operare: quod autem operaris, sit bene stabile. Sæpius congregationes fiant: ex nomine omnes quære.

6\. Nullus vestrum desertor inveniatur.

Ep. 3. ad Ephesios.

5\. Nullus erret. Si quis non sit intra altare privatur pane Dei. Si enim unius, et alterius oratio tantam vim habet; quanto magis illa, quæ Episcopi, et omnis Ecclesiæ. Qui igitur non venit in idem, hic jam superbit; et seipsum condemnavit: scriptum est enim: superbis Deus resistit. Festinemus igitur non resistere Episcopo, ut simus Deo subjecti.

7\. Unus medicus est carnalis, et spiritualis, genitus, et ingenitus, in carne factus Deus, in immortali vita vera, et ex Maria, et ex Deo, primo passibilis, et tunc impassibilis Dominus Christus noster. πρῶτον παθητὸς καὶ τότε ἀπαθής. Vuol dire τότε quando ad secundum, ed è avverbio non di tempo, ma di ordine per le cose, che nel periodo son dette.

12\. Novi quis sum, et quibus scribo. Ego condemnatus, vos propitiationem habentes. Ego sub periculo, vos firmati. Transitus estis eorum, qui in Deum interficiuntur: Pauli condiscipuli (Παύλου συμμύσται) sanctificati martyrizati, digne beati; cujus fiat mihi sub vestigiis inveniri, quando Deo fruar: qui in omni Epistola memoriam facit in Iesu Christo.

19\. Et latuit principem sæculi hujus virginitas Mariæ, et partus ipsius; similiter et mors Domini: tria mysteria clamoris quæ in silentio Dei operata sunt. Qualiter igitur manifestatum est sæculis? Astrum in cœlo resplenduit super omnia astra, et lumen ipsius ineffabile erat, et stuporem tribuit novitas ipsius. Reliqua vero omnia astra, simul cum sole et luna, chorus facta sunt illi astro: ipsum autem erat superferens lumen ipsius super omnia.

Ep. 4. ad Magnesios.

Decens igitur est non solum vocari christianos, sed et esse.

L' / A. Neque vero illud prætereundum est, Pilatum ipsum qui servatorem nostrum morti addixit post ... dum imperante Cajo, cujus nunc tempora persequimur, in tantas incidisse calamitates, ut

9. Si igitur in veteribus rebus conversati, in novitatem spei venerunt, non amplius sabbatizantes, sed secundum Dominicam viventes in qua et vita nostra orta est per ipsum, et mortem ipsius, quod quidam negant: (per quod mysterium accepimus credere, et propter hoc sustinemus ut inveniamur discipuli Jesu Christi, solius ~~Do~~ Doctoris nostri) quomodo nos poterimus vivere sine ipso; cujus et prophetæ discipuli existentes, spiritu ipsum ut doctorem expectabant. Et propter hoc, quod juste expectabant, præsens suscitavit ipsos ex mortuis.

10. Inconveniens est Jesum Christum proferri, et judaizare. Christianismus enim non in Judaismum credidit, sed Judaismus in Christianismum, ut omnis lingua credens in deum congregaretur.

13. Studete igitur firmari in dogmatibus Domini, et Apostolorum, ut omnia quæcunque facitis prosperentur.

S. Ignatius ad Philadelphenses Ep. 5.

3. Si quis schisma facientem sequitur, regnum dei non hæreditat.

8. Omnibus igitur pœnitentibus dimittit Deus, si pœniteant in unitatem Dei, et concilium Episcopi.

Ad Trallianos ep. 6.

7. Qui intra altare est, mundus est: qui vero extra altare est, non mundus est: hoc est qui sine Episcopo, et presbytero, et diacono operatur aliquid, iste non mundus est in conscientia.

9. ~~Non quæ~~ Obsurdescite igitur, quando vobis sine Jesu Christo loquitur quis, qui ex genere David qui ex Maria, qui vere natus est, comedit, et bibit, vere persecutionem passus est sub Pontio Pilato, vere crucifixus est, et mortuus est aspicientibus cœlestibus, et terrestribus, et infernalibus: qui et vere resurrexit a mortuis, resuscitante ipsum patre ipsius; qui et secundum similitudinem nos credentes ipsi sic resuscitabit Pater ipsius in Christo Jesu, sine quo verum vivere non habemus.

ad Roman. Ep. 7.

Ignatius, qui et Theophorus Ecclesiæ quæ præsidet in loco Romanorum, et præsidens in charitate.

n. 3. Non suasionis opus, sed magnitudinis est Christianus; quando utique oditur a mundo.

Martyrium sacrosancti Martyris Ignatii Theophori.

1. Nuper suscipiente principatum Romanorum Trajano Apostoli et Evangelistæ Joannis discipulus Ignatius vir in omnibus Apostolicus, gubernabat Ecclesiam Antiochenorum.

2. Trajano enim post quartum annum imperii sui elato de victoria illa, quæ adversus Scythas, et Thraces, et alteras multas, et diversas gentes: et existimante adhuc deficere ipsi ad omnem subjectionem Christianorum deum venerantem congregationem, nisi dæmoniacum cogeret cultum cum omnibus subintrare gentibus, persecutionem comminans, omnes ipsos dei cultores existentes vel sacrificare vel mori cogebat. Tunc igitur timens pro Antiochenorum Ecclesia inclytus Christi miles, voluntarie ductus est ad Trajanum, agentem quidem secundum illud tempus apud Antiochiam, festinantem autem ad Armeniam, et Parthos.

3. Et applicans post multum laborem Smyrnæorum civitati, cum multo gaudio descendens de navi festinabat Sanctum Polycarpum Episcopum conditorem videre: fuerant enim quondam discipuli Joannis.

Si vero interea tempore Joannem Baptistam ab Herode jussisse & carcere inclusum fuisse secundum Evangelis

Eusebii Pamphili Ecclesiasticæ historiæ l. 1. Cap. 7.

De dissensu qui creditur esse inter Evangelia in stirpe Christi.

Sed quoniam Matthæus et Lucas in Evangeliorum libris Christi genus ac stirpem varie nobis tradiderunt, et plurimum inter se dissentire vulgo existimantur, adeo ut singuli fidelium ob veritatis ignorantiam varias eorum locorum explicationes certatim excogitaverint: de his traditionem quæ ad nos usque deducta est proponamus, quam is de quo paulo ante diximus Africanus, in Epistola ad Aristidem de consensu Evangeliorum in stirpe Christi narranda commemoravit. Ubi aliorum quidem opiniones tanquam violentas et falso confictas coarguit: ipse vero quam comperrerat historiam his refert verbis. Nam quoniam, inquit, apud Israelitas generationum nomina vel ex naturæ, vel ex legis ordine recensebantur: naturæ quidem, cum legitimi filii parentibus succedunt; legis vero, quoties quis in nomen ac familiam fratris sine liberis defuncti filios sustulit. Cum enim certa spes resurrectionis nondum eis data esset, futuram ejus promissionem mortali quadam resurrectione delineabant, ut mortui nomen nullis unquam obliterandum seculis permaneret. Quoniam igitur eorum qui inter majores Christi recensentur, alii naturali jure, ut filii parentibus successerunt: nonnulli vero cum ab aliis procreati essent, aliis adscripti sunt: idco utrorumque mentio facta est, tam eorum, qui vere patres, quam illorum, qui quasi patres fuerunt. Ita fit, ut neutrum Evangeliorum falsum sit, cum alterum naturam, alterum legem in majoribus enumerandis sequatur. Nam familiæ quæ tum a Salomone, tum a Nathan deducuntur, adeo inter se permixtæ sunt, partim reparatione nominis eorum qui sine prole decessissent, partim secundis nuptiis, partim etiam seminis suscitatione, ut iidem homines diversos patres habuisse merito credantur; hos quidem fictitios, illos vero naturales. Quo fit, ut Evangelii utriusque narratio absolute verissima vario quidem linearum contextu, sed accurate ad Josephum usque descendat. Verum ut id quod diximus clarius fiat, utriusque stirpis seriem proponemus. Igitur si a Davide per Salomonem generationes cum Matthæo numeraveris, tertius a fine reperietur Mathan, qui genuit Jacob patrem Josephi. Quod si cum Luca a Nathan Davidis filio numeres, tertius itidem a fine reperietur Melchi, cujus filius fuit Heli pater Josephi. Sic enim ait: Joseph qui fuit Heli, qui fuit Melchi. Cum igitur velut scopus nobis propositus sit Josephus, explicandum nobis est, quomodo uterque pater illius esse dicatur, tam Jacob qui ex Salomone, quam Heli qui ex Nathan originem ducit; ac praeterea quomodo isti duo Jacob, et Heli fratres fuerint; deinde vero qua ratione horum patres Mathan et Melchi, diverso genere prognati, avi Josephi fuisse probentur. Mathan et Melchi cum eandem uxorem alter post alterum habuissent, liberos ex ea, qui uterini fratres erant, susceperunt. Quippe lex minime vetabat, ne mulier vidua, seu repudiata, seu viro ipsius mortuo alteri nuberet. Igitur ex Estha (hoc enim mulieris nomen fuisse accepimus) primus Mathan, qui a Salomone genus ducebat Jacobum filium sustulit. Post Mathanis autem interitum Melchi qui ad Nathanem originem referebat, cum ex eadem tribu sed diversa familia editus esset, ut antea diximus, uxorem ejus sortitus, Heli filium suscepit. Hoc modo Jacob, et Heli licet diverso genere prognatos, uterinos fratres reperiemus. Quorum alter, Jacob scilicet, cum frater ipsius Heli sine liberis decessisset, viduam ejus conjugem sibi accipiens tertium ex ea Josephum genuit, naturali quidem ratione filium suum. Unde etiam scriptum est Jacob autem genuit Joseph. Sed secundum legem filius erat Heli, quippe cum ei semen Jacobus frater suscitavisset. Proinde nec generis per eum deducta series, vana ac futilis deprehenditur: quam Matthæus quidem recensens, Jacob, inquit, genuit Joseph. Lucas vero e contrario a filiis ad parentes ascendens: Jesus inquit, qui erat, ut putabatur ~~[illegible]~~ (hoc enim diserte addit) filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Melchi. Neque enim poterat disertius exprimi fictitia illa generandi ratio, quæ ex lege profecta est: adeo in hujus:

L/A Neque vero illud prætereundum est, Pilatum ipsum qui servatorem nostrum morti addixit post
modum imperante Cajo, cujus nunc tempora prosequimur, in tantas incidisse calamitates, ut
modi liberorum generatione verbum illud genuit ad finem usque retraxit, cum ad ipsum usque Adamum
qui fuit Dei gradatim ascendendo, totius generis seriem perduxisset. Neque vero id aut minime destitutum
aut temere confictum est. Cognati enim Servatoris nostri sive ad ostendendam generis sui nobilitatem, sive
ut simpliciter rem docerent, veraci utique sermone hæc nobis tradiderunt: latrones scilicet Idu-
mæos, cum Ascaloni Palæstinæ civitati supervenissent, ex delubro quodam Apollinis, quod ad ipsos
urbis muros positum erat, Antipatrum Herodis cujusdam Hieroduli filium simul cum reliqua sacra præda
captivum duxisse. Cum vero pro redemptione filii minister templi pretium solvere non valeret, Antipater
Idumæorum more, institutisque educatus postmodum Hircani summi Judæorum Pontificis amicus effectus est.,
Mox legatus ad Pompejum missus ab Hircano, cum ei regnum, quod Aristobulus maxima ex parte
occupaverat, liberum restituisset, ad summam felicitatem pervenit, curator Palæstinæ promotus. Tandem ab
iis, qui felicitati ejus invidebant per insidias interfectus, Herodem filium successorem reliquit, cui postea An-
tonius et Augustus ex Sen. Consulto regnum Judææ adjudicarunt. Hujus Herodis filius fuit Herodes,
aliique tetrarchæ. Et hæc quidem gentilium etiam historiæ cum Judaica communia sunt. Cæterum
cum ad id usque temporis in tabulariis publicis descriptæ essent origines tam familiarum Hebraicarum,
quam eorum, qui ad proselitos, idest advenas genus suum referebant, v.g. ad Achior Ammaniten,
et ad Ruth Moabitidem, eosque qui ex Ægypto simul cum Israelitis egressi per matrimonia cum
ipsis permixti fuerant, Herodes priscas illas Israelitarum familias nihil ad se pertinere intelligens,
ignobilitatis suæ conscientia stimulatus, omnia illa veterum familiarum monumenta concremavit: ratus
se tum demum nobilem visum iri, cum nemo esset qui ex publicis monumentis originem generis sui
vel ad Patriarchas, vel ad proselitos, vel ad permixtos Israelitis peregrinos qui Γειώρας dicuntur
posset referre. Pauci tamen antiquitatis studiosi privatos stirpis suæ commentarios vel quod nomina
ipsa memoriter tenerent, vel ex Archivis descriptos penes se haberent, in primis gloriabantur, quod
avitæ nobilitatis memoriam conservassent. Ex quorum numero erant hi de quibus supra dixi, ob
propinquitatem generis, qua Servatori nostro juncti erant, Δεσπόσυνοι appellati: qui e Nazaris
et Cochaba Judææ vicis in varias regiones dispersi, supradictam generis seriem, ex Ephemeridum
libro quam poterant, fidelissime exposuerunt. Sive igitur ita se res habet, sive aliter, planiorem
certe interpretationem meo quidem judicio, aliusque qui æqui rerum æstimatores esse volent,
nemo facile reperit. Proinde hæc nobis sufficiat, tametsi nullo testimonio fulta, quando nec
meliorem aliam, nec veriorem proferre possumus. Cæterum quia vera sit Evangelii narratio dubitari
non potest. In fine autem ejusdem epistolæ Africanus hæc addit. Mathan a Salomone genus ducens
Jacobum genuit. Mortuo deinde Mathane, Melchi oriundus ex Nathanis stirpe, ex eadem muliere
genuit Heli. Quocirca Jacobus et Heli fratres erant uterini. Heli deinde sine liberis defuncto
Jacobus ei semen suscitavit, Josepho genito, qui natura quidem Jacobi, lege autem Heli filius
fuit. Sic uterque Josephi pater recte dicitur. Hæc Africanus. Porro recensita hoc modo Joseph
stirpe simul etiam Mariæ genus, quæ ex eadem tribu erat oriunda tacite expositum est. Siquidem
siquidem Mosis inter diversæ tribus homines erant vetita connubia. Uni enim ex eodem populo
eademque gente mulier nubere præcipitur, ne sors patrimonii in aliam tribum transferatur. Et
de his quidem hactenus.

L.
A. Breui interiecto tempore Ioannem Baptistam ab Herode iussum & capite truncatum fuisse iam Evangelii ... | L / 4

Spondanus ... — 19
S. Gregorius dia... — 83
Plato — 20
Catena aurea di Thomas — 5
... Plutarchi — ...
Garnato — 10
Plinio volgare — 3 : —
[illegible] ... in ... — ...
... — 1 : —
... — 1 : —
Rogeris ... — 2 : 10
Iabarbarus ... — ... : 10
Poesie del ... — ...
Martyrolog. Baroni — ...
... del ... — ... : 10
S. T. ... — 2 : 5
Lettere del ... — ... : 10
Sei giornate del Pillo — ... : 15
Epistole S. Hieronimi ... — 5 : —
— 54 : 18

I Sig. ...
Le poesie del Parlino.
Le latine del Sannazaro.
I cinque Poeti.
Plutino.

I colori che si son fatti marito.
Quanto sia difficile il dire al nome
de' primi autori i lor arti.

L
A

Neque vero illud praetereundum est, Pilatum [illegible] qui servatorem nostrum morti addixit, post modum imperante Cajo, cujus nunc tempora prosequimur, in tantas incidisse calamitates, ut mortem sibi consciscere, necnon ipse scelerum vindex esse coactus fuerit divina scilicet, ultione in illum, ut par erat, sequente. Euseb. hist. Eccl. l. 2. c. 7.

haec Josephus: in quibus perinde ac in caeteris, fidem illius magnopere admiror, qui cum [illegible] veritate narranda adeo consentiat. Euseb. hist. l. 2. c. 10

Sed haec non diu ex voto illi (Simoni Mago) fluxerunt. Confestim enim ipsis Claudii Augusti temporibus benigna et clementissima dei providentia fortissimum, et maximum inter apostolos Petrum, et virtutis merito reliquorum omnium principem ac patronum Romam adversus illam generis humani labem, ac pestem perducit. Qui tanquam strenuus divinae militiae ductor caelestibus armis munitus, pretiosam illam lucis intelligibilis mercem ab oriente ad eos, qui versus occasum habitabant, devexit. Lucem ipsam, et salutarem mentibus doctrinam, regnum scilicet caelorum eis annuncians. ib. c. 14.

Certissimum [illegible] Apostolorum, quae nihil praeter sinceram veritatem continent. Euseb. histor. Eccl. l. 2. c. 17.

haec Philonis verba de primis nostrae religionis viris perspicue et absque ulla dubitatione dicta esse arbitror. Quod si quis adhuc pertinaciter his refragari audeat, is manifestioribus convictus indiciis, quae non alibi quam in Christianorum religione ad Evangelii normam composita reperiuntur, pertinaciam [illegible] tandem abjiciat. — — Expositiones autem, inquit, sacrorum voluminum iis fiunt figurate per allegorias. Universam enim legem similem esse existimant animali, et verba quidem ipsa corporis instar esse; occultum autem sensum qui in verbis latet, animae speciem quandam habere. Quem quidem sensum haec secta summum et incomparabilem primitus exhibuit, in verbis ipsis velut in speculo quodam admirabilem sententiarum pulchritudinem contuens. l. 2. c. 17.

Huic (Felici) successor a Nerone mittitur Festus. Quo Judaeam procurante Paulus in judicium adductus cum [illegible] causam dixisset, vinctus Romam perductus est. Erat cum Paulo Aristarchus quidam, quem ipse in quadam epistola idcirco concaptivum suum appellat. Atque hic Lucas, qui Acta Apostolorum literis tradidit, historiae suae finem facit, Paulum Romae in libera custodia biennium egisse, et verbum dei libere praedicasse testatus. Tandem vero cum causam suam apud judices peroravisset, rursus praedicandi causa peregre profectus esse dicitur: posteaque cum Romam iterum venisset, vitam martyrio finisse. Atque hoc demum tempore alteram ad Timotheum epistolam scripsit, in qua et de priore sua defensione, et de imminente vitae exitu non obscure loquitur. Audi si placet ipsa illius verba, quibus ea quae dixi testatur. In prima, inquit, mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt, non illis id imputetur. Dominus autem mihi adstitit, et corroboravit me, ut per me praedicatio impleatur, et audiant omnes gentes. Et liberatus sum de ore leonis. Quibus verbis satis aperte significat, se prius quidem ex leonis ore, servatum fuisse; quo per ipsum Evangelii praedicatio compleretur. Neronem scilicet ita designans propter animi crudelitatem. Sed paulo post non huic simile aliquid adjunxit: liberabit me, inquit, de ore leonis. Jam enim divino afflatus spiritu imminentem sibi mortem providebat. Quocirca postquam dixit, liberatus sum e ore leonis, statim addit, liberabit me dominus ab omni opere malo, et servabit in regnum suum caeleste, martyrium nimirum jam iam affore significans. Quod quidem etiam evidentius in eadem epistola praedixerat his verbis: ego enim jam delibor, et tempus dissolutionis meae instat. Et in hac quidem secunda ad Timotheum epistola Lucam solum sibi adesse testatur: in priore vero defensione ne hunc quidem affuisse dicit. Quam ob causam videtur Lucas Actuum Apostolicorum historiam illo tempore conclusisse, ut omnia quae quamdiu cum Paulo versatus est, gesta fuerant, commemoraret. Haec idcirco a nobis dicta sunt, ut ostendamus Paulum non in primo illo, cujus meminit Lucas in urbem Romam adventu martyrio esse perfunctum. Quippe probabile est, Paulum pro fide nostra defensionem [illegible] Neroni qui circa initia imperii clementius se gerebat, benigne admissam fuisse: verum cum postea ad detestanda quaeque facinora idem Nero prorupisset, apostolos quoque cum caeteris [illegible] sequitum esse expertos. Euseb. l. 2. histor. c. 22.

Ac Paulus quidem Romae capite truncatus, Petrus vero cruci suffixus fuisse eodem Nerone regnante traduntur. Quam quidem narrationem abunde confirmant Petri, Paulique nomina insignita monumentis, quae in urbe Roma in hodiernum usque diem visuntur. Sed et Cajus quidam vir catholicus, qui Zephyrini Romanae urbis Episcopi temporibus floruit, in eo libro, quem scripsit adversus Proculum quendam sectae Cataphrygarum de locis quo praedictorum Apostolorum sacra corpora deposita sunt, ita loquitur: Ego vero, inquit, Apostolorum trophaea possum ostendere. Nam sive in Vaticanum, sive ad Ostiensem viam pergere libet, occurrent tibi trophaea eorum, qui Ecclesiam illam fundaverunt. Porro ambos uno eodemque tempore martyrium subiisse, Dionysius Corinthiorum Episcopus ad Romanos scribens, testatur his verbis: Ita et vos, inquit, tanta admonitione vestra sementem, quae Petri ac Pauli satione succreverat, Romanos scilicet et Corinthios simul commiscuistis. Ambo enim illi in urbem nostram Corinthum ingressi sparsis Evangelicae doctrinae seminibus nos instituerunt, et in Italiam simul profecti, cum vos similiter instituissent, eodem tempore martyrium pertulerunt. Atque haec idcirco retuli, ut rei gestae [illegible] magis ac magis firmaretur. Euseb. l. 2. histor. c. 25.

L. / A. { Petrus per Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cappadociam, atque Asiam Judæis, qui in dispersione erant, prædicasse existimatur. Qui ad extremum Romam veniens cruci suffixus est, capite deorsum demisso: sic enim sibi in cruce collocari, rogaverat. De Paulo jam quid attinet dicere? qui ab Hierosolymis usque ad Illyricum munus Evangelicæ prædicationis implevit, ac postremo Romæ sub Nerone martyrio perfunctus est. Hæc Origenes in tertio volumine expositionum in Genesim diversis verbis commemorat. Euseb. histor. l. 3. c. 1.

De Epistolis Petri, et aliorum

De Epistolis Apostolorum Euseb. l. 3. c. 25. ubi etiam de Hermæ Pastore.

Quibus item in provinciis Petrus Christum Judæis prædicans novi fœderis doctrinam tradiderit, satis aperte colligitur ex ea epistola, quæ ipsius omnibus, ut dixi, sine controversia adscribitur. quam quidem ille Hebræis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, perque Asiam, atque Bithyniam in dispersione agentibus scribit. Euseb. l. 3. hist. c. 4.

Cæterum omnino (Josephus) cui et hoc (in libro antiquitatum, et bell. Judaico) et in cæteris fides habeatur. Eus. l. 3. c. 9.

Inter spurios habeantur etiam actus Pauli, et liber Pastoris titulo inscriptus, et revelatio Petri: Barnabæ item epistola, et quæ dicuntur institutiones Apostolorum. Eusebius histor. l. 3. c. 25.

Additque (Cerinthus) hostis ille divinarum scripturarum mille annorum spatium in nuptialibus festis transactum iri, quo scilicet [illegible] homines decipiat. Sed et Dionysius, qui nostra ætate Alexandrinæ Ecclesiæ [illegible] fuit, in secundo de promissionibus libro, postquam nonnulla de Joannis revelatione ex veteri Ecclesiæ traditione dixit, ejusdem Cerinthi mentionem facit his verbis. Cerinthum enim, inquit, qui hæresim illam, quæ ex ipso Cerinthiana cognominata est, condidit, aiunt eum librum composuisse, indito Joannis nomine, ut [illegible] figmentis suis ex Joannis nomine mutuari vellet. Euseb. hist. Eccl. l. 3. c. 28.

Et Papias quidem Apostolorum dicta ab iis qui eos Apostolos secuti fuerant se accepisse profitetur. Aristionis autem et Joannis presbyteri (non già dell'apostolo) auditorem se dicit fuisse .... Idem præterea scriptor alia nonnulla quasi ex verbis traditione ad se pervenisse testatur, novas quasdam scilicet Servatoris parabolas ac prædicationes, aliaque fabulis propiora. Inter quæ et mille annorum spatium post corporum resurrectionem fore dicit, quo regnum Christi corporaliter hic in terra tenendum. Quæ quidem in opinionem esse videtur Papias ex male intellectis Apostolorum narrationibus, cum ea, quæ arcano quodam sensu, et exempli causa ab illis dicebantur, non satis perspiceret. Fuit enim mediocri admodum ingenio præditus, ut ex scriptis illius conjicere licet. Plerisque tamen post ipsum Ecclesiasticis scriptoribus ejusdem erroris occasionem præbuit, hominis vetustate sententiam suam tuentibus, puta Irenæo, et si quis alius eiusdem opinionis fautor exstitit. Euseb. lib. 3. histor. c. 39.

De Joannis Apocalypsi Eusebius hist. Eccl. l. [illegible] c. [illegible]

De Evangelio secundum Hebræos, sive Evangelio Nazaræorum, ejusque fragmentis et absurditate Vide Corn. a Lap. proœmii Evang. [illegible] Porro Nazaræi quidam dantur ad [illegible] [illegible] ex eodem Cornelio.

B. { Ex Corne. Canones qui faciunt Evangeliis et Evangelistis præferunt.

1. Evangelistæ sæpe non servant ordinem temporis in recensendis Christi dictis, et factis, multa enim silent unus, quæ alii exprimunt, et tamen sic suam continuant, et prosequuntur narrationem, quasi nihil sit omissum... Quocirca disparatas non raro jungunt sententias, parabolas, sermones, quæ nullam inter se habent nexum, vel ordinem, sed alio tempore, alia occasione, et de alia materia dictæ sunt a Christo.

3. Si qui contraria dicere videantur, conciliandi sunt, quod aliam, et aliam circumstantiam temporis, loci, personarum etc. ab aliis omissam spectaverint. Præclare. [illegible] a Dec. Corn. Lu. c. 2 [illegible]

5. Christus eamdem sententiam sæpe enim is ut proverbium, pluries, et ad plura, diversaque proposita accommodat.

17. [illegible] Gen. 10 [illegible] canon. S. August. lib. de doctrina Christiana c. 19 « Quidquid, ait, in sermone divino neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem proprie referri potest, figuratum esse cognoscas. Morum honestas ad diligendum Deum et proximum, fidei veritas ad cognoscendum Deum et proximum pertinet.

20. Solet in Evangelio et Scriptura integer numerus exprimi, etiamsi aliquid illi desit, aut superit. Sic numerantur discipuli Christi 70 cum proprie fuerint 72. S. August. in quæst. Evang. [illegible] Item in eo solet poni numerus definitus pro indefinito. Sic Christus relinquentibus omnia, et se sequentibus promittit centuplum. Matth. 19. 29. quod Lucas c. 18. 30 explicans dicit, recipiet multo plura.

L. i. A. ... a C ... De ... Can. 10. (Jonas Syrus) pro forte habet ut, quæ particula explicativa est, et confirmandi vim hinc habet, significans sane dicte.

* Porro Nazaræi fuere Judæi ad Christum conversi, qui cum Evangelio servandam legem Mosis ab Ecclesia ejecti sunt, ac Evangelium Hebraicum S. Matthæi, quod primo purum, intactumque servarunt additionibus quibusdam vitiasse videntur, quæ ac fecere Ebionæi, et Carpocratiani. Corn. a Lap. proœm. in Evang. c. 2.

L. B. { [illegible]

Can. [illegible] Evangelistæ et Apostoli ... [illegible]

De Chr. Corn. a Lap. ... interpres S. Matthæi ... [illegible]

Ad cavendam in Sacræ scripturæ explicatione nimia subtilitas, et argutia, æque ac plana simplexque consilitas, et medius. Unde S. Hieron. in C. 20. Matth. "Prudentem "inquit, semper admoneo lectorem ut non superstitiosus acquiescat interpretationibus "et quæ commate pro fingentium dicuntur arbitrio, sed consideret priora, media, et sequentia, "et nectat sibi universa, quæ scripta sunt. S. Scriptura ergo inter se collata, et comparata optima sui ipsius est interpres.

123. lv. Sæpe ludunt in vocibus elegantiæ causa, quæ idem verbum vel nomen [illegible] et aliter accipiunt

126. Sensus literalis parabolæ non est is, quem voces prima facie ostendunt, sed qui per res vocibus significatas designatur.

129 In parabolis æque ac in similitudinibus non omnia sunt similia, nec applicanda res significate. [illegible] exemplum hunc congerit auctor id asserentium. Vide S. Sio [illegible].

137 Evangelistæ sæpe brevitatis studio res gestas implicant, et convolvunt, qua de causa mutuo repugnantia dicere videntur: quare res gesta integrè fusius explicanda, et distinctius enucleanda est, ut consonantia appareat.

Sanctum Jesu Christi Evangelium secundum Matthæum

Cornelius a Lapide in argumento in S. Matthæum idem a Lap. Putant nonnulli hunc titulum sec. Matth. suo Evangelio esse præfixum a S. Matthæo æque ac suo a S. Marco, Luca, et Joanne. Sic enim Prophetæ suis prophetiis nomen suum præfixerunt, ut visio Isaiæ, visio Abdiæ, verba Jeremiæ etc. Verum longe verius est titulum unique Evangelio esse præfixum non ab ipsis Evangelistis, sed ab Ecclesia; id enim indicat similitudo inscriptionis. Eadem enim est inscriptio sive titulus cuiusque Evangelii, mutato duntaxat nomine Evangelistæ qui illud conscripsit. Idem clarius indicat inscriptio tituli Syriaca, quæ ita habet: In virtute Domini, Deique nostri Jeschua Christi, incipimus scribere librum sacrosancti Evangelii, præconiumque Evangelium Mathei (Matthæi) præconium. Sic et Arabica initio citata. 6.

A Lap. in C. 1. v. 17. Omnes itaque generationes etc. Ab Abraham ergo usque ad Christum sunt generationes 42, ter enim 14 faciunt 42. Lucas C. 3. numerat generationes 77. sed nullam vim ponit in numero, uti facit hic S. Matth. . . Per generationes accipe et numera personas omnes tam generantes quam genitas. Hæ enim sunt 14. Græce enim non est γενεσις idest generatio, sed γενεα idest progenies, genus, familia, et liberi, quas vitæ unius hominis. Nam generationes ipsæ præcise sunt tantum tredecim in prima tesseradecade ut videbis si numeres το genuit: hoc enim in ea tredecim vicibus repetitur, quia in ea sola numeratur primus Abraham, et ultimus David in secunda vero tesseradecade non numeratur primus in ea David, nec in tertia primus in ea Jechonias, quia hi jam nominati, et numerati sunt, ut ultimi in secunda, et tertia tesseradecade, quapropter in tertia tesseradecade addi debet una generatio, scilicet Jechonias autem genuit Jechoniam, ut in ea conflentur quatuordecim generationes: hoc est quatuordecim personæ tam generantes quam genitæ, ut repetitur [illegible] Generationes ergo omnes præcise sunt 41 personæ, vero generantes, et genitæ sunt 42 quia [illegible] propter pueritiam Abrahæ generatio hic non recensetur, sed ex Genesi nota præsupponitur.

Denique dispartitus fuit et est Evangelium explicandi modus et ratio: quare multorum enim et Chronotaxis, ut scilicet quatuor SS Evangelia sibi invicem apte intexentes, ex iis unum monotessaron quasi harmoniam contexerent. Fecit id primus Theophilus septimus a Petro Antiochiæ Episcopus, ut ait Hieronymus ad Algasiam. Deinde Tatianus Encratitarum pater, tertio Ammonius quem ut ait S Hieronymus sequutus est Eusebius Cæsareensis; recentiores multi id imitati sunt, sed magna præ cæteris cura Cornelius Jansenius. Posterior est communis, qui Evangelia sigillatim ex ordine sunt prosequuti, et etiamnum prosequuntur posteriores hosce ego sequar. Cornel. a Lap. progm. in Evangelia C. 3.

Græce eum (Matth.) scripsisse censent Cajetanus, et Anabaptistæ hic, eo quod nomina Hebraica Græce interpretetur, ut Emmanuel quod est interpretatum nobiscum Deus Matth. 1. 23 et Eli Eli lamma sabachtani, hoc est Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me Matth. C. 27. 46. Verum hæ interpretationes adjectæ sunt ab interprete Græco. Quocirca S. Hieronymus, S. Augustinus, Eusebius, cæterique omnes uno ore asserunt S. Matthæum scripsisse Hebraice, utpote rogatum a Judæis ut accitus ad gentes, quæ prædicaverat ore, eis scripto relinqueret, uti asserit S. Chrysostomus hic hom. 1. et ex eo Eutymius et S. Hieronym. de Script. Eccl. in Matthæo, et Eusebius l. 3. Historiæ C. 15. Aggiunge l'autore dell'Imperfetto progm. in Matth. Jam tamen Hebræus S. Matthæi textus intercidit. Nam quod nobis obtrusit Sebastianus Munsterus exterculatus apostata quasi a Judæis acceptum, viris probis et doctis vel ex auctore hæretico, et traditione Judæi & falsitate suspectum est et jure spurium olet. Verbotenus enim textum græcum convertit, et nimis puerilis Hebraismos imitatur et affectat. Additæ plures habet voces et phrases non Hebræas, sed Chaldaicas, et Rabbinicas, suos solœcismos, et barbarismos denique de ejus parum fida translatione variæ exstant doctorum querelæ, ait noster Gretserus. Cornel. a Lap. argumento in Matthæum

1 Et [illegible] ipsa quod populare [illegible] alii, sic [illegible] S. Ambr. progm. in Lucam.

C Historico enim stilo diximus hunc Evangelii (Lucae) librum esse digestum denique describendis magis rebus, quam exprimendis praeceptis studium uberius comparatione aliorum videmus impensum (a Luca). S. Ambr. pro. in L.

3 Denique plerique putant ipsum Dominum nostrum in quatuor Evangelii libris quatuor formis animalium figurari, quia idem homo, idem leo, idem vitulus, idem aquila. Homo quia natus ex Maria est: leo quia fortis est: vitulus quia hostia: aquila quia resurrectio est. [illegible] progm. in Lucam.

Atque ita in libris singulis forma animalium figuratur, ut uniuscujusque libri series propositum naturae, aut virtuti, aut gratiae, aut miraculo convenire videatur. Quamquam licet omnia in omnibus sint, tamen plenitudo quaedam in singulis virtutum est singularum. Unus enim moralis uberius descripsit, mores quoque hominis praeceptis uberioribus erudivit. Alius a potentia coepit expressione divinae, quod ex Rege Rex, fortis ex forti, verus ex vero vivida morte virtute contempserit. Tertius sacrificium sacerdotale praemisit, et ipsum vitulum immolationem studiose quadam plenitudine diffudit. Quartus copiosius complexus divinae miracula resurrectionis expressit. Unus igitur omnia et unus in omnibus, sicut lectum est non dissimilis in singulis, sed idem in cunctis. S. Ambr. ibid.

Sicut multi etiam pseudoprophetae fuerunt, quam prophetae, sic et nunc in novo testamento multi Evangelia scribere conati sunt quae boni nummularii non probarunt. Ut Ambr. in Luc. l. 1. in progm.

Scriptum est autem Evangelium ad Theophilum, hoc est ad eum quem Deus diligit. Si Deum diligis, ad te scriptum est: si ad te scriptum est, suscipe munus Evangelistae, pignus amici in penetralibus animi diligenter serva. Ibid.

Ad illud. Et spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suae. S. Amb. l. 1. Non dubium vero hoc Apostolo esse promissum. siquidem S. Joannes antequam nasceretur, matris adhuc in utero positus, Spiritus accepti gratiam designavit. Nam cum et et pater ejus, et mater nulla ante miracula fecissent, in utero parentis exiliens Domini evangelizavit adventum. Sic enim habes, quod cum advenisset mater Domini ad Elisabeth, ait illa: Ecce enim facta est salutatio tua in auribus meis, exultavit infans in utero meo. Nondum enim erat illi spiritus vitae, et spiritus gratiae. Denique et alibi vivendi substantiam praecurrere sanctificandi gratiam cognoscimus adverte, cum dicit Dominus: (Jerem. l. 1. 5) Priusquam te formarem in utero, novi te; et priusquam exires de vulva matris, sanctificavi te, et prophetam in gentibus posui te. Alius enim est spiritus vitae hujus, alius gratiae. Ille nascendi initium exordium, moriendi defectum: iste non temporibus, non aetatibus exercetur, non obitu extinguitur, non alvo matris excluditur..... Et Spiritu, inquit, sancto replebitur. Cui enim adest spiritus gratiae, nihil deest. Et cui Spiritus sanctus infunditur, magnarum virtutum plenitudo est. S. Ambr. in L. l. 1.

In spiritu et virtute Eliae. Et ideo fortasse in spiritu et virtute Eliae, quia sanctus Elias et virtutem magnam habuit, et gratiam: virtutem, ut ad fidem animos populorum a perfidia retorqueret, virtutem abstinentiae, atque patientiae, et spiritum prophetandi. In deserto Elias, in deserto Joannes. Ille corvis pascebatur, hic omnes et inertes omnes voluptatis illecebras, parsimoniam praetulit, ~~luxumque~~ luxumque contempsit. Ille Achab regis gratiam non quaesivit, hic sprevit Herodis. Ille Jordanem divisit, hic ad lavacrum salutare convertit. Hic cum Domino versatur in terris, ille cum Domino apparet in gloria. Hic prioris, ille sequentis Dominici praecursor adventus. Ille post triennium pluvias terris rogavit, et hic post triennium arentem nostri corporis humum fidei imbre perfudit. Et quisquis triennium sit? Ecce inquit anni tres sunt, ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac, et non invenio. Mysticus enim numerus debebatur, ut salus populis redderetur. Unus in Patriarchis annus. Denique ex hominibus tunc annis proventus fuit, qualis famae non fuit postea repertus. Alius in Moyse, et prophetis alterius. Tertius in Domini Salvatoris adventu. Ecce inquit annum Domini acceptum, et diem retributionis.

Venit ergo Joannes in spiritu, et virtute Eliae. Ibid. l. 1.

Cur virgo desponsata viro. Et bene utrumque posuit Scriptura, ut et desponsata esset, et virgo: virgo, ut expers virilis consortii videretur; desponsata, ne temeratae virginitatis aduretur infamia, cui gravis alvus corruptelae videretur insigne praeferre. Idem l. 2. Non mediocris quoque causa est, ut virginitatem Mariae falleret principem mundi, qui cum desponsatam viro cerneret, partum non potuit habere suspectum. Fallendi autem, ut dixi, principis mundi fuisse consilium, ipsius Domini verba declarant, cum apostoli jubentur tacere de Christo, cum sanati prohibentur gloriam de remedio, cum daemones praecipiuntur silere de Dei filio. Quod etiam Apostolus declaravit dicens: Loquimur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum istius saeculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquam Dominum majestatis crucifixissent. Hoc est, nunquam me Dominum morte pensassent... Diabolus enim etsi aliquando dubitavit, cum diceret: si filius Dei es, mitte te deorsum, tamen sed sero cognovit, et discessit ab eo. Cognoverunt et daemones, qui dicebant: novimus te qui es, Jesus Filius Dei. Quid venisti ante tempus torquere nos? Principes autem saeculi non cognoverunt. Quo majore possumus id Apostolicae sententiae probare documento, si enim cognovissent?

num etiam malitia facile etiam occulta deprehendit. At vero quae sequuntur vanitatibus occupari sunt divina non formant. S. Ambr. in Luc. l. 2.

Nec te moveat, quod frequenter Scriptura coniugem dicit: non enim virginitatis ereptio, sed coniugii testificatio nuptiarum celebratio declaratur. Denique quam non accepit nemo dimittit. Et ideo qui volebat dimittere fatebatur acceptam. S. Amb. l. 2. in Luc.

Nemini etiam movere non debet quod ait Evangelista: non cognovit eam, donec peperit filium. Illud enim velut idioma Scripturae est, sicut habes alibi: et donec senescatis ego sum. Esai. 46. Numquid post illam senectutem Deus esse desiit? Et in psalmo 109. dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Numquid postea non sedebit? Vel quoniam qui causam agit satis putat quod causae est dicere, reliqua causa non requirit: satis enim est ei ut causam susceptionis adstruat, incidentia differt. Et ideo quia incarnationis incorruptum susceperat probare mysterium, non putavit ulterius persequendum virginitatis Mariae testimonium, ne defensor magis Virginis, quam assertor mysterii crederetur. S. Ambr. in Luc. l. 2.

Et erat cogitans, qualis esset haec salutatio. Erat cogitans cum verecundia, quia pavebat, cum prudentia, quia benedictionis novam formulam mirabatur, quae nusquam lecta est, nusquam ante comperta. Soli Mariae haec salutatio servabatur. Bene enim sola gratia plena dicitur, quae sola gratiam quam nulla alia meruerat consecuta est, ut gratiae repleretur auctore. S. Ambr. in Luc. l. 2.

Sequere scripturas, ut errare non possis. S. Ambr. in Luc. l. 2.

Quoniam virum non cognovi. vers. S. Amb. l. 2.

~~Etenim cum dixit~~ (Videtur hic non credidisse Maria, nisi diligenter advertas.... Etenim cum dixit quomodo fiet istud non de effectu dubitavit, sed qualitatem ipsius quaesivit effectus.... Virginem parere divini est signum mysterii, non humani. Accipite, inquit, Esai. c. 7. Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo in utero accipiet, et pariet filium. Legerat hoc Maria, ideo credidit futurum. Sed quomodo fieret, ante non legerat. Non enim quemadmodum fieret, vel tanto prophetae fuerat revelatum. Tanti namque mandati mysterium non hominis fuit, sed angeli ore promendum. Hodie primum auditur. Spiritus Sanctus superveniet in te. Et auditur, et creditur. S. Amb. in Luc. l. 2.

Ancillam dicendo nullam sibi praerogativam tantae gratiae vindicavit, quae faceret, quod juberetur. ib. l. 2.

Quomodo fiet istud quoniam virum non cognovi? non videtur dubitasse de facto, sed de facti qualitate quaesisse. Liquet enim, quod futurum esse crediderit, quae quomodo fieret interrogavit. Unde et meruit audire. beata, quae credidisti. Et vere beata, quae sacerdote praestantior. cum sacerdos negasset, virgo correxit errorem. Nec mirum si Dominus redempturus mundum operationem suam inchoavit a matre, ut per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore. S. Ambr. in Luc. l. 2.

Vocem prior Elisabeth audivit, sed Joannes prior gratiam sensit. Illa naturae ordine audivit, iste exultavit ratione mysterii. Illa Mariae, iste Domini sensit adventum. Femina mulieris, et pignus pignoris. Istae gratiam loquuntur, illi intus operantur, pietatisque mysterium maternis adoriuntur profectibus, duplicique miraculo prophetant matres spiritu parvulorum. Exultavit infans, repleta est mater. Non prius mater repleta, quam filius, sed cum filius esset repletus Spiritu sancto, replevit et matrem. Exultavit Joannes, exultavit et Mariae spiritus. Exultante Joanne, repletur Elisabeth. Mariam tamen non repleri spiritu, sed spiritum ejus exultare cognovimus. Incomprehensibilis enim incomprehensibiliter operabatur in matre. Et illa post conceptum repletur, ista ante conceptum. S. Ambr. l. 2. in Luc.

Novit sermonem suum Spiritus Sanctus, nec unquam obliviscitur. Et prophetia non solum rerum completa miraculis, sed etiam proprietate verborum. S. Amb. ib.

Unde hoc mihi? quae justitia? quibus factis? pro quibus meritis? S. Amb. ib.

Magnificat etc. Mariae quo persona melior, eo prophetia plenior. S. Ambr. in Luc. l. 2.

Nam si primo ingressu tantus profectus extitit, ut ad salutationem Mariae exultaret infans in utero, repleretur Spiritu sancto mater infantis, quantum putamus, usu tanti temporis sanctae Mariae addidisse praesentiam? Mansit autem Maria cum illa mensibus tribus. Ungebatur itaque, et quasi bonus athleta exercebatur in utero matris propheta amplissimo enim virtutis ejus certamini parabatur. S. Ambr. in Luc. l. 2.

Et congratulabantur ei. Et ideo in ortu Justi, futurae vitae insigne praemittitur, et gratia sequuturae virtutis exultans vicinorum praefigurante signatur. ... Tempus siletur infantiae Joannis quia infantiae impedimenta nescivit. Et ideo in Evangelio nihil super eo legimus, nisi ortum ejus, et oraculum, exultationem in utero, vocem in deserto. ib. l. 2.

Vocabitur Joannes. Habent hoc merita Sanctorum, ut a Deo nomen accipiant. Sic Jacob Israel dictus, quia Deum vidit. Sic Dominus noster Jesus nominatus est, antequam natus, cui non angelus, sed pater nomen imposuit. Revelabitur enim inquit filius meus Jesus cum iis qui cum eo sunt, et jucundabuntur qui relicti sunt in annis quadringentis. Et erit post annos hos, et morietur filius meus Christus et convertetur saeculum. Esdr. l. 4. c. 7. S. Ambr. l. 2.

Vides ergo illos quae audierint, non quae usurpaverint nuncupare. ibid.

...et sic puer propheta est. Sed fortasse aliqui quasi irrationabilem mentis excessum putent, quod nondum dies auditur infantes. Verum si teneamus, intelligimus profecto, quod potuit vocem patris natus audire, qui matris salutationem antequam nasceretur audivit. Sciebat profecto alias esse aures prophetae, quae Spiritu Dei, non corporis gratia reserantur. Habebat intelligendi sensum, qui exultandi habebat affectum. S. Ambr. in Luc. l. 2.

..Aurum Regi, thus Deo, myrrha defuncto. S. Ambr. interpositione narrationis de his enim magorum inter Comm. in Luc. l. 2 ... Sed tamen qui sunt isti magi, nisi qui (ut historia quaedam docet) a Balaam generi ducunt, a quo prophetatum est Num. 24: orietur stella ex Jacob. Isti ergo sunt non minus fidei, quam successionis haeredes. Ille stellam vidit in spiritu, isti viderunt oculis, et crediderunt ... Et cognoverunt hanc esse stellam, quae hominem denique signabat, et adoraverunt parvulum. Utique non adorassent, si parvulum tantummodo credidissent. ib.

Nec contemnenda puter quasi vilia verba pastorum. A pastoribus enim Maria fidem colligit. A pastoribus populus ad Dei reverentiam congregatur. S. Ambr. in Luc. l. 2.

...sexus masculinus, qui in figura futuri mysterii per legis divinae praecepta signabant, eo quod solus sanctus Ecclesiae virginis ad generandos populos Dei immaculatae, fecunditatis aperiret genitale secretum. Hic ergo solus aperuit sibi vulvam ... Qui ergo vulvam sanctificavit alienam, ut nasceretur propheta (Jeremias) hic est qui aperuit matris suae vulvam, ut immaculatus exiret. S. Ambr. l. 2. in Luc.

Omnis aetas, et uterque sexus, eventorumque miracula fidem adstruunt. Virgo generat, sterilis parit, mutus loquitur, Elisabeth prophetat, Magus adorat, utero clausus exultat, vidua confitetur, Justus expectat. S. Ambr. in Luc. l. 2

Nec littera, nec historia docet, ex hac vita ~~Mariam~~ ~~corporaliter~~ recessisse...

...et ideo Annam et stipendiis viduitatis, et moribus talis inducitur, ut digna plane fuisse credatur, quae redemptorem omnium venisse nuntiaret. S. Ambr. l. 2. in Luc.

Duae sunt in Christo generationes: una est paterna, materna altera. Paterna illa divinior, materna vero qua in nostrum laborem, usumque descendit. Et ideo quae supra naturam, supra aetatem, supra consuetudinem fiunt, non humanis assignanda virtutibus, sed divinis referenda sunt potestatibus. S. Ambr. l. 2. in Luc.

Neminem movere debet quod ita scriptum est, qui putabatur esse filius Joseph. Bene enim putabatur, quia natura non erat. S. Ambr. l. 3. in Luc.

Dei due Padri di S. Giuseppe vedi S. Ambr. p. 45.

..[illegible] Phares qui fuit Judae etc. Plerique etiam mirantur cur Thamar meretrix (...) [illegible] Matthaei commemoratione [illegible] generatione [illegible] putaverit. Cur etiam Ruth cum ejus quoque [illegible] [illegible] Sarae, et Rebeccae et Rachel sanctarum feminarum [illegible] enim habet: Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Jacob, Jacob genuit Judam, et fratres ejus, Judas autem genuit Phares et Zaram ex Thamar. Non [illegible] mulieri Evangelista [illegible] [illegible] videtur. Primum enim [illegible] non tam [illegible] quam justa: Non [illegible] temporalis [illegible] requisivit, sed successionis gratiam concupivit. [illegible] [illegible] non habere, qui [illegible] fuit [illegible] [illegible] sed diu [illegible] promissis ex eo [illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible] propter quod ... reddi eam Selon filio meo etc. S. Ambr. in Luc. l. 3.

.. fuit Obed qui fuit Booz etc. Cur etiam Ruth mentionem fecit Matthaeus [illegible] Ruth [illegible] [illegible] Evangelista copulae commemorandae esse [illegible] legis [illegible] [illegible] lex Moysi prohiberet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quae sancta et immaculata [illegible] supra legem facta est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quomodo ergo Deus [illegible] [illegible] [illegible] ut tamen defectum [illegible] [illegible] sibi elegit [illegible] [illegible] quod et in agro plenam messis reperit manipulos (sicut scriptum est) [illegible] [illegible] sed vivum perfectum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et quam [illegible] fecisti misericordiam tuam novissimam plus quam prius [illegible] S. Ambr. ibid.

.. [illegible] [illegible] cum Thamar et Ruth [illegible] peccatrices [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dominici generis computantur ... Mysterium igitur in figura [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mysticum psalmum quinquagesimum [illegible] propter Bethsabee [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] mysterium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] accepit [illegible] [illegible] generationis dominicae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in Lucam l. 3.

A questa [illegible] [illegible] S. Ambr. osta S. Girolamo che si rapporta nell'altro quint...

i) Opus suum jure Evangelium inscripsit (Matth.) S. Jo. Chrys. hom. proœm. 1. in Matth. n. 2.

Ideo historiam Evangelium vocavit: quasi sublatis alia omnia verba rebus sint vacua, ut opes multæ, vis jure dig., principatus, gloria, honores, cæteraque omnia quæ apud homines bona esse putantur, quæ autem a piscatoribus promissa fuere, vere ac proprie evangelia dicantur: non solum quia firma immobiliaque bona sunt, nostramque exsuperantia dignitatem, sed etiam, quia cum omni facilitate nobis data sunt. Non enim ex labore, et sudore nostro, non ex ærumnis, sed ex Dei erga nos amore hæc suscepimus. Ib. n. 2.

Quid igitur? an non sufficiebat unus Evangelista, qui omnia narraret? Sufficiebat quidem: ac licet quatuor scripserint, neque eodem tempore, neque eodem in loco, neque congregati simul, et ex mutuo congressu. et tamen cum quasi ex uno ore omnia pronuncient, hinc magna emergit veritatis demonstratio. Atqui, inquies, omnino contra accidit: sæpe enim inter se dissentire deprehenduntur. Certe illud ipsum magnum est pro veritate argumentum. Si enim omnia accurate consonarent, et quantum ad tempus, et quantum ad loca, et quantum ad ipsa verba, ex inimicis nemo crediturus erat; sed ex mutuo, humanoque consensu hæc scripta fuisse putassent; atque hujusmodi consonantiam non ex simplicitate, sinceritateque procedere. Jam vero illa quæ in exiguis rebus deprehendi videtur diversitas, omnem ab ipsis suspicionem depellit, scribentiumque fidem clare vindicat. Quod si quid circa tempora, et loca varietatis protulerint, id nihil officit veritati narrationis; id quod, Deo dante, in sequentibus demonstrare conabimur. S. Jo. Chrysost. proœm. in Matth. hom. 1. n. 2.

Joannes causam scribendi habuit, ut autem id olim a majoribus, et patribus accepimus, non sine causa ad scribendum animum appulit: sed quia priorum huic hic scopus fuerat, ut de assumpta carne pluribus agerent, periculumque erat, ne divinitatis dogmata tacerentur, Christo demum movente ad Evangelium scribendum inductus est: illud vero planum est, ex ipsa historia, et ex Evangelii exordio. Neque enim perinde atque alii ab inferioribus cœpit; sed a superioribus, id quod sibi in scopo erat. Ideoque totum librum edidit. Neque tantum in exordio, sed etiam in toto evangelio decursu cæteris sublimior est. S. Jo. Chrys. proœm. in Matth. ho. 1. n. 3.

Horum porro (Matthæi, et Lucæ) concordiam orbe toto teste probabimus, qui illa (Evangelia) suscepit, imo testes adversarii ipsi veritatis inimici. Siquidem multæ post illos hæreses pullularunt, contraria iis, quæ dicta sunt opinantes, quarum aliæ omnia quæ scripta sunt acceperunt, aliæ vero partes haud quaquam admiserunt et apud se mutilas servant. Quod si pugna aliqua in dictis esset, illæ quæ ex adverso loquuntur hæreses, non omnia recepissent, sed illam tantum partem, quæ sibi favere videretur, neque illæ quæ partem acceperunt, de illa parte disputarent, quippe cum illæ partes exiguæ non lateant, sed quasi clament suam cum toto in illa parte ea omnia invenies, corpore consensum. Quemadmodum si ex latere aliquam partem sumas, in illa parte ea omnia invenies, ex quibus constat totum animal, nervos, venas, ossa, arterias, sanguinem, et totius ut ita dicam massæ indicium, et documentum, sic etiam in scripturis videre est, conspicuam videlicet singularum consonantiam in hoc dictorum. Si autem dissonarent nequaquam receptæ fuissent, sed jam olim totum dogma solutum fuisset. Omne regnum, inquit, in se divisum non stabit. Luc. 11. 17. Nunc autem in hac ipsa re spiritus virtus elucet, suadens hominibus, ut circa illa magis necessaria, et urgentia versantes (circa la predicazione dei punti essenziali della fede, e della disciplina) nihil ab his minutis (quanto delle due genealogie) offendantur. S. Jo. Chrys. hom. proœm. in Matth. 1. n. 3.

Quæ enim ne per somnium quidem externi imaginari potuerant, hæc cum auctoritate magna hi annunciant, et suadent, idque non modo in vivis agentes, sed etiam defuncti: non duobus, vel viginti hominibus, non centenis, vel millenis, vel decies millenis, sed urbibus, gentibus, populis, terræ, mari, Græciæ, Barbarorum regionibus, orbi, et desertis; idque cum de rebus agebatur naturam nostram admodum exsuperantibus. Nam missa terra, de cælestibus omnia edisserunt: aliam nobis inducentes vitam, et vivendi rationem, alias divitias, aliam paupertatem, libertatem, servitutem, aliam vitam, atque mortem, alium mundum, aliud institutum, omnia demum mutata. Non sicut Plato, qui ridiculam illam rempublicam instituit, non sicut Zeno, et si qui alii de republica scripsere, legesque edidere. Siquidem vel ex re ipsa conspicuum fuit, malignum spiritum, dæmonemque quempiam ferum, naturæ nostræ hostem, castitatis inimicum, honestatis adversarium omnia susdeque vertentem hæc illorum animis insevisse. Cum enim uxores omnibus communes faciant, nudas virgines ad spectaculum virorum in palæstram ducant, clandestinas nuptias apparent, omnia simul commiscentes, et conturbantes, naturæque terminos evertentes, quid aliud de illis dici possit? Quod enim hæc omnia sint dæmonum inventa, et naturæ repugnantia, ipsa certe natura testificatur, quæ et improbitas abhorret: et illa non cum persequutionibus, non cum periculis, vel præliis, sed cum libertate omni, et jucunditate sententiarum, et ornatu sermonis multo sæpe scriptitarunt. Contra vero hæc quæ prædicata sunt a piscatoribus, pulsis, verberatis, et inter pericula

servantibus, inermibus, sapientes, servi, liberi, reges, milites, barbari, virgo cum omni benevolentia excepere. S. Jo. Chrysost. Prooem. in Matth. hom. 1. n. 4. Vide et reliqua apud eundem.

Cur non omnes mulieres nominavit? sed missis iis, quae ob probitatem celebres erant, ut Sara, et Rebecca, et similibus, illas tantum in medium protulit, quae aliquo vitio celebres erant, si qua videlicet fornicaria, aut adultera esset, et si qua extranea aut barbara. Nam uxorem Uriae, et Thamar et Ruth commemoravit, quarum alia alienigena erat, alia meretrix, alia a socero vitiata fuit, non lege connubii, sed furtivo concubitu, et meretricis assumpta specie. quod spectat autem Uriae uxorem, ignorat nemo ob facinoris conspicuitatem. ib. n. 6.

Non terreni enim, sed regis, sed angelorum domini scripta legenda sunt. Si ita nos componere volumus ipsa Spiritus gratia cum magna diligentia nos deducet, ad ipsumque regium solium accedemus, bonaque omnia consequemur, gratia, et benignitate domini nostri Jesu Christi, cui gloria, et imperium cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in saecula saeculorum amen. ib. n. 8.

Hoc quippe nomen Jesus non est Graecum, sed Hebraica lingua sic appellatur Jesus, id quod Graece significat σωτήρ, Servator, salvator porro dicitur, quod salvum faciat populum suum. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 2. n. 2.

Quid ergo jam quaeritur? cur Josephi genealogia ducatur, qui nihil ad generationem contulit? Nolebat Judaeis notum esse ipso partus tempore ex Virgine nasci Christum. Neque novus hic est sermo, sed patrum nostrorum admirandorum, insigniumque virorum. Si enim multa subobscure ab initio loquutus est, Filium hominis se se vocans, nec ubique suam cum Patre aequalitatem clare revelans, quid miraris, si hoc etiam adumbravit, magna quadam, et mirabili usus oeconomia? Et quid hic mirabile, inquies? ut servaret Virginem, et a prava suspicione liberaret. Si enim haec Judaei ab initio audissent, maligne rem interpretati Virginem lapidassent atque ut adulteram damnassent. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 3. n. 1. Ideoque Apostoli hoc (che la madre sia vergine) statim ab initio non dicunt sed de resurrectione multa saepe disserunt, cujus jam exempla habebant praeteritis temporibus, etsi non huic similia. Quod autem de Virgine natus sit, non ita frequenter dicunt, sed neque mater id est ausa proferre. Vide namque quid illi Virgo dicit: Ecce pater tuus et ego, et pater tuus quaerebamus te. Audi: Admodum enim illos res hoc nova, et inexspectata perturbatura erat (Judaeos) eo quod praeteritis saeculis nihil hujusmodi usquam fuisset. Propterea neque ipsi quidem Angeli illud dicunt, sed tantum Mariae, et Josepho declararunt, cum vero pastoribus fausta nunciarent, id minime adjecerunt. ibid. n. 1.

Cur Abrahamo memorato, cum dixisset genuit Isaac, et Isaac Jacob, nec fratrem Jacobi nominasset, cum ad Jacobum postea venit, et Judam, et fratres ejus commemoravit? ib. n. 2. Quidam dicunt id ob pravos Esau mores, et aliorum priorum fratrum factum esse. Ego vero illud non dixerim. Cur itaque non commemoravit? Quia nihil commune habebant illi cum Israelitico genere, nempe Idumaei, Ismaelitae, et Arabes, et quotquot ab illis majoribus orti sunt. Ideo illis silentio missis ad Jesum, ac Judaei populi majores properavit. Ideo ait Jacob autem genuit Judam, et fratres ejus n. 2.

No: Cai

Judas autem genuit Phares, et Zaram de Thamar. Quid facis o homo? historiam attexis impuri coitus? Cur haec loqueris? S. Jo. Ch. hom. 3 in Matth. n. 2. Ruth, et Rahab meminit, quarum altera alienigena, altera meretrix erat, ut discas ipsum venisse ut mala omnia nostra solveret. Ut medicus enim, non ut judex venit. Quemadmodum igitur hi fornicarias duxere mulieres, ita et Deus naturam fornicariam copulavit sibi. Id quod olim, etiam circa synagogam facturum esse dixerunt. Sed illa quidem conjugi suo ingrata fuit, Ecclesia vero a paternis malis semel liberata in sponsi amplexu permansit. Animadverte ea quae ad Ruth spectant nostris esse similia. Haec quippe alienigena erat, et ad extremam paupertatem deducta. Attamen videns illam Booz, nec paupertatem despexit, neque ignobile contempsit genus. Quemadmodum et Christus susceptam Ecclesiam et alienigenam, et magnorum penuria bonorum laborantem in consortem admisit. At quemadmodum illa nisi prius patrem dimisisset, domum contempsisset, et genus, et patriam, et cognatos, nunquam tali connubio digna fuisset. Sic Ecclesia patriis dimissis moribus, tunc amabilis sponso fuit. Quod et propheta ipsam alloquens declaravit ps. 44. Obliviscere populum tuum, et domum patris tui, et concupiscet rex decorem tuum. Hoc et Ruth fecit. Ideo mater Regum fuit, quemadmodum et Ecclesia. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 3. n. 5.

1. Cur in postrema parte generationibus quatuordecim positis, quatuordecim ipsas esse dicit [illegible] tempus hic pro una generatione numeravit, sed et ipsum Christum (alterum implere) quem ubique nobis S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 4. n. 1.

Animadvertas velim ubi incipiat, et quo desinat; ab Abraham in Davidem, a Davide in captivitatem Babylonis, hac in ipsum Christum. Imo initio ambos una serie posuit, Davidem et Abrahamum deinde seorsum genealogia utrumque memoravit. [illegible] ad dixi, illis factae fuerant promissiones. ibid. n. 2.

Nam quod ex carne [illegible], declaravit his verbis *Quod enim in ea natum est*: Et Paulus Galat. 4. 4. *factum ex muliere*: ex muliere inquit, ora obstruens eorum (1) qui dicerent quasi per quendam canalem per eam transiisse [illegible]. Nam si hoc esset, quid utero ejus fuisset? si hoc esset, nihil haberet nobiscum commune, sed alia esset [illegible] caro, non ex massa nostra. Quomodo ergo ex radice Jesse? Quomodo virga, vel filius hominis? Quomodo seu quomodo Maria mater esset? Quo pacto ex semine David? quomodo formam servi acceperit? Quomodo verbum caro factum est? Qua ratione Paulus Romanis dixit: ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus? C. 9. 5. Quod igitur ex nobis, ex massa nostra, et ex utero Virginis prodierit, palam est ex dictis, aliisque plurimis; quomodo autem, non item. S. Jo. Chry. hom. 4. n. 3.

(1) Id Valentiniani dicebant, ut habet Epiphanius p. 172. ex Irenaeo p. 159. per Mariam permeasse, veluti aquam per tubum. Montfauc. not.

Justum hic (Josephum) omni virtute praeditum dicit: ad justitiam enim pertinet non esse avarum, estque justitia omnis virtus: et hoc maxime sensu Scriptura justitiae voce utitur, ut quando dicit: *homo justus verax Job. 1.* ac rursum: *erant ambo justi* Luc. 1. 6. ib. n. 3. Justus ergo cum esset, id est benignus, moderatus, n. 4.

Advertentes utrumque [illegible] fuisse, multas dissonantias, ut quidem videntur, expediemus. S. Jo. Chry. l. 4. n. 5.

Et cur non aperte, ut pastoribus, et Zachariae visus est (Angelus in somnis) nec non etiam Virgini [illegible] partum cum gravi suspicione animo serveretur, et primus tamen esset ad bonam spem facile reduci, si quis [illegible] revelationem accipit. ib. n. 5.

[illegible] hac in re [illegible] apparet, [illegible] dimiserant. S. Jo. Chrysost. in Matth. hom. 4. n. 6.

Quid vero significat illud, accipere? Domi retinere; jam enim illam animo dimiserat. [illegible] Spiritu Sancto est, [illegible]

Pariet autem filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Ne putes enim quia ex Spiritu Sancto [illegible] virgo maneat, alienum esse a ministerio oeconomiae illius. Etiamsi enim nihil ad generationem conferas, sed intacta virgo maneat [illegible] quod est [illegible] virginitatem non labefactet, hoc tibi confero, ut nato nomen imponas. Tu enim vocabis [illegible] patris [illegible] Etsi namque filius tuus non sit, tu paternam erga illum gere curam. Ideo vel ab ipsa nominis impositione [illegible] ibid. n. 6.

[illegible] illud, vocabunt Emmanuel, quem videbunt Deum cum hominibus, nam semper [illegible] [illegible] hom. 5 n. 2. [illegible] enim contingit quoddam [illegible] quod clarius quam ipsum proprium nomen indicat auctorem ejus, aut eum qui ejus fructum percepit, nomen ejus Scriptura dicit esse rei veritatem [illegible]

Quod si hinc [illegible] aliud [illegible] de virgine [illegible] et [illegible] nobis [illegible] dicentes [illegible] Nam [illegible] postremo virginem sed puellam [illegible] Septuaginta interpretes aliis [illegible] habent. Nam [illegible] post adventum interpretati sunt, Judaeis [illegible], unde in suspicionem cadant, utpote qui ex inimicitia potius dixerunt, ne prophetias de industria obscure converterint. Septuaginta vero, qui centum aut plures annos ante adventum hunc [illegible] numero [illegible] admoverunt, ab omni hujusmodi suspicione liberi sunt, ac tum ob tempus, tum ob multitudinem, tum ob mutuum consensum fide digni habendi sunt. ibid. hom. 5. n. 2.

Cur ideo [illegible] donec peperit? hic mos loquendi in Scriptura saepe observatur, ita ut [illegible] non pro definito quodam tempore ponatur. Nam de arca loquens ait: non reversus est corvus [illegible], donec siccaretur terra, etsi postea reversus non sit. [illegible] S. Joann. Chrysost. in Matth. homil. 5. n. 3.

[illegible] et recte partum vere [illegible]

[illegible]

[illegible] ibid. hom. [illegible]

S. [illegible] stella [illegible] non ex numero [illegible] [illegible] retinet [illegible] [illegible] et solem, et lunam, et alias omnes stellas ab Oriente [illegible] ad occidentem pergere: haec vero stella a septentrione ad meridiem ferebatur: Palaestina quippe hic situs est, [illegible] Secundo illud etiam a tempore probari potest [illegible] enim noctu apparet, sed in meridie lucente sole [illegible] [illegible] quidem ipsa habet, quae licet omnia [illegible], solis fulgore statim occultatur, nec conspicitur [illegible] etiam solis radios splendore superaret, majoresque emitteb[illegible] radios. Tertio [illegible] cessavit: cum venientibus in Palaestinam luxit, postquam autem [illegible]

[illegible] persona, [illegible] apparuit. quid certe [illegible] stella [illegible] [illegible] propositum [illegible] [illegible] et [illegible] erat illa [illegible] [illegible] omnia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] modo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] locum monstrabat. [illegible] non potest stellam [illegible] [illegible] continueret, [illegible] locum [illegible] [illegible] capere [illegible]. qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] indicare [illegible] [illegible] illud [illegible] deprehendere [illegible] cum stellas omnes [illegible] superet [illegible] oriens [illegible] et in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] caput ipsum pueri [illegible] [illegible] [illegible] stella [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] secundum [illegible] externo illius generis [illegible] S. Joann. Chrysost. in Matth. homil. 6. n. 2.

[illegible] illos, [illegible] per [illegible] [illegible] vocat illos, [illegible] magnum ab aliis [illegible] ut ipsos, et ex magnitudine, et ex pulchritudine spectaculi percelleret, nec non aliud ex eorum modo. S. Jo. Chrys. hom. 6. in Matth. n. 3

[illegible] locum, [illegible] illos qu[illegible] [illegible] examinarent [illegible] S. Jo. Chrys. in Matth. hom. [illegible]

[illegible] Judæi non esse [illegible] neque enim in Palæstina tantum, sed etiam in [illegible] S. Jo. Chrys. hom. [illegible] in Matth. n. 2.

[illegible] Cæterum in primis prohibet Evangelista dicens: ut impleretur illud: ex Ægypto vocavi [illegible] Babylon et Ægyptus plerumque [illegible] ardebant flamma, [illegible] regiones [illegible] et [illegible] Indicans etiam [illegible] terram [illegible] expectandum esse et magos misit, [illegible] [illegible] mater sua profectus est. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 8. n.

[illegible] in Matth. homil. 8. n. 4.

[illegible] habet Rachel cum Bethlehem [illegible] Rachel [illegible] filios [illegible] Rachel mater [illegible] et hæc sors erat Benjamin [illegible] mactatos pueros [illegible] Rachelis filios vocat. S. Joann. Chrysost. in Matth. homil. 9. n. 3.

[illegible] Nazareth [illegible] [illegible] Ægypto. Neque enim ante [illegible] eos illuc deduxit, [illegible] [illegible] ut [illegible] perfectum fieret, et rediret Nazareth, tumque descenderent in Ægyptum [illegible] [illegible] [illegible] Nazareth. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 9. n. [illegible]

[illegible] Nazareth venis, [illegible] [illegible] cur ergo dixit in diebus illis? mos est scripturæ hoc uti modo, non solum cum [illegible] [illegible] Matth. postea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] conversatione post [illegible] sequentia [illegible]: tunc ista evenit. [illegible] tempus indicavit, quo hæc eventura erant. Id quod nunc facit, cum ait: [illegible] diebus illis. Non enim [illegible] statim dies significavit, sed illos, in quibus contingere ea ad quæ [illegible] [illegible] S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 10. n. 1.

[illegible] S. Jo. Chrys. in Matth. h. 10. n. 1.

[illegible] baptismum, qui postea [illegible]

[illegible] ipsa quoque prædicatio demonstrant. Nihil enim aliud dicebat, quam facite fructus dignos [illegible] fructus postea remissionem acciperent. Nisi enim seipsos damnassent, gratiam non petiissent, non quærendo vero, gratia[illegible]

2 neque remissionem assequuti erant. Itaque hoc baptisma ad illud ... [illegible]
D venit post ipsum ... [illegible] ... baptizati autem adveniens ...
Regnum autem hic dicit (Jo. B.) adventum eius et priorem et posteriorem S. Jo. Chrysost. in Matth. hom. 10. n. 2
Videns, et per ea, quæ prophetæ dixit, et per ea quæ ipse (Jo.) prædicavit unum significari, ipsum scilicet et ut pergeret, et ... pararet, advenire. non ut donum largiretur, scilicet remissionem, sed ut præpararet animas eorum qui universorum ... recepturi essent ibid. hom. 10. n. 3
Cum enim ait: omnis vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur, et erunt aspera in vias planas, humiles exaltandos et arrogantes humiliandos esse pronunciat. atque legis difficultatem in ... fidei facilitatem esse mutandam. Non ultra, inquit, sudores et labores, sed gratia et venia ... quæ facillimam ad salutem viam parat. Deinde horum causam apponit dicens videbit omnis caro salutare Dei. Non ultra Judæi et proselyti tantum, sed et omnis caro, et mare ... naturæ ... prava enim et tortuosa vitam quamlibet corruptam subindicavit publicanos, fornicatores, latrones, ... qui cum perversi prius essent, recta deinde via processerunt. quod etiam ipse dicebat, publicani et peccatores præcedent vos in regno Dei, quia crediderunt. Id porro aliis verbis ... indicavit propheta: tunc lupi, et agni simul pascentur. Sicut enim illic per colles, et valles inæqualitatem ... ... philosophiæ ... ... dixit; ita et hic quoque per brutorum diversam naturam varios hominum mores indicans rursum eos in unam pietatis concentum jungi declaravit: et hic rursum causam adjiciens ait: erit qui consurget imperare gentibus et in ipsum gentes sperabunt. Quod ipse ... quoque dixit: videbit omnis caro salutare Dei. Atque ostendens Evangeliorum virtutem ac notitiam adusque fines terræ diffundendam esse, quæ a feritis moribus animisque asperis in mansuetam et mitem indolem genus hominum transmutavit. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 10. n. 3
Angelicam quamdam vitam in hac carne exhibuit. ibid. n. 4
Etenim Joannes ... (...) ... ostendit, quando Ili ad baptismum venerunt dicentes: si tu es Elias, si tu es Christus quamobrem intulit, qui autem missi fuerant erant ex Pharisæis. Quid igitur? an non turbæ populi de ipsum putabant? Etiam: verum plebs simplici mente hæc suspicabatur. Pharisæi vero ipsum in sermone capere volebant. Quia enim in confesso erat Christum esse venturum ex vico David; hic vero ex levitica tribu erat, interrogando insidias ipsi ... , ut si quid eorum responderet, ... surgerent. hoc enim ... sequentibus declarant. nam ... nihil eorum ... ipsi expectabant, respondisset, tamen ipsum aggressi aiunt: quid ergo baptizas si tu ... Christus? Ut vero discas, alia mente Pharisæos alia plebem venisse, audi quomodo Evangelista hoc etiam declarat, cum nempe de populo ait ipsos venisse, et ab illo ... ... de Pharisæis non similiter, sed his verbis videns multos Sadducæorum et Pharisæorum venientes dicebat: genimina viperarum, quis vobis demonstravit fugere a ventura ira? S. Jo. Ch. ... in Matth. hom. 11. n. 1
... autem illos genimina viperarum vocavit ... hoc serpentum genus ... ... intersectis ... matris ... dicitur in lucem prodire ... quod et illi faciebant patrum et matrum interfectores ... doctores suos propriis manibus occidebant. S. Jo. Chrys. hom. 11. in Matth. n. 2
Potest enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Quidam dicunt de gentibus dici, quas lapides ... vocat. Ego vero et aliam ... sententiam esse puto qualem illam ... ne putetis, inquit, si vos ... Patriarcham sine filiis fore. Non ita, non ita utique res se habet. Deus enim potest ex lapidibus ... et ... genus, cognatamque illius ... siquidem hoc ipsum a principio factum est ... ex lapidibus homines ... quale ex vulva sterili puellam prodire. Quod et propheta subindicans ... in ... ... petram, ex qua excisi estis, et ad foveam laci, ex qua effossi estis. Respicite ... Abraham patrem vestrum, ... Saram, quæ vos parturivit. Hanc ergo prophetiam illis revocat in memoriam ostendens ... principio illum ... patrem effecit, quasi ex lapidibus, sic et nunc quoque id posse fieri ... quomodo et terret, et ... Non enim dixit, jam excitavit, ne ... desperarent, sed suscitare potest. Neque dixit, homines facere potest ex lapidibus, sed quod multo magis erat, et ... , et filios Abrahæ. Videns quomodo illos abduxit a carnali illa imaginatione, et a prædio ... , ut ... propria ... patriarcham ... vide quomodo cognationem carnis excludens ... cognationem inducit. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 11. n. 2
Jam securis ad radicem etc. Ab ex vitæ genere magnam dicendi libertatem nactus erat (Jo. B.) S. J. Ch. in M. h. ... nihil terribilius hac loquendi figura. Non dixit, ramis, non fructibus, sed radici, ostendens ipsos si segnitie ... ... malis passuros esse, sive ulla spe curationis ibid.
Cum enim improba et perversa est anima, ... facta nullo cedit miraculo, contra vero ... ... fide ... accipit, ... admodum opus habet S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 11 ...

1 D

Et baptizatus Jesus ascendit confestim ex aqua, et ecce aperti sunt ei cœli [illegible] aperiuntur cœli? ut discas quando baptizaris, id ipsum fieri, Deo te ad cœlestem patriam [illegible], et suadente ut nihil [illegible] terra commune hab[eas].
Quod si id non vides, ne tamen fidem neges. Nam in principiis semper admirandarum, [illegible] rerum [illegible] apparent [illegible] moventur et signa hujusmodi [illegible] vim [illegible] habent, neque possunt aliquam incorporeæ naturæ [illegible] admittere, [illegible] natura [illegible] [illegible]. ut etiamsi [illegible] non eveniant [illegible] semel et in principio [illegible] similia [illegible] habita [illegible] deducant [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] videre [illegible]
[illegible] amore [illegible] propter [illegible] eos, qui tunc [illegible] Judæos. Attamen licet sensibilia signa non fiant, quæ [illegible] semel demonstrata sunt admittimus. Nam et columba Deo [illegible], et quasi digito quodam præsentibus [illegible] filium Dei monstraret [illegible] neque [illegible] [illegible] diceret etiam super te baptizatum spiritum descendere. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 12. n. 2. Denique [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut signa [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] dicatur. ibid. n. 3.
[illegible] mansuetum est animal, et [illegible] mansuetudinis est spiritus, ideo illa forma apparuit. ibid. n. 3.
Dicendum scilicet ~~[illegible]~~ Filium Dei [illegible] hominem [illegible], Spiritum vero non naturam accepisse columbæ, ideo [illegible] [illegible] in specie [illegible] neque postea unquam hac figura visus est, sed tunc tantum. ibid. n. 3.
[illegible] Jesus ductus est [illegible] post descensum illud Spiritus Sancti, post vocem illam [illegible] [illegible] [illegible] Quandoque in [illegible] [illegible] enim ipsum adduxit illuc. Homil. 13 n. [illegible]
[illegible] ventris crapula intulerat. ibid. n. 2. Quemadmodum si quis ægrotum ad sanitatem ab se reductum [illegible] [illegible] [illegible] et ille post [illegible] [illegible] ibid.
[illegible] in solo pane vivit homo [illegible] [illegible] verbo [illegible]
[illegible] ex veteri Scriptura testimonium afferens, ac docens, quamvis esuriamus, quamvis [illegible] [illegible] abstinendum esse. S. Jo. Chrys. hom. in Matth. 13. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] omnino ad ostentationem esse faciendum. S. Jo. Chr. in Matth. hom. 13. n. 3.
[illegible], inquies, factum sit, ipsum omnem tentationem consummavisse? videtur mihi ut capita tentationum diceret omnes [illegible] hoc numero comprehensas. Nam hæc mala innumera alia complectuntur, ventri servire, ad [illegible] agere, furioso pecuniarum amore teneri. Quod cum sciret scelestus ille, omnibus valentiorem [illegible] in ultimum posuit, id jam ante et a principio parturiens, sed postremum servans [illegible] quippe ipsius certaminis lex est, ut quæ videntur ad supplantandum aptiora postrema [illegible] super illud: Hæc omnia tibi d[abo].
[illegible] ipsum aggressus est [illegible] declarans fugas dicebat: ad tem[pus] [illegible] accessisse. ibid. n. 4.
[illegible] ab illo [illegible] [illegible] alteret [illegible]
Iterato [illegible] [illegible]
[illegible] traherent. S. Jo. Ch. in Matth. hom. 14. n. 1. [illegible] Joannes ait eos alio modo fuisse vocatos. unde patet [illegible]
[illegible] est hanc secundam fuisse vocationem. [illegible] postquam conjectus fuerat. Illic Andreas vocabat Petrum; conjectus fuisset in carcerem ipsos accersisse. [illegible] ibid. n. [illegible]
[illegible]
[illegible] Et quare causa [illegible] [illegible] vocem omisisse. hom. 15. n. 1.
[illegible] sed nunc os aperuisse, nunc per opera ipsa vocem omisisse [illegible] humiles et animo contriti. Spiritu enim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et voluntatis proposito. Quia enim multi sunt [illegible] [illegible], sed [illegible] et voluntatis proposito. Quia enim multi sunt [illegible] [illegible] [illegible] eos qui ex voluntatis proposito sese humiliant, ac deprimunt, primos [illegible] appellat. hom. 15. n. 1.
[illegible] nihil hi infelices esse dicuntur: sed ideo illa [illegible] posuit, ut leges afferet [illegible]
[illegible] simpliciter ingerere [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nos jubet non de peccatis tantum nostris, sed etiam de alienis. hujusmodi [illegible]
[illegible] ut Moyses, ut Paulus, ut David [illegible] terram quidam intelligibilem [illegible] dicunt. Verum non [illegible] [illegible] in Scriptura reperimus terram [illegible] sed quid [illegible] sensibi[le]
[illegible]
[illegible] erit enim [illegible] super terram [illegible] [illegible]

enim ob [illegible] solum [illegible] propter illos audit [illegible]
hac [illegible] quam [illegible] S. Jo. Chrys. hom. in Matt. hom. 15.

6. Beati qui esuriunt et sitiunt [illegible] animas [illegible] cum quanta vehementia id est [illegible] enim dixit. Beati qui justitiam sectantur, sed beati qui esuriunt et sitiunt justitiam ut non perfunctorie sed cum omni cupiditate ipsam adeamus... Quia enim illud putatur avaritiae multos divites [illegible] contrarium omnino esse [illegible] justitia. Deinde rursus sensibile praemium de[illegible] [illegible] enim putatur avaritia multos divites facere, dicit contrarium omnino esse [illegible] praeceptis [illegible] hom. 15 n. 3

7. [illegible] ibid. Hic non tantum pecuniis largitores dicere [illegible] sed etiam eos qui [illegible] exequent. [illegible] sunt misericordiae modi, et latum est praeceptum. ibid. n. 4

16. Quoniam ipsi misericordiam consequentur. Hac videtur quidem aequalis esse retributio, sed est ipsa [illegible] major. Ipsi namque miserentur ut homines, sed misericordiam consequuntur ab universorum Deo. Non enim autem aequales humana miseratio, et divina; sed quantum inter malitiam, et bonitatem [illegible] tantum inter hoc, et illud. n. 4.

8. Beati mundo corde; quoniam ipsi D. vid. Ecce rursus spirituale praemium; mundos autem hic vocat eos qui universam virtutem possident, nulliusque sibi mali conscii sunt, sive eos, qui in continentia vivunt. nulla enim nobis ita opus est ad Deum videndum, ut illa virtute. Ideo et Paulus dicebat: pacem sectamini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum (Hebr. 12. 14) [illegible] dicit quae homini est possibilis. Quia enim multi sunt qui miserentur, [illegible] sed fornicantur, et ut [illegible] se dedunt, ostendens illis [illegible] non satis esse, hoc etiam add. n. 6

9. Beati pacifici. hic non modo dissensiones mutuas, et inimicitias prohibet, sed aliud quidpiam in super exigit, ut et alios dissidentes ad concordiam revocemus, ac rursus spirituale praemium [illegible] quoniam ipsi filii dei vocabuntur, siquidem unigeniti opus illud fuit, dissidentia copulare, pugnantia conciliare. n. 5.

10. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam. hoc est virtutis causa, pro aliorum defensione pro pietate [illegible] (verti) [illegible] per errorem [illegible] justitiam) enim semper solet vocare totum animae philosophiam. n. 4

11. Beati estis cum vos maledixerint, et exultate etc. ac si diceret: si vos praestigiatores, [illegible] nomine vocant, beati estis. Quid his praeceptis molestius fuerit, [illegible] nempe mendicare, lugere, persecutionem pati, male audire. Attamen et [illegible] non [illegible] universo orbi. Et audientes [illegible] dixi contrarii, stupebant turbae. Tanta erat dicentis virtus. S. Io Chrys. [illegible] Matt. hom. 15. n. 2 [illegible] putes male audire solum beatos efficere, duas apposuit distinctiones; quando scilicet vel propter ipsum [illegible] vel mendacia fuerint dicta illa. Nam si haec non adsint, non modo non beatus, sed etiam miser est is qui male audit. ibid. n. 5.

Deinde vide rursus praemium: quoniam merces vestra multa est in caelis. Tu vero etsi non ad singulas beatitudines regnum dari audias, ne animo deficias. Nam si enim praemia diversis appellet nominibus, tamen omnes ad regnum introducit [illegible] et misericordes misericordiam consequentur, et mundi corde Deum videbunt et pacifici filii Dei vocabuntur, nihil aliud per haec omnia indicat, quam regnum caelorum, quod enim hos fru[illegible] id consequentur omnino. Ne ergo [illegible] illam putes ad solos pauperes spiritu pertinere, sed etiam [illegible] justitiam ad mites, et ad alios omnes. S. Io. Chrys. hom. [illegible] Matt. [illegible]

Beati estis, cum vobis exprobraverint. Et in aliis quidem beatitudinibus dicebat: beati pauperes, beati misericordes [illegible] non indefinite profert sed ad illos (Apost.) sermonem convertit dicens: Beati estis cum vobis exprobraverint, persequuti vos fuerint, et dixerint omne malum verbum contra vos: ostendens hoc in illis esse, [illegible] et doctoribus prae aliis omnibus id esse proprium. ibid. n. 5

Cum autem dicit Prophetas qui fuerunt ante vos, declarat ipsos jam prophetas fuisse factos. ib. n. 5

Quaeres vero [illegible] et interius et cum majoris consolationis cumulo hoc dixisse narrant. Neque enim beatos eos qui propter [illegible] bene [illegible] sed [illegible] vae vobis cum bene vobis dixerint omnes homines. Atqui apostolis benedicebant, sed non omnes. Ideo non dixit, cum bene vobis dixerint homines, sed cum omnes. Neque enim fieri potest, ut ii qui virtutem colunt apud omnes bene audiant. [illegible] hom. in Matth. 15 n. 5

n. 13. [illegible] id quod [illegible] verbum [illegible]

Quapropter [illegible] ab hominibus. Nam alii quidem si sexcenties cadant, veniam consequi possunt: doctor autem, si id patiatur, omni defensione privatus, et extremo afficiet supplicio. ib. n. 7.

D [illegible] ... lux mundi, [illegible] mundi non gentis unius, vel viginti civitatum, sed [illegible]. lux intelligibilis (φῶς νοητόν lumen mentale) his solaribus radiis praestantior, quemadmodum et sal spiritualis. S. Jo. Chrysost. in Matth. hom. 15. n. 7

Non potest [illegible] [illegible]. Rursus per haec illos ad accuratam vitae rationem excitat, docens eos ut solliciti sint, caveantque [illegible] qui sub omnium oculis versentur, et in medio totius orbis theatro decertent. ibid. n. 7

Et glorificent patrem vestrum. Nam si recte vivatis, inquit, non modo totum orbem emendabitis, sed etiam id efficietis, ut Deus [illegible] si vero contra feceritis, et homines [illegible] [illegible] ibid.

{ [illegible] (diab.) porro stultitiam vel ab eo quod attulit, testimonio perpende. Nam [illegible] a Domino [illegible] [illegible] opportune adhibita sunt, quae ab ... ab illo [illegible] temere, et inepte proferuntur, nec ad [illegible] propriam accommodantur. Neque enim illud scriptum est, angelis suis mandavit de te, suadet se ipsum praecipitem dare: aliquando vero, non de Domino hoc dixit. S. Jo. Chrysost. in Matth. hom. 13. n. 3

Nolite putare quoniam veni solvere legem aut prophetas. Qua ergo de causa haec dixit? non in cassum, nec frustra, sed quia veteribus praecepta [illegible] [illegible] erat, dicens: audistis quia dictum est antiquis, [illegible] ego autem dico vobis, [illegible] [illegible] viam aperiret, ne rei novitas auditorum animos turbaret, et ad dubitandum de dictis adduceret, hac utitur praevia cautione. S. Jo. Chrysost. hom. 16. in Matth. n.

Cum dixisset: nolite putare quoniam veni solvere legem, [illegible] non veni solvere, sed adimplere. Illud vero non solum Judaeorum impudentiam coercet, sed etiam [illegible] [illegible] qui veterem legem ex diabolo esse dicunt. ibid. hom. 16. n.

Et quomodo non solvit, inquies, quomodo implevit aut legem, aut prophetas? prophetas quidem, quod omnia quae ipso dicta erant ab eis operibus confirmaverit [illegible] [illegible] ad singula dicebat, ut impleretur quod dictum est per prophetam; et cum natus est, et cum pueri mirabilem hymnum de ipso canebant, et quando asinum insidebat, nec non etiam in pluribus aliis hoc ipsum implevit, quae omnia non implenda unquam erant nisi ad venisset. Legem autem non uno tantum, sed secundo etiam, ac tertio modo implevit. Uno quidem quia ex legalibus nihil transgrederetur, quod enim totam legem impleverit, audi quid [illegible]

Matth. 3. 15. [illegible] nos decet [illegible] justitiam, et Judaeis dicebat [illegible] ex vobis arguet me de peccato?

Jo. 8. 46. Ac discipulis suis: venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam. Propheta quoque

Jo. 14. 30. [illegible]

Isai. 53. [illegible] non habere. Hoc itaque [illegible] modo legem implevit. Secundo [illegible] implevit [illegible] quod id propter nos fecerit. [illegible] quod mirum est, non modo ipse implevit [illegible]

Rom. 10. 4. illud quoque [illegible] et nos impleremus, [illegible] quoniam finis legis Christus ad justitiam omni credenti. Et peccatum [illegible] damnasse dicit in carne, ut justificatio legis impleretur

Rom. 8. 3. 4. in nobis, qui non secundum carnem ambulamus [illegible] legem, ergo destruimus [illegible]

Rom. 3. 31. [illegible] statuimus. Quia enim lex [illegible] ipse, et modum justitiae inducens nempe per fidem leges [illegible] statuit, et quod [illegible] tentabat per literas, id ipsa per fidem perfecit: [illegible] inquit, non veni solvere legem [illegible]

Si quis vero [illegible] enter expleret [illegible] quoque tertium modum [illegible] [illegible] per praecepta [illegible] Neque enim erat abrogatio priorum, sed extensio, et [illegible] [illegible] praecepta non abrogat, a praecepta non [illegible] [illegible] complement [illegible] S. Jo. Chrys. hom. 16. n. 3.

Qui autem fecerit et docuerit [illegible] magnus [illegible] [illegible] quae se ad recte faciendum comparat, et [illegible] qui secum [illegible] [illegible] docere, et non facere [illegible] [illegible] non ait qui [illegible] tem ipsum non doces (Rom. 2. 21) [illegible] facere, nec alios ad faciendum inducere meretur [illegible] S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 16. n. 8.

Nisi abundaverit justitia vestra. Hic justitiam omnem vocat virtutem. ibid. Saepeque alibi hoc nomen pro generali virtute positum reperire est. ibid.

[illegible] reus erit judicio. Vidistis perfectam potestatem. Vidistis [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] enim [illegible] ira. Qui ergo [illegible] multo magis [illegible] auferet. imo vero neque [illegible]

D 22 Qui autem dixerit fratri suo raca, reus erit concilio. Concilium hic judicium Hebræorum vocat, quod ideo nunc posuit, ne ubique videretur nova et peregrina dicere. Illud autem raca non magnæ [illegible] vox est, sed potius contemptus, et negligentiæ. Quemadmodum enim nos famulis, aliisque infimo gradu imperantes dicimus, vade tu: dic tu illi, sic qui Syrorum lingua utuntur voce raca uti solent, [illegible] Sed benignus [illegible] vel minima evellit [illegible] mutuo agere, et in honore decenti, ut per hæc etiam majora tollantur. Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Hæc præcepta multis grave et onerosum visum est: si pro uno simplici verbo [illegible] debeamus supplicium luere. Quidam vero hoc ipsum hyperbolice dictum existimant, sed vereor, ne verbis hic nos decipientes re ipsa extremum subeamus supplicium. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 16. n. 7. Ne id attendas quod unum sit verbum, sed an multum habeat periculi, hoc examina. An ignoras inimicitiarum tempore, cum ira succenditur animus, et inflammatur rem minimam [illegible] et [illegible] convitium [illegible]

[illegible] appellare [illegible] potest [illegible] legem [illegible]

[illegible] ibid.

[illegible]

dicens dum es cum illo in via, his impellens ipsum, et magna cum vehementia urgens. [illegible] evertit, ut si cunctemur, et differamus in bonis [illegible]

[illegible] significat [illegible] illius personam [illegible]

28 Qui respexerit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo, idest qui solet venusta corpora curiosius intueri, facieque formosas venari, et hoc spectaculo animum pascere, oculosque [illegible] formosas [illegible] [illegible] concupiscere [illegible], qui concupiverit, sed qui respexerit ad concupiscendum idest qui sibi ipsi concupiscentiam arcessit, qui nemine cogente ferum illum in se bestiam animo immittit. ibid. [illegible] Ideirco ait noli mœchari oculis, et animo non mœchaberis. ibid. Est enim et alius aspiciendi modus, ut casti scilicet aspiciunt. [illegible] ibid.

29 Si oculus tuus etc. Si quempiam ita amas ut cum dextri oculi loco ponas, aut ita tibi utilem putas, ut pro manu illum habeas, si lædit animam tuam, et hunc abscinde, et vim dicti perpende. hom. 17. n. 3. quapropter non [illegible] etiam projice abs te, ita ut nunquam repetas si talis manserit ibid.

[illegible]

In cap. Matth. 5. a v. 38 ad 48. Viden' quos ascenderit gradus, et quomodo nos in ipsum [illegible] [illegible] Consideres velim eas a principio enumerans. Primus gradus est non injuriam inferre. Secundus [illegible] incepta est injuria, non illum pari vice ulcisci. Tertius non inferre in lædentem id ipsum quod passus est, sed quiescere. [illegible] ad male patiendum. Quintus plura illi præbere quam ipse velit, qui malum intulit. Sextus non odio habere illum, qui talia egerit [illegible] S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 18. n. [illegible]

Matth. c. 6. Attendite ne eleemosinam v. fac. cor. hom. quamobrem non simpliciter rem, sed [illegible] vel punit, vel coronat. hom. 19. 1. Vera ergo elee[mosina] [illegible] et propter inopiam dare. ibid.

3. Nesciat sin. tua. quid fac. dext. t. Rursus hic manus subindicat, sed hyperbolice id posuit. Nam si fieri posset, inquit, ut tu ipse ignorares, illud etiam curandum esset, etiam si posset fieri, ipsas manus ministras latere deberet. hom. 19. n. [illegible]

4. Pat. tu. redd. in manifesto. Nunc enim si te ostenderis apud decem, vel viginti, vel centum homines tantum ostentans te potens; sin studeas nunc latere, tunc te ipse Deus prædicabit toto præsente orbe n[illegible]

6. [illegible] in [illegible] il greco [illegible] [illegible]

9. Pat. nost. qui e. i. cæl. Cum autem dicit in cælis non illi Deum hoc dicendo concludit, sed [illegible] [illegible] hom. 19 n. 7

Quod si illo relicto circumeas errans, et undique circumspicias vacuis manibus [illegible] [illegible] non dixit tales homines mercedem non accepturos esse, sed recepisse; idest recipiunt [illegible] [illegible] διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐ λήψονται μισθὸν οἱ τοιοῦτοι, ἀλλ' ὅτι ἀπέχουσι. τουτέστιν [illegible] λήψονται μὲν παρὰ ὧν δὲ ἐπιθυμοῦσιν αὐτοί. S. Jo. Chrys. hom. in Matth. 19. n. [illegible] vertere [illegible] ideo non dixit, quia non recipient mercedem ipsi, sed quia avertunt. hoc est, quia recipient quidem sed a quibus desiderant ipsi

E poi che d'alto senno, e di valore

Dessegni mostrar colà segni ben certi,

Diede fra i Padri nel Senato il nome

Indi ~~molto~~ assai crebbe in suo cor alto amore

Di quella gloria, ch'a sublimi ed erti

Sentier guida gli Eroi, spesso siccome

Ardue e gentili some.

~~[illegible]~~ A cui impone di ~~sublimi~~ pregiate imprese:

O città forte antica.

E dover che tu il dica

Brescia, in te quanto illustre egli si rese

Finchè di ricordarti egli ebbe incarco

Del suo Francesco, carco

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

~~D'ogni pregio [illegible] e forte~~

~~[illegible]~~ che

Lo rendo d'ogni gran pregio, e dotto, e forte

~~[illegible]~~

Tu sì, che 'l nome suo non teme morte.

Ma di lui parla, e sua gesta distingue

Fra gli altri nomi stonon e degni dettando

Patria più ancora, e di lui bien ~~[illegible]~~

~~[illegible] di lui, e del suo Marco, mille lingue~~

Onde sua cara, e più leggiadro ingegno.

E del suo Marco insieme, mille lingue

Onde si [illegible], e mille ingegni

~~[illegible]~~ Un nome a l'altro sopra i cieli portando

Per man di lei che quando

Egli accenda se

canzone

Donna real, che del Virgineo manto
Pur gir adorna, e sei madre feconda,
Madre immortal di gloriosi eroi,
Se a te mi volgo, alzando il volo, e 'l canto,
Quasi augello d'umil palude immonda,
Pur tu mi tragge ai chiari lidi tuoi
Novo splendor, che già
Mi fa verso del ciel poggiar sereno,
Fin dove il capo altero
Ergi d'onor primiero
Lieta dei figli, co' quai reggi il freno
Del mar che 'l piè ti bacia, e intorno suona,
Mentre a te fan corona,
Ond'io per gioja e volo, e canto, e guardo.
~~Fatto dal più mio volar men vile e tardo~~
Fatto men vile dal più affetto e tardo

~~[illegible]~~
Guardo e ammiro del tuo purpureo adorno
Bel flume forsi il ciel ~~ridente~~ più netto e chiaro,
E della gioja che vedendo versi.
Odo i canori cigni a te d'intorno
E qual forma gentil concento e caro
Con mille dolci lor leggiadri versi.
E gli occhi ho già conversi
Ver lui, che nel tuo sen tal gloria desta.
~~[illegible]~~ Or che novellamente
Di tal ~~[illegible]~~ lucente
~~[illegible]~~
[illegible] s'adorna, ricca [illegible] e mesta,
[illegible] gloria degli dei vita rende
E ~~[illegible]~~ dall'armi d'obblio lor la difende.

Ben veri il render mi è dolce e grato,
Sicché la voce mia per ogni parte
[illegible] senta risonar gli accenti
Qual merto ti abbia a' cotal gradi alzato
Nè fia per me che 'l ver s'adombri ad arte.
Quando i popoli interi e assai frequenti
Al di lui plauso intenti
[illegible] levando in molte viva
Videro l'alme chiare
Delle sue virtù rare.
Per cui di Brescia la città giuliva
Di sua reggenza si rammenta, e vanta.
E mentre oggi decanta
D'un il poeta ancor sua vera lode,
~~[illegible]~~
L'ardir permette, e del voler ne gode

66 + 88 = 154

85:5 + 68:4 = 153:9

Donna real, che del Virgineo manto
Pur gir adorna, e sei madre feconda,
Madre immortal di gloriosi eroi
Se a te mi volgo, alzando il volo, e 'l canto
Quasi augello d'umil palude immonda,
Pur tu mi tragge ai chiari lidi tuoi.
Novo splendor, che già
Mi fa poggiar verso del ciel sereno
Fin dove ergi l'altero
Capo d'onor primiero
Lieta dei figli, co' quai reggi il freno
Del mar che 'l piè ti bacia, e intorno suona,
Mentre a te fan corona;
Ond'io per gioja e volo, e canto, e guardo,
Fatto dal più mio amor men vile e tardo.

Guardo ed ammiro del purpureo adorno
Tuo lume forsi il ciel più netto e chiaro
E della gioja che vedendo versi.
Odo i canori cigni a te d'intorno
E qual forma gentil concento, e caro
Con mille dolci lor leggiadri versi
E gli occhi ho già conversi
Ver lui, che nel tuo sen tal gloria desta,
Or che novellamente
Di [illegible] ricca e lucente
~~Salmar di laude adorna~~ e sì onesta.
~~[illegible] vita verde~~
~~E [illegible] d'obblio ne te difende~~
[illegible] di gloria adorno va e sì onesta.
Perchè [illegible] a virtù [illegible]
Sempre è [illegible] tenne
Onde alla laude [illegible]
E dall'armi d'obblio [illegible] la difende.

Ora micant (hu avna) oculis; ~~[illegible]~~ consulta senatus
Mendi haiet, benefacta virum hic continet alma
Terra, unde æternos capiat gratissima fructus,
Spiritus æthereæ immortalis vescitur auræ,
Fama velit nomen crescatque majus ab ævo;
Postera res gestas alet, atque imitabitur ætas,
Horum nil moritur. ~~[illegible]~~ Teucri olim, Ausique nepotes.
Eminuere etenim plures, atque amplius orus,
Vero equidem; late magis et dominentur in annis
Nec fines alij potant, ~~[illegible]~~ cælumque volentes
~~[illegible]~~ petat, spernans humanos stulta labores;
Gemmiferas undas, auri fulvique metalla
Affecti illi inhiant; partis ære ponere norint
Sollicitudinibus fines, spondere memento
Tu Veneto et pacem ~~[illegible]~~ tecta et opes novi
Navem, jamque fidem, majestatemque Latinam;
Hæc tibi erunt artes. His mando assuescere nepotes,
~~Exemplis~~ Lex hodieque illis ~~exempla~~ et pignora rerum monstra hinc,
Sic dea: tunc adytis manifestus Marcus ab imis,
Allusio est ad eam in Sabellici ... Qua latet, haud cura verum, fideique movens,
Attollit dextram, præcessit hæc numine firmans.
... S. Marci l. 5

Ad sacrificium requiritur oblatio
Sacrificium est aliquid circa legitimo
id est ...
Sacrificium significat et rem, et actionem
Missa e sacr. proprie.

Hinc atque hinc glomerata luces; illa coruscat convent
Soli par, gradienque deas supereminet omnes:
Ingens urbs inquam, quam non qui occumbere solem
Hesperijs despectat aquis, non surgere eundem
Qui stupet Eois ignorat dives ab arvis;
Sublimi admiranda solo unde oracula fusa
Altius attonitas pascua corda nitentia mulcent.
Dumque micant aures, pascuntur cuncteque oculi
Iam nova lętarum cupidi spectacula verum
Hic (velut a rostris Romanus Consul obibat
Rem quondam (aliam) mandare silentia toto
Et [illegible] atque undis penitus, terrisque paratis
Exaudire sonos, voces [illegible]
Nec felix tantum quondam Berecynthia mater
Invecta est curru Phrygias turrita per urbes
" Lęta deum partu, centum complexa nepotes,
" Omnes cęlicolas, omnes supera alta tenentes.
Ipsa, mei nati, cęte isti quam mihi plaudo.
Nam seu translatos juvat hinc ad sidera cives,
[illegible] et [illegible] nomenum porrevescere divum
Dumque paterque [illegible] Patriq, mea munera fundus
J. Petrus Urseolus — Hac de majestate olim deivectus Olympum — Res ipsa hęc
Illum quid memorem [illegible] vite vocatur
Principes [illegible], [illegible]
J. Laurentius Iustinianus — Quondam Argentibus castis non Delphica Laurus
Sic valet [illegible] fulmen prohibere Tonantis.
Sic valet [illegible] nomen de morte secunda.
J. Gerardus Sagredus. — Quam rapuit genus et nomen de morte ~~[illegible]~~
~~Hungaris~~ ~~[illegible]~~
Singula quę numerat. — ~~[illegible]~~ ~~fidem~~. Res ipsa et publica, et artes
Consilij et Iuris mittunt quasi semina cęlo
Electam sobolem, ingens religioque virorum
Et nunc Hermolei totus cum laudibus ęther
Et cum terra fremit, cum et pontus [illegible]
Testatur beneficia viri. Sic nempe colonus
Flava per ęstatem cogit cum semina, rursus
In [illegible] terris subeuntis preparat anni
Sic tam lęta dies Verone jura legentem
Illum olim memorat; fuit et provincia Palma
Hic etiam, cohibent mea qua vestigia pontum,
Protinus et summo ferio jam vertice cęlum,
Nulla potestatis nota, rerum nulla mihi vis,
Quam non crediderim, quam non et credere civi
Utilitate malim tali. Sic cognita virtus,
Sic mens, ~~[illegible]~~ sicque viri ingenium ~~[illegible]~~ fit publica honestas
~~At tam potentias veteres virtutibus equam~~
Hinc adolescit enim, hinc fama increscit et ęvum,
[illegible] posteritas majorum prędita factis,
Ęquat virtutem, nomen geminatque, decusque.
Namque huc quisquis ades, converte huc lumina lętus,
Perque forum, urbis perque domos, per templa deorum,
Antonij resonant veteres, Marci, Hermolaique,
Francisciquae. Vivo presenti nempe parentum
Agmina componunt, ~~[illegible]~~ utrjusque in imagine virum
O pietas! o prisca fides! o aurea quondam
Et virtus! o verum imo et nova [illegible] mundo.
Quas habet alta domus formas in imagine Patris! — Aloysij [illegible]
Signa et avi, et patris, patruos ab origine avosque. — ~~[illegible]~~

Hanc semel atque iterum longos agmine iungi
" Ceu quondam nivei liquida inter nubila cygni,
Flumina ubi linquunt, et dulcis stagna Caystri,
Mobilibus ludunt choreis Iovis aethere aperto,
Mox terras illinc repetentes ordine longo
Aut capere aut captas iam despectare videntur;
Hos tum qui aspiciunt, laetis dant omina rebus,
" Ni frustra augurium vani docuere parentes.—
Sic hanc in numero Heroum Antonius
Hac autem Inter quas animas gignunt in nomen ituras,
Maximus aedilis residens, quo Palma parente
Iam nunc meruit quondam turres educere caelo
Iam sublimi Altini e vertigine vivi,
Quae disiecta prius docuit coalescere ponte
Magna membra urbis, innumerosque incumbere in artus,
Navibus invitat, pedibusque incedere cuique
Et claros cives aurata ad limina Marci
Scilicet ut quondam Troiae sub moenibus altis
Heroas, mavortius Superum numina ductos
Quale ordine tamen veteris mortalis origo,
Dum tenerae hebetant noxae, moriturique labes.
Palladem sed fato Tydidae vulnere Martem
Et saepe etenim Pallas Diomedem posuit in armis
Cum nondum Venerem, nondum Martisque quadrigas
Cerneret, Aeneam detraxit vulnere Phoebus;
Et ferro invisa in vires immisit Achivos.
Tectum augustum, ingens, variis sublime columnis
Spartanis, Pariis, Numidumque, et marmora Tyri
Urbe sedet media, caelestis Regia Marci
Horrendum sacris, et relligione parentum.
Hinc signa accipere et titulos ex ordine primos
Omen Principibus: hoc iis Ecclesia templum.
Hae sanctis sedes equitis. hic caelitis Agni
Divinis soliti Patres assistere mensis.
Quin etiam veterum effigies hic plurima rerum
Fulgenti ex auro, terrae hic caelique reperta
Clara Dei soboles celans sub imagine numen
Hic Moysesque senex, Marci speciesque recentis
Fulgent Astant vestibus, aliique ab origine Divi,
Testamenta Dei qui homines docuere per quum
Multaque praeterea thesauris condita magnis:
Auratae pendent tabulae, lapidesque micantes,
Et monumenta Ducum, externae Regumque coronae
Dum subit Hermolaus civis penetralia primi,
Summi adeoque Ducis laudes accipit ore micanti,
Patria sancta viri caelestis praedita forma,
Magna Dea, ingenti fortis vultura leoni;
Quam mille et Pelagi nymphae, totidemque sorores
Terrigenae circum comitantur, Venetia ingens,
Cui caput aurigero praecingit Gloria cornu:
Qualis in aethereis cursitant per iuga Olympi
" Exercet Diana choros, quam mille sequuntur

Mauroc. l. 17.

pulchro inferius parandis

[illegible]

Plurimus hic etenim qui fortia facta sequuti
Magnanimus duro patriam jam tempore fulsit,
Ulteruitque domi vindex fortissimus, extra
~~Januensium~~ [illegible] ~~nomen~~, majestate que parentum.
Nomen, Inque decus, nomen,
Prodidit imperio multis hic eminet, ille
Nobilibus manibus ~~medium~~ mixtus stipante cohorte
Vulgari durum quiritque capitque coronam.
Jamque adeo belli multis insigne superbum
Tempora navali fulgent rostrata coro…
Servatos cives per quos sociasque supremus
Casibus ereptas urbes Jovis indicat arbos.
Turba adeo historiam quorum lecto agmine farcit
Francisci et Marci, Hermolei, Antonque recentes
Zacharidesque novi, ~~Bonnardi~~

Plurimus hic etenim qui fortia facta sequutus
Magnanimus duro patriam jam tempore fulsit
Asseruitque domi vindex fortissimus, extraque
Et decus, et nomen, majestatemque parentum
Et decus, et nomen, majestatemque parentum
Prodidit imperio multis hic eminet; ille
Nobilibus manibus durum tractare laborem
~~Bellum~~ non renuit, pellit generosa voluntas
Ferre libet casus mixtum stipante cohorte
Vulgari, exemplis primisque accendere Martem.
Jamque adeo belli multis insigne superbum
" Tempora navali fulgent rostrata corona.
Servatos alijs cives, sociasque supremis
Casibus ereptas urbes Jovis ~~un~~ indicat arbor.
Aut aliter gestam bene rem fulgentia circum
(~~Non sinerent patrius~~ Auro(nisi sineret patrius) jam tempora digna
Mandarent hominum sero monimenta nepoti.
Nomen Turba adeo historiam ~~quorum~~ lecto agmine farcit,
Francisci novi, Bernardique, Hermolaique,
Antoni, et Marci, et Jacobi, Zacharidesque;
~~Aut aliter gestam bene rem~~
Ut multo vernant radiantia prata colore,
~~Pictum~~ Ponti et Erythrei miris ~~micat~~ nitet alga lapillis.

Vide de his nostrum in [illegible] Rerum Vene[illegible] [illegible] Historijs [illegible] [illegible] infra [illegible] [illegible] carmine.

Turba itaque ethereis versitant letissima campis:
" Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi,
" Quique sui memores, alios fecere merendo,
~~[illegible]~~ Ipsas quoque alacres animas jecere, petentes
(Tantus amor laudis!) pulchram per vulnera mortem.
Omnes hi numerus superis superadditus, illine
Hanc lucem Hermolei ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ mandant de nomine nuper
Esse bonam, fastosque ~~[illegible]~~ urbis ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ inire.
Tum plerique simul patres, quos curia sancta
Perpetuis voluit ~~[illegible]~~ spectare honoribus, inter
Hos eques auratus multus; cognomine multus
Et, decor auratus, cura ~~[illegible]~~ et spectabilis edis.

Memoriam vero multorum ejusdem nominis, hertis in [illegible] [illegible] intimandi, [illegible] convenientem est, quis ille [illegible] [illegible] est [illegible].

~~[illegible]~~ h.e. D. Marci ut patrium eam vocat Sabellicus.

Sunt alii apud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] in[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a Marco 1, 10, [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

~~S. Matthæus Apostolus primus omnium Evangelium scripsit~~, inquit Bellarminus de Script.

Primus omnium Matthæus est publicanus, cognomento Levi, qui Evangelium in Judæa Hebræo sermone edidit, ob eorum vel maxime causam, qui in Jesum crediderant ex Judæis, et nequaquam legis umbram, succedente evangelii veritate servabant, ita S. Hieron. præfatione commentariorum in eundem. ~~Anno octavo~~ St. Math. a morte Christi ~~Athenis adhuc florente~~ suum Evangelium præcipientibus apostolis conscripsit anno a morte Christi octavo, si Eusebio in Chron. et Baronio credimus, inquit pereleganter Tirinus, nam talis difficilis admodum videtur certæ rei assertio nisi ostendantur traditionis perpetuæ certiora, et constantia fundamenta. Ipsius Evangelium quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est, ~~ut~~ inquit S. Hieron. in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum addidque: Animadvertendum, quod ubicumque Evangelista, sive ex persona sua, sive ex persona Domini Salvatoris veteris scripturæ testimoniis utitur, non sequatur Septuaginta translatorum auctoritatem, sed Hebraicam: e quibus illa duo sunt: ex Ægypto vocavi filium meum, et quoniam Nazaræus vocabitur. Illud tantum quod tradit ex aliis Tirin. ex aliis in Chron. Vide S. Marcum Evangelium Matthæi quasi compendiasse quisque ~~animadv~~ intelliget, qui animadvertenit multa esse in Marco, quæ non legimus apud Matthæum. unde etiam in octavo Canone Concordantiarum Eusebii exceduntur Lucas et Marcus et non ipse Matthæus auctore Hieron. præfat. in Evang. ad Damasum, et sunt nonnulla apud Marcum multo uberius tradita quam apud Matthæum. illud esto exemplo Marci C. 7. 3. 4. Exemplar Matthæi autographum testatur in Catalogo Scriptorum se vidisse S. Hieronymus, et inquit ~~mihi~~ quoque a Nazaræis qui in Beroea urbe Syriæ hoc volumine utuntur describendi facultas fuit. Sed (monet Tirinus præfat. in Matth. autographum illud jam intercidit. Nam quod Marianus, et Joannes Tillius nobis obtrusere, spurium est: et Syriacum quod nunc extat longe recentius est seculo S. Matthæi. Æthiopiam prædicationis provinciam habuisse, et undecimo Kalendas octobris mense Apostolicum martyrii gloria consummasse ~~legimus~~ in lectionibus festi ejus legit Ecclesia.

Venerunt priscam, nitens clarissima Olympo
Turba hodie pompam, oleas et Palladis omnes
Præcincti et vittis, redolent et tempora lauro.

"Secundus Marcus interpres Apostoli Petri, et Alexandrinæ Ecclesiæ primus Episcopus qui dominum quidem salvatorem ipse non vidit, sed ea quæ audierat magistrum prædicantem, juxta fidem magis gestorum narravit quam ordinem. Ita S. Hieronym. præfat. in Matth. ~~Hoc~~ Quod ad ordinem pertinet narrationum Evangelicarum, quoniam incidit hic loco mentio per S. Hieronymum, illa erit in meis concordantiis animadversio potissima et tuta, ut considerem signa temporum ~~fere~~ quibus erant res narratæ connotandæ fere ex particulis sententiam referentibus. Sunt enim quæ certum tempus designant, veluti tunc, post, statim. Ubi fuerint ejusmodi, factum quod per eas dirigitur non licebit alibi collocare, quam ubi ~~per~~ indices ipsæ particulæ postulaverint. At sunt quæ tempus nullum peculiare determinant, veluti die quadam, et cum, et similes. ~~Hæ~~ ubicumque repeniantur, nec enim solus Marcus in eum rediit, argumento erunt ab Evangelista fidem magis gestorum servare quam ordinem, proindeque facultatem, et rationem facient alio factum transferendi, ubi scilicet alius Evangelista magis determinaverit signa temporis, quæ ~~factum illud~~ istius loci postulaverint. De Marco eodem ita idem S. Hieronym. l. de Script. Eccles. Græcorum scripsisse Evangelium testatur S. Hieronymus ad Damasum præfat. in Evangelistas in hunc modum: "De novo nunc loquor testamento: quod Græcum esse, non dubium est, excepto apostolo Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium Christi Hebraicis litteris ~~edidit~~ edidit. Addit Bellarminus post etiam ~~ut~~ ab eodem S. M. Evangelium latine scriptum teste Damaso in vita S. Petri quæ est. Sed et. Illud perperam Tirinus in Chron. sacro Marcum compendiasse eh. Non est ita.

Hac adeo decori et genti, decus alta virique
Adriaci lætis memorant placidissima ab undis
Nymphæ, mobilibus [illegible], faciles que choreis
[illegible] spectat, [illegible] spectantes [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mari.
Urbanum [illegible] [illegible] una et [illegible] urbis
Convena; magnarum capiunt spectacula rerum
Dant natum facile pulcherrima magni [illegible]
Neptuni [illegible] sub [illegible] [illegible] [illegible]
Flectit equos, cum que volans dat [illegible] secundo.
[illegible] [illegible] Triton Delphini [illegible]
Imperitans; clara tum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Thaliaque [illegible]
Lydippe [illegible] [illegible], [illegible]
Atque Ephyre, atque Opis, atque [illegible]
[illegible], et Beroe, soror Oceanitides ambæ,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Alternant choreas, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in numerum Nympharum in [illegible]que, [illegible]
[illegible] replet [illegible]; [illegible] [illegible]
Tum plausu, fremituque virum, [illegible] [illegible]
Littora pulsa sonant, penitusque inclusa volutant
Extremi [illegible] [illegible] resonantia [illegible]
Tunc et terrarum quæcumque est dissita, nomen
Conclamant Veneti, Venetum longissime et ore
[illegible] Respondent, [illegible] [illegible]
Responsant; famam audiit longissima Thule.
Et quæ sunt Veneti noti (quis nesciat illos
Verum ora?) Hermolaus subito innotescit avorum,
Aut aliter justo majorum sanguine lucens;
Et qui consilijs, murisque valentibus, et qui
Virtute atque armis potuere evadere lethum.
Nam tribuit Veneto virtutem Jupiter æquus,
Ut posset nullis jam rebus extendere facta
Finibus, haud rebus metas, haud tempora ponens,
Virtutem ut terris, famamque ut terminet astris.
Ergo Josephus subito est hic visus adesse
Musis Arsacidum quondam gratissimus ipsis,
Regia, quem Xerxis proles mirata ferentem
Pectoris eloquio eximij sermone loquelas,
Magnifice, et pariter sonisque, utroque movetur
Hermolaus juxta alternat Regique Patrique
Sancto Romulidum voces; nec jam nimis esse
Nunc Latias sibi divas indignatur amicas,
Tantum musarum, et tantum historiæ incrementum.
Ipsi adeo Odrysij pacato pectore Reges
Laudant Palladias dura tellure metentes
Hujus avos oleas, hanc lucem ornareque tantam.
Scilicet immanis velut pro limine templi
Dædala ubi argento formavit cura, vel auro
Rerum præteritas formas, atque acta deorum,
Olim dum terris florent melioribus annis
Stant rerum casus, causæ, sortesque hominumque
Stantque deum variæ terraque, marique, labores:
Barbari ita Heroes, per quos nova secula in annum

Usurcavanur. Sabell. l. 9

Legatione functus ad Maximilianum Federici Imperatoris filium Romanorum Regem declaratum Sabell. l. 13.

Vide, Petrum Bemb. Hist. l. 1.

~~de~~ Quæstio prima
De Evangelistis.

Tertium, quod in præfatione promiseram, fuit nova descriptio rei gestæ dominicæ, qualis ex Evangelistis omnibus composita, et concordata resultaret. ~~Quæ tamen prima concordationi alioqui omissa non molesta est~~, Non placeat tamen Ut tamen operæ nostræ otium ~~[illegible]~~ et mora reprehendi non possit, descriptio illa venit illic tandem conveniet, ubi textus qui fuerint concordati invicem fuerint perplexi ut volenti scire distincte res, dilucideque facere quiverint difficultatem. Etenim ut Paulino S. Hieronymus ait «Matthæus, Marcus, Lucas, et Joannes, tenent se mutuo, sibique perplexi sunt, et quasi rota in rota volvuntur, et pergunt». Hæc porro omnem multam perplexitatem ubicunque apparuerit, nova quasi narratione nostra, et historia ita dissolvetur, ut nihil de nostro dicentes, omnium vim, traditionemque Evangelistarum ita representemus, ut ~~clare~~ appareat, singula singulorum dicta et tradita quo loco atque ordine stent. Verum pro prima illa Concordantia, quæ præmissa est, nihil tale necesse est ~~est~~, nam ~~ipsa per se~~ ex illa ipsa per se res narratæ se re demonstrant. Igitur ad quartum, quod promisi, apertus est transitus, videlicet ad quæstionem et examen earum rerum, quæ diligentiam quandam postulant peculiarem. Inter quæ occurrit primo ~~non nisi præmittenda ante aliquem~~ de ipsis Evangelistis dicendum, magna tamen de re a nostro proposito extrinseca ~~perfecta~~, sed vicina tamen, proindeque non omittendum. De quibus quoniam et apud quoscumque interpretes sermo est, et apud ~~illos~~ omnes qui vel ecclesiæ annales, vel historiam, vel ~~de hoc rebus~~ id genus aliquid conscripserunt satis diligenter pertractatur, non erit, quod quis ~~a me moveri~~ ~~desideret, quæ voluerit~~ a me multa quis desideret. Nonnulla tamen de illis ita attingam, ut meis institutis, et brevitati maxime simul consulam.

(~~Ex prol. D. Hieronym. præmio~~ Commentar. in Matth.)

„Plures fuisse, qui Evangelia scripserunt, Lucas Evangelista testatur dicens: Quoniam „quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerum, quæ in nobis completæ sunt: ~~sicut tradi~~ Et perseverantia usque in præsens tempus monimenta declarant, quæ a diversis auctoribus edita diversarum hæreseon fuere principia. Ut est illud juxta Ægyptios, „et Thomam, et Mathiam, et Bartholomæum, duodecim quoque Apostolorum, et Basilidis atque „Apellis, ~~atque~~ ac reliquorum, quos enumerare longissimum est;„ inquit D. Hieron. præfat. „in Matth. Et paulo post: „Ecclesia autem quæ domini voce supra Petram fundata est, „quam introduxit rex in cubiculum suum, et ad quam per foramen descensionis occulte „misit manum suam similis damulæ, hinnuloque cervorum quatuor flumina paradisi instar „eructans, quatuor angulos, et annulos habet, per quos quasi arca testamenti, et custos „legis domini lignis immobilibus vehitur.„ Et infra: „Hæc quatuor Evangelia multo „ante prædicta Ezechielis quoque volumen probat: in quo prima visio ita contexitur: „Et in medio similitudo quatuor animalium, et vultus eorum facies hominis et „facies leonis, et facies vituli, et facies aquilæ. Prima hominis facies Matthæum signi„ficat: qui quasi de homine exorsus est scribere: Liber generationis Jesu Christi filii David, „filii Abraham. Secunda Marcum, in qua vox leonis in eremo rugientis auditur. Vox clamantis „in deserto. Parate viam domini: rectas facite semitas ejus. Tertia vituli, quæ Evangelistam „Lucam a Zacharia sacerdote sumpsisse initium præfigurat. Quarta Joannem Evangelistam,

Cætera alia ornamenta viri, laudemq... ferebat
Palma Antonii, nuper cum præfuit armis,
Imperioque pius. Vivet, [illegible] nitens
Hic fama Antoni, quem Barbara gens dedit olim
Atque novæ signare locum urbi, et tollere turres
Hunc habet illa patrem qualem ingens Roma Quirinum
Dum vero Hermolaus lege illam et milite firmat,
Sic memorat veterem, sic habet militia parentem,
Dictus ut Latinus Augustus ... Romulus alter
Illius at soboles gregibus divinus alendis
Hermagoras pastor, tibi prisca Aquileia, dedit
Agnos Franciscus pastor celestibus oris:
Vera loquor. Patrum, hic princeps ubi Iuva tellus
Donatum et vidit baculo immane ... rexit,
Hic ubi d[ivus] Daniel tibi secula nulla
Non patuere licet ... longissima ...
Esse loco fecit nomen, divina valore
Iam pura ..., novos Synodique ...
Primum floreat, sanctique et dogmata Petri
Idem Concilium Patrum ...
Major concivit, majestas amplior ex quo
Arcem ... decorat, quam multis præsidet ...
Visca viderunt ... et Iapidis arva Timavi
Illum Timavi, Carni Fonti, Dravique fluenta.
Ut Mediolano ... Ambrosius idem
... Gregorius æde
Euganeam nobis ... ornamenta decorum ...
... ille suis. Nec enim ... marmor, nec prædicat aurum;
Parva virum præstant ... ædes
Illum magnificæ quas struxit ... ædes
Illum ... post benefacta futuris,
Et quas iam ... crescit alumnus
In spem ... donec vernantior ...
Dat tyrocinium, esse dabunt per secula clarum
Hermolaus titulis accedit fratris; in ... omen
Hermolaus titulis ... marmoris quartum.
... Sedis, quem illustrisse ferunt ... Iulia tellus
Tibur ... jarum ... nulla oblitteret ætas.
Quanta est tota scatet, quæ nulla oblitteret ætas.
Scilicet ut dum ... flores in divitis horto
In quem ... auræ, fovat sol, educat imber,
Tam multos referunt quot habet natura colores;
Et genus hic ... est, et copia naribus apta:
Sic seu doctrinas, seu sanctæ munera vitæ,
Grandia vere numeris, animisve ingentia facta,
Spectes, continuis ... gens Barbara fastis.
Talia signa sua ... præclara recenton
Suspicere Hermolaum, præclare et gesta suorum
Nempe invitabant; late his dum præsidet arvis.
At vix magnanimi splendentia marmora curas.
Et vix historiæ priscis annalibus auctæ
Pectoris alliciunt, et maians gloria ab quo.
Nempe quibus sibi fecit oper laus prædita factis
Perlegit in titulis, meritisque exempla requirit;
Nec clarere magis, didicit magis ille mereri.

[Margin notes:]
... Antonij. Vide ... Mauroc... ... l. 11
Dictus ut
Joannes Franciscus ... divus ... Forojulien. ... l. 6.
Ibid.
Idem l. 7.
Item l. 6.
... [vertical marginal note, illegible]

... cum Deo liberum sit propter eius absolutam in res omnes potestatem modis omnibus omne genus mira... facere, ~~...~~ diffidentem tamen non reperimus aliquid unquam eiusmodi fecisse, nisi modo ... peccatum praecessisse.

~~Ea~~ Fieri haec ~~...~~ et possunt et potuere etiam, idcirco a Deo et a ... nec miracula omnia ... propriis ... mortalium contra... At legimus enim

~~Itaque tertia Tertia difficultas supra n. 8. proposita in hunc~~

~~Itaque~~ a ... itaque ut tertia difficultas ... quae supra n. ... ponitur, ... et minime veraci ... potuerit mulier ... et ... non aliter nobis fiet quam ipsa ~~explicatione~~ veritatem textus, et qua expli...

Tunc ... peccatum daemonum ... , ... daemones ... implicent vanitate. Et quidem post primum peccatum ... , sive vanam observantiam, sive ... diabolum habeant auctorem ... et principem a quo recipiat; homines autem ... et per eiusmodi ... fecit nos servos, ut quamvis liberemur per gratiam ... culpa, maneat tamen ... ... Vide Apostolum Rom. c. 6. 16 ... ... servi eius estis cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad iustitiam.

\+ Vix tamen ~~...~~ inducere possum animum, ut mihi persuadeam, etiam in paradiso ante peccatum potuisse diabolum sese insinuare ad tentandum cum prodigio. Nam serpens ... circa arborem periculi. Tum mulier illum vidit ... contemplata est, meditata ... sic studio cognoscendi ... et facta serpentis ... Diabolus ita occurrit, ut cum serpente conveniret et colluderet cum muliere ... pro suo arbitrio ... et ... , sed non supra ~~...~~ eos modos, gestus, et ... , qui serpenti essent ... ... naturales. Enimvero dicitur universe, a D. Joanne: qui facit peccatum ex diabolo est ... exemplum ... quoniam ab initio diabolus peccat. ... c. 3. 8. Sed tamen quemadmodum qui communiter peccant ... indigent neque prodigiis, neque ... , sed plerumque satis tentat res externa qualibet naturalis, ... satis est ... et ... nostris illudat; sic etiam in paradiso mulier non aliter tentata a diabolo est, quam hoc serpentis modum suum servante naturalem.

... omnia agit cum consilio; qui autem fatuus est, aperit stultitiam. Prov. 13. 16.

... et ... habet fugere. Cic. ... l. 3. c. 10

Volgarizzamento del terzo Capitolo

del Sacro Genesi

fecondato sopra la Divina Verità

nelle premesse Dissertazioni.

V. 1. Ma il serpente, come quello che fra tutti gli animali della terra, che avea fatto il Signor Iddio, avanzava di astuzia, fu conveniente stromento, in cui nascondesse la sua malizia il demonio tentatore ~~...~~ ~~il quale perciò suggerì alla Donna~~ ~~...~~ per tanto sollazzandosi ~~...~~ appresso all'albero ~~...~~

... aut ... Quam laudat pariter, mirantur, jure probantque,
Sed tamen et metuere omnes, nemo invidet illi.

Naturae hunc unum potuit nec tota latere.
Omnia dente suo verum vitiosa vetustas
Commaculat. Plini, perfusa arte litteras
Tu quoque, Phoebe, si vir miracula doctus
Artis vel tibi movisset. His vocibus usa est
Verona et generi grates actura viroque.
Et me me, dixit, me mat (prob.) genitet unum.
Cur non perpetuum fecistis fata Catullum?
Pelea qui cecinit, divinae et matris Achillem.
Hos caneret; votis nollet que vocare. Thaman.
Talibus ut dicta incendit vocibus auras
Non secus ac longe et linquit Hercia somni
Forte virum, cogit qui animum, utrique supinat;
Sirmio vocalis quondam florente Catullo
Excutit ex umbris manes, vanaeque poetam,
Iam iamque exiguam conatur tollere vocem;
Nec flamen penitus cepitur frustratur hiantem.
Nam prius Astream Hermoleus qua lance ministret,
Commemorat, quantum idem fortia munera didat.
Laudibus antiqui tum vult iam Roma sit auctor.
Tertem legat fatres virtutibus optat
Romulidas, divumque virum, Regemque sacrorum.
Ipsius audivit longe Lacus; audiit amnis
Sulphureis Benacus aquis, Athesisque fluenta,
Et ~~[illegible]~~ vetulam matrem juvit resonabilis Echo.
Brixia et audivit Veronae mater amata,
Flavus quam molli percurrit flumine Mela,
Et graviter dictis natum castigat amicis.
Olim me infestis circumdedit Bamber armis,
Illum ubi discussi abducta cervice tyrannum.
O quem tum rebus fessis, saepe jamquam saluti
Iam deploratae peditum stipante catervas
Multo et equo dedit Victor opem! Sed tempora poscunt
Dici Franciscum. Dubium mussare valeret
Amplius, anne armis. Certe si gloria posset
Scriptorem, utitur hic sese. ~~[illegible]~~ Intra moenia duris
Armis conclusus, per pertas otia, muros
Et sua per pinnas vir magnus dividit alti;
Imperium miscens fatis, dux, miles et idem.
Illa olim intonsum memorant virtute Catonem.
Ergo pectoribus pietas bene publica inhaerens
Suspicit hunc; patriaque vocat (laus magna!) parentem.
~~Roo~~ Hic mox Zacharias solatur filius, a quo
Nascitur Hermoleus, Capitum qui servat ab quo.
Verum his ~~quid~~ cur ortos ~~[illegible]~~ resonuit donasse poetam?
Sic pius Aeneas dextra sic Hector Achillis
Concidit, et Dido incesta ~~est~~, et sancta uxor Ulissei.
Barbara ~~est~~ gens scriptore suo ~~[illegible]~~ nitet inclyta ~~claret~~ vero.
Lectore ~~non grato~~ nec mutuas mendacia reperire grato,
Urbes quandoquidem ~~[illegible]~~, longum et res publica carmen.
Quid si etiam ambrosiam potat Tithonus in axe?
Si sedet et Pelopis genitor conviva deorum?

Talia dicentem tacitus mirabar, et illum
Horrebam eximium ac tantum: subit illico sancti
Unum concilij presentem agnoscere Patrem,
Quo profligata est, atque immissa Heresis Orco,
Olim dum Petri reparat conscindere sedem,
Spemque fidemque dei totis deperdere terris.
Et veneror; Qualis sed thuris transit in auras
Forte vapor, cum vite calet pia numinis ara;
Stant operata sacris civium pia turba ministri,
Atque hymne reconis, atque hinc vocalibus hymnis
Unum laudatura deum, summumque parentem
Mirantur [illegible] dulcedine mentem
Attonitam [illegible] transit [illegible] pubila celum
Par levibus ventis, volucrique simillima somno
Et late ad superos suavem diffundit odorem,
Sic abit ex oculis, tenuisque recedit imago.
Post non in studia hortatorem asmeta videbam,
Nec veniq facilem; sive illi viribus aequo
Nec raro maiora, premunt namque otia, resque
Esse virum prohibent et inquenale tua recundet,
Seu nunc Hermoleum laudant multa voluntas
Ipsa videretur, non vis; non copia fandi
Rite per has [illegible] vertere tractabilis artes.
Id tamen interea magnam mihi mentem animumque
Sollicitans, campis propiorem fecerat altis
Celicolum, propior qua vite carpitur aura,
[illegible] veniunt verissima
Equalemque magis faciunt verissima sensum
Terreque, tractusque maris, celumque profundum,
Et cuncta et partes, interque, externaque rerum.
Sic per et estatem collectis imbribus Austri
Cum toto fremuere mari, estuque equora surgunt,
Noctem, hyememque ferunt; terreque, etherque tenebris
Horrent; ingeminant abruptis nubibus ignes;
Tum pavet attonitus montis de vertice pastor
Semotus patrijs laribus, senumque metumque
Vite inter, dubius vivit, nec vivere credit
Tunc adeo talis dum vescor pabula vite,
Non secus, ac rupto cum mulciber axe renidet,
Sponte patent oculis Venetum pulcherrima regna
Magna et leta satis, populique, urbesque frequentes,
Quos florere bonis, eterna et pace senatus
Imperat in medijs, patria et pietate valere.
At Verna jugis surgens pulcherrima letis,
Contemplata virum miris ornatibus auctum,
Vix in se se letitie tantum capit. illa,
Illa recordatur, cujus sit nominis heres,
Et cujus generi coniuncto sanguine cretus
Floreat Hermoleus. Cui nam non Plinius ille
Omnia qui inspexit magni miracula mundi
Cognitus? Ingenio equavit miracula mir

Carmen.

~~Iam~~ Iam pulsas, cursusque iterum ~~instituit~~ ministro,
vertis Phoebe, auras: [illegible]
~~Iam redimis~~, primasque vias Pirroente ministro,
Phoebe, moves, solitis clarus nitet ignibus axis,
Phoebe inquam, pater et Charitum, idem et carminis author,
Huc ades: et faciles permitte in carmina vires.
En quanta Adriacas perbentant gaudia terras,
Nam bonus Hermolaus, praeclara e gente virum quem
Ductum suspicimus, quae cunctis depulit oris
Barbariem invisam Musis, Superisque Pelasgis;
Et mores hominum formavit, cultius ora
Effinxitque loqui; primumque ornavit et auxit
Mille per egregias artes nomenque decusque;
Sanctorum ille adeo Hermolaus tantum instar avorum;
Cui seu jura daret, seu signa horrentia Martis
Pacifici imperio Venetus portenderet. addunt
Subiecti et populi plausum, et felicia castra.
Auctores laudum ~~[illegible]~~ virtutis at illi
Judicio censent ~~[illegible]~~, clarerque mandant
Ille bonus rebus, meritisque ingentibus auctus et [illegible]
[illegible] stipante Senatu:
[illegible] in sapitas celebratus publica [illegible] aras,
Idem [illegible] titulumque caput, curamque sacrorum
Adstitit hic veneranda viri, sed major imago
Communi specie, propellens leniter auras,
Visa per Eoas propre fervescere flammas,
Dum venit, et reliquam penitus dispergere noctem.
Purpureis violis saturata est splendida vestis,
[illegible] candida lina,
Torque sub aurigera nectit radiantia collo
Monstra crucis, praefertque crucem jam vertice summo,
Attonsique ambit capitis de more coronam.
Pectore tum vivus tales mihi promere voces
Quo ego sperans veniam tibi carmina [illegible]
Tu modo sed tolera hoc lumen, caelestia dicé
Iamque adeo laetus perferre hinc ora deorum
Sum Daniel, inquit, praeclari sanguinis unus,
Cuius successit lux haec nitidissima fastis
~~Olim~~ Pastorem fuerat dum me me Aquileia sancta,
Esse vetant mortalem fata. his sed tamen oris
Spiritus institus cunctis, et ponderis expers
Sponte vagor, curamque gregis, studiumque tuemur
Quis tibi Pierios latices, fontesque Latinos
Nostra sonaturo potior depromere sanctas
Quas et amas musas ornavi aurata catena
Hac dextra praetensa Patres ad carmina Graios
Allexit, psalmos veterum et junxisse choreis:

Anno 1550.
Eodem anno Joannes Patriarcha Aquileiensis socium sibi in eo munere [illegible] Danielem Barbarum virum [illegible] penitus eximium [illegible] Reip. nomine ad Eduardum Britanniae regem legatum [illegible] Mauroc. hist. l. 7 p. 14

[illegible] Daniel [illegible] aurea [illegible] Graecorum [illegible]

Stromateorum

liber primus.

Centimetres
Inches
Farbkarte
Sachverständigen-Zubehör.de
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White Grey Black